

שבוע פרשת במדבר

(9 – 15 May 2021)

כ"ז אייר – ד' סיון תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמּוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבָבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֵךְ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבָבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבָבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמּוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לִדְרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבָבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שֶׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתָן לִי וּמִהִסִּיף לִי
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי
רְתָמִים: ה אֹיְהָ־לִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנָתִי
עִם־אֶהְלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנֵה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משיגה:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יְתֵן לְמוֹט רִגְלִי אֶל־יָנוֹם שְׁמֹרֶךְ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֹרֶךְ
יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִפְכֵּה וַיִּרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִנְּעָתָה וְעַד־עוֹלָם:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכ מתוך "תהילות מנחם"

קלד, א - שיר המעלות

עלי שמחה מתוך הירידה

ה. ולאידך, גם כאשר האדם עושה חשבון בנפשו אם הנהגתו היא כדבעי וכו', ומגלה שיכול להיות איזה חסרון (חטא¹⁷) בעבודתו (מצד בלבול היצר הרע).

הנה עליו לדעת שהקב"ה נותן לו כח לתקן ולהשלים את כל מה שהחסיר בעבודתו, עד לתשלומין באופן של שלימות, ע"י עבודת התשובה, ש"אין לך דבר העומד בפני התשובה"¹⁸. וכל כך גדלה מעלתו כפי שכתב הרמב"ם¹⁹ "אל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים, מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו". ועדי כדי כך שבעל תשובה "צועק ונענה מיד²⁰, שנאמר²¹ והי' טרם יקראו ואני אענה".

וכאשר יהודי (ובכלל זה ילד קטן) מחזיר פניו ושב להקב"ה בכל לבו, ולאח"ז מתחיל לעבוד עבודתו באופן הרגיל הנ"ל - "שיר המעלות", אזי ממלא הקב"ה את כל בקשותיו²².

(17) ראה לקו"ת מטות פב, א. לקו"ש ח"כ ריש ע' 318. וש"ג.

(18) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. וראה ירושלמי פאה פ"א סה"ב.

(19) שם פ"ז ה"ה.

(20) שם, ה"ז.

(21) ישע"י סה, כד.

(22) משיחת ז"ך אייר (ל"צבאות ה') ה'תשד"מ.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	ב) עין יעקב מסכת מועד קטן	רלא
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג	בג) מסכת יומא עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה איש על דגלו		מדף כח עד דף לד	רלב
ה) שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תש"ל	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"ל	יג	כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תש"ל...לה		אדמו"ר הזקן	רס
ו) שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תש"ל	מב	כה) שולחן ערוך הלכות שבת	
ז) לקוטי-שיחות – פרשת במדבר כרך יח, א	נו	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסב
ח) לקוטי שיחות – פרשת במדבר כרך יח, ב	ס	כו) לקוטי תורה והיה מספר בני ישראל	
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר הזקן	רסד
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סח	כז) תורת חיים	
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	ע	אדמו"ר האמצעי	רסז
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת במדבר	עא	כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	צד	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסח
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע פרשת במדבר	צה	אדמו"ר מוהר"ש	רסח
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	קו	ל) ספר המאמרים – תרמ"ג	
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קח	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רסט
שיעורי רמב"ם		לא) ספר המאמרים – קונטרסים	
טז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת במדבר	קיא	אדמו"ר מוהר"י"צ	רעא
יז) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת במדבר	קע	לב) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
יח) – ספר המצוות, לשבוע פרשת במדבר	קצב	אדמו"ר מוהר"י"צ	רעא
יט) מסכת סוטה עם ביאורים		לג) ספר הזכרונות פרק נו	ערב
מדף מב עד דף מח	קצד	לד) אגרות קודש	
כ) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהר"י"צ	ערד
יחזקאל פרק א, עזרא פרק ה-ו	רכד	לה) חומש לקריאה בציבור	ערה
כא) משניות – מסכת פרה		לו) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רפד
ביאור קהתי	רכו	לז) ביאורים לפרקי אבות פרק ו	רפה
		לח) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר	רפו
		לט) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז

43 הייתה "איש על דגלו באותות לבית אבותם" וענין שני שהחנייה הייתה
44 "מנגד סביב לאהל מועד" דאם לא כן, כי אם לא מדובר על שני עניינים
45 שונים הנה ליה למימר היה לו, לפסוק, לומר איש על דגלו
46 באותות לבית אבותם מנגד סביב לאהל מועד יחנו בני

47 ישראל, דאז אילו היה כתוב כך
48 הוי ענין אחד, אבל אפשר
49 מפסיק הכתוב לפני ההמשך
50 שהחנייה הייתה "מנגד סביב לאהל
51 מועד" באמרו יחנו בני
52 ישראל, מוכן שהם שני
53 עניינים, ולכן מסיים בו בענין
54 השני נאמר שוב יחנו, שהם שתי
55 חניות בשני העניינים. וצריך
56 להבין מה הם שני עניינים
57 אלו לפי המשמעות הפנימית?

58 ויש להוסיף בזה, דכיון שגם
59 הסדר בתורה הוא בדיוק,
60 צריך להבין מהו הטעם לסדר
61 הדברים בפסוק שתחילה צריך
62 להיות הענין דאיש על דגלו
63 באותות לבית אבותם יחנו
64 בני ישראל, ואחר כך צריך
65 להיות הענין דמנגד סביב
66 לאהל מועד יחנו?

67 ומוסיף ומדייק הרבי הרי"צ
68 במאמר הנזכר גם בנוגע
69 לפרטי העניינים שפכתוב,
70 איש על דגלו גו' לבית
71 אבותם [שענין זה של סדר
72 החניות בא לאחר ובהמשך
73 למה שכתוב בתחלת הסדרה
74 בתחילת הפרשה, פרשת במדבר,
75 אודות ציווי ה' למנות את
76 בני ישראל (בגלל ענין המנין
77 למעלה, שמתוך חיבתן של בני
78 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא

1 אודות סדר החנייה של בני ישראל במדבר נאמר בפרשת השבוע, פרשת
2 במדבר:

3 איש על דגלו באותות (ופירש רש"י: "באותות - כל דגל יהיה לו אות
4 מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון

5 אבנו הקבועה בחושן ומתוך כך יכיר
6 כל אחד את דגלו. דבר אחר, באותות
7 לבית אבותם, באות שמסר להם יעקב
8 אביהם כשנשאווה ממזרים שנאמר
9 ויעשו בניו לו כן כאשר ציווה, יהודה
10 ויששכר וחבלון ישאוהו מן המזרח

11 ורואבן ושמעון וגד מן הדרום וכו'
12 כדאיתא בתנחומא בפרשה זו" לבית
13 אבותם יחנו בני ישראל,
14 מנגד (ופירש רש"י: "מנגד - מרחוק
15 מיל כמו שנאמר ביהושע אך רחוק
16 יהיה ביניכם וביניו כאלפיים אמה,
17 שיוכלו לבא בשבת משה ואהרן ובניו
18 והלויים חונים בסמוך לו") סביב
19 לאהל מועד יחנו¹.

20 ואיתא מובא במדרש², בשעה
21 שנגלה הקב"ה על הר סיני
22 ידרו עמו עשרים ושתים
23 רבבות כלומר, מאתיים ועשרים אלף
24 של מלאכים וכו', כיון שראו
25 אותן ישראל שהם המלאכים
26 עשויים דגלים התחילו בני
27 ישראל מתאזים לדגלים וכו',
28 מיד הודיע הקב"ה וכו'
29 ואמר למשה לך עשה אותם
30 דגלים כמו שנתאוו איש על
31 דגלו באותות. ומדייק כבוד
32 קדושת מורי חמי אדמו"ר
33 הרבי הרי"צ במאמרו על פסוק זה
34 לפני שלושים שנה³, בשנת
35 ת"ש, שלושים שנה לפני אמירת הרבי
36 מאמר זה בשנת תש"ל דמאריכות
37 הלשון של הפסוק, איש על
38 דגלו באותות לבית אבותם
39 יחנו בני ישראל, וחוזר
40 ואומר מנגד סביב לאהל
41 מועד יחנו, מוכן, שהם שני
42 עניינים שונים, ענין אחד שהחנייה

בס"ד. שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני
ישראל, מנגד סביב לאהל מועד יחנו¹.
ואיתא במדרש², בשעה שנגלה הקב"ה על הר
סיני ידרו עמו עשרים ושתים רבבות של
מלאכים וכו', כיון שראו אותן ישראל שהם
עשויים דגלים התחילו מתאזים לדגלים וכו',
מיד הודיע הקב"ה וכו' ואמר למשה לך עשה
אותם דגלים כמו שנתאוו איש על דגלו
באותות. ומדייק כבוד קדושת מורי חמי
אדמו"ר במאמרו לפני שלושים שנה³,
דמאריכות הלשון, איש על דגלו באותות לבית
אבותם יחנו בני ישראל, וחוזר ואומר מנגד
סביב לאהל מועד יחנו, מוכן, שהם שני עניינים,
דאם לא כן, הנה ליה למימר איש על דגלו
באותות לבית אבותם מנגד סביב לאהל מועד
יחנו בני ישראל, דאז הוי ענין אחד, אבל אפשר
מפסיק באמרו יחנו בני ישראל, מוכן שהם שני
עניינים, ולכן מסיים בו יחנו, שהם שתי חניות
בשני העניינים. וצריך להבין מה הם שני עניינים
אלו. ויש להוסיף בזה, דכיון שגם הסדר בתורה
הוא בדיוק, צריך להבין מהו הטעם שתחילה
צריך להיות הענין דאיש על דגלו באותות לבית
אבותם יחנו בני ישראל, ואחר כך צריך להיות
הענין דמנגד סביב לאהל מועד יחנו. ומוסיף ומדייק במאמר גם בנוגע
לפרטי העניינים שפכתוב, איש על דגלו גו' לבית אבותם [שענין זה בא
לאחרי ובהמשך למה שכתוב בתחלת הסדרה אודות ציווי ה' למנות את בני
ישראל (בגלל ענין המנין למעלה, שמתוך חיבתן לפניו מונה אותם)

(1) פרשתנו ב, ב. (2) במדבר פ"ב, ג. וראה גם בר"ה איש על דגלו שבהערה הבאה: "מצינו בכמה מדרשים (ראה בהנסמן שם) שמפליגים בגודל עוצם הפלאת מעלתם של הדגלים וגודל הכוסף והתשוקה שהתאוו ישראל להם". (3) ד"ה איש על דגלו דש"פ במדבר ה'ש"ת (ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 99 ואילך). (4) פרש"י ריש פרשתנו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מונה אותם⁴ וסדר המניין הוא שספרו את בני ישראל למשפחותם
 - 2 לבית אבותם⁵, ולאחר זה בא הציור איש על דגלו גו'
 - 3 לבית אבותם ומכאן ששני העניינים, המניין שבתחילת הפרשה וסדר
 - 4 החניות כאן, קשורים זה בזה,⁶ ואמר רי"ל⁶ במדרש לבית אבותם
 - 5 ולא לבית אמותם, וצריך
 - 6 להבין, מהו ענין המשמעות
 - 7 הפנימית של הדייק לבית
 - 8 אבותם ולא לבית אמותם,
 - 9 הרי אב ואם לפי פנימיות העניינים
 - 10 הם חכמה ובינה, כמבואר
 - 11 שחכמה היא נקודת הרעיון השכלי,
 - 12 ובינה היא הסתעפות הרעיון לפרטים
 - 13 כשם שנקודת ההשפעה בלידה היא
 - 14 מהאב והתפתחות הפרטים היא מהאם
 - 15 ובינה, האם, ולא רק חכמה, האב
 - 16 היא גם כן מוחין, ואדרבה,
 - 17 לפעמים יש מעלה בבינה על
 - 18 חכמה, אמנם באופן כללי החכמה
 - 19 נעלית על בינה (החכמה היא מעל
 - 20 הבינה בסדר הספירות ובחכמה העניין
 - 21 מאיר ביתר בהירות מאשר בבינה) אבל
 - 22 לפעמים יש מעלה בבינה, כאשר נקודת
 - 23 העניין מסתעפת לפרטים, לגבי החכמה
 - 24 ואם כן, למה מדייק הכתוב, הן
 - 25 לגבי המניין והן לגבי הדגלים, לבית
 - 26 אבותם, שהוא 'אבות' בחינת
 - 27 חכמה, ולא לבית אמותם
 - 28 שהוא 'אימות' בחינת בינה,
 - 29 שאז על ידי החכמה דוקא (ולא על
 - 30 ידי הבינה) מגיעים לאהל
 - 31 מועד?
 - 32 ועוד מדייק הרבי הרי"צ שם⁷
 - 33 במאמר הנזכר, דצריך להבין מהו
 - 34 אומר בפסוק הפותח את המאמר
 - 35 "איש על דגלו יחנו בני ישראל"
 - 36 מנגד סביב לאהל מועד,
 - 37 שהם "מנגד" ו"סביב" שני דברים
 - 38 הפכים זה מזה, דמנגד הוא
 - 39 מרחוק כפירוש רש"י על הכתוב
 - 40 (והוא לעיל בתחילת המאמר), וסביב היינו בסמוך הוא מקרוב, והם
 - 41 שני קצוות, שני מושגים הפכים באופן קיצוני דאם הוא מרחוק,
 - 42 איך הוא מסביב שפירושו קרוב, ואם הוא סביב, איך הוא
 - 43 מרחוק?
- ועוד צריך להבין, דיוק נוסף בפסוק זה מפני מה אומר הכתוב
סביב לאהל מועד, ולא באהל מועד ממש כלומר, מועד
הכתוב אומר שבני ישראל חנו מסביב לאהל מועד ולא שחנו באהל מועד
עצמו?
וממשיך ומבאר את השאלה מפני מה
היה צריך לומר שחנו באהל מועד
עצמו.
ויש להוסיף בביאור שאלה
זו, שהרי מצינו שבזמן עת
רצון היו ישראל נכנסים
למקדש (הן במשכן דאיקרי
שנקרא גם מקדש, כדברי הגמרא,
ככתוב "ונתתי משכני בתוכם" והן
במקדש דאיקרי שנקרא גם
משכן⁸ ככתוב "הקהלים נושאי
המקדש והקימו את המשכן עד
בואם"), ובפרט ובמיוחד היתה
הכניסה לאהל מועד עצמו ביום
הקפורים, שהכהן גדול היה
נכנס באהל מועד לקדש
הקדשים, וכניסתו של הכהן
הגדול לא היתה מצד עצמו,
אלא בתור שליח של כל
ישראל, ושלוחו של אדם
במותו⁹ כפי הכלל ההלכתי הידוע
שמעשיו של השליח נחשבים שנעשו
על ידי המשלח עצמו, ונמצא שכניסת
הכהן הגדול לקודש הקדשים, היתה
למעשה כניסה של כל ישראל.
ובהקדמים, שלכאורה אינו
מוכן, איך אפשר איך ייתכן
שהכהן גדול יהיה שליח של
כל ישראל ליכנס לקדש
הקדשים, הרי הם כל ישראל
אסורים ליכנס, ובלשון
חז"ל¹⁰ בגמרא מי איפא מידי דאנן לא מצינן
דאנן לא מצינן עבדינן ואיהו
(השליח) מצי עבדי וכי יש דבר
שאנחנו לא יכולים לעשות והוא
(השליח) יכול לעשות, ומאחר שכל ישראל לא רשאים להיכנס לקודש
הקדשים, איך ייתכן שהכהן הגדול נכנס בשליחותם?
ויש לבאר זה¹¹ את ענין כניסת הכהן הגדול לקודש הקדשים בשליחות
כל ישראל אף שהם אסורים להיכנס על פי מה שכתב בעל הטורים

(5) פרשתנו א, ב. (6) ויק"ר פ"ב, ג. במדב"ר פ"ו, ג. (7) ספ"א (ע' 100). (8) עירובין ב, א. (9) ברכות לז, ב במשנה. קידושין
מא, ב. וש"נ. (10) קידושין כג, ב. וש"נ. (11) ראה גם ברכה דערב יוהכ"פ תשמ"ז להתלמידים שיחיו ס"ב (התועודות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שונות, ואפילו הופכיות, מתכללות זו בזו בהשפעת המוחין, כי השכל וההיגיון מחייב את החיבור בין שתי המידות הללו הוא רק מה שמתפללים זה בזה, הרי זו התכללות ושילוב ביניהם אבל עדיין כל מידה נשארת עם ההגדרות המיוחדות לה מה שאין פן ההתפללות דתפארת כאשר יש התכללות בין שתי ספירות, ובעניינו חכמה ובינה, בהשפעת מידת התפארת, פירושו של דבר הוא שמתבטלים ממציאותם לגמרי. וזהו איש על דגלו, הכתוב מזכיר כאן שם איש המתייחס בעיקר למידות, ולא שם אדם, המתייחס בעיקר למוחין דעיקר הפיונה בעבודת ה' היא תיקון המדות, שגם ענין המוחין עם כל מעלתו הוא בשביל תיקון המדות. ומה שכתוב "איש על דגלו" באותות לבית אבותם, ענין החכמה, ולא לבית אמותם ענין הבינה, הוא, כי בינה היא אם המדות¹⁵, כנרמז בכתוב 'אם הבנים שמחה, ולכן יש התכללות של המידות מצד מקור המידות במוחין, הוא ענין הבינה אבל זהו רק הביטול להתפללות זה בזה, ביטול שבו המידות מתכללות אחת בשנייה ועם זאת כל מידה עדיין נשארת בנדרים שלה ולבית אבותם הוא הביטול של המידות במציאות ביטול מוחלט שמבטל את כל גרדי המציאות שלהם, שהוא הביטול במציאות על ידי התקמה, בחינת כח מה¹⁶ רמה' הוא הביטול כמו שכתוב 'ונחנח מה'. ומה שכתוב מנגד סביב לאוהל מועד, ולא נאמר שבני ישראל היו באוהל מועד עצמו, הרי זה לפי שעכשיו בזמן הגלות כל העליות שבני ישראל מתעלים בעבודת ה' הם רק סביב לאוהל מועד, דבביאת המשיח יתעלו ישראל כמו שכתוב¹⁷ בנבואת ישעיה על לתעד לבוא כי עין בעין יראו, בימות המשיח בני ישראל יראו אלוקות 'עין בעין', וכפירוש 'מנחות דוד'

על הפסוק¹² שנאמר לבני ישראל בעת ההכנות למתן תורה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים (מהמדרש¹³), שבעת מתן תורה יהיו כל בני ישראל כהנים גדולים, ולכן, גם לאחר שהיה החטא חטא העגל ונאסרו ליכנס, לא בטל ענין כניסתם לגבי ענין השליחות אלא בכוח זה שהיו כוהנים גדולים בעת מתן תורה, הכוח הגדול יכול להיכנס בשליחותם. ובין ששני אצל בני ישראל ענין הכניסה למקדש, כמבואר לעיל, אינו מובן, למה נאמר רק סביב ישראל ענין הכניסה למקדש, אינו מובן, למה נאמר רק סביב לאוהל מועד יחננו, ולא באוהל מועד ממש? והנה במאמר הנזכר דשנת ה'ש"ת מבאר כבוד קדושת מורי חמי אדמו"ר ענין זה בסגנונו, וזה לשונו (בסיים המאמר¹⁴): הדגלים הם שלשה שבטים יחד בכל דגל, למשל, בדגל מחנה יהודה חנו מלכד שבט יהודה גם השבטים יששכר וחבלון, וכן שאר הדגלים היו של שלושה שבטים כל אחד ששהו המשמעות הפנימית של התחברות שלושה שבטים ב'דגל' אחד היא התפללות הקוין דתקמה ובינה מלבד זאת שבמהותן חכמה ובינה הן שני עניינים שונים, הן גם שייכות לשני 'קוין' שונים, חכמה – לקו הימין, ובינה – לקו השמאל (בהתאם למבואר שהספירות נחלקות לשלושה קוין חצ"י (חכמה, חסד, נצח) בקו הימין, בג"ה (בינה, גבורה, הוד) בקו השמאל, ודח"י (דעת, תפארת, יסוד) בקו האמצעי, והתאחדות שלושה שבטים בדגל אחד היא 'התכללות' של חכמה עם בינה (כידוע שהספירות מתכללות זו בזו כמו חסד שבגבורה, גבורה שבחסד וכד') והתכללות שבה מדובר כאן היא ביטול במציאות, ביטול מוחלט שבו מתבטלים כל ההגדרות וכל ההגבלות (בהתאם לעניינה של מידת התפארת, מידת הרחמים, שהיא שילוב של חסד וגבורה) דהתפללות המדות שמצד המוחין כאשר מידות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "רצה לומר ראה וודאית ונאמנה וכן אשר עין בעין נראה אתה ה', אָכַל
- 2 עֲכָשְׁיוּ בּוֹמֵן הַגְלוֹת, כאשר האלוקות היא בהעלם והסתר, ההתקרבות של
- 3 בני ישראל לאוהל מועד הוא רק סביב לאוהל מועד ולא לתוך אוהל
- 4 מועד.
- 5 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁהַהֲתַקְרְבוֹת
- 6 לאוהל מועד עכשיו נקראת מִנְגֵּד
- 7 (ובזה מיושבת השאלה שלכאורה
- 8 'מנגד' (רחוק) ו'סביב' (קרוב) הם שני
- 9 פהמים), שֶׁהֵם הַבִּירוּרִים הַפּוֹרֶת
- 10 הַטּוֹב מֵהֶרֶע וְהַעֲלָתוֹ לַקְדוּשָׁה
- 11 דְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הַתַּחְתּוֹנִים
- 12 שֶׁהֵם יֵשׁ מִצִּיאוֹת הַנִּרְאָה
- 13 לְנִפְרָד מֵהָאֱלֹהִים שֶׁמִּיֵּחַ אוֹתוֹ,
- 14 שֶׁזֶהוּ מִצִּיאוֹת שֶׁל 'יֵשׁ' נִפְרָד
- 15 מֵאֱלֹהִים מִנְּגֵד בְּבוֹכֵן שֶׁל הַתַּנְגּוּד
- 16 לְאִוֵּר הָעֲצָמוֹת שֶׁל עֲצָמוֹת וּמֵהוֹת
- 17 הָאֱלֹהִים פְּרוֹף הוּא שְׂבָאוֹהֶל
- 18 מוֹעֵד. אֵף עַל יְדֵי הַבִּירוּר
- 19 וְהַתִּקּוֹן וְהַעֲלָאָה שֶׁל הַדְּבָרִים
- 20 הַגִּשְׁמִיִּים מִגִּיעֵים בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר
- 21 סָבִיב קְרוֹב לְאֹהֶל מוֹעֵד,
- 22 שֶׁנִּשְׁלַמְתָּ הַכּוֹנֵה הָעֲלִיוֹנָה כו'
- 23 בְּבִירָאָה שֶׁהִיא כְּדֵי שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִכְרוּ
- 24 וְיִזְכּוּ אֶת הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים
- 25 הַתַּחְתּוֹנִים.
- 26 (ג) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבֹאֵר
- 27 בְּאוֹר הַתּוֹרָה לְהַצְמַח צֶדֶק¹⁸,
- 28 הַשִּׁיכּוֹת דָּאִישׁ עַל דָּגְלוֹ
- 29 בַּחֲנִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר לְעִנְיָן
- 30 הַדָּגְלִים שֶׁל הַמְּלָאכִים, וְשֶׁם
- 31 מְבֹאֵר שֶׁאֲרַבְּעַת הַדָּגְלִים שֶׁל
- 32 שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים (שְׁלוֹשָׁה שְׂבָטִים
- 33 בְּכָל דָּגֶל) סָבִיב אוֹהֶל מוֹעֵד הֵם
- 34 עַל דֶּרֶךְ אֲרַבְּעַת חֵיוֹת הַמְּרַבֵּה
- 35 הָעֲלִיוֹנָה הַנּוֹשָׂאִים אֶת הַכֶּסֶּא,
- 36 כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב¹⁹ וְהַחֲיוֹת (חֵיוֹת
- 37 הַקְּדוֹשׁ שֶׁבְּמִרְכַּבָּה, הֵם מְלָאכִים
- 38 בְּבַחֲנִיּוֹת שׁוֹנוֹת, פָּנֵי אָדָם, פָּנֵי אִרְיָה,
- 39 פָּנֵי שׁוֹר וּפָנֵי נֶשֶׁר) נּוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא, וּמְבֹאֵר בְּזֶה²⁰,
- 40 שֶׁנּוֹשָׂאֵם אֶת הַכֶּסֶּא כְּאִשֶּׁר 'חֵיוֹת' נּוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא הָרִי הֵם
- 41 נּוֹשָׂאוֹת מַעֲלוֹת וּמְרוֹמְמוֹת אֶת מְרָאָה אָדָם שְׁעָלָיו שֶׁל הַכִּסֵּא (כְּמוֹ
- שְׁנֵי אֲדָמָה וְעֵלְיוֹת דְּמֹת כְּמֹרָא אָדָם עָלָיו מְלַמְעָה"), שֶׁהוּא
- מְדִרְיָגָה 'אָדָם' בַּחֲנִיּוֹת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמֵּאִיר
- בְּעֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית (כְּמוֹ הַנִּשְׁמָה ה'מְמַלָּא' אֶת הַגּוֹף)
- וְהָעֲלִיָּה הִיא לְבַחֲנִיּוֹת כִּי לֹא אָדָם, שֶׁזֶהוּ בַּחֲנִיּוֹת סוֹבֵב כָּל
- עֲלָמִין הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַבְּלִי גָבּוֹל
- שְׁלֹמֶעֱלָה, מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית
- בְּנִבְרָאִים וּמֵאִיר בְּעֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב'
- וּמִקִּיף, וְעַל יְדֵי זֶה שְׁמֵרוֹמְמִים אֶת
- הַכֶּסֶּא מִבַּחֲנִיּוֹת 'אָדָם' (מְמַלָּא כָּל
- עֲלָמִין) לְבַחֲנִיּוֹת 'לֹא אָדָם' (סוֹבֵב כָּל
- עֲלָמִין) מִמְּשִׁיכִים הָאֵרָה וְהַתַּנְגּוּד
- מִבַּחֲנִיּוֹת כִּי לֹא אָדָם אֵל
- בַּחֲנִיּוֹת אָדָם שֶׁעַל הַכֶּסֶּא כו'
- שֶׁתִּהְיֶה בְּבַחֲנִיּוֹת 'אָדָם' הָאֵרָה מִבַּחֲנִיּוֹת
- סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. וְכֵשֶׁם שְׁחִיּוֹת
- הַמְּרַבֵּה שֶׁנּוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא
- מִמְּשִׁיכִים מִבַּחֲנִיּוֹת כִּי לֹא
- אָדָם אֵל בַּחֲנִיּוֹת אָדָם שֶׁעַל הַכֶּסֶּא כו'
- וְכֵשֶׁם שְׁחִיּוֹת הַמְּרַבֵּה שֶׁנּוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא מִמְּשִׁיכִים
- מִבַּחֲנִיּוֹת כִּי לֹא אָדָם אֵל בַּחֲנִיּוֹת אָדָם שֶׁעַל
- הַכֶּסֶּא, כֵּן הוּא בְּאֲרַבְּעָה דָּגְלִים דְּנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
- סָבִיב אוֹהֶל מוֹעֵד. דִּהְנֶה, יֵשׁ בַּחֲנִיּוֹת שְׂבָטִים
- שְׂבָעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁשֶּׁם הִיא גַּם מְרַבֵּה
- הַמְּלָאכִים, 'חֵיוֹת הַקְּדוֹשׁ' שֶׁל
- הַמְּרַבֵּה מִיכָאֵל פָּנֵי אִרְיָה כו'.
- אֵף יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְיָרָה לְנִשְׁמֹת
- יִשְׂרָאֵל, בִּיחֹס לְמַלְאכִים,
- שְׁעָלֵיהֶם עַל נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
- נֶאֱמָר²¹ שֶׁשֶּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
- שְׂבָטִי י"ה, וְהָעֲלִיָּה הִיא
- לְבַחֲנִיּוֹת מְרַבֵּה עֲלִיָּאָה
- הַמְּרַבֵּה הָעֲלִיוֹנָה דְּאֲצִילוֹת
- שְׁלֹמֶעֱלָה מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְהֵן שְׁנַיִם
- עֶשֶׂר גְּבוּלֵי אֶלְכָסוֹן דְּזַעִיר
- אֲנִפִּין דְּאֲצִילוֹת²² הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
- הָעֲלִיוֹת וְהַנְּבִרָאִים מְרַבֵּה מִי"ב גְּבוּלֵי אֶלְכָסוֹן". כְּלוֹמֵר, הַמִּצִּיאוֹת הַמְּגוֹדֶרֶת
- בְּשֵׁטַח וּמִקּוֹם מְסוּיִם וּמוֹגְבֵל, מְרַבֵּה מִשְׁשֶׁת הַכִּיּוּנוֹת וְהַקְּצוּוֹת, מַעֲלָה
- וּמַטָּה וְאַרְבַּע הָרוּחוֹת מְרַבֵּה מְרַבֵּה צִפּוֹן-דָּרוֹם, וּמִסְפָּר מְקוֹמוֹת הַמִּפְגֵּשׁ —

(18) פרשתנו ע' לה ואילך. וראה גם ד"ה איש על דגלו דש"פ במדבר תשי"ז (תורת מנחם התוועדויות חכ"ג ע' 6 ואילך).
 (19) ראה שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספי"ד. בחיי תרומה כה, י בשם פרקי דר"א. פיוט "וחיות" בקדושת כתר במוסף לר"ה
 (לכמה נוסחאות) ד"ה כף רגל. (20) תו"א יתרו עא, סע"א ואילך. שם עב, ד ואילך. (21) תהלים קכב, ד. (22) ראה זח"ג קיח,
 ב. לקו"ת מסעי צד, א ואילך. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשתנו קעד, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

חיים': "... בשורשי המנהגים, שיש חילוקים בין אשכנזים ובין ספרדים, 44
קטאלוניים ואיטליים וכיוצא בהם, שיש בהם מנהגים קדמונים שלהם בסידורי 45
התפילה, ולא במה שנוגע לפיוטים ופזמונים האחרונים רק בשורשי התפילות 46
כפי הדין. והיה אומר מורי [הארז"ל] זלה"ה, שיש י"ב שיעורים בריקע, נגד 47
י"ב שבטים, וכל אחד עולה תפילתו 48
דרך שער אחד, והם השערים הנזכרים 49
בשלהי ספר יחזקאל. ואמר שוודאי לא 50
היו השערים ודרכי השערים שווין, וכל 51
אחד משונה מבחירו, לכן גם התפילות 52
משונות. לכן כל אחד ואחד ראוי 53
להחזיק במנהג תפילתו, כי מי יודע אם 54
הוא משבט ההוא, ואין תפילתו עולה 55
אלא על-ידי שער ההוא. אך מה שהוא 56
דינין מפורשין בתלמוד, זה שווה לכל 57
השבטים", וקמו' למשל **רְאוּבֵן** 58
הוא עבודת ה' באופן של **בְּחִינַת** 59
רְאִיָּה, **עַל שֵׁם כִּי רָאָה גוֹ'** 23, 60
שְׁמַעוֹן הוא עבודת ה' בבחינת 61
שמיצה **עַל שֵׁם כִּי שְׁמַע'** 24, **לְוִי** 62
עַל שֵׁם הַפֶּעַם יִלְוֶה גוֹ' 25, 63
וַיהוּדָה עַל שֵׁם הַפֶּעַם אוֹדָה 64
אֶת ה' 26, **בְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה** 65
אור' 27 פרטי עניינים אלה בעבודת 66
ה', **וְאָף עַל פִּי כֹן**, למרות שלכל 67
שבט יש את עניינו המיוחד לו 68
צְרִיכִים לִהְיוֹת פְּלוּלִים כֹּל 69
השבטים **יִחָדְדוּ**. 70
(ד) **אֶמְנָם עֲדִיין צָרִיף לְהִבִּין**, 71
דְּלִכְאוּרָה, בִּין שְׁכַל עֲנִין 72
הַדְּגָלִים הוּא שְׁנַתְּאוּ בִּני 73
ישראל שיהיה להם את **מָה שְׂרָאוּ** 74
בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה בְּאֶשֶׁר וַיֵּרֶד 75
ה' עַל הַר סִינִי' 28, **הִנֵּה** 76
בְּמָקוֹם לְהִתְאַוּת לְבַחֲנִית 77
אִישׁ עַל דְּגָלוֹ, שְׁזוּהִי רַק 78
הַמְּרַכְּבָה שְׁשִׁיכֶת לְמַדְרִיגַת 79
הַשְּׁבָטִים, הִיוּ צְרִיכִים 80
לְהִתְאַוּת לְדִרְגָּא נְעִלִית יוֹתֵר 81
בְּמִרְכָּבָה, כְּפִי שְׁשִׁיכֶת לְמַדְרִיגַת הָאֲבוֹת 29 **אור'** 82
על מעלת גילוי האלוקות בעולם בשייכות למדריגת האבות: "והנה האבות הן 83
הן המרכבה שהיו כל ימיהם בבחינת ביטול כו' ועל ידי כן זכו להשראת 84
השכינה אור אין-סוף ברוך-הוא בגילוי ממש שיהיה אור אין-סוף ומידותיו 85
הם המתגלים בנפשם אברהם אביהם ופחד יצחק כו'. והן הן מידות גדולותיו 86

1 הזוויות – שבין ה"קצוות" השונות הוא שנים עשר, ובפנימיות העניין הם שש
2 המידות העליונות שמצד ההתכללות וההתחברות ביניהן הן כלולות משתים
3 עשרה בחינות (כמבואר ב'תורה אור': "להיות גילוי זה [של בחינת הרעת]
4 נמשך ונשתלשל בבכריאה-יצירה-עשיה ששם מושרשות נפשות כלל ישראל
5 הוא על-ידי בחינת ומדרגת השבטים כי
6 שבט הוא לשון המשכה כמו כוכבא
7 דשביט וגם לשון שבט וענף מן האילן
8 הגדול שהם בבחינת מרכבה לעלמא
9 דאתגלייא בבחינת (הים) [בבית המקדש
10 שכבה שלמה המלך]) עמד על י"ב בקר
11 הם בחינת י"ב שבטים כנגד ארבע
12 חיות המרכבה פני אדם כו' וכל אחד
13 [מהארבע חיות] כלול מג' אבות הרי
14 י"ב ומשם נמשך השפעת והמשכת
15 גילוי אלוקותו יתברך בכלל הנפשות
16 של ישראל") **וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שְׁזוּהִי**
17 **הַמְּכוּוֹן בְּמָה שְׁנַתְּאוּ אִישׁ עַל**
18 **דְּגָלוֹ לְבִית אֲבוֹתָם, שְׁזוּהִי כְּפִי**
19 **שְׁשִׁבְטִים מְקַבְּלִים מִהָאֲבוֹת**
20 **(אֲבוֹתָם), הֵינֵנו כְּמוֹ שֵׁהם**
21 **השבטים מתעלים להיות בְּחִינַת**
22 **מְרַכְּבָתָא עֵלְאָה דְאֶצִּילוֹת,**
23 **וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ בָּהֶם**
24 **בשבטים הכֹּחַ לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת**
25 **אָדָם הַעֲלִיּוֹן כו' מבחינת 'אדם'**
26 **לְבַחֲנִית 'לא אדם' כמבואר לעיל].**
27 **וְהֵם השבטים מְמַשְׁכִּים ומביאים**
28 **לִידֵי גִילוי והארת אור אין סוף**
29 **בְּבַחֲנִית חֻכְמָה וּבִינָה, שְׁהוּ**
30 **חכמה ובינה בְּחִינַת אָדָם**
31 **עֵלְאָה, שְׁזוּהִי הַמְּשַׁכָּה שֶׁל**
32 **האור-אין-סוף בְּתוֹרָה (עֲנִינוֹ שֶׁל**
33 **אוֹהֶל מוֹעֵד), לְהַעֲלוֹת**
34 **הַתּוֹרָה וּלְקַשְׁרָה בְּאוֹר אין**
35 **סוף מִמֶּשׁ שְׁלִמְעָלָה מִבְּחִינַת**
36 **אָדָם. אֵף הַמְּשַׁכָּה זוֹ שֶׁהשבטים**
37 **ממשיכים בתורה היא דִּוְקָא עַל**
38 **יְדֵי הַתְּפִלּוֹתָם שֶׁל השבטים**
39 **יַחַד, וְזוּהוּ עֲנִין הַדְּגָלִים, שֶׁהַדְּגָל הוּא הַעוֹשֶׂה אֶסִּיפָה**
40 **וְקִיבוּץ וְהַתְּפִלּוֹת ומחבר ומאחד**
41 **עֲנִין הַתְּפִלּוֹת הַמְּדוּת זוֹ בּוֹ, שְׁהִי עֲבוֹדַת הַשְּׁבָטִים הִיא**
42 **בְּאוֹפֶן שְׁכַל אֶחָד בְּמִסְלָתוֹ יַעֲלֶה, שִׁישׁ עֲבוֹדָה פְּרָטִית לְכָל**
43 **שְׁבָט המיוחדת לו בפרט, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בהקדמה ל'פרי עץ**

איש על דגלו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וגבורותיו של הקדוש-ברוך-הוא עצמו שנמשך ונשתלשל למטה על ידיהם
2 להיות גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בכלל נפשות ישראל בבחינת גילוי
3 ממש... דהנה, אף שנתבאר לעיל שענין הדגלים הוא כפי
4 שהשקטים הם לא רק בעולם הבריאה, עלמא דפרודא³⁰,
5 עולם של פירוד, היינו עולם שבו יש
6 נבראים שבהרגשתם הם נפרדים
7 מהבורא ששם בעולם הבריאה הם
8 בהתחלקות ממש כמצאות
9 מוגבלת ומוגדרת, אלא עניין הדגלים
10 הוא כפי שהם השבטים בשנים
11 עשר גבולי אלכסון שענינם
12 נתבאר לעיל דועיר אנפין פנים
13 זעירות, הם המידות (שביחס לאור
14 המאיר במוחין ובראין אנפין, יש
15 במידות אור מועט רקטן) דאצילות
16 שהוא עולם שבו יש ביטול מוחלט
17 לאלוקות ואין פירוד כלל, הרי זה
18 עניין השבטים כפי שהם מתחלקים
19 לדגלים עדיין ענין של
20 התחלקות, ואין זה בדומה
21 לענין ההתחלקות שבין הספירות
22 והמידות שבמדרגת האבות,
23 עליהם אמרו³¹ אין קורין
24 אבות אלא לשלשה כי דוקא
25 ענינם של שלושת האבות קשור לכל
26 אחד ואחד מישאל, מה שאין כן
27 השבטים שכל אחד מהם עובר את ה'
28 דברכו. ואם-כן למה בני ישראל נתאו
29 לענין הדגלים, שהוא מדרגת
30 השבטים, ולא למדרגה יותר עליונה,
31 היא מדרגת האבות?
32 אף הענין הוא, שיש מעלה
33 בעבודת השבטים, שדוקא
34 על ידי עליית התעלות המלכות
35 מלמטה למעלה, ממקומה כספירה הכי
36 אחרונה למדרגות יותר נעלות נמשך
37 תוספת אורות כו' מלמעלה
38 למטה, ומאירה במלכות הארה
39 ממדרגות נעלות.
40 ויש לומר, שזהו הביאור האמור
41 מדוע בני ישראל לא נתאו למדרגת
42 האבות אלא דווקא למדרגת השבטים
- הנזכר בתורה³² שהאבות הן כמו עצם האילן, העץ עצמו,
והשבטים הם הענפים, והפירות גדלים דוקא על הענפים
ולא על העץ עצמו (שלכאורה אין זה נוגע להמבואר שם,
אלא), שבה מתרץ קושיא הנ"ל, למה לא נתאו למדרגת
המרכבה של האבות, לפי
שיש מעלה בבחינת
השבטים, שהם השבטים כמו
הענפים, שדוקא עליהם
גדלים הפירות, שזהו גילת
הפירות היא משל על ענין צמיחת
והתגלות האין סוף למטה
שנעשה על ידי השבטים
דוקא³³.
- (ה) וזהו התוכן הפנימי של איש
על דגלו, שזהו התחלת
העבודה השלב הראשון בעבודת ה'
שהוא העבודה בבחינת איש,
וכמו שכתוב³⁴ איש מלחמה
ויש בכך רמז שעבודת ה' שהיא
מלחמה היא בבחינת 'איש', דאיש
קאי מכוון על המדות³⁵, שזהו
עיקר האדם עצמו כי המוחין הם
בעיקר חלק האדם שמקשר אותו עם
מה שחוץ ממנו ונעלה ממנו, ואילו
המידות, הרגשות שלו, הם האדם
עצמו (וכמו שנקללות הבריאה
היא על ידי המדות העליונות של
הקדוש-ברוך-הוא, חסד, גבורה, וכו'
שנקראים שבעת ימי הבנין³⁶)
כי בהם 'בנה' העולם), וזהו השלב
הראשון בעבודת ה' שצריך
לעסוק בעבודת ביורו ותיקון
המדות. ואחר כך לאחר תיקון
המידות מגיעים לבחינת
פאותות לבית אבותם, שזהו
בחינת המוחין שלמעלה
מהמידות, ובה גופא, במוחין
עצמן, לבית אבותם בחינת
החכמה, כמבואר לעיל, ולא לבית
אמותם, דבית אמותם הוא
בחינת בינה, שזהו רק ביטול
היש בלבד³⁷, שאינו ביטול אמיתי,

(30) תו"א בראשית ג, ב. ובכ"מ. (31) ברכות טז, ב. וראה תו"א ר"פ וארא. (32) ריש ע' לו. (33) חסר קצת (המו"ל). (34) בשלח טו, ג. (35) ראה לקו"ת שה"ש כה, א ואילך. ספר המאמרים תרכ"ט ע' קעא ואילך. (36) ראה תניא פ"ג. (37) ראה ספר המאמרים תרנ"ד ע' שכת. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָבֶל לְבֵית אָבוֹתָם הֵינּוּ שְׁנַמְשָׁן מִבְּחִינַת חֻכְמָה, שְׁזָהוּ
- 2 בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת (כַּנֶּ"ל סְעִיף ב'), בִּיטוּל אֲמִיתִי בִּיטוּל מוֹחֵלֵט
- 3 שֶׁל כָּל הַמִּצִּיאוֹת. וְאֵז כְּשִׁישְׁנו בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת נַעֲשֶׂה עֲנִין הַחֲנִיָּה
- 4 (יַחֲנוּ) בְּמִנוּחָה וְהַתְּלִיכּוּת כִּי כְּשִׁישׁ בִּיטוּל מוֹחֵלֵט אֵין שׁוּם מִצִּיאוֹת
- 5 שְׁמִפְרִיעָה לְתַכְלִית הַבִּיטוּל.
- 6 אָמְנָם, עֲדִיין לְמִרוֹת שְׁמִדוּבֵר עַל
- 7 מִנוּחָה וְהַתְּלִיכּוּת, מִצָּב שָׁבוּ אֵין
- 8 הַפְּרָעוֹת וּמִנִּיעוֹת, כָּלל זֹאת, אֵין זֶה
- 9 תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת. וְזָהוּ
- 10 שְׁמִמְשִׁיף הַכְּתוּב וְאַחֲרֵי אִישׁ עַל
- 11 דִּיגְלוֹ מוֹסִיף וְאוֹמֵר מִנְּגֵד סָבִיב
- 12 לְאַהֵל מוֹעֵד יַחֲנוּ. דְּהֵנָּה,
- 13 בְּמִדְרָשׁ³⁸ פֶּרֶשׁ שְׁמִנְגֵד הֵינּוּ
- 14 רְחוּק אֲלָפִים אָמָה (הַשִּׁיעוֹר שֶׁל
- 15 'תַּחֲסוּ שֶׁבֶת', וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: "...
- 16 וְכֵן אֵת מוֹצֵא בִּיהוֹשֻׁעַ כִּשְׁהֵלֶךְ לְהַחֲרִיב
- 17 אֵת יִרְיָחוֹ אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ עַתִּידִים
- 18 אֲתָם לַעֲשׂוֹת שֵׁם אֵת הַשֶּׁבֶת, אֵל
- 19 תִּרְחִיקוּ מִן הָאָרֶץ יוֹתֵר מִן אֲלָפִים
- 20 אָמָה לְכָל רוּחַ. לְמָה, שְׁתַּחֲוִי רַשָּׁאִין
- 21 לְבֹא לְהַתְּפַלֵּל לִפְנֵי הָאָרֶץ בִּשְׁבֶּת וְכֵן
- 22 הוּא אוֹמֵר 'אֵךְ רְחוּק יִהְיֶה בֵּינֵכֶם
- 23 וּבֵינֵינוּ כְּאַלְפִים אָמָה בְּמִידָה', וְכֵן אֵת
- 24 מוֹצֵא כְּשֶׁאֵמַר הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
- 25 לְמַשֶּׁה שִׁירֵשָׁה יִשְׂרָאֵל דְּגָלִים, אָמַר לוֹ
- 26 הַשֵּׁרָה אוֹתָם לְכָל רוּחַ רְחוּק אֲלָפִים
- 27 אָמָה שְׁנֵאֵמַר 'מִנְּגֵד סָבִיב לְאַהֵל מוֹעֵד
- 28 יַחֲנוּ' מִזֶּה מִנְּגֵד אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִרְחוּק
- 29 מִיל שֶׁהֵם אֲלָפִים אָמָה וּמִנִּין דְּהָא
- 30 מִנְּגֵד בְּרְחוּק מִיל הוּא, יִלְפִינָן מִנְּגֵד
- 31 מִנְּגֵד. כְּתִיב הֵכָא 'מִנְּגֵד סָבִיב לְאַוְהֵל
- 32 מוֹעֵד יַחֲנוּ' וְכַתִּיב לְהֵלֵךְ 'וְתֵלֵךְ וְתִשָּׁב
- 33 לָהּ מִנְּגֵד הַרְחָק כְּמִטְחֹוִי קֶשֶׁת כִּי
- 34 אִמְרָה אֵל אֵרָאָה בְּמוֹת הִילֵד וְתִשָּׁב
- 35 מִנְּגֵד וְתִשָּׁב אֵת קוּלָהּ וְתִבְכֶּה, מִה לְהֵלֵךְ
- 36 מִיל אֵף כָּאֵן מִיל. וּמִנִּין דְּהָא מִנְּגֵד דְּאֵמַר בְּהַגֵּר דְּהוּא מִיל כְּתִיב הֵכָא הַרְחָק
- 37 וְכַתִּיב לְהֵלֵךְ רְחוּק, 'אֵךְ רְחוּק יִהְיֶה בֵּינֵכֶם וּבֵינֵינוּ כְּאַלְפִים אָמָה בְּמִידָה', מִה
- 38 לְהֵלֵךְ מִיל אֵף כָּאֵן מִיל).
- 39 וְהָעֲנִין³⁹, עַל פִּי חֲסִידוֹת, כִּי הֵנָּה הַתּוֹרָה קְדָמָה לְעוֹלָם אֲלָפִים
- 40 שְׁנָה⁴⁰, כְּדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, אֵיךְ שְׁיִיף אֵין יִיתָכֵן
- 41 לוֹמַר שְׁקָדְמָה הַתּוֹרָה אֲלָפִים שְׁנָה לְעוֹלָם, הֵלָא הִזְמֵן כָּל
- 42 מִצִּיאוֹת הַזֶּמֶן וְגַדְרֵי הַזֶּמֶן הוּא גַם כֵּן נִכְרָא (כְּתוּרַת הָרֵב הַמְּגִיד

- 43 אֵלָּא (הִידוּעָה⁴¹) וְקוּדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא הָיָה קִיָּם כָּל מוֹשֵׁג הַזֶּמֶן, אֵלָּא
- 44 הַפִּירוּשׁ הוּא דְּקָאֵי שְׁבִ'אַלְפִים' הַכוּנָה הִיא עַל חֻכְמָה וּבִינָה
- 45 (שְׁזָהוּ עֲנִין הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה), שְׁעַל זֶה
- 46 עַל הַתּוֹרָה כְּפִי שְׁמִרוּמֹת בִּ'אַלְפִים' מִלְשׁוֹן לִימוּד וְאִילוּף נֶאֱמַר⁴² בְּאִיּוֹב
- 47 אֲאֵלְפֵךְ חֻכְמָה שְׁזָהוּ 'אַלְף' אַחַד
- 48 אֲאֵלְפֵךְ בִּינָה שְׁזָהוּ 'אַלְף' נוֹסֵף
- 49 וּבִיחַד 'אַלְפִים', וּמִבְּחִינַת שְׁנֵי
- 50 אֲלָפִים הַנֶּ"ל הַחֻכְמָה וְהַבִּינָה
- 51 שֶׁלְמַעֲלָה מִמְּשִׁיכִים הַתּוֹרָה
- 52 וּמוֹרִידִים וּמַגְלִים אוֹתָהּ מִלְמַעֲלָה
- 53 לְמַטָּה לְבְּחִינַת עוֹלָם שֵׁשׁ
- 54 קְצוּוֹת מַעֲלָה וּמַטָּה, מִזְרָח, מַעֲרָב,
- 55 צִפּוֹן וְדוּרָם מְקוֹם וְזִמָּן, הֵינּוּ לְחוּץ
- 56 גַּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת הַגְּשֵׁמִית שִׁישׁ לֹא אֵת
- 57 הַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת הַלּוֹל שְׁזָהוּ עֲנִין
- 58 אוֹהֵל מוֹעֵד שֶׁהִיא מְקוֹם מְסוּיִם
- 59 וּמוֹגֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשֵׁמִי. וְכִיּוֹן
- 60 שְׁהַמְשָׁכָה שֶׁל הַתּוֹרָה לְמַטָּה
- 61 הִיא עַל יְדֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
- 62 לְכֵן נֶאֱמַר אוֹדוֹת הַחֲנִיָּה שֶׁל בְּנֵי
- 63 יִשְׂרָאֵל מִנְּגֵד גּוֹ' הֵינּוּ מִרְחוּק
- 64 יַחֲנוּ, רְחוּק אֲלָפִים אָמָה,
- 65 שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים מִבְּחִינַת
- 66 אֲאֵלְפֵךְ חֻכְמָה וּבִינָה שֶׁהִיא
- 67 דְּרָגָה נְעִלִית וְרַחוּקָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה
- 68 לְבְּחִינַת אוֹהֵל מוֹעֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה.
- 69 וְזָהוּ סָבִיב, וְהַמְשָׁכָה זֶה שֶׁהִיא
- 70 "מִנְּגֵד", הֵינּוּ מִרְחוּק, נִקְרָאֵת גַּם
- 71 "סָבִיב" וְלַעֲלִיל נִשְׁאָלָה הַשְּׁאֵלָה
- 72 שֶׁלְכַאוּרָה זֶה סְתִירָה כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלל
- 73 "סָבִיב" פִּירוּשׁוֹ מִקְרֹוב, וְהַבִּיאוֹר הוּא
- 74 שֶׁ"סָבִיב" כָּאֵן רוּמוֹ לִכְךָ
- 75 שְׁהַמְשָׁכָה שֶׁנִּשְׁמָוִת יִשְׂרָאֵל
- 76 מִמְּשִׁיכִים לְמַטָּה הִיא מִבְּחִינַת
- 77 סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׁעִינָהּ נִתְבָּאֵר
- 78 לַעֲלִיל.
- 79 וְעוֹד עֲנִין בְּפִירוּשׁ מִנְּגֵד, מִלְכּוּד הַפִּירוּשׁ הָאֵמֹר שֶׁהַכוּנָה לְמַרְחָק
- 80 'אַלְפִים' הָרוּמוֹ לְחֻכְמָה וּבִינָה, שְׁכַחַת הַמְשָׁכָה זֶה שִׁישׁ נִשְׁמָוִת יִשְׂרָאֵל
- 81 הַלְמַשִּׁיךְ מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה נִמְשָׁף עַל יְדֵי בְּחִינָה שֶׁהוּא מִנְּגֵד, הֵינּוּ
- 82 מִתְנַגֵּד לְקִדּוּשָׁה דְּהָרִי הַמְשָׁכָה זֶה לְמַטָּה, בְּתוֹךְ גַּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
- 83 הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא דּוֹקָא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָוִת (אֲשֶׁר לֹא נִתָּן
- 84 הַכּוֹחַ לַפְּעוּל אֵת הַהֲמַשְׁכָּה) בְּגוּף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית כּו', שְׁאֵז

(38) במדבר"ר פ"ב, ט. (39) אוה"ת פרשתנו שם (ס"ע לו). (40) ראה מדרש תהלים ז, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א. (41) הובא בסידור עם דא"ת שער הק"ש עה, סע"ד ואילך. (42) ראה איוב לג, לג. שבת קד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

17 תמוה לכאורה איך יכול לתפוס במחשבתו בשעה אחת מה שצריך לומר
18 בדבור פ' שנה... אבל העניין הוא שהשגתו הייתה בבחינת ראייה דהיינו
19 ראיית עצמיות החכמה ולא כמו שמתלבשת בבינה והשגה בבחינת אותיות
20 והיא למעלה מעלה מבחינת השכל כמו שמלוכב בהשגה ואותיות עד שייתכן
21 שמה ששיג בבחינת ראיית החכמה
22 בשעה ושתיים כשירצה להלבישה
23 באותיות יצטרך על זה זמן ס' או פ'
24 שנה... ועל דרך זה ביקש משה אעברה
25 נא ואראה את הארץ כי במשה כתיב
26 וירא ראשית לו ורצה משה להמשיך
27 בחינה זו בכנסת ישראל... ולא פעל
28 ולכן נאמר ועתה ישראל שמע כו'
29 כ"אם לעתיד יהיה גילוי בחינה זו בכנסת ישראל על-ידי משיח... "**בְּקָרוֹב**
30 **מָמֶשׁ, וְגַם בְּלִשׁוֹן תְּרַגְמוֹם** שאינו לשון הקודש, מה שמדגיש יותר
31 שהדבר יורד למטה בגדרי העולם - **בְּעִגְלָא דִּידָן**⁴⁵ במהירות נלפי
32 המושגים שלנו.

1 כשהנשמה מלוכשת בהם **היא העבודה עם המנגד כו' וְדוֹקָא**
2 **עַל יְדֵי זֶה** באמצעות העבודה עם ההתנגדות לקדושה וההתגברות עליה
3 **נִמְשָׁךְ גִּילוי אֹר** אלוך **נִעְלָה מִבְּחִינַת הַסּוֹכֵב**, האור הבלי-גבול
4 ה'סוכב כל עמלי' **שָׁזָהוּ מִנְּגֵד סָבִיב. וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה** על ידי
5 שנשמות ישראל ממשיכות את עניין
6 התורה למטה כעת **בָּאִים לְגִילוי** 1
7 **תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁלֵמֵד** 2
8 **תּוֹרָה אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלָּא**⁴³, 3
9 **וּבְאֹפֶן שֶׁל רְאִיָּה**⁴⁴, כמבואר
10 ב'לקוטי תורה': "... בבחינת ראייה
11 ממש שלמעלה מבחינת שמיעה והבנה
12 שהיא על-ידי אותיות, לכן אינו דומה
13 כלל שמיעה לראייה. ועניין ראייה זו בבחינת חכמה עצמה ממש יובן על-דרך
14 מה שכתוב בספר פרי-עץ-חיים שער קריאת-שמע שעל המיטה פרק א גבי
15 הארז"ל שבשעת השינה ביום השבת שמע בישיבה של מעלה בפרשת בלק
16 ובלעם דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים. וזה

(43) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. (44) לקו"ת צו יז, ב. שער האמונה פנ"ו ואילך. ספר המאמרים תרח"ץ ע' רא. תרצ"ט
ע' 207. (45) ראה תורת מנחם התועדויות ח"מ ריש ע' 346. וש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 **קָאָמֵר אָבָא שְׂאוּל, אֵלָא לַעֲנִין יִצְרָה, דְּבִי מִיתְצַר וְלָד**
30 **מִמְצִיעֵתִיהּ מִיתְצַר** - ששנוצר הוולד מאמציעתו נוצר, **אֵכָל לַעֲנִין**
31 **חִיּוּתָא, דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא** יורדו שעיקר החיות **בְּאַפִּיָּה הוּא, דְּבִתִּיב, כָּל**
32 **אִשְׁרֵי נִשְׁמַת רִיחַ חַיִּים בְּאַפִּיו וְגו'.**
33 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, **רְבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר,**
34 **מִמָּקוֹם שֶׁנֶּעֱשֶׂה חֵלֶל, מִצְוָתוֹ.** מבארת הגמרא, **מֵאֵי טַעְמָא דְּרְבִי**
35 **אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, דְּבִתִּיב "לֵתֵת אוֹתָהּ אֶל צִוְּאֵי חֵלֶל רְשָׁעִים",**
36 **הָרִי שֶׁהַחֲלוּת' קְרוּיָה עַל שֶׁם הַצּוֹאֵר, וּבְעֵינֵינוּ הָלָא נֹאמַר 'אִשְׁרֵי**
37 **סְבִיבוֹת הַחֲלוּל'.**
38 **מִשְׁנָה.** אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, **נִפְטְרוּ זִקְנֵי**
39 **יְרוּשָׁלַיִם וְהָלְכוּ לָהֶן, זִקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר** שנמצאת קרובה **מִבְּיֵאִין**
40 **עֲגֻלַת בְּקָר אִשְׁרֵי לֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל** - כלי שמניחים אותו על הבהמה
41 כדי לכוון החרישה שתהיה כראוי, **וְאִין תְּמוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹדִידִין**
42 **אוֹתָהּ לְנַחַל אֵיתָן, וּמֵהוּ אֵיתָן, בְּמִשְׁמַעוֹ, קִשָּׁה** - שהוא בארץ
43 סלע, שהיא קשה, ומכל מקום **אֵת עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן בְּשֶׁר, שֶׁלֹּא**
44 **נֹאמַר אֵיתָן אֵלָא לַמְצוּה.** **וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִין** - בסכין גדול
45 **מֵאַחֲזִרָהּ מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקּוֹמָהּ שֶׁנֶּעֱרַפָּה בּוֹ אֶסּוּר מְלִוּוֹעַ**
46 **וּמִלְּעֶבֶד בּוֹ לַעֲלוֹם, וּמוֹתֵר לְסָרוֹק שֶׁם פֶּשֶׁתָן, וּלְנֶקֶר** - לסתת שם
47 **אֲכִנִּים** אחר העריפה, מכיון שאינם עבודת קרקע. **זִקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר**
48 **רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקּוֹם עֲרִיפָה שֶׁל עֲגֻלָּה, וְאוֹמְרִים, 'דִּינוּ**
49 **לֹא שִׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תִּמָּה הִתְנַא, וְכִי עַל**
50 **דְּעֵתִינוּ עֲלֵתָה שְׂזָקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵן** שהוצרכו לומר
51 'דינו לא שפכו את הדם', **אֵלָא 'דינו לא שפכו' הכוונה, שֶׁלֹּא גִרְמֵנוּ**
52 **שִׁישְׁפָּר דְּמֹ, וְהֵינּוּ, שֶׁלֹּא בָּא הַהֲרוֹג עַל יְדֵינוּ וּפְטִירָנוּהוּ (בְּלֹא**
53 **מִזִּין)** שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך
54 לגזול מן הבריות ומתוך כך נהרג. **וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ' הכוונה, וְלֹא**
55 **רְאִינוּהוּ וְהִתְנַהֵנוּהוּ לִלְכַת לְדֹרְכוּ יַחֲדִי (בְּלֹא לְוִיָּה),**

1 ומבארת הגמרא את טעם המחלוקת, **בְּמֵאֵי קְמִיפְלִיגֵי, מָר** - רבי
2 אליעזר **סָבֵר, גּוֹפִיָּה דְּבּוֹכִיתִיהּ נְפִיל** - גופו של ההרוג במקום שעמד
3 בו בשעת המכה שם נפל, ואילו **רִישָׁא דְּנִאֲרִי וְנְפִיל** - הראש דרכו
4 לנוד ממקומו ולפול במקום אחר, ולכן קוברים אותו במקום הגוף,
5 ששם היא נפילתו. **וְמָר** - רבי עקיבא **סָבֵר, רִישָׁא הֵיכָא נְפִיל נְפִיל**
6 - הראש דרכו לפול במקום שהותו ונהרג, ואילו **גּוֹפָא הוּא דְּרִהִיט**
7 **אֲוִיל** - הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה ולפול במקום אחר, ולכן
8 קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.
9 שנינו במשנה, **מֵאִין הָיוּ מוֹדִידִין, רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מְטִיבוֹר, רְבִי**
10 **עֲקִיבָא אָמַר מְחֻטְמוֹ.** מבארת הגמרא, **בְּמֵאֵי קְמִיפְלִיגֵי** התנאים
11 שבמשנה, **מָר** - רבי עקיבא **סָבֵר, עֵינֵי חִיּוּתָא בְּאַפִּיָּה** - עיקר
12 חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר החריגה שבו,
13 ולכן מודדין מחוטמו. **וְמָר** - רבי אליעזר **סָבֵר, עֵינֵי חִיּוּתָא**
14 **בְּמִיבּוֹרִיָּה** - עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם היא
15 עיקר החיגתו, ולכן מודדין מטיבורו.
16 שואלת הגמרא, **לִימָא מְחֻלּוֹת רְבִי אֱלִיעֶזֶר וְרְבִי עֲקִיבָא, כִּי הֵינִי**
17 **תְּנָאִי** - תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא, **מִתִּיבִין**
18 **הַזֶּה נּוֹצֵר** - מתחיל להוצר במעי אמו, **מֵרָאשׁוּ, וְכֵן הוּא אָמַר**
19 **"מִמְצֵי אִמִּי אֵתָה גִזִּין"** שפירושו, אתה יצרתי במעי אמי מראשי,
20 ומנין ש'גזי' הוא כינוי לראש, **וְאוֹמַר, 'נִי נִזְרָד וְהִשְׁלִיכִי וְגו'.**
21 שפירושו גזיזת שער הראש. **אָבָא שְׂאוּל אָמַר, הוֹלֵד מִתְחִיל**
22 **לְהוֹצֵר מְטִיבוֹרוֹ, וּמִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ אֵלָךְ וְאֵלָהּ, וְאֵם כֵּךְ נֹאמַר,**
23 **שְׂרִי עֲקִיבָא שֶׁאִמֵּר שֶׁעֵינֵי חִיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בִּאָפוֹ, הוּא מְשׁוּם**
24 **שֶׁסָבֵר כִּתְנָא קָמָא שֶׁתְּחִילַת יִצְרֵתוֹ הִיא מֵרָאשׁוֹ, וְרְבִי אֱלִיעֶזֶר**
25 **שֶׁאִמֵּר שֶׁעֵינֵי חִיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בְּטִיבוֹרוֹ, הוּא מְשׁוּם שֶׁסָבֵר**
26 **כִּבְאָבָא שְׂאוּל שֶׁתְּחִילַת יִצְרֵתוֹ הִיא מְטִיבוֹרוֹ.**
27 משיבה הגמרא, **אֲפִילוּ תִּימָא שְׂרִי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שֶׁמוֹדִידִין מְחֻטְמוֹ**
28 **סָבֵר כְּשִׁיטַת אָבָא שְׂאוּל שִׁיצִירַת הוֹלֵד הִיא מְטִיבוֹרוֹ, שֶׁעַד כָּאֵן לֹא**

בס"ד. שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 2... ב. בנוגע לביאור הענין ד"בחוקותי" – ישנו פשטות הענין, וישנו גם כפי שהוא קצת בעומק יותר: 2
- 3 "בחוקותי" כפשוטו – הרי זה א' מג' הסוגים שבמצוות: משפטים עדות וחוקים.
- 4 "משפטים" – הם המצוות שגם השכל מחייב שצריך לקיימם, כדברי הגמרא במסכת עירובין¹⁹: 4
- 5 "אילמלא לא ניתנה תורה (ח"ו²⁰) היינו למידין צניעות כו' וגזל כו'".
- 6 [אמנם גם מצוות אלו צריך לקיים לא מצד חיוב השכל, אלא בגלל ציווי הקב"ה, וכנוסח הברכה: 6
- 7 "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", ובה גופא – מצד ציווי הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, וכמ"ש 7
- 8 הרמב"ם²¹ בנוגע למצות מילה: "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו (אע"פ ש"אחד הי' 8
- 9 אברהם"²², היהודי הראשון) .. אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו כו'". אבל אעפ"כ, רצונו 9
- 10 של הקב"ה שהמצוות יתחלקו לג' סוגים, וביניהם יהי' גם הסוג ד"משפטים", שגם השכל מחייב אותם]. 10
- 11 "עדות" – הם מצוות שמהווים זכר וסימן (עדות) על ענין מסויים, והיינו, שהשכל מצד עצמו לא 11
- 12 הי' מחייב זאת, אבל לאחר ציווי על זה, יש לזה מקום גם בשכל, ובודאי שאין על זה קושיא מצד 12
- 13 השכל.
- 14 ו"חוקים" – הם מצוות שלא זו בלבד שאינם מחייבים מצד השכל, אלא השכל שואל עליהם קושיא, 14
- 15 וכדברי רש"י²³ (שמזה מובן שכן הוא בפשטות) ש"אומות העולם מונין את ישראל כו'", היינו, שמצירים 15
- 16 להם ומקניטים אותם: בהיותכם "עם חכם ונבון"²⁴ – מה לכם ולענינים שהם היפך השכל!...! 16
- 17 ואעפ"כ נאמר כאן²⁵ "אם בחוקותי תלכו", והיינו, שאע"פ שמדובר כאן אודות לימוד התורה, כפירוש 17
- 18 רש"י (מתו"כ²⁶): "שתהיו עמלים בתורה", מ"מ, נקראת כאן התורה כולה בשם "חוקים" – "בחוקותי". 18
- 19 ובפרט ע"פ דברי הגמרא²⁷ "עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים (בפ' 19
- 20 בחוקותי) קודם עצרת", וכיון שקורין פ' בחוקותי קודם שבועות, זמן מ"ת²⁸, הרי מובן, שהענין 20
- 21 ד"בחוקותי" שייך לכל התורה.
- 22 ולכאורה אינו מובן: כיון שרוב התורה היא ע"פ שכל, ועד שבלשון הקבלה והחסידות נקראת התורה 22
- 23 "חכמתו של הקב"ה", ובלשון הכתוב²⁴: "היא חכמתכם ובינתכם" – איך אפשר לומר "בחוקותי" על 23
- 24 כל התורה, שכל התורה ענינה "חוקים"?!
- 25 ג. גם צריך להבין בנוגע לפירוש השני ד"בחוקותי" – כפי שמבאר רבינו הזקן²⁹ ש"בחוקותי" הוא 25
- 26 מלשון חקיקה:
- 27 עשרת הדברות היו באופן של חקיקה – "חרות על הלוחות"³⁰, אבל כל התורה (מלבד עשה"ד) היתה 27
- 28 באופן של כתיבה.
- 29 ואפילו לפי מ"ש בירושלמי³¹ על הפסוק³² "מזה ומזה הם כתובים", "בין כל דיבור ודיבור דקדוקי" 29

התורה, בחלק הפשט שבתורה.

(27) מגילה לא, ב.

(28) ברשימה נוספת: שבו אומרים "תיקון" שכולל כל התורה

כולה (ראה גם תורת מנחם – התועדויות חכ"ג ע' 65).

(29) לקו"ת ריש פרשתנו.

(30) תשא לב, טז.

(31) שקלים פ"ו סה"א.

(32) שם, טו.

(19) ק, סע"ב.

(20) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' שלו. ור"נ.

(21) בפיה"מ ש' חולין ספ"ז.

(22) יחזקאל לג, כד.

(23) ר"פ חוקת.

(24) ואתחנן ד, ו.

(25) ריש פרשתנו.

(26) חלק ההלכה שבתורה, אבל רש"י מביא זאת בפירושו על

1 ואותיותי של תורה" (שבלוחות נכללו כל תושב"כ ותושבע"פ, ועד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש
2 שניתן למשה מסיני³³) – הרי הלשון בזה הוא "כתובים", שזהו רק ענין של כתיבה. וכבפשוט הענינים,
3 שרק עשרת הדברות היו חקוקים על הלוחות, ולא כל התורה, אע"פ שענין הקדושה הוא בכל התורה
4 בשוה, וכמ"ש הרמב"ם³⁴: "אין הפרש בין .. ותמנע היתה פילגש ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל, כי
5 הכל .. תורת ה' תמימה טהורה וקדושה כו".

6 ואע"פ שעשה"ד כוללים את כל התורה, כל תרי"ג מצוות וגם ז' מצוות דרבנן, שלכן יש בעשה"ד
7 תר"ך אותיות, כנגד תרי"ג מצוות וז' מצוות דרבנן (כדאיתא בספרים³⁵) – הרי ענין זה הוא בהעלם,
8 ואילו בגילוי היו רק עשה"ד "חרות על הלוחות".

9 וא"כ, איך אפשר לומר על כל התורה "בחוקותי", שכל התורה היא באופן של חקיקה?
10 וגם צריך להבין הקשר של "בחוקותי" (מלשון חקיקה) עם הפירוש "שתהיו עמלים בתורה"³⁶ –
11 דלכאורה, ענין היגיעה בתורה שייך בעיקר בכל שאר התורה, בכל תושב"כ, ובעיקר בתושבע"פ, ולא
12 דוקא בנוגע לעשה"ד שהיו באופן של חקיקה? אלא מאי, התירוץ הוא שכל התורה היא בבחי' חקיקה
13 – אבל, כאמור, הא גופא דורש ביאור, היכן מצינו ענין החקיקה בכל התורה?
14 וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

16 ד. ויובן בהקדם הביאור בפירוש רש"י "שתהיו עמלים בתורה" – דלכאורה אינו מובן:
17 ההכרח לפרש ש"בחוקותי תלכו" קאי על לימוד התורה (ולא על קיום המצוות) – מבאר רש"י
18 (מת"כ): "כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי
19 תלכו וכו"; אבל מהו ההכרח לפרש "שתהיו עמלים בתורה"?

20 ונתבאר פעם בארוכה³⁷, שקיום המצוות ("את מצוותי תשמרו") כולל גם מצות לימוד התורה, כדי
21 לידע את המעשה אשר יעשון, ולכן אי אפשר לפרש "בחוקותי תלכו" על לימוד התורה סתם, ועכצ"ל
22 שפירושו "שתהיו עמלים בתורה", שזהו ענין בפני עצמו, שאינו נכלל בלימוד התורה כדי לידע את
23 המעשה אשר יעשון.

24 ועל ענין זה (שלא מספיק לימוד התורה סתם, כי אם באופן של עמל דוקא, "שתהיו עמלים בתורה")
25 – נאמר "בחוקותי תלכו":

26 יהודי יכול לחשוב³⁸: מהו הצורך להתייגע בלימוד התורה? – להיותו בעל כשרון, עם ראש טוב,
27 הנה גם ללא עמל ביכלתו להבין את הפשט יותר טוב ממישהו אחר שיתייגע על זה!

28 וממשיך לטעון: בלימוד התורה יש שני אופנים: לגירסא ולעיון. ולכאורה מספיק שילמד לגירסא.
29 ואפילו אם ילמד לעיון – די בכך שיקשה קושיא אחת ויתרץ אותה, ובכך יצא י"ח "פלפולא דאורייתא";
30 אבל מהו החיוב להתנהג כרשב"י³⁹, לתרץ על כל קושיא כ"ד תירוצים?!

31 אך עז"נ "בחוקותי תלכו", שזהו ענין של חוקה, שלימוד התורה צריך להיות באופן של יגיעה ("שתהיו
32 עמלים בתורה") דוקא (כמבואר גם בקונטרס ומעין⁴⁰).

33 ה. אך עדיין אינו מובן סדר הכתוב (שהרי סדר⁴¹ בתורה הוא גם תורה⁴²) – שתחילה נאמר "אם
34 בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", ורק לאחר"ז נאמר "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם":

(38) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ז ע' 307 ואילך.

(39) שבת לג, סע"ב.

(40) מט"ז פ"ב.

(41) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

(42) ואין זה שייך למחלוקת אם דורשין סמוכים או לא (ברכות כא, ב. וש"נ), שזהו ענין בפני עצמו.

(33) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(34) פיהמ"ש סנהדרין פ' חלק היסוד הח' (מסנהדרין צט, ב).

(35) נסמנו בלקו"ש ח"ט ע' 110.

(36) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון תשכ"ח ס"ז (תורת מנחם – התוועדיות חנ"ב ע' 392). וש"נ.

(37) שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון תשכ"ה בתחלתה (תורת מנחם – התוועדיות חמ"ג ע' 322 ואילך). וש"נ.

אמרו חז"ל "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁴³, ו"לא עם הארץ חסיד"⁴⁴, כך, שלכל לראש צריך להיות לימוד התורה סתם, כדי לידע את המעשה אשר יעשון, שענין זה נכלל בקיום המצוות – "את מצוותי תשמרו", ולאח"ז יכול להיות לימוד התורה באופן נעלה יותר – "עמלים בתורה".

וא"כ, מדוע נאמר תחילה "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", ורק לאחר"ז "ואת מצוותי תשמרו", שכולל גם מצות לימוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון?!

זאת ועוד: כשם שבכללות המצוות יש צורך שיהי' תחילה ענין התלמוד שמביא לידי מעשה כדי לידע איך לקיים המצוות, כמו"כ כדי להיות "עמלים בתורה", צריך תחילה ללמוד את הפסוק "אם בחוקותי תלכו", וללמוד גם פירוש רש"י (שמביא מתו"כ) שמפרש שהכוונה בזה היא "שתהיו עמלים בתורה", ורק אז יודעים שצריך להיות "עמלים בתורה"!

וגם מצד הענין דלימוד התורה כשלעצמו אינו מובן: אי אפשר להתחיל מיד להיות "עמלים בתורה" – שהרי סדר הלימוד הוא: "בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה . . בן חמש עשרה לגמרא" (כמ"ש בפרקי אבות⁴⁵ שלומדים ביום הש"ק זה), ורק אז יכול להיות הענין ד"עמלים בתורה".

ובכלל, אי אפשר להתחיל מיד להזיע (כמדובר בארוכה בהתוועדות הקודמת⁴⁶ מ"ש הרח"ו⁴⁷ אודות האריז"ל שהי' מתייגע בתורה עד שהי' מזיע מרוב היגיעה); לכל לראש צריך להתחיל ללמוד, ואח"כ יכולים להתגייע עד כדי כך שיזיע מרוב היגיעה!

ו. ויובן בהקדם הביאור בהמשך הפסוקים שלאח"ז, "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם גו'", וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"⁴⁸ – דלכאורה אינו מובן: כתיב⁴⁹ "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" – דקאי אפילו על דומם, צומח וחי, ומכ"ש על מין המדבר, ובודאי (במין המדבר גופא) על בני". וא"כ, מדוע דוקא אצל בני תלוי ענין הברכה בכך ש"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם"?

והרי גם בלאה"כ חייב הקב"ה לזון את בני, בגלל שהם בניו, כמ"ש⁵⁰ "בני בכורי ישראל", ויש חיוב על האב לזון את בנו⁵¹, וגם מצד זה שבני הם עבדים, כמ"ש "בני ישראל . . עבדי הם"⁵², "אל תירא עבדי יעקב"⁵³, הרי מזונות העבד הם על האדון⁵⁴, כך, שגם ללא ענין של עבודה צריכים בני לקבל את כל הברכות, ועכ"פ – לא להיות גרועים מהגויים, שמקבלים השפעתם באופן כזה?!

ואין לומר שכאן מדובר אודות תוספת ברכה, כמו "ועץ השדה יתן פריו"⁵⁵, כפירוש רש"י: "הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות", שזהו ענין שאינו אצל גויים, אלא רק אצל בני, ולכן תלוי הדבר בכך ש"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" – שהרי בפרשה זו מדובר לא רק אודות תוספת ברכה, אלא גם אודות ענינים המוכרחים, כמו "ואשבור מוטות עולכם"⁴⁸. וא"כ, למה יגרע יהודי מגוי, שגוי מקבל השפעה ללא תנאי, ואילו אצל יהודי יש תנאי "אם בחוקותי תלכו"?!

והגע עצמך:

היהודי הכי גרוע – הרי הוא נעלה יותר מהגוי הטוב ביותר, כמובן מהמבואר בתניא ספ"א. וכפי שמצינו⁵⁶ בנוגע למילה: "קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים, שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים, שאין הערלה קרוי' אלא לשם עובדי כוכבים וכו'" (דכולהו אפילו מולים מיקרו ערלים (ואילו בני, גם מי שלא נימול, נקרא מהול – בנוגע

(50) שמות ד, כב.
(51) רמב"ם הל' אישות פ"ב ה"ד.
(52) בהר כה, נה.
(53) ישע' מד, ב. ועוד.
(54) רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ט.
(55) פרשתנו כו, ד.
(56) נדרים לא, ב (ובפרש"י).

(43) קידושין מ, ב. וש"ג.
(44) אבות פ"ב מ"ה.
(45) ספ"ה.
(46) שיחת אחש"פ סכ"ז (תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' (139).
(47) שעהמ"צ פ' ואתחנן.
(48) כו, יג.
(49) תהלים קמה, טז.

- 1 לכמה דינים)); וכיון שמילה קשורה עם בשר הגוף, כמ"ש⁵⁷ "בריתי בבשרכם גוי", הרי מוכח שמעלתו של יהודי לגבי גוי היא גם מצד הגוף הגשמי.
- 2 וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁵⁸ שמ"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" – כי:
- 3 ענין הבחירה שייך רק בנוגע לשני דברים שדומים זל"ז, ובמילא, אם לא מצד הגוף החומרי – הרי ממה־נפשך: אם הקב"ה רוצה נפש אלקית – הרי זה רק אצל בני; ואם רוצה ההיפך (כמארז"ל⁵⁹ בנוגע ל"מעשיהן של צדיקים" או כו': "איני יודע באיזה מהם חפץ") – הרי זה רק אצל גויים, ולא אצל בני, כיון שאצל בני אין רשעים; אצל בני יכול להיות תינוק שנשבעה⁶⁰, או ש"יצרו תקפו"⁶¹, אבל לא רשעים, כיון שהנשמה היא תמיד "באמנה אתו ית"⁶², ולכן כל בני הם צדיקים; וכיון שכן, הרי אין להקב"ה ברירה, כביכול, ולא שייך על זה בחירה.
- 11 ולכן מבאר רבינו הזקן ש"ובנו בחרת" קאי על "הגוף החומרי", דכיון ש"נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", לכן שייך על זה בחירה. ומזה מובן שגם גופו של יהודי נעלה יותר מגופו של גוי.
- 13 וא"כ, אם גוי מקבל את כל צרכיו ללא תנאים – הרי בודאי שכן הי' צריך להיות אצל יהודי.
- 14 ולא עוד אלא שכן הי' צריך להיות אפילו בנוגע לתוספת ברכה – שהרי למי יתן הקב"ה זאת: לעצמו – אינו צריך; ליתן לגויים – חס ושלום! וא"כ, אין לו ברירה אלא לתת זאת לבני!
- 16 ומכ"ש בנדו"ד, שלא מדובר רק אודות תוספת ברכה, אלא אודות "ואשבור מוטות עולכם"!
- 17 וא"כ, מדוע קשורה הברכה לבני עם "בחוקותי תלכו" דוקא?!
- 18 ז. והביאור בזה:
- 19 כתיב⁶³ שהקב"ה אומר "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם וגו'", והיינו, שמצד זה ש"אתכם ידעתי", לכן נוגע להקב"ה הנהגתם של בני.
- 21 וטעם הדבר – כמבאר בתניא⁶⁴ שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", כמו שהבין נמשך ממוח האב כו', וכשם שנוגע לאב מה נעשה עם אבריו, נוגע לו מה נעשה עם בנו, ובאופן כזה נוגע להקב"ה מה שנעשה עם בני שהם בניו.
- 24 ח. אמנם, זוהי רק הסברה בנוגע להקב"ה, מדוע נוגע לו הנהגתם של בני; אבל עדיין צריך להסביר זאת גם ליהודי שנמצא במעמד ומצב ש"יצרו תקפו",
- 26 ונהרי גם ליהודי כזה ניתנה התורה, כדאיתא במדרש⁶⁵ שאילו היו בני ששים ריבוא חסר אחד לא היתה ניתנת להם התורה ח"ו, והרי בין ששים ריבוא בני נכלל גם נושא פסל מיכה, שעבר עמהם בקרי"ס⁶⁶, ונכנס עמהם לארץ ישראל⁶⁷, ובמילא הי' גם בינתיים – בשעת מ"ת],
- 29 כך, שצריך להסביר גם לנפשו הבהמית, מהו הטעם שדוקא אצל בני קשור ענין הברכה עם "בחוקותי תלכו".

31 ט. וההסברה בזה – שאצל בני התורה היא באופן של "בחוקותי", שהו"ע החקיקה:

- 32 החילוק בין חקיקה לכתיבה הוא²⁹ – שבכתיבה יש שני דברים: דיו וקלף, שהרי גם לאחר כתיבת האותיות בדיו על הקלף, הקלף הוא מציאות בפ"ע, וכמודגש בהלכה שכשרות הס"ת תלי' בכך שכל אות

(63) עמוס ג, ב.

(64) רפ"ב.

(65) מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח.

(66) ראה שמו"ר פכ"ד, א. וש"נ.

(67) ראה ס' שופטים יז, א ובפי' הרד"ק ורלב"ג.

(57) לך לך יז, יג.

(58) פמ"ט (ס"ט, ס"ב ואילך).

(59) ב"ר ספ"ב.

(60) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

(61) ראה שם הל' גירושין ספ"ב.

(62) תניא ספכ"ד.

צ"ל מוקף גויל⁶⁸; משא"כ בחקיקה, האותיות והאבן הם (לא שני דברים, אלא) דבר אחד, שהרי האותיות חקוקות בחומר האבן עצמו.

וכן הוא בנוגע לבנ"י ותורה – שהרי התורה היא "חיינו", והיינו⁶⁹, שאין זה באופן שיש שני ענינים, תורה וישראל, והתורה רק פועלת שהמציאות של בנ"י תהי' באופן של חיות ("א לעבעדיקע מציאות"), אלא מלכתחילה אין כאן שני דברים נפרדים, כי אם מציאות אחת, כמו בענין החקיקה.

וכמובן גם ממאמר רז"ל (בתדב"א⁷⁰, ובקיצור במד"ר⁷¹) שתורה וישראל קדמו לעולם, וביניהם גופא מי קדם למי – ישראל קדמו, וראי' לדבר, שהתורה עצמה אומרת "דבר אל בני ישראל" ו"צו את בני ישראל", היינו, שכל מציאות התורה היא מצד זה שישנה המציאות דבנ"י, ומזה נעשה הדיבור והציווי לבנ"י, ונמצא, שמציאות התורה חקוקה מבנ"י והיא גם חקוקה בתוך בנ"י, עד שהם מציאות אחת.

ולהעיר גם ממה שמצינו בנוגע לנשמות ישראל שהם "חצובות" מתחת כסא הכבוד⁷² – חקוקות דייקא. אבל ענין זה הוא לא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף קשור יהודי עם התורה באופן של חקיקה.

וזהו החילוק בין בנ"י לכל שאר הבריאה: כל הבריאה היא אמנם מהקב"ה, כמ"ש⁷⁴ "בדבר ה' שמים נעשו", וכמ"ש בפרקי אבות שלומדים ביום הש"ק זה⁷⁵: "בעשרה מאמרות נברא העולם", אבל, ענין זה הוא בהעלם (לא רק מצד הקליפות כו', אלא מצד עצם ענין ההתהוות, כפי ש"בראשית ברא אלקים"⁷⁶, שמורה על ההעלם⁷⁷); ורק אצל בנ"י רואים בגלוי שהם מציאות אחת עם הקב"ה, שלכן נקראים בשם "אדם"⁷⁸, כיון שגם בהיותם למטה הרי הם באופן ד"אדמה לעליון"⁷⁹.

ולכן נאמר על בנ"י "מעשה ידי להתפאר"⁸⁰ – אף שכל הבריאה היא מעשה ידיו – כי, "להתפאר" שייך רק על דבר הגלוי, ולכן שייך ענין זה על בנ"י דוקא, כיון שאצלם רואים בגלוי שהם מציאות אחת עם הקב"ה.

וכיון שבנ"י הם מציאות אחת (באופן של חקיקה – "בחוקותי") עם התורה והקב"ה, לכן יכולים לקבל את כל ברכותיו של הקב"ה רק כאשר "בחוקותי תלכו".

י. וזהו גם הקשר עם ענין העמל – "שתהיו עמלים בתורה":

כתיבה – היא אמנם ענין של מעשה, ולא רק מעשה זוטא, אלא מעשה במילואו, אבל אין זו עבודה קשה. ואילו "חקיקה" היא עבודה קשה, שהרי קשה לחקוק על גבי האבן (ובפרט ע"ג אבן טוב).

וכן הוא בנוגע לענין החקיקה בישראל – שלהיותן "עזין שבאומות"⁸¹, הרי פעולת החקיקה בהם היא עבודה קשה. ולכן צריכה להיות העבודה באופן "שתהיו עמלים בתורה" דוקא.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת"שחוק:]

אבל, אסור להשאיר יהודי במצב שיהי' זקוק ותלוי בענין ה"עמל"...

ובכן: ישנו פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸² שכיון ש"כל ישראל בני מלכים (או "מלכים"⁸³) הם"⁸⁴, הרי אצל בן מלך (או מלך) נחשבת אפילו מלאכה קלה – לעבודה קשה, בגלל שאינו רגיל בכך. וע"ד

(74) תהלים לג, ו.

(75) רפ"ה.

(76) בראשית א, א.

(77) ראה תניא שעהיחיה"א רפ"ו.

(78) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(79) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(80) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(81) ביצה כה, ב.

(82) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ב ע' 293. וש"נ.

(83) תקי"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב).

(84) שבת סז, א. וש"נ.

(68) מנחות כט, סע"א. וש"נ. וראה גם שיחת ש"פ בחוקותי

תשכ"ב הערה 13 (תורת מנחם – התועדויות חל"ג ע' 424).

(69) ברשימה נוספת: כמו חיות הגוף, שהחיות אינו דבר נוסף

על הגוף, אלא הגוף עצמו הוא חי (ראה המשך תערוב"ב ח"א ע'

תכה. סה"מ תרפ"ו ע' עז. ועוד).

(70) פי"ד. וראה לקו"ש חל"ד ע' 222. וש"נ.

(71) ב"ר פ"א, ד.

(72) פרדס ש"א פ"ז. וראה זח"ג כט, ריש ע"ב. סא, ב.

(73) אף שישנו גם שורש הנשמה כפי שהוא למעלה מדרגא

זו, ועד שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא שם. וראה תניא

עם לקוטי פירושים מברכותינו נשיאנו (ע' מו ואילך). וש"נ).

1 ש"מלאכת נשים לאנשים" נחשבת ל"עבודת פרך"⁸⁵ – לא מצד הקושי שבעבודה עצמה, אלא לפי "שלא
2 היו רגילים בכך"⁸⁶. ועד"ז בנוגע לבן מלך או מלך, שכל עבודה נחשבת לעבודה קשה, כיון שאינו רגיל
3 בכך. – ענינו של מלך הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"⁸⁷ (במלחמה), או "לעשות משפט" (כמ"ש
4 הרמב"ם⁸⁸), אבל לא עבודה אחרת.

5 ובנוגע לענינו: כיון שבנ"י הם מציאות אחת עם הקב"ה, הרי הא גופא שצריכים להתעסק עם הגוף
6 ונה"ב נחשב כבר לעבודה קשה, ובמילא ישנו כבר ענין העמל[ו].

7 יא. עפ"ז יש לבאר מ"ש לכל לראש "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה":

8 סדר העבודה הוא אמנם באופן שאי אפשר להתחיל מיד בענין ד"עמלים בתורה" (כנ"ל ס"ה),
9 אבל אעפ"כ אומרת התורה בתור הקדמה לכל הענינים: "בחוקותי תלכו", והיינו, שצריך לידע שיהודי
10 הוא מציאות אחת עם התורה, באופן של אותיות החקיקה – "בחוקותי",
11 ולכן: (א) המשכת כל הברכות תלוי בקיום התומ"צ – "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו",
12 (ב) העבודה צריכה להיות באופן של עמל – "שתהיו עמלים בתורה", וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי
13 מעשה", הרי מובן שעי"ז ניתוסף חיות מחודשת בקיום המצוות.

14 יב. ועפ"ז יש לבאר גם הפירוש במ"ש "אם בחוקותי תלכו", "אין אם אלא לשון תחנונים"⁸⁹:

15 לכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר על קיום התומ"צ "אם גוי", לשון תחנונים, שהקב"ה מתחנן
16 אצל בנ"י שיקיימו התומ"צ – הרי זה ציווי שמוכרחים לקיימו, ולא בקשה!
17 אך הענין הוא – ש"אם" לשון תחנונים הוא בנוגע לענין ה"עמל" ("שתהיו עמלים בתורה" וכן בנוגע
18 לקיום המצוות) יותר ממה שמחוייבים מצד הציווי, שעל זה לא שייך ענין של ציווי, כי אם בקשה
19 ותחנונים כו'.

20 וע"י קיום בקשה זו זוכים לכל הברכות האמורות בפרשה: "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'"⁹⁰, עד
21 "ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות"⁹¹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

22 * * *

23 יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ונתתי שלום בארץ גוי'.

24 * * *

25 יד. נהוג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י.

26 ובהקדמה – שבפירוש רש"י יש ענינים מופלאים (כידוע מ"ש השל"ה⁹⁰ והחיד"א⁹¹), ועד למאמר
27 רבותינו נשיאינו⁹² שבפירוש רש"י יש "יינה של תורה", והיינו, שגם ענינים אלו הכניס רש"י בפירוש
28 ל"בן חמש למקרא", שגם הוא יוכל להבין אותם.

29 זאת ועוד:

30 פירוש רש"י הוא בתכלית הדיוק בכל תיבה ותיבה, וגם מה שרש"י לא מפרש הרי זה בדיוק – אם
31 בגלל שאין צורך בפירוש בגלל שהדבר מובן מעצמו, או שרש"י סומך על מה שפירש כבר לפניו.
32 וכמדובר כמ"פ שאי אפשר לומר שרש"י סומך על מה שיפרש לאח"ז (אא"כ רש"י אומר בפירוש
33 שיפרש זאת לאח"ז), כמובן אפילו בשכל הפשוט, שכאשר לומדים עם תלמיד, אי אפשר לסמוך על מה
34 שלא למד עדיין (שבגלל זה לא יאמרו לו ענינים מסויימים), כי אם על מה שכבר למד.

(90) במס' שבועות שלו (קפא, א).

(91) בשעה"ג ערך רש"י (ושם: "רזין עילאין").

(92) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק

ב"היום יום" כט שבט).

(85) סוטה יא, ריש ע"ב.

(86) פרש"י שם.

(87) פינחס כז, יז.

(88) הל' מלכים ספ"ד.

(89) ע"ז ה, סע"א.

וכן התיבות שמעתיק רש"י מהפסוק הם בדיוק, וכמו"כ החילוק אם רש"י מעתיק את התיבות
 שבהמשך הפסוק או רק מרמזם בהוספת תיבת "וגו'", כי, מ"ש רש"י "וגו'" אינו בגלל ש"כל פסוקא
 דלא פסקי" משה אנן לא פסקינן לי"93, דא"כ, הי' לו להוסיף "וגו'" בכל פסוק שאינו מסיימו, וכיון
 שמוסיף "וגו'" רק במקומות מסויימים, עכצ"ל, שהחילוק הוא אם המשך הפסוק נוגע לפירושו, שאז
 מעתיק את התיבות שבהמשך הפסוק, או שנוגע רק כללות הענין, שאז רק מרמזם בהוספת "וגו'".

טו. בפרשת השבוע, קרוב לתחילתה, ישנם שני פסוקים שתוכנם שוה: (א) "ורדתם את אויביכם
 ונפלו לפניכם לחרב"94, (ב) "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו אויביכם לפניכם
 לחרב"95.

ובכן: בנוגע לחציו הראשון של הפסוק, מובן בפשטות, שתחילה נאמר כללות הענין – "ורדתם
 גו'", ולאח"ז נאמרו פרטי הדברים – "חמשה מאה וגו'", וכפי שמצינו כמ"פ בתורה שתחילה נאמר
 הענין בכללות, ולאח"ז מוסיפה התורה פרטי הדברים; אבל בנוגע לחציו השני של הפסוק – אינו מובן:
 מדוע חוזר הכתוב וכופל "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב" – הרי אין בזה חידוש על מ"ש לפני" ונפלו
 לפניכם לחרב?

ומבואר במפרשים96, שקושיא זו מתרץ רש"י בפירושו:

על הפסוק "ונפלו" לפניכם לחרב", מפרש רש"י: "איש בחרב רעהו", והיינו, שבנ"י לא יצטרכו כלל
 להרוג את האויבים, כיון שיפלו איש בחרב רעהו.

[ועפ"ז מובן דיוק הלשון "לחרב" – דלכאורה הול"ל "בחרב", כמו "בחרב אצא לקראתך"97 – כי,
 "לחרב משמע לחרב אחרים, ולא של הרודפים"98.

וכן משמע גם מתיבת "לפניכם"99 (שלכן מעתיק רש"י גם תיבה זו) – כי, "לפניכם" היינו כמו "לפני
 אוהל מועד", שאין זה אוהל מועד עצמו, אלא רק בסמיכות מקום, אבל זהו מקום בפני עצמו, ועד"ז
 בנדוד", שנפילת האויבים תהי' לפני בני", באופן שיהיו במקום בפני עצמו – כיון שלא יפלו בחרב בני",
 אלא איש בחרב רעהו].

ואילו על הפסוק "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב" מפרש רש"י: "שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך
 הארץ" – דכיון שהכתוב חוזר וכופל ענין זה, בהכרח לומר שבא להוסיף ענין חדש, וכיון שהענין ד"איש
 בחרב רעהו" יודעים כבר מהפסוק הראשון, לכן מפרש רש"י שהפסוק השני מחדש "שיהיו נופלין לפניכם
 שלא כדרך הארץ", למעלה מדרך הטבע.

אבל, עפ"ז צריך להבין בנוגע לחציו הראשון של הפסוק, "ורדתם גו'", שבזה ניתוספו בפסוק השני
 הפרטים ד"חמשה מאה וגו'":

ברוב המקומות בתורה שבהם נאמר תחילה כללות הענין ולאח"ז הפרטים, יש ענין בהכלל שאינו
 בהפרטים, שלכן נאמר גם בכללות. אבל בנדוד", אינו מובן מדוע נאמר "ורדתם את אויביכם", דלכאורה
 הי' הכתוב יכול לומר רק "ורדפו מכם חמשה מאה וגו'", כיון שאין שום ענין בהכלל שאינו בהפרטים!?

[ומובן שבשביל החידוש בחציו השני של הפסוק, שלא זו בלבד שיפלו "איש בחרב רעהו", אלא
 שיפלו "שלא כדרך הארץ" – מספיק לכפול את הענין ד"ונפלו לפניכם לחרב", ללא ההקדמה ד"ורדתם
 את אויביכם", שאין בה חידוש לגבי מש"נ בפסוק השני].

טז. ויש עוד ענינים הדורשים ביאור, ונתעכב עתה על ענין אחד בפסוק עצמו, וענין אחד בפירוש
 רש"י:

(97) חוקת כ, יח.

(98) נחלת יעקב. וראה גם משכיל לדוד.

(99) ראה גם גו"א ובאר בשדה.

(93) תענית כז, ב. וש"נ.

(94) כז, ז.

(95) שם, ח.

(96) רא"ם גו"א ושפ"ח.

- 1 (א) בפסוק עצמו – "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו", יש דיוק שלעת-עתה לא
2 ראיתי¹⁰⁰ במפרשי רש"י:
- 3 בשלמא "מאה מכם רבבה ירדפו" – הרי זה בהמשך ל"חמשה מאה"; אבל השאלה היא מדוע נאמר
4 "ורדפו מכם חמשה" דוקא, דלכאורה ה' הכתוב צריך להתחיל "ורדף מכם אחד" (לפי אותו חשבון),
5 וכמו ב' האזינו¹⁰¹: "איכה ירדוף אחד אלף"?!
- 6 (ב) בפירוש רש"י – "חמשה מאה ומאה רבבה", "וכי כך הוא החשבון, והלא לא ה' צריך לומר אלא
7 מאה מכם שני אלפים ירדפו" – מהו כפל הלשון בשאלת רש"י "וכי כך הוא החשבון, והלא לא ה'
8 צריך לומר אלא כו"?!
- 9 יש מפרשים¹⁰², ש"מלת רבבה סובל ב' פירושים, פי' א', עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י: וכי כך
10 הוא החשבון, ופי' ב', רבבה מספר מרובה על שם ריבוי, וזה הפירוש שולל רש"י באומרו והלא לא ה'
11 צריך לומר אלא כו".
- 12 אבל: עפ"ז ה' רש"י צריך להקדים לכל לראש ב' הפירושים שבתוכן "רבבה", כדרכו בכל מקום
13 שיש ב' פירושים, וכיון שרש"י לא מפרש מאומה, עכ"ל, שהפירוש ד"רבבה" ידוע לכל, ואין הכרח
14 לומר שיש בזה ב' פירושים, שבגלל זה יצטרך רש"י לכפול לשונו.
- 15 גם צריך להבין טעם כפל הלשון בפירוש רש"י בהתחלת הפסוק: "ורדפו מכם", "מן החלשים שבכם
16 ולא מן הגבורים שבכם"?
- 17 ולפלא שהמפרשים מתעכבים על כפל לשון רש"י בהמשך הפסוק, "וכי כך הוא החשבון, והלא לא
18 ה' צריך לומר אלא כו", ולא על כפל לשונו בהתחלת הפסוק, "מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים
19 שבכם".
- 20 ואף שכן הוא הלשון בתו"כ (כמו בנוגע להמשך הפסוק "וכי כך הוא החשבון וכו'") – הרי אין ענינו
21 של רש"י להעתיק לשון התו"כ, אלא רק מה שנוגע לפשוטו של מקרא.
- 22 וכמדובר כמ"פ – הביאור בנוגע לכל הדיוקים הנ"ל צ"ל באופן המוכרח בפשוטו של מקרא גם עבור
23 בן חמש למקרא, וכפי שיתבאר לקמן.
- 24 * * *
- 25 יז. נהוג גם לבאר ענין באגרת התשובה בכל שבת, כיון ששבת בכלל קשור עם ענין התשובה, כמובא
26 באגה"ת¹⁰³ "ששבת אותיות תשב" (אמיתית ענין התשובה – תשו"ע), ובפרט בימי ספירת העומר, שהם
27 הימים שבין פסח לשבועות, הקשורים עם ענין התשובה, כי:
- 28 איתא בזהר¹⁰⁴ שהענין דספירת העומר הוא בדוגמת מ"ש¹⁰⁵ "וספרה לה שבעת ימים וגו'", והיינו,
29 שלאחרי שה' ענין בלתי-רצוי, יש לספור תחילה שבעה ימים, ורק לאחר"ז יכול להיות ענין הטבילה כו'.
30 ודוגמתו בספה"ע, לאחר יצי"מ שהיתה באופן ד"כי ברח העם"¹⁰⁶, כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁰⁷ –
31 "דלכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת, וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם לא ה' מוכרח
32 לשלחם" (שהרי נאמר¹⁰⁸ "כי ביד חזקה ישלחם") – שזהו "מפני שהרע שבנפשות ישראל ה' עדיין
33 בתקפו וכו'",
- 34 – לאחר שבנ"י ישבו מאתיים ועשר שנים במצרים, וכפי שפירש רש"י על הפסוק¹⁰⁹ "כמעשה ארץ

(104) ח"ג צז, סע"א ואילך.

(105) מצורע טו, כח.

(106) בשלח יד, ה.

(107) תניא ספ"א.

(108) ס"פ שמות.

(109) אחרי יח, ג.

(100) אע"פ ש"לא ראינו אינו ראי" (ראה כתובות כג, א.

רש"י).

(101) לב, ל.

(102) פי' הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו (הובא

בפרש"י בחצ"ע"ג).

(103) ספ"י.

מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו', "מגיד שמעשיהם של מצריים... מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל"; וכדאיתא בזהר¹¹⁰ המשל "לכר נש דרחים אתתא והות דיירא בשוקא דבורסקי, אי לא הוות היא תמן, לא עייל בה לעלמין וכו'" –
ולכן, כשהוצרכו בני"י לצאת ממצרים, לא הי' זמן לשקו"ט כו', אלא הוצרכו לכל לראש לברוח מהרע כו'.

ולאח"ז הוצרך להיות הענין דספה"ע במשך שבעה שבועות – בדוגמת "וספרה לה שבעת ימים גו'", שזהו ענין התשובה שענינה חרטה על העבר כו', בבחינת "אסורה מכאן להתקרב שם"¹¹¹, כדי שבשעת מ"ת (בחג שבועות) יוכלו להיות במעמד ומצב ד"תמימות"¹¹² – "תמים תהי' עם ה' אלקיך"¹¹³, תמימות ברוחניות, ובמילא גם תמימות בגשמיות, כך, שכולם היו יכולים לראות ולשמוע כו'¹¹⁴.

ובפרט ע"פ מ"ש הר"ן בסוף פסחים: "בהגדה אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה, אמרו לו ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונין כו'", שבגלל התשוקה של בני"י לקבל את התורה, ספרו את הימים – מתי יגיע כבר יום החמישים שבו יקבלו את התורה (וזהו אחד הטעמים שסופרים "היום שני ימים" ולא "יום שני", כיון שספרו כמה ימים עברו כבר מהחמישים יום שצריכים לספור עד קבלת התורה).

ויש להוסיף, שהשייכות לענין התשובה מודגשת יותר בימים שבין ל"ג בעומר לשבועות – החל מיום השבת שלאחרי ל"ג בעומר:

ל"ג בעומר הוא יום ההילולא (ובלשון הזהר¹¹⁵: "הילולא רבא") דרשב"י, שאודותיו יש פתגם פלאי מרבינו הזקן (כפי שמביא ר' הלל מפאריטש בפלח הרמון¹¹⁶ ששמע מר' אייזיק מהאמיל בשם רבינו הזקן) "שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל כו'".
והגע עצמך¹¹⁷:

אין לך מי שסבל כ"כ מהחורבן כמו רשב"י, עוד יותר מאשר ר"ע רבו, שאף שסבל יסורים קשים, עד ש"אמרו לו תלמידיו (התלמידים שלאחרי ל"ג בעומר, לאחר שפסקו למות) רבינו עד כאן"¹¹⁸ (כיון שלא יכלו להבין מדוע צריך לסבול יסורים כאלו), הרי יסורים אלו היו במשך זמן קצר, שאז יכולים לסבול כו', וכדברי הגמרא¹¹⁹: "אילמלי נגדוה לחנני מישאל ועזרי' כו'"; ואילו אצל רשב"י הי' צער המערה במשך י"ב שנים, ולאח"ז נצטוו לחזור למערה למשך י"ב חדשים נוספים¹²⁰, כך, שהיו לו יסורים במשך זמן רב.

ולכן דוקא רשב"י אמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"¹²⁰, בגלל שהי' אצלו צער המערה¹²¹ (ואף שצער המערה הי' גם אצל ר' אלעזר בנו, הרי אצלו הי' בשעת מעשה גם ענין של שכר – כיבוד אב, ולימוד התורה מאביו ורבו, משא"כ אצל רשב"י לא הי' בשעת מעשה ענין של שכר).

ולמרות זאת, הי' במעמד ומצב שלפניו לא נחרב הבית כלל!

ומזה מובן שרשב"י קשור עם משיח, וכפי שמצינו שרשב"י הי' ניצוץ של משה רבינו (ומשיח)¹²², ואיתא בזהר¹²³ שעד דורו של משיח לא יהי' דור כמו דורו של רשב"י.

והרי ענינו של משיח הו"ע התשובה, כמובא בחסידות¹²⁴ בשם הזהר¹²⁵ שמשיח אתא לאתבא צדיקיא

(110) סוף פרשתנו (ח"ג קטו, ב).

(119) כתובות לג, ריש ע"ב.

(111) פרש"י שמות ג, ג.

(120) סוכה מה, ב.

(112) אמור כג, טו.

(121) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 238.

(113) פ' שופטים יח, יג. וראה לקו"ת נצבים מה, ג.

(122) ראה עמה"מ סב, ד. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג

(114) ראה מכילתא יתרו כ, טו. במדב"ר רפ"ז.

בעומר דש, סע"ב. שז, ריש ע"ב.

(115) ח"א ריח, סע"א.

(123) ח"ב קמז, א. ח"ג נח, א. קנט, א.

(116) שמות ע' ז.

(124) לקו"ת האזינו עה, ב.

(117) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 87.

(125) ראה אג"ק ח"ז ריש ע' ה: "לע"ע לא מצאתי מקומו".

(118) ברכות סא, ב.

- 1 בתיובתא. וכן הוא ע"פ נגלה – שמצינו פלוגתא בגמרא¹²⁶ אם הגאולה העתידה תלוי בתשובה, ופסק
- 2 הרמב"ם¹²⁷ ש"סוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין".
- 3 יח. באגה"ת¹²⁸ פרק י"א יש דיוק שכבר נזכר פעם אודותיו¹²⁹, אבל רק בקיצור נמרץ – שנזכרו בו
- 4 כמ"פ הלשונות "תיכף" ו"מיד", ובשינוי ממקום למקום:
- 5 בתחילה נאמר שהקב"ה "חפץ חסד הוא וחנן ורחום ורב לסלוח – תיכף ומיד שמבקש כו'" (ב' הלשונות: "תיכף ומיד").
- 7 ובהמשך הענין: "כמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים כו'" (רק הלשון "תיכף").
- 8 ולאחרי כן: "אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד" (רק הלשון "מיד").
- 9 ובסיום הענין: "שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו כו'" (ב' הלשונות: "תיכף ומיד").
- 10 ואינו מובן מהו טעם שינוי הלשון ממקום למקום?
- 11 ולהעיר, שאע"פ שידוע מכתב כ"ק אדנ"ע¹³⁰ שלא כל אחד יכול לדייק בתניא, אלא זוהי דרך עבור
- 12 יחידי סגולה בלבד – אין זה אמור בנוגע לענין בולט כ"כ, שבמשך חצי עמוד (דף ק' ע"א) נאמר אותו
- 13 ענין כמ"פ, ובשינוי ממקום למקום, ועכצ"ל שענין זה הוא בהתאם לחילוק שבין הלשונות "תיכף" ו"מיד", ובכל מקום נאמר הלשון המתאים לענינו, וכפי שיתבאר לקמן.
- 15 *
- 16 יט. הביאור בפירוש רש"י¹³¹:
- 17 החילוק בין "ורדפתם את אויביכם" ל"ורדפו מכם חמשה מאה וגו'" הוא (לא שתחילה נאמר כללות
- 18 הענין ואח"כ פירוש הדברים, אלא) בפשטות (עד שרש"י לא צריך לפרש זאת, כיון שבן חמש למקרא
- 19 מבין זאת מעצמו) – שמדובר אודות זמנים שונים: בתחילה יהי זמן שבו יקריים "ורדפתם את אויביכם"
- 20 (סתם), ואח"כ יהי זמן שבו יקריים "ורדפו מכם חמשה מאה וגו'".
- 21 והחילוק ביניהם:
- 22 "ורדפתם את אויביכם" – קאי בפשטות על אלו שיכולים לרדוף, שהם אנשי המלחמה, "כל יוצאי
- 23 צבא בישראל".
- 24 אבל "ורדפו מכם גו'" פירושו מקצתכם ולא כולכם, והיינו, "מן החלשים שבכם", כפירוש רש"י.
- 25 ובהקדים:
- 26 יש מפרשים¹³² שהכרחו של רש"י לפרש "מן החלשים" הוא מתיבת "מכם", שהיא מלשון "ומן
- 27 אחיך"¹³³, וכמו"כ ישנו "מן" ביחס לענין הכח – חלש, וזהו "מכם", "מן החלשים".
- 28 ובכן: זוהי אמנם המצאה יפה ("א" שיינער אַיינפאַל"), אבל, אם זהו הכרחו של רש"י, הי' לו לפרש
- 29 זאת, וגם, לכתוב "מן המוכים שבכם".
- 30 ויש לבאר הכרחו של רש"י לפרש "מן החלשים שבכם" – בפשטות – כיון שאי אפשר לומר שהכוונה
- 31 היא מן הגבורים שבכם (כפי שמוסיף ומדגיש: "ולא מן הגבורים שבכם"), שהרי זה נכלל גם במ"ש
- 32 לפנ"ז "ורדפתם את אויביכם", דקאי לכל לראש על הגבורים, ועכצ"ל, שהפסוק "ורדפו מכם גו'" בא
- 33 לחדש שיהי זמן שבו ירדפו "מן החלשים שבכם".

(126) סנהדרין צז, ב. (130) אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ. וש"נ.
(127) הלי' תשובה פ"ז ה"ה. (131) בהבא לקמן נכלל גם המשך הביאור משיחת ש"פ במדבר (המור"ל).
(128) התחלת סעיף זה – גרפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רכד. (132) ראה שפ"ח כאן.
(129) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 117 הערה 67. (133) בהר כה, מז.
וש"נ.

- כ. וכיון ש"ורדפו מכם" היינו "מן החלשים שבכם" – מובן מדוע נאמר "ורדפו מכם חמשה גו'",¹
ולא ורדף מכם אחד, כמו "איכה ירדוף אחד גו'":²
- הבן חמש למקרא זוכר מה שלמד בפ' ויגש¹³⁴ בנוגע ליוסף: "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה", ופירש רש"י: "מן הפחותים שבהם לגבורה", "החלשים", ולא את הגבורים, כדי שפרעה לא יעשה אותם "אנשי מלחמתו".³
- ועד"ז בנדוד, שכאשר מדובר אודות החלשים ("ורדפו מכם", "מן החלשים שבכם"), נזכר מספר חמשה.⁴
- ולהעיר: אצל יוסף הי' אמנם הכרח ליקח חמשה אנשים דוקא, כי: שאר הששה היו גבורים, ובנוגע לחמשת החלשים – כיון שאין עדיפות לאחדים מהם, דמאי חזית כו', הוצרך ליקח את כולם. אבל אעפ"כ, לאחר שישנו סיפור בתורה שהחלשים היו במספר חמשה, הנה גם כאן שמדובר אודות חלשים, נקט הכתוב מספר חמשה.⁵
- וכאן רואים שבצחות לשונו מבהיר רש"י ענינים שאחרים לא מתעכבים עליהם, כבנדוד, שע"פ פירושו "מן החלשים" מובן מדוע נאמר "ורדפו מכם חמשה", ועד שרש"י לא צריך לפרש זאת, כיון שהבן חמש למקרא מבין זאת בעצמו.⁶
- כא. ויש להוסיף, שע"פ פירוש רש"י "מן החלשים שבכם", תתורץ גם קושיית התוס':
בנוגע לדברי הגמרא במסכת סוטה¹³⁵ "מדה טובה מרובה ממדת פורענות" – איתא בתוס'¹³⁶: "וא"ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה, דכתיב¹⁰¹ איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה, גבי מדת פורענות, וגבי מדה טובה כתיב⁹⁵ ורדפו מכם חמשה מאה. וי"ל, דעדיין גבי מדת פורענות מיירי רדיפה ולא הריגה, אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה, סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב".⁷
- אמנם, נוסף על מה שהקשה האוה"ח הקדוש⁹⁵ על דברי התוס'¹³⁷, הנה לפי פירוש רש"י ש"ונפלו אויביכם לחרב" היינו "איש בחרב רעהו", נמצא, שגם בפרשתנו מדובר רק ברדיפה, ולא בהריגה (שאינה נעשית ע"י בני, אלא איש בחרב רעהו). וא"כ, הדרא קושיית התוס' לדוכתא?⁸
- אך קושיא זו מתורצת ע"פ פירוש רש"י ש"ורדפו מכם חמשה מאה גו'" היינו "מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם", כמבואר באוה"ח, שעפ"ז אתי שפיר ש"מדה טובה מרובה ממדת פורענות", כי, מ"ש גבי מדת פורענות "איכה ירדוף אחד אלף" הרי זה מן הגבורים, ומ"ש גבי מדה טובה "ורדפו מכם חמשה מאה" הרי זה "מן החלשים", ואילו בנוגע לגבורים, יהי' זה יותר מאשר "אחד אלף", כיון ש"מדה טובה מרובה כו'".⁹
- ועפ"ז יש להוסיף ביאור מדוע כפל רש"י "ולא מן הגבורים שבכם" – ש"הכוונה¹³⁸ היא שבא לשלול שלא לפרש בדבריו שרצונו לומר אפילו מן החלשים, לזה פירש לא מן הגבורים", כי, החשבון של "חמשה מאה" הוא רק כאשר מדובר אודות החלשים בלבד, ללא גבור אחד, כי בנוגע לגבורים, הרי גבור אחד ירדוף יותר מאלף, כנ"ל.¹⁰
- כב. אך עדיין צריך להבין:
מדוע יהי' זמן שבו ירדפו רק מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם – מה אירע לגבורים שלא ירדפו?!

שמונה מאות חלל בפעם אחת, והי' מתאנח על מאתים, דכתיב איכה ירדוף אחד אלף .. ולדברי התוס', למה הי' דוד מתאנח על שלא הי' הורג אלף דכתיב איכה ירדוף אחד אלף, הלא פסוק זה אינו מדבר בהריגה.
(138) פי' האוה"ח.

(134) מז, ב.
(135) יא, א.
(136) ד"ה ולעולם.
(137) "ממה שאמרו במסכת מו"ק (טז, סע"ב) .. על שמונה מאות חלל בפעם אחת (ש"ב כג, ח), שהי' (דוד) זורק חץ ומפיל

1 וגם: כיון ש"ורדפו מכם גו'" "מן החלשים שבכם" יהי' לאחר הזמן שבו יקויים "ורדפתם את
2 אויביכם" דקאי על הגבורים (כנ"ל סי"ט) – מה ישאר לחלשים לעשות לאחר מה שעשו הגבורים?
3 וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

5 כג. בנוגע לפרקי אבות שלומדים בשבתות שבין פסח לעצרת, הנה בפרק שלומדים ביום הש"ק זה
6 נימנו כמה ענינים במספר עשרה. וכיון שגם סדר בתורה הוא תורה¹⁴¹, הרי מובן שסדר הדברים הוא
7 בדיוק, הן סדר המשניות והן סדר הענינים שבכל משנה בפ"ע.
8 ונתעכב עתה על מאמר המשנה¹³⁹ "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח
9 בשר הקודש וכו'"¹⁴⁰.

10 וצריך להבין: מדוע נזכר לכל לראש הנס ש"לא הפילה אשה מריח בשר הקודש" – לכאורה יש
11 להזכיר תחילה הניסים שאירעו עם בשר הקודש עצמו, ש"לא הסריח כו'", או אצל הכה"ג (ש"לא אירע
12 כו' ביוהכ"פ"), או בביהמ"ק עצמו, ש"לא נראה זכוב בבית המטבחים", או ש"לא כבו הגשמים אש של
13 עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן" וכיו"ב;

14 ובפועל מתחילה המשנה עם הנס ש"לא הפילה אשה מריח בשר הקודש" – שאינו קשור עם ביהמ"ק
15 עצמו;

16 לא קודש הקדשים, ששם יכול להכנס רק הכה"ג (אפילו לא סגן הכה"ג) ביוהכ"פ בלבד, וגם לא
17 המקום שבו יכולים להכנס כל הכהנים, כי אם המקום שבו יכולים להכנס גם נשים¹⁴¹ (ולשם הוצרכו
18 להביא מבשר הקדשים – "המורם" ש"נאכל לכהנים לנשיהם כו'"¹⁴²), שרק שם הי' יכול להיות הנס
19 ש"לא הפילה אשה כו'",

20 ויתירה מזה: נס זה הי' יכול להיות גם מחוץ לביהמ"ק, ואפילו מחוץ לחומת ירושלים, שגם שם הי'
21 יכול להתפשט ריח בשר הקודש – ע"ד שמצינו בגמרא¹⁴³ בנוגע לריח הקטורת שהתפשט והגיע עד
22 ליריחו! – וגם שם הי' הנס שמצד קדושת הבשר, לא בא תקלה על ידו ("לא הפילה אשה כו").

23 ולכאורה, יש להקדים הניסים שאירעו בביהמ"ק עצמו, או עם בשר הקודש עצמו, ובפרט בנוגע לכה"ג
24 ביוהכ"פ, שבו תלוי' כפרת בני' (כפי שאומרים בנוסח ה"עבודה": "על ידך תהי' סליחתנו"), ורק לאחר
25 יש להזכיר גם הנס ש"לא הפילה אשה כו"?

26 כד. והביאור בזה:

27 נס הוא מלשון הרמה, כמו "נס על ההרים"¹⁴⁴, שהו"ע שידוד והרמת הטבע למעמד ומצב שלמעלה
28 מהטבע (והיינו, שאע"פ שגם הטבע נברא ע"י הקב"ה, הרי בריאתו היתה באופן שישאר בגדרי הטבע,
29 ואילו נס הוא באופן של הרמה למעלה מהטבע).

30 [ובמילא יש בזה תנאי – שלא יהי' באופן תמידי, כי, כאשר הנס הוא באופן תמידי, הרי זה נעשה
31 דבר טבעי. ולכן מצינו בנוגע ל"מן", שירד במשך ארבעים שנה, שכדי שלא יתרגלו ויחשבו שזהו דבר
32 טבעי (מצד התמידות שבדבר), הי' צורך בכמה ענינים: "וילקטו המרבה והממעט . . ולא העדיף המרבה
33 והממעט לא החסיר"¹⁴⁵, וכאשר הותירו ממנו עד בוקר אזי "וירום תולעים ויבאש"¹⁴⁶, ואילו ביום השבת
34 – "לא הבאיש ורמה לא היתה בו"¹⁴⁷].

(144) סהמ"צ להצ"צ עג, א – ע"פ לשון הכתוב ישעי' ל, יז.

(139) פ"ה מ"ה.

וראה ב"ב רפ"ה. אוה"ת בשלח ע' תרסה. שה"ש ע' כט.

(140) וראה יומא כא, א: "פתח במקדש וסיים בירושלים,

(145) בשלח טז, יד"ח.

איכא תרתי אחרנייתא במקדש וכו'."

(146) שם, כ.

(141) ראה קידושין נב, סע"ב ובפ"י רש"י ותוס'.

(147) שם, כד.

(142) זבחים נה, א (במשנה).

(143) יומא לט, ב.

ומובן, שכל שהטבע הוא בתוקף יותר, אזי מודגשת יותר מעלת הנס, שענינו שינוי הטבע: 1
 כאשר הנס הוא בקודש הקדשים, ש"מקום ארון אינו מן המדה" 148 – הרי זה בודאי ענין של נס, אבל 2
 אין זה פלא גדול כ"כ. ועד"ז בנוגע לכל ביהמ"ק, שהנס ש"עומדים צפופים ומשתחווים רווחים" 139 אינו 3
 פלא גדול כ"כ, שכן, כשיהודי עומד בתנועה של השתחווה (בתפלה בכלל, ועאכו"כ בביהמ"ק), הרי 4
 הוא בעצם למעלה מהטבע. 5
 היכן מודגש גדול מעלת הנס? – דוקא כשמתרחש מחוץ לביהמ"ק, בארץ ישראל כולה, ועד לחוץ 6
 לארץ שגושה טמא ואוירה טמא¹⁴⁹, ואעפ"כ קורה שם נס, הרי זה פלא גדול! 7
 וזוהי מעלת הנס ש"לא הפילה אשה מריח בשר הקודש" – להיותו אפילו מחוץ לביהמ"ק. 8
 כה. ועוד מעלה בנס זה: 9
 ובהקדים – שבנס גופא יש מעלה יתירה ב"נס בתוך נס", שההרמה שבענין הנס היא גם לגבי "טבע" 10
 הנס עצמו. 11
 ולדוגמא: במכת ברד נאמר¹⁵⁰ "ואש מתלקחת בתוך הברד", "נס בתוך נס, האש והברד מעורבין, 12
 והברד מים הוא", והיינו, שאע"פ שהי' נס ה"ברד", דבר קר, שיורד מלמעלה למטה, ושובר את כל עשב 13
 ועץ השדה – הנה בזה גופא הי' "אש", דבר חם, שעולה מלמטה למעלה, ויכול לפעמים להועיל לעשב 14
 ועץ השדה, ונמצא, שבנס זה הי' צריך להיות שינוי הטבע גם לאחר שנעשה הנס הראשון. 15
 וגם כאן הי' ענין של נס בתוך נס – ובהקדמה: 16
 בקדשים יש דין שאכילתם צריכה להיות באופן ד"למשחה" 151, "לגדולה" 152, שזהו דוקא כאשר הבשר 17
 הוא (לא בשר חי¹⁵³, אלא) צלוי שלוק ומבושל¹⁵⁴, באופן שיהי' טוב וערב ("געשמאק") בגשמיות 18
 כפשוטו (וכמו בנוגע לאכילת בשר ביו"ט¹⁵⁵, שצ"ל בשר (ומה טוב – לא רק בשר עוף, אלא דוקא בשר 19
 בהמה) שמן כו', ונעשה ענין של קדושה שפועל שמחת יו"ט – "אין שמחה אלא בבשר" 156). 20
 ובכן: מי מבשל את הבשר שיהי' טוב וערב – הרי זו האשה, כדברי הגמרא¹⁵⁷ "אדם מביא חיטין 21
 חיטין כוסס" (בתמי'), אלא האשה (ש"עוזרתו לאדם", כמ"ש¹⁵⁸ "אעשה לו עזר") היא זו שמכינה את 22
 החטים שיהיו ראויים למאכל אדם, ועד"ז מובן בנוגע ל"בשר הקודש", שהאשה היא זו שמבשלת וצולה 23
 את הבשר שיהי' באופן ד"למשחה", "לגדולה". 24
 וכיון שכן, בודאי נתעוררה אצלה תשוקה גדולה לאכול את בשר הקודש, שהי' ערב למאכל וריחו 25
 נודף – כנראה במוחש בנוגע לבשר צלי, וכמסופר במדרש¹⁵⁹ בנוגע לפסחו של משה שריח הצלי הי' 26
 מתפשט והולך כו'. 27
 [וע"ד המדובר פעם¹⁶⁰ (ונדפס עתה¹⁶¹) בנוגע לאהרן שהי' במעמד ומצב ד"חולת אהבה" להכנס 28
 לקודש הקדשים, ולכן הי' צורך להזהירו בב' הענינים ד"אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב" 162; ועד"ז 29
 בנדוד, שהאשה שמתעסקת בהכנת בשר הקודש היתה צריכה להיות "חולת אהבה" לאכילתו]. 30

156) פסחים קט, א.
 157) יבמות סג, א (ובפרש"י).
 158) בראשית ב, יח.
 159) שמו"ר פי"ט, ה. וש"נ.
 160) שיחת ש"פ אחרי תשכ"ה ס"ז (תורת מנחם –
 התועדויות חמ"ג ע' 258 ואילך). וש"נ.
 161) בלקו"ש השבועי לפ' אחרי (נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"ז
 ע' 117 ואילך).
 162) פרש"י ר"פ אחרי.

148) יומא כא, סע"א. וש"נ.
 149) גיטין ח, ב. וש"נ.
 150) וארא ט, כד ובפרש"י.
 151) קרח יח, ח.
 152) זבחים צא, א. ספרי ופרש"י עה"פ.
 153) ורק "הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי" (מנחות צט, ב
 במשנה), ובירושלמי פאה פ"ח ה"ד: "מפני שדעתן מקולקלת"
 (וראה לקו"ש חט"ו ע' 456 ואילך).
 154) זבחים צ, ב (במשנה).
 155) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתקכ"ט ס"ז. וש"נ.

1 זאת ועוד:

2 טבע ההורים שמשדלים ומוסרים נפשם לטובת ילדיהם גם בנוגע לענינים כאלו שבשביל עצמם לא
3 היו משדלים בהם¹⁶³. ולכן, מטבע הדברים שאשה מעוברת תרצה לאכול מבשר הקודש (לא בשביל
4 עצמה, אלא) לטובת העובר ש"אוכל ממה שאמו אוכלת"¹⁶⁴.

5 ובפרט ע"פ מה שמצינו בנוגע למעוברת שהריחה, שזהו בגלל התאוה והתשוקה של העובר למאכל
6 זה, שמתמלאת עי"ז שאוכל ממה שאמו אוכלת – כמסופר בגמרא¹⁶⁵: "ההיא עוברת דארחא, אתו לקמי'
7 דרבי, אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא, לחושו לה ואילחישא" (קיבלה את הלחישה שפסק
8 העובר מתאותו), ולאידך גיסא, "ההיא עוברת דארחא .. ולא אילחישא", שענין זה הי' תלוי במהותו
9 של העובר, אם הוא בצד הטוב או להיפך כו'.

10 ומזה מובן, שאשה שעומדת ללדת ולד שבצאתו לאויר העולם תתחיל לחנכו על יסודי התורה
11 והמצוה, הנה בגלל היותה אשה כשרה, בודאי תרצה לאכול מבשר הקודש, שיהפוך להיות דם ובשר
12 מבשרו של העובר וישפיע עליו לטובה כו'.

13 וכיון שכן, הרי מובן שכאשר אשה מעוברת מריחה בשר הקודש, ומאיזה סיבה שתהי' אינה יכולה
14 לאכול ממנו (אם בגלל שאינו שלה, או בגלל שאינה טהורה כו'), ואעפ"כ "לא הפילה כו'" – הרי זה
15 נס גדול ביותר (ע"ד "נס בתוך נס"), שנשתנה טבעו של בשר הקודש גופא, ולכן "לא הפילה אשה מריח
16 בשר הקודש".

17 כו. ענין זה קשור עם הכינוס של נשי ובנות חב"ד¹⁶⁶, שתפקידן להשפיע על כל נשי ובנות ישראל
18 בכל עניני קדושה.

19 ולכל לראש – כמ"ש¹⁶⁷ "קדושים תהיו", ופירש רש"י: "היו פרושים כו'", וכמ"ש¹⁶⁸ "כל כבודה בת
20 מלך פנימה", ומובן שאין זה בגלל הכושה להיראות כו', אלא אדרבה: כיון ש"כולך יפה רעייתי ומום
21 אין בך"¹⁶⁹, הנה "כל כבודה בת מלך (צריך להיות דוקא באופן מוסתר –) פנימה".

22 וכמסופר בגמרא¹⁷⁰ אודות דברי קמחית: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי", ובגלל זה זכתה
23 ש"שבעה בנים היו לה" – "כל השביעין חביבין"¹⁷¹, ו"כולן שמשו בכהונה גדולה" (וענין זה קשור עם
24 דברי המשנה בפרקי אבות הנ"ל: "לא אירע כו' לכהן גדול ביום הכיפורים").

25 וענין זה נוגע במיוחד לחינוך הילדים, שזהו עיקר תפקידה של האשה, ועד שזוהי הסיבה שאשה
26 פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, בגלל¹⁷² שהיא משועבדת לבעלה, וצריכה לעסוק בחינוך הילדים –
27 "אקרוי בנייהו לבי כנישתא"¹⁷³.

28 וכל זה צריך להיות לא רק בנוגע לעצמה, אלא עלי' לפעול זאת על כל נשי ובנות ישראל, כהוראת
29 רבי עקיבא, רבו של רשב"י: "ואהבת לרעך כמוך"¹⁷⁴ – "זה כלל גדול בתורה"¹⁷⁵.

30 ואם הדברים אמורים בשנים כתיקונן – עאכ"כ כשנמצאים בזמן כמו עתה, וכפי שיתבאר לקמן.

31 * * *

32 כז. אע"פ שכבר דובר כמ"פ אודות הענין הידוע ד"מיהו יהודי", הנה כל זמן שלא יתבטל הענין,
33 צריכים להמשיך לדבר על זה.

(169) שה"ש ד, ז.

(170) יומא מז, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"ז

ע' 154. וש"נ.

(171) ויק"ר פכ"ט, יא.

(172) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 138. וש"נ.

(173) ברכות יז, א. וש"נ.

(174) קדושים יט, יח.

(175) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(163) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 142.

(164) נדה ל, ב.

(165) יומא פב, ב (ובפרש"י).

(166) ראה גם מכתב ל"ג בעומר שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שפח

ואילך); שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר (תורת מנחם –

התועדויות ח"ס ע' 298 ואילך) – לכינוס נשי ובנות חב"ד.

(167) ר"פ קדושים.

(168) תהלים מה, יד. הובא ברמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.

מישהו שאל אצלי אם אפשר כבר ליתן "מזל טוב", כיון שהענין נגמר ונתתקן, ומשיח יכול כבר
 לבוא, שהרי הם כבר יוצאים מהממשלה... אבל האמת היא שהענין נשאר כמקודם, ועדיין רחוקים מתיקון
 הענין (גם אם יש איזה הזזה לטובה) – שהרי הם רק אמרו שהם יוצאים מהממשלה, אבל עדיין לא יצאו
 בפועל.
 ועוד ועיקר: גם האמירה אודות היציאה מהממשלה היתה בגלל "כסאות" ו"הסכמים" וכו', אבל הם
 לא אמרו שהסיבה לכך היא בגלל שזהו ענין שהוא היפך התורה!
 היתה כאן "עיסקת חבילה" – כדרך הסוחרים, מנהג התגרין, שמסכמים ביניהם שכל אחד מהם יוותר
 על ענינים מסויימים, גמול לי ואגמול לך... ומוכרים דבר אחד תמורת דבר אחר. ובנדו"ד: הסכימו לוותר
 על גיור של ראביי רפורמי בחוץ לארץ, בתנאי שיוותרו להם בנוגע לגיור של ראביי רפורמי בארץ ישראל,
 וכאשר לאח"ז לא עמדו בדיבורם, כמנהג התגרין... אזי באים בטענה: איך אפשר להסכים לגיור כזה,
 בה בשעה שזהו היפך ממה שהסכימו ביניהם!
 כאשר מקרה זה הגיע לדיון בבית־המשפט, לא טענו שזה היפך התורה, אלא הטענה היא: הרי סוכם
 שאנחנו לא נתערב בגיור שבחו"ל בתנאי שאתם לא תתערבו בגיור שבא"י, וא"כ, למה אינכם עומדים
 בדיבורכם!...
 עד עכשיו לא רציתי לגלות זאת, אבל עכשיו הם בעצמם הדפיסו בעיתון שלהם שערכו "עיסקת
 חבילה" הנ"ל, ועכשיו יש להם טענות – לא על זה שעושים היפך תורת משה, היפך הדת, אלא על זה
 שלא עומדים בדיבורם!...
 וכל זה, נוסף לכך שעסקה זו כשלעצמה היא היפך התורה – שאומרים שמסכימים לוותר על גיור
 רפורמי בחו"ל, ובכך "מוכרים" את כל יהודי חו"ל, ששם נמצא רוב בנין ורוב מנין של בני"י (כולל גם
 בנוגע לממון) – עשר מליון יהודים כ"י, ויש אומרים שמספרם גדול יותר – 12 או 13 מליון, ובכל
 אופן, גם עשרה מישראל ("מנין") ואפילו יהודי אחד, הרי זה גם נוגע, ואילו כאן "מוכרים" את כל
 ה־12 מליון יהודים שבחו"ל, עבור 2 מליון יהודים שבא"י, שרק שם לא יניחו לערוך גיור רפורמי, בגלל
 כבוד של הרבנות הראשית של א"י – בה בשעה שהטעם צריך להיות בגלל שזהו היפך התורה!
 ועשו זאת אלו שקוראים עצמם "דתיים", ולא אלו שקוראים עצמם "בלתי דתיים",
 – אני מדייק לומר "שקוראים עצמם", כיון שלאמיתו של דבר כל היהודים הם "דתיים", ולפעמים,
 אצל אלו שקוראים עצמם "בלתי דתיים", יש דתיים יותר מאשר אצל אלו שקוראים עצמם "דתיים"... –
 אלו שקוראים עצמם "דתיים" – הם אלו שהפרידו וחצו את בני"י לשנים, באמרם, שרק בא"י מתנגדים
 הם לגיור רפורמי, אבל הם מסכימים לגיור רפורמי בחו"ל, כך, שמי שמביא "פתק" מרב רפורמי בחו"ל
 יכול להחשב ל"יהודי", ובכך "זרקו" את כל יהודי חו"ל... כמשל¹⁷⁶ הנוסעים בספינה שצריכים לזרוק
 משהו, שלכל לראש זורקים את ה... (אינני רוצה לפרש, ובפרט ביום השבת).
 כח. ובגלל זה באים כל הצרות בארץ ישראל שסובלים מהגויים:
 כשהתחילו לדבר אודות החזרת שטחים – התחילו הגויים להתערב, וסבלו מהם צרות. דיברו אודות
 החזרת שטח מסויים – התחילו צרות מהגויים בשטח זה, וכשדיברו אודות החזרת שטח אחר – התחילו
 צרות מהגויים בשטח ההוא.
 וכשהתחילו לדבר אודות "מיהו יהודי", לומר על גויים שהם יהודים ולתת לגויים את כל ארץ ישראל,
 – צריך רק לעבור דרך קפריסין, מלבורן או ברוקלין, כדי להשיג אישור על יהדותו ע"ג "פיסת נייר"
 שאינה שווה מאומה, אפילו לצור ע"פ צלוחיתו (כפי שידוע גם מי שנותן את פיסת הנייר), וללמוד
 ב"אולפן" במשך כמה שבועות, ודי בכך בשביל להיות "יהודי", ולקבל חלק בא"י –

1 אזי התחילו צרות מהגויים בכל ארץ ישראל; וכאשר הכריזו בגלוי שבנוגע לגויים מרוסיה יש
2 "הנחות" ו"קולות" מיוחדות שיוכלו להיות יהודים¹⁷⁷ – אזי התחילו הרוסים לטוס במטוסים מעל ארץ
3 ישראל, שזהו דבר שלא הי' עד עתה, ורק כשהכריזו שגוי רוסי יכול להיות יהודי, אזי התחילו הרוסים
4 להתערב!

5 [וכיון דאתינן להכי – יש להבהיר:

6 חושבים שעושים "טובה" ליהודי רוסיה: כיון שהגיעו ידיעות שיש תקוה שתיכף יצאו יהודים
7 מרוסיה, ורבים מהם נשואים לנשים נכריות – יעשו להם "טובה" ויקילו עליהם, שלא יצטרכו להיפרד
8 מהנשים נכריות (שהרי איך אפשר להתערב בענין הקשור עם שלום בין איש לאשתו, ויש גם ילדים וכו'),
9 עי"ז שיעברו דרך וינה ויקבלו מפב"פ "פתקא" שהאשה היא יהודי' (או שהאיש הוא יהודי), ואז יהי'
10 הכל כשר, ויוכל גם לקבל חלק בארץ ישראל.

11 ובכן: לא עושים להם "טובה"; מדובר אודות יהודים שיש להם מס"נ עבור יהדות! – הם אמנם
12 נכשלו בנישואי נשים נכריות, אבל בשאר עניני יהדות יש להם מס"נ יותר מאלו הנקראים "דתיים"
13 ש"מוכרים" את השו"ע... ואילו יהודי רוסיה מוסרים נפשם עבור עניני יהדות במשך כו"כ שנים, למרות
14 הקושי שבדבר כדברי הגמרא במסכת כתובות¹⁷⁸: "אלמלי נגדוה כו". וכיון שכן, צריכים ליתן להם
15 חיזוק ביהדות, ולא להיפך!

16 אי אפשר לתת "חיזוק" עי"ז שבאים לביהכנ"ס במוסקבא עם תפילין ביו"ט, או שבאים לשם במכונת,
17 או אפילו אם צועדים ברגל, אבל באים עם "מצלמה" בעיצומו של היו"ט! לא נותנים "חיזוק" עי"ז
18 שמצלמים יהודים בביהכנ"ס במוסקבא בתפלת שבת!...

19 הוא בעצמו רוצה לשוב בתשובה ולהפטר מהאשה הנכרית (כיון שזוהי צרה הן עבורו והן עבור
20 האשה, והפיבוד ממנה יהי' ברכה הן עבורו והן עבור האשה והן עבור הילדים), אלא ששולחים להודיע
21 שאין לו מה לדאוג; עליו רק להשיג "פתק" שהאשה יהודי', ואז יוכל להמשיך לחיות אתה, והכל יהי'
22 בסדר! – זהו ה"חיזוק ביהדות" שנותנים ליהודי רוסיה!...].

23 כאשר מכריזים בגלוי שארץ ישראל שייכת ל-2 בליון גויים – אזי מתחילים כל הגויים להתערב
24 בעניני ארץ ישראל, וכפי שרואים שמעולם לא היתה ארץ ישראל תחת שליטת אומות העולם כמו עכשיו!
25 במשך כל ה-22 שנים לא סבלו יהודים כמו מאז שהתחילו לדבר אודות "מיהו יהודי"; אף פעם לא
26 סבלו ופחדו כ"כ כמו עכשיו; אפילו בזמן מלחמת ששת הימים לא פחדו כ"כ כמו שפחדים עכשיו,
27 מאז שהתחיל הענין של "מיהו יהודי"!

28 ועד לענין של פקו"נ ממש – שבגלל זה נופלים קרבנות מבני"ר ח"ל, וכמו המאורע שאירע לאחרונה
29 עם הילדים¹⁷⁸.

30 כט. שאלו אצלי: מהיכן אני יודע בוודאות כ"כ שזוהי הסיבה לכל הצרות? האם אתה "נביא" או
31 "בן נביא"?!

32 ובכן: אינני "נביא" וגם לא "בן נביא"¹⁷⁹.

33 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת"שחוק:;) בודאי לא יקפיד אאמו"ר על דברי אלה, כיון שברור
34 אצלי שגם הוא סבור כך, ולכן אני אומר זאת בגלוי. –

35 אבל ישנו פס"ד ברור ברמב"ם¹⁸⁰: "בזמן שתבוא צרה ויזעקו עלי' ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם
36 הרעים הורע להן.. וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא
37 יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק

(179) ע"פ עמוס ז, יד. וראה אג"ק חכ"ד ריש ע' ה.
(180) הל' תעניות פ"א ה"ב.ג.

(177) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ס ע' 241. וש"נ.
(178) ראה גם שם ע' 242 ובהערה 40. וש"נ.

במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה¹⁸¹ והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי".

אינני מביא ראי' ממדרש או מפסוק שיכולים ללמדו בכמה פירושים [כמו ה"קראים" שלומדים תושב"כ לא כהפירוש בתושב"כ, ועד ל"קראים" שישנם עכשיו שלומדים גם תושב"כ...], אלא הראי' היא מהלכה פסוקה בדברי הרמב"ם, שכאשר קורה מאורע מסוים אצל בני, ויכולים לומר על זה כמה ביאורים: ביאור אחד, שזהו "מנהג העולם", ביאור שני, שזהו "נקרה נקרי", וביאור שלישי, שזה קשור עם מעשיהם של ישראל – פוסק הרמב"ם שברור הדבר שאין זה "מנהג העולם", ולא "נקרה נקרי", אלא בודאי קשור הדבר עם מעשיהם של ישראל, והדרך לתקן זאת היא דוקא עי"ז שיפשפש במעשיו כו'; ואם ישנו מי שאומר שאין הדבר קשור עם מעשיהם של ישראל, אלא זהו "מנהג העולם" או "נקרה נקרי" – "הרי זו דרך אכזריות"; הוא אכזר, ומתאכזר על חיי ילדי ישראל!...

וכן איתא בגמרא במסכת סוטה¹⁸²: "במדה לא בטיל" (שמודדין להם לעוברי עבירה במדה שמתחייבים בה), וענין זה אומרת התורה לכל אחד מישראל – לא רק ל"יחידי סגולה" או ל"נביאים"; אלא אדרבה, שהרי נביאים הם יחידים, ואילו התורה נאמרה לכל אחד מישראל, ועד שבא גם בשכל אנושי – שהעונש הוא באופן של "מדה כנגד מדה".

ולכן, כאשר יהודים אומרים על גויים שהם יהודים, ויש להם חלק בא"י – אזי מתחילים הגויים להתערב בעניני א"י.

וכיון שכן, הרי ברור הדבר שהסיבה לכך שגויים התחילו להתערב בעניני א"י היא – לא מצד "מנהג העולם", שבגלל ה"פוליטיקה" בין רוסיא לארה"ב מחזקת רוסיא את הלחץ נגד א"י, אלא בהכרח לומר שזהו מצד מעשיהם של ישראל, והדרך היחידה לתקן זאת היא עי"ז שיפשפש במעשיו.

ואדרבה: אם יש למישהו הסברה אחרת – שיבוא ויאמר! אבל תחילה עליו לעיין בדברי הרמב"ם, ואח"כ יקרא את העיתונים, ויבדוק ב"לוח" מתי התחילה ה"חבלנות" ביותר, ואז יפשפש במעשיו – ושוב לא יצטרך לחפש סיבת הדבר, כיון שיראה בבירור שבגלל שאומרים על גויים שהם יהודים, ונותנים להם את כל א"י, הנה מזה באים כל הצרות שסובלים מהגויים, ועד שנופלים קרבנות מילדי ישראל!

ומה ששואלים שכבר הי' בעבר מאורע עם ילדים כו' – הנה החידוש שבמאורע זה, שבתחילה עברו שם אנשי צבא, ולא פגעו בהם, ורק כשעברו באותה דרך הילדים, ירו עליהם! מאורע כזה – לא הי' מעולם!

ערכו לילדים "לוי" מכובדת", באופן של "יקרא דשכבי" ו"יקרא דחיי"¹⁸³, אבל צריכים לעשות משהו בנוגע לסיבה שגרמה שיצטרכו לערוך לוי'; וסיבת הדבר ברורה לחלוטין – לא בגלל "מנהג העולם", ענינים שבין רוסיא וסין, וושינגטון ולונדון, אלא בגלל שמכריזים בגלוי על גויים שהם יהודים!

ל. ואלו שנקראים "דתיים" – לא נעמדים להכריז שזהו ענין שהוא נגד ה' ונגד משיחו, היפך תורת משה שניתנה מהקב"ה "בהר סיני" (כמ"ש בסיום פרשתנו), והיפך תורת משה – הרמב"ם, אלא אומרים להיפך: בחו"ל – יכול להיות גם גיור רפורמי, ורק בא"י לא יעזור גיור רפורמי.

וכאשר שואלים אותו: איך אתה מסכים לכך שבחו"ל יספיק גיור רפורמי, ומה יהי' עם חופה וקידושין? – עונה, שאינו חייב לערוך חקירה ודרישה! ומוסיף, שתמיד נהגו כך, שלא לחקור ולדרוש מהיכן הגיעה ה"תעודה"...

ובכן: מהו המענה שאף פעם לא נערכה חקירה ודרישה – וכי בגלל שעבר עבירה אחת מותר לו לעבור עבירה נוספת? ! אתמול גרמת "חורבן", והיום אתה חוזר וגורם "חורבן"!

(183) סנהדרין מו, ב.

(181) פרשתנו כו, כז"ח.

(182) ח, ב (ובפרש"י).

- 1 מצינו אמנם בגמרא¹⁸⁴ ש"כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו", אבל זוהי רק קט"ד, ואילו
2 המסקנא היא שרק "נעשית לו כהיתר".
- 3 והאמת היא, שכולם יודעים (גם הם בעצמם) שאין הדבר בסמכותם כלל!
4 מי נתן לך סמכות לערוך "מסחר", ו"למכור" את כל היהודים שבחו"ל, כן ירבו, עבור היהודים
5 שבא"י?!
- 6 ובפרט שכל ה"ריוח" שבדבר מוטל בספק – שהרי סדר הדברים הוא שכאשר זורקים חלק מהתורה,
7 מחצה שליש או רביע, אזי "מצוה גוררת מצוה"¹⁸⁵, ועד"ז בהפכו, וכפי שראו בפועל שבתחילה ויתרו
8 על ניתוחי מתים, ואח"כ ויתרו על טלוויזיא בשבת¹⁸⁶, ואח"כ ויתרו בענין השטחים, ואח"כ בפרשת
9 שליט¹⁸⁷ [ובזה גופא – בתחילה אמרו שזהו מקרה מיוחד שאין ללמוד ממנו על השאר, אבל אח"כ נהגו
10 כן בנוגע לכל שאר הגויים], ואח"כ בנוגע לגיור רפורמי בחו"ל – דבר שנוגע ל-12 מליון יהודים, ועכשיו
11 רוצים לאשר גיור רפורמי גם בא"י, כיון שהולכים מדחי אל דחי!...
- 12 וכאמור, אין זה בסמכותם כלל, כיון שמדובר אודות נכסיו של הקב"ה שאינם בבעלותם! ולא עוד
13 אלא שבגללם נופלים קרבנות מילדי ישראל, שגם הם נכסיו של הקב"ה, ואין לאף אחד בעלות עליהם.
- 14 ולכן: צריך להכריז בגלוי שזהו היפך תורת ה' שניתנה למשה רבינו בהר סיני, והיפך דת ישראל,
15 וצריך לבטל את ה"גושפנקא הדתית" שמעניקה ההסכמה לחוק זה, ורוצים עוד לומר שזהו נצחון עבור
16 הדת, או עכ"פ הסכם ע"פ דת – ע"י היציאה מהממשלה, ובודאי יעזור הדבר שגם אלו שנקראים אינם
17 דתיים יבטלו את הגזירה האיומה של גיור שלא כהלכה.
- 18 ואפילו אם לא יעזור הדבר – הרי העיקר הוא שידעו שזהו היפך התורה, ולכן צריכים לצאת
19 מהממשלה ולהכריז שהסיבה לכך היא בגלל שזהו היפך תורת משה!
- 20 ואז יוכלו לבוא בטענה להקב"ה שאין סיבה שיפלו קרבנות... כיון שהכל יודעים שזהו היפך התורה;
21 משא"כ כשלא אומרים שזהו היפך התורה, אי אפשר לבוא בטענה להקב"ה על הצרות שיש מהגויים.
- 22 לא. אך יש מי שטוען: איך אפשר לדרוש שיצאו מהממשלה, בה בשעה שנמצאים בשעת הדחק,
23 שעת חירום, חיילים נלחמים וכו' – בזמן כזה צריך לשמור על ה"מורל", ולא לגרום ל"משבר" ע"י
24 פירוק הממשלה.
- 25 והמענה על זה – כמדובר לעיל¹⁸⁸ שמשל למה הדבר דומה, לחולה שצריך ליתן לו רפואה חריפה
26 ("אנטיביאָטיקע"), ומישהו יטען: היתכן שנתנים לחולה דבר חריף, מר או מלוח – הרי זה דבר בלתי
27 נעים, ואינו רוצה זאת, וא"כ, מי שנותן לו זאת הרי הוא אכזר!...
- 28 ובכן: אם זהו רופא שאיכפת לו רק להיקרא "אדם נחמד" ("א פיינער מענטש"), "אוהב ישראל" –
29 אזי לא יתן לחולה תרופה חריפה, אלא רק תרופה קלה, או אפילו דבר המזיק, "סם" – אם זה רק דבר
30 מתוק שהחולה חפץ בו, כיון שאינו חושב אודות בריאותו של החולה, אלא איכפת לו רק שהוא (הרופא)
31 ייקרא אדם נחמד.
- 32 ומוסיף לטעון שישנו מאמר המשנה¹⁸⁹ "כל שרות הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו",
33 – ולהעיר מדיוק הלשון "בריות" דוקא, כפי שמדייק רבינו הזקן¹⁹⁰ שקאי על "הרחוקים מתורת ה'
34 ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא", כיון שאין להם מעלה נוספת מלבד העובדה שנבראו ע"י
35 הקב"ה, ואעפ"כ, אם "רוח הבריות נוחה הימנו", אזי "רוח המקום נוחה הימנו" –

מנחם – התועדויות שם ע' 376.

188 שיחת ל"ג בעומר ס"ט (תורת מנחם – התועדויות ח"ס

ע' 244).

189 שם פ"ג מ"י.

190 תניא פל"ב.

184 יומא פו, ב. וש"נ.

185 אבות פ"ד מ"ב.

186 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 438 ואילך.

וש"נ.

187 ראה "מבוא" לאג"ק חכ"ו ס"ע 14. וראה גם תורת

ובמילא צריכים להיות "אדם נחמד", ולוותר ולתת לחולה כל מה שרוצה. אלא מאי, בינתיים ימות¹
 החולה – הנה "בהדי כבשא דרחמנא למה לך"¹⁹¹, הקב"ה כבר ידאג לך, שהרי כל יהודי חביב אצל²
 הקב"ה, והקב"ה בודאי יעזור!

אבל כאשר רוצים שהחולה יבריא – חייבים ליתן לו תרופה חריפה, מבלי להתחשב בכך שהחולה⁴
 אינו רוצה זאת, ובגלל זה יקראו לו "אכזר" ... כיון שנוגע מצבו של החולה.

ובלשון רש"י¹⁶²: "משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו, אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב וכו'",⁶
 והיינו¹⁹², שהחולה שיש לו ריבוי חום, רוצה דבר קר – לאכול צונן ולשכב בטחב, ואם לא ימלאו את⁷
 רצונו אזי יהי' ברוגז, ואעפ"כ, אם הוא רופא שחושב אודות בריאותו של החולה, אזי אומר לו: איני⁸
 יכול למלא את רצונך, והנני מזהיר אותך: "אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב", כיון שזה דבר המזיק⁹
 לבריאותך.

ועד"ז בנדר"ד:

אתה טוען שזוהי שעת חירום וכו', ומה אתה עושה? – משחק ב"כיסאות" וכו', ומכניס לא"י גויים,¹²
 שמהווים "גייס חמישי", כך, שלא זו בלבד שיורים על החיילים שנמצאים ב"חזית", אלא אתה גורם¹³
 שיורים על יהודים גם מאחור, ממזרח וממערב, ובאופן שאי אפשר להזהר מפניהם, כי, בנוגע לשונאים,¹⁴
 יודעים שהם גויים ולוחמים נגדם, אבל כאן אינו יודע שהם שונאים, כיון שאומרים עליהם שהם יהודים!¹⁵
 – אתה אומר לחייל להלחם נגד הגויים, והוא נלחם נגדם; ובה בשעה אתה מכניס גויים לארץ ישראל¹⁶
 שיירו עליהם באופן שלא יוכל לעמוד בפניהם!

ולכן, בהכרח לבטל ענין זה, ודוקא עי"ז יפסקו הצרות שסובלים מהגויים בתעלת סואץ, ברמת הגולן¹⁸
 ובכל מקום.

לב. ומובן, שכל מי שיכול לפעול בזה – צריך לפעול בזה, ואז יזכה לכל הברכות כו', ויזכר ויכתב²⁰
 בתור מי שעסק בזה; ומכלל הן אתה שומע לאו – שמי שלא יעסוק בזה, יזכר ויכתב בתור מי שלא²¹
 עסק בזה!

ולפלא שיש רבנים שלא רוצים לומר שום דבר! – לשם מה הנך רב ומנהיג בישראל?! – אמור²³
 בפירוש שזהו ענין שהוא היפך התורה!

שאלתי רב מסויים מדוע הוא שותק, והשיב, שבכל מקרה לא ישמעו בקולו, וא"כ, למה לו להסתכסך²⁵
 עם כולם?! ... ואמרתי לו: לכל לראש, מניין לך שלא ישמעו בקולך? וגם אם לא ישמעו בקולך – ידעו²⁶
 לכל-הפחות שזהו דבר מופרך לגמרי, כיון שהוא היפך תורת משה!

ויש רב שאומר שאינו יכול לדבר על זה, כיון שהוא עסוק להכין "דרשה" לשבת או לחג השבועות.²⁸
 שאלתי אותו: מה פירוש אתה צריך להכין "דרשה" – "תרעיש" ("מאך א שטורעם") אודות "מיהו²⁹
 יהודי"?! ...

והרי זה ענין ששייך לחג השבועות – שהרי חג השבועות הוא זמן מ"ת, שאז הי' הענין ד"ונפלינו³¹
 אני ועמך"¹⁹³, היינו, שבנ"י הובדלו והופרשו מהגויים, וכאן יש כאלו שאתמול מכריזים על גויים שהם³²
 יהודים, והיום רוצים ללכת יחד עמם לקבל את התורה! – לא זה הוא הענין של מתן-תורה! זהו ענין³³
 בלתי-רצוי גם עבור הגוי, שהרי "עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה"¹⁹⁴, היפך מבנ"י שהתורה היא³⁴
 "חיינו".

אבל אותו רב טוען שאין רצונו לדבר על זה, כיון שהוא צריך לומר דבר חידוש, ואילו "מיהו יהודי"³⁶
 הוא דבר ישן, ואין זה פופולרי! ...

(193) תשא לג, טז.

(194) סנהדרין נט, רע"א.

(191) ברכות יו"ד, סע"א.

(192) ראה לקו"ש שבהערה 161 ס"ה (ע' 121).

- 1 ומה בכך שאין זה פופולרי?! – הרי יהודים סובלים צרות מגויים, ועד לענין של סכנת נפשות –
 2 הורגים יהודים!... וא"כ מוכרחים לדבר על זה!
- 3 מוטב שה"דרשה" של שבועות לא תהי' "מוצלחת" כ"כ, ובלבד שע"ז תציל נפש אחת מישראל!
- 4 אך עדיין יש רב שטוען שאין רצונו לריב עם כולם – הוא לא "בעל מחלוקת"!... וכאשר אומרים
 5 לו: כיון שאתה רב, עליך לדאוג לכך – אזי אומר שהוא "רב", "מדריך ומנהיג רוחני", ולא "בעל
 6 מחלוקת"... אבל במה מתבטאת ה"הדרכה" שלך? – צריך להדריך בדרך האמת, שידעו שיהודי הוא
 7 יהודי, וגוי הוא גוי!
- 8 אך הוא ממשיך לטעון שרצונו לשבת וללמוד תורה, ולא להתערב בענינים כאלו. ומוסיף, שהוא בכלל
 9 לא מבין מה אני רוצה, ומה ראיתי לפתע לריב עם כולם – הרי ידוע הדבר שקובעים שם "חוקים" שהם
 10 היפך התורה, ותמיד היו כאלו דברים, ואף פעם לא אמרתי מאומה, ומדוע דוקא כאן הנני כ"כ לוחם?!
 11 ולכאורה הרי זו טענה צודקת!
- 12 – ישנו פתגם בשם רבינו הזקן¹⁹⁵: "מיט אַ עצה שלאָגט מען זיך ניט אָן"¹⁹⁶... [פתגם זה שמעתי
 13 מכ"ק מו"ח אדמו"ר (לפני כ"ה או כ"ו שנים בערך), ומעולם תמהתי: לשם מה אמר לי זאת?!...]
 14 ובכן: גם אני רוצה לשבת וללמוד תורה, וגם אני יכול לחשוב למה לי לנהל מלחמה ולהסתכסך עם
 15 כולם – הרי לא אלמן ישראל, יש רבנים, אדמו"רים וכו', והקולר תלוי בצווארו של פלוני וכו'.
- 16 אך הענין הוא – שזהו דבר שקשור עם פקו"נ בפועל ממש, כאמור לעיל שיהודים נהרגים בגלל זה,
 17 ולכן הרי זה מבטל את כל הענינים, כך, שאי אפשר להתאפק, ואין ברירה, ומוכרחים לעשות הכל כדי
 18 לתקן את המצב.
- 19 לג. ובנוגע לפועל – והלואי שישמעו דברי:
- 20 לכל לראש – כאמור לעיל¹⁹⁷ – צריך להיות ענין השלום וקירוב הלבבות באופן המיוסד על תורת
 21 אמת, שזה יעזור לבטל את הגזירה.
- 22 והשלב השני – שאלו שנקראים "דתיים" יכריזו בגלוי שזהו היפך התורה, ולכן הם יוצאים מהממשלה
 23 – לא בגלל שלא עמדו בדיבורם, אלא בגלל שזהו ענין שהוא נגד תורת משה, תורת ודת ישראל, ואי
 24 אפשר להסכים על זה.
- 25 והשלב השלישי – שיבטלו את החוק האיום של גיור שלא כהלכה, ועי"ז יפטרו מהצרות שסובלים
 26 מהגויים.
- 27 ולהעיר: ברור הדבר שהגזירה תבטל ויפסקו הקרבנות כו', כיון ש"לא יטוש ה' עמו ונחלתו"¹⁹⁸,
 28 אלא שיש להשתדל שיהי' זה בחסד וברחמים, ולא באופן ש"ביד חזקה גו' אמלוך עליכם"¹⁹⁹, וכהחידוש
 29 של רשב"י – שאין צורך בעניני תעניות כו'²⁰⁰, אלא "אנן בחביבותא תליא מילתא"²⁰¹.
- 30 לד. וענין זה קשור גם עם הכינוס של נשי ובנות חב"ד:
- 31 בודאי לא יתפעלו מעניני פוליטיקא וכיו"ב, וישלחו "מברק"²⁰² לאמהות של הילדים הנ"ל, ולעומד
 32 בראשם, לאמר, שברור הדבר (כמו ששתים ועוד שתיים הם ארבע) בלי שום ספק שהצרות שסובלים
 33 מהגויים הם בגלל שרוצים להכניס גויים לא"י, והסיבה לכך שהרוסים התחילו להתערב בעניני א"י היא
 34 בגלל שהכריזו בגלוי שיש לעשות "הנחות" מיוחדות לגויים מרוסיא שרוצים חלק בא"י. ולכן צריך לרחם
 35 על נפשות ילדי ישראל ולבטל את הגזירה!

(198) תהלים צד, יד.

(199) ע"פ יחזקאל כ, לג.

(200) ראה תורת מנחם שם ע' 219. וש"נ.

(201) זח"ג קכח, א.

(202) ראה גם שם ע' 160.

(195) ראה סה"ש תר"ץ ס"ע 89 ואילך. אג"ק אדמו"ר
 מוהרי"צ ח"ה ע' רס. וראה גם אג"ק חכ"ז ע' שנט. וש"נ.

(196) = לא נותנים עצה בלי שמתבקשים.

(197) שיחת ל"ג בעומר ס"א (תורת מנחם – התוועדויות

ח"ס ע' 247 ואילך).

יש ללחוץ לא כ"כ על אלו שנקראים "שמאלניים", אלא על אלו שנקראים "ימניים" – שיכריזו בגלוי¹
 שאינם מסכימים על ענין שהוא היפך התורה, ובודאי יפעל זה גם על אלו שנקראים "שמאלניים". –²
 הלואי היו יכולים לפעול על הדתיים כמו שיכולים לפעול על אלו שקוראים עצמם אינם-דתיים.³
 וכל זה יהי' בדרכו של רשב"י שאמר "אנן (כל אחד מאתנו) בחביבותא תליא מילתא, דכתיב²⁰³ ואהבת
 את ה' אלקיך. . . וכתבי²⁰⁴ אהבתי אתכם וגו'", וכדרך רבו רבי עקיבא – כפי שאמר רשב"י לתלמידיו:
 "שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מידותיו של רבי עקיבא"²⁰⁵ – שהדגיש הענין דאהבת ישראל,
 והרי ידוע פתגם רבינו הזקן²⁰⁶ שאהבת ה' ואהבת ישראל הם כולא חד, וכמרומו גם בנגלה²⁰⁷ – בדברי
 הגמרא במסכת שבת²⁰⁸: "דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא כו",
 וכפירוש רש"י שזהו לפי ש"רעך" קאי על הקב"ה, כמ"ש²⁰⁹ "ריעך וריע אביך אל תעזוב", "זה
 הקב"ה"²¹⁰; ובאופן שזכות הרבים מסייעתם.

ועד שיקויים מ"ש²¹¹ "ונתתי שלום בארץ" – החל מהפירוש ש"שלום" קאי על התורה²¹², ועד לשלום
 כפשוטו – "ושכבתם ואין מחירד. . . ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב", "ואשבור מוטות עולכם
 ואולך אתכם קוממיות" – "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה
 ואוהבי שמו ישכנו בה"²¹³, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

לה. הביאור באגרת התשובה²¹⁴:
 אע"פ שהלשונות "תיכף" ו"מיד" מורים על אותו ענין, מ"מ, יש לכל אחד מהם ענין בפ"ע, ולכן יש
 יתרון בצירוף שניהם יחד²¹⁹.

הלשון "תיכף" מורה על הקירוב והסמיכות גם בענין המקום, כפי שמצינו במשנה בנוגע לכלאים:
 "התוכף תכיפה אחת"²¹⁵, ולכן, גם במושג של זמן הרי זה באופן של קירוב וסמיכות; ואילו הלשון
 "מיד" מורה על הקירוב בענין הזמן בלבד. ולא עוד אלא שבזה גופא יש חילוקים, כמבואר בכללי הש"ס
 וכללי הפוסקים²¹⁶ בנוגע לגדר ד"מיד" – אם זה באותו יום, או אפילו ג' ימים, ועד שגם משך זמן ארוך
 יותר נקרא "מיד", כפי שמצינו במסכת תענית: "מתריעין עליהן מיד"²¹⁷, "ואיזה הוא מיד שלהן וכו'"²¹⁸
 – שזהו משך זמן לאח"כ²¹⁹.

לו. ועפ"ז יש לבאר שינויי הלשונות באגה"ת:
 בהתחלת הענין כותב רבינו הזקן שצ"ל "נכון לבו בטוח בה" . . (ש)חנן ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד
 שמבקש מחילה וסליחה כו" – כי, בקשת הסליחה היא לא רק שהקב"ה יסלח מיד, אלא גם שיהי' זה
 באופן ד"תשמיעני ששון ושמחה"²²⁰ (כמובא בהמשך הפרק), שענין זה הוא דוקא כאשר הסליחה היא
 באופן ד"סלחתי כדברך"²²¹, "בשמחה ובלב שלם"²²² (שזהו מה שפעל משה בארבעים יום האחרונים,
 בהוספה לענין הסליחה בכלל שהיתה גם בארבעים יום האמצעיים), שאז הסליחה היא באופן שנעשים
 בקירוב מקום וחיבור – "תיכף" – עם הקב"ה, ועד לחיבור באופן שנעשים מציאות אחת.

(203) ואתחנן ו, ה.	(213) תהלים סט, לר"ז.
(204) מלאכי א, ב.	(214) מכאן עד סוסל"ו – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא
(205) גיטין סז, א.	(קאָרפּ) ח"ב ע' רכד ואילך.
(206) סה"ש קי"ז ה'ש"ת ע' 3. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד	(215) כלאים פ"ט מ"י.
ע' שלו (נעתק ב"היום יום" ו תשרי). ובכ"מ.	(216) ראה שד"ח כללים מע' מ כלל קסת.
(207) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חכ"ח ס"ע 132.	(217) יח, סע"ב (במשנה).
וש"נ.	(218) שם יט, ב.
(208) לא, א.	(219) חסר קצת (המו"ק).
(209) משלי כז, יו"ד.	(220) תהלים נא, יו"ד.
(210) שמו"ר רפכ"ז.	(221) שלח יד, כ.
(211) פרשתנו כו, ו ואילך.	(222) פרש"י תשא לג, יא.
(212) ראה רמב"ם ה' חנוכה בסופן.	

- 1 וממשיך בביאור הראי' לדבר: "וכמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך
2 אתה ה' חנון המרבה לסלוח" – כיון שכאן לא נוגע שאמירת הברכה היא מיד לאחר הבקשה, שהרי
3 הראי' היא בתקפה גם אם אמירת הברכה היתה ריבוי זמן לאחר הבקשה, אלא כאן נוגע רק הענין
4 ד"תיכף" – שהברכה היא בחיבור ואחדות עם הבקשה, שזה מורה שכן הוא האמת.
- 5 ובהמשך הענין, "ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד, כמו שאנו מברכין בא"י גואל
6 ישראל" – כיון שכאן נוגע רק קבלת התשובה באופן שהקב"ה מוחל מיד.
- 7 ובסיום הענין, ש"אפי' במדת ב"ו כן שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה" –
8 דכיון שהאתערותא דלתתא צריכה להיות כמו האתערותא דלעילא, צריכה להיות הנהגת האדם כמו הנהגת
9 הקב"ה, ולכן, כשם שהקב"ה "חנון ורחום ורב לסלות תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה", הן בזמן, והן
10 באופן של קירוב כו', כנ"ל, כמו"כ "צריך האדם למחול תיכף ומיד", הן מיד בזמן, שלא לדחותו בלך
11 ושוב, והן באופן של קירוב, בשמחה ובלב שלם.
- 12 לז. והעיקר – שיקויים פס"ד הרמב"ם²²⁷ ש"סוף ישראל לעשות תשובה .. ומיד הן נגאלין".
- 13 וענין זה יהי' באופן שקשור עם מנין בנ"י,
- 14 – כפי שמתחילים לקרוא בפ' במדבר²²³: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'", שע"ז נעשים
15 באופן ד"את שדרכו למנות" שאינו בטל²²⁴, וכדאיתא במדרש²²⁵ שבנ"י נימנו תשעה פעמים, והמנין
16 העשירי יהי' בביאת משיח צדקנו –
- 17 כמ"ש²²⁶ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", שבזה מודגש היוקר של כאו"א מישראל, ש"הוא
18 (הקב"ה) עצמו צריך להיות אוחד אחד בידיו ממש איש איש ממקומו"²²⁷ – למנותו ולהוציאו מהגלות אל
19 הגאולה, בקרוב ממש.
- 20 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך".]

(226) ישעי' כז, יב.

(227) פרש"י נצבים ל, ג.

(223) א, ב.

(224) ביצה ג, ב. ויש"נ.

(225) תנחומא תשא ט. במדבר"ר פ"ב, יא. ויש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' ב

- 20 ומקושיית הגמרא יש להוכיח דבר אחר, אָמַר רַב כְּרִי, שְׁמַע מִיָּנָה
21 ממה שאמרה הגמרא שמא ריבוי הזבל הוא מפני שחולי מעים הם,
22 שְׁהָאִי מֵאֵן דְּנִפִּישׁ וְיִכְלִיה – אדם אשר צרכיו מרובים, דבר זה מעיד
23 שחולי מַעֲיִים הוּא – שהוא חולה מעיים. ומוסיפה הגמרא לְמֵאִי
24 נִפְקָא מִיָּנָה – מה תועיל לו ידיעתו שהוא חולה מעיים, עונה
25 הגמרא, כִּדִּי שְׁלִיטָרָה בְּנִפְשֵׁיהּ ויבקש תרופה למחלתו, טרם תחמיר
26 מאד.
- 27 עוד מצינו שנחלקו בביאור הפסוק דְּאֵנָה כָּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנֶה, שְׂרָבִי
28 אִמִּי וְרָבִי אִמִּי נחלקו מה כוונת הפסוק, וכיצד יפתור את דאגתו.
29 חֲדָא אָמַר שֶׁהָדָרֵךְ לִפְתוֹר אֶת הָדָאגָה, הוּא עַל יְדֵי שִׁיחָנָה מְרַעְתוּ
30 – שיסית דעתו הימנה. וְחֲדָא אָמַר שֶׁהָדָרֵךְ לְהִפְטֹר מִהָדָאגָה, הִיא עַל
31 יְדֵי שִׁיחָנָה לְאַחֲרֵים וְחִבְרִירו יִתֵּן לוֹ עֶצֶה עַל דָּאגָתוֹ.
- 32 שנינו במשנה, וְאַתָּם הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחָמָה אִי אַתָּם בֵּין אֶלָּא מוּבָטָח
33 לָכֶם נִצְחוֹנְכֶם, "כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם" זה מחנה
34 ארון כו'. שואלת הגמרא, וְכָל כֵּךְ לָמָּה – מפני מה נקטה התורה
35 את הלשון 'כי ה' וכו' הולך עמכם, בלשון הליכה, ולא נאמר 'כי ה'
36 אלקיכם עמכם. עונה הגמרא, מִפְּנֵי שֶׁהָשֵׁם וְכָל כֵּינֻיוֹ לוחות
37 הברית, שבהם כתוב את שם ה' ואת הכינוי 'אלוקיך' היו

- 1 חֲדָא אָמַר, 'שׁוֹפֵף' שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ בִּסְפֵר שְׁמוֹ
2 'שׁוֹבֵף', מִפְּנֵי שֶׁשְׁשׁוּי – מבנה גופו היה גבוה כְּשׁוֹבֵף. וְחֲדָא אָמַר,
3 'שׁוֹבֵף' שְׁמוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים 'שׁוֹפֵף', מִפְּנֵי
4 שְׁכָל הָרוּחָה אוֹתוֹ נִשְׁפָּף לְפָנָיו בְּקִיתוֹן – שהיה שופך דמים רבים.
5 כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האומר בנביא
6 לגבי חילות נבוכדנצר. נאמר עליהם "אֲשַׁפְתִּי בְּקֶבֶד פְּתוּחַ בּוֹלֵם
7 גְּבוּרִים". ובביאור מקרא זה נחלקו רב וְשְׁמוּאֵל, וְאַמְרִי לָהּ שֶׁנִּחְלַקוּ
8 בזה רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי אִסִּי, חֲדָא אָמַר שֶׁהִלְשׁוֹן 'אֲשַׁפְתִּי' הֵנָּמֵר בִּפְסוּק
9 מְלֻמֵּד שֶׁבְּשִׁעָה שְׁוֹרְקִין חֵין הוֹרִגִים אֲנָשִׁים רַבִּים וְעוֹשִׂין אֲשַׁפְתוֹת
10 אֲשַׁפְתוֹת עֲרִימוֹת רְבוֹת שֶׁל חֲלָלִים מִחַמַּת זִרְקַת הַחֶץ, וְלִלְמַדֵּךְ
11 שִׁגְבוּרֵיהֶם הָיוּ. וְשְׁמַר תֵּאֱמַר שֶׁלֹּא הָיוּ גִיבּוּרִים, וְמָה שֶׁהָרָגוּ רַבִּים כֹּל
12 כֵּךְ, זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֲמִינִין בְּקֶבֶד הָיוּ, כְּלוּמֵר, מוֹמָחִים וְבַעֲלֵי תַכְסִּיסִים,
13 וְלֹא גִיבּוּרִים. תִּלְמֻד לִזְמַר הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'בּוֹלֵם גְּבוּרִים' שֶׁגַּם הָיוּ
14 גִיבּוּרִים. וְחֲדָא אָמַר, שֶׁהִטְעַם שֶׁנִּקַּט הַמֶּקְרָא לִשׁוֹן 'אֲשַׁפְתוּ', הוּא כִּדִּי
15 לְרַמֵּז שֶׁבְּשִׁעָה שְׁעוֹשִׂין צוּרְבִיתוֹן מִתּוֹךְ שְׁאוּכִלִים הִרְבֵּה מִחַמַּת
16 גְבוּרָתָם עוֹשִׂין אֲשַׁפְתוֹת אֲשַׁפְתוֹת עֲרִימוֹת רְבוֹת שֶׁל וְכָל
17 מִצְרִיכֵיהֶם. לְלַמֵּד שִׁגְבוּרֵיהֶם הֵם. וְשְׁמַר תֵּאֱמַר שֶׁאֵינֶם גִּיבּוּרִים,
18 וְרִיבּוֹי הַזֶּבֶל הוּא מִפְּנֵי שֶׁחֲלָלִי מַעֲיִים הֵם וְאֵינוֹ מִחַמַּת גְּבוּרָה,
19 תִּלְמֻד לִזְמַר הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'בּוֹלֵם גְּבוּרִים'.

בס"ד. שיחת* יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תש"ל

— בכינוס הט"ו של אגודת נשי ובנות חב"ד* —

- א. נפגשים אנו לאחר שבת מברכים סיון, "חודש השלישי"¹, לפי מניין החדשים אצל בני שמתחיל מניסן. ומסופר בגמרא² שזהו חודש מיוחד שיש לו משמעות מיוחדת — להיותו החודש שבו ניתנה תורה לבני. להרי ביחד עם נתינת התורה לבני נעשו אז³ בני לעם (עם מבין כל העמים), שנקרא "גוי אחד בארץ"⁴ — עם אחד ומיוחד בכל העולם כולו.
- וכך הי' לא רק בזמן שביהמ"ק הי' קיים, והי' לבני מלך וסנהדרין, עם כל שאר ענינים קדושים; ולא רק בשעה שקיבלו את התורה, שאז היו במדבר, חלוקים ומובדלים משאר העמים — אלא גם בהיותם במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים"⁵ [כאשר ע"פ רצונו של הקב"ה נשלחו בני בין כל שאר העמים, בארצות שונות], אזי (אפילו אינם יהודים מכירים ואומרים ש) "ישנו עם אחד"⁵, שזהו "עם אחד" ומיוחד גם בשעה שהוא "מפוזר ומפורד בין העמים".
- ובמה מתבטא הדבר — בכך ש"דתיים שונות מכל עם"⁵, היינו, שההנהגה וה"דת" שלהם הם באופן שונה מכל שאר העמים, ועי"ז נשארים בשלימות בתור עם ובתור יחידים, וזוהי הערבות היחידה לכך שלא ילכו לאיבוד ח"ו, בגשמיות או ברוחניות, או בשני האופנים.
- וכיון שכך קבע הקב"ה, שהוא המקור וההתחלה שממנו נמשכת הנהגת כל העולם, והשפעת טוב וחסד (דברים טובים ולבביים) לבני בפרט, הרי מובן, שלא נעשה הדבר כדי לייגע את בני ולהקשות עליהם ח"ו, אלא אדרבה:
- מה שניתנו להם "דתיים (שהם) שונות מכל עם" — הנהגות וחוקים מיוחדים, ותורה שניתנה בזמן מ"ת להם במיוחד — הרי זה כדי שעי"ז יתעלו לדרגא ומעמד ומצב הראויים להם, וזה יהי' האושר והשלימות שלהם, שיהיו כפי שהם צריכים להיות, במלוא המדה, בחייהם בעולם בין כל העמים⁶,
- ועד שגם כל העמים מכירים ש"היא חכמתכם ובינתכם"⁷ — כשבני מתנהגים ע"פ התורה, אשר, כל העמים יודעים שניתנה לבני [אפילו העמים שאינם מתנהגים כפי שהם צריכים להתנהג ע"פ תורה, מכירים כולם בכך שהתורה ניתנה לבני במעמד הר סיני], וגם הם מכירים בכך, שהדרך שעל ידה יכולים בני להשאר בתור עם, ובדאי שזוהי הדרך הטובה ביותר שעל ידה יהיו כפי שבני צריכים להיות בתור יחידים, הרי זה דוקא עי"ז ש"דתיים שונות מכל עם" — דוקא עי"ז שחיים ומתנהגים באופן שונה מהעמים שמסביבם.
- ולא זו בלבד שלא תווצר עי"ז⁸ שנהא ח"ו לבני, אלא אדרבה — דוקא זו היא הדרך שעל ידה יקבלו בני את הכבוד הנכון וההערכה האמיתית מהעמים שביניהם הם חיים; כיון שהעמים רואים שבני לא

ישראל". וכן בברכות (ו, סע"א) ובחגיגה (ג, ב). אבל ראה רשימות הצ"צ לש"ב ז. ושער הכולל פכ"ט, ו).

(5) אסתר ג, ח.

(6) "סגולה מכל העמים" (יתרו יט, ה).

(7) ואתחנן ד, ו.

(8) מה ש"עשו שונא ליעקב" (ספרי בהעלותך ט, יו"ד). הובא בפרש"י וישלח (לג, ד) — הוא לא מטעם זה כלל, כמפורש בכתוב שם. כן טענת המן "ודתיים שונות גר" הוא — כהסיום, שלכן — "למלך אין שווה להניחם" (אסתר שם).

(*) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בהוספת ללקו"ש ח"ח ס"ע 217 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(**) ראה גם מכתב ל"ג בעומר שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שפח ואילך) — לכינוס השנתי של נשי ובנות חב"ד.

(1) יתרו יט, א.

(2) שבת פח, א.

(3) שם יט, ה"ו. ובמכילתא שם.

(4) דברי הימים-א יז, כא (לפי גרסתנו במכילתא "כעמך

1 רודפים אחריהם, מנסים לחקותם, לשאת חן בעיניהם, ובשביל זה עוזבים ח"ו "מקור מים חיים" –
2 המקור והשרש של חיים אמיתיים, גם של החיים בעוה"ז, שניתנו לבנ"י בתורה שנקראת "תורת חיים",
3 שמביאה לקיום המצוות שעליהם נאמר¹⁰ "וחי בהם", היינו, שיהודי חי ע"י ובכך שמתנהג ומקיים את
4 המצוות שנאמרו בתורת חיים.

5 ב. ובענין זה יש לימוד מפרשת השבוע – שאין זה כמו אלו שחושבים שהאמור לעיל הוא רק בנוגע
6 למובחרים שבבנ"י, ולאחרים קשה הדבר, או שאין הכוונה לכל אחד ואחת מישראל:

7 התחלת הפרשה היא – מנין בנ"י: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני .. שאו את ראש כל עדת בני
8 ישראל למשפחותם לבית אבותם .. מבין עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל".

9 ובכן: כאשר בנ"י הגיעו למעמד ומצב ד"יוצאי צבא", שכבר יכולים ומוכנים לצאת לעולם, ולהראות
10 שם דוגמא ומופת של "חיילים" בצבאו של הקב"ה – לא עשו חילוק מאיזה שבט באים¹¹, ומהי מדת
11 הגדלות בתורה ומצוות, אלא כיון שהם בני אברהם יצחק ויעקב, הנה כל אחד מהם הוא לא פחות מאחד,
12 כשם שאינו יותר מאחד, כי, בשעה שצריכים למלא את השליחות שנתן הקב"ה לצבאות ישראל (לעם
13 ישראל, בתור צבא וחיל שלו) למלא בעולם – מתייחס הקב"ה מתוך חיבה¹² לכל אחד מישראל, מקטן
14 ועד גדול, ונותן לו את הכחות, האפשרויות והברכות, כדי שיוכל למלא את שליחותו של הקב"ה בעולם,
15 ולעשות זאת בשמחה ובטוב לבב.

16 וע"פ הפתגם הידוע של רבינו הזקן¹³, שמהפרשה שבכל שבוע לומדים דבר הקשור עם המאורעות
17 של השבוע, הנה הלימוד וההוראה הראשונה מפרשת במדבר היא – שצריך להתייחס לכל יהודי בכבוד
18 הכי גדול כפי שמתייחסים להגדול שבישראל, כיון שמדובר אודות מי שהוא "חבר" בעם ישראל, ויש
19 לו שליחות קדושה מהקב"ה, שהוא ובני ביתו, משפחתו, יחיו את חייהם באופן שכל מי שמסתכל עליו
20 ועל ביתו, יכיר מיד שזהו אחד שהקב"ה "גייס" – הכניסו לצבא שלו – לכבוש את העולם, שיהי' עולם
21 טוב ונכון, עולם רוחני, ועד שיעשוהו עולם קדוש, שזוהי השליחות הקדושה שניתנה לכל יהודי, איש
22 או אשה, גדול או קטן – למלא אותה בעולם, במשך שבעים-שמונים עד מאה ועשרים שנה, שמעניק
23 ונותן הקב"ה לכל אחד כדי למלא שליחות זו.

24 ג. ובנוגע לאופן ברכתו של הקב"ה, מצינו במנין בנ"י דבר מעניין ביותר הראוי לתשומת לב – שבו
25 רואים שבנ"י הם במעמד ומצב שלמעלה מחוקי הטבע, אם הם רק קשורים עם הקב"ה, ע"י שמתנהגים
26 ע"פ תורתו של הקב"ה:

27 התורה מספרת שמנין בנ"י הי' "מבין עשרים שנה ומעלה"¹⁴; ובתור ענין בפ"ע נאמר שהם אלו
28 שיכולים להיות "יוצא צבא בישראל".

29 והרי מובן, שבשביל זה צריכים להיות בשלימות הבריאות; וכפי שהדבר הוא גם למעשה ע"פ דין¹⁵,
30 שהנלקח לצבא בישראל צריך שיהיו לו תנאים מסויימים בבריאותו – שיהי' חזק דיו כדי להיות בצבא
31 כפשוטו, ולהגן על כל הדברים הטובים והקדושים שישנם בעולם.

32 אבל, לפי כל חוקי הטבע, לא יכול להיות, שבין למעלה משש מאות אלף אנשים, שהיו בני עשרים
33 שנה, לא יהיו לכל-הפחות אחדים שלא יהיו בריאים וחזקים דיים כדי להכנס לצבא.

34 ובודאי שכן הוא, בשעה שנמצאים במדבר, ששם היו תנאי אקלים קשים (כמסופר בחומש¹⁶) – חום

(9) ירמ"י ב, ג. יז, יג.
(10) אחרי יח, ה.
(11) מה שלא נמנה שבט לוי – הוא מפני שאינם "יוצאי צבא
בישראל", כי אם "לצבא לעשות מלאכה באוהל מועד" (פרשתנו
במדבר ד, ג), "לגיונו של מלך" (רש"י במדבר א, מט. וראה
פסיקתא דר"כ שקלים בסופה). וכמו שלא לקחו חלק בארץ (עקב
י"ד, ט).

(12) ראה פרש"י ריש פרשתנו (במדבר).
(13) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב
חשון).
(14) פרשתנו (במדבר) א, ג. א, יח. וראה ג"כ תשא ל, יד
ובפרש"י שם.
(15) ספרי (פרש"י) לשופטים כ, א (ולע"ע לא מצאתיו
ברמב"ם וצ"ע) – נוסף על שלילת "הירא ורך הלבב" (שם, ח).
וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ס"ע 279.
(16) עקב ח, טו.

ו"נחש שרף ועקרב" [מסביב ה' הטבע באופן שגדלו חיות כאלו, שזהו דבר שאינו מתאים כלל לתנאים
הדרושים לאדם, כפי שרואים גם עתה, שהאקלים המתאים לנחש שרף ועקרב, אינו ראוי לחיים אנושיים],
ו"כ, האחוז של אלו שלא היו מתאימים להיות בצבא בישראל, בין המון כזה שלמעלה משש מאות
אלף אנשים, ה' צריך להיות הרבה יותר גדול מכמו בשעה שחיים בתנאים נורמליים.

ואעפ"כ רואים בחומש¹⁷, שבשעה שמנו את בני", והתנאי היחידי ה' "בן עשרים שנה ומעלה" –
לא ה' אחד ויחיד ביניהם שלא ה' חזק דיו להכנס בצבא, שיכול לנהל מלחמה כפשוטה עם העמים
שהיו אז מסביבם של בני"!

וההסברה בזה – כאמור לעיל:

כיון שבני" הלכו אז ממתן-תורה (שהרי מנין בני" ה' בשנה שלאח"ז), בלקחם עמהם את הוראות
התורה, ובאופן כזה התנהגו במשך כל זמן היותם במדבר – אזי ראו, אפילו עם העיניים הבהירות, שבני"
אינם נתונים כלל לשליטת חוקי הטבע; ולא רק בשעה שמדובר אודות מקרה שיש בו ציווי בתורה, או
כשמדובר אודות חיי הרוח, אלא גם בריאות הגוף כפשוטו אינה קשורה כלל עם חוקי הטבע.

וכאשר הולכים בדרכה של תורת חיים, שמורה דרך בחיים – אזי נעשים בריאים ברוחניות ובגשמיות,
ועד שכולם רואים כיצד בני" בכלל לא קשורים ולא תלויים בתנאי המדינות שבהם נמצאים, אפילו בשעה
שמדובר אודות עניני בריאות.

ד. ועוד מספרים חכמינו ז"ל¹⁸:

בין העמים היו אז כאלו שטענו, שלאחרי שבני" היו מאתיים ועשר שנים בגלות מצרים [שהיתה אחת
הגלויות הקשות¹⁹], והיו תחת שליטת פרעה [כפי שאומרים בהגדה: "עבדים היינו לפרעה במצרים",
במצב של עבדות ושעבוד] – לא יתכן שישארו בקדושתם וטהרתם לאחרים מאתיים ועשר שנות גלות!

ועל זה אמר הקב"ה – במנין נוסף שאודותיו מסופר בסוף ספר במדבר²⁰ – שהוא מעיד על כל
משפחה בישראל שהם נשארו טהורים וקדושים; כפי שהם היו בבואם מארץ הקודש, ארץ ישראל,
כשיעקב בא עם בניו למצרים – כך יצאו משם, באותה טהרה וקדושה.

ואדרבה: יציאתם מהגלות היתה קשורה בכך שנשארו טהורים וקדושים, ולא היו תחת השפעת
המנהגים וההנהגות של ארץ מצרים שמסביבם,

– אעפ"ש שמצרים היתה אז הארץ המפותחת ביותר ביחס לתרבות, מדע ופילוסופיה, יותר מכל
המדינות שהיו בזמן ההוא²¹. ועד שישנם ענינים במדע שמצרים הגיעה אליהם, שעד היום מתייגעים
אנשי-מדע להגיע לחכמה ומדע של המצריים, שהיו יכולים לייצר כאלו כלים וכאלו צבעים וכל שאר
הפרטים המתוארים בספרי המדע, ועד היום הזה לא הצליחו להגיע לזה –

ובהיותם עם במצב של עבדות, ובהמצאם לא במדינה קטנה, נדחת ובלתי מפותחת, אלא במדינה הכי
חזקה ומפותחת בזמן ההוא – הנה לא זו בלבד שבני" לא קיבלו את המנהגים והמעשים של המצריים
שהיו מסביבם, אלא, בידעם שהם בני אברהם יצחק ויעקב [הן הבנים, שנקראים בני אברהם יצחק ויעקב,
והן הבנות, שנקראות בנות שרה רבקה רחל ולאה], ידעו ש"אנכי ארד עמך מצרימה"²² – שהקב"ה נמצא
יחד עמהם (עם כאו"א מהם) בהיותם במצרים, ולכן ברור הדבר שעליהם להיות קשורים עם הקב"ה
ולהתנהג ע"פ הוראותיו, ואז יצאו שלמים ממצרים.

וכמסופר בחומש, שיצאו בשלימות "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²³; כל הילדים, הן הבנים
והן הבנות, הלכו לא רק עם ההורים, אלא גם "בזקנינו" – עם הסבים, ולא היתה מחלוקת ומריבה ח"ו,

(20) פינחס כו, א ואילך.

(21) ראה זח"א קכה, סע"א (במהנ"ע).

(22) ויגש מו, ד.

(23) בא יו"ד, ט.

(17) פרשתנו (במדבר) א, יח. אור החיים שם.

(18) שהש"ר (ד, יב) הובא בפרש"י פינחס כו, ה. וראה גם

שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר תשכ"ח (להכינוס דנשי ובנות
חב"ד) ס"ג ואילך (תורת מנחם – התוועדות חנ"ב ע' 410).

(19) ראה גם תורת מנחם – התוועדות שם ע' 409. וש"נ.

1 ואפילו לא פירוד הלבבות, מבט והשקפות עולם שונים, בין הסבים עם ההורים לילדים ונכדים, בנים
2 ובנות, אלא יצאו עם מאוחד שלם ובריא, בגשמיות וברוחניות – לצאת ביחד ממצרים, כדי לקבל את
3 התורה בהר סיני, בחודש סיון, ולקחת את התורה על כל אלפי השנים (שהיו אצל בני" מאז, והיו
4 מעכשיו והלאה) בתור מורה-דרך בחיי היום-יום, שלאורה נלך ונסע, כפי שהלכו, הולכים וילכו לאור
5 התורה, תורה אור, עד ביאת משיח צדקנו, שזו תהי' השמירה גם על השלימות של בנינו ובנותינו, ללכת
6 כולם ביחד.

7 ה. והנה, מהסימנים שבזכותם ובשכרם יצאו ממצרים (וכאמור, בשלימות, עם הילדים והנכדים) –
8 מספרים חכמינו ז"ל במדרש לקח טוב²⁴ (ובריבוי מקומות נוספים²⁵), שא' הדברים הי' שלא שינו את
9 לבושם, הלבושים שהיו צריכים ללבוש בתור אנשים מבני, ובמיוחד בתור נשי ובנות ישראל, מבלי
10 להתרשם מהנהגת ארץ מצרים בענין הלבושים, שכן, בידעם שהם "עם אחד", אפילו אם הוא "מפוזר
11 ומפורד בין העמים", הרי מובן שאין להם לשנות את לבושם; אסור לעשות זאת, ואין צורך לעשות זאת,
12 ואדרבה, עי"ז מורידים ומשפילים את עצמם, בכך שרודפים אחרי המצרי, שכיון שלובש לבוש כזה,
13 צריכים לחקות אותו ח"ו.

14 וזהו גם אחד היסודות העקרוניים של צניעות – שזהו הענין שבו בחרתן בתור נושא מרכזי של
15 הכינוס²⁶ – שהרי מה שבולט לעין מיד בצניעות הוא ענין הלבושים, שבזה ישנה ההוראה בתורה
16 שהנהגה צריכה להיות באופן שלא שינו את לבושם.

17 ולא זו בלבד שע"ז לא מאבדים את החן ואת הערכה בעיני המצריים שחיים ביניהם, אלא אדרבה:
18 בכך רואים העמים שחיים ביניהם, שבני" הם עם שעומד על עקרונותיו, ואפילו אם לפעמים כרוך הדבר
19 בקשיים, לא מתייראים מזה, ובלבד לשמור על הזהות, התוקף והקיום בתור עם ובתור יחיד (איש פרטי);
20 וזוהי הדרך שמוליכה אל היציאה מהגלות.

21 ו. ועוד פרט בענין זה:

22 כשהקב"ה אמר שהוא מעיד שמשפחות בני" נשארו טהורים וקדושים – שענין זה תלוי (כדברי רש"י
23 שנלקחו מהמדרש¹⁸) בהנהגת נשי ישראל [אז ועתה וכל הדורות שבינתיים] – הנה מבין שש מאות
24 אלף יהודים "מבן עשרים שנה", מלינוי אנשים, הי' רק מקרה אחד ויחיד בלתי-רצוי (וגם מקרה זה אירע
25 באופן מרומה²⁷). וכיצד התחיל מקרה יחיד זה (שלולי זאת לא היו יכולים לרמות אפילו אשה יחידה
26 זו) – מספר רש"י²⁸ שאירע הדבר בגלל שלא הי' אצלה ענין הצניעות בדיבור, היינו, שהנהגתה בדיבורה
27 לא היתה באופן המתאים להנהגת אשה ובת בישראל.

28 ומזה רואים ענין נעלה יותר – שיכולים לדרוש מנשי ובנות ישראל, שלא זו בלבד שיתנהגו בצניעות
29 בעינים עיקריים, כמו בנוגע ללבושים, אלא אפילו בינן ובין עצמן, ראויות הן, ויש להן את הכחות
30 והברכות של הקב"ה, שאם רק רוצים, יהי' גם הדיבור ביניהן, ברחוב ובבית היהודי, באופן של צניעות.
31 וענין זה מהווה שמירה אפילו מענין של רמאות, ובודאי שלא יכריחו ח"ו לעשות דבר שאינו לפי
32 הכבוד והרצון – האמיתי – של כל אשה ובת בישראל.

33 ז. וע"פ המדובר כבר ריבוי פעמים²⁹, שהתורה איננה "ספר היסטוריי" ח"ו, לספר מה שאירע ריבוי
34 שנים לפני"ז, ועבורנו הרי זה רק סיפור שאירע עם אבותינו ואבות אבותינו, אלא התורה היא "תורת
35 חיים", באופן ד"מעשה אבות סימן לבנים"³⁰, היינו, שסיפור התורה מה שאירע עם האבות, סבים
36 וסבתות, אבות ואמהות, הוא "סימן לבנים" בנוגע להנהגתם – הרי זה גופא מהווה הוכחה שגם כל אשה

(28) אמור כד, יא. וראה כתובות עב, ב.

(29) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"י"ג ע' 32. ע' 81.

חכ"א ע' 158. ועוד.

(30) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב,

ו. ועוד.

(24) וארא ו, ו. תבוא כו, ה. וראה ג"כ מפרשי ההגדה עה"פ מצויינים נס. וצע"ג בשו"ת הצ"צ חיו"ד סצ"א ובהשמטות לש' המילואים (בהוצאה החדשה – שם ס"ש).

(25) ראה גם מכילתא בא יב, ו. ויק"ר פל"ב, ה.

(26) ראה גם במכתב לכינוס (אג"ק חכ"ו ע' שפט ואילך).

(27) תנחומא הובא ברש"י שמות ב, יא.

ובת יכולה ליישם זאת, ובשמחה ובטוב לבב, בימינו אלו, בשנה זו וביום זה, בכל מקום שבו נמצאת.¹
 וכאמור לעיל – החל מצניעות בכל הענינים, בנוגע להנהגה, בנוגע ללבושים ואפילו בנוגע לדיבור בינן לבין עצמן.²

ובזכות זה שכך תתנהג כל אחת מכן, וכולכן יחד, ועל ידכן יגיע לכל נשי ישראל בכל המדינות ה"מסר" כיצד צריכה להיות הנהגת אשה ובת בישראל, וכך יחשב הדבר לזכות כל עם ישראל – הנה כפי שהי' אז, "כימי צאתך מארץ מצרים"³¹, שהקב"ה הוציא את בני"י מגלות מצרים "ביד רמה"³², בראש מורם ובהרחבה, ובאופן ש"לא תשאר פרסה"³³, שלא תשאר בגלות יהודי אחד ויחיד, ולא נשאר בגלות דבר אחד ויחיד ששייך ליהודי, אלא לקחו הכל לילך לארץ ישראל, "ארץ טובה ורחבה"³⁴,

כך גם בזכותכן ובזכות כל נשי ובנות ישראל בכל מקום שהן [שלכל אחת מהן ישנו התואר שהיא "בת שרה רבקה רחל ולאה"], יוציא הקב"ה את בני"י מגלות זה, "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"³⁵, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", הבנים והבנות, הנכדים והנינים, לילך לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלמה.

* * *

ח. יש עוד ענין בזה:

בני"י הם עם אחד, כאמור לעיל (ס"א), גם כאשר הם מפוזרים ומפורדים. וענין זה הוא בנוגע לכל אחד מאתנו בתוככי כלל ישראל – להרגיש את הקשר והאחדות עם כל אחד מישראל בכל מקום שהוא³⁶; ובודאי – במלוא המדה – עם בני"י שנמצאים בארץ הקודש, ארץ ישראל, "ארץ טובה ורחבה", שזקוקים לברכה מיוחדת והגנה מיוחדת מהקב"ה, להוציא אותם מהמעמד ומצב שבו הם נמצאים, למעמד ומצב ד"ווישבתם לבטח בארצכם"³⁷ (כפי שקראנו בפרשה דיום הש"ק) – לשבת לבטח בארץ ישראל (וכן בנוגע לכל אחד מישראל בכל מקום שהוא) באופן ד"ושכבתם ואין מחריד"³⁸, היינו, שאפילו כששוכבים לישון לא יהי' צורך בשומר, כיון שבודאי "אין מחריד" (אין מי שיכול להפחיד – לא רק לעשות משהו, אלא אפילו לא להפחיד), כיון ש"ה' שומרך", באופן ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"³⁹, שאצלו לא שייך כל ענין השינה, ואדרבה: הקב"ה אומר ליהודי⁴⁰: "ושכבת וערבה שנתך", הנכם יכולים לישון ברוגע, כיון שאני עומד ומגן עליכם.

וגם בשביל זה יש צורך בענין הצניעות – כמ"ש⁴¹ "כי הוי' אלקיך מתהלך בקרב מחניך" כיון ש"לא יראה כן ערות דבר"; בשעה שהקב"ה רואה שאצל עם ישראל, בכל מקום שהם, אין ענין של היפך הצניעות – מתהלך הקב"ה ביניהם "להצילך ולתת אויבך לפניך", כך, שבעצמם אינם צריכים לעשות מאומה, כיון שהקב"ה מציל אותם, ונותן את "אויבך לפניך", שנופלים לפני בני"י, ועד ש"גם אויביו ישלים אתו"⁴², היינו, שמתהפכים וגם הם נעשים אלו שעושים שלום ומבקשים שלום בישראל – "ונתתי שלום בארץ"³⁸.

ט. ובשביל זה יש צורך (כמדובר באריכות בשבת⁴³) לידע שכשם שהכל יודעים שצריכה להיות ההבדלה ד"המבדיל בין קודש לחול", כמו"כ מוכרחת להיות ההבדלה "בין ישראל לעמים", ובשביל זה צריך לידע שיהודי הוא יהודי, ואלו השייכים לעמים – שבעים אומות – אסור להכריחם להיות יהודים,³³

(39) תהלים קכא, ד"ה (הובא במכילתא שם).

(40) משלי ג, כד.

(41) תצא כג, טו. ובראב"ע שם: "ערות דבר, במעשה או

דבור". יתרה מזו בתיב"ע: "קלנא דמדעם".

(42) משלי טז, ז. ולהעיר מדחז"ל: "זה הנחש" (ב"ר ר"פ נד.

נתבאר באוה"ת בראשית ע' 94).

(43) שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון סכ"ז ואילך (תורת

מנחם – התוועדות ח"ס ע' 284 ואילך).

(31) מיכה ז, טו.

(32) בשלח יד, ח.

(33) בא י"ד, כו.

(34) שמות ג, ח.

(35) בחוקותי (כו, יג) ובפרש"י (מתו"כ שם).

(36) להעיר ממכילתא עה"פ "גוי קדוש" (יתרו יט, ו). ויק"ר

פ"ד, ו.

(37) בחוקותי שם, ה.

(38) שם, ו.

- 1 ובודאי אסור לרמותם שנעשו יהודים, בה בשעה שיודעים שהקב"ה אומר בתורתו שהם אינם יהודים,
2 אלא נשארו אומות העולם;
- 3 צריך לומר להם את האמת כולה – שהקב"ה בעצמו לא דורש מהם להיות יהודים, אלא לכל אחד
4 יש שליחות ותפקיד משלו: לבני יש שליחות שהם צריכים לפעול בעולם, ולהבדיל בין ישראל לעמים
5 – יש לעמים שליחות שהם צריכים לפעול, לפי האופן שלהם, ע"י שבע מצוות בני נח שניתנו להם⁴⁴.
- 6 ואילו רמאות – היא לא רק נגד התורה ונגד הנהגת היהדות, אלא זהו נגד ה"מוסריות" של כל העמים;
7 ואלו שרוצים ללכת בדרך זו, הולכים הם לא רק נגד יהדות ונגד יהודים, אלא ע"י מחרחרים מלחמה
8 עם אומות העולם – עם הטובים והמובחרים מבין שבעים האומות, שיודעים ששקר הוא שקר ואמת הוא
9 אמת, אפילו בדברים קטנים, ובפרט בענין שכולל את כל החיים – אם הוא שייך לעם זה או לעם אחר;
10 אם הוא קשור עם הוריו וזקניו, או שמרמים אותו ואומרים לו שהוא מנותק מהוריו וזקניו.
- 11 אין זה אמצעי שעל ידו יכולים לרכוש ידיד, ולא ענין שעל ידו יתוסף חוזק בעם ישראל; זוהי רח"ל
12 דרך שמובילה לכך שלאחרי זמן קצר, יבואו הטובים מבין שבעים האומות [שמקווים שיסייעו לבני
13 להשאר בשלימותם, לא רק בתור עם, אלא גם בתור יחידים] ויטענו: מדוע מוליכים אתם אותנו בדרך
14 מזוייפת? מדוע אתם מרמים אותנו לומר שאנחנו לא קשורים עם אבותינו ואבות אבותינו, בה בשעה
15 שאתם בעצמכם יודעים שזה שקר, ואתם בעצמכם יודעים שהילדים שלנו ידעו שזה שקר?!
- 16 ואף פעם – עד לחדשים האחרונים – לא הי' דבר כזה, שתהי' חוצפה לצאת לעולם ולהכריז שיש
17 ללכת בדרך של שקר, ולומר על גוי, ששייך לשבעים אומות העולם, שמנתקים אותו מאבותיו ואבות
18 אבותיו, וזורקים אותו – באופן של רמאות – לעם שעליו אומר הקב"ה שהוא "מבדיל בין ישראל לעמים",
19 ואילו כאן הולכים נגד הקב"ה, נגד בני, ונגד כל שבעים האומות – ע"י שמטעים אותם ורוצים לרמותם.
- 20 י. וכמדובר כמ"פ, שלמרות שהיצה"ר הוא אומן גדול, ומוצא דרכים שונות כיצד לרמות, ולפעמים
21 קשה להבחין אם ענין מסויים בא מהיצ"ט או מהיצה"ר – הראה הקב"ה את הדרך של תשובה:
- 22 כיון שהקב"ה יודע שלעתים קרובות יכול אדם לטעות, ובפרט כשהיצה"ר נטפל אליו – בגלל שזהו
23 ענין הכי חשוב שנוגע לכלל ישראל, ולכן, כשהיצה"ר יכול להביא ע"י אנשים מסויימים היזק וחורבן
24 רח"ל על כל עם ישראל היל"ת, הרי מובן עד כמה הוא מתאמץ ומחפש וממציא כל מיני אמצעים כדי
25 שאולי יתאפשר לו להתעות ולהסיר יהודי מדרך האמת – אומר הקב"ה, בידעו שיש לו עסק עם אנשים,
26 בשר ודם, שכבר הבהיר שאין להתיימש ולחשוב שכיון שטעה פעם, הרי זה מקרה אבוד ח"ו, ואין לו
27 ברירה אחרת, אלא יש דרך רחבה לשוב בתשובה.
- 28 עליו לספר שהוא לא טוב יותר מיהודים רבים שטעו ואח"כ הודו שהיתה זו טעות, וע"י נשארו
29 בגדולתם כמקודם, ויתירה מזה, ע"י התעלו והתייקרו אצל בני שבחרו בהם בתור גדולים בישראל,
30 ובכך סללו את הדרך עבור כל אחד מאתנו, אלו שנמצאים כאן ואלו שנמצאים בכל מקום, ובמיוחד
31 עבור אלו שנמצאים בארץ הקודש, ששם מסייעת גם קדושת הארץ – שהי' נקל יותר לחזור ולעמוד על
32 דרך האמת.
- 33 ודי "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴⁵ ("איין קער")⁴⁶ לתקן את כל ההיזק שהי' עד עתה, ועד לאופן
34 שעוקר מעיקרו – שהקב"ה יתקן זאת באופן כאילו לא נעשתה הטעות מלכתחילה.
- 35 אבל הבחירה על זה ניתנה לכל אחד מישראל עצמו, והקב"ה מבקש ממנו "ובחרת בחיים"⁴⁷; בחר
36 בדרך של תורת חיים, שעל ידה עם ישראל חי – עד עתה, ויחי' מכאן והלאה.

ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד. ועוד.

(47) נצבים ל, יט.

(44) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(45) זח"א קכט, סע"א.

(46) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. סה"מ קונטרסים

- 1 זוהי דרך האמת – לא לרמות את עצמו, ולא לרמות את אלו שנמצאים מסביבו; ואסור אפילו לרמות
2 את שבעים האומות שחיים ביניהם, ובודאי אסור לגרות אותם – ע"ז שמנתקים מהם אנשים מתוך זיוף
3 ושקר, בחשבם שהם הולכים לקראת האמת, ורימו אותם.
- 4 יא. ואז יגן הקב"ה על בני" בכל מקום שהם, ובודאי בארץ הקודש, ארץ ישראל, באופן ד"ושכבתם
5 ואין מחריד",
- 6 – לא כפי שהיצה"ר רוצה לשכנע שאם יספרו אמת זו, יפגע הדבר בבטחון של בני" בארץ ישראל,
7 או במקום אחר, ולכן מוכרחים לאחוז בשקר – אלא בדיוק להיפך: כשאוחזים בשקר – היפך הטבע
8 היהודי, וגם שאר העמים, שבעים האומות, לא מקבלים את השקר, אלא הם רק מראים את עצמם כאילו
9 רימו אותם – הנה לאחריו כן באים הם בטענות (בבוא הזמן, היל"ת).
- 10 והדרך היחידה להבטיח את מצב הבטחון היא – ע"י שיודו שעשו טעות; להודות ששקר הוא שקר,
11 וכשעושים "עסק חבילה" ומסחר עם האמת, לא יתכן שהאמת תשאר אמת, כי עם אמת אי אפשר לנהל
12 מסחרים!
- 13 וכאשר שבא היצה"ר ושולח יועצים שיחליטו כרצונו, וכמו שרוצה "נאצר" 48 רח"ל, שיהודים
14 יסתכסכו עם כל שבעים האומות ע"ז שיוליכו אותם בדרך השקר, לנתק מהם אנשים ששייכים לשבעים
15 האומות; אנשים שהם גויים, ורוצים להנפיק להם "פאספארט" ו"תות" שהם יהודים – הרי זו סכנת
16 נפשות ממש להיגרר אחרי זה.
- 17 יב. וכמדובר כמ"פ, ככל שמתקרבים למתן תורה, אומר הקב"ה שבני" מתאחדים ע"י תורה אחת,
18 ע"י ההחלטה לילך בדרך של תורה אחת, שהיא הדרך האחת והיחידה עבור כל אחד מישראל וכל בני" –
19 בכל מקום שהם.
- 20 וכיון שהתורה נקראת "תורת חסד" 49 – שהתורה משתדלת ועושה את כל המאמצים שכל יהודי יקבל
21 את דרכי' בחדס וברחמים, באופן בריא, ובדרך של חסדי ורחמי הקב"ה – הנה כל מה שאירע עד עכשיו
22 לא יזיק ח"ו לאף אחד, ואדרבה, זה יוסיף אצל כל אחד, מכאן והלאה, לילך במצב רוח מחוזק בדרך
23 האמת: לומר אמת ליהודים, ועאכו"כ לומר אמת לעצמו, ועד אפילו לומר את האמת הברורה ללא
24 פשרות, וללא עסק חבילה, ללא מסחרים, אלא אמת כמו שהיא.
- 25 והרי זוהי השליחות של כל אחד מישראל, איש או אשה, וכאמור לעיל, ללא חילוק באיזו מפלגה
26 הוא רשום, וללא חילוק איזה תפקיד הוא ממלא – יש להם אותה שליחות, והם נמנים באופן שווה בתור
27 "יוצאי צבא בישראל", שזהו כל עם ישראל וכל אחד מעם ישראל.
- 28 ואז מקבלים את התורה, מתוך בריאות ושמחה, ובמעמד ומצב רגוע, עבור בני" בארץ ישראל, ובכל
29 מקום שהם, בכל המדינות שבגלות,
- 30 ויקויים היעוד "ונתתי שלום בארץ" – שלום אמיתי, ולא שלום שבנוי על שקר, שמוכרח להתבטל;
31 "ושכבתם ואין מחריד", היינו, שבשעה ששוכבים לישון לא יצטרכו שיעמוד צבא על הגבול כדי לשמור
32 שמא ישנו מישהו שרוצה לעשות דבר לא טוב – אלא "אין מחריד", שלא יהי' אפילו אחד שירצה
33 להפחיד את בני".
- 34 וזו תהי' ההכנה הנכונה לכך שכל אחד יהי' בריא בעצמו, וגם סביבתו תהי' בריאה, הן בגשמיות והן
35 ברוחניות.
- 36 יג. ויהי רצון שפנייתכן בענין זה 50 תביא את הפירות הנכונים, ובקרב ממש.
- 37 וכיון שהייתן השליחות הטובות לשלוח בקשה זו – תזכו להביא את הבשורה הטובה: "כי אלקים

- 1 יושע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה⁵¹, לבשר
2 שהולכים לקראת משיח צדקנו, בדרך האמת לאמיתתה,
3 — להשליך את השקר מגבול ישראל, מכל בתי בניי, ומכל ארץ ישראל ומכל מקום שנמצאים בניי —
4 והולכים "בקומה זקופה", בראש מורם, ביחד עם בנים ובני בנים, בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב
5 ממש, עם משיח צדקנו, אמן כן יהי רצון.

בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 6 א. יום ב' סיון יש לו חשיבות מיוחדת — כמדובר פעם בארוכה¹ אודות דברי רבינו הזקן בשו"ע סוף
7 הלכות פסח² (ב"סדר תפלת חג השבועות") בטעם המנהג "שלא להתענות ושלא לומר תחנון מר"ח עד
8 ח' בו כו"³, "לפי שמיד אחר ר"ח (בשני בסיון) התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה, שבשני
9 בשבת ה' ר"ח, ובשלישי בשבת (שני בסיון) אמר להם ואתם⁴ תהיו לי ממלכת כהנים וגוי" (וכפי
10 שממשיך גם בנוגע לימים שלאח"ז)⁵.
- 11 כלומר: בנוגע לר"ח סיון אין צורך בטעם מיוחד מדוע אין אומרים בו תחנון — שהרי בכל ר"ח אין
12 אומרים תחנון. וכן בנוגע לימים שלאחרי ב' סיון, הנה להיותם שלשת ימי הגבלה, מובן שאין אומרים
13 בהם תחנון; ורק בנוגע לב' סיון יש צורך למצוא טעם מדוע אין אומרים בו תחנון — לפי ש"התחיל
14 משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה".
15 ולהעיר:
- 16 יש אומרים⁶ שהטעם שאין אומרים תחנון בב' סיון הוא — לפי שעומד בין ר"ח ובין שלשת ימי
17 הגבלה שבהם אין אומרים תחנון, ולכן גם היום שביניהם בטל לימים שלפניו ושלאחוריו.
- 18 וכפי שמצינו עד"ז בכמה ענינים בתורה, ולדוגמא, בנוגע לאחז, שלא מנו אותו בין אלו שהיו היפך
19 הטוב, "מפני שמוטל בין שני צדיקים, בין יותם לחזקיהו" (אביו יותם ובנו חזקי)⁷, וכפי שמצינו בנוגע
20 לעירובין, שאם יש אויר משני צדי המחיצה "אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי"⁸.
- 21 אמנם, אע"פ שגם טעם זה הו"ע גדול, הרי זה רק ענין צדדי, ולא ענין שיש לו חשיבות ויחוס בפני
22 עצמו; משא"כ לפי הטעם שבדברי אדה"ז, יש ענין מיוחד ביום ב' סיון עצמו — שבו "התחיל משה
23 להתעסק עמהם בענין קבלת התורה".
- 24 ב. ויש להוסיף ולבאר גם דיוק לשונו של רבינו הזקן "התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת
25 התורה" (כידוע⁹ עד כמה מדויק לשון רבינו הזקן בשו"ע בכל תיבה, ובפרט ששינה מלשון המגן אברהם
26 (שזהו לכאורה מקור הדברים) "בב' סיון א"ל משה לקדשם לתורה", הרי בודאי שזהו בדיוק¹⁰):
27 לכל לראש — מדגיש רבינו הזקן שזהו ענין שנעשה ע"י משה, וכוונתו בזה לשלול הן מי שלמעלה
28 ממנו והן מי שלמטה ממנו.

(5) ראה גם לקו"ש חל"ח בתחלתו, ובהנסמן שם.

(6) ראה טעמי המנהגים עניני פסח אות תרי.

(7) סנהדרין קד, א (ובפרש"י).

(8) עירובין טז, ב. שו"ע אדה"ז או"ח שס"ב ס"י (וש"ג).

(9) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חנ"ו ע' 32, חנ"ט ע' 90 הערה 4. וש"נ.

(10) ראה גם לקו"ש שם ע' 2 ואילך.

(51) תהלים סט בסיומו.

(1) שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון תשכ"ו בתחלתה (תורת מנחם — התועדויות חמ"ו ע' 418 ואילך). וש"נ.

(2) או"ח סו"ס תצד.

(3) ובסידור (לפני "למנצח גוי יענק"): "עד י"ב בו" (וראה לקו"ש חכ"ח ע' 76 הערה 1).

(4) יתרו יט, ו.

והיינו, שאין זה ענין שנעשה ע"י הקב"ה, באופן של אתערותא דלעילא – שהרי ב' סיון הי' קודם מ"ת, שאז היתה עדיין הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים¹¹, ולכן לא הי' יכול להיות ענין של אתעדל"ע אלא לפי שעה בלבד, ולא באופן של קיימא, ורק בדרך מקיף; אלא זהו ענין שנעשה באתערותא דלתתא ע"י בשר ודם – משה, שאודותיו טענו המלאכים כשעלה למרום לקבל את התורה: "מה לילוד אשה בינינו"¹².

ולאידך גיסא, הרי זה נעשה דוקא ע"י משה, ולא ע"י מי שלמטה ממנו – משאר בני"י, ואפילו משאר שבעת הרועים¹³, שגדלה מעלת משה מהם (נוסף על מעלת החביבות ד"כל השביעין חביבין"¹⁴), להיותו "רעיא מהימנא"¹⁵, היינו, שרועה ומפרנס את בני"י ומשפיע להם ענין האמונה¹⁶ (שזהו ענינו של משה – "פתי יאמין לכל דבר"¹⁷, "זה משה"¹⁸).

והיינו, שאע"פ שכל ישראל הם מאמינים¹⁹ (גם ללא ההשפעה של משה), הרי זה רק ענין האמונה כפי שהוא מצד בחינת המלכות, ואילו משה משפיע לבני"י ענין האמונה כפי שהוא מצד בחי' החכמה, שהיא למעלה מהשכל²⁰, ודוקא מצד זה יכול להיות אמיתית ענין המס"נ באופן של ביטול המציאות לגמרי (ואילו ע"פ שכל יכול להיות ביטול המציאות רק כדי לבוא לענין נעלה יותר, והרי אין זה אמיתית ענין המס"נ)²¹.

ג. ועוד זאת מדגיש רבינו הזקן – שזהו ענין הקשור עם קבלת התורה: לכל לראש – תורה עצמה, ולא רק קדושת התורה, והרי כל ענין הקדושה, הבדלה והפרשה כו', אינו מגיע למעלת ענין התורה, כמובן מהמבואר בתניא²² החילוק בין תורה למצוות, כולל גם המצוה ד"קדושים תהיו"²³, "והתקדשתם והייתם קדושים"²⁴, שכלל שגדלה מעלתן בעילוי אחר עילוי, אין זה מגיע למעלת היחוד שנעשה ע"י התורה, שע"י לימוד התורה נעשים חד ממש עם הקב"ה, באופן של "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו".

ובתורה גופא – הרי זה קשור עם קבלת התורה: בשעת מ"ת היו שני ענינים: נתינת התורה וקבלת התורה. ובב' סיון התחיל משה להתעסק עמהם (לא בענין נתינת התורה, וגם לא בכללות ענין התורה כפי שכולל ב' הענינים דנתינת וקבלת התורה, אלא) בענין קבלת התורה דוקא.

והענין בזה, שכיון שהי' זה קודם ששה בסיון, שרק אז בטלה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים¹¹, אבל קודם לזה היתה עדיין הגזירה – לא היתה יכולה להיות התעסקות בענין נתינת התורה מלמעלה, לפי שכל ההמשכות שמלמעלה היו רק לפי שעה ובאופן מקיף (כנ"ל).

– וכפי שמצינו בנוגע לקיום המצוות שע"י האבות, ש"ריחות היו"²⁵, והיינו שאף שהגיעו אמנם למעלה מעלה ביותר, הרי זה רק עד שרש הנבראים, ולא למעלה מזה; ולכן הי' זה באופן שלא חדר את המטה בפנימיות באופן של קיום.

כלומר: אין הכוונה שהי' זה באופן מקיף בלבד, כיון שאז לא הי' יכול להיות ש"מעשה אבות" (באופן מקיף) יהי' "סימן לבנים"²⁶, לאחר מ"ת, שחודר את המטה בפנימיות. ועכצ"ל שבשעת מעשה הי' גם מעשה האבות בפנימיות (ולכן מזכירים את מעשה האבות בשייכות למ"ת, כיון שזה נוגע לענין

(20) ראה תורת מנחם – התוועדויות סה"מ אייר ס"ע רלט ואילך.

(21) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 75 ואילך. וש"נ.

(22) פ"ה. פכ"ג.

(23) קדושים יט, ב.

(24) שם כ, ז.

(25) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה לקו"ש ח"ה ע' 88 ואילך.

(26) ח"ח ע' 58 ואילך. וש"נ.

(26) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(11) ראה שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(12) שבת פח, ב.

(13) סוכה נב, ב.

(14) ויק"ר פכ"ט, יא.

(15) ראה תניא רפ"ב. ובכ"מ.

(16) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות סה"מ אדר ע' לה.

וש"נ.

(17) משלי יד, טו.

(18) ראה שמו"ר רפ"ג.

(19) שבת צז, א.

1 של מ"ת), אלא שהי' זה רק לפי שעה, ולא הי' באופן של קיימא, ומה שנשאר הרי זה רק "ריחות"
2 בלבד –

3 אלא התעסקותו של משה בב' סיון היתה "בענין קבלת התורה" – לפעול על המטה שיוכל להיות
4 מקבל אמיתי, ע"י ענין הביטול, כדברי הגמרא²⁷ "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות
5 מר כו", אלא צ"ל ענין היראה והביטול בתכלית, ודוקא עי"ז נעשים כלים לקבלת התורה.

6 ד. וענין זה ש"התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה", צ"ל גם בב' סיון בכל שנה:
7 בכל אחד מישראל יש בחי' משה שבנפשו, שלכן נאמר²⁸ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך
8 כי אם ליראה גו", ש"יראה מילתא זוטרתא היא"²⁹ לגבי בחי' משה שבנפשו (כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁵).
9 ומובן שענין היראה שמצד בחי' משה אינו נשאר ענין לעצמו, אלא זהו ענין שפועל קיום כללות
10 התורה, כהמשך הכתוב²⁸: "ללכת בכל דרכיו גו" ולעבוד את ה' אלקיך וגו", ועד שע"י קיום כללות
11 התורה באים להיראה שעלי' נאמר³⁰ "ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה'", שזוהי יראה
12 עילאה שבאה לאחר הקדמת החכמה (תורה)³¹.

13 ומצד בחי' משה נעשית ההתעסקות – "התחיל משה להתעסק" דייקא – בענין קבלת התורה:
14 ידוע פתגם רבינו נשיאנו³² בנוגע לענין העסק בתורה, שצריך להתנהג כמו בעל-עסק בענין המסחר³³,
15 שאינו יושב וממתין עד שמישהו יספר לאחרים אודות הסחורה שלו, ואז יבוא מישהו לקנות, אלא כפי
16 שרואים אצל כל מי שיש לו להט ("קאכט זיך") בעיני מסחר, שהוא בעצמו מחזר והולך לספר ולהראות
17 לכולם את טיב סחורתו, מבלי לחסוך טירחה ויגיעה כו'.

18 ובאופן כזה צריכה להיות ההתעסקות בענין קבלת התורה – שלא די בכך שהתורה נשארת אצלו,
19 אלא עליו לפעול שגם ה"חוצה" [החל מה"חוצה" שבעצמו, ולאח"ז בנוגע לבני ביתו, ועד לחוצה ממש]
20 יהי' כלי לקבלת התורה – עי"ז שמחזר והולך ומספר ומגלה בכל מקום עד שיגיע לכל אחד ואחד ענין
21 התורה,

22 ובעיקר – שהיא לשון הוראה (כדאיתא בזהר³⁴), וגם שנקראת "תורה אור"³⁵, ועד כפי שנקראת בשם
23 "אורייתא", כפירוש רבינו נשיאנו³⁶ שהוא מלשון "אור ייתא", שזה מורה על המשכת ענין האור גם
24 בלשון תרגום.

25 והענין בזה:

26 לשון תרגום (ארמית) הוא החשוב מכל הלשונות של שבעים אומות העולם³⁷ – בדוגמת החשיבות
27 שבכללות ענין הלשון, כמובן מדברי הגמרא³⁸ ש"מלכות שאינה הוגנת .. אין להם לא כתב ולא לשון",
28 היינו, שהלשון פועל את החשיבות של האומה כולה.

29 וכאשר בני' משתמשים בלשונות האומות עבור עניני תומ"צ, הרי הם מבררים את לשונות האומות³⁹,
30 ועי"ז מבררים גם את האומות עצמם.

31 וזוהי המעלה שבהמשכת אור התורה בלשון תרגום – "אורייתא", "אור ייתא" – שלא די בכך שהתורה
32 עצמה ענינה "אור", כמ"ש³⁵ "כי נר מצוה ותורה אור", והיינו, שכל עניני התורה הם מוארים כו' (היפך
33 המעמד ומצב ד"במחשכים הושיבני⁴⁰), שאף שענין זה כשלעצמו הוא גדול ונפלא ("א' געוואלדיקע

(34) ח"ג נג, ב.

(35) משלי ו, כג.

(36) סה"ש תש"ד ע' 116.

(37) ראה לקו"ש חכ"א ריש ע' 447. וש"נ.

(38) גיטין פ, א (וראה מגילה יו"ד, ב ובפרש"י: "והכרתי

לכל שם .. זה הכתב", "אין להם כתב אלא מאומה אחרת").

(39) ראה תו"א משפטים עז, ד.

(40) איכה ג, ו.

(27) שבת ל, ב.

(28) עקב יו"ד, יב.

(29) ברכות לג, ב. וש"נ.

(30) ואתחנן ו, כד.

(31) ראה תניא ספכ"ג.

(32) ראה סה"מ תרצ"ג ע' תצח. ועוד.

(33) שעל זה שואלים לכל לראש "בשעה שמכניסין אדם

לדין": "נשאת ונתת באמונה" (שבת לא, א).

1 זאך"), הרי עדיין אין זה מספיק בנוגע להמשכה בעולם שבו אין כבר ענין האור; ולכן צ"ל הענין
2 ד"אורייתא", "אור ייתא", שהו"ע המשכת אור התורה בעולם למטה, ועד ל"חוצה" ממש.

3 ה. וזוהי העבודה של ב' סיון – התחלת ההתעסקות בענין קבלת התורה, ע"פ פס"ד השו"ע, שמהוה
4 הוראה לכל אחד,

5 ולא רק לכל אחד אלא גם לכל אחת, ואדרבה: במ"ת נאמר תחילה "כה תאמר לבית יעקב", "אלו
6 הנשים", ואח"כ "ותגיד לבני ישראל", "האנשים"⁴¹,

7 ועי"ז זוכים לקבלת התורה בחג השבועות – וכלשון הידוע בברכת רבינו נשיאנו⁴² – בשמחה
8 ובפנימיות.

9 [ניגנו הניגון "אנא עבדא", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה].

10 * * *

11 ו. לאחר שרבינו הזקן אומר "שמיד אחר ר"ח התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה" –
12 ממשיך ומפרט: "שבשני בשבת ה' ר"ח, ובשלישי בשבת אמר להם ואתם⁴³ תהיו לי ממלכת כהנים וגו'".
13 ומקור הדברים – בגמרא⁴³: "בתרי בשבא איקבע ירחא .. בתלתא אמר להו ואתם תהיו לי".

14 וכבר דובר פעם¹ אודות פרטי הענינים שבזה – שבאמירה זו ("ואתם תהיו לי וגו'") גופא היו כמה
15 ענינים, החל מהענין ד"כה תאמר לבית יעקב וגו'" עד "והייתם לי סגולה וגו'"⁴⁴, ואעפ"כ נזכר בגמרא
16 רק "ואתם תהיו לי" (ואין לומר שנזכר רק סיום הענין, שהרי לאח"ז נאמר עוד ענין: "וגוי קדוש"),
17 ואפילו ללא הוספת "וגו'";

18 ואילו רבינו הזקן מדייק ומוסיף (לאחרי "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים") "וגו'" – אם מפני שמצא
19 גירסא כזו בגמרא (שגם אז צריך ביאור למה בחר בגירסא זו, ולא הביא הגירסא המצויה בש"ס), או
20 שהוסיף מעצמו, ועכצ"ל שכוונתו להוסיף עוד ענינים, ולכל הפחות עוד ענין אחד – "וגוי קדוש".

21 ועל זה נאמר במכילתא: "קראן גוי קדוש, שנאמר⁴⁵ ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וגו'".

22 והכוונה בזה – בפשטות – שהפסוק "ואתם תהיו לי .. גוי קדוש" נאמר בלשון של הבטחה; ועל זה
23 מוסיף במכילתא שאכן ה' כך בפרעל, ש"קראן גוי קדוש".

24 ומזה מובן, שענינו של ב' סיון שבו נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'", שרומז להמשך הכתוב:
25 "וגוי קדוש" – כולל גם את הענין ש"קראן גוי קדוש, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וגו'".

26 ז. והענין בזה:

27 בב' סיון מתחיל כללות ענין העבודה בכח עצמו ("אייגענע עבודה") – שהרי היום שלפנ"ז, ר"ח,
28 ענינו הוא יחוד שמשא וסיהרא⁴⁶, שאז ספירת המלכות (סיהרא) היא אמנם בבחי' מקבל, אבל רק מקבל
29 בלבד, ועדיין לא שייך ענין העבודה בכח עצמו, כי אם ביום שלאח"ז, ב' סיון, שבו נאמר "ואתם תהיו
30 לי ממלכת כהנים וגו'".

31 ובהקדמה – שכללות הענין של עבודה בכח עצמו שייך רק אצל מציאות אמיתית, ולכאורה, הרי אין
32 שום מציאות אחרת מלבד מציאותו של הקב"ה!?

33 – יכול להיות ענין של עזות וחוצפה, לומר "לי יאורי ואני עשיתי"⁴⁷, אבל זהו ענין שהוא היפך
34 השכל, ויתירה מזה, היפך הטבע, ואין זו מציאות אמיתית כלל. –

(41) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י.

(42) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ד ריש ע' 6. (46) אוה"ת בא ע' רנג. וראה סה"ל (דא"ח להצ"צ) ערך לבנה וש"נ.

(43) שבת פז, א – בדעת רבנן. (47) יחזקאל כט, ג.

(44) שם, ה.

- 1 אך הענין הוא – שכיון שבנ"י הם "בנים אתם לה' אלקיכם"⁴⁸, הרי הם מציאות אמיתית, ובפרט ע"פ
- 2 המבואר בביאורי הזהר⁴⁹ שמציאות האדם (בנ"י) למטה היא בדוגמת יש האמיתי, ולכן שייך אצלם הענין
- 3 של עבודה בכח עצמו.
- 4 ומציאותם האמיתית של בנ"י מודגשת בכך שיש אצלם ענין הבחירה:
- 5 ענין הבחירה ישנו רק אצל שנים – הקב"ה ובנ"י: אצל הקב"ה – כידוע שענין הבחירה שייך דוקא
- 6 במהותו ועצמותו ית', ולא בבחי' הגילויים כו'⁵⁰; ועז"ש⁵¹ "הן האדם הי' כאחד ממנו", שכשם שאצל
- 7 הקב"ה ישנו ענין הבחירה, כך ישנו ענין הבחירה גם אצל בנ"י – בהיותם למטה (משא"כ כאשר הנשמה
- 8 היא למעלה, אזי אין אצלה ענין הבחירה).
- 9 ועד כדי כך, שהאדם יכול לטעון שיכול לבחור מה שרוצה, ואין לאף אחד להתערב בבחירתו, כיון
- 10 שזהו ענין שניתן לו; הקב"ה יכול רק לבקש ממנו "ובחרת בחיים"⁵², וכמ"ש⁵³ "אם בחוקתי תלכו",
- 11 "אין אם אלא לשון תחנונים"⁵⁴, ולסייע לו בכך, החל מסיוע שע"י הבקשה כשלעצמה⁵⁵; אבל הבחירה
- 12 בפועל תלוי' אך ורק ברצון האדם, שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁵⁶.
- 13 ולהעיר, שמציאותם האמיתית של בנ"י מתחילה כבר ביצי"מ – שהיא ההכנה למ"ת, כמ"ש⁵⁶
- 14 "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" – כי:
- 15 ביצי"מ אכלו בנ"י מצה. וע"פ המבואר בחסידות⁵⁷ שבאכילת המצה אכלו בנ"י אלקות (וזהו גם תוכן
- 16 הענין שמצה היא "מיכלא דמהימנותא"⁵⁸), והרי ענין האכילה הוא באופן שהמאכל נעשה דם ובשר
- 17 כבשרו, נמצא, שענין האלקות נתאחד ונעשה מציאות אחת עם גופו של איש הישראלי (לא רק כמו לבוש
- 18 שאפשר לפשטו כו'), ולא רק לפי שעה, אלא באופן של קיימא, כך, שהמציאות שלהם נעשית מציאות
- 19 אמיתית כמו מציאות האלקות.
- 20 וכן גם בסיום הענין דיצי"מ, בשעת מ"ת, החל מב' סיון שבו "התחיל משה להתעסק עמהם בענין
- 21 קבלת התורה" – שאז נאמר להם "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", "גוי אחד בארץ", שנעשו
- 22 מציאות אחת עם אלקות, עד שזוהי כל מציאותם.
- 23 ולכן מתחיל אז כללות ענין העבודה בכח עצמו, כפי שמתבטאת לכל לראש בענין ביטול המציאות,
- 24 והיינו, שהבחירה שלו – שבה גופא מודגשת מציאותו – היא לבטל לגמרי את מציאותו להקב"ה, כאמור
- 25 לעיל (ס"ג) שענין הביטול הוא ההכנה לקבלת התורה.
- 26 ח. ויש להוסיף בביאור דברי המכילתא "קראן גוי קדוש, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ
- 27 וגו'":
- 28 הפסוק "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" הוא השבח שמשבח הקב"ה את בנ"י – כדאיתא בגמרא⁵⁹:
- 29 "הני תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו . . ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ומי משתבח קודשא בריך
- 30 הוא בשבחייהו דישאל, אין, דכתיב⁶⁰ את ה' האמרת היום וה' האמריך היום, אמר להם הקב"ה לישאל,
- 31 אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת
- 32 בעולם, שנאמר⁶¹ שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי
- 33 כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

(55) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ו ע' 153. וש"נ.

(56) שמות ג, יב.

(57) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ס (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקלד ואילך).

(58) זח"ב קפג, ב.

(59) ברכות ו, סע"א.

(60) תבוא כו, ידיח.

(61) ואתחנן ו, ד.

(48) פ' ראה יד, א.

(49) לאדהאמ"צ – בשלח מג, ג.

(50) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ג ריש ע' 15.

וש"נ.

(51) בראשית ג, כב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. לקו"ת

אמור לה, ב.

(52) נצבים ל, יט.

(53) ר"פ בחוקותי.

(54) ע"ז ה, סע"א.

- [וענין זה נעשה ע"י הנחת תפילין, שע"ז פועלים שגם הקב"ה יניח תפילין (כמבואר באחרונים⁶² שזהו הכתר של הקב"ה) – תפילין דמארי עלמא, שבהם כתיב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".
- וכל זה – נוסף על שאר הענינים שנפעלים למטה ע"י הנחת תפילין, הן הענין ד"טרף זרוע אף קדקד"⁶³, שזוהי הפעולה בנוגע לענינים דשלש קליפות הטמאות, שיתבטלו לגמרי ממציאותם – ו"טרף גוי", והן הענין ד"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁶⁴ [ועד לאופן שהם מסייעים לבני ומשמישים אותם, כמ"ש "ועמדו זרים ורעו צאנכם"⁶⁵, ועד ש"היו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"⁶⁶, והיינו, שאפילו "מלכים" שיש תחתם שרים וכו', וכן "שרותיהם" שיש תחתם משרתים וכו', שיכולים לצוותם כו', הנה הם בעצמם יהיו "אומניך" ("כאשר ישא האומן את היונק"⁶⁷) ו"מניקותיך", כיון שרוצים לישא חן בעיני בני כו'], שזוהי הפעולה בנוגע לענינים שצריכים להיות כמו קליפה ששומרת על הפרי, כפי שהי' ענין הקליפה קודם החטא⁶⁸].
- ולכאורה אינו מובן: איך שייך לומר שהקב"ה "משתבח בשבחייהו דישאל" – בה בשעה ש"ממך הכל ומידך נתנו לך"⁶⁹, והרי לא שייך להשתבח בעצמו?!
- אך הענין הוא – לפי שבנ"י הם מציאות אמיתית, ויכולים לבחור כרצונם כו', ולכן, כאשר מבטלים את מציאותם להקב"ה, אזי משתבח הקב"ה בהם – "ישאל אשר בך אתפאר"⁷⁰.
- ט. וכל זה התחיל בשעה שאמר הקב"ה לבנ"י "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי".
- ובזה גופא – לכל לראש כפירוש רש"י ש"ממלכת כהנים" היינו "שרים", והיינו, ש"שר" אינו המלך, אבל גם לא איש פשוט, אלא הוא שר של המלך, וכן הוא בנוגע לבנ"י, שאינם בדרגת איש פשוט, אלא כמו שר של המלך, שזוהי מעלת הביטול להקב"ה.
- ולאחרי פירוש רש"י ע"פ פשוטו של מקרא ש"ממלכת כהנים" היינו "שרים", באים לפירוש המכילתא ב"ממלכת כהנים" (כשם שלאחרי "בן חמש שנים למקרא" באים ל"בן עשר שנים למשנה" ו"בן חמש עשרה לגמרא"⁷¹) – "ראויין היו כל ישראל לאכול בקדשים", היינו, שכל בני"הם כהנים.
- ועד שבאים להפירוש ע"פ חלק הדרוש והסוד שבתורה⁷² – פירוש המדרש⁷³ [ששייך גם לחלק הסוד שבתורה, כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת⁷⁴, ובקיצור באגה"ק שבתניא⁷⁵: "אגדה... שרוב סודות התורה גנוזין בה" [שהובא בבעל הטורים, ש"ממלכת כהנים" היינו "כהנים גדולים".
- י. ולאחרי ההכנה שע"י ההתעסקות בענין קבלת התורה ע"י האמירה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", מוסיפים "וגוי", היינו, שיהודי צריך לגמור את כל הענינים התלויים בו.
- ועד שע"ז זוכים לקבלת תורתו של משיח, שהיא למעלה יותר מהתורה שבזמן הזה⁷⁶,
- כמובן גם מזה שההכנה למ"ת היתה ע"י הענין דיצי"מ, שאז לא היתה עדיין העבודה בשלימות⁷⁷ כיון שלא היתה בגשמיות כו', ואילו ההכנה לתורתו של משיח (שכל הגילויים שיהיו אז תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות⁷⁸) היא ע"י העבודה בפועל למטה בגשמיות –
- בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, וגם בלשון תרגום: בעגלא דידן⁷⁹.

(62) שפתי חכמים לתוס' ברכות שם.

(63) ברכה לג, כ.

(64) תבוא כח, יו"ד.

(65) ישעי' סא, ה.

(66) ירמי' מט, כג.

(67) בהעלותך יא, יב.

(68) ראה של"ה יט, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות ח"ו ע' 85. וש"נ.

(69) דברי הימים א כט, יד.

(70) ישעי' מט, ג. וראה רשב"א – הובא בעין יעקב ברכות

שם. זהר ח"ב מג, א. ח"ג מה, א.

(71) אבות ספ"ה.

(72) ברשימה נוספת, שבענין זה נזכר גם שחלק ההלכה שבתורה (ובנדר"ד, פסק ההלכה בשו"ע של רבינו הזקן) הוא תושב"כ שבתושבע"פ.

(73) אגדת בראשית פע"ט (פ).

(74) ויקרא ה, ד. שה"ג, סע"ג.

(75) סכ"ג.

(76) ראה קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(77) ראה גם לעיל ס"ג.

(78) תניא רפ"ז.

(79) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"מ ריש ע' 346.

וש"נ.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה איש על דגלו באותות לבית אבותם.

* * *

- יב. בנוגע למנהג ללמוד פירוש רש"י בפרשת השבוע – הנה בהמשך להמוזכר במאמר⁸⁰ הפסוק⁸¹ "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו", הרי ישנו גם פירוש רש"י על פסוק זה, ומה גם שנזכר באגרת התשובה פרק י"א: "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו, ופרש"י כו' [ומסתמא יכולים למצוא מענין זה גם בפרק ששי דאבות⁸²], כך, שאין צורך לחפש הלאה, בה בשעה שרבינו הזקן מציין בעצמו פירוש רש"י בפרשה זו! ויש גם כמה דיוקים בדברי רבינו הזקן בענין זה, שיתבארו לאחר ובהמשך לדיוקים שבפירוש רש"י.
- יג. הביאור בפירוש רש"י, "מנגד", "מרחוק מיל", כמו שנאמר ביהושע⁸³ אך רחוק יהי' ביניכם וביניו כאלפים אמה, שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו",
- יד. – שהפירוש ד"מנגד" הוא "מלפני" (נוכח), שיכול להיות בכמה אופנים: רחוק, סביב וכיו"ב, בכל מקום לפי ענינו. וכיון שכבר נאמר "סביב .. יחנו", עכצ"ל שההוספה ד"מנגד" היא "מרחוק", היינו, שמחנה ישראל יהי' רחוק מהמשכן יותר מכפי המוכרח מצד חניית הלויים סביב למשכן, כדי להרחיק יותר האפשרות שיכשלו זרים בכניסה למשכן – "מרחוק מיל", "כאלפים אמה", אבל לא יותר, כדי "שיוכלו לבוא בשבת" (כמ"ש⁸⁴ "אל יצא איש ממקומו", "אלו אלפים אמה של תחום שבת").
- והאף שלכאורה יוכלו לבוא בשבת גם אם מחנה ישראל יהי' אלפים אמה ממחנה לו', יותר מאלפיים אמה מהמשכן – הרי כיון שסמוך למשכן חנו לא רק הלויים, אלא גם "משה אהרן ובניו", ולמזרח המשכן⁸⁵ חנו רק הם, בשטח מקום קטן (משא"כ בשאר צידי המשכן שבהם חנו כל הלויים), לא הי' יכול להיות מחנה ישראל רחוק יותר מאלפים אמה (לבד מפורתא שתפסו אהלי משה ואהרן ובניו) –
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ג בתחלתו.

* * *

- יד. באגרת התשובה פרק י"א (שבו אוחדים) מבאר רבינו הזקן מ"ש⁸⁶ "וחטאתי נגדי תמיד", ש"אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו, דהא כתיב בתרי"ז⁸⁷ תשמיעני ששון ושמחה .. אלא נגדי דייקא, כמו ואתה תתיצב מנגד⁸⁸, מנגד סביב לאוהל מועד יחנו⁸⁹, ופרש"י מרחוק".
- וע"פ המדובר כמ"פ⁸⁹ גודל הדיוק של רבינו הזקן בספר התניא, וביחוד באגה"ת, שממנה נדפסה גם מהדורא קמא, שגם היא בדיוק, ולאח"ז כתב רבינו הזקן מהדורא תניינא, הרי זה בודאי בתכלית הדיוק, מדויק מן המדויק, בכל תיבה ותיבה – צריך להבין⁹⁰:
- (א) מדוע צריך להביא ראי' מב' פסוקים, ואינו מסתפק בפסוק א'?
- (ב) מדוע מביא פסוקים אלו בשינוי הסדר – תחילה הפסוק "ואתה תתיצב מנגד" שנאמר בשמואל ב', ולאח"ז הפסוק "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו" שנאמר בפ' במדבר?
- [ולהעיר, שכבר נתבאר בא' ההתוועדויות שלפנ"ז⁹¹ הטעם שמביא תחילה הפסוק דשמואל, כי, בנוגע

(80) תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 310 ואילך.
 (81) פרשתנו ב, ב.
 (82) אולי הכוונה לפסוק (ישעי' כד, כג) "ונגד זקניו כבוד" שמואל-ב יח, יג.
 (83) יהושע ג, ד.
 (84) בשלח טז, כט ובפרש"י.
 (85) שם הי' פתח אוהל מועד, שבו הי' נכנס משה לשמוע את קול ה' מדבר אליו, שהי' נפסק ולא הי' יוצא מחוץ לאוהל (פרש"י ר"פ ויקרא. ס"פ נשא), ולשם הגיעו בני' לשמוע משה דבר ה'.
 (86) תהלים נא, ה.
 (87) שם, יו"ד.
 (88) שמואל-ב יח, יג.
 (89) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 346. וש"נ.
 (90) מכאן עד סוף קושיא ג' – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ס"ע רמד ואילך.
 (91) שיחת ש"פ מצורע סי"ז (תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 54).

1 לראי' מפרשת במדבר זקוק רש"י להוסיף "ופרש"י מרחוק", כיון שאין זה מוכח מהפסוק עצמו, ורק
 2 בפסוק "ואתה תתיצב מנגד" מוכח מהפסוק עצמו שהכוונה היא מרחוק. אבל עפ"ז מתחזקת יותר השאלה
 3 הראשונה: למה לא מספיק הפסוק הראשון, שממנו עצמו מוכח שהכוונה היא מרחוק].
 4 ג) למה צריך רבינו הזקן להביא ראי' מפסוק בשמואל, ומפסוק בפ' במדבר (שבו זקוקים גם לפרש"י)
 5 – הרי הי' יכול להביא ראי' מהפסוק⁹² "כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא", שהכוונה בזה היא
 6 בודאי מרחוק, שהרי משה רבינו הי' מעבר לירדן (חוץ לארץ), ומשם ראה את הארץ מרחוק?
 7 וכמו"כ הי' יכול להביא ראי' מהפסוק⁹³ "ותשב לה מנגד" (שנאמר בהגר), שגם שם מפרש רש"י
 8 "מרחוק", אבל גם לולי זאת, מפורש בהמשך הכתוב: "הרחק כמטחוי קשת"
 9 והרי כל ענינים אלו צריכים להיות מובנים אפילו לפי שכלנו הדל,
 10 וכמבואר במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴ בנוגע ללימוד התניא, ש"התניא הוא כחומש, כל ישראל מגדול
 11 שבגאונים עד הקטן שבקטנים לומדים חומש, וכל אחד לפי ערכו יודע מה שיודע, ואין שום אחד יודע
 12 מאומה וכו'", והיינו, שיש בזה כמה פירושים וענינים לפי ערכו של כל אחד, ומה שאנו מבינים נכלל
 13 בא' הפירושים,
 14 ובפרט ע"פ מ"ש ב"דף השער" – שקאי לא רק על חלק ראשון של התניא, אלא גם על אגרת
 15 התשובה, חלק שלישי של התניא⁹⁵ – "לבאר היטב איך הוא קרוב מאד כו'", וא"כ, הרי זה שייך וצריך
 16 להיות מובן לכאור"א.
 17 וכפי שיתבאר לקמן.
 18 טו. המשך הביאור בפירוש רש"י בפ' בחוקותי על הפסוק⁹⁶ "ורדפו מכם חמשה מאה וגו'" – נכלל
 19 בשיחת ש"פ בחוקותי סט"ו ואילך⁹⁷.

* * *

20
 21 טז. בשבת שלפני שבועות לומדים במסכת אבות פרק ששי, שנקרא "קנין תורה", כיון שכולו מוקדש
 22 לענין התורה, הן בנוגע לביאור גדלות וחביבות התורה, והן בנוגע לשלילת ההיפך כו'.
 23 ועפ"ז צריך עיון מיוחד במשנה (או ברייתא) הב', "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת
 24 ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף וכו'" – דלכאורה
 25 אינו מובן⁹⁸:
 26 לכל לראש יש צורך לבאר מעלת וחביבות התורה, וכל המעלות שזוכה להם לומד התורה, ורק לאחר"ז
 27 יש להוסיף אודות שלילת ההיפך כו'. וכמו בפסוק⁹⁹ "כי לקח טוב נתתי לכם", ואח"כ מוסיף "תורתי
 28 אל תעזובו"; ואילו כאן, הנה עוד לפני שנתבארה מעלת התורה, נאמר מיד ענין השלילה – "אוי להם
 29 לבריות מעלבונה של תורה"?!
 30 במשנה (או הברייתא) הראשונה נאמר אמנם "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו'",
 31 אבל המדובר הוא בנוגע ל"בת קול", שבה לא נזכר (שיש משנה שבה נאמרה) מעלת התורה, ולכאורה,
 32 גם ה"בת קול" היתה צריכה להתחיל במעלת התורה, ורק לאחר"ז לומר "אוי להם לבריות מעלבונה של
 33 תורה".
 34 ויוקשה יותר מצד דיוק הלשון "אוי להם לבריות כו'":

92) האינו לב, נב.

93) וירא כא, טז.

94) אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסז.

95) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ט ע' 123 ואילך (משיחה זו).

96) בחוקותי כו, ח.

97) תורת מנחם – התועדויות ח"ט ע' 272 ואילך.

98) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 123 ואילך (משיחה זו).

99) משלי ד, ב.

92) האינו לב, נב.

93) וירא כא, טז.

94) אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסז.

95) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ט ע' 162. וש"נ.

1 ובהקדים ביאור רבינו הזקן בתניא פרק ל"ב בדיוק לשון חז"ל¹⁰⁰ "אוהב את הבריות", שקאי על
2 "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא", היינו, שמעלתם היחידה היא שנבראו
3 ע"י הקב"ה.

4 ולהעיר גם מסיפור הגמרא¹⁰¹ אודות ר' אלעזר ש"נזדמן לו אדם א' שהי' מכוער ביותר .. א"ל ריקה
5 כמה מכוער אותו האיש .. א"ל .. לך ואמור לאומן שנעשאתי כו".

6 [המשך השיחה – הביאור בסיפור הנ"ל, שאותו האיש הי' במעמד ומצב שאפילו המעלה ד"בריות
7 בעלמא" לא היתה ניכרת בו¹⁰², ולכן הוצרך ר"א לפעול בו ביטוש ושכירה (באמרו "כמה מכוער כו"),
8 ועי"ז נתגלתה אצלו המעלה¹⁰³ ד"אומן שעשאתי". וכן ביאור הסיפור אודות כ"ק אדנ"ע (בתחלת
9 נשיאותו), שהשיב לא' שביקש ברכה לישועה, שאינו יכול לעזור לו, וכאשר אחיו הרז"א¹⁰⁴ אמר לו
10 שאין זה הסדר כו', חזר וקראו ובירכו ונתקיימה הברכה – כיון שהנ"ל הי' במעמד ומצב שלא הי' מוכשר
11 לקבלת הברכה, וכאשר אדנ"ע פעל אצלו שבירת הלב כו', הנה עי"ז גופא נעשה כלי לברכה – נכלל
12 בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁹⁸].

13 ובכן: בנוגע ל"אלו שנקראים בשם בריות בעלמא" – שמעלתם היחידה היא שנבראו ע"י הקב"ה
14 (ויתכן שאינם מכירים אפילו במעלה זו) – בודאי צריך לספר תחילה אודות מעלת התורה, ורק לאחר
15 יש מקום להוסיף ולומר להם גם "אוי .. מעלבונה של תורה" !

16 וגם צריך להבין בנוגע להמשך דברי המשנה "שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף":
17 בנוגע ל"בריות בעלמא" – מהי התועלת לומר להם "שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף"?
18 והגע עצמך: כל המעלות שזוכה להם מי שעוסק בתורה, לא פעלו אצלם התעוררות לעסוק בתורה,
19 והענין היחידי שיפעל עליהם לעסוק בתורה הוא – "שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף" !
20 וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

21 יז. הביאור באגרת התשובה¹⁰⁵:

22 כוונת רבינו הזקן לבאר שיש כאן דבר והיפוכו: מחד גיסא – צריך לחשוב שהחטאים הם רק מרחוק;
23 אבל לאידך גיסא – אין הכוונה שהדבר לא יפעל עליו ("עס זאָל אים ניט אָנרירן") כלל, אלא שדבר זה
24 גופא יפעל אצלו ענין השמחה (כפי שממשיך ש"לענין השמחה יועיל זכרון החטא כו").
25 ולכן מביא רבינו הזקן ראי' מהפסוק "ואתה תתיצב מנגד", כיון שמפסוק זה רואים ש"מנגד" יש לו
26 גם השפעה על האדם:
27

100 אבות פ"א מ"ב.
101 תענית כ, סע"א ואילך.
102 והענין בזה – שליהודי ניתן כח הבחירה להתנהג כרצונו (כנ"ל ס"ז), ועד כדי כך, שאפילו בנוגע לניצוץ קדושה שבו, יכול לגרום (לא רק מעמד ומצב ד"נר רשעים ידעך" (משלי יג, טו. ועוד), היינו, שישנה מציאות הנר, אבל אינו דולק ומאיר, אלא גם) מעמד ומצב ש"חתיכה עצמה נעשה נבילה",* היינו, שהניצוץ קדושה בעצמו נעשה דבר האסור (ראה תורת מנחם – התוועדויות חכ"ה ריש ע' 159. וש"נ), ועד שאוסר גם דברים אחרים.
103 ועד שיכולה להתגלות אצלו מעלה גדולה יותר אפילו ממעלת ר"א, כי, אף שבעולם למטה נראה באופן אחר, הרי העולם דלמטה הוא "עלמא דשיקרא", ואילו מצד למעלה – "מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן כו" (תניא שם).
104 והיינו, לפי שאדנ"ע לא רצה לסמוך על עצמו, ולכן הי' זה באמצעות אחיו שבפועל (בשנים) הי' גדול ממנו, וחל עליו דין התורה "כבוד את גוי" (יתרו כ, יב), "לרבות את אחיך הגדול" (כתובות קג, א).
105 סעיף זה – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רמה ואילך.

(*) בענין זה נזכרה גם שיטת רבינו אפרים "דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בבשר בחלב" (תוד"ה אם יש – חולין צו, ב). ואולי הכוונה, שלשיטה זו מודגש יותר חומר הענין שהיה נעשה איסור. כיון שבשר וחלב שניהם מין והיה זה לבדו והלבו וכשנתערבו נאסרו (ראה שם קח, א ובפרש"י).

מסופר שם שכאשר יואב, שר הצבא של דוד, בא בטענה לאיש שלא הרג את אבשלום כשהיתה אפשרות להרגו (וכיון שאבשלום הי' מורד במלכות, נתחייב מיתה) – השיב לו ג' דברים: (א) "כי באזנינו צוה המלך גר"¹⁰⁶, ולכן אף שהיתה לו אפשרות להרגו, נאסר עליו להרגו בגלל ציווי המלך. (ב) "כל דבר לא יכחד מן המלך"⁸⁸, ולכן התיירא להרגו, כי בודאי יודע הדבר למלך. (ג) "ואתה תתיצב מנגד", והיינו, שכאשר יודע למלך שאני הרגתי, אתה תעמוד מנגד מבלי הציל אותי מידו, שלא תאמר שאתה ציוותני להרגו, ולכן אין להאשים אותי, אלא תעמוד מרחוק ולא תאמר מאומה.

ונמצא, שהטעם העיקרי שבגללו לא הרג את אבשלום הוא בגלל ש"אתה תתיצב מנגד", והיינו, שמצד ב' הדברים הראשונים בלבד לא הי' עומד בפני יואב והי' עובר על הציווי של דוד, ומה שפעל עליו שלא להרגו – הרי זה בגלל ש"אתה תתיצב מנגד", שעל זה לא השיב יואב מאומה, כיון שהיתה זו טענה צודקת.

ומזה מוכח ש"מנגד" אינו באופן של ריחוק שאינו שייך אליו – שהרי הא גופא שיואב הי' עומד מנגד, פעל עליו שלא יעבור על ציווי דוד.

ועד"ז בנדר"ד – שלא זו בלבד שהחטא הוא "מנגד", אלא שענין זה גופא פועל שיהי' בשמחה. ולכן לא הביא רבינו הזקן ראי' מהפסוק "מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא" – שהרי אין כוונתו להביא ראי' שמנגד פירושו מרחוק סתם, אלא שהריחוק גופא פועל על האדם, וענין זה אינו מוכח מהפסוק "מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא", אלא רק מהפסוק "ואתה תתיצב מנגד".

יח. אך עדיין יש להקשות (כמובא בבית רבי¹⁰⁷) מהי הראי' מ"מנגד" ל"נגד" ("נגדי"), הרי "מנגד" פירושו מרחוק, ואילו "נגד" (כמו "ויחן"¹⁰⁸ שם ישראל נגד ההר"¹⁰⁹) פירושו מקרוב?

ועל זה מביא ראי' נוספת – "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו, ופרש"י מרחוק":

המשך הביאור – שאין כוונת אדה"ז שבכל מקום "נגד" פירושו "רחוק", אלא רק שאפשר לפרשו רחוק (כנ"ל סי"ג ש"מנגד" פירושו "נוכח", ואפשר להיות בכמה אופנים כו'), וההכרח שבנדר"ד פירושו רחוק, מקדים אדה"ז "דהא כתיב בתרי' תשמיעני ששון ושמחה"; והדיוק "ופרש"י מרחוק"¹¹⁰ (ולא כפי' הראב"ע "מנגד – רחוק"), בתוספת מ"ם, כמו המ"ם של "מנגד", שמזה מובן שגם "נגד" פירושו "רחוק" – נכלל בשיחה המוגהת (לקר"ש הנ"ל סי"ג הערה 33).

יט. ועדיין צריך להבין מ"ש רבינו הזקן "אלא נגדי דייקא", הרי מהלשון "נגדי" עצמו אין ראי' שפירושו "מרחוק"?

וגם: מדוע מביא את כל התיבות "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו", דלכאורה הי' מספיק להביא רק התיבות "מנגד גו' יחנו"?

וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כ. הביאור בפרקי אבות – שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב שנקרא בשם בריות בעלמא, הנה כיון שיש לו נפש אלקית, ובפנימיותו יש אוצרות יקרים כו'¹¹¹, אינו זקוק להסברת גודל העילוי של

חפץ", בדוגמת הארץ שיש בה אוצרות יקרים כו'; אלא שיש כאלו שאצלם האוצרות הם על הארץ, יש כאלו שאצלם האוצרות הם בתוך הארץ, אבל קרוב אל פני הארץ, ויש כאלו שאצלם צריכים לחפור בעומק הארץ כדי לגלות את האוצרות הגנוזים; אבל ברור הדבר שאצל כל אחד מישראל יש אוצרות גנוזים, אלא שצריכים לגלות אותם (ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ נעתק ב"היום יום" יז אייר).

(106) שמואל-ב שם, יב.

(107) ע' פא (ותירוצו תמוה. ואכ"מ).

(108) יתרו יט, ב.

(109) ועד"ז "כנגד ארבעה בנים דברה תורה" – אין

משמעותו מרחוק.

(110) וכאן רואים עד כמה גדול הדיוק בדברי רבינו הזקן

ובפירושו רש"י בכל תיבה ואת.

(111) ובלשון הכתוב (מלאכי ג, יב) "כי תהיו אתם ארץ

- 1 התורה; צריכים רק לגלות את פנימיותו, ע"י הסרת החומריות שמכסה על אור הנשמה, שזהו ענינה של
- 2 הבת-קול¹¹² ש"מכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" – נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל⁹⁸.
- 3 כא. ענין זה מצינו גם גבי אחאב, שכאשר מלך ארם שלח לומר לו "כספך וזהבך ונשיך ובניך לי
- 4 תתן", ואח"כ הוסיף לדרוש "כל מחמד עיניך"¹¹³, "מאי מחמד עיניך .. ספר תורה"¹¹⁴ – השיב אחאב:
- 5 "כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה אעשה (אבל) והדבר הזה (ליתן מחמד עינו, ספר תורה) לא אוכל
- 6 לעשות"¹¹⁵.
- 7 והגע עצמך:
- 8 בנוגע לאחאב – אין זה סוד, אלא ידוע לכל שהנהגתו היתה היפך התורה, ועבר על כל התורה כולה,
- 9 ועד שהרג את כל נביאי ה' וכו'. ואעפ"כ, כאשר מלך גוי אמר לו "לי תתן .. מחמד עיניך", ספר תורה
- 10 – הרי זה פעל עליו להכריז בגלוי ובפשיטות: "הדבר הזה לא אוכל לעשות"!
- 11 עד עכשיו היתה הנהגתו שלא ע"פ תורה, וכאשר יהודי ניסה להשפיע עליו, לא הצליח לפעול. –
- 12 בכלל אצל יהודי הרי זה תלוי במשפיע, שכאשר דבריו יוצאים מן הלב, נכנסים הם אל הלב¹¹⁶ ופועלים
- 13 פעולתם, אבל אחאב לא התפעל גם כשדיברו אליו בדברים היוצאים מן הלב; מה פעל עליו – דוקא
- 14 כשבא גוי ודרש ממנו "לי תתן .. מחמד עיניך", ספר תורה.
- 15 ובהקדמה – שמלך ארם רצה שדוקא אחאב יתן לו ספר תורה, וטעם הדבר – דלכאורה, הרי ה' לו
- 16 ממון, והי' יכול לקנות לעצמו ספר תורה, או להתנפל על עיירה בישראל רח"ל וליטול משם ספר תורה??!
- 17 – כיון שמלך ארם ידע שאינו יכול בעצמו ליטול ס"ת, כיון שאין לו שייכות לתורה, אלא רק יהודי יכול
- 18 ליתן לו התורה, ולכן ביקש שדוקא אחאב יתן לו ס"ת, כי, כל זמן שאין יד ישראל באמצע, לא יכול
- 19 הגוי ליקח התורה.
- 20 וכאשר מלך ארם אמר לאחאב "לי תתן .. מחמד עיניך" – הרי זה פעל על אחאב שאכן יהי' אצלו
- 21 בפשיטות שהס"ת היא "מחמד עיניו" (שהרי אחאב לא התווכח עם מלך ארם אם הס"ת היא אכן "מחמד
- 22 עיניו" או לא), ולכן אמר בפשיטות "הדבר הזה לא אוכל לעשות"!
- 23 ועד שהי' מוכן למסור נפשו על זה – שהרי אחאב ידע שע"פ טבע לא יוכל לעמוד נגד מלך ארם,
- 24 שלכן הסכים לדרישתו באמרו "כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה" ("כספך וזהבך ונשיך ובניך לי תתן")
- 25 אעשה", ואעפ"כ, לא הי' מוכן בשום אופן לתת "מחמד עיניך", באמרו, "הדבר הזה לא אוכל לעשות",
- 26 עד כדי מס"נ, שהרי בגלל זה יצא מלך ארם למלחמה עם אחאב, אלא שבפועל הי' לבנ"י נצחון גדול,
- 27 כמסופר בתנ"ך פרטי הדברים.
- 28 כב. וענין זה בא גם בהמשך להמדובר לעיל (ס"ו) אודות הכתוב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",
- 29 שמצינו בזה מאמר תמוה במכילתא:
- 30 בהמשך לדברי המכילתא בפירוש "ממלכת כהנים" – לא רק שרים, אלא כהנים ממש – ש"ראויין
- 31 היו כל ישראל לאכול בקדשים", נאמר: "נבוכדנצר מלך בבל המשילן כשה, מה שהזו כשהיא לוקה
- 32 מאחת מאיברי' כל איברי' מרגישין, כך ישראל, אם נהרג אחד מהן כולן מרגישין ומצטערין, אבל אומות
- 33 העולם אינן כן, אלא אם נהרג אחד מהם כולם שמחים במפלתו".
- 34 ולכאורה אינו מובן: מהי ההדגשה ש"נבוכדנצר מלך בבל המשילן כשה" – אם זה ענין אמיתי, לא
- 35 נוגע מי אמר זאת, ואם אינו ענין אמיתי, מה תועיל אמירת נבוכדנצר?!
- 36 ובפרט שאין זה חידוש של נבוכדנצר, שהרי מפורש כמ"פ בתורה ובמדרשי חז"ל שישאל נמשלו
- 37 לשה, כמו "שה פזורה ישראל"¹¹⁷, וכיו"ב.

(114) סנהדרין קב, ב.

(115) שם, ט.

(116) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(117) ירמ' ג, יז.

(112) שזהו ענין שבא מלמעלה, ובאופן שנמשך לכל אחד, שהוא בעצמו שומע מה שאומרת לו הבת קול, ולא באופן שמישהו אחר שומע את ה"בת קול" ומספר לו תוכן הדברים.

(113) מלכים-א כ, ה"ו.

אך הענין הוא – שהחידוש בזה שאפילו גוי יודע זאת!

אפילו גוי כמו נבוכדנצר, שהחריב את ביהמ"ק והגלה את בני ישראל לגלות בבל, שגרמה גם לשאר הגלויות שלאח"ז [עוד יותר מאשר גלות מצרים, שהרי אז לא הי' ביהמ"ק שייחבר, משא"כ לאחר שנבנה ביהמ"ק, ובא נבוכדנצר והחריבו כו'] – יודע גם הוא את מעלתן של ישראל, שכולם קשורים יחדיו, שלכן, ש"אם נהרג אחד מהן", אפילו יהודי אחד שנמצא בקצה העולם, הנה כולם מרגישים זאת, ועד שמצטערים מזה.

והרי נבוכדנצר יודע בעצמו שאצל אומות העולם אינו כן, כפי שרואה אצל אנשיו... ש"אם נהרג אחד מהם כולם שמחים במפלתו", כיון שעכשיו לא יוכל פלוני לקחת לו את הכסא או את הכסף, ובמילא לא תהי' לו "תחרות"...

ולעומת זאת, בני קשורים כולם יחדיו, עד כדי כך, שברור הדבר שכאשר נופל אחד מהם, מרגישים זאת כולם, ועד שמצטערים מזה! – הצער אינו מזה שצריך ליתן "טשעק" או לצאת להפגין עבורו, אלא אדרבה: הסיבה לכך שנותן "טשעק" ומרעיש ודופק על השולחן וכו', היא, בגלל שמצטער ודואג ליהודי שנמצא בקצה השני של העולם!

כג. אמנם, כאשר באים ליהודי ואומרים לו שהבעש"ט אומר¹¹⁸ שהציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁹ נאמר גם בנוגע ליהודי שנמצא בקצה העולם, שאינו מכיר ומעולם לא פגש בו – משיב הלה שזהו סיפור שהי' לפני מאתיים שנה... ואילו הוא אדם מודרני שלא יעשה דבר שהוא היפך השכל, לאהוב אדם שאינו מכיר כלל!

ומה גם – טוען הוא – שאינו יודע אם פלוני הוא בכלל "רעך", שהרי "אין דיעותיהם שוות"¹²⁰, ועד שפלוני מתווכח ורב עמו: כשהוא אומר "יום", אומר פלוני "לילה", וכשהוא אומר "לילה", אומר פלוני "יום"... ועד שרוצה להכריח אותו לקיים תומ"צ!...

ובפרט אם הוא דר בארץ ישראל, הרי בודאי – טוען הוא – שאינו צריך לדאוג ליהודי שדר בחוץ לארץ, שהרי איתא בירושלמי¹²¹: "תני בשם ר"מ כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל.. מובטח לו שהוא מחיי העוה"ב" (נוסף לכך ש"כל המהלך ד' אמות (ועאכו"כ יותר מד' אמות) בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא"¹²²), ובפרט שהוא גם "מדבר בלשון הקודש"... (כהמשך דברי הירושלמי), ואפילו בימות החול, ולא כמו בחו"ל, שאפילו בשבת מדברים בשאר לשונות, ולא בלשון הקודש; וא"כ, בהיותו "בן עולם הבא" – בודאי אינו צריך לדאוג ליהודים שנמצאים בחוץ לארץ.

ועד"ז – טוען הוא – לאידך גיסא: יהודי שדר בחוץ לארץ, אין לו להתערב ולהביע דעה בנוגע לעניני ארץ ישראל; שיבוא תחילה לדור בארץ ישראל, ואז יוכל להביע דעה!...

ובכלל – טוען הוא – אין להתערב בעניני בני שנמצאים במדינה אחרת, שכן, אפילו ע"פ קבלה יש לכל מדינה "שר" שדרכו נמשכת ההשפעה למדינה זו, כולל גם בנוגע לבני שדרים במדינה זו, אם כי בדרך מעביר בלבד, וא"כ, אין להתערב בנוגע למדינה אחרת שבה נמשכת ההשפעה ע"י "שר" אחר.

ובכן: עליו לדעת, שאצל בני אין הגבלות של מקום, וברור הדבר שמעמדם ומצבם של יהודים במדינה אחת נוגע ליהודים שנמצאים במדינה אחרת, וכאמור, שאפילו גוי מכיר בכך שהנהגת בני היא באופן שכאשר יהודי אחד נופל, כולם מרגישים ומצטערים.

וכפי שמצינו שכאשר נבוכדנצר פגע בבני שבירושלים, נגע הדבר ליכני ולכל בני שהיו אז בבבל, אע"פ שבהיותם בחו"ל היו במעמד ומצב טוב בגשמיות וברוחניות, והי' עמהם יחזקאל הנביא שסיפר להם נבואת ה' ולמדם תורה – כיון שכל בני מרגישים ומצטערים כאשר נופל אפילו אחד מהם שנמצא בריחוק מקום!

(120) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

(121) שבת פ"א סה"ג.

(122) כתובות קיא, א.

(118) ראה חתר שם טוב בהוספות סקל"ג. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" טו כסלו. וראה גם שם ג אדר א).

(119) קדושים יט, יח.

- 1 כד. אמנם, כיון שברור הדבר ש"כולן מרגישים ומצטערין" – נשאלת השאלה: מדוע הנך מחביא את
2 הצער?! מדוע הנך מחביא את האמת!?
- 3 ואפילו אם רצונך להחביא זאת בנוגע לעצמך, שזהו חשבון בין לבין קונן – כיצד יכול אתה להחביא
4 זאת בפני התלמידים והמושפעים, לשתוק ולא לומר מאומה, ובגלל זה יחשבו שאינך מצטער, ואין לך
5 מה לומר – הרי זה חילול השם?! עליך לומר לתלמידים ומושפעים שזהו דבר המצער!
- 6 ומה שאתה טוען שלא יצייתו לדברך – הנה בשעה שיש דבר המצער וכואב, אזי צועקים¹²³, והסיבה
7 לכך היא – לא בגלל שעי"ז יתבטל הכאב; הכאב נשאר, ואעפ"כ צועקים, כיון שהדבר כואב!... וכיון
8 שכן, עליך לצעוק גם אם לא יצייתו לדברך!
- 9 ואם משום שהנך מתיירא שבגלל זה ישנאו אותך ויכתבו עליך בעיתונים דברים בלתי-רצויים – מה
10 בכך?! הרי מדובר אודות ענין של חילול השם, והדין הוא ש"כל מקום שיש חילול השם אין חולקין
11 כבוד לרב"¹²⁴ – שזהו דין לא רק בנוגע לתלמיד, אלא גם בנוגע לרב, שבמקום שיש חילול השם אין
12 לו לצפות שהתלמיד יכבד אותו!
- 13 ובפרט שהתלמידים רואים שהוא מדבר על כל הענינים – אודות וויעטנאם, אודות מאורע עם
14 אפרו-אמריקאים ("קאָלירטע מענטשן") או אודות מאורע בדרום אמריקא; ואילו כשבא לענין של גיור
15 שלא כהלכה – כאן הוא שותק! הנהגה כזו היא חילול השם! – והרי חילול השם הוא לאו דוקא בנוגע
16 לענינים הכי גדולים, אלא כדברי הגמרא¹²⁵: "היכי דמי חילול השם, אמר רב, כגון אנא, אי שקילנא
17 בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר".
- 18 כה. זאת ועוד:
- 19 גם כאשר הוא מדבר – אזי חוזר על דברים שאמר איזה "משורר" לפני 300 שנה, דברים של איזה
20 פילוסוף לפני 800 שנה, או דברים של מי שהרמב"ם קוראו במקום אחד בשם "חכם" ובמקום אחר
21 קוראו בשם "רשע" – בה בשעה שיש לו תלמידים שבאים אליו כדי שיורה להם דרכם בחיים, בחיי
22 היום-יום!
- 23 בשעה שתדבר עם "לומדים" – תוכל לנסות לתרץ את הסתירה בדברי הרמב"ם שכאן קורא לפלוני
24 "חכם" וכאן קוראו "רשע" וכיו"ב; אבל בשעה שיש לך עסק עם כאלו שצריך לחנכם ולהתחיל ללמוד
25 עמהם אל"ף-בי"ת של יהדות – מה לך לדבר אודות ענינים הנ"ל?!
- 26 כו. ולאחרי כן מנסה למצוא ראיות בתורת-אמת על ענינים הנ"ל, באופן ש"מגלה פנים בתורה שלא
27 כהלכה"¹²⁶, ואח"כ בא גם גוי וגם הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה – לא רק יהודי יכול לעשות
28 זאת; גם גוי יכול לעשות זאת – ועד שמנסים למצוא ראיות בתורת-אמת על "אותו האיש"!
- 29 איך מגיע גוי לתורה?! – בה בשעה שמ"ת פעל לנתק את הגויים שלא תהי' להם שייכות לתורה:
- 30 לפני מ"ת החזיר הקב"ה את התורה בין כל אומות העולם לשאול אותם אם רצונם לקבל את התורה,
31 כמ"ש¹²⁷ "זרח משעיר למו הופיע מהר פארן", וכששאלו מה כתוב בה, ואמר להם "לא תרצח", "לא
32 תנאף" – אמרו שאין רצונם לקבל את התורה¹²⁸. ואף שהקב"ה הי' יכול להכריחם (לכפות עליהם הר
33 כגיגית¹²⁹) לקבל את התורה – הנה מאיזו סיבה שתהי' לא רצה להכריחם, והסכים שלא יקבלו את התורה,
34 ונתנה לבנ"י דוקא. ואוה"ע מרוצים מזה שהתורה ניתנה – לא להם, שאינם רוצים בה, אלא – לבנ"י.
- 35 וכדאיאת במדרשי חז"ל¹³⁰ ש"כשניתנה תורה לישראל הי' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל

(123) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ה ע' 151

(127) ברכה לג, ב.

(128) ספרי עה"פ.

(129) ראה שבת פח, א. הובא בפרש"י עה"ת יתרו יט, יז.

האינו לב, יו"ד.

(130) זבחים קטז, סע"א.

(124) ברכות יט, ריש ע"ב. וש"נ.

(125) יומא פז, א.

(126) אבות פ"ג מ"א.

[מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה .. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע (עליו נאמר¹³¹ "יודע דעת עליון גוי' נופל וגלוי עינים") ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, עד ש"אמר להם (שאינן להם ממה להתיירא), חמדה טובה יש לו בבית גזיו .. וביקש ליתנה לבניו, שנאמר¹³² ה' עוז לעזמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום".

גויים מרוצים מזה שהתורה – תורת חסד ותורת חיים – אומרת "לא תחי' כל נשמה"¹³³, "לא תתחתן כם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך"¹³⁴, כיון שאין רצונם להתנתק ממשפחותיהם; ודוקא באופן כזה יכול להיות שלום אצל בני", שלום אצל גויים, ושלום בין ישראל לעמים.

ומה שמצינו במדרשי חז"ל¹³⁵ בנוגע להר סיני "שירדה שנאה לאומות העולם עליו",

– ויש אנטישמיים שרוצים להביא ראי' מכאן שיהודים רוצים להרוג את אומות העולם... ואע"פ שנאמר⁶⁵ "ועמדו זרים ורעו צאנכם", הנה יש מה שכתב משה ויש מה שכתבו אחרים וכו', ככל השטותים שאומרים על זה –

אין הכוונה לשנאה כפשוטה (כמו "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב"¹³⁶), אלא ע"ד מה שאמרה לאה "שמע ה' כי שנואה אנכי"¹³⁷, שאין הכוונה "שנואה" כפשוטו [שהרי אשה שנואה חייבים לגרש, כדי שלא יהיו "בני שנואה"¹³⁸], כי אם שלפי ערך גודל אהבת יעקב לרחל, נחשבת האהבה ללאה כמו "שנואה"¹³⁹, ועד"ז בנדו"ד, שלפי ערך אהבת הקב"ה לבנ"י שנתן להם התורה, "ירדה שנאה לאומות העולם", שלא ניתנה להם התורה.

ועד ש"עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה", ורק "בשבע מצות ידיהו" אמרינן ש"אפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול"¹⁴⁰, אבל מלבד זאת, אין להם שייכות לתורה, והם לא רוצים שייכות עם התורה.

[ומה שמלך ארם אמר לאחאב "לי תתן .. מחמד עיניך" (ספר תורה) – לא רצה את מצוות התורה, כיון שבשביל זה יצטרך לוותר על תאוותיו! ... אלא רק בתור "מחמד עיניך"].

ולכן, כש"הזקנים כתבו לתלמי המלך את התורה יונית [כי גויים מצד עצמם אין להם שייכות לתורה, אא"כ בנ"י מתרגמים להם את התורה], ה' היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל"¹⁴¹ – כיון שעיי"ז ניתנת לגויים אפשרות שתהי' להם שייכות ללימוד התורה, שזהו דבר בלתי-רצוי גם לגוי, שלא צריכה להיות לו שייכות לתורה.

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת נשא

(137) ויצא כט, לג.

(138) נדרים כ, ב. וראה זח"א קנד, א.

(139) ראה רד"ק ורמב"ן עה"פ שם, לא.

(140) סנהדרין נט, רע"א.

(141) מס' סופרים פ"א ה"ז. וראה גם לקו"ש חכ"ד בתחלתו.

וש"נ.

(131) בלק כד, טז.

(132) תהלים כט, יא.

(133) פ' שופטים כ, טז.

(134) ואתחנן ז, ג.

(135) שבת פט, א"ב.

(136) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

א.

דברי רש"י ואבן-עזרא על המילים "ושמרו את כהונתם"

- 1 בפסוק¹ "ואת אהרן ואת בניו תפקוד ושמרו את
- 2 משמרת כהונתם והזר הקרב יומת", מסביר רש"י² את
- 3 המילים "ושמרו את כהונתם" ואומר: "קבלת דמים
- 4 וזריקה והקטרה³ ועבודות המסורות לכהנים". כלומר,
- 5 רש"י סובר שב"כהונתם" הכוונה היא לעבודות
- 6 הכהנים, ופירושם של המילים "ושמרו את כהונתם"
- 7 הוא, שאין להתיר ל"זר" לבצע אחת מעבודות אלו⁴
- 8 ("והזר הקרב יומת")
- 9 לעומת זאת מפרש אבן-עזרא⁵ את המילים "ושמרו
- 10 את כהונתם" באופן אחר: "שלא יבואו לידי פסלות".
- 11 כלומר, הכהנים צריכים לשמור את עצמם (את כהונתם
- 12 שלהם), שלא יפסלו לכהונה (על-ידי טומאה וכדומה).
- 13 יש להבין: מנין לרש"י שיש להסביר את המילה
- 14 "כהונתם" שלא כפשוטה (הכהונה עצמה, כפירושו של
- 15 אבן-עזרא), אלא "עבודות המסורות לכהנים"⁶?
- 16 [לא יתכן לומר, שרש"י אומר כך מפני ההכרח
- 17 שבסיום הפסוק "והזר הקרב יומת", המדבר אודות זר
- 18 המבצע אחת מעבודות הכהנים, ולכן הכרחי לומר שגם
- 19 בתחילת הפסוק מדובר על עבודת הכהנים. מפני שאם
- 20 כך הוא הדבר, היה רש"י מצטט ב"דיבור המתחיל" גם
- 21 את המילים של סוף הפסוק, או לפחות רומז להן
- 22 באמצעות הביטוי "וגומר".
- 23 ואמנם, סוף הפסוק איננו מחייב הסבר זה, שהרי
- 24 ניתן לומר, ש"והזר הקרב יומת" איננו המשך לענין של
- 25 "ושמרו את כהונתם", אלא ענין אחר].
- 26 כמו-כן יש להבין: מדוע מצטט רש"י ב"דיבור
- 27 המתחיל" גם את המילים "ושמרו את", ואיננו מסתפק
- 28 בציטוט המילה "כהונתם" בלבד, שאותה הוא מסביר?

ב.

הקשיים המתעוררים לפי פירוש רש"י

- 29 תוך לימוד דברי רש"י נראה במבט ראשון ש"קבלת
- 30 הדמים וזריקה והקטרה" הן דוגמאות ל"עבודות
- 31 המסורות לכהנים". אך אם נאמר כך, אינם מובנים
- 32 מספר דברים כדלהלן:
- 33 (א) האריכות בדברי רש"י. (א) לשם מה מביא רש"י
- 34 דוגמאות? היה עליו לומר בקיצור "עבודות המסורות
- 35 לכהנים". (ב) אם הוא מפרט כדי לשלול את העבודות
- 36 המתבצעות לפני קבלת הדמים, מתאימה יותר,
- 37 לכאורה, ההתבטאות "מקבלה ואילך"⁷ עבודות
- 38 המסורות לכהנים". (ג) אם אמנם צריך לפרט דוגמאות,
- 39 מדוע דוקא שלוש דוגמאות אלו?
- 40 (ב) הסדר בדברי רש"י: תחילה הוא מציין את
- 41 הדוגמאות, ורק אחר-כך "ועבודות המסורות לכהנים",
- 42 בעוד שהיה צריך להיות להיפך: תחילה הכלל "עבודות
- 43 המסורות לכהנים", ורק אחר-כך הפרטים "נגון קבלת
- 44 דמים..."
- 45 (ג) ועיקר: אם קבלה, זריקה והקטרה הן, כמוסבר
- 46 לעיל, "עבודות המסורות לכהנים", היה צריך להכתב
- 47 "ושאר עבודות המסורות לכהנים"?
- 48 מן האמור לעיל מובן, שרש"י מתכוון לומר
- 49 ש"ושמרו את כהונתם" כולל שני סוגים שונים: (א)
- 50 קבלת דמים וזריקה והקטרה – עבודות שאינן "מסורות
- 51 לכהנים". (ב) "ועבודות המסורות לכהנים" – סוג אחר.
- 52 ואם כך תמוה:
- 53 (א) רש"י עצמו כבר אמר בתחילת פרשת ויקרא⁸
- 54 "מקבלה ואילך מצוות כהונה", וכיצד, איפוא, ניתן
- 55 לומר ש"קבלת דמים וזריקה והקטרה" אינן מן
- 56 ה"עבודות המסורות לכהנים"?

ברש"י [משא"כ אם "ושמרו את כהונתם" הוא הקדמה ל"והזר הקרב יומת" – שאז אי"צ רש"י לפרש במה היא השמירה].
(5) ועד"ז פי' בחוקני כאן.
(6) משא"כ בפ' קרח (יח, ז) שמפורש "תשמרו את כהונתכם) לכל דבר המזבח וגו'".
(7) פרש"י ויקרא א, ה.
(8) שם.

(1) פרשתנו ג, י.
(2) בד"ה השני. וראה לקמן בפנים ס"ג השייכות דפרש"י זה לד"ה הראשון.
(3) בדפוס ראשון (וכן בכמה כת"י) דרש"י: והקטר.
(4) ראה גם אברבנאל וספורנו כאן.
במשכיל לדוד מפרש שכונת רש"י היא ד"ושמרו" פירושו "שתהי (העבודות) דוקא בטהרה" * (עיי"ש). אבל פירוש זה לא נרמז אפילו

32 להסיק של"זר" מותרות עבודות מסויימות במשכן
33 ובמקדש, ולכן מציינת התורה מיד "ואת אהרן ואת
34 בניו תפקוד... והזר הקרב יומת".
ה.

יש כאן מקום לטעות שעבודות מסויימות מותרות ללויים

35 והביאור בזה:

36 על האמור קודם-לכן¹⁶, שעל הלויים לשמור את
37 "משמרת בני ישראל", מסביר רש"י: "שכולן היו זקוקין
38 לצרכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם
39 בשליחותם..."

40 וכיוון שהלויים הם שלוחי כל בני ישראל "לצרכי
41 המקדש", היה מקום לומר שהעבודות בהן אנו מוצאים
42 שגם ישראלים ביצעו אותן (כדלקמן), מותרות, או
43 צריכות להיעשות, אחרי הקמת המשכן, על-ידי הלויים
44 "תחתיהם בשליחותם".

45 זוהי כוונת רש"י בכך שעל "ושמרו את כהונתם"
46 הוא מפרט: "קבלת דמים וזריקה והקטרה", כי אצל
47 עבודות אלה מוצאים, שכל בני ישראל בצעו אותן לפני
48 כן (כפי שיוסבר להלן בסעיף ו), ולכן ניתן היה לחשוב
49 שעתה מבצעים אותן הלויים "תחתיהם בשליחותם",
50 ולפיכך כתובה מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם והזר
51 הקרב יומת".

52 בכל זאת אין רש"י מסתפק בכך, ומוסיף גם את הסוג
53 השני "ועבודות המסורות לכהנים" – אלה הן העבודות
54 שנמסרו מלכתחילה לכהנים – למרות שאין אפשרות
55 לסברא שגם לזר (ללוי) מותר לבצען: כיוון שכאן מוכרח
56 להאמר הציווי "ושמרו את כהונתם" בקשר ל"קבלת
57 דמים וזריקה והקטרה", הרי ברור שהאזהרה "ושמרו את
58 כהונתם" חלה על כל העבודות, גם אלה שהיו
59 מלכתחילה "מסורות לכהנים", מתוך קל-וחומר.

ו.

הסברא שעבודות אלו מותרות ללויים, נובעת מדיני קרבן פסח

60 היכן מוצאים שבני ישראל עשו את העבודות
61 המוזכרות לעיל, עד כדי כך שבגלל זאת קיימת

1 (ב) אם ימצא הסבר לכך ש"קבלת דמים וכו'" אינן
2 "עבודות המסורות לכהנים", הרי אינו מובן: מנין
3 לרש"י הוכחה שב"ושמרו את כהונתם הכוונה היא גם
4 לעבודות שהן אינן "מסורות לכהנים"?

ג.

ההכרח לכך שהכוונה היא לעבודות המסורות לכהנים

5 והביאור בזה:
6 ההכרח לכך שב"ושמרו את כהונתם" הכוונה איננה
7 לעצם הכהונה (כפי' האבן-עזרא) אלא ל"עבודות
8 המסורות לכהנים": פסוק זה מופיע לאחר ההוראה על
9 תפקיד ומינוי חדש לאהרן ובניו, כפי שרש"י מסביר
10 "תפקוד" – "לשון פקידות...". אם "ושמרו את
11 כהונתם" מכון לכך שעל הכהנים להישמר "שלא
12 יבואו לידי פסול" בכהונתם (כדברי אבן-עזרא), הרי
13 אין זה תפקיד חדש¹⁰ – הן הם כבר הוזכרו על כך
14 בפרשת אמור¹¹ בפירוט שמירת הכהן על כהונתו¹².

15 לפיכך סובר רש"י שהתפקיד החדש כאן הוא
16 להיזהר שזר לא יבצע את ה"עבודות המסורות
17 לכהנים". המילים "ושמרו..." והזר הקרב יומת"
18 מדברות אודות אותו תפקיד.

19 בכך יובן מדוע מצטט רש"י ב"דיבור המתחיל" גם
20 את המילים "ושמרו את", שמבטאות לשון של ציווי
21 לתפקיד, שהרי ההוכחה לפירושו היא מכך שהפסוק
22 מפרט כאן את התפקיד החדש לאהרן ובניו.

ד.

שאלה נוספת המתעוררת על הפסוק

23 רש"י מתרץ עוד קושי שמתעורר בפסוק:
24 גם הפסוקים הקודמים¹³ וגם הפסוקים הבאים¹⁴
25 מדברים על הלויים (עבודתם, מנינם ועוד), וכיצד
26 איפוא מתאים לכאן הציווי לאהרן ובניו – הכהנים –
27 "ושמרו את כהונתם"? מקומו של הפסוק הוא,
28 לכאורה, לפני כן¹⁵, כאשר התורה אומרת "אלה שמות
29 בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן", או
30 במקום דומה לזה.

31 מכך מובן, שמן הנלמד על עבודת הלויים ניתן היה

(13) ג, ה ואילך.

(14) שם, יא ואילך.

(15) פסוק ג' (או אחרי פסוק ד').

(16) פסוק ח'.

(9) כאן בד"ה הראשון.

(10) ובראב"ע כאן מפרש "תפקדם" – "לתת פקודה כו'".

(11) ראה גם שמיני י, ט"ו וברש"י שם. ועוד.

(12) וגם: לפירוש הראב"ע אינה מובנת השייכות ד"ושמרו גו'".

לכללות פרשה זו.

24 שהרי פסוק זה (ופירוש רש"י) אמורים לגבי עולה
25 (ובדומה לכך גם בשאר הקרבנות הכתובים בתחילת
26 ספר ויקרא), אך אין מצויין בפסוק שגם העבודות של
27 פסח דורות (ושל מעשר²⁵) חייבות להיעשות רק
28 על-ידי כהנים²⁶.

ז.

ההוראה מכך בעבודת ה':

29 אם ישנו הבדל כזה בין הסוגים השונים בתוך בני
30 ישראל עצמם (שעליהם נאמר²⁷ באופן כללי, על כולם,
31 "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים..."), שאפילו עבודות
32 שיש לבני ישראל קשר אליהן, אלא שהן "צרכי
33 המקדש" שלהם, בכל זאת חל עליהם ציווי חמור של
34 "והזר הקרב יומת" – לא רק שאין הדבר גורם לתוספת
35 קדושה, אלא להיפך, הוא גורם לענין ההעדר של עצם
36 מציאותם ("יומת"),
37 בודאי ובודאי וכל-שכן כאשר מדובר על המחיצה
38 וההפרדה שבין ישראל לעמים, שכאשר רוצים "לערב"
39 (שלא באמצעות גיור כהלכה) "זר" אמיתי, זר באמת,
40 אחד מן ה"עמים"²⁸, בתוך עם ישראל, תוך חישוב
41 מוטעה, שאמנם יש כאן סכנה גדולה לעם ישראל, אך
42 נעשית כאן טובה לגוי – הרי האמת היא בדיק להיפך:
43 גם בשבילו זהו נזק עצום כי הוא הופך לתקלה גדולה
44 לכולם, עד להיפך ממציאותו²⁹.

1 אפשרות לסברא שעתה הן שייכות ללויים (בשליחות
2 בני ישראל)?
3 דברים אלו מפורשים בפשוטו של מקרא¹⁷ בפרשת
4 בא¹⁸:
5 בענין קרבן פסח במצרים נאמר הציווי "ולקחו מן
6 הדם ונתנו על שתי המזוזות... ואכלו את הבשר...
7 צלי אש... על כרעיו ועל קרבו". רואים, איפוא¹⁹,
8 שבני ישראל עשו שלשה דברים: (א) "ולקחו מן
9 הדם", הכוונה בכך היא (כפי שמסביר רש"י) "לקבלת
10 הדם". (ב) "ונתנו..." – במקום עבודת ה"זריקה"²⁰.
11 (ג) "צלי אש" – כעין עבודת ה"הקטרה"²¹ על אש
12 המזבח.
13 לפיכך ניתן היה לחשוב שגם אצל פסח דורות
14 (הדומה לפסח מצרים, ואשר לכן נלמדות הלכות שונות
15 בפסח דורות מפסח מצרים, כמובא בפירוש רש"י
16 לפרשת בא²²) שייכות עבודות אלו לבני ישראל²³,
17 והלויים עושים זאת "תחתיהם בשליחותם", כדי למנוע
18 זאת מופיעה מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם, קבלת
19 דמים וזריקה והקטרה...", כפי שהוסבר לעיל²⁴.
20 והשאלה: כיצד ניתן לחשוב שעבודות אלו יכולות
21 להתבצע גם על-ידי לויים, בעוד שרש"י מסביר
22 בפסוק המופיע לפני-כן ש"מקבלה ואילך מצוות
23 (כהונה" (כפי שצויין לעיל בסעיף ב') איננה קשה כלל,

ועשיית הפסח היינו שחיתו וזריקת דמו והקטר אימוריו .. ואע"פ
שזריקת דמו כו' כהנים עושין ולא ישראל כיון שהקרבן של ישראל
ובמצוות ישראל עושין כו'.

(24) ועפ"ז צ"ע מי עשו העבודות בפסח מדבר שהקריבו ביד ניסן
בשנה השנית לצאתם ממצרים (בהעלותך ט, א ואילך) – שהרי הציווי
דפרשתנו ה' לאח"ז "באחד לחדש השני גו'" (ריש פרשתנו).
אבל ראה פרש"י בהעלותך שם, ז: יורק הדם עלינו בכהנים טהורים.
(25) וגם בכבוד נאמר רק לקמן (קרח יח, יז) "את דמם תזרוק גו' ואת
חלבם תקטיר גו'". וא"כ קודם הציווי דפ' קרח מקום לטעות שאפ"ל ע"י
הלויים [אבל יש לחלק – כי בכור צריך ליתן לכהן ואינו שייך כלל
לישראל].

(26) וע"ד ההלכה נלמד זריקה וכו' דפסח ומעשר ממש"נ בכבוד
(כנ"ל בהערה הקודמת) "את דמם תזרוק גו'" – זבחים לז, א – וא"כ
צ"ל ע"י כהן ("תזרוק", "תקטיר").

אבל: (א) הכתוב נאמר לאחרי פרשתנו (כבהערה הקודמת). (ב)
ועיקר: דרשה הג"ל לא הובאה בפרש"י, פשוטו של מקרא.

(27) יתרו יט, ו. ובבעה"ט שם: כהנים גדולים. [אבל בפרש"י: שרים].

(28) שאפילו הטובים שבהם – עליהם נאמר ועמדו זרים (ישעי' סא,

ח). ולהעיר מערכין יא, ב.

(29) ראה סנהדרין נח, סע"ב: אזהרה שלהן זו היא מיתתן.

(17) שלכן א"צ רש"י לפרשו, כי מכיון שהוא סיפור מפורש
בפשט"ם, בודאי אפילו ה"בן חמש" למקרא זוכר אותו.
(18) יב, ד"ט.

(19) וגם ע"ד ההלכה כן הוא. וראה צפע"נ עה"ת פ' בא. וש"נ. וראה
לקו"ש כח"ז ע' 78 ואילך.

(20) להעיר ג"כ מלשון רש"י (שם, כב) "לשלש המתנות".

(21) ראה פסחים צו, א: "אימורי פסח מצרים היכא אקטריננה... שויסקי
עבוד". ובמאירי שם: "שצלאום בשפור ושרפום לשם גבוה". אבל בר"ח
שם: "כלומר צלו אותם מיני מאכל ואכלום" וכו"ה בערוך ע' שוויסקי.
פסקי רי"ד פסחים שם. וראה פרש"י קדושין ע, א ד"ה בר שויסקל. וצ"ל
שההיתר לאכלם הוא מפני שעדיין לא נצטוו על איסור חלב. אבל קשה
לומר בפשט"ם שכל בני" אכלום, שהרי בודאי כו"כ מבני" קיימו כל
התורה כולה עד שלא ניתנה, כמדובר כמה פעמים – וגם ע"פ פש"מ
(לפרש"י).

ובכל אופן, מכיון שצלאום ע"פ הציווי (גם את"ל שאח"כ אכלום)
ה"ז דוגמת הקטרה.

(22) ראה לדוגמא: יב, ו (ד"ה קהל עדת ישראל). שם, מז*. וראה

פרש"י שם, יד (ועוד). רמב"ן שם, ט. וראה גם פרש"י בהעלותך ט, ג.

(23) ולהעיר ע"ד ההלכה מדעת היראים (סימן תה. ובהשלם – תטו)
דמצות קרבן פסח היא: "צוה הקב"ה את ישראל שיעשו את הפסח ..

(*) שהרי לפרש"י (שם, מג) "בי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו" – ויינו. שהדינים שבפרשה זו נאמרו לפסח מצרים (משא"כ להראב"ע שם), ונלמד מזה גם לפסח דורות
בכפנים.

להגיע לשלום האמיתי³⁰ ולטוב בעולם, לכל באי עולם³¹.

(משניות ש"ט 9 במדבר תשל"ד)

פ"ג ה"ג: כל אחד ואחד מבאי העולם. שם סוף הלי' משיטה ויובל. ולהעיר ממש"כ (הלי' מלכים ספ"ח) דחסידי אר"ה יש להם חלק לעוה"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 345-6 בהערות.

1 רק כאשר אין משנים את מעשיו של בורא העולם
2 ונותן התורה, "המבדיל בין ישראל לעמים", ניתן

(30 ראה זבחים (קטז, סע"א) שאו"ה באו – במ"ת – לבלעם והרגיעם שה' נותן התורה לישראל כר' בשלום.
(31 שכולל גם אר"ה (משנה ר"ה פ"א מ"ב. וראה רמב"ם הלי' תשובה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

אומרת הגמרא, ונתניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול', אין לי שפוסל בה אלא עול, שאר עבודות מנין שפוסלות בה, תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה', הרי שעבודה מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'עול, לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.

מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואימא שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול אין – יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן, משיבת עול שפוסלת בעגלה בבמה היא פוסלת. אמר לי משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איכא ליה – הסתפקו בני בית המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לארבו' של עול אמר, או לרחבו. אמר להו' ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן, משיבת עול לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, ולימא אם כך ששיעור המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו טפח הו', למאי נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפח.

אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בגול, אמר הקדוש ברוך הוא, יבא עגלה שהיא דבר שלא עשה עדין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל איתן שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כוונת רבי יוחנן בן שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אלימא פירות פריה ורביה? שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואפריים שנמצאו חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מצות.

שנינו במשנה, ומורידין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו קשה. תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם, כשראה את הקניג,

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, איכא למיפרך על קל וחומר
2 זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן
3 שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר
4 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה
5 שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים
6 יוכיחו, שמום פוסל בהן, ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול
7 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייטא שיש ללמוד
8 זאת מגזרה שוה, נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן
9 בעגלה, אף שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר
10 עבודות פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייטא, מקשה ממנה
11 הגמרא על דברי רב, ומקשים שבאיתא – הרי המקור שפסלו בפרה
12 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
13 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה,
14 לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין
15 פרה לעגלה.

מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת תנאים, דאיכא תנא דמייתי לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייטא האמורה, ואיכא תנא דמייתי לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מנופה דפרה – מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מנין, תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול לצורך שהפרה תישא את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי צריך שהפרה תישא את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך, לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייטא זו, שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

מקשה הגמרא, לדברי הברייטא שלמדה את שאר העבודות מגופה של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא, 'אשר לא עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והמדה היא, שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח שיחה ב

א.

פירוש רש"י מציין את הטעם "מבן חודש", והשאלות על כך

1 מן הפסוק¹ "פקוד את בני לוי... כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם", מצטט רש"י את המילים "מבן חודש ומעלה", ומפרש: "משיצא מכלל נפלים"² הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש".

5 בפשטות כוונת רש"י היא להסביר, שאין סופרים את הלויים אלא "מבן חודש" אין זה מפני שאז יש בהם חשיבות מיוחדת (בדומה למנין בני ישראל "מבן עשרים שנה"³), מפני שאז נעשה היהודי "יוצא צבא"), אלא רק מפני שעד גיל חודש עדיין אין ודאות שהולד אינו נפל, אך לאמיתו של דבר ראוי בן לוי להימנות מיד לאחר היוולדו, כפי שאומר רש"י בהמשך "למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן"⁴...

13 אבל צריך להבין: בדרך כלל אין מוצאים שרש"י מביא בפירושו על התורה טעמים למצוות, ובודאי לא לפרטי המצוות⁵. מזה מובן, שבמקום שהוא בכל זאת מביא טעם, הרי זה משום שבאמצעות טעם זה מתורץ קושי בפשטם של הפסוקים. מהו, איפוא, הקושי הקיים כאן, שכדי לתרצו מביא רש"י את הטעם למנין מגיל חודש?

20 מצד שני, אנו מוצאים מקומות אחרים הדומים לענייננו, ואשר בהם אין רש"י מציין טעם: לפני פרשתנו 22 - בפרשת ערכי⁶ נאמר "ואם מבן חודש... והיה ערכי..."⁷, ורש"י אינו מבאר שם את הטעם לכך שהפחות מבן חודש אינו בעל ערך. וכך גם בציווי⁸

"שור או כשב... ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן..."²⁵ אין רש"י מבאר מדוע צריך לחכות עד "יום השמיני", למרות שבתרגום יונתן נאמר הטעם⁸ "דישתמודע דלא נפיל". ומדוע צריך רש"י לציין כאן את הטעם?

ב.

"ליקרא שומר משמרת הקודש"

יותר מכך תמוהה התוספת של רש"י "הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש":

(א) הכוונה היא להסביר כאן מדוע מונים את שבט לוי מגיל חודש ומעלה, ואם כן מדוע חשוב לציין שהמנין הוא "ליקרא שומר משמרת הקודש"?

יותר מכך: גם בהמשך הפרשה⁹, במנין הבכורות, נאמר "פקוד... מבן חודש ומעלה...", והרי זה אינו כדי "ליקרא שומר משמרת הקודש", והטעם באופן כללי הוא זהה, כפי שמפרש רש"י "משיצא מכלל ספק"¹⁰ נפלים? וכן רש"י אינו מוסיף שם מטרה אחרת למנין.

(ב) מה מחדש רש"י באומרו זאת? הרי כבר נאמר בפירוש בפסוקים הקודמים¹¹ שתפקיד שבט לוי הוא "ושמרו את משמרתו... לעבוד את עבודת המשכן"!

(ג) אם מסיבה כלשהי צריך רש"י לציין כאן במה מתבטאת עבודת שבט לוי, מדוע הוא משנה מן הפסוק דלעיל, ואומר "שומר משמרת הקודש", ביטוי הלקוח מפסוק מאוחר יותר¹², התמיהה גדולה אף יותר: הפסוק האחרון כתוב רק לגבי בני קהת, ולא לגבי כל הלויים!?

[אמנם על הפסוק¹³ "ונשיא נשיאי הלוי... פקודת

(7) אמור כב, כז.

(8) וראה שבת קלה, ס"ב. ורש"י.

(9) ג, מ.

(10) הטעם ששם כ' רש"י "משיצא מכלל ספק נפלים". וכאן "משיצא מכלל נפלים" – י"ל: מנין הלויים ה' "על פי ה'" (שם, טז), וכפרש"י: "הלך משה ועמד כו' וב"ק יצאת כו' כך וכך חינוקות יש באהל כו'", וכלפי שמיא אין שייך ספק: משא"כ מנין הבכורות ה' ע"י משה (שהרי לא נאמר בקרא שהי' ע"פ ה')*, ואצל משה הר"ז "ספק נפל".

(11) שם, ו ואילך. וראה לעיל א, ג ואילך.

(12) ג, כח.

(13) שם, לב.

(1) פרשתנו, ג, טו.

(2) ע"פ במדבר פ"ג, ח (קרבן לסופר).

(3) פרשתנו א, ג.

(4) וראה ג"א כאן, דזה שנמנית יוכבד "מן הבטן" – קודם "בן חודש" – כי "כשנכתבה תורה בימי משה כבר יצאת מספק נפל". וראה שפ"ח ומשכיל לדוד כאן. לקמן הערה 10 ובשוה"ג הא' שם.

וע"ד הצחות י"ל: בכלל – אזלינן בתר רובא ואין לחשוש לנפל ולכן נמנית, משא"כ כאן שהי' נוגע לפדין הבכורות (כמסופר להלן בפרשה), אין הולכין במנות אחר הרוב (ב"ק כז, רע"ב. ורש"י).

(5) ובפרט לדעת הרמב"ם במו"נ ח"ג פכ"ג, עיי"ש.

(6) בחקותי כז, ו.

(*) ואעפ"כ לא נמנו הפחותים מבן חודש – ראה ש"ח כ"א ד"לא ה' רוצה למנות אותם שודאי כלו חדשהים משום לא פלוג". וראה רע"ב כאן: שרצה להמתין שיצא מכלל ספק נפלים שיהא ראוי לקרות שומר משמרת הקודש.

(**) טעם החילוק מובן בפשטות: בזים הוצרך משה למנות כל זכר מבן חודש, ובמילא ה' צריך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם". משא"כ בבכורות, שלא הוצרך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם". כ"א רק לאלה שגולד בו: (א) בכור, (ב) שעדיין ה' יתקן (כל המדרש – הבכורות למעלה מגיל זה אין צריך ליכנס לאוהל כו').

מדוע, אפוא, מסביר רש"י שהטעם למניית הלויים
 "מבן חודש" הוא "יצא (הלוי) מכלל נפלים", ולא -
 כפי שמסבירים חלק ממפרשי התורה¹⁷ בהתבסס על
 'במדבר רבה'¹⁸ - מפני שהלויים היו פדיון לבכורות,
 ומנין הבכורות הוא "מבן חודש ומעלה"?

אמנם מנין הבכורות "מבן חודש ומעלה" הוא מפני
 ש"יצא מכלל ספק נפלים", כפי שפירש רש"י שם, אך
 לפי האמור לעיל אין קיים טעם זה אצל בני לוי¹⁹.

(ב) לפי זה תמוהים יותר דברי רש"י "הוא נמנה
 ליקרא שומר משמרת הקודש": לכאורה הטעם למניין
 "משיצא..." איננו רק "ליקרא שומר משמרת הקודש",
 אלא גם מפני פדיון הבכורות, וטעם זה אף מפורש
 מאוחר יותר בפרשה?

ד.

"למוד... אותו השבט..."

לאחר מכן ממשיך רש"י: "אמר רבי יהודה ב"ר
 שלום, למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן,
 שנאמר²⁰: אשר ילדה אותה ללוי במצרים, עם כניסתה
 בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפש²¹,
 שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר
 אחת, והיא השלימה את המנין".

גם כאן לא מובן: (א) כאמור, אין רש"י מפרש טעם
 לדברי התורה אלא כאשר על-ידיה מתורץ קושי
 בפשוטו של מקרא - ומדוע מביא רש"י כאן את
 המאמר "למוד הוא אותו השבט..."?

(ב) 'בן חמש למקרא' אינו נזקק למאמר "למוד
 הוא..." כי הוא כבר למד לפני כן²⁴ "אך את מטה לוי
 לא תפקוד... בתוך בני ישראל", ורש"י מפרש שם:
 "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר,
 צפה הקב"ה... על כל הנמנין מבין עשרים שנה
 ומעלה... אמר אל יהיו אלו בכלל...", ומשני פירושים
 אלו מובן, שבהיותם "לגיון של מלך", נבדלים מכל
 ישראל, גם מנין הלויים אינו דומה למנין בני ישראל.

(ג) מצד שני: מהי ההוכחה מיוכבד לעניננו: כאן
 מונים "כל זכר" כדי "ליקרא שומר משמרת הקודש",
 ואילו שם מונים "שבעים נפש" כדי לדעת "הבאים
 מצרימה"?

1 שומרי משמרת הקודש" מפרש רש"י: "ועל מה היא
 2 נשיאות? פקודת שומרי משמרת הקודש - על ידו היה
 3 פקודת כולס", שזה אמור לגבי כל הלויים, אך בכל
 4 זאת לא מובן מדוע משתמש כאן רש"י בביטוי מפסוק
 5 הכתוב בעיקר לגבי בני קהת, כאשר הוא יכול לצטט
 6 מספר ביטויים אחרים המוזכרים אצל כל הלויים].

7 (ד) בפסוק הקודם¹⁴ המדבר אודות השוני שבמנין
 8 שבט לוי "אך את מטה לוי לא תפקוד..." כותב רש"י
 9 את הטעם "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו"
 10 - וכאן מנחה רש"י ואומר "שומר משמרת הקודש",
 11 ולא "נמנה בלגיון של מלך"?

ג.

הטעם "מבן חודש" לגבי הבכורות, או לגבי
 הלויים

12 לכאורה, ההכרח של רש"י לבאר "משיצא מכלל
 13 נפלים" הוא: הציווי "פקוד את בני לוי" בא כהמשך
 14 לדיבור ה' "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני
 15 ישראל תחת כל בכור... והיו לי הלויים כי לי כל בכור
 16 ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים"¹⁵. וכיון ש"והיו לי
 17 הלויים" הרי זה "תחת כל בכור", שבכך נכללים כל
 18 הבכורות, אפי' מי שלפני "מבן חודש", כשם
 19 שב"הכותי כל בכור בארץ מצרים" שבפסוק זה נכללים
 20 כל הבכורות, היה צריך הציווי "פקוד את בני לוי" -
 21 הבא בהמשך ל"והיו לי הלויים" - לכלול את כל
 22 הלויים שיהיו "לי", כולל הפחותים מ"בן חודש"?

23 לפיכך צריך רש"י להסביר שאכן היו סופרים את
 24 בני לוי "מן הבטן", אך ממתנים עד אשר "יצא מכלל
 25 הנפלים".

26 אך לפי זה שהציווי "פקוד את בני לוי" בא כהמשך
 27 ל"ואני הנה לקחתי את הלויים... תחת כל בכור...",
 28 מתעורר קושי בדברי רש"י המציין טעם לחשיבות בבני
 29 לוי עצמם לכך שמונים אותם "מבן חודש", כדלהלן:

30 (א) הלויים הם "תחת כל בכור... מבני ישראל",
 31 וכאמור בהמשך הפרשה¹⁶ ספרו את הבכורות, ופרו
 32 אותם עם הלויים, רק "מבן חודש ומעלה" - ויוצא,
 33 שממילא צריך היה לספור גם את הלויים רק "מבן
 34 חודש ומעלה".

(19) וי"ל נפק"מ אז להלכה למעשה: באם עבר ופדה בכור בלוי קטן
 מבן חודש, שחי אח"כ (שבדואי היו כו"כ שחיו).
 (20) פינחס כו, נט.
 (21) בכמה דפוסים: נפשות. אבל בדפוס א' וב' דרש"י ובכמה כת'
 רש"י: נפש. ולכא' כן צ"ל, שהרי זהו (ע"ד) ל' הכתוב ויגש מו, כו.

(14) א, מט.
 (15) פסוק יב"ג.
 (16) ג, מ"א.
 (17) רשב"ם, אברבנאל, חזקוני, אוה"ח.
 (18) נסמן לעיל הערה 2.

ה.

הדיוקים בלשונו של רש"י בפירושו זה

1 בנוסף לזה, צריך להבין כמה וכמה דיוקים בלשון
2 רש"י:

3 (א) "נמנה מן הבטן" – זהו שינוי מן המקור למאמרו
4 של רבי יהודה ב"ר שלום (תנחומא²², במדב"ר²³)
5 ועוד²⁴), ששם נאמר "עד שהם קטנים"?
6 אף אם נאמר שרש"י משנה את הלשון²⁵ כדי
7 להדגיש שהכוונה היא אפילו לקטנים שזה עתה
8 נולדו²⁶, לפני "מבן חודש ומעלה"

9 - שבוזה מוכן גם מדוע מוסיף רש"י "שנאמר אשר
10 ילדה אותה ללוי במצרים, עם כניסתה בפתח מצרים
11 ילדה אותה" (למרות שזה אינו מובא²⁷ בדברי רבי
12 יהודה ב"ר שלום²⁸ במדרש), כדי להדגיש שהכוונה
13 היא מיד לאחר שנולד -

14 גם אז מתאים יותר הביטוי "משנולד" המתאר את
15 בן לוי המנוי, ולא "מן הבטן" - בטן אמו?

16 (ב) בגמרא²⁹ ובכמה מדרשים מוזכר לגבי לידתה
17 של יוכבד הביטוי "בין החומות". מדוע כותב רש"י
18 "כניסתה בפתח מצרים"³⁰?

19 (ג) מהו הדיוק בלשון רש"י "כניסתה בפתח
20 מצרים"³⁰, ולא "כניסתה למצרים" בלבד?

21 (ד) מדוע מוכיח רש"י שספרו את יוכבד בין הבאים
22 מצרימה מזה שנאמר "נמנית בשבעים נפש", בעוד
23 אשר ההוכחה לכך הוא כבר מפסוק שלפני כן³¹ - "אלה

בני לאה... כל נפש... שלשים ושלוש" ו"בפרטן אי
אתה מוצא אלא ל"ב"³², ורש"י היה צריך להביא
הוכחה זו?

אמנם כך מובא גם במאמרו של רבי יהודה ב"ר
שלום, אך: (א) זה עצמו קשה, (ב) כאמור מספר פעמים
אין רש"י מצטט בפירושו דרשות חז"ל, אלא אם הן
שייכות לפשוטו של מקרא, ואם כך, לא היה רש"י
צריך להביא את מאמרו של רבי יהודה ב"ר שלום,
אלא את ההוכחה מן הפסוק הקודם³³. ובמיוחד כאשר
גם ההוכחה מן הפסוק ההוא מצויה בדברי חז"ל³⁴.

(ה) מדוע בוחר רש"י את הגירסה בתנחומא²², שלא
תמצאם אלא "שבעים חסר אחת", ולא את הגירסה
הקצרה יותר של 'במדבר רבה'²³ - "הרי ס"ט"³⁵?

(ו) מדוע חוזר רש"י ואומר בסיום פירושו "והיא
השלימה את המנין", לאחר שכבר אמר "ונמנית
בשבעים נפש"? ובמיוחד כאשר הוספה זו אינה נמצאת
במדרש³⁶.

(ז) מדוע מציין רש"י גם את שמו של בעל המאמר
- רבי יהודה ב"ר שלום - שאת זאת הוא עושה, כאמור
מספר פעמים, רק לשם תוספת ביאור בפירושו³⁷?

ו.

חיזוק התמיהה לפי פירושי רש"י במקום אחר

התמיהה על הדיוקים דלעיל היא גדולה אף יותר:
רש"י כבר הביא לפני-כן, בפרשת ויגש³¹, ענין זה
אודות הכללת יוכבד במנין הנפשות הבאות מצרימה,
אבל בהבדלים מסויימים:

וראה רש"י שם.

(22) פרשתנו טז. תנחומא באבער יט.

(23) במדב"ר פ"ג, ח.

(24) פסיקתא דר"ב (באבער) ס"פ שקלים. יל"ש כאן רמז תרצ. עזרא

רמז תתרסז.

(25) ולא בתוכן – שהרי מביאו בשם ר"י בר"ש [אלא שבכ"ז משנה
הלשון, ובמכ"ש מזה שלפעמים משנה רש"י גם לשון הכתוב ומעתיקו
בסגנון המתאים לפירושו על אחר – ראה פרש"י ואתחנן ו, ז. ובארוכה
ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 5 (בשוה"ג), ע' 35 הערה 7. ועוד].

וגם את"ל, שמכיון שמביאו בשם ר"י בר"ש מוכרח לומר שמצא
גירסא כזו – מ"מ, מכיון שרש"י מעתיק גירסא זו שאינה נפוצה בפירושו,
הרי מוכן שגם דיוק לשון זה ("מן הבטן" – ולא "משנולד") שייך ונוגע
לפשוטו.

(26) משא"כ לפני זה. ודלא כדעת (ר' לוי בשם) רשב"ג (ור' ברכי)
דלמוד כו' עד שהן במעני אמון (מקומות שצוינו בהערות 22-24. ב"ר
פצ"ד, ט. מדרש שמואל פ"ב. ובי"ש עזרא שם גרים בדברי ר' ברכי:
נמנין ממעי אמו).

(27) ואף את"ל שמצא גירסא כזו (כנ"ל הערה 25) – מ"מ, צ"ל טעם

בפשוט"מ למה בחר רש"י גירסא הנדירה ולא גירסא הרווחת כו'.

(28) ולכאורה "עם כניסתה.. אותה" הם דברי רשב"ל (בשינוי קצת)

בתנחומא (ות"ב) שם. במדב"ר שם.

(29) סוטה יב, א. ב"ב קכ, רע"א. קכג, רע"ב.

(30) ראה לעיל הערה 28.

(31) ויגש מו, טו.

(32) ל' רש"י ויגש שם, כדלקמן בפנים ט"ו.

(33) עם ההקדמה "למוד הוא אותו השבט כו'".

(34) במדב"ר פי"ג ב.

(35) ובפסיקתא דר"ב שם (וכן ביל"ש עזרא שם) מסיים: נמצאו כולם

ס"ו.

(36) הלשון "השלימה את המנין" (גבי יוכבד) מקורו בב"ר שם

(ובשינוי). אבל שם אינו כפל לשון. וע"ד לשון רש"י פינחס דלקמן בפנים

ס"ו.

(37) ובפרט, שבד"ה שלאח"ז ("על פי ה'") מביא ג"כ מימרא דר"י

בר"ש (ראה תנחומא (ות"ב) כאן. במדב"ר פ"ג, ט. ועוד) מבלי להזכיר

שמו.

ענין בפני עצמו: הקב"ה בחר בלויים "תחת כל בכור" 32
 - "שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". 33
 לכן אין רש"י יכול להסביר שהסיבה למנין הלויים 34
 "מבן חודש ומעלה" היא משום שהם פודים את 35
 הבכורות "מבן חודש ומעלה", כי על כך התחדש 36
 והצטוו⁴⁴ רק מאוחר יותר. 37

ח.

שומר משמרת הקודש

כיון שמנין הלויים מוזכר בהמשך לפסוקים 38
 המדברים על עבודת הלויים, סביר לומר שהמנין קשור 39
 בעבודתם, ותמוה: עבודת הלויים מתחילה רק "מבן 40
 שלשים..."⁴⁵, ואם כך צריך היה גם מנינם להתחיל 41
 "מבן שלשים" - איזה קשר יש ללוי "מבן חודש" 42
 לעבודת בני לוי⁴⁶? 43

על כך מוכרח רש"י להוסיף "נמנה ליקרא שומר 44
 משמרת הקודש": גם "בן חודש ומעלה" קשור 45
 לעבודת בני לוי, כי מגיל זה (על אף שאין הוא עובד 46
 בפועל) הוא נקרא - "ליקרא - שומר משמרת הקודש". 47

ט.

בני לוי מביאים שלימות מיד עם היוולדם

אך לפי זה לא מובן: ניתן להבין את הצורך למנות 48
 את שבט לוי בנפרד, ואף את מניית מבן חודש ומעלה, 49
 כיוון שהם "לגיון של מלך", ושונים מן השבטים 50
 האחרים, אך מדוע תהיה בהם המעלה שכבר "מבן 51
 חודש ומעלה" הם יקראו "שומר" - תואר המורה על 52
 פעולה בלשון הווה⁴⁷ - משמרת הקודש"? 53

על כך אומר רש"י "אומר רבי יהודה בן רבי שלום, 54
 למוד הוא אותו השבט". והוא מסביר שלא זו בלבד 55
 שיוכבד נספרה, אלא היא נכללת במספר של "שבעים 56
 נפש", ויותר מכך, היא השלימה את המנין. 57

דיוק זה מבהיר גם ל'בן-חמש' שבהדגשת התורה 58
 את מספר הנפשות "לבית יעקב הבאה מצרימה 59
 שבעים"⁴⁸ יש שלימות. המספר שבעים מורה על 60

1 (א) שם מתעכב רש"י על הפסוק "אלה בני לאה...
 2 כל נפש... שלשים ושלש", (ב) שם הוא אומר "ובפרט
 3 אי אתה מוצא אלא ל"ב", ולא "ל"ג חסר אחת", (ג)
 4 שם הוא אומר "אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות
 5 בכניסתן לעיר"³⁸, (ד) שם אין רש"י כופל לבסוף
 6 "והיא השלימה את המנין", (ה) שם אין רש"י מציין
 7 את שם בעל המאמר³⁹ של "ובפרט אי אתה מוצא
 8 אלא ל"ב"?

9 והפליאה אף מתחזקת: גם בפרשת פינחס, על
 10 הפסוק²⁰ "אשר ילדה אותה ללוי במצרים", אומר רש"י
 11 שיוכבד נכללה במנין שבעים הנפש, אך שם הוא אומר
 12 בקצרה⁴⁰ - "כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא
 13 השלימה מנין שבעים, שהרי בפרט אי אתה מוצא
 14 אלא ששים ותשע".

15 מכאן רואים, שאף אילו חייב היה רש"י להביא את
 16 ההוכחה מכך ש"נמנית בשבעים", הוא יכול היה לומר
 17 בקיצור כפירושו בפרשת פנחס (הדומה ללשון הגמרא
 18 במסכת בבא בתרא⁴¹): (א) "אי אתה מוצא אלא ס"ט"
 19 - ולא "שבעים חסר אחת", (ב) לא לכפול "ונמנית
 20 בשבעים נפש... והיא השלימה את המנין", (ג) לא
 21 לציין את שם בעל המאמר⁴²?

ז.

מנין הלוויים "מבן חודש" אינו בגלל פדיון הבכורות

22 ההסבר לכל זה הוא:
 23 כאמור לעיל (בס"ג) מופיע הפסוק כהמשך לנאמר
 24 "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל... והיו
 25 לי הלוויים", ורש"י מפרש שם: "מתוך בני ישראל -
 26 שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". לפי שהיתה
 27 העבודה בבכורות... והלויים... נבחרו תחתיהם". כלומר,
 28 לפי רש"י יוצא שהכוונה בפסוק "לקחתי את הלוויים...
 29 תחת כל בכור..." אינה לפדיית הבכורות בלויים, כפי
 30 שמסבירים מפרשים אחרים⁴³, שהרי הציווי על פדיון
 31 זה כתוב מאוחר יותר, לאחר מנין הלוויים, אלא כאן יש

נצטוו, ואינו שייך לנדר"ד)) שנאמר "א צריך לפדות בנו בכורו.
 (45) פרשתנו ד, ג. נשא ד, כג. שם, ל. וגם לימוד הלכות עבודה הוא
 מבן כ"ה - פרש"י בהעלותך ח, כד.

(46) ועוד: הרי מנו עוה"פ את הלוויים "מבן שלשים שנה ומעלה ועד
 בן חמשים שנה" כפרש"י "מנה מהם את הראוין לעבודת משא"
 (פרשתנו שם, ב), "כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" (נשא שם, כב).

(47) משא"כ שם העצם: נח - זה ינחמנו (בראשית ה, כט). ועוד.

(48) ויגש שם, כז.

(38) אלא ששם אין מקום לכפול "בפתח העיר", אחרי שכבר אמר
 "שנולדה בין החומות".

(39) "ר' ברכי" (במדבר ר"פ"ג שם).

(40) אף ש"ל (בדוחק קצת) דמקצר מפני שסומך על פ' כאן.

(41) קכג, סע"א. - אלא ששם איתא "שבעים חסר אחד".

(42) "ר' חמא בר חנינא".

(43) ספורנו. ולהעיר מראב"ע כאן (פסוק יג). וראה במפרשים
 שבהערה 17.

(44) כי עד אז הי' הציווי (בא יג, יג (ובפרש"י שם, יא - על מתי

למרות שחלו עליו בתקופה זו גדרי מלך, לפי שיטה 32
זו⁵⁸.

ומרובה מדה טובה... עצם כינוי הלויים בתואר 34
"שומר משמרת הקודש" הוא ענין של מעלה וחשיבות. 35

יא.

כיצד ניתן לכנות בתואר, בלי ביטוי מעשי לכך

אך עדיין קשה [בנוסף לדיוקים דלעיל בסעיף ה' - 36
(א) "נמנה מן הבטן". (ב) "כניסתה בפתח מצרים", (ג) 37
"שבעים חסר אחת"] מדוע מציין רש"י דוקא את 38
המעלה של "שומר משמרת הקודש"? 39

וכן צריך להבין: בכל זאת, כיצד ניתן לכנות את 40
הלויים בתואר "שומר משמרת הקודש", החל "מבן 41
חודש ומעלה", בזמן שלמעשה אין הם שומרים⁵⁹? 42

לכאורה ניתן היה לומר, שגם לשם כך מציין רש"י 43
את שם בעל המאמר רבי יהודה בן רבי שלום - כי 44
לשיטתו אפשר לקרוא גם לילד שזה-עתה נולד על-שם 45
פעולותיו בעתיד⁶⁰: 46

נאמר במשנה במסכת נדרים⁶¹, שאם אדם אומר 47
"קונם שאינו נהנה לזרע אברהם, אסור בישראל ומותר 48
באומות העולם". ושואלים בתלמוד ירושלמי⁶²: "ואין 49
ישמעאל בכלל זרעו של אברהם? [ועונים, שנאמר⁶³ 50
- כי ביצחק יקרא לך זרע. (ושוב שואלים): ואין עשו 51
בכלל זרע יצחק? אמר רבי יודן בר שלום: ביצחק - 52
במקצת יצחק. ר' הונא אמר בי"ת (של "ביצחק") תרי 53
- (=שניים), בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות, 54
העולם הזה והעולם הבא". 55

לכאורה, אינו מובן הסברו של ר"י בר"ש האומר 56
"ביצחק במקצת יצחק": עשו היה, למרות הכל, זרע 57
יצחק, במיוחד לפני שיצא לתרבות רעה (שלא 58
כישמעאל, שהתורה עצמה אומרת עליו "וגם את בן 59
האמה", שאינו של אברהם) - וכן לא בא הכתוב 60
לסתום אלא לפרש⁶⁴: כיצד רואים מן הפסוק שיעקב 61
הוא "מקצת יצחק", ולא עשו? 62

1 שלמות⁴⁹ של כלל העם היהודי⁵⁰. ויוכבד השלימה מנין
2 זה, כלומר, היא גרמה לשלמות ב"בית יעקב" כולו,
3 בגרמה לכך שמספרם יהי' שבעים.

4 וכיוון ש"למוד הוא אותו השבט" שמיד עם
5 היוולדם הם מסוגלים לגרום לשלמות "בית יעקב"
6 כולו, לכן אפשר למנותם כבר "מבן חודש", ואף
7 לקרוא להם "שומר משמרת הקודש" - תפקיד הקשור
8 לעם ישראל כולו, כלשון רש"י דלעיל - "שיהיו ישראל
9 שוכרין אותן..."

10 [בכך גם מובן - (א) מדוע מביא רש"י הוכחה
11 מ"שבעים" ולא מ"שלשים ושלש", (ב) מדוע הוא חוזר
12 ומדגיש "והיא השלימה את המנין"].

י.

שם בעל המאמר

13 במחשבתו של 'בן חמש למקרא' - לפחות אצל
14 תלמיד ממולח⁵¹ - עדיין לא ברור, אם עד היותו "בן
15 שלשים" אין הלוי "שומר משמרת הקודש", מה
16 מוסיפה קריאתו בשם זה, שהיא הכרזה בלבד⁵²?

17 להסברת שאלה זו מציין רש"י את שם בעל המאמר
18 "רבי יהודה בן רבי שלום", שלשיטתו קריאת שם
19 חשובה כשלעצמה:

20 בתלמוד הירושלמי⁵³ שואלים: "כתיב⁵⁴ והימים
21 אשר מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה... וכתיב⁵⁵:
22 בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים
23 ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה..." ויוצא, אפוא,
24 שבפועל מלך ארבעים שנה ושישה חדשים? ומובאים
25 על כך מספר תירוצים. לאחר מכן נאמר: "אמר רבי
26 יודן בי רבי שלום, כתיב⁵⁶ כי ששת חדשים ישב שם
27 יואב וכל ישראל. אמר לו הקב"ה, אני אמרתי לך אל
28 תתגורו בם⁵⁷ וביקשת להתגרות בם, חייך שאינך נמנין
29 לך", מכאן רואים שלדעתו של רבי יהודה בן רבי
30 שלום, הרי עצם העובדה שהתורה אינה מכנה אותו
31 בתואר מלך במשך ששה חדשים, היא עונש כשלעצמו,

(55) ש"ב ה, ה.

(56) מ"א יא, טז.

(57) דברים ב, ה.

(58) כי לא משמע שם דכוותו כר' חונא דלא הי' לו דין מלך.

(59) וראה גו"א כאן.

(60) וראה מדרש תהלים (מזמור צב בסופו): כיון שהוא עתיד לשמור

כאילו שמר.

(61) פ"ג מי"א.

(62) שם ה"ח.

(63) וירא כא, יב.

(64) פרש"י נח י, כה.

(49) וראה רש"י האזינו לב, ח. ולהעיר מרש"י בשלח טו, כז.

(50) ע"ד שהוא בכללות יותר - (ויהיו בני יעקב) שנים עשר (וישלח

לה, כב).

(51) ראה קידושין כט, ב: זריז וממולח (אבל מדלא פרש"י תיבת

"ממולח" - משמע דגריס בש"ס תיבה שא"צ פירוש - עיי"ש הגירסאות.

ולפענ"ד "ומולח" - מדכותב בפי' "והאב רואה שיעצ"ח כו").

(52) וראה במדב"ר כאן: "וכי מבן חודש יכולים לשמור כו' בשביל

לכפול להם שכר כו" - אבל (נוסף ע"ז שע"ד הפשט אין שייך בזה ענין

ד"שכר", הרי) אי"ז שיטת ר"י בר"ש, שהרי הובא בבמדב"ר שם כ"ד"א.

(53) ר"ה פ"א ה"א.

(54) מ"א ב, יא.

27 [ואילו לגבי עבודות אחרות של שבט לוי (שבגללם
28 הם נקראים לגיון של מלך) אי אפשר לומר שמי שאינו
29 מבצע את העבודה בפועל יוכל להיכלל בלגיונו על שם
30 העתיד].

יג.

הלויים נמנים עוד "מן הבטן" וההוכחה מיוכבד

31 אבל 'בן חמש למקרא' שואל: מניית הלויים "מבן
32 חודש ומעלה" מצביעה על מעלה שיש בהם, ואילו
33 היתרון של "בן חודש" שהוא "שומר משמרת הקודש"
34 איננו שלל, והוא לא פועל זאת. מעלה זו תלויה באמו,
35 שילדה אותו ומגדלת אותו (צריך לאמו⁷⁵) בסמוך לה
36 במחנה לוייה - "סביב למשכן העדות".

37 וכן אפשר לשאול: בדיוק כשם שהלויים שומרים
38 על המשכן בעצם חנייתם סביב המשכן שלא יקרב זר
39 מבני ישראל, כך שומרים כל בני ישראל את המשכן
40 בעצם חנייתם סביב הלויים (שמסביב למשכן) שלא
41 יקרבו אומות העולם. ומהי אפוא, המעלה המיוחדת
42 של שבט לוי בענין שומר משמרת הקודש, שבעבורה
43 נמנים רק הם "מבן חודש ומעלה"?

44 לפיכך מביא רש"י את מאמרו של ר"י בר"ש "למוד
45 הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן"... שבאמצעותו
46 מתורצות שתי השאלות: שבט לוי ("אותו השבט")
47 נמנה "מן הבטן", כלומר, אף כאשר הולד הוא רק "מן
48 הבטן" ומעלתו תלויה באמו, כבר אז הוא נמנה בנפרד,
49 והוא מציאות בפני עצמה⁷⁶.

50 וכדי להבהיר שאין יוכבד "נמנית בשבעים נפש"
51 כאשר היא כבר מציאות עצמאית, אלא כאשר היא
52 עדיין קשורה לבטן אמה, מדייק רש"י ואומר: (א) "עם

1 מוכרחים אפוא לומר, שמכיון שבגיל שלוש-
2 עשרה⁶⁵ יצא עשו לתרבות רעה⁶⁶, הרי אין הוא נחשב
3 זרעו של יצחק כבר בעת היוולדו⁶⁷.

4 ומרובה מדה טובה - מכיוון שהלוי יהיה בעתיד
5 "שומר משמרת הקודש" אפשר לכנותו בתואר זה
6 משעת לידתו.

7 אך תירוץ זה אינו מתקבל⁶⁸: גם בתלמוד הבבלי⁶⁹
8 מובא תירוץ זה "ביצחק ולא כל יצחק" ושם זוהי גמרא
9 סתם, כלומר, לדעת הבבלי, שהלכה כמותו, זו דעת
10 הכל, ולא שיטתו של ר"י בר"ש.

11 וזאת בנוסף לכך שבלתי סביר שלדיון ארוך כל-כך
12 ירחיק רש"י בציון שם האומר⁷⁰ בלבד.

13 יותר מזה, ונעיק: רש"י כבר הביא קודם⁷¹ את
14 המאמר "כי ביצחק ולא כל יצחק", ושם - באופן
15 סתמי, ללא ציון שמו של ר"י בר"ש.

יב.

שומר משמרת הקודש - שמירה כפשוטה

16 ההסבר לכך הוא:

17 באמרו "שומר משמרת הקודש" מתכוון רש"י
18 לשמירה כפשוטה, שהלויים שמרו על המשכן "שלא
19 יקרב זר"⁷², כנאמר⁷³ "ושמרו הלויים את משמרת משכן
20 העדות", ואשר על כן לפי הפשט, נצטוו "והלויים יחנו
21 סביב למשכן העדות"⁷¹.

22 ולפיכך אפשר לקרוא ללויים "ליקרא" - "שומר
23 משמרת הקודש" כבר "מבן חודש ומעלה", כי בעצם
24 חנייתם סביב למשכן העדות הרי הם "שומרי משמרת
25 הקודש", אם כי עדיין אין הם מתאימים לעבודת
26 שמירת המשכן⁷⁴.

(65) פרש"י תולדות כה, כז.

(66) פרש"י שם, ל. לך טו, טו. — וצע"ק מפרש"י תולדות כה, כב (אבל שם ה' "דרשוהו").

(67) בנוגע ההבטחות לאברהם (משא"כ לענין ירושה בכלל — ראה קידושין יח, רע"א).

כי אין לומר שמעיקרא ה' זרעו של יצחק ואח"כ (כשנעשה י"ג שנה ומרד) נתבטל — שא"כ הרי עד הביטול "כל יצחק" נקרא זרע אברהם. (וכדמוכח ג"כ מענין הירושה, שנקרא "ישראל מומר" (קידושין שם), אבל לא בטל מלהיות יורש).

(68) וגם: קושיא זו — איך שייך ליקרא שומר משמרת הקודש — אינה שייכת למימרא דר"י בר"ש. וזה קשה גם על הביאור דלעיל ס"י. וראה לקמן הערה 76.

(69) ובפרט שענין זה — קריאה ע"ש העתיד — מפורש במדרש תהלים (כנ"ל הערה 60) בענין דליקרא שומר משמרת הקודש בשם ר' נחמ' ור' פינחס.

(70) נדרים לא, א.

(71) ויצא כח, טו.

(72) ל' רש"י לעיל ג, ו.

(73) פרשתנו א. נג. וראה בהעלותך ח, כו ובפרש"י שם.

(74) ראה במדבר"כ כאן: וכי מבן חודש יכולים לשמור אהל מועד כו'. ולהעיר מבהעלותך ופרש"י הנ"ל. ולהעיר מתמיד (כו, רע"א): דלא מוט למעבד עבודה כו'. וראה לקר"ש ח"ג ע' 5-6 ובהערות שם.

(75) ראה עירובין פב, רע"ב.

(76) ועפ"י יש להמתיק יותר מה שרש"י מעתיק שם בעל המימרא ר' יהודה בר שלום (ראה לעיל הערה 68) — כי ר"י בר"ש ס"ל דדוד נענש על מעשה יואב (כנ"ל ס"י), אף שהוא לא עשה כלום, מ"מ, מכיון שנעשה ע"פ ציווי הרי זה ענין נמשך בהמצווה (יואב) כל זמן הפעולה, (ו"ששת חדשים"); ועד"ז בעניננו: אף שהאם והבן כ"א מציאות בפ"ע, מ"מ, פעולת האם עם בנה נמשכת בו להיות נמנה בפ"ע.

יד.

"יינה של תורה"

26

מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י:

27 על הפסוק⁸¹ "אנכי שלומי אמוני ישראל" מבואר
28 בחסידות⁸² (מיוסד על הזהר⁸³) שמדובר בו על ספירת
29 המלכות "שמשלמת לכל ספירה וספירה"⁸⁴ ההסבר
30 לכך הוא, שלא זו בלבד שספירת המלכות משלימה את
31 המספר של עשר הספירות, שאת זאת עושה כל ספירה,
32 אלא שבנוסף להיותה אחת מעשר הספירות, הביאה
33 המלכות שלימות לכל אחת מן הספירות.

34 מזה מובן לגבי פירוש חז"ל⁸⁵ לפסוק "אנכי שלומי
35 אמוני ישראל", שמדובר אודות סרח בת אשר שאמרה
36 "אני הוא שהשלמתי מניין של ישראל במצרים",
37 "השלמתי" הוא גם מלשון שלימות, ובמיוחד לפי
38 המבואר ב"אור-התורה"⁸⁶ שסרח בת אשר "יש לומר
39 שהוא המלכות".

40 מזה מובן גם לשון רש"י שיוכבד "השלימה את
41 המנין", שזוהי שלימות בכל בני ישראל.

טו.

שלימות הקשר בין ספירת המלכות לבין הספירות שלמעלה

ספירת המלכות מביאה לשלימות בכל הספירות, כי
באמצעותה "נמשך" הגילוי גם בעולמות בריאה
יצירה-עשיה, זוהי "עיקר הכוונה של המאציל"⁸⁷. אך
כיוון שספירת המלכות "מתלבשת" בעולמות ב"ע,

1 כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה", (ב) "לא תמצאם
2 אלא שבעים חסר אחת".

3 וההסבר לכך הוא: אי-אפשר לחשב את יוכבד
4 כמציאות עצמאית - לאחר הלידה - בין "בני ישראל
5 הבאים מצרימה"⁷⁷, כי היא נולדה רק "עם כניסתה
6 בפתח מצרים"⁷⁸. רק כאשר מונים אותה כשהיא "מן
7 הבטן", אז היא מצד אמה בין "הבאים מצרימה", מפני
8 שכבר היתה בבטן אמה לפני כניסתה למצרים.

9 וזהו הדיוק "אשר ילדה אותה... עם כניסתה בפתח
10 מצרים": אילו נולדה קודם היתה כבר מציאות לעצמה
11 כאחרים במנין שבעים הנפש, ולא היה לה קשר לענינו
12 - נמנה מן הבטן. אילו נולדה מאוחר יותר - אי אפשר
13 היה לחשבה בין "הבאים מצרימה", כי כל עוד
14 הימצאה בבטן אמה אין היא מציאות עצמאית - אלא
15 "ירך אמה". אך כיון שנולדה "עם כניסתה בפתח
16 מצרים" - שהפתח מחבר את העיר עם מה שמחוץ לה
17 - מצטרף היותה בבטן אמה לפני הכניסה, אל לידתה
18 "עם כניסתה בפתח מצרים".

19 וזהו גם הדיוק "לא תמצאם אלא שבעים חסר
20 אחת": גם לפני לידת יוכבד היו שבעים נפש, כי כבר
21 היתה מושלמת בבטן אמה, אך היה זה באופן של
22 "שבעים חסר אחת"⁷⁹: יש שבעים נפש, אך "חסרה
23 (בפועל) האחת" "והיא השלימה את המנין" - על-ידי
24 לידתה נוספה שלימות⁸⁰ ב"שבעים (שהיו) חסר אחת",
25 שיהיו שלמים.

(טווא"ח סתכ"ח. וברמב"ם הל' קדוה"ח פ"ח: נקרא חדשי שלימים כו' חסרין כו' כסדרן). וכן עד"ז "שנה... תמימה" להביא את חודש העיבור כו' שנה ועיבורה" (ערכין פ"ט מ"ג) - אף שגם בלא החודש אין חסרון גמור: ופשיטא שאין חסרון בשנה פשוטה בלי עיבורה. (וצ"ע בל' רגמ"ה שם: תמימה בין ללבנה ובין לחמה. ואכ"מ).

(81) ש"ב כ, יט.

(82) ביאורו"ז קמב, ג ואילך. ביאורו"ז להצ"ע ע' תמא ואילך. אוה"ת עה"פ.

(83) ח"ג קפ, ב.

(84) מק"מ לזוהר שם.

(85) ב"ר פצ"ד, ט. קה"ר פ"ט, יח (ב). מדרש שמואל פל"ב. פסיקתא דר"כ (באבער) פ' ויהי בשלח. ועוד.

(86) שם.

(87) אוה"ת שם.

(77) וגם לפי פרש"י ויגש מו, כו ד"הבאה מצרימה.. לשון עבר.. שמשבאו שם היו שבעים כו' - הרי ברגע שבאו ("משבאו") עדיין לא היו שבעים שהרי נולדה במצרים, כבהערה הבאה.

(78) כל' רש"י (ויגש מו, טו. פינחס שם): לידתה במצרים. ובפרש"י ויגש שם, כו: ונתוספה כו' בין החומות. שמות ב, א: בבואה למצרים בין החומות.

(79) ע"ד לשון המשנה (מכות פ"ג מ"י. הובא בפרש"י תצא כה, ב) "כמה מלקין אותו) ארבעים חסר אחת" - משום דבקרא (תצא שם, ג) נאמר "ארבעים יכנו" אלא שבהכאה בפועל "חסר אחת"; ועד"ז "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת" (שבת פ"ז מ"ב), כי הם "כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת" (שבת מט, ב. ועד"ז בירושלמי פ"ז ה"ב), ובתורה נאמר מ' פעמים אלא שא' מהן אינה מן המנין (ראה תויו"ט פ"ז שם. פני משה ומראה הפנים לירושלמי שם. ועוד).

(80) להעיר מענין "נקראת השנה שלימה כו' חסרה כו' כסדרה"

זה נרמז גם בשם בעל המאמר - רבי יהודה בן רבי
 שלום⁹¹: "יהודה" - הפעם אודה, הודאה, ספירת
 המלכות⁹². "שלום" היא התורה, ש"נִיתְּנָה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם
 בְּעוֹלָם"⁹³, וספירת התפארת⁹⁴. ר' יהודה בן רבי שלום
 הוא החיבור בין מלכות לבין תפארת, קבלת עול ותורה.
 ובתורה עצמה זהו החיבור שבין גליא לתורה -
 מלכות, לבין פנימיות התורה - תפארת⁹⁵, "דלית תמן
 לא קשיא... ולא מחלוקת..."⁹⁶,
 שעל-ידי חיבור זה, קא אתי מר, דא מלכא משיחא,
 ובקרב ממש.

(משיחת ש"פ במדבר תשכ"ט, תשל"א)

1 הרי אין בכוחה לגרום לגילוי בה מצד עצמה, כי "אין
 2 חבוש מתיר עצמו"⁸⁸ אלא על-ידי שמאיר בה האור מן
 3 הספירות שמעל ההתלבשות של ספירת המלכות.
 4 וזהו ההסבר הפנימי לכך שיוכבד השלימה את
 5 המנין באופן שנולדה "עם כניסתה בפתח מצרים"⁸⁹:
 6 השלימות בבני ישראל נגרמת דוקא על-ידי לידתה "עם
 7 כניסתה..."⁹⁰, בדומה לירידת מלכות לבי"ע; אך מצד שני
 8 היו כל ימי עיבורה לפני הכניסה למצרים (וכמוסבר
 9 לעיל היא יכולה להכנס למנין, דוקא משום כך), כי
 10 הכח לרדת ולגרום לענין של גאולה במצרים (כנאמר⁹⁰
 11 "ותחיינה את הילדים") נובע דוקא ממקום שהוא
 12 "מחוץ" ונעלה ממצרים והגבלות.

(88) ברכות ה, ב. ושל"נ.

(89) ראה עד"ז לקו"ש [המתורגמן] ח"ו ע' 34 ובהע' שם.

(90) שמות א, יז. וראה פרש"י שם, כא, ה, ד.

(91) וגם הענין ד"השלימה את המנין" נרמז בשם ר"י ב"ר שלום - כי
 שלום הו"ע השלמים "שהמלכות נקרא שלמים מטעם שהיא משלמת
 לחשבון ע"ס" (פרדס עה"כ ערך שלמים - ע"פ ר"מ פינחס רנו, ב).

(92) תו"א מד, א.

(93) רמב"ם סוף הל' חנוכה. וראה גיטין נט, ב. פרש"י ברכות ה, א.
 ד"ה פדה.

(94) פרדס עה"כ ערך שלום. ועיי"ש, דשלום (יסוד) משקט הדינים
 דמלכות.

(95) ראה בארוכה קונטרס עה"ח ע' 27 ואילך. ע' 39 ואילך.

(96) רע"מ פ' נשא קבר, ב. נח' באהג"ק סכ"ו.

18 בן דינאי שהיה רוצח ידוע, ויתנינן בן פרישה היה נקרא תחילה,
 19 ומשנעשה רוצח חזרו לקרותו בן הרצחון.
 20 משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ורבי יוחנן בן זכאי
 21 הפסיקו, שנאמר "לא אפקוד על בנותיכם כי תנינה ועל
 22 בלתיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו וגו'" ופירש כך, לא
 23 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים
 24 עצמם עם הזונות מצויים כפרדים.
 25 משמת יוסי בן יעזר איש צרידה יוסי בן יהודה איש ירושלים,
 26 במלך האשכולות - אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורם, שעד סוף
 27 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבניהם, וראה שאדם
 28 השלם נקרא 'אשכול', שנאמר "אין אשכול לאכול בבורה אותה
 29 נפשי" והמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין'.
 30 יוחנן בן גודל העביר מישראל הודיית המעשר - וידוי
 31 המעשרות, שמצוה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית,
 32 'בערתי הקדש מן הבית', וביטלו יוחנן כהן גדול. אף הוא במל את
 33 המעוררין, ואת המוקפין, יתבאר בגמרא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

1 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה הענלה, תצא העגלה
 2 ותרעה בעדר שעדיין חולין היא, נמצא משנערפה הענלה, תקבר
 3 במקומה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שעל
 4 ספק באתה מתחילתה שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה כיפרה
 5 ספיקה והלכה לה - היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
 6 וכשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. נערפה הענלה
 7 ואחר כך נמצא ההורג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
 8 הרי זה יורג.
 9 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, וכן
 10 אשה אומרת ראיתי, ואשה אחרת אומרת לא ראיתי, היו עורפין,
 11 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
 12 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ושנים אומרים לא ראיתי, היו
 13 עורפין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שנים אומרים
 14 ראינו, ואחד אומר להן לא ראיתם, לא היו עורפין שאין עד אחד
 15 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהה.
 16 משרבו הרוצחנין במלך ענלה ערופה שהרי מכירים היו מי רגיל
 17 להורג, והרי זה כמי שנודע מי הכהה, ודבר זה החל משבא אליעזר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

9 למצוות ואינם דואגים, דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי
 10 שיש לו פת בסלו להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא
 11 מקמני אמנה. ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, והיינו
 12 דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'כי מי בו ליום קמנות', מי גרם
 13 לצדיקים שיתבזבו שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קמנות
 14 שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא. רבא אמר, יום
 15 קטנות' אלו קמני בני רשעי ישראל שמתו בעודם קטנים,

1 שם מקומו, ברכתים ביהושע שיש מקום ששמו כך 'יוף ושלם
 2 ובעלות', ביוצא בדבר אתה אומר במה שנאמר בתהילים, 'בבוא
 3 היוםפים ויאמרו לשאול הלא דוד וגו'', ואף שם שאלו מאי יופים,
 4 אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המזייפין דבריהם ואומרים דברי
 5 שקר ורבי אלעזר אומר, קרויים כך על שם מקומו,
 6 ברכתים 'יוף ושלם ובעלות'.
 7 שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמנה, אמר רבי יצחק, אנשי אמנה
 8 אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא ומוציאים ממון

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית מז, יב - חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב

ותורה שבעל פה¹ שבמלכות שרשה מחכמה שלמעלה מבינה, בחי' סופר שלמעלה מספר, ערבים² עלי דברי סופרים דתורה שבעל פה יותר מיינה של תורה שבכתב וכמ"ש בלקוטי תורה בד"ה ושאתם³ מים בששון ע"ש.

(1) תיקוני זוהר בהקדמה - פתח אליהו (יז, א) "מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה". ראה לקוטי תורה פרשת ברכה צד, ג. צה, ד. מאמרי אדמו"ר מהר"ש - תורת שמואל - תר"ם א' עמוד פב, ובהנמקן שם. (2) שיר השירים רבה ע"פ כי טובים דודיק (ב). וראה ע"ז לה, א. (3) לקוטי תורה דרושים לסוכות פ, א וז"ל: "והנה נודע ענין תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שתורה שבכתב הוא רק בחינת אותיות וצירופיהן וכמאז"ל (ראה זח"ב כד, א. זח"ג יט, א. פט, ב. קנט, א. רסה, ב), כל התורה שמוותיו של הקב"ה, ולכן כל אותיותיה מנויות לכל יעדיף ויחסיר וכל אות צ"ל בדמותו ותבניתו והנגיעה פוסלת, והנה האותיות הן בבחינת בינה. וכנראה בחוש שכשכא השכל לכלל הבנה והשגה מתגלים בו בחי' אותיות במחשבה. אבל בבחי' חכמה שהוא למעלה משכל המושג אין בו בחי' אותיות עדיין. וזהו ענין אותיות התורה שהתשב"כ היא בבחי' בינה ובינה נקרא ספר תורה כמ"ש בזהר ויקהל (דף ר, א). והיינו בחינת אותיות המחשבה וכו' (ולכן חמשים יום מיצ"מ עד מתן תורה כנגד חמשים שערי בינה, וביום החמשים שער הני' ניתנה תורה וע' בזהר תצוה דף קפ"ג ע"א). ותשב"כ היא בחי' חכמה ושם אין האותיות עיקר כל כך אלא השכל וההשכלה היא העיקרית המתגלית בתוך האותיות ולכן אין מדקדקין באותיותיה כ"כ, כי בתשב"כ העיקר היא החכמה וההשכלה וכמו שאמרו בגמ' מאי טעמא דר' מאיר כו' שהוא בחי' טעמים והוא בחי' חכמה כנודע.

(ואף שלמטה הרי תשב"כ הוא בחינת ז"א ותשב"כ היא בחינת מל', הרי אדרבה באמת (משל ג, יט) בחכמה יסד ארץ שהיא מל' תשב"כ, וכוונן שמים ז"א תשב"כ הוא בתבונה וע' מ"ש [תורה אור ד, ג] ע"פ השמים כסאי והארץ הדום רגלי כו'). ובוה יובן מאז"ל ע"פ כי טובים דודיק מיין ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה. וצ"ל מהו סופרים ומהו יינה של תורה. והענין דהנה מבואר בספר יצירה בשלשה דברים ברא הקב"ה את עולמו בסופר וספר וסיפור. סופר הוא בחי' חכמה המשפיע לספר שהיא בינה בחי' מחשבה. וסיפור הוא בחינת דיבור המקבל מספר שהוא בינה שהרי בלתי מחשבה א"א לדבר. (וזהו שבשלשה דברים אלו ברא הקב"ה עולמו כי התהוות העולמות הוא מבחי' דבר ה' שהיא בחי' ספור, והדבור מקבל ממחשבה שנק' ספר שהוא נמשך מבחי' חכמה איה סופר וזהו בראשית ברא והיינו ע"י שמחכמה נמשך לבחי' מחשבה וממחשבה לדבור). וזהו ערבים עלי דברי סופרים בחי' סופר שהוא חכמה ושם הוא שרש תורה שבעל פה, יותר מיינה של תורה והיא בחי' תשב"כ שנק' ספר והוא בחי' בינה, שבחי' חכמה שהוא בחי' סופר הוא הגבוה מאד נעלה מבחי' בינה שהוא בחי' ספר. ע"ש. וראה גם תורה אור נב, ד. תורת חיים בראשית סוף עמוד כא ואילך. אור התורה בשלח עמוד תקפ-ב. ביאורי זוהר להצמח צדק עמוד תתקסא (מובא לקמן סימן קמה הערה 11).

חל"ב הוא מספר הד' יודיין⁴ דשם ע"ב⁵ דחכמה. (והוא בחי' מה טוב⁶ דודיק, שבהדדים הוא חלב, מיין. והוא דדי⁷ הנוקבא, בחי' תורה שבעל פה⁸ דמלכות). ותורה שבעל פה נמסרה למשה במ' יום שהי' בהר, מספר⁹ חל"ב. וביין תורה שבכתב כתיב, עינים, ובחלב תורה שבעל פה כתיב, שנים, כי תורה שבכתב הנה דברים¹⁰ שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה וצריך לראות את הכתב בעיניו, זהו עינים. ותורה שבעל פה צריך לומר בעל פה דוקא ולא בכתב, ובפה הוא שנים¹¹.

(4) היינו שם הוי' במילוי יודיין, יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י מספר ע"ב. וכידוע שיו"ד הוא בחכמה. עיין אגרת התשובה פרק ד. ובשם ע"ב העיקר והגובר הוא האות י', ובעבודה הענין הוא, דחכמה היא "ביטול" (עיין תניא פרק לה בהגהה), והביטול שבחכמה מאיר בבינה - בהשכל של האדם המרומז באות "ה", וכן הביטול מאיר בהמדות המרומז באות "ו", וכן מאיר במחשבה דיבור ומעשה האות "ה" אחרונה וד"ל, וזהו"ע מספר הד' יודיין. (5) ראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות חלק ב' עמוד שנג. (6) שיר השירים א, ב. "ישקני מנשיות פיהו כי טובים דודיק מיין", ודריש "דודיק" מלשון דד (ראה גם מהרש"א ע"ז לה, א), דהו"ע "חלב", וטובים "דודיק" תורה שבע"פ - חלב, דשרשה מבחי' חכמה, "מיין" תורה שבכתב דשרשה בחי' בינה. (7) מרמו כאן ב' דברים: (א) דמ"ש "מה טוב דודיק" הוא רמז על "חלב" כנ"ל מלשון דד. (ב) ה"חלב" בא מהנקבה, והוא רמז על התורה שבע"פ דוקא בחי' "נוקבא", ותורה שבע"פ הוא "במלכות", דתורה שבע"פ היא שייכת לעשי' בפועל ממש. ראה הביאור המשך תרס"ו עמוד תקיז ואילך תקלג ואילך. ראה הערה 17. (8) ראה תיקוני זוהר הקדמה - פתח אליהו (יז, ב) "מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה". ראה לקוטי תורה שיר השירים כח, א. וזהו הקשר דהשני דברים, דחלב בא מהנקבה, וכן תורה שבע"פ הוא במלכות, וכן ד"חלב" בגי' מ' כנגד הד' יודיין דשם ע"ב ד"חכמה", דמלכות מושרשת בחכמה דוקא. וע"ד אבא יסד ברתא וד"ל. (9) מבאר עוד רמז ד"חלב" קאי דוקא על תורה שבע"פ, ד"חלב" בגי' מ' כנגד הארבעים יום דלמד משה תורה שבע"פ. נמצא ד"חלב" בגי' מ"מ מרמו, הן לתורה שבע"פ גופא בחי' מלכות (עשי' בפועל כנ"ל), והן לה"שורש" בחי' "חכמה", חלב מספר "מ" כנגד הד' יודיין כנ"ל. (10) גיטין ס, ב. (11) בקשר לתורה שבע"פ - הלכה - עם שיניים, ראה גם תורת חיים בראשית עמוד רמב וז"ל: התורה נק' חלב כו'. והענין הוא כידוע בטבע תועלת שיניים שהוא לטחון את המאכל וללעוס אותו היטיב כמ"ש השיניים טוחנות כו' והוא מה שיש בטבע השיניים הגשמיים לפרר ולחלק את המאכל בלעיסה שלועס בשיניו היטיב הדק ומחמ' שנטחן המאכל בשיניים דק דק התועלת הוא מזה אח"כ כשבא המאכל אל הקיבה יוכל להתעכל בכי טוב ולהתברר בקיבה שזהו הביטול הטוב להוציא ממנו כל חלקי הטוב וחיות רוחני שבו ללעוס למזון לשובע נפשו שיתפשט בכל האיברים מראש לרגל ליתן כח

ואמר¹², שנים, שהם רק מוצא א'¹³ אותיות וטו"ש"ן,

הוא, כי על ידי תורה שבעל פה יכולים לטהר את השרץ, והוא התלמיד¹⁴ ותיק שהי' ביבנה שהי' יכול לטהר את השרץ בק"ן טעמים, וט"ס¹⁵ מספר יבנה, ושם הי' יכול לטהר וט"ן, וכמ"ש במ"א מזה בס"ד.

גם שנים הוא הד' יודי"ן דשם ע"ב דחכמה כשכל אחד כלול¹⁶ מי, ויש ל"ב שנים כמספר¹⁷ ל"ב נתיבות¹⁸ החכמה, והיינו לבן שנים, לב"ן ר"ת ל"ב נתיבות, והוא ל"ב נתיבות חכמה, זהו חלב ר"ת חכמה ל"ב. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רנ

- הפה, אותיות אה"ע - מהגרן, בומ"פ - מהשפתים, גיכ"ק - מהחין, דלנט"ת - מהלשון, זסר"ץ - מהשיניים.
(14) עירובין יג, ב. תנא תלמיד ותיק הי' ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים.
(15) פירוש: אותיות "זסר"ץ" מה"שינים" נתחלק "זס-שרץ", אותיות "זס" בגי' יבנה, וזהו שדוקא תלמיד שדרש בתורה שבעל פה ב"יבנה", הי' יכול לטהר "שרץ", זהו רמז וט"ס-שרץ.
(16) היינו ד' מאות, שהוא גימטריא שנים.
(17) ראה עץ חיים שער (כח) פרק ה. תורת חיים בראשית עמוד רלט, ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי עמוד תקעד ואילך. ועוד.
(18) ל"ב נתיבות החכמה - זוהר ח"ג (תוספות) שא, א.

חזק בכולם בכל אחד ואחד לפי אופן פעולתו, והפסולת של המאכל נדחה לחוץ כו', אבל אם לא הי' לועס בשיניים היטיב הרי המאכל בא בקיבה כמו שהוא בגולמתו ולא הי' מכח הקיבה לעכל המאכל ולא הי' למזון להתפשט באיברי הגוף, (וכמ"ש (שבת קנב, א) דוק בכ"י ותשכח בנגרי כו').

והנמשל מזה יובן תחלה במזון ומאכל רוחני דתו' כמ"ש ותורתך בתוך מעי כו' כידוע התורה הנגלית לנו נק' מזון לנשמה אלקי' לחזק כל כוחות שלה מראש לרגל כו' וכמ"ש כי אמרתך חייטני כו' וכמ"ש לכו לחמו בלחמי כו' ואמנם אין זה כ"א שיהי' תחלה בחי' הטחינה בשיניים שזהו ענין הגירסא ל' גרש כרמל שהוא לטחון דק דק בדיבור בפה דוקא שזהו בשיניים ל"ב נתיבות חכמה שנק' שיניים הטוחנות למע' וכמו שנראה לעין שכל שמדקדק ומחלק הדבר הלכה בריבוי החלקים בדיבור בפה דוקא אז יבין וישכיל ויחי' לנשמתו להיות תורתו בתוך מעיו להיות תורה אור לחיות נשמתו גם במוחין ומדות עד גם בהילוך בדרכי ה' כל היום בסור מרע ועשה טוב שזהו בחי' רגל של הנשמה כמ"ש צדיקים ילכו בס' כו', וזהו שאמר חיים הם למוצאיהם בפה דוקא, והוא התועלת לברר לעץ הדעת טוב ורע באמרו זה כשר וזה פסול כו'. ע"ש.

- (12) מקשר ומרמז עוד ראי' ד"שינים" הו"ע תורה שבע"פ דוקא.
(13) פירוש: דיש ה' מוצאות הפה (ספר יצירה פ"ב, ג), דאותיות הדיבור נוצרות ע"י שההבל והקול מכה באחד מחמשה מוצאות

אגרות קודש

ב"ה, ראש חודש סיון, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

מר יוסף שי' דקל

שלום וברכה!

מאשר אני קבלת מכתב כ', וכן הספר "מלחמה גרעינית ושלום גרעיני" ליהושפט הרכבי. תודה על העבר וגם על להבא, שבטח ימשיך בכגון דא.

כמנהג בני ישראל למצוא רמזים בתורה על כל ענין ופרט, ובעמדתו ימים ספורים לפני זמן מתן תורתנו, הרי ענין התורה הוא לזכך את החומר והגשם עד שיתגלו הכחות הצפונים בהם, ועד למקור הראשון הוא כח הפועל בנפעל, אשר בדברו שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. שמזה מובן מה גדלו כחות-עד שיש בכל דבר וענין, אלא שצריך לחדור לפנימיות החומר לגלות, כאמור, את הצפון בתוך תוכו ופנימיותו.

והנה המדע מתחיל לגלות את זה בחומר כפשוטו, שזהו מנקודות החקירה בשטח המדע הגרעיני, ומשלב לשלב וממדרגה למדרגה מתעמקת החקירה גם בנוגע לבני אדם ועניניהם, אשר בסגנון חכמינו ז"ל כל אחד עולם מלא הוא, ובפרט שישליט הפנימיות על החיצונית, הצורה על החומר, והרוחניות האמתית על הלבושים והקליפות המכסים עלי', עד שכל פרט שבבריאה, ועל אחת כמה וכמה כללות הבריאה, יכריזו אנכי ה' אלקיך, ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו.

בכבוד ובברכת מועדים לשמחה ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

א, ב – וידבר ה' אל משה במדבר סיני
באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית
לצאתם מארץ מצרים לאמר

א. איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל
מנגד סביב לאהל מועד יחנו יובן בס"ד על פי מה שכתבו
המפרשים ז"ל דשמירת המועדים הוא תיקון לעון העגל
שה' בשש שעות דהם ט"ו יום¹ שעולים ש"ס שעות ונתבטל
איסור שש שעות דעגל בש"ס שעות של מועדים.

והנה ידוע שהמועד נקרא אות גם ידוע דשלש רגלים
הם כנגד שלשה אבות פסח בחינת יצחק, ושבועות יעקב,
וסוכות אברהם. וז"ש באותות הם שלש רגלים שנקראו
אותות שהם מתייחסים לבית אבותם, יחנו בני ישראל
בקדושתם ושמירתם, ואז אף על פי שהם חטאו וה' מנגד
במעשה העגל הנה בעתה יהי תיקון סביב. [אותיות] ביב
ס', ר"ל חלל ס', כי ביב ר"ל חלל כמ"ש רז"ל עומדת על פי
הביב שהוא ר"ל על פי החלל ודומה לזה (איוב יא, יב) איש
נבוב ילבב. נבוב ר"ל חלול דיתבטל איסור העגל בששים כדן
איסור שנפל לתוך ששים שהוא בטל, ועל ידי זה לאהל מועד
מקום הראת שכינה יחנו.

או יובן בס"ד [מנגד] אותיות מן ג"ד רמז לשם שדי שהוא
ג' אותיות ושם אדני שהוא ד' אותיות שנפגמו בחטא אדם
וחוה כמ"ש המקובלים² ז"ל בפסוק (בראשית ג, יד) הנחש
השיאני [בשם הראב"ד ז"ל דבחטא אדם הראשון נפגמו
ב' דלת"ן משם אדני ושם שדי, ונשאר משם שדי ש"י,
ומשם אדני אנ"י] שנשאר ש"י ואנ"י אותיות השיאני, הנה
בעתה בתיקון שני שמות אלו אז יתקברו ישראל אל פני
הקודש וסביב לאהל מועד יחנו.

בן איש חי – דרשות

ב. במד"ר³ (במדב"ר פ"ב, יד) והי' מספר בני ישראל כחול
הים, אתה מוצא אברהם שנתברך בככבים שנאמר (בראשית
טו, ה) הבט נא השמימה וספור הכוכבים, יצחק נתברך כחול
הים כו' (בראשית טז, י) ארבה את זרעך וגו' כחול אשר על
שפת הים, יעקב נתברך בעפר וכו' הי' נצרך לומר בני יצחק
ואינו אומר כן אלא והי' מספר בני ישראל אלא בשעה וכו'
מסר יצחק ליעקב וכו', עוד איתא במד"ר שם מה דרכו של
חול מכניסו לאור ומוציאו בולים ועושין הימנו כלי זכוכית
וכו' ויש להבין מה ענין חשיבות ישראל לזכוכית, ועיין מגילה
דף ו' חול זו זכוכית לבנה.

(1) ימי השלש רגלים, סוכות ז' ימים, פסח ז' ימים, שבועות יום א'.

(2) כמ"ש המקובלים ז"ל בפסוק הנחש השיאני: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת נשא סימן נא. פרשת ויצא סימן רצא. פרשת תצוה סימן צב.

(3) במד"ר והי' מספר בני ישראל: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת במדבר
סימן נב, ובהנמקן שם.

ונראה עפמ"ש במש"ז או"ח סי' תק"ס בשם מהרי"ט
דמה ששוברין כלי זכוכית בנישואין להראות שכלי זכוכית
שנשבר עדיין יש לו תקנה⁴ להתכונן מחדש, וכן בנישואי כנסת
ישראל להקב"ה הגם שישאל חוטאים וגלו עתידין לחזור
כשיחזרו בתשובה, וזהו שנמשלו ישראל לחול שעושין ממנו
זכוכית (ועיין שבת ט"ו ע"ב ושם ט"ז ע"א ותבין) לפי שיש
להם תקנה גם כשנשברו.

ודבר זה הורה להם יצחק באמרו פלגא עלי ופלגא עלך
כדאיתא בשבת פ"ט דגם כשנשברו מחצה למחצה יש להם
תקנה, ויש לרמז ולהבין הענין דנודע שיש חטא מצד חלק
החומר המתאווה ודבר זה נגרם בבריאתו ית"ש את האדם
על אופן זה ולכן אמרו חז"ל בסוכה נ"ב שהקב"ה מתחרט
על שברא יצר הרע, ואמנם אם האדם חוטא בשכלו זה אינו
בטבע היצירה אדרבא ראוי לשכל לנטות אחר שרשו העליון,
וזה שכתוב פלגא עלי כי החלק השכלי תיקן יצחק בעקדה
שמסר נפשו באמונתו לדברי אברהם אביו שאמר בשם ד'
וכמ"ש בשו"ת החתם סופר חלק אורח חיים סימן ר"ח, דזהו
שאומרים ועקדת יצחק לזרעו היום וגו' לפי שאצל אברהם
ששמע מפי הקב"ה אין הנסיון גדול כל כך כמו ביצחק שלא
שמע רק מפי אביו הנביא והאמין לקולו ופלגא עלך זהו חלק
החומרי שנגרם מצד טבע הבריאה.

וזה שכתוב והי' מספר בני ישראל כחול הים שאם יחזור
בתשובה יש להם תקנה, וזה שכתוב (הושע ב, א) והי' במקום
וגו' יאמר להם בני אל חי, וזה שכתוב ושמו להם ראש אחד
זהו זכותו של יצחק לבד שהי' בנו יחידו של אברהם וכמו
שכתוב קח נא את בנך את יחידך כי אברהם ויעקב אמרו
ימחו על קדושת שמך ורק יצחק הגין בעדם.

ובזה יש לומר מה שכתוב בתענית כ"ד ב' בעובדא דר"י
דשלף מסאנו ונחית מיטרא וחזת ר"מ אגודא דנהר פפא
מה"ש בדמות מלחי דקא מלי ארבי בחול ונעשה קמח,
דהכוונה בזה שנמשלו ישראל לחול הים שממנו מתהווה
הזכוכית שגם בנשבר יש לו תקנה על ידי זה נעשה להם קמח
בנס שאם אין תורה אין קמח משא"כ אם יש תורה יש קמח.
תכלת מרדכי

ג, מה – קח את הלויים תחת כל בכור בבני
ישראל ואת בהמת הלויים תחת בהמתם והיו
לי הלויים אני ה'

ג. "והיו לי הלויים אני ה' ראשי-תיבות "א"ל"י"ה"ו,
כי הוא יברר לעתיד ייחוס המשפחות כאז"ל. (משנה סוף
עדות).

שבט מיהודה

(4) שכלי זכוכית שנשבר עדיין יש לו תקנה: עיין בענין זה ילקוט משיח וגאולה על
התורה פרשת נשא סימן לא.

♦ יום ראשון כ"ז אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשכן זמנא פחד לירחא תנינא פשתא
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאֶהָל
מוֹעֵד בְּאַחֶר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לִיצִאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

וכשפא להשרות שכנתו עליהם - מנאן. באחד בניסן
הוקם המשכן, ובאחד באיר - מנאן.

כז"א וַיִּדְבֹּר בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאַחֶר לַחֹדֶשׁ • מֵתוֹךְ
חֲבֹתֶיךָ לִפְנֵי, מוֹנֶה אוֹתָם כָּל שְׁעָה: כְּשִׁיצְאוּ מִמִּצְרַיִם
מֵאֶרֶץ, וּכְשֶׁנִּפְלְוּ בְּעֶגְלָה - מֵאֶרֶץ לִידַע מִנֵּן הַנוֹתְרִים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ז' עמ' 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

וכלם - מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות שבפחותים" -
נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום שלשמה נמנו
היא הנקדה שבה שנים כל ישראל, ואין בזה חלוקים. והיא
נקודת היהדות ("דער פֿינטעלע איד") שבלב כל אחד
מישראל, שנמצאת בכל אחד בשנה.
אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל
גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי,
ואינה נפרת (ע"ד הרגיל).
ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנון זה הוא "להודיע
חבתך" (רש"י ר"פ שמות), דחבתך זו של ישראל, שהיא נקודת
היהדות, תבוא לידי גלוי, ותנדע לכל.

במדבר סיני . . באחד לחודש.

מתוך חבתך לפני מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)
לכאורה תמונה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים
החביבים הוא שמפני יקדם רוצה האדם לדעת מנינם
המדויק, אף הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע
את מספרם המדויק של בני ישראל, ואם כן מדוע הוא
מונה אותם כל שעה?
יש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום
שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת
הש"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד
דומה לחברו בדרגתו.
ומזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש לרעהו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז' עמ' 2)

יום. ורצה ה', שגם המנין השיר למשכן יהיה באחד לחודש,
ביום זכאי. ומנין שבים הקמת המשכן לא היה שיר ענין
אחר (מצד גדל עלוי המשכן), מנאם באחד באיר, שדומה
קצת ליום הקמת המשכן.

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באיר מנאם (רש"י
א, א)
וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר,
דהנה בנוגע להקמת המשכן מדגיש הכתוב בפרשת פקודי
שהיתה "באחד לחודש", וזוהי אחת העטירות שנטל אותו

ב קבילו ית חשפן כל כנשתא דבני ישראל
לירציתיהון לבית אבהתהון כמנין שמקוה כל
דכורא לגלגלתהון:

ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לזה מאמר באחד לחודש וגו' בשנה
השנית, אם כן מאמר באהל מועד הוא
מחברת הכללות ולזה נסדר באחרונה
בסדר שנה השנית שנסדר אחר מאמר
באחד לחודש, ותדע כמה הוא מפלג
מקום אשר ה' שם ממה שמצינו שבה'
אמות שבין בדי הארון עמדו ורחים
ס' רבוא של ישראל (בירפיה) הרי שהגם
שהוא לעין מועט הוא מרבה לצד
השוכן בו ברוך הוא: תורה ב

בשנה השנית:
ונראה כי הכתוב ארפא השפיל לדבר
בשעור שנה, והוא על דרך
אומרים (ביר פסח) הנה מקום אתי
שמקומו של הקדוש ברוך הוא הוא
טפל לו, ולערך זה יהיה טפל כל המקום
לגבי המקום אשר חונה שם האלהים,
ומעתה מחברת הכללות הוא אהל
מועד והמדבר הוא פרט טפל לו,
ולחעירך הכתוב בכונה זו סדר סמוך

א) במדבר סיני וגו'. רז"ל דרשו (במדבר
א') הבנות יקרות בפסוק זה, ונשארו
להעיר למה לא השווה ה' מדותיו
יתברך בשעור הדברים, כי כשהזכיר
הודעת המקום הקדים מחברת הכללות
שהוא מדבר סיני ואחר כך הזכיר פרט
המקום ואמר באהל מועד, וכשהזכיר
הודעת הזמן הקדים זכרון פרט הזמן
ואמר באחד לחודש השני ואחר כך
הזכיר מחברת כללות הזמן ואמר

זש"י - לְמַשְׁפַּחְתָּם • דַּע מִנֵּן כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט. לְבֵית
אֲבֹתָם • מִי שֶׁאָבִיו מִשִּׁבְט אֶחָד וְאָמוּ מִשִּׁבְט אֶחָד,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 25 - מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המנן

ענין ה'מנן' הוא שגם דבר ששפיעצמו אין נפרת בו חשיבותו, הרי פשהולכים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל.

ועל-דרך-זה הוא בבני ישראל: מנינם על-ידי הקב"ה, מגלה דרגה נעלית בעם ישראל, אשר גם פשהחיצוניותם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שונים הם לגויים ורממנא-לצלן, הרי גם אז לא יתבטלו. שפיין שהקב"ה מנה וספר אותם, נכר שחביבים הם לפניו.

שאו את-ראש כל-עדת בני-ישראל (א, ב)

גבי הצרך למנות את בני ישראל אף שוודאי מנינם ידוע הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א ואלף) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא בטל" (ביצה ג, ב).

ולכאורה מדוע הצרכו למנין דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שפחממת חשיבותם אינם בטלים, כ'ברייה' (חולין ק, א), 'פעלי-חיים' (זבחים עג, א) ועוד.

והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכך אינם בטלים. מה-שאין-כן

(ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל-יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן:

זש"י - כָּל-יָצֵא צָבָא • מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מִבֶּן עֶשְׂרִים.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הקודם בלא תוספת והלויים לא התפקדו והרי לפניו היתרון:

ופרש"י דברי הפסיקתא יציץ וזרח, כי מה שמצינו חשבון עצום בזה

ששנה במספר ב' לשלפנים זה יגיד כי הן הנה שהיו במספר הראשון ובששה

חדשים שבין ב' המספרות לא נעדר מהם אחד והנוספין במספר מלאו

חסרון מספר הלויים שהיו בכלל הראשון ולא בכלל מספר השני, ולזה

נתחכם ה' לומר למשה לשאת את ראש בני ישראל ביום אחד לחדש הב'

וגו' בכיון שהיה זמן שהגיע המספר למספר הראשון לבד הלויים להעריך

במה שאמר בפסיקתא שהמספר עצמו הא' היה במספר הב' ולא מת א' ונכנס

אחר במקומו, והטעם לצד שהיו עוסקים במלאכת המשכן על דרך

(דרים) ואתם הדבקים בזה' חיים בלכם, ונוכל לומר גם לדרך המדרש שהביא

רש"י ששבא להשרות שכינתו בתוכם וכו' שבחר בזמן זה לטעם

הנזכר: תורה ג

(ג) תִּפְקְדוּ אֹתָם. חור לומר כן ולא חספין במה שקדם לומר שאו את ראש וגו'. להעריך בכונת אומרו שאו

ויהיו כל הפקדים וגו' ולהלן הוא אומר בקע וגו' לשש מאות אלף וגו' למדנו

שכל זמן שהיו ישראל עוסקין במלאכת המשכן לא חסרה מהם נפש

אחת ע"כ. דבריהם ז"ל לפי הנראה רחוקים, שהלא אדרבא בהשכיל על

דבר אנו רואים שחסרו יותר ממה שחסרו במעשה העגל הגם שלא היו

עוסקים במלאכת המשכן: אכן לפי מה שעלה בגדינו שקל שבט

לוי שוקלים שקלים (שקלים פ"א מ"א) אין קשיא, כי במספר שפברשת פקודי

היו הלויים בכלל המספר אבל במספר שלפנינו לא נכנסו הלויים, ומעתה הרי

שהוסיפו כל מספר הלויים, ולזה אמר בסמוך למספר והלויים לא התפקדו

בתוך בני ישראל, ולא היה צריך לומר, שהגני רואה שלא התפקדו במספר

הקודם, והן אמת אם אמר הכתוב כאשר צוה ה' כמו שאמר הכתוב אחר

פרשת הדגלים הייתי אומר כי בא להשמיענו שקימו מאמר ה' שצוה שלא יפקדו אותם, וממה שלא אמר

אלא והלויים לא התפקדו בתוכם הרי זה מראה באצבע כי נתפנו לומר אל

תתמה על המספר שהוא בשנה למספר

(ב) שאו את ראש וגו'. צריך לדעת מספר זה למה. ורש"י ז"ל הביא

דברי המדרש שאמרו כי בשבא להשרות שכינתו בתוכם חור למנותם

ע"כ, וזה לא יספיק לישוב הפשט, כי היה לו למנותם קדם חדש ניסן לא

אחר כך, גם בהפלגת זמן חדש ימים, ונראה לי בהקדים לחקר זאת, כי

במספר שאחר העגל שהוא מספר שפברשת פקודי באו לכלל חשבון ו'

מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ' שיש במספר זה נוסף על מספר יוצאי

מצרים שלשת אלפים וה' מאות וחמשים בהמשך זמן ששה חדשים

הגם שכלה בהם העגל בג' מיני מיתות, מנפה, חרב בני לוי, השקאת אפר

העגל, ובמספר שלפנינו שהוא אחר ו' חדשים אחרים ממספר הב' רואני שלא

הוסיפו על מספר הקודם לו אפלו אחד. והדרך במעט זר למאד שלא הוסיפו,

שאיך יתכן שבהמשך זמן זה לא יבואו מהם לכלל עשרים, ומה גם שלא ארע

להם חסרון ונוסף שהיו עוסקים במלאכת המשכן:

ויגדל הקשיא לפי מה שאמרו בפסיקתא (וטרקא) וזה לשונם

(ד) וְאַתֶּכֶם יְהִיוּ אִישׁ אִישׁ לַמִּטָּה אִישׁ רֹאשׁ וְעַמְּכֹן יְהוֹן גִּבְרָא גִבְרָא לְשִׁבְטָא גִבְר רִישׁ לְבֵית אֲבִהֲתוּהִי הוּא: לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:

כ"ז - וְאַתֶּכֶם יְהִיוּ • כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם, יְהִיוּ עִמָּכֶם נָשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט.

(ה) וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם ה' וְאַלִּין שְׁמֹתָהּ גִּבְרָא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכֹן לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נשיאי המטות כנשיאי כל ישראל

הנהיגו הנשיאים רק את השבט שלהם, ובעת מנין בני ישראל נתמנו על כל ישראל. וזהו מה שאז נקראו הנשיאים "אלה קרואי העדה", דפרשו שיהיו "נקראים לכל דבר חשיבות שבועדה" (א, טז ובפירש"י). והינו, שאז נתמנו הנשיאים להיות "נקראים" לא רק לדברים הנוגעים לשבטיהם, כי אם לכל דבר חשיבות "שבועדה" כלה.

ועל-פי־זה יובן מה שנאמרו כאן שמות הנשיאים, דהרי מצינו שמנוני הקב"ה באים על-ידי קריאה בשם, וכמו שקתוב (תשא לא, ב ואילך) "ראה קראתי בשם בצלאל גו' ואמלא אותו רוח אלקים". וכמו כן בנדון דידן, דעל ידי הקריאה בשמות הנשיאים נתמנו להיות "קרואי העדה", לכל דבר חשיבות שבועדה כלה.

וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם (א, ה) פְּרַשְׁת מְנִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה לַמִּטָּה בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֶיךָ, "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית" (פְּרָשְׁנוּ א, א), וְאִם כֵּן יֵשׁ לַעֲיִן, הֲרִי כָּבֹד בַּחֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁלִּפְנֵי זֶה, כְּשֶׁהִבִּיאוּ הַנְּשִׂאִים אֶת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ כָּבֹד יְדוּעִים לַמִּטָּה (רָאֵה נִשְׂא ז, א וְאִילָךְ), וְאִם־כֵּן לֹא־יִזְוָה צִרְף נֶאֱמָרוּ לוֹ כָּאֵן שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה, דְּהִנֵּה עַל הַפְּסוּק (א, ד) "וְאַתֶּכֶם יְהִיוּ אִישׁ אִישׁ לַמִּטָּה", פִּירֵשׁ רַש"י "כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יְהִיוּ עִמָּכֶם נָשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט", שֶׁכָּל י"ב הַנְּשִׂאִים הָיוּ צָרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּמִנִּין כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בְּמִנִּין הַשִּׁבְט שֶׁלָּהֶם. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לִזְמַר, שֶׁבַע מִנִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְּמַנּוּ הַנְּשִׂאִים בְּמִנּוּי חֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם לִפְנֵי זֶה. כִּי עַד אַז

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן־צוּרִישַׁדִּי:

(ז) לְיִהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־עֲמִינָדָב:

(ח) לְיִשְׁשָׁכָר נַתָּנָל בֶּן־צוּעָר:

(ט) לְזְבוּלֹן אֶלִּיאָב בֶּן־חֶלֶן:

(י) לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֶלִּישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיחֶד לְמִנְשֶׁה נְמִלִּיאֵל בֶּן־פְּדָהצוֹר:

(יא) לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעָנִי:

ו לשמעון שלמיאל בן צורישדי:

ז ליהודה נחשון בן עמינדב:

ח לישישכר נתנאל בן צוער:

ט לזבולן אליאב בן חלון:

י לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד לנמשה גמליאל בן פדהצור:

יא לבנימין אבידן בן גדעני:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

ספר איקונין מה שאין כן באו"ה, ואחר כך באר מה היא המעלה מן עשרים שנה וגו' תפקדו אתם, ומעתה צריכה לגופה: תורה ד

מאיזו משפחה הוא עד כאן. הרי כי יקפיד ה' על היחוס וישפיל כל החסר ספר איקונין, לזה בשבא ה' לצוות לפקד בני ישראל קדם לומר שאו לשון נשיאות ורוממות למצא לכל א'

שיכון על פי דבריהם ו"ל (ילקוט באר) שאמרו שנתקנאו או"ה בישראל מה ראו להתקרב וכו' אמר להם הקדוש ברוך הוא הביאו לי ספר איקונין שלכם ונמצא כל אחד אינו יודע

(יב) לָדֹן אַחֲיָעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדַּי:

יב לָדֹן אַחֲיָעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדַּי:

(יג) לְאִשֶּׁר פָּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:

יג לְאִשֶּׁר פָּגַעִיאל בֶּן עֶכְרֹן:

(יד) לָגֵד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

יד לָגֵד אֶלְיָסָף בֶּן דְּעוּאֵל:

(טו) לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עִינָן:

טו לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עִינָן:

(טז) אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רְאִשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

טז אֵלֶּיךָ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יְתֵּיבָרְכְּךָ אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי:

כ"ט אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה • הַנִּקְרָאִים לְכָל דְּבַר חֲשִׁיבוֹת שֶׁבַעֲדָה.

(יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת:

יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יְתֵּיבָרְכְּךָ אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי:

כ"ט אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה • אֵת שְׁמֵיהֶם עֲשֶׂה נְשִׂאִים הֵלֵלוּ. אֲשֶׁר נָקְבוּ • לוֹ כָּאֵן בְּשֵׁמוֹת.

(יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּנֵם עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגַּלְתָּם:

יח וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּנֵם עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגַּלְתָּם:

כ"ט וַיִּתְּנֵם עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הֵבִיאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזַקְתָּ לְדַתָּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵם עַל הַשִּׁבְט.

(יט) כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבָּר סִינִי:

יט כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבָּר סִינִי:

♦ יום שני כ"ח אייר ♦

(כ) וַיְהִי בְּגִירָאוֹבֶן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגַּלְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כ וַיְהִי בְּגִירָאוֹבֶן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגַּלְתָּם כָּל זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

וַיִּתְּנֵם עַל הָעֵדָה וְגו' בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ. יוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי בַיּוֹם עֲצָמוֹ נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים עַל הַדְּבָר, וְהַדְּבָר יִגִּיד שֶׁכָּל אֶחָד הָיָה לוֹ יְחוּסוֹ אֲצִלּוֹ בְּלֹא טְרַח הָרִאיוֹה וְהַעֲדִיּוֹת, גַּם שָׁבוּ בַיּוֹם הַכָּרוּ הַיְּחוּסִין שֶׁל כָּלֵן, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּתְּנֵם עַל סִמּוֹן לְמֵאמֶר בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ וְגו'.

וַיִּתְּנֵם עַל הָעֵדָה וְגו'. כְּתִב רַש"י ז"ל הֵבִיאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזַקְתָּ לְדַתָּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵם עַל הַשִּׁבְט. וְהַשִּׁיג רַמְבַּ"ן כִּי לֹא הָיוּ צָרִיכִין לְכָל זֶה עַד כָּאן. וְאוֹלִי כִּי הִצְרִיכוּ לְחֻזְקָת לִדָּה לְמַחֲשֵׁה מִמּוֹר שֶׁמִּכִּיר אֲבִיו, וְהַפְּרַת מִמּוֹרָתוֹ תִּהְיֶה מִהֲלָדָה.

(כ) כָּל יֵצֵא צָבָא. אָמַר הַכְּתוּב כֵּן בְּכָל פְּרָטִי הַמִּסְפָּר, לֹאמַר שֶׁלֹּא הָיָה אֶחָד מִכָּל הַבָּאִים לְכָלֵל הַמִּסְפָּר.

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ

כא מִנְּגִיחוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן אַרְבַּעִין וְשֵׁשָׁה
אַלְפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה:

(כב) לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
פְּקֻדָּיו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כב לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן מִנְּגִיחוֹהִי בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן לְגִלְגָּלְתָהוֹן
כָּל דְּכוּרָא מִבְּרַ עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק
חֵילָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ

כג מִנְּגִיחוֹן לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן חֲמִשִּׁין
וְתִשְׁעָה אַלְפִין וְתֵלַת מֵאָה:

(כד) לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

כד לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּרַ עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גָד חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: פ

כה מִנְּגִיחוֹן לְשִׁבְטָא דְגָד אַרְבַּעִין וְשֵׁשָׁה
אַלְפִין וְשִׁית מֵאָה וְחֲמִשִּׁין:

(כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּרַ עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וּשְׁשׁ מֵאוֹת: פ

כז מִנְּגִיחוֹן לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שִׁבְעִין
וְאַרְבַּעַא אַלְפִין וְשִׁית מֵאָה:

(כח) לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

כח לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּרַ עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

כט מִנְּגִיחוֹן לְשִׁבְטָא דִּישְׁשָׁכָר חֲמִשִּׁין
וְאַרְבַּעַא אַלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְּזֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּרַ עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לא מְנַגְּיָהוּן לְשִׁבְטָא דְזִבְלוֹן חֲמִשִּׁין וּשְׁבַע
אַלְפִין וָאַרְבַּע מֵאָה:

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלוֹן שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וָאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לב לְבָנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהוֹן אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהוֹן
לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלֹא כָל נֶפֶק חֵילָא:

(לב) לְבָנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לג מְנַגְּיָהוּן לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם אַרְבַּעִין
אַלְפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה:

(לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֶפְרַיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמִשׁ
מֵאוֹת: פ

לד לְבָנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלֹא כָל נֶפֶק חֵילָא:

(לד) לְבָנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

לה מְנַגְּיָהוּן לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וְתַרְיֵין
אַלְפִין וּמֵאָתָן:

(לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאָתָיִם: פ

לו לְבָנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלֹא כָל נֶפֶק חֵילָא:

(לו) לְבָנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

לז מְנַגְּיָהוּן לְשִׁבְטָא דְבְנִימִן תְּלָתִין וְחֲמִשָּׁא
אַלְפִין וָאַרְבַּע מֵאָה:

(לז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וָאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לח לְבָנֵי דָן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלֹא כָל נֶפֶק חֵילָא:

(לח) לְבָנֵי דָן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

לט מְנַגְּיָהוּן לְשִׁבְטָא דְדָן שְׁתֵּין וְתַרְיֵין אַלְפִין
וּשְׁבַע מֵאָה:

(לט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה דָן שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת: פ

מ לְבָנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהֶן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלֹא כָל נֶפֶק חֵילָא:

(מ) לְבָנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(מא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: פ

מא מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֲשֶׁר אַרְבַּעִין וְחָד
אַלְפִין וְחָמֵשׁ מֵאָה:

(מב) בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

מב בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹתָם בְּמִנְיָן שְׁמֹתָם מִכֹּחַ עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נִפְקָא חֵילָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

בְּנֵי נִפְתָּלִי (א, מב) כְּתַב הָאֲרִיז"ל: בַּעַת הַמִּנְיָן רָשְׁמוּ בְּפִנְקֵס
שְׁשִׁים רְבּוּא שְׁמוֹת - פְּלוֹנִי מִשְׁבֵּט פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי מִשְׁבֵּט
פְּלוֹנִי. לְאַחֵר מִכֹּחַ הוֹצִיאוּ כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁל שִׁבְט רְאוּבֵן
וְכָתְבוּ אוֹתָם בְּגִלְיוֹן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאָמְרוּ: אֵת הַשֵּׁם הַזֶּה יֵשׁ

לְחֵבֶר לְבְנֵי רְאוּבֵן. וְכָךְ עָשׂוּ בְּכָל שִׁבְט. אַךְ כְּשֶׁנִּשְׁלְמוּ כָּל
הַשִּׁבְטִים וְלֹא נִשְׁאַר רֶכֶּם נִפְתָּלִי, לֹא הָיָה צָרָךְ לְכַתֵּב אֶת
הַשְּׁמוֹת בְּגִלְיוֹן נִפְדָּר, אֲלֵא אָמְרוּ: בְּנֵי נִפְתָּלִי אֵלּוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ
- כֹּךְ מִסְפָּרָם.

(מג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וְחָמֵשִׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

מג מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְנִפְתָּלִי חֲמִישִׁין וְתַלְתָּ
אַלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

(מד) אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיֵאִי
יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו
הָיוּ:

מד אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיֵאִי
יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו
הָיוּ:

(מה) וַיְהִי כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבְּנֵי
עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:

מה מִה וַהֲיוּ כָּל מְנַגְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבֹתָם מִכֹּחַ עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נִפְקָא
חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל:

(מו) וַיְהִי כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אַלְפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת וְחָמֵשִׁים:

מו מִה וַהֲיוּ כָּל מְנַגְנֵי שֵׁשׁ מֵאָה וְתַלְתָּ אַלְפִין
וְחָמֵשׁ מֵאָה וְחָמִישִׁין:

(מז) וַהֲלוּיִם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: פ

(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

מז מִז וַהֲלוּאִי לְשִׁבְטָא דְאֲבֹתָם לֹא אֶתְּפַקְדוּ
בְּיִנְיָהוֹן:

מח מִח וּמַלְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לוֹי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשֶׁם לֹא
תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מט מִט פְּרָם יֵת שִׁבְטָא דְלוֹי לֹא תִמְנִי וְיֵת
חֲשִׁבְנָהוֹן לֹא תִקְבֵּל בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י אַךְ אֶת־מִטָּה לוֹי לֹא תִפְקֹד • (במדבר רבה, ב"ב קכא)
כְּדַאי הוּא לְגִיזֵין שֶׁל מִלָּךְ לְהִיזִית נִמְנָה לְכַדּוֹ. דְּכַר
אַחֵר: צָפָה הַקְדוּשׁ־כְּרוּךְ־הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה

עַל כָּל הַנִּמְנָנִין מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה שְׁשִׁימֹתוֹ
בְּמִדְבָּר, אָמַר: אֵל יֵהִי אֵלּוּ בְּפִלְל, לְפִי שֶׁהֵם שְׁלִי,
שֶׁלֹּא טַעוּ בְּעִגְלָה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(מז) וַהֲלוּיִם וְגו' לֹא הִתְּפַקְדוּ וְגו'. (מט) לֹא תִפְקֹד וְגו' לֹא תִשָּׂא. פְּרוּשׁ בֵּין
פְּרָשְׁתִי לְמַעְלָה (ב) כְּנִתָּה בְּמִאמְרָם
עַל יְדֵי כֹפֶר נִפְשׁ בֵּין שֶׁלֹּא עַל יְדֵי כֹפֶר
נִפְשׁ. וְעֵינֵינוּ מִה שֶׁפְּרָשְׁתִי בְּפִרְשַׁת כִּי תִשָּׂא:
עוֹד יִכּוֹן לֹאמַר שֶׁהֵם שִׁבְטָא שֶׁיָּבֹא לִידָךְ
מִסְפָּר שֶׁל נְשִׂאֹת וּמַעְלָה שֶׁהוּא מִסְפָּר
הַדְּגֻלִּים אֲף עַל כֵּן לֹא תִשָּׂא: תוֹרָה נ

יְהִי: תוֹרָה מִח

(ג) וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כְּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הִמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחְנוּ:

כ"ט - וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם • כַּתְּרוֹמוֹ: "מִנִּי", לְשׁוֹן מִנִּי שְׂרָרָה עַל דְּבָר שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר א): "וַיִּפְקֵד הַמֶּלֶךְ פַּקִּידִים".

(גא) וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֻת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזֶּה הַקָּרֵב יוֹמֵת:

כ"ט - יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כַּתְּרוֹמוֹ: "פָּרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין לִסְעַ בַּמִּדְבָּר מִמָּסַע לְמָסַע, הָיוּ מְפָרְקִין אוֹתוֹ מִהִקְמָתוֹ וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעָנָן וְיַחְנוּ

(גב) וַיַּחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם:

כ"ט - וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדִּגְלִים סְדוּרִים בְּסֹפֶר זֶה; שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דִּגְל.

(גג) וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

כ"ט - וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כַּמִּצְוֹתַי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף, וְאִם לֹא - שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בְּעִבּוּדָתָם זֶה - יִהְיֶה

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ כֹּחַ עֲמ' 1)

וְאִם לֹא, שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בְּעִבּוּדָתָם זֶה, יִהְיֶה קֶצֶף (רש"י א. ג)
יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קֶצֶף, וְהָיָה מִכָּלֵל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרִש"י רוֹמֵז שִׁישׁ שְׁנֵי שְׁלֵבִים בְּקֶצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמָר עַל הַמִּחְצוֹת בֵּין מַחֲנֶה

(גד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מִשְׁחָה בֶן עֲשׂוֹ:

♦ יום שלישי כ"ט אייר ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ב (ב) אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:

ב גָּבֵר עַל טַקְסָה בְּאַתָּן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל סָחוֹר סָחוֹר לְמִשְׁכַּן זְמָנָא יִשְׂרָאֵל:

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אֲהֵרֹן לְמִיָּמָר:

יהודה ויששכר וזבולן ישאוהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו', כדאיתא ב'תנחומא' בפרשה זו. מנגד. מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע (יהושע א): "אף רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה", שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו, והלויים חונים בסמוך לו.

כ"י. באתת. כל דגל יהיה לו אות: מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. דבר אחר: "באתת לבית אבתם", באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאווהו ממצרים, שנאמר (בראשית ג): "ויעשו בניו לו כן כאשר צוהו":

גודי שרן קדומא מדינתא טקס משרית יהודה לחיליהון ורפא לבני יהודה נחשון פר עמינדב:

(ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב:

כ"י. קדמה. לפנים, הקרויה "קדם". ואיזו? זו רות מזרחית, והמערב קרוי "אחור".

ד וחילה ומנגניהון שבטין וארבעא אלפין ושית מאה:

(ד) וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ויש מאות:

ה גודי שרן סמיכין עלוהי שבטא דיששכר ורפא לבני יששכר נתנאל בן צוער:

(ה) והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער:

ו וחילה ומנגניהון חמשיין וארבעא אלפין וארבע מאה:

(ו) וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות:

ז שבטא דזבולן ורפא לבני זבולן אליאב בן חלון:

(ז) מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלון:

ח וחילה ומנגניהון חמשיין ושבטא אלפין וארבע מאה:

(ח) וצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות:

ט כל מנגנא למשרית יהודה מאה ותמנן ושפת אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין:

(ט) כל הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמונים אלף ושת אלפים וארבע מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס

באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון.

כ"י. ראשנה יסעו. כשרואין הענן מסתלק, תוקעין הפקנים בנצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה, וכשהולכין הולכין בדרך חנימן: הלויים והעגלות

י טקס משרית ראובן דרומא לחיליהון ורפא לבני ראובן אליעזר בן שריאור:

(י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליעזר בן שריאור:

(יא) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּי שְׁשֶׁה אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת:

יא וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין וְשָׁמָּה אֶלְפִין
וַחֲמִשׁ מֵאָה:

(יב) וַתַּחֲנוּם עָלָיו מִטָּה שְׁמֶעוֹן וְנִשְׂאִי לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן
שְׁלָמִיאל בֶּן-צִוְיָדִישִׁי:

יב וְדִי שָׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבֻטָּא דְשְׁמֶעוֹן
וְרַבָּא לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן שְׁלָמִיאל בֶּר צוּרִישְׁדִי:

(יג) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת:

יג וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן חֲמִשִּׁין וְתִשְׁעָה אֶלְפִין
וְתֵלֶת מֵאָה:

(יד) וּמִטָּה גָּד וְנִשְׂאִי לִבְנֵי גָד אֶלֶסָּף בֶּן-רְעֹוֹאֵל:

יד וְשְׁבֻטָּא דְגָד וְרַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְסָּף בֶּר
רְעֹוֹאֵל:

(טו) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם חֲמִשָּׁה אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

טו וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁא אֶלְפִין
וְשֵׁשֶׁת מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:

(טז) כָּל-הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֶה רְאוּבֵן מֵאֵת אֶלֶף וְאַחַד
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים לְצַבָּאתָם
וּשְׁנַיִם יָסֻעוּ: ׀

טז כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרִית רְאוּבֵן מֵאָה וַחֲמִשִּׁין
וְחֵד אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה וַחֲמִשִּׁין לְחִילִיהוֹן
בְּתַנְתָּא נְטִלִין:

(יז) וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֶה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יָסֻעוּ אִישׁ עַל-יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ׀

יז וְנָטַל מִשְׁכָּן זִמְנָא מִשְׁרִית לְוָאִי בְּגוּ
מִשְׁרִיתָא כָּמָא דְשָׁרֹן בֵּן נְטִלִין גָּבֵר עַל
אַתְרָה לְטַקְסִיהוֹן:

יח וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דִגְלִים הַלְלוּ •
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יָסֻעוּ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי, הִלִּיכְתָּן
בְּחִנְיָתָן, כָּל דִּגְל מִהֶלֶךְ לְרוּחַ הַקְּבוּצָה לוֹ • עַל-יָדוֹ •

יח עַל מְקוֹמוֹ. וְאִין לְשׁוֹן 'יָד' זֶה מִמִּשְׁמַעוֹ. רוּחַ שֶׁל
צִדּוֹ קְרוּי "עַל יָדוֹ", הַסְּמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטַת יָדוֹ.
אִינוֹשׁוֹן אִישׁ"א בְּלַעַז.

(יח) דִּגְל מַחֲנֶה אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם יִמָּה וְנִשְׂאִי לִבְנֵי
אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן-עַמִּיהוּד:

יח טַקֵּס מִשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן מַעֲרָבָא
וְרַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּר עַמִּיהוּד:

(יט) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

יט וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין אֶלְפִין וַחֲמִשׁ
מֵאָה:

(כ) וְעָלָיו מִטָּה מְנַשֶּׁה וְנִשְׂאִי לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן-פְּדָהצֹר:

כ כְּדִי סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבֻטָּא דְמְנַשֶּׁה וְרַבָּא
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּר פְּדָהצֹר:

יח"א • וְעָלָיו • בְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִסְמִיכִין עֲלוּהִי".

(כא) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאוֹת:

כא וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן תֵּלְתִין וְתֵרִין אֶלְפִין
וּמֵאָתָן:

(כב) וּמִטָּה בְּנִימֵן וְנִשְׂאִי לִבְנֵי בְנִימֵן אֲבִידֹן בֶּן-גְּדֵעֹנִי:

כב וְשְׁבֻטָּא דְבְּנִימֵן וְרַבָּא לִבְנֵי בְּנִימֵן אֲבִידֹן
בֶּר גְּדֵעֹנִי:

(כג) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

כג וְחִילָהּ וּמִנְגִּיּהוֹן תִּלְתִּין וְחֲמִשָּׁא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מָאָה:

(כד) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה אַפְרַיִם מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶת־אַלְפִים וּמֵאָה לְצַבָּאתָם וּשְׁלֹשִׁים יַפְעוּ: ס

כד כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרֵית אַפְרַיִם מָאָה וְתַמְנִי אֶלְפִין וּמָאָה לְחִילָהוֹן בְּתִלְתָּא נְטִלִין:

(כה) דִּגְלֵל מַחֲנֵה דִן צִפְנָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבָנֵי דִן אַחֲיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי:

כה טַקֵּס מִשְׁרֵית דִּן צִפְנָא לְחִילָהוֹן וְרַבָּא לְבָנֵי דִן אַחֲיעֶזֶר בֶּר עַמִּישַׁדִּי:

(כו) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְשֵׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת:

כו וְחִילָהּ וּמִנְגִּיּהוֹן שְׁתִּין וְתַרִּין אֶלְפִין וּשְׁבַע מָאָה:

(כז) וְהַחֲנִיָּם עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂיָא לְבָנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:

כז כּוּדֵי שָׁרֹן סְמִיכִין עָלֵיהִי שְׁבָטָא דְאֲשֶׁר וְרַבָּא לְבָנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּר עֶכְרֹן:

(כח) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת:

כח וְחִילָהּ וּמִנְגִּיּהוֹן אַרְבַּעִין וְחַד אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה:

(כט) וּמִטָּה נִפְתָּלִי וְנִשְׂיָא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחֲרֵיעֶזֶר בֶּן־עִינָן:

כט כּוּדֵי שְׁבָטָא דְנִפְתָּלִי וְרַבָּא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחֲרֵיעֶזֶר בֶּר עִינָן:

(ל) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

ל וְחִילָהּ וּמִנְגִּיּהוֹן חֲמִשִּׁין וְתִלְתָּא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מָאָה:

(לא) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה דִן מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁבַע־וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם: פ

לא כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרֵית דִּן מָאָה וְחֲמִשִּׁין וּשְׁבַע־אֶלְפִין וְשֵׁשׁ מָאָה בְּתַרְתָּא נְטִלִין לְטַקְסִיהוֹן:

(לב) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֵה לְצַבָּאתָם שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:

לב לֵב אֵלִין מִנְגִּי כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן כָּל מִנְגִּי מִשְׁרֵיתָא לְחִילָהוֹן שֵׁשׁ מָאָה וְתִלְתָּא אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין:

(לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

לג לְוָדָאֵי לֹא אֲתַמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ וְגו' כֹּאֲשֶׁר וְגו'. פְּרוּשׁ הַגִּם שֶׁמִּסְפֵּר זֶה מִסְפֵּר הַכְּבוֹד וְהַמַּעֲלָה שֶׁעָשׂוּ כִּסְדֵּר הַמַּלְאכִּים שֶׁיָּרְדוּ עִם הַשְּׂכִינָה בְּהָר סִינִי כְּמֵאמְרָם ד"ל (במד"ר פב) אֵף עַל פִּי כֵּן לֹא וְגו' לְצַד כִּי מִצְוֹת ה' הֵיא לֹא תִפְקֹד וְלֹא תִשָּׂא: תוֹרָה ד

לדַּוְעָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־דֵּי פָקִיד יְיָ יֵת
מֹשֶׁה בֶּן שָׁרֹן לְטָקְסִיהוֹן וְכֵן נָטְלִין גִּבֹּר
לְזַרְעִיתָהוֹן עַל בֵּית אֲבִיהֶוְהִי:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בֶּן-חֲנֹי לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
עַל-בֵּית אֲבִיתוֹ: פ

♦ יום רביעי א' סיון ♦

א וַאֲלֵינ תולדת אהרן ומשה ביוםא דמליל
י עמ משה בטורא דסיני:

ג (א) וַאֲלֵה תולדת אהרן ומשה ביום דבר יהוה
את-משה בחר סיני:

מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה'
את-משה. נעשו אלו התולדות שלו, שלמדן מה
שלמד מפי הגבורה.

משי"א וַאֲלֵה תולדת אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא
בני אהרן. ונקראו "תולדות משה", לפי שלמדן
תורה. מלמד, שכל המלמד את בן חברו תורה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המלמד בן חברו תורה כאלו ילדו

ונמצא על-פיי"ה, שגם חיות האדם מתחדשת בכל רגע
ורגע ממש.

והנה חיי בני ישראל תלויים ועומדים בלמוד התורה הק',
וכמו שאומרים (ברכות ק"ש של ערבית) "כי הם חיינו ואנר
ימינו". והפורש מן התורה ענשו פרת (סנהדרין צט, א), כי ה"ז
כפורש מן החיים ר"ל.

ועל-פיי"ה יבאר מה ש"כל המלמד בן חברו תורה" ה"ז
"כאלו ילדו", כי אם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא
היה "בן חברו" מקבל את חיותו המתחדשת מהקב"ה
התלויה בתורה, ורק מפיו שלמדו מקום הקב"ה ובורא את
"בן חברו" מחדש. ומוכן שהרי זה "כאלו ילדו" ממש.

ואלה תולדת אהרן ומשה
מלמד שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב
כאלו ילדו (ג, א. ובפרש"י)

לכאורה יש לתמוה, הרי כמו שבלידה גשמית רק אמו היא
המולידה אותו, כמו כן בלמוד התורה היה צ"ל שרק זה
שלמדו תורה בפעם הראשונה הוא זה ש"כאלו ילדו", ואם
כן מדוע "כל המלמד בן חברו" (ולא רק בפעם הראשונה)
ה"ז "כאלו ילדו"?

ויש לבאר בזה, ע"פ תורתו הידועה של הבעל-שם-טוב
שכל רגע ורגע מחיה הקב"ה את העולם, ובורא אותו
מחדש (עין בזה בארקה בספר התניא שער היחוד והאמונה פ"א).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג עמ' 9)

של מלך להיות נמנה לבדו", ומוכן אפוא, שאף אהרן ובניו,
הכהנים המשחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים
להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב
מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלויים.

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)
יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל
ודגליהם ובין שבט לוי ומנינם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש
לומר, דהנה רש"י כתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון

ב וַאֲלֵינ שמהת בני אהרן בוכרא נדב
ואביהוא אלעזר ואיתמר:

(ב) וַאֲלֵה שמות בני-אהרן הכהן נדב ואביהוא
אלעזר ואיתמר:

ג וַאֲלֵינ שמהת בני אהרן כהניא דאתרביא
די אתקרב קרננהון לשמשא:

(ג) וַאֲלֵה שמות בני אהרן הכהנים המשחים
אשר-מלא ידם לכהן:

~ אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ ~

ונעשה ציר נאמן לה' בקבלת
התורה: תורה ב

ג וַאֲלֵה שמות בני המשחים וגו'.
חור לומר אלה שמות פעם ב'
ולא הספיק במה שאמר בפעם א'

ואמר ו"ל (ויקד פ"ד) שהועילה תפלתו
להציל אלעזר ואיתמר, ואומר ביום
דבר וגו' לומר זמן שהתפלל עליהם,
ובלל עוד בזה סבת קבלת תפלתו
שהוא לצד שדבר ה' אליו בחר סיני

א) תולדת אהרן ומשה וגו'. ולא
מנה אלא תולדות אהרן, לומר כי
בני אהרן יחשבו על משה לצד שהוא
התפלל בעדם וחייו דכתיב (דברים ט)
ובאהרן התאנף ה' להשמידו וגו',

דומית נָדָב וַאֲבִיהוּא קָדָם יְיָ בְּקִרְבֵּיהוֹן
אֲשֶׁתָּא נִזְכְּרִיתָא קָדָם יְיָ בְּמִדְבָּרָא דְסִינִי
וּבְנִין לֹא הָיוּ לָהֶן וְשִׁמְשׁ אֶלְעָזָר וַאֲיִתָמָר
עַל אִפִּי אֶהְרֹן אֲבִיהוֹן :

(ד) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהִקְרָבָם אֲשֶׁר
זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבָּר סִינִי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם
וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וַאֲיִתָמָר עַל־פְּנֵי אֶהְרֹן אֲבִיהֶם: פ
כ"ט - על־פְּנֵי אֶהְרֹן • בְּחִיּוֹ.

ה ומליל י' עם משה למימר:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וְקָרַב יָת שְׁבָטָא דְלִי וְתָקִים יְתָה קָדָם
אֶהְרֹן כַּהֲנָא וַיִּשְׁמְשׁוּן יְתָה:

(ו) הִקְרַב אֶת־מִטָּה לִּי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶהְרֹן
הַכֹּהֵן וְשִׁרְתּוֹ אֹתוֹ:

אתָּךְ תִּשְׁאוּ אֶת־עֶזְרֹן הַמִּקְדָּשׁ, וְהַלּוּיִם הַלְלוּ מִסִּיעִין
אוֹתָם, זֶה הִיא הַשְּׁרוּתָה.

כ"י - וְשִׁרְתּוֹ אֹתוֹ • וּמַהוּ הַשְּׁרוּתָה? וְשִׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמֶרְתּוֹ. לִפִּי שְׁשִׁמִּירַת הַמִּקְדָּשׁ עָלָיו שְׁלֹא יִקְרַב
זָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח): "אֵתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ

וְיִשְׁרֹן יָת מִשְׁרֶתָּה וְיָת מִשְׁרֶת כָּל כְּנִשְׁתָּא
קָדָם מִשְׁכָּן זִמְנָא לְמַפְלַח יָת פְּלִחֹן
מִשְׁכָּנָא:

(ז) וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

(מגילה י"ג ב'): וְהָלֹא אֵין מִשְׁמֶרְתִּי וּמִשְׁמֶרְתְּךָ שְׁוָה, וְכֵן
מִשְׁמֶרֶת כַּהֲנָה וְלִוְיָהּ.

כ"י - וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ • כָּל מְנוֹי שֶׁהָאָדָם מְמַנָּה
עָלָיו וּמַטֵּל עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ, קְרוּי "מִשְׁמֶרֶת" בְּכָל
הַמִּקְרָא וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּבִגְתָּן וְתָרַשׁ

ח וְיִשְׁרֹן יָת כָּל מְנוֹי מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיָת מִשְׁרֶת
כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יָת פְּלִחֹן מִשְׁכָּנָא:

(ח) וְשִׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלִי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

בְּשִׁלְיֹתָם, לְפִיכָךְ לֹזְקִימִים מֵהֶם הַמַּעֲשִׂוֹת בְּשִׁכְרָן,
שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח): "כִּי־שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֻלְף עֲבַדְתֶּם."

כ"י - וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שְׁכָלָן הָיוּ זְקוּקִין
לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, אֲלֹא שֶׁהַלּוּיִם בָּאִים תַּחְתִּיתֵיהֶם

ט וְתַתָּן יָת לְוָאִי לְאֶהְרֹן וּלְכֹהֲנָי מִסִּיעִין
יְהִיבִין אֲנִין לֵה מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ט) וְנָתַתָּה אֶת־הַלּוּיִם לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים
הָמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

נִבְדְּלוּ לָכֶךְ בְּגִזְרַת הַמָּקוֹם וְהוּא נְתָנָם לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
(שם ח): "וְאֵתָּנָה אֶת־הַלּוּיִם נְתָנִים וְגו'".

כ"י - נְתוּנִים הָמָּה לוֹ • לַעֲזָרָה. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל •
כְּמוֹ "מֵתוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". כְּלוּמָר, מִשְׁאֵר כָּל הָעֵדָה

י וְיָת אֶהְרֹן וְיָת כְּנֹהֲנֵי תְּמַנִּי וְיִשְׁרֹן יָת
כַּהֲנִיתָהוֹן וְחִלּוּנֵי דִיקְרָב יִתְקַטֵּל:

(י) וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם
וְהָזָר הַקָּרַב יוֹמָת: פ

כ"י - וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד • לְשׁוֹן 'פְּקִידוֹת', וְאִינוּ 'לְשׁוֹן מְנִין'. וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם • קִבְּלַת דְּמִים
וְזִיקָה וְהַקְטָרָה, וְעִבּוּדוֹת הַמִּסֻּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')

שליחת זרים מפל עבודות הפהנים

דמים וזריקה והקטרה, והוא בזמן הקרבת קרבן הפסח במצרים (בא יב, זט). ועל פן ה' מקום לומר, שגם לדורות, עבודות אלו יוכלו להעשות אף על-ידי הלויים בשליחותם של בני ישראל, שהרי כללות עבודת בני לוי היא בתור שליחות כלל בני ישראל, שלכן קרויה עבודתם (פרשתנו ג, ו) "משמרת בני ישראל" (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 9).

ובכדי לשלל סבךא זו, כתבה התורה אזהרה מיוחדת לפהנים לשמור עבודתם ולא לתנה לזר, בעת עוסקה אודות עבודת הלויים. להורות, דאף שבפסח מצרים היתה העבודה שיקת לישראל, הרי כעת הם עבודת הפהנים בלבד, ו"הזר הקרב יומת". ולכן הדגיש רש"י דוקא ג' עבודות אלו, בהם יש יותר מקום לסבךא שאף הלויים יהיו כשרים בעבודתה.

יא ומליל יי עם משה למימר:

יב ואנא הא קרבית ית לואי מגו בני ישראל חלף כל בוכרא פתח ולדא מבני ישראל ויהוון משמשין קדמי לואי:

תמורתם. לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

יג ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדשית קדמי כל בוכרא בישראל מאנשא עד בעירא דילי יהון אנא יי:

ואת-אחרן ואת-בניו תפקד ושמרו את-כהנתם והזר הקרב יומת:

ושמרו את כהונתם - קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לפהנים (ג, י, ובפרש"י) וצריך להבין:

(א) מדוע נכתב פסוק זה המזהיר את הפהנים לשמור את כהונתם, בין הפסוקים העוסקים בעבודת הלויים.

(ב) פן תמונה מה שבחר רש"י כדגמא לעבודות עליהם צריכים הפהנים לשמור, דוקא ג' עבודות אלו: קבלת דמים, זריקה והקטרה.

והבאור: לשמור בלשון נמצא, שרק בשלש עבודות מפל העבודות המסורות לפהנים, מצאנו ראינו שעשאוהו בני ישראל בעצמם, והם שלש העבודות שזכר רש"י: קבלת

(יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(יב) ואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים:

כ"י ואני הנה לקחתי ואני מהיכן זכיתי בהן? מתוך בני ישראל. שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי, על-ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים

(יג) כי לי כל-בכור ביום הפתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אנני יהוה: פ

♦ יום חמישי ב' סיון ♦

יד ומליל יי עם משה במדברא דסיני למימר:

טו מגי ית בני לוי לבית אבהתהון לזרעיתיהון כל דכורא מבר ירחא ולעלא תמננן:

ברבי שלום: למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטון, שנאמר (שם כו): "אשר ילדה אתה ללוי

(יד) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני לאמר:

(טו) פקד את-בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה תפקדם:

כ"י מבן-חדש ומעלה • משיצא מפלל נפלים, הוא נמנה ליכרא שומר משמרת הקדש. אמר רבי יהודה

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

(טו) כל זכר מבן חדש וגו'. טעם מבן תחתיהם שהם הבכורות, ולמה יתן הבכור פדיונו בין שיש לו בן לוי פודים כמו בן מאז והלאה את חדש. כפי זמן אשר באו הפה

במצרים" עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, שכשאתה מונה חשבונם

את המנין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 6 הע' 4 - מותוך 'לקראת שבת)

מנין יוכבד מן הבטן

ובמפרשים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים שונים.

ויש לומר בזה על דרך הצחות:

בדרך כלל "אזלינו בְּתֵר רובא", ולכן נמנית יוכבד כְּבֵר "מן הבטן", דאין חוששים למעוט שהם נפלים, מהשאיין-מן מנין הלויים היה נוגע לפדיון בכורות, והכלל הוא ש"אין הולכין במוזון אחר הרב" (בבא קמא כז, רע"ב), ולכן נמנו רק "מִבֶּן חֹדֶשׁ", כשיצאו בודאות מחשש נפל.

פקד את-בני לוי . . מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד-חֹדֶשׁ תִּפְקְדֵם:

משצא מכלל נפלים הוא נמנה כו', למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שצאמו אשר ילדה אותה ללוי במצרים, עם כניסתה למצרים ילדה אותה, ונמנית בשבעים נפשות (ג, טו. ובפרש"י)

יש לעיין, מאי שנא יוכבד שנמנתה כְּבֵר "מן הבטן" עוד לפני שהיתה בת חֹדֶשׁ, ממנין בני לוי שהיה רק "מִבֶּן חֹדֶשׁ" מפני שאז "יצא מכלל נפלים"?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

העדות", היינו שהפסק מחנה הלויים הוא אחד מאופני שמירת המשכן. והרי החניה סביב למשכן היא גם על-ידי הקטנים, ועוד יותר מהגדולים, שיצאו תכופות מהמחנה לעבד עבודתם במשכן וכדומה.

נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש

(רש"י ג, טו)

יש לשאל, כיצד נקרא לוי קטן, בן חֹדֶשׁ, שומר משמרת הקדש". ויש לבאר על-פי מה שכתוב "והלויים יחנו סביב למשכן" . . (ועל ידי זה) ושמרו הלויים את משמרת משכן

טז ומנא יתהון משה על מימרא דני קמא דאתפקד:

(טז) ויפקד אתם משה על-פי יהוה באשר צוה:

והשכינה מקדמת לפניו, ובתקול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על-פי ה'".

כ"ה על-פי ה' . אומר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהלם לדעת מנין יונקיהן? אומר לו הקדוש-ברוך-הוא: עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל

יז והיו אליו בני לוי בשמחתהון גרשון וקהת ומררי:

(יז) ויהיו-אלה בני-לוי בשמחתם גרשון וקהת ומררי:

יח ואליו שמחת בני גרשון לזרעיתהון לבני ושמעי:

(יח) ואלה שמות בני-גרשון למשפחתם לבני ושמעי:

יט ובני קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר וזאב:

(יט) ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל:

כ ובני מררי לזרעיתהון מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם:

(כ) ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם:

(כא) לַגְרִשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלֵּבִי וּמִשְׁפַּחַת הַשֹּׁמֵעִי אֱלֹהִים
הֵם מִשְׁפַּחַת הַנִּרְשָׁנִי:

כ"י לַגְרִשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלֵּבִי • כְּלוּמַר, לַגְרִשׁוֹן הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלֵּבִי וּמִשְׁפַּחַת הַשֹּׁמֵעִי. פְּקוּדֵיהֶם
כָּךְ וְכָךְ.

(כב) פְּקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה
פְּקַדְתִּים שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

(כג) מִשְׁפַּחַת הַנִּרְשָׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יָמָּה:
מַעֲרָבָא:

(כד) וַנִּשְׂאֵי בֵית־אֵב לַגְרִשָּׁנִי אֲלִיסָף בֶּן־לֹאֵל:
לֹאֵל:

(כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֶהֱל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן
וְהָאֶהֱל מִכִּסֵּהוּ וּמִסֵּף פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד:

כ"י הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת. וְהָאֶהֱל • יְרִיעוֹת עֲדִים הַעֲשׂוֹיֹת לָגָג. מִכִּסֵּהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים.
וּמִסֵּף פֶּתַח • הוּא הַיִּלּוּץ.

(כו) וְקִלְעֵי הַחֲצֵר וְאֶת־מִסְדֵּי פֶתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכֹל
עֲבֹדָתוֹ:

כ"י וְאֵת מִיתְרָיו • שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֶהֱל, וְלֹא שֶׁל חֲצֵר.

(כז) וְלִקְהַת מִשְׁפַּחַת הָעֶמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּזְהָרִי
וּמִשְ�פַּחַת הַחֲבֹרִנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעֹזִיאֵלִי אֱלֹהִים הֵם
מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי:

(כח) בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה שְׁמֹנֶת
אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קְהַת יַחְנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה:
דְּרוֹמָא:

כ"י מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קְהַת יַחְנוּ וְגו' תִּימָנָה • וּסְמוּכִין | לְשִׁכְנוּ, לְכָךְ לָקוּ מֵהֶם דָּתָן וָאֶבִּירָם וּמֵאֲחֵיהֶם וְחֲמִשִּׁים
לָהֶם דָּגֵל וְאִבְנֵי הַחֹזָנִים תִּימָנָה. "אֹי לְרָשָׁע וְאֹי

(ל) וַנִּשְׂאֵי בֵית־אֵב לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי אֲלִיצָפָן בֶּן־
עֹזִיאֵל:

לא ומִשְׁמֶרֶתְהוֹן אֲרֻנָּא וּפְתוּרָא וּמְנִרְתָּא
ומִדְבָּחָא וּמְגִי קוּדְשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוֹן בְּהוֹן
ופְרָסָא וְכֹל פְּלִחְנָה:

(לא) וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאֲרֹן וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמִּזְבֵּחַ
וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:
כִּי־אֵלֶּי וְהַמָּסָךְ • הִיא הַפְּרֻכֶּת, שָׂאף הִיא קְרוּיָה פְּרֻכַת הַמָּסָךְ.

לִבְנֵי מִשְׁמֶרֶתָא דְמִמְנָא עַל רַבְרְבֵי לֹאֵי
אֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן פְּהֵנָא דְמִתְחֹת יְדוּהִי
מִמְנֵן נְטָרִי מִטְּרַת קוּדְשָׁא:

(לב) וּנְשֵׂי־אִשְׁיֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פְּקֻדֹת
שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

לִבְנֵי־אִשְׁיֵי וּנְשֵׂי־אִשְׁיֵי הַלְוִי • מִמְנָה עַל כָּלָם; וְעַל מַה הִיא נְשִׂאוֹתָא? פְּקֻדֹת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - עַל־יְדוּ
הִזֵּה פְקֻדַת כָּלָם.

לִג לְמַרְרֵי זִרְעִית מַחֲלֵי זִרְעִית מוֹשֵׁי אֵלִין
אֲנִין זִרְעִית מְרָרִי:

(לג) לְמַרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלֵי וּמִשְׁפַּחַת הַמוֹשֵׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפַּחַת מְרָרִי:

לד ומִנְגִּיהוֹן בְּמִנְיֵן כָּל דְּכוּרָא מִבֶּר יִרְחָא
וּלְעֵלָא שְׁתָּא אֶלְפִין וּמֵאֲתָן:

(לד) וּפְקֻדֵיהֶם בַּמִּסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה
שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאֲתָיִם:

לה וְרַב בֵּית אֲבָא לְזִרְעִית מְרָרִי צוּרְיָאֵל בֶּר
אֲבִיחִיל עַל צֵדָא דְמִשְׁפָּנָא יִשְׁרוּן צְפוּנָא:

(לה) וּנְשֵׂי־אִשְׁיֵי בֵית־אֲבִי לְמִשְׁפַּחַת מְרָרִי צוּרְיָאֵל בֶּן־
אֲבִיחִיל עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צִפְנָה:

לו וְדִי מְסִיר לְמִטְּרַת בְּנֵי מְרָרִי דְפִי מִשְׁפָּנָא
וְעִבְרוּהִי וְעִמּוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי וְכָל מְנוּהִי
וְכָל פְּלִחְנָה:

(לו) וּפְקֻדַת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי קְרִשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו
וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

לז וְעַמּוּדֵי דִדְרָתָא סְחֹר סְחֹר וְסִמְכֵיהוֹן
וְסִמְכֵיהוֹן וְאַטְוִיגֵיהוֹן:

(לז) וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וִיתְדֹתֶם וּמִיתְרֵיהֶם:

לח וְדִי שְׁבֹן גָּדָם מִשְׁפָּנָא קְדוּמָא גָּדָם
מִשְׁכָּן זִמְנָא מִדִּינְחָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
נְטָרִין מִטְּרַת מְקֻדְשָׁא לְמִטְּרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְחִילוּנֵי דִיקְרָב יִתְקַטֵּל:

(לח) וְהַחֲנִיִּים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד
מִזְרַחָה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזֶּר הַקָּרֵב יִמָּת:

מחֲקֵקִי (ד"ה א יב): "וּמִבְּנֵי יִשְׁשֹׁכָר יוֹדְעֵי בֵינָה וְגו'"
מֵאֲתָיִם רֵאשֵׁי סְנֵה־דְרָאוֹת, וּמִזְבוֹלָן (שׁוֹפְטִים ה): "מִשְׁכֵּים
בְּשֹׁבֵט סוֹפֵר".

כִּי־אֵלֶּה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו • וְסִמְכֵין לָהֶם דְּגַל מִחְנָה
יְהוּדָה וְהַחֲנִיִּים עָלָיו יִשְׁשֹׁכָר וְזִבְוִלָן, "טוֹב לְצַדִּיק
טוֹב לְשֹׁכְנוֹ". לְפִי שְׁהִיו שְׁכֵנָיו שֶׁל מִשָּׁה שְׁהִיה עוֹסֵק
בַּתּוֹרָה, נַעֲשֶׂה גְדוֹלִים בַּתּוֹרָה, שְׁנַאֲמֵר (תהלים ט): "יְהוּדָה

לט כָּל מִנְיַן לֹאֵי דִי מְנָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עַל
מִימְרָא דִּי לְזִרְעִיתָהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבֶּר
יִרְחָא וּלְעֵלָא עֲשָׂרִין וְתֵרִין אֶלְפִין:

(לט) כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקֵד מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
יְהוָה לְמִשְׁפַּחַתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שָׁנִים
וְעֹשְׂרִים אֵלֶּיךָ:

ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנן, לפדיון? אמרו רבותינו במסכת בכורות (מ): אותן שלש מאות לזים - בכורים היו, וידים שיפקיעו עצמם מן הפדיון.

כ"א אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • נְקִיד עַל "וְאַהֲרֹן", לומר שלא היה במנן הלזים (בכורות ד). שנים ועשרים אֶלֶף • ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני גרשון - שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת - שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי - ששת אלפים

♦ יום שישי ג' סיון ♦

מאמר יי למשה מני כל בוכריא דכריא לבני ישראל מפר ירחא ולעלא וקבל ית מנן שמחתהון:

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּקֶד כָּל־בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם:

כ"א פֶּקֶד כָּל־בֶּכֶר זָכָר וְגו' מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • משיצא מקלל ספק נפלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 7)

שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא נמנו גם הפחותים מן חודש - הוא משום 'לא פלוג'). אף מנן הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על-ידי משה, ואצלו הרי זה "ספק נפלים".

משיצא מקלל ספק נפלים (רש"י ג, מ) ולעיל (פסוק טו), אצל מנן הלזים, נקט "משיצא מקלל נפלים". ויש לומר, דהנה במנן הלזים יצאה בת-קול מן האהל והודיעה "כך וכך תניוקות יש באהל זה", ולכן כתב

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

נכבד שנפשו מכבדת עליו כשכט לוי עושה כן, וזה לך האות כי עמךם שלח את אשתו, ולא הצרף הפתוב להודיע את הדבר שגם בעמךם לא הגיד הפתוב הענין אלא מהשכלת הענין נודע, וללמד על כל שכטו יצא, וזו היא סבת מעוטם כי אם אין גדיים אין תישים, והגם שמצינו שעמךם החזיר גרושתו, אין ללמד ממנו שכלם החזירו כי הוא זה אשר בא אליו הדבר בנבואה כמאמר חז"ל באגדה (שמד"ר פ"א סוטה יב) ובדברי הזהר הקדוש (ח"ב י"א) בפסוק וילך איש וגו', וכמו שאמרו ג"כ (שמד"ר פ"א) בפסוק ותתצב אחתו וגו' שהלכה לראות מה יהיה בנבואתה. ואם תאמר למה שכט בן תורה יעשה מעוט פריה ורביה, אולי שדנו בה למען לא יגיע לריק ולא גלד לבהלה, וכיוצא בזה מצינו שאמרו (תענית יא) שאסור לשמש משתו בשנת רעבון הגם שיש מניעת פריה ורביה, ודנו כמו כן לצד כלוי הבנים הזכרים נמנעו כל עקר, ומעתה אדרבה עשה ה' עמךם נס ששפארו מהם מספר זה, ולזה אחר זמן שהיו עסוקים גם הם בפריה ורביה פרו וישרצו וגו' יותר משאר השבטים: תורה מ

בשיעור הראשון ירבה ולא היה מתמעט הגם שהיו הורגים מהם ומענים אותם היה כח בישראל לפרות ולרבות כמשפט הראשון למלאות הקסר, ומה שאמר הכתוב (שמות ש) ובני ישראל פרו וגו' ויקצו מפני וגו', לצד כי בימי יעקב היו קטני קטנים ולא היו עושים רשם בעיר וכשגדלו עשו פרסום, ומעתה הרבוי היה קדם הענוי ולמה לא יהיה כן לשכט לוי, ואין לומר שהיו כמו כן רבים כשאר השבטים בעת פטירת אביהם ונתמעטו אחר כך ולצד שלא היה בהם הענוי לא חזרו להתרבות, כי גם על זה דן אנכי למה יתמעטו מברכה ראשונה. ורז"ל אמרו (במד"ר פ"ה) שהיה הארון מכלה בהם, זה היה אחר מנוי עבודת הלזים:

והנבון בעיני הוא כי שכט לוי מעשה אחד להם כמעשה עמךם אשר שלח את אשתו בשביל גורת הבן הילוד, והשעם לצד שהיו מענגים ולא נשתעבדו לא נמס לבקם כל כך לראות נטעיהם משלכים ביאור כמעשה איש ישראל אשר מצד השעבוד ועל העבודה הוול והוקל בעיניהם וכלבם לראות ילדיהם משלכים ביאור, גם שהיו מזלזלים בעצמן לילד ולעובד בשדות ובמחלות הארץ אשר אין אדם

מבן חודש לחצי שכט הקטן שבנישאל, ולכשתעמד על מספרם מבן כ' לא יגיע לשליש ולרביע, וראיתי שישב בשני דרכים, האחד הוא לצד שהרביי בא מצד הענוי דכתיב (שמות א) וכאשר יענו אותו בן ירבה וגו', ודרך ב' משעם בעסו של יעקב אבינו עליו השלום. ובעיני טעם הב' רחוק, כי לא נמצא רשם המעט הנזע כבעס אביהם עליו השלום, ועוד תמצא במספר הבא בדברי הקמים (א' כ"א) היו הלזים שמונה ושלשים אלף מבן שלשים שנה עד בן חמשים שנה, ובמספרם בפרשת נשא באו לכלל חשבון שמונת אלפים זה מאות ושמונים נמצאו שהוסיפו ד' חלקים בקרוב על מספר זה, ובמספר בני ישראל הבא שם לא באו לכלל מספר האמור כאן, ובאמד מספר זה לכשיהיו נמנים מבן כ' עד בן מאה ומעלה בדרך שנמנים ישראל יכול להיות מספרם כגדול שכטי ישראל ומעלה ואיה כעס אביהם:

ומעם הא' של הענוי הוא טעם נכון אבל לא יצדק לפי מאמר חז"ל (ברד"פ ע"ט) שאמרו לא מת יעקב עד שהגיעו ישראל לכלל מספר ס' רבוא, ובהכרח לישיב הכתובים לפי דבריהם ז"ל כי אמרו בן ירבה פרוש כמו כן

מא ותקרב ית לנאי קדמי אנא יי חלף כל
בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלנאי חלף
כל בוכרא בבכירא דבני ישראל:

(מא) ולקחת את הלויים לי אני יהוה תחת כל בכר
בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל בכור
בהמת בני ישראל:

מב ומנא משה קמא די פקיד יי תה ית כל
בוכרא בבני ישראל:

(מב) ויפקד משה באשר צוה יהוה אתו את כל
בכור בבני ישראל:

מג ויהו כל בוכריא דכריא במנן שמהן
מפר ירחא ולעלא למגניהון עשרין ותריין
אלפין מאתן ושבעין ותלתא:

(מג) ויהי כל בכור זכר במספר שמות מבין חדש
ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלף שלשה
ושבעים ומאתים: פ

מד ומליל יי עם משה למימר:

(מד) וידבר יהוה אל משה לאמר:

מה קרב ית לנאי חלף כל בוכרא בבני
ישראל וית בעירא דלנאי חלף בעיריהון
ויהו משמשין קדמי לנאי אנא יי:

(מה) קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל
ואת בהמת הלויים תחת בהמתם והיו לי הלויים
אני יהוה:

פטרי חמורים של ישראל. תדע, שחרי מנה העודפים
באדם ולא מנה העודפים בבהמה.

ז"ל ואת בהמת הלויים וגו'. לא פדו בהמות
הלויים את בכורי בהמה טהורה של ישראל, אלא
את פטרי חמוריהם, ושה אחד של בן לוי פטר כמה

מ וית פרקן מאתן ושבעין ותלתא דיתירין
על לנאי מבוכריא דבני ישראל:

(מו) ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים
העודפים על הלויים מבכור בני ישראל:

חמשת שקלים לגלגלת. כן היתה מכירתו של יוסף,
עשרים כסף, שהיה בכור של רחל.

ז"ל ואת פדויי השלשה וגו'. ואת הבכורות
הצריכין להפדות בהם - אלו השלשה ושבעים
ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלויים, מהם תקח

מז ותסב חמש חמש סלעין לגלגלתא
בסלעי קודשא תסב עשרין מעין סלעא:

(מז) ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל
הקדש תקח עשרים גרה השקל:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

השלשה וגו', ואולי כי בזה העיר פונת
כתוב הקודם לזה ואת פדויי השלשה
וגו' שגזרתו הוא מבכור בני ישראל
פרוש שיקח פדיון בכורות העודפים
על הלויים מאת הבכורות ולא
מהלויים, שתעלה על דעתך לומר
שכדרך שפדו בבהמת הלויים בהמתם
כמו כן יפדו הנותרים מהם וקל וחמר
הוא, תלמוד לומר מבכור בני ישראל
פרוש יקיה הפדיון, וכן אמר בפעשה

(מה) והיו לי הלויים אני ה', הכונה
במאמר אני ה', לומר שהגם
שאמר רבותינו ז"ל (לקט שס"ד) עתידה
עבודה שתחזור לבכורות, לא ירדו
הלויים מהיות לה', והוא אומר והיו
לי אני ה' כשם ששמי לעולם ועד כמו
כן יהיו לי הלויים: תורה זו
(מו) ולקחת חמשת וגו'. צריך לדעת
למה אמר ולקחת בנא"ו כיון
שמאמר זה הוא גזרת מאמר ואת פדויי

(מא) ואת בהמת הלויים וגו'. פרוש
הבהמות שהם חייבים בפדיון
שהם פטרי חמורים שאמר הכתוב
(שמות יג) ופטר חמור תפדה בשה, ודוקא
פטר חמור אבל בכורות הטהורות לא,
כי התמימין אינם בני פדיון, ובעלי
מומין משגשגו בני מומין רגע אחד
ברשות [הב'עלים], (הבכור) וזה בו והרי
הוא אצלו כחלין ומה מקום
לפדיון: תורה מב

(ג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמֵעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־בָּא לַעֲבֹד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
גמבר תלתין שנין וילעלא ועד בר חמשיין
שנין כל דאתי לחילא למעבד עבדתא
במשפן זמנא:

(ד) וְזֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קֹהֶת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים:
דיין פולחן בני קהת במשפן זמנא קדש
קודשא:

כ"י קדש הקדשים • המקדש שבבבלן: הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת.

(ה) וְבָא אֲהֶרֶן וּבָנָיו בְּנֵסֶעַ הַמִּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת
פְּרֹכֶת הַמִּסָּךְ וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֲרֹן הָעֵדוּת:
הנעול אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את
פרכת המסך וכסוֹבָהּ את ארון העדת:

כ"י וְבָא אֲהֶרֶן וּבָנָיו וְגו' • יכניסו כל כלי וכלי
לנרתקו המפרש לו בפרשה זו, ולא יצטרכו הלויים
בני קהת אלא לשאת. בנסע המחנה • כשהענן
מסתלק, הם יורעים שישעו.

(ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בַּגְד־כִּלִּי
תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשָׁמוֹ בְּדִיו:
וניתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד־כליל
תכלת מלמעלה ושמו בדיו:

(ז) וְעַל שַׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בַּגְד־תְּכֵלֶת וְנִתְּנוּ עָלָיו
אֶת־הַקַּעֲרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיֹּת וְאֶת קִשּׁוֹת
הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:
ועל שלחן הפנים יפרשו בגד־תכלת וניתנו עליו
את־הקערות ואת־הכפות ואת־המנקיֹת ואת קישוֹת
הנסך ולחם התמיד עליו יהיה:

כ"י קַעֲרֹת וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמִנְקִיֹּת • כָּכר פֶּרֶשְׁתִּי בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן. הַנֶּסֶךְ • הַפָּסוּי, לְשׁוֹן מִסָּךְ, "אֲשֶׁר יִסֹּף
בָּהֶם".

(ח) וּפְרָשׁוֹ עֲלֵיהֶם בַּגְד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוֹ אֹתוֹ
בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמוֹ אֶת־בְּדִיו:
ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו אותו
במכסה עור תחש ושמו את־בדיו:

(ט) וּלְקַחְוּ בַּגְד תְּכֵלֶת וְכִסּוֹ אֶת־מִגְרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־גִּרְתִּיהָ וְאֶת־מִלְקַחֶיהָ וְאֶת־מַחְתִּיתֶיהָ וְאֶת
כָּל־כֵּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם:
ולקחו בגד תכלת וכסו את־מִגְרַת הַמָּאוֹר
ואת־גִּרְתִּיהָ ואת־מִלְקַחֶיהָ ואת־מַחְתִּיתֶיהָ ואת
כל־כֵּלֵי שְׁמֹנֶה אשר ישרתו־לָהּ בהם:

כ"י מִלְקַחֶיהָ • כָּמִין צֶבֶת שְׁמוֹשָׁךְ בַּה אֶת הַפִּתִּילָה
לְכָל צַד שִׁירְצָהּ. מַחְתִּיתֶיהָ • כָּמִין כַּף קִטְנָה, וְשׁוּלִיָּהּ
פְּשׁוּטִין וְלֹא סִגְלָגִלִּים וְאֵין לָהּ מַחְצָה לַפְּנִיָּה אֲלֹא
מַצְדִּיקָה, וְחֹתֶהּ בַּה אֶת דִּשָׁן הַנְּרוֹת כְּשִׁמְיִטִּיכָן.
גִּרְתִּיהָ • לוּצִי"ש בִּלְעָז, שְׁנוֹתָנִים בָּהֶן הַשָּׁמֶן
וְהַפִּתִּילוֹת.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ג) לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה. שָׁנָה מִהֶאֱמֹר
בַּעֲבֹדַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי
לַעֲבֹד עֲבֹדָה וְאָמַר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה,
הַעִיר בָּהּ שָׁאִין בְּכִלְלוֹת מַעֲשֶׂה בְּנֵי
קֹהֶת עֲבֹדָה, לַצַּד שֶׁהָאָרוֹן הוּא
אֲדָרְבָּה נוֹשֵׂא אֶת נוֹשָׁאֵיו (במד' פ"ד)
וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ אֲלֹא מְלָאכָה. עוֹד
נִרְאֶה כִּי לַצַּד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת סֵדֶר
נָכוֹן בְּמִשְׁאֵם כְּשֶׁנוֹשְׂאִים בְּכֶתֶף וְכוּן
הַהֲלִיכָה לַצַּד כְּבוֹד אָרוֹן אֱלֹהִים
כְּנוֹשָׂא אֲדוֹנוֹ עַל כַּתְּפוֹ, לָזֶה קָרָא
עֲבֹדָתָם מְלָאכָה, מֵה שָׁאִין בֶּן עֲבֹדַת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי: תוֹרָה ד

(י) וַנִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלִיָּהּ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמּוֹט:

כ"י • אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ • (כלים לב) כְּמִין מְרֻצֶּה.

(יא) וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב יִפְרָשׁוּ בָגְדֵי תְכֵלֶת וְכֶסֶף אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדֵיו:

(יב) וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּבָם בִּקְדֻשׁ וַנִּתְּנוּ אֶל־בָּגֶד תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמּוֹט:

כ"י • אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּבָם בִּקְדֻשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כְּלֵי הַקְּטָרֶת שֶׁמִּשְׁרְתִּין בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

(יג) וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בָּגֵד אַרְגָּמָן:

כ"י • וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת. וְדִשְׁנוּ • יְטֹלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו. וּפְרָשׁוּ עָלָיו בָּגֵד אַרְגָּמָן. (יומא כא) וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבָּגֵד

(יד) וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיוֹ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּחֻתָּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו כֶּסֶף עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ בְּדֵיו:

כ"י • מִחֻתָּת • שִׁבְהֵן חוֹתִים גָּחִלִים לְתִרּוּמַת הַדֶּשֶׁן, הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מִחְבַּת שָׂאִין לָהּ אֵלָּא שֶׁלֹּשׁ מַחְצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׂוֹאֶבֶת אֶת הַגָּחִלִים. מִזְלָגֹת • צִנּוּרִיּוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת, שִׁבְהֵן מְכִין בְּאֵיבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְּקֵן

(טו) וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַפֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּגִי־קִהָת לְשִׂאת וְלֹא־יָגִעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּגִי־קִהָת בְּאֶהֱל מוֹעֵד:

כ"י • לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאֶרֶץ וְהַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ • הַמְּנוּרָה וְכָלֵי שְׁרָתָהּ. וּמָתוּ • שָׂאֵם יָגִעוּ - חִיבִין מִיתָה בִּידֵי שָׂמַיִם.

י וַיִּתְּנוּ יָתָהּ וְיָתָה כָּל מְנָהָה לְחוֹפָאָה דְּמִשָּׁה סְסֻגָּנָה וַיִּתְּנוּ עַל אַרְיָחָה:

יא וְעַל מִדְּבָחָה דְּדִהְבָּא וַיִּפְרְסוּן לְבוּשׁ תְּכֵלָא וַיִּכְסּוּן יָתָהּ בְּחוֹפָאָה דְּמִשָּׁה סְסֻגָּנָה וַיִּשְׁוּן יָתָהּ אַרְיָחָה:

יב וַיִּסְבּוּן יָתָהּ כְּלֵי מְנָה שְׁמוּשָׁא דִּי יִשְׁמָשׁוּן בְּהוֹן בְּקוּדְשָׁא וַיִּתְּנוּ לְלְבוּשׁ תְּכֵלָא וַיִּכְסּוּן יָתָהּ בְּחוֹפָאָה דְּמִשָּׁה סְסֻגָּנָה וַיִּתְּנוּ עַל אַרְיָחָה:

יג וַיִּסְבּוּן יָתָה קְטָמָא דְּמִדְּבָחָה וַיִּפְרְסוּן עֲלוּהִי לְבוּשׁ אַרְגָּמָן:

יד וַיִּתְּנוּ עָלָיוֹתָהּ כְּלֵי מְנָה דִּי יִשְׁמָשׁוּן עֲלוּהִי בְּהוֹן יָתָה מִחֻתָּתָא וְיָתָה צִנּוּרִיָּתָא וְיָתָה מְגִרּוּפִיָּתָא וְיָתָה מִזְרָקָא כָּל כְּלֵי מִדְּבָחָה וַיִּפְרְסוּן עֲלוּהִי חוֹפָאָה דְּמִשָּׁה סְסֻגָּנָה וַיִּשְׁוּן אַרְיָחָה:

טו וַיִּשְׂצִי אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסָּאָה יָתָה קוּדְשָׁא וְיָתָה כָּל כְּלֵי מִדְּבָחָה בְּמִשְׁלַל מִשְׁרִיתָא וּבְתֵרָא בֵּין יַעֲלוּן בְּגִי קִהָת לְמִשְׁלַל וְלֹא יִקְרְבוּן לְקוּדְשָׁא וְלֹא יִמּוּתוּן אֲלִין מִשְׁלַל בְּגִי קִהָת בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא:

(מז) וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה פָּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבִבְלִיּוֹ:

כ"ט וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר • שהוא מְמַנֶּה עליהם לְשֹׁמֵן אוֹתָם: שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִנְחַת הַתָּמִיד, עָלָיו מִטֵּל לְצִוּוֹת וּלְזֹרֵז וּלְהַקְרִיב בַּעֲצַת חֲנִינָתוֹ. פָּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן • וְעוֹד הָיָה מְמַנֶּה עַל מִשְׁאֵה בְּנֵי קֹהֵת

יז וּמִלִּיל יֵי עִם מִשָּׁה וְעַם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר: (יח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

יח לֹא תִשְׁיִצוּן יָת שִׁבְטָא יִרְעִינָת קָהֵת מִגּוֹ לְרֵאִי: (יח) אֶל־תִּכְרִיתוֹ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקָּהֵתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם:

כ"ט אֶל־תִּכְרִיתוֹ • אֵל תִּגְרְמוּ לָהֶם שְׁמִימוֹתָיו.

יט וְזֹאת • עֲשׂוּ לָהֶם וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יִבְאוּ וְשִׁמּוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאוֹ:

כ וְלֹא יִבְאוּ לְרֹאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: (כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ

נִתְקַן שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זוֹ, וּפְרָשׁוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 9)

כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זוֹ (רש"י ד, כ) רש"י מְדַבֵּק "בְּפִרְשָׁה זוֹ". וְנִמְוָקוּ עִמּוֹ: בְּפִרְשַׁת תַּשָּׂא מִפְּרֹשׁ רש"י שֶׁבְּגִדֵי הַשָּׂרָד, הֵינּוּ "בְּגִדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שֵׁנִי הָאֲמוּרִים בְּפִרְשַׁת מִסְעוֹת", הֵיוּ עֲשׂוּיִים "נִקְבִּים

קנ"ט פסוקים, חלקה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

ההפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס. אברמוביץ

(יט) וְזֹאת עֲשׂוּ וְגו'. פִּרּוֹשׁ הַמַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁלֹא יִהְיוּ בְנֵי קֹהֵת בְּרִשּׁוֹת עֲצָמָן לְשֹׁמֵן הַכֹּהֵן, שֶׁאֵין לְצַד חֶבֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ הַכֹּל רָצִים לְעֵבֶד וְנִמְצָאוּ שׁוֹגְגִים בְּדָבָר, אֲלֵא יִשְׁמִימוּ אוֹתָם אַהֲרֹן וּבָנָיו אִישׁ אִישׁ וְגו' וּבִנְיָה כָּל אֶחָד מִכִּיר מְקוֹמוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְשִׁמּוּ אוֹתָם אִישׁ וְגו', וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא יָבֹאוּ לְרֹאוֹת פִּרּוֹשׁ כְּדִי שֶׁלֹא יָבֹאוּ לִיְדֵי רֵאִיָּה כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ, וּפִרּוֹשׁ וְשִׁמּוּ הוּא שֶׁלֹא יוֹעִיל בְּהַכְרַת כָּל אֶחָד מְקוֹמוֹ לְבַד אֲלֵא לֹא יִכְנַס לְשִׁים יָדוֹ לְשֹׁמֵן עַד שִׁיאֲמֹר לוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו פְּלוֹנִי שִׁים יָדְךָ בְּמִקְוֶה פְּלוֹנִי לְשֹׁמֵן וְכֵן עַל זֶה הִדְרָךְ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְשִׁמּוּ אוֹתָם, וְלֹא תִמְצָא בְּמִצְוֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָגֵם שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל עֲבֹדַת וְגו' לֹא אֲמַר וְשִׁמּוּ וְגו': בְּאֲרוֹן שְׁבוּ הַתּוֹרָה שְׁהוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְאֲרִיכוּ יָמִים, וְלִחְשֵׁשׁ הַהֶזֶק שֶׁיִּכְבֹּל לִהְיוֹת מִהֲגִיעָה וְהִרְאָתָה בּוֹ אֲמַר וְלֹא יָמָתוּ תוֹרָה כִּי חֲסִלָּת פִּרְשַׁת בְּמִדְבָּר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ז אייר מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום רביעי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
יום שני - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום חמישי - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
יום שלישי - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום שישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב
שבת קודש - ד' סיון פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

הקשיא שאם אור השכינה א"א לסבול בו' עאכו"כ מה שלמע' 45
 מזה – ומתרץ: "רק שירדה..." – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 46
 ובשון ה"תניא": ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה, 47
 – שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל – 48
 הלבוש עצמו, במציאות 49
 באורה? הוא רצונו 50
 יתברך וחכמתו וכו' – 51
 ובינתו ודעתו, שכאמור 52
 הם כולם מהווים ענין 53
 המוחין למעלה, 54
 המלכשים בתורה 55
 ומצותיה, הנגלית לנו 56
 ולבנינו, – הם יכולים 57
 להיות "לבוש" לאור 58
 השכינה, ושלבוש זה לא 59
 יתבטל באור השכינה – 60
 וכל כך למד: דאורייתא 61
 מחכמה נפקת, – שכן, 62
 התורה באה מן ה"חכמה", 63
 היא חכמה עלאה – 64
 חכמה עליונה, ספירת 65
 החכמה של "עולם 66
 האצילות", דלעילא 67
 לעילא מעלמא 68
 דאתגליא, – שלמעלה 69

מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, 70
 בחינת "שכינה" – "ראשית הגילוי" – "חכמה עילאה", שלמעלה 71
 מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא 72
 דאתגליא", דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו', – הקב"ה 73
 חכם (בבחינת חכמה ד'אצילות") אבל לא ב"חכמה" הידועה, 74
 וכמו שנתפאר לעיל, שאור אין-סוף ברוך-הוא מלכש 75
 ומיוחד בחכמה עלאה, – בחכמה העליונה, והוא יתברך 76
 וחכמתו אחר. – הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין 77
 שלמעלה (כמו בינה ודעת) הם למעלה בהרבה מאשר מדריגת 78
 אור השכינה, ולכן יכולים הם להיות לבוש לאור השכינה ולא 79
 להתבטל במציאות באור זה. ברם, כיצד יכולים הנבראים לקבל 80
 שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים הנבראים לקבל 81
 לבוש זה – בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה? – רק – זהו 82
 מפני ש'חכמה עילאה' ותורה⁵ שירדה בסתר המדרגות 83
 מדרגה – עליונה, למדרגה – תחתונה, בהשתלשלות 84
 העולמות, עד שנתלכש בדברים גשמיים, שהן תרי"ג – 85
 613, מצות התורה. – שבהם ירדה ונתלבשה התורה, 86
 ובידידתה במדריגות ובדברים הגשמיים התחתונים – יש בכוחה 87
 להיות לבוש המסתיר על אור השכינה. 88

אבל השכינה עצמה, שהיא ראשית הגילוי ועקרו, מה 1
 שאין-סוף ברוך-הוא מאיר לעולמות בבחינת גילוי, והיא 2
 – השכינה, מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות 3
 [שכל החיות שבהם – שבעולמות, אינו רק אור המתפשט 4
 ממנה – מהשכינה, באור 5
 המתפשט מהשמש] – 6
 הרי השכינה עצמה, 7
 שהיא מקור כל החיות של 8
 העולמות – אי אפשר 9
 לעולמות לסבל ולקבל 10
 אור שכינתה, שששכן 11
 ותתלבש בתוכם ממש, 12
 בלא לבוש המעלים 13
 ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי 14
 במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש 15
 שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד. 16
 ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל 17
 במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים 18
 בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה 19
 נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא 20
 דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמש"ל 21
 שאור א"ס ב"ה מלוכש ומיוחד בחכמה עילאה והוא 22
 ית' וחכמתו אחד רק שירדה בסתר המדרגות ממדריגה 23
 למדריגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה 24
 בדברים גשמיים שהן תרי"ג מצות התורה. 25

באופן – שאין נראה שם אור זה, רק עצם גוף השמש 26
 בלבד. – כך גם, מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של כל 27
 העולמות והנבראים, שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה (כמו 28
 אור השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה (המקור 29
 עצמו) היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם, והיו 30
 בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו 31
 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן 32
 ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה, 33
 שדוקא אז – בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את 34
 האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה 35
 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה, 36
 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא הרי 37
 מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללבוש זה, ובשעה 38
 שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו – הרי על 39
 הלבוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר רבנו הזקן להלן – 40
 לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה ומצוות, והוא 41
 מדריגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של העולמות הנקרא 42
 "שכינה". לכן – אין לבוש זה מתבטל בפני אור השכינה, בהיותו 43
 מדריגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל 44

5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי' שהיא כללות התורה וצ"ע" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שני כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

ליקוטי אמרים

- 1 ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם - גם השכינה ירדה
- 2 ונתלבשה בזה ככל עולם ועולם, - בחכמה שלמעלה,
- 3 הנמצאת בתורה שבכל עולם, מלוכש אור השכינה, וזהו היכל
- 4 קדשי קדשים שכל עולם ועולם, - קדשי קדשים הוא
- 5 מקומה של השראת
- 6 השכינה בכל עולם ועולם
- 7 - המוחין שלמעלה,
- 8 המלוכשים בתורה שבכל
- 9 עולם, הם היכל קדשי
- 10 קדשים שבאותו עולם,
- 11 ושם שורה השכינה,
- 12 השוכנת ומתגלה באותו
- 13 עולם. וכמו שכתוב
- 14 ב'זהר' ו'עין חיים',
- 15 שהשכינה שהיא -
- 16 בספירות העליונות -
- 17 בחינת וספירת מלכות
- 18 דאצילות [שהיא -
- 19 מלכות דאצילות, בחינת
- 20 גלוי אור אינסוף ברוך
- 21 הוא וחיית שמיא
- 22 לעולמות, ולכן - מפני
- 23 שהיא בחינת גילוי מאור
- 24 אינסוף ומהחיות, לכן
- 25 היא נקראת "דבר ה"
- 26 ו"דבר פיו", כביכול -
- 27 שכן, "דיבור" הוא ענין
- 28 הגילוי - לגלות בדיבור מה שהיה נעלם במחשבה, על ידי
- 29 משה, כמו שבאדם הדבור הוא מנלה מחשבתו הסתומה
- 30 ונעלמה להשומעים] - כך גם למעלה, שבחינת מלכות
- 31 דאצילות, שהיא בחינת הגילוי של אור אינסוף ושל החיות
- 32 שהיו לפני זה בהעלם - נקראת "דבר ה", זהו כביכול הדבור
- 33 שלמעלה המגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה" זו, שהיא
- 34 מלכות דאצילות - היא מתלבשת בחיכל קדשי קדשים
- 35 דבריאה שהיא חכמה בינה דעת דבריאה, ובהתלבשותה -
- 36 כשחכמה בינה דעת של "עולם הבריה" ו"יחד עם מלכות
- 37 דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה - ונברא" -) הערת
- 38 כ"ק אדמו"ר שליט"א מתלבשים במלכות דבריאה - נברא
- 39 הנשמות והמלאכים שבבריאה. - הנשמות והמלאכים של
- 40 אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא

ובירידתה

בהשתלשלו מעולם לעולם גם השכינה ירדה ונתלבשה בה בכל עולם ועולם וזהו היכל ק"ק שבכל עולם ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות דאצילות [שהיא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה וחיות שמיא לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כביכול עד"מ כמו שבאדם הדבור הוא מנלה מחשבתו הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בחיכל ק"ק דבריאה שהיא חכ"ד דבריאה ובהתלבשות במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכים שבבריאה וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמ"ש ב"ה בשם התיקונים שבעולם הבריה מאירות ומשפיעות שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בבחי' צמצום עצום בכדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול ותכלית לקבל השפעה מבחי' חכ"ד אלו ולכן נמשך משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חכ"ד שהתלמוד הוא טעמי ההלכות על בורין והטעמים הם בחי' חכ"ד וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול והחיוב והפטור כמ"ש בתיקונים'.

- אין-סוף ברוך-הוא, כפי שהן בעצם, לא היה ביכולת הנשמות
- והמלאכים לקבל; אלא, דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות
- בי"עולם הבריה" באופן מצומצם ביותר - הם יכולים לקבל.
- ולכן נמשך משה - מ"עולם הבריה", התלמוד, - לא
- ה"משנה", אלא ה"תלמוד" - גמרא, שהיא - ה"תלמוד", גם-כן
- בחינת חכמה בינה דעת, שהתלמוד הוא טעמי ההלכות
- על בורין, והטעמים - ענין של טעם ושכל הם בחינת
- חכמה בינה דעת, - מוחין; וההלכות עצמן - שב"משנה", הן
- ממדותיו של אין-סוף ברוך-הוא, שהן: - בחינות, חסד דין
- רחמים - תפארת, כו', שמהן - מהמדות, נמשך ההיתר
- והאיסור, והכשר והפסול, והחיוב והפטור, - היתר וכשר -
- חסד, איסור ופסול - גבורה, כמו שכתוב ב'תיקונים'. -
- שההלכות הן מהמדות שלמעלה.

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד - לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה), ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארזן לבר כו'."

יום שלישי כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' ראצילות... עד עמ' עד, שכינה:

הטעמים של ההלכות - בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה
בלבד הוא בהתגלות - ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן
בבחינת גלוי - במשנה, הן הן הארת מדותיו של אינסוף
ברוך-הוא בבחינת גלוי, - כאמור, שפסק הלכה להיות - זהו
חסד, ופסק הדין לאיסור -

זהו גבורה, כמו שנתבאר
לעיל בשם ה'תקונים'
דשית ספירן מקננין
בצירה, - שש ספירות
ומדות של אינסוף - שהן
מדות "עולם האצילות" -
נמצאות ומאירות ב"עולם
היצירה", שהן דרך כלל
שני קווי, - שש המדות
נחלקות בשני קווים
כלליים: ימין - שהוא
"חסד", ושמאל - שהוא
"גבורה", כי "חסד דרועא
(זרוע) ימינא, גבורה
דרועא (זרוע) שמאלא" -
להקל מסטרא דחסד, -
מבחינת ומדת החסד - בא

פסק ההלכה להקל, דתנינו להתיר שיוכל - הדבר המותר,
לעלות אל ה', - שתוכל להיות עליה לאותו דבר בקדושה.
שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו לענין של קדושה ומצוה
- עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להתקיר
כו'; - שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה
לקדושה, והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל
לעלות. אלה הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה,
שמהן באות ההלכות שבמשנה, והכלל, - גם תלמוד גם משנה,
על-פי חכמה עלאה - חכמה עליונה, דאצילות, ובינה ודעת
כלולות בה, - ב"חכמה", ומיוחדות - המשנה והתלמוד, וכן
ההארה שמחכמה-בינה-דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה
והתלמוד, באינסוף ברוך-הוא, כי בתוך כלל מלכשות
חכמה-בינה-דעת דאצילות, שאור אינסוף ברוך-הוא
מיוחד בהן בתכלית תיחוד. - הרי, כשהשכינה מתלבשת
בהיכל קדש-קדשים של "עולם היצירה", ולאחר מכן בבחינת

ובהתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאח, - היא
לאחר מכן, מתלבשת בהיכל קדש-קדשים דיצירה שהוא
חכמה-בינה-דעת דיצירה. - כך, שיטתה השראת השכינה
ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשות - לאחר
מכן, במלכות דיצירה -

בשעה שמלכות
ד"אצילות" כפי שהיא 1
מלובשת במלכות 2
ד"בריאח" ובחכמה-בינה 3
דעת ד"יצירה" - 4
מתלבשת ב"מלכות" של 5
"עולם היצירה" - נוצרו 6
הרוחות - בחינות 7
הנשמות הנקראות "רוח" 8
שכן ישנן שלש מדריגות 9
בנשמות - נפש, רוח 10
ונשמה, והרי "נפש" היא 11
מ"עשיה", "רוח" - 12
מ"יצירה", ו"נשמה" - 13
מ"בריאח". כשלמדנו 14
אודות "עולם הבריאח", 21
נאמר שממלכות 22

ד"בריאח" נוצרות ה"נשמות" - המדריגה של "נשמה". ועתה,
כשאנו לומדים אודות "מלכות דיצירה" - אומר רבנו הזקן,
שממנה נוצרות ה"רוחות" - המדריגה של "רוח", והמלאכים
שביצירה. - גם בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של
"עולם היצירה" - נתהוו ממלכות ד"יצירה"; וגם משם -
ממלכות ד"יצירה", היא המשנה שלפנינו, שהיא הלכות
פסוקות, הנמשכות גם-כן מחכמה-בינה-דעת של אינסוף
ברוך-הוא. - כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-
בינה-דעת של אינסוף ברוך-הוא, שכן, תלמוד מורכב
מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות
שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן
גלומים הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, - הן גם כן נמשכות
מחכמה-בינה-דעת של אינסוף ברוך-הוא, רק שפחיתות
חכמה-בינה-דעת שהם טעמי ההלכות, הם מלכשים
וגנוזים בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. - בגמרא,

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשות במל' דבריאח") כי: (1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאח"ס) - משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאח"ג).
(2) י"ל דאין בזה - התלבשות בחב"ד דבריאח, כ"א - מל' במל' (ראה לקמן 'מל' דאצי' מלובשת במל' ובהג"ה 'מל' מלכות') - משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאח - כל עניניו - מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם - בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל - דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחין - וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריאח (שלצורך עולם היצירה) - צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריאח (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עליו (שער הת"ת)) - הרי בזה פעולת חב"ד דבריאח רק במדה שתוכל מל' דבריאח לפעול בענין דיצירה - רחוק הערך מבריאח (במשל - המשכה ממוחין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו - שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

האצילות", כפי שהיא מלוכשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר, 29
מתלבשת בחכמה-בינה-דעת, של עולם שלמטה במדרגה¹⁰. 30
והנה, מהשכינה – מלכות ד"אצילות", המלכשת בהיכל 31
קדשי-קדשים של כל עולם ועולם, כללי או פרטי, נמשך 32
ומתפשט ממנה אור 33
וחיות לכל העולם 34
והנבראים שבו, נשמות 35
ומלאכים וכו', – וכן 36
שאר הנבראים שבאותו 37
עולם, כמו ההיכלות וכו', 38
כולם מקבלים אור וחיות 39
מבחינת שכינה זו 40
(המלוכשת בהיכל קדשי- 41
קדשים שבאותו עולם), 42
שכן, כי כלם נבראו 43
בעשרה מאמרות 44
שנמשכה בראשית¹¹, 45
שהם – עשרת המאמרות, 46
דבר ה" הנקרא בשם 47
שכינה – כפי שלמדנו שענינו של "דבר ה" הוא לגלות את 48
מה שהיה מוסתר ונעלם. שזהו גם כן ענין השכינה – התגלות 49
האור האלקי שלמעלה מהעולם, בתוך העולם. הרי, שבחינת 50
מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא 51
דבר ה" שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים 52
ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה 53
והתפשטות זו באה על-ידי תורה, שהיא היכל קדשי-קדשים (בו 54
מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם, והיא המשמשת 55
כ"לבוש" לאור השכינה: 56

מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן התורה, שהוא 1
משנה, – שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא מתגלה 2
ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה – שבתחילה מתלבשת השכינה 3
בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ודרך השכינה ונתלכשה 4
בהיכל קדשי-קדשים 5
דעשיה. וכל עולם 6
משלשה עולמות אלו – 7
בריאה, יצירה, עשיה, 8
מתחלק לרבעות 9
מדרגות, הנקראות גם 10
בין עולמות פרטים, 11
ומלכות דאצילות – 12
שהיא, כאמור, בחינת 13
ה"שכינה", מלכשת 14
במלכות הנהגה * (וכן) 15
יוכן לשון הכתוב: 16
"מלכות מלכות כל 17
עולמים" – מלשון הפסוק, 18
משמע, שיש "מלכות", 19
המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל 20
העולמות, ועל כך אומרים, ש"מלכותך", המלכות שלך, היא 21
הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל 22
העולמות – מלוכשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": שכל כל 23
עולם פרטי – (א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם 24
פרטי; יורדת – (ב) מלכות ד"אצילות" (על-ידי ההתלבשות 25
האמורה) יורדת, ומתלכשת (ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת, 26
בהיכל קדשי-קדשים, שהוא חכמה-בינה-דעת שבעולם 27
שלמטה ממנו במדרגה. – בחינת מלכות של "עולם 28

יום רביעי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, ל"ח].

נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור השכינה מאיר 70
גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שביית המקדש היה קיים האיר אור השכינה 71
בהיכל קדשי קדשים שבבית המקדש. ואילו, לאחר חורבן בית המקדש 72
– התורה שיהודי לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי 73
קדשים", שבו שורה השכינה 74
כיום. בהמשך פרק נ"ג, יסביר 75
רבנו הזקן, את ההבדלים שבין 76
מדרגת אור השכינה 77
שהאירה בבית המקדש 78
הראשון, לבין מדרגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש השני, ולבין 79
מדרגת השכינה המאירה כיום על-ידי תורה ומצוות. 80
והנה, בשהיה בית ראשון קיים, שבו היה הארון והלוחות 81
בבית קדשי-קדשים – היתה השכינה, שהיא מלכות 82

פרק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור 57
שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם. 58
לבוש זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם, מהדוים המוחין והתורה, שהם 59
החכמה, בינה ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו 60
עולם, שבו שורה שכינה; 61
ולאחרי שחכמה-בינה-דעת 62
של אותו עולם (שבין שורה 63
השכינה) יורדות בבחינת 64
"מלכות" של אותו עולם – 65
מתהווים הנבראים והענינים של אותו עולם. על-ידי ההתלבשות 66
ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך ויורד גם אור השכינה, שיוכל להאיר 67
בהיכל קדשי קדשים של אותו עולם, שהוא למטה במדרגה. כך 68
מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד לעולם העשיה הרוחני. בפרק 69

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה הארון והלוחות בבית ק"ק היתה

10. (החלוקה ל-א,ב) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי-קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבונו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזה בראשית – כפשוטו התחלת של ברא – מאין (ליש)".

ההתגלות של אור אין־סוף בעולמות - והרי, תורה היא למעלה 38
מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה", ולכן יש בכוח התורה 39
להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו 40
לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין 41
שלמטה משכינה, שלכן 42
הוא מסתיר על אור 43
השכינה שיוכל להתקבל; 44
ברם, התורה, כפי שבאה 45
בעשרת הדברות 46
שבחוות, איננה באופן 47
שתהיה כמו הענינים 48
שבעולם הגשמי, אלא - 49
כפי שיוסבר להלן - היא 50
נשארה באותה מדריגה 51
שלמעלה מהעולמות 52
העליונים האמורים. וכדי 53
לחקקן - את עשרת 54
הדברות, פלוחות אבנים 55
גשמיים - לא ירדה - 56
חכמה עילאה" שהיא תורה, ממדרגה למדרגה, בדרך 57
השתלשלות העולמות - המשתלשלים מעולם עליון יותר 58
לעולם תחתון יותר, שכך הוא הרי הסדר, שעד שהיא יורדת 59
לעולם הזה הגשמי, היא צריכה לעבור ההשתלשלות של 60
עולמות יצירה ועשיה הרוחניים, שלמעלה מהעולם הזה 61
הגשמי, ורק אז, זה בא לעולם הזה הגשמי, ער עולם הזה 62
הגשמי, כי עולם הזה הגשמי מתנהג בהתלבשות המבצע 63
הגשמי, - ההשפעה האלקית היורדת בעולם הזה הגשמי, 64
מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה כך, 65
אלא, "והלחת מעשה אלהים המה, - יצירה אלקית, שבה 66
נראית אלקות, ולא טבע, והמכתב מכתב אלהים הוא", - 67
כתב אלקי, שבו נראית אלקות, למעלה מהמבצע של עולם 68
הזה הגשמי, הנשפע - העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו, 69
מהארת השכינה שבהיכל קדשי־קדשים העשיה, שממנה 70
- מהארת שכינה זו, - נמשך אור וחיית לעולם העשיה, 71
שגם עולם הזה בכלל, - העולם הזה הגשמי, שהוא הוא 72
העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת 73
השכינה שבהיכל קדשי־קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי 74

דאצילות, שהיא פחינת גלוי אור אין־סוף ברוך־הוא, - 1
שאור שהוא בעצם "אין־סוף" ולמעלה מ"עולם" - מתגלה 2
בעולם, הרי שכינה זו היתה - שורה שם, - בקדשי־קדשים 3
שבבית המקדש, ומלבשת בעשרת הדברות, - שבחוות 4
הברית, שהיו מונחים 5
בארון שבקדשי־קדשים, 6
ביתר שאת ויתר עז, 7
בגלוי רב ועצום יותר 8
מגלוייה - של השכינה, 9
בהיכלות קדשי־קדשים 10
שלמעלה בעולמות 11
עליונים. - הכוונה 12
לעולמות "עשיה" 13
ו"יצירה", כי גם ב"עולם" 14
היצירה מאירה הרי רק 15
מדריגת שכינה כפי שהיא 16
לאחרי התלבשותה 17
בהיכל קדשי־קדשים 18
שב"עולם הבריאה", 19
ולאחרי התלבשותה ב"מלכות" שב"בריא" (שהתלבשות זו, 20
מאפשרת שתוכל להאיר בהיכל קדשי־קדשים של "עולם" 21
היצירה). ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם 22
שאף שם, היה זה עלידי התלבשותה ב"מלכות" שב"עולם 23
הבריאה", אך היה זה באופן שהסתרה מהתלבשות זו, היתה 24
מעטה יותר, ואותו אור שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתרה 25
זו, עדיין שייך רק ל"עולם הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". - 26
ולמרות שבית המקדש הוא הרי בעולם הזה הגשמי, וכיצד, 27
איפוא האירה שם מדריגת שכינה, בצורה נעלה, וחוקה יותר 28
וביתר גילוי, מאשר בעולמות העליונים? - הרי זה, משום: כי 29
עשרת הדברות הן פללות התורה בלה, - הן כוללות את 30
כל התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד 31
כלולות בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר 32
מהתחלת פרק כ'), דנפקא מגו חכמה עלאה, - שהיא 33
(התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה שב"עולם האצילות"), 34
דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, - שלמעלה מעלה 35
מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של "עולם האצילות", 36
בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי 37

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי) וכחטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר - בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי' שהפי' בתניא - דעלי' קאי - שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד - דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור - עשה"ד הן כללות כו' (ראא ג"כ בביאור הרי" ש' קארפ). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") - לא ירדה כו' [בסי' שם - מעלה שלישית - שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא - כצ"ל כדי שלא יוקשה בסי' מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק - בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי'), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב - למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה]. 2. שמות כה, טז.

1 התלבשוהו ב"מלכות" ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך,
2 אלא בחינת חכמה עלאה - חכמה עליונה, דאצילות,
3 שהיא כללות התורה שבעשרת הדברות, נתלבשה
4 במלכות דאצילות ודבריהם לבדן, - בלעדי התלבשוהו
5 בעולמות שלמטה מהם,
6 והן לבדן - "חכמה

בכללו אלא בחי' חכמה עלאה דאצילות שהיא כללות התורה שבי' הדברות נתלכשה במלכות דאצי' ודבריא' לבדן והן לבדן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י התלכשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארזן בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן בעולם הבריאה כנודע ליי"ח]

7	דאצילות	כפי	שהיא	1	בכללו אלא בחי' חכמה ע
8	מלובשת	במלכות		2	התורה שבי' הדברות נתל
9	דאצילות	ובמלכות		3	לברן והן לברן המיוחדו
10	דבריאה,	בלעדי		4	הנקראות בשם שכינה הש
11	ההתלבשות	שלאחריהן,		5	התלבשותה בי' הדברות
12	המיוחדות	פאר איינסוף		6	בנס ומעשה אלהים חיים]
13	שבתותן -	הן הנקראות		7	בעולם הבריאה כגודע לי'
14	בשם "שכינה",	השורה			
15	נקשרים	דבית ראשון,	עלידי		התלבשותה - של
16	השכינה,	פעשרת	הדברות		החקוקות פלוחות שפארן בנס
17	האותיות	החקוקות	פלוחות,		היה בהן משום ענין של "נס",
18	כמאמר	חכמינו ז"ל ³ ,	האותיות	"מ" ו"ס"	שבלוחות - "בנס היו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

37 וּבְבֵית שְׁנֵי שְׁלֹא הָיָה בּוֹ הָאֶרֶץ וְהַלּוּחֹת, – בֵּין חֲמֵשׁ
38 הַדְּבָרִים שֶׁחֲסָרוּ בְּבֵית שְׁנֵי, הֵיוּ הָאֶרֶץ הַלּוּחֹת, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
39 וְזָכוּנֵם-לְכַרְכַּח, שְׁלֹא הָיְתָה שְׁכִינָה שׁוֹרָה בּוֹ, פְּרוּשׁ – לֹא,
40 שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי לֹא הָיְתָה הַשְּׂרָאָה הַשְּׁכִינָה כָּלָל, אֲלָא

41 הַכּוֹנֵנָה: מִדְרֶגֶת שְׂכִינָה
42 שְׁתִּיתָה שׁוּרָה בְּבֵית
43 רֹאשׁוֹן שְׁלֵא בִּדְרָךְ
44 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת,
45 – אוֹתָהּ מִדְרֵיגַת הַשְׂכִּינָה
46 – לֹא הִיְתָה שׁוּרָה בְּבֵית
47 הַשֵּׁנִי, אֲלֵא בַחֲיִנָּה קֹטָנָה
48 יוֹתֵר שֶׁל שְׂכִינָה, שְׂאִינָה
49 בְּעֶרֶךְ כָּלֵל לִמְדֵרֵיגַת
50 הַשְׂכִּינָה שְׁבֵבִית רֹאשׁוֹן,
51 אֲלֵא בְּבֵית שְׁנֵי הֵיְתָה
52 שׁוּרָה – הַשְׂכִּינָה, בִּדְרָךְ
53 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת
54 מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת – כִּפִּי
55 שְׂדֵיָא מִתְּלַבֵּשֵׁת בְּמִלְכוֹת

41 הכוונה: מדרגת שכינה
 42 שהיתה שורה בכית
 43 ראשון שלא בדרך
 44 השתלשלות העולמות,
 45 אותה מדרגת השכינה
 46 לא היתה שורה בבית
 47 השני, אלא בחינה קטנה
 48 יותר של שכינה, שאינה
 49 בערך כלל למדרגת
 50 השכינה שבבית ראשון,
 51 אלא בכית שני היתה
 52 שורה - השכינה, בדרך
 53 השתלשלות והתלבשות
 54 מלכות האצילות - כפי
 55 שהיא מתלבשת במלכות
 56 דבריהא, ודבריהא - מלכות של עולם הבריאה, במלכות
 57 דיצירה, ודיצירה - ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא
 58 מתלבשת בהיכל קדשי־קדשים דעשיה, - בחכמה־בינה
 59 דעת, הנקראות "היכל קדשי־קדשים", של עולם העשיה,
 60 וקדשי־קדשים דעשיה - בלי ההתלבשות של מלכות של
 61 "עולם העשיה", היה מתלבש בקדשי־קדשים שבבית

1 - שְׂכִינָה עִמּוֹ, בְּדֹאיתָא - כמו שכתוב בְּבִרְכּוֹת פֶּרֶק קַמָּא,
2 - בפרק ראשון של מסכת ברכות²⁰ - פְּרוּשׁ "שְׂכִינָה עִמּוֹ" -
3 שבהיותו נברא של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, -
4 באיזו מדריגה של הארת השכינה, מדובר? - בְּדִרְךָ
5 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת
6 מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת
7 בְּמַלְכוּת דְּבִרְיָה
8 וְיִצְיָה וְעֵשִׂיָה. - שלא
9 כהשראת השכינה
10 בקדשי־קדשים (אפילו)
11 של בית שני, שלא היתה
12 על־ידי התלבשות
13 במלכות ד"עשיה".
14 ההבדל שבין השראת
15 השכינה שבתורה לבין
16 המשכת והארת השכינה
17 בעולם בכלל, שבאה גם
18 כן דרך אותו סדר
19 השתלשלות - מתבטא
20 בכך שבעולם, זה בא על־
21 ידי לבוש של "קליפת נוגה", מה־שאינ־כן בתורה ומצוות. טעמו
22 של דבר, מדוע השראת השכינה שעל־ידי תורה, צריכה גם כן
23 לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" - יוסבר
24 להלן, שהוא, מפני שהמצוות והתורה, הן ברובן הגדול, מצוות
25 מעשיות - מצוות שיש לעשותן ב"מעשה" - הרי שאור השכינה
26 בא כאן בענין של "מעשה" ו"עשיה", לכן זה צריך להיות על־ידי
27 התלבשות גם ב"מלכות" שב"עולם העשיה"; כִּי תִרְיָג - 613
28 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, רָבֵן בְּכָל הֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְגַם - המצוות,
29 הַתְּלִיּוֹת בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ תִלְמוּד תּוֹרָה וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן
30 וּבִקְרִיאַת־שִׁמְעַ וְתַפְלָה - שהגם שמצוות אלו קשורות
31 במחשבה - לחשוב ולהבין מה שלומדים ולחוש ולהרגיש
32 בכונה שבקריאת שמע ושבתפילה - הרי שאין הן לכאורה
33 שייכות ל"עשיה", הָא קַמָּא לָן - מקובל עלינו, ד"הרהור לֹא
34 בְּדִבּוּר דְּמִי, - מחשבה איננה כמו דיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יָד
35 חֻבּוֹתוֹ בְּהִרְהוּר וּבְנִינָה לְבָר - גם לא בהרהור הקרוב לדיבור,

ליקוטי אמרים

כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו כדרך השתלשלות
והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה
ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות
מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ז
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לכד עד שיוציא
בשפתיו וקי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ותרי"ג
מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר
שהוא רצון העליון ב"ה המלוכש בחכמתו יתברך
המיוחדות באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא "הרהור", עַד שְׂיוּצִיא בְּשִׁפְתָיו,
וְכִנָּא לָן - ומקובל עלינו באופן הברור ביותר, ד'עֲקִימַת
שִׁפְתָיו - בשעת הדיבור, הִנֵּי - הוא, מַעֲשֶׂה" - כך, שגם
במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה ועשיה. הערת כ"ק ארמו"ר
שליט"א: "ועדיין צ"ל
הדיוק דד"א של הלכה
דוקא בא במקום קה"ק,
ולא עוסק בתורה סתם אף
שגם אז השכינה עמו -
ומבאר שבוה יש גם
מעלת הרצון, - בארוכה
באגה"ק ס"ט". וְתִרְיָג -
613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה עִם
שִׁבְעַת מִצְוֹת דְּרַבָּנָן
בְּגִימַטְרִיא "כְּתֹר", 620,
שֶׁהוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
בְּרִיךְ־הוּא - רצון נקרא
כתר, כי רצון הוא ענין של
מקיף, כמו הכתר שהוא
מקיף על הראש והמוחין -
ראה בארוכה לקמן ב"אגרת הקדוש" סימן כ"ט, הַמְּלָכֶשׁ -
הרצון העליון מלוכש, בְּהַכְמָתוֹ וְתִפְרָה, - כלומר: לזה
שהתורה היא חכמתו יתברך - שבידידתה בהשתלשלות
העולמות, היא מהווה "היכל קדשי קדשים" לשכינה - מיתוסף
כאן גם הענין של רצון העליון שהוא למעלה מחכמה, וזהו
במיוחד ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה, הַמְּיֻחָדוֹת -
חכמתו ורצונו יתברך, בְּאֹר אֵין־סוֹף בְּרִיךְ־הוּא בְּתַכְלִית
הַיְחָדוּת. - בהקשר למה שלמדנו שתורה באה מ"חכמה עילאה"
- יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל־פה באה מ"חכמה",
ובלשון ה"תניא": וְ"ה' בְּחֻכְמָה יָסַד אֶרֶץ" - היא תוֹרָה
שֶׁבְּעַל־פֶּה - שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסד" הקב"ה
ב"חכמה", דְּנִפְקָא - "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל־פה, יוצאת
מְחֻכְמָה עִלְיָה - מחכמה העליונה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר
ד'"אָבָה - חכמה, יָסַד בְּרִיתָא" - מלכות; שהיא תורה שבעל־
פה, "מלכות פה, תורה שבעל־פה קרינן לה".

יום שישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור השכינה, והיא
החכמה המלוכשת בתורה; ברם, כדי להמשיך את אור השכינה
שיאיר בנפשו האלקית של יהודי - צריכים לא רק לשמן
(חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה" שהיא (על־ידי
השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה) תחזיק עצמה
בנר - ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית המחיה את
הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על־ידי תורה

71 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
72 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר
73 על ראש האדם - צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינן
74 עובדין טבין" - ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
75 מקום מציין "שמן" את הענין ה"חכמה" - איזו שייכות, איפוא,
76 יש למעשה המצוות, ל"חכמה" הנקראת "משחא" - שמן? -
77 יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש בחכמה, שהיא שמן,

ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או לפחות על ידי כליון
לבושית – של הנפש הבהמית, שהן מחשבה דבור ומעשה,
– שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית, שהיא נפש של
קליפה, והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' אינסוף
פרוץ הוא – המלכש
ומיוחד במחשבה דבור
ומעשה של תרנגול
מצות התורה, בבינונים
– כפי שלמדנו בפרק י"ב,
שב"בינונים" לא נהפכות
מהות ועצמות הנפש
הבהמית לטוב ולקדושה,
כפי שהדבר בצדיקים,
אלא רק הלבושים,
מחשבה, דבור ומעשה
של הנפש הבהמית,
נהפכים לטוב על ידי
מחשבה, דבור ומעשה
של התורה והמצוות
שלהם – וביחס ל"בינונים"
זה נקרא כליון ה"פתילה",
של הנפש החיונית שלהם,
הנהפכת לאור ולקדושה.
פי על ידי התהפכות
נפש הבהמית הבאה
מקליפת נגה מחשוקא
לנהורא וכו' – הנהפכת

מחושי הקליפה לאור הקדושה, נעשה בחינת "העלאת מין
נוקבין", – כפי שכבר למדנו, והכוונה להתעוררות שהעבודה
של המקבל, מעוררת למעלה, להמשיך אור השכינה, – לא
רק שמן חכמה – תורה – שהוא כלי לאור השכינה, "לקלוט"
את האור, אלא היא ממשיכה את אור השכינה, היא בחינת
גלוי אור אינסוף פרוץ הוא, על נפשו האלהית שפמחין
שבראשו – שלכן אומר ה"ינוקא" "ההוא נהורא דעל רישיה"
– האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי – איצטרך
למשחא – צריך ל"שמן", "ואינון עובדין טבין" – ואלה הם
מעשים טובים. וכו' יוכן היטב מה שכתוב: "כי ה' אלהיך
אש אכלה הוא", – כלומר: כמו שאי אפשר לאש להיאחז
בדבר, רק על ידי שאותו דבר נשרף ונכלה על ידי האש – כך
מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקיך – אלקה שלך, שיאיר על
נפש יהודי – הרי זה דוקא על ידי שהוא "אש אוכלה", אש
שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש
החיונית שהיא באה מקליפה – נשרפת ונהפכת לאש של
קדושה, וכו' שנתבאר במקום אחר – שדוקא התבטלותו
של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומתבטל ממציותו –
כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציאותו – דבר זה דוקא ממשיך
עליו את אור השכינה:

ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה – נשרף
מהאש, כך גם באדם, שעל ידי תורה ומצוות, נשרפים
הלבושים של מחשבה, דבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש
של אור השכינה, על ידי המחשבה, דבור ומעשה של תורה
ומצוות; ולכן, על ה"שמן"
להתבטא ב"עובדין טבין",

מעשה המצוות, הבאים
מחכמתו יתברך, ולא די
בתורה בלבד (שהיא הרי
חכמה) שתשמש ל"שמן",
כי מעשה המצוות דוקא
מביאים לכך שאור
השכינה יימשך ב"פתילה"
– בנפש החיונית, וזאת
על ידי שהנפש החיונית
נשרפת באור השכינה
המאיר על ראשו. ובלשון
ה"תניא": וזה שאמר
הינוקא: – ב"זהר",
מובא לעיל בפרק לה:
"נהורא עלאה דאלין
על רישיה" – היא
שכינתא – איצטרך
למשחא, – האור
העליון המאיר על ראשו
(של יהודי), שהוא
"שכינה" – צריך ל"שמן",

פרוש: להתלבש בחכמה, הנקרא "שמן משחת קדש", –
"קדש" זה "חכמה", כמו שכתוב בזהר – ש"שמן משחת קדש"
הוא "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן",
כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור
השכינה – וה"זהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: ו"אינון
עובדין טבין" – ואלה (השמן) הם, מעשים טובים, מעשה
המצוות, הן תרנגול – 613, מצות – לכאורה, צריך להבין: איזו
שייכות יש למעשה המצוות – ל"שמן", חכמה? אלא, מפני שהם
תרנגול המצוות, הנמשכות מחכמתו יתברך, – ומדוע לא
מספיקה לכך, תורה בלבד, שהיא שמן, חכמה, וצריכים גם
ל"עובדין טבין" – למעשה המצוות הנמשכים מחכמה – כדי
לאחוז אור השכינה בפתילה, היא נפש החיונית שפגוה,
הנקראת פתילה על דרך משל. כי כמו שפגוה הנשמי
האור מאיר על ידי כליון ושרפת הפתילה הנהפכת לאש
– כך אור השכינה שורה על נפש האלהית – שהיא "נר"
– "נר ה' נשמת אדם", על ידי כליון נפש הבהמית
והתהפכותה מחשוקא לנהורא – מחושך (הקליפה) לאור
(הקדושה), וממיריו למתקא – ממיריות (הקליפה) למתיקות
(הקדושה) בצדיקים, – שבהם הדבר כך, כאמור לעיל פרק י'
שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש הבהמית, מדותיה

יום שבת קודש ד' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת שיקיים כל מצות-עשה
מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א):
כדלעיל רפ"ד, כפי המוסבר להלן: היראה - שרש ויסוד
ל"סוד מרע", - שלא לעשות מה שאסור לעשות, והאהבה
- היא שורש ויסוד,
ל"עשה טוב", וקיום
כל מצות עשה
דאורייתא ודרבנן, -
מצוות שמן התורה
ומצוות שמדרבנן, כמז'
שיתבאר במקומו. -
זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
הן דחילו ורחימו היראה שרש ויסוד
לסוד מרע והאהבה לועשה טוב וקיום
כל מ"ע דאורייתא ודרבנן כמו שיתב' ¹⁰
במקומן (ומצות החינוך היא ג"כ ¹¹
כמ"ע כמ"ש בא"ח סימן שמ"ג): ¹²
והנה באהבה כתיב בס"פ עקב אשר ¹³
אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה ¹⁴
את ה' וגו' וצריך להבין איך שייך ¹⁵
לשון עשייה נבי אהבה שבלב אך ¹⁶
החלק השני. לכן, כשהוא

מתייחס כאן לחלק הראשון, הוא משתמש בלשון "כמו
שיתבאר" להלן. (ומצות החנוך - לחנך את הקטן, היא גם כן
במצות-עשה, כמו שכתוב בא"ח חיים' סימן שמג): -
כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא-תעשה אלא גם
במצוות עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל
מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה
עצמה - וכן יראה - הן מ"ע פרטיות) יש לומר שקיימת בחינת
אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים מצד
חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדרגת האהבה
המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על-ידי האדם
במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון
שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים
אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך -
לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר
אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער
על פי דרכו", שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור
ממנה. והנה, באהבה כתיב - כתוב, בסוף פרשת עקב:
"אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו'".
וצריך להבין, איך שייך לשון "עשייה" גבי אהבה - שהיא

חינוך קטן
לקוטי אמרים חלק שני הנקרא בשם "חנוך קטן" מלקט
מפי ספרים ומפי סופרים - כך הוא גם לשונו הקדוש של
רבנו הזקן בדף-השער של החלק הראשון - "מלוקט מפי ספרים
ומפי סופרים" - וכפי
שהרבי הקודם נשמתר
עדן מביא בשיחותיו
הקדושות, מקובל
שהכוונה ב"ספרים" לספרי
השל"ה הקדוש והמהר"ל
מפראג, וב"סופרים" -
לבעל-שם-טוב ולהרב
המגיד ממזריטש, קדושי
עליון נשמתם ערו,
מיסוד על פרשה
ראשונה של קריאת
שמע* - לפי דברי רבנו
הזקן להלן, באות מילים
אלו כדי להסביר שני
אופני ההבנה באחדות ה',

המתבטאים ב"שמע ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו",
עליהם נאמר בזהר, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" - הפן
הנעלה יותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" - "יחודא תתאה" -
הפן הנמוך יותר בהבנת אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק
השני של "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".
(מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
"חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה".
הנה, מדברתי - ממה שהפסוק אומר: "על פי דרכו", - שיש
לחנך את הנער לפי הדרך שלו, משמע שאינה - דרך זו, דרך
האמת לאמתו, - זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך
האמתית, ואם-כן מאי מעליותא - מהי המעלה בכך עד,
ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"? - אדרבה, כשיתבגר - עליו,
אכן, לסור מדרכו של ה"נער", כדי להגיע לדרך האמתית. מהי
המעלה, איפוא, שלא יסור מדרך זו? אך, הנה מודעת זאת,
- דבר ידוע הוא, כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה: הן דחילו
ורחימו, - יראת ה' ואהבת ה' הן השרשים והיסודות של
עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה ומצוות במחשבה דיבור
ומעשה - להיזהר מכל מצוות לא-תעשה ולקיים כל מצוות-
עשה: יראת ה' משפיעה ופועלת שיהודי יישמר מכל לא-

חנוך

(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מרה"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות - נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל": שרש - שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד - שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים עי"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה חיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא".

1 רגש שְׁבִלֵב? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה.
2 כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא
3 רגש שבִּלְב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה
4 על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה

5 זו. לכן מתאים להשתמש

6 לגבי אהבה זו בלשון של

7 עשיה – ליצור ולפתח

8 בתוכו אהבה זו. דבר זה
9 יוסבר להלן אחרי הדיון
10 במדריגה העליונה יותר
11 של אהבה, שלגביה לא
12 מתאים להשתמש בלשון
13 עשיה, מפני שאין זו
14 אהבה הנוצרת ונפעלת
15 על-ידי האדם: הוא רק
16 עושה הכנה שאהבה זו
17 תוכל להתגלות אצלו. אף
18 הענין הוא, דיש שני מיני אהבת ה'

19 מיני אהבת ה'. האחת, היא כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ בְּמַבְעָה אֵל

20 בְּרִאָה, – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש".

21 שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק

22 מעצם ה"אין-סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של

23 בליון לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו

24 אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא

25 נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש

26 האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש

27 אלו. כיצד היא אכן מתגלה? פֶּאֶשֶׁר תִּתְּנֶנּוּ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית

28 עַל הַחֲמֹד – של הגוף, וְתַשְׁפִּילָהּ וְתַכְנִיעָהּ תַּחְתִּיתָהּ, – דבר

29 המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית

30 ולזכר את הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מבין

31 עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות

32 הם במצב מרומם ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו

33 הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא

34 מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף,

35 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".

36 וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – אִזִּי

37 תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחַט – הנפש, בְּשִׁלְחַת הַעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, – לא

38 שלחבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלחבת

39 של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו,

40 אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה

41 להתגלות – ועתה היא מתגלה, וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בָּהּ עוֹשֶׂהָ,

42 וְתִתְּעַנֵּנָה עַל ה' – בקב"ה, תַּעֲנִינָה נִפְלְאָה. – בעבודה מסוג אחר

43 משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,

44 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמית. וְהוֹזִיכִים לְמַעַלְתָּ אֲהֵבָה

45 רָבָה זֶה – הֵם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים

46 הוא בתענוג ושמחה, בְּרִבּוֹנִים: – כמו שכתוב: "שִׂמְחוּ

47 צִדִּיקִים בָּהּ" – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה

ליקוטי חלק שני אמרים

בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד
הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי
היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך
נדרשת עבודה רבה

ועבודה גדולה מאד, כדי

לזכר את החומר שלא

לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח¹³ יפריע ליכולת קליטת

נפש כמ"ש בר"ח שער האהבה.¹⁴ אהבה כזו. אף, לא כָּל

והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל¹⁵ להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא¹⁶ אֲדָם זֹכֵה לָזֶה, – להגיע

לדבא בדברים המעוררים את האהבה¹⁷ לאהבה זו, שאז הוא

ל' בלב כל ישראל. הן דרך כלל¹⁸ במדריגת צדיק, כִּי לָזֶה

כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם¹⁹ צָרִיךְ – לשם כך נדרש,

אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את²⁰ וְכֹךְ הַחֲמֹד – של הגוף,

ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי²¹ בְּמֵאֵד מֵאֵד, וְגַם –

ה' הוא נפשו האמיתית וחיו ממש²² כמ"ש בזהר ע"פ נפשי איתך וגו',²³ נדרשים לשם כך, לימוד

והן דרך פרט שכשיבין וישכיל²⁴ תִּזְרָה וּמַעֲשִׂים מוֹזִיכִים

הַרְבֵּה, כדי לְזִכּוֹת

לְנִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה שְׁלִמְעָלָה מְמַדְרַגַּת רֹחַ – שעל-ידיה זוכה

האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש",

רוח", "נשמה", שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה היא במדות

שבִּלְב, וְנִפְשׁ, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת

עול – אלא זו מדרגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של

שכל – בלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על

החומר להכניעו ולזכרו. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרִאשִׁית חֲכָמָה שְׁעַר

הָאֱהָבָה. – שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא –

על-כִּלְפֵּינִים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם

יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;

הוא יכול רק להכשיר ולזכר את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש

תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. וְהַשְׁנִיתָ,

– הבחינה השניה של אהבה היא אֲהֵבָה שְׁכָל אֲדָם יוֹכֵל

לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, –

כיצד? – בְּשִׁיתְבוּנָה הַיָּטִב בְּעִמְקָא דְלִבָּא – בעומק הלב,

שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, בְּדִבְרִים הַמְעוֹרְרִים

אֶת הָאֲהֵבָה לָהּ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. – ישנם ענינים המעוררים

את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן

בענינים אלה – הֵן דְּרֹךְ כָּלָל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי,

כִּי הוּא – הקב"ה, חֲיִינוּ מִמֶּשׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"כמבואר לעיל פמ"ד", וְכַאֲשֶׁר הָאֲדָם אוֹהֵב אֶת נִפְשׁוֹ וְחַיּוֹ

– בֵּן יֵאָהֵב אֶת ה', פֶּאֶשֶׁר יִתְּבוֹנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ כִּי ה' הוּא

נִפְשׁוֹ הָאֱמֵתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ, – שהרי הקב"ה הוא הנפש

והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו האמיתי – לכן

ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם

לנפשו ולחיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר עַל פְּסוּק: "נִפְשִׁי אוֹתִירָךְ

וְגו'". – הזוהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני

שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיו, לכן "איתך", אני אוהב

אותך ומתאוה לך.²⁵ וְהֵן דְּרֹךְ פֶּרֶט, – וגם כשיתבונן באופן פרטי

4. תהלים צז, יב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכי'".

לְצִלָּן, - בה היו בני ישראל שקועים רחמנא-ליצלן בהיותם
במצרים - והוא יתברך הוציאנו משם, לְקַדְּבָנוּ אֱלֹוֹ וּלְדַבְּקָנוּ
בְּשֵׁמוֹ מְמַשׁ, וְהוּא וְשֵׁמוֹ אֶחָד, - ועלידי היותנו דבוקים בשמו
התדבקנו בו יתברך. דְּהִינּוּ, - כלומר: שְׂרוּמָמְנוּ מִתַּבְלִית
הַשְּׁפִלוּת וְהַטְּמָאָה
לְתַבְלִית הַקְּדוּשָׁה,
וְגִדְּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁאִין לָהּ
יֵת' שְׁאִין לָהּ קִין וְתַבְלִית אוֹי כְּמִים 9
הַפְּנִים אֶל פְּנִים תִּתְעוֹרֵר הָאֲהָבָה בְּלֵב 11
כָּל מִשְׁכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן כְּעִנֵּין זֶה בְּעוֹמֶקָא 12
דְּלֵבָא לְאֲהוּב אֶת ה' אֲהָבָה עוֹה 13
וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּלֵב וּנְפֶשׁ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר 14
בְּמִקּוּמָה בְּאִיכוּת. 15
הַפְּנִים אֶל פְּנִים" - הרי
"לֵב הָאָדָם לָאָדָם", הלב,
הָאֲהָבָה שֶׁחַשׁ אָדָם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת מהזולת אליו;
כך גם בעניננו, הָאֲהָבָה שֶׁהִרָאָה וּמִרָאָה הַקֵּב"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
תִּשְׁפִּיעַ "כְּמִים הַפְּנִים לִפְנֵים", שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאֲהָבָה בְּלֵב כָּל
מִשְׁכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן כְּעִנֵּין זֶה בְּעוֹמֶקָא דְּלֵבָא, - בעומק הלב,
לְאֲהוּב אֶת ה' אֲהָבָה עוֹה, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּלֵב וּנְפֶשׁ, כְּמוֹ
שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמָה בְּאִיכוּת.
- היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא
בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.

1 - "כמבואר לעיל פמ"ו" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שְׁבִשְׁבִין
2 וְיִשְׁכִּיל בְּגִדְּלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים תִּקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא
3 דְּרַךְ פְּרָטִית - כגון, בפרטי גדלות האלקות, שהקב"ה הוא
4 "ממלא כל עולמין וסובב כל עולמין, וכולא קמיה כלא חשיבי" -
5 הרי כשיתבונן בפרטי
6 הגדלות, בְּאֶשֶׁר יוֹכֵל
7 שֶׁאֵת בְּשִׁכְלוֹ וּמָה
8 שְׁלִמְעֵלָה מִשְׁכָּלוֹ. 2 -
9 ענינים שבכוח שכלו
10 להבין, יבין אותם ב"ידיעת
11 החיוב" - וענינים
12 שלמעלה מהבנתו, יבין
13 אותם ב"ידיעת השלילה",
14 שאין הוא מבין את הדבר
15 עצמו, אלא רק כפי שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים.
16 כלומר, עניני האלקות שלמעלה מהבנתו, יבין אותם לכל הפחות
17 איך אלקות מושללת מענין ומושג זה וזה - בכך יש כבר גם מדה
18 מסויימת של ידיעה באלקות; וְאֶחָד-כָּךְ - אחרי שיתבונן בפרטי
19 גדלות ה', יִתְבּוֹנֵן בְּאֲהָבָת ה' הַגְּדוּלָה וְנִפְלְאוֹתָ אֵלֵינוּ, - בני
20 ישראל, אהבה שהביאה לכמה פרטי ענינים: לִירֵד - לרדת,
21 לְמַצְרִים "עֲרוֹת הָאֶרֶץ", - שם "ירד" כביכול הקב"ה, לְהוֹצִיא
22 נַשְׁמוֹתֵינוּ מִ"בּוֹר הַכְּרִיז", שְׁהוּא ה"סְטְרָא-אַחֲרָא" רַחֲמָנָא

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה - עיין פמ"ו".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח איי"א נוי"נ וכו' מהו"ר יוסף שי

שלום וברכה!

קבלתי מכו' מיום ד' שלח עם הפ"ג, ולכשאחי' על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ
זייע אקרא הפ"ג ובטח יעורר ר"ר שימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה.

ואכפול בזה עוה"פ מה שכתבתי לו מכבר, אשר צריך הוא לקבוע עתים לתורה וכן להזהר
באמירת היום תהלים - כפי שנחלק לימי החדש - ומה שכתב לי פעם במכו' שטרוד הוא ביותר, הנה
זוהי העצה לזה, על ידי שמראים להקב"ה אשר למרות הצמצום והדוחק, הנה אעפ"כ קובעים עתים
לתורה, אזי מקיים הקב"ה מה שנאמר אם בחקותי תלכו ופי' רש"י שתהיו עמלים בתורה ביגיעה
ועמל, אזי ונתתי גשמיכם בעתם, וידוע הכוונה פנימית בזה, כי גשמיכם, היינו גשמיות שלכם שגם כל
הצרכיים הגשמיים יהיו בעתם ובזמנם ולא יהיו בלבולים ויוכל לעבוד את השי"ת מתוך מנוחת הנפש
ומנוחת הגוף.

ברכה להסתדרות מתאימה בגו"ר גם יחד.

יום ראשון

יום שלישי

כז אייר, מב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] סֵפֶר שְׁשֻׁמֶע מֵאֲבִיו [=אֲדַמּוֹר מֵהַר"ש] בְּשֵׁם הַצִּמְח צֶדֶק שְׁשֻׁמֶע מֵרַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁהָיָה קוֹרֵא אֶת עֲצֻמוֹ בְּשֵׁם בֶּן לְהַרְבֵּי הַמַּגִּיד, וּבְשֵׁם נֶכֶד לְהַבְעֵל-שֵׁם-טוֹב.

יום שני

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה"ט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . -עג" האור מהשמש.

בְּאַחַד הַחֲזִיוֹנוֹת לַיְלָה שֶׁרָאָה הַצִּמְח צֶדֶק אֶת רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, בְּתוֹךְ שְׁלִשִּׁים לְהִסְתַּלְקוּתוֹ, אָמַר לְפָנָיו הַמֶּאֱמָר "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד". אַחֲרֵי הַמֶּאֱמָר, אָמַר לוֹ: "אִישׁ מְזַרֵּעַ תְּחִלָּה יוֹלֵדֶת נֶקֶבָה" - זֶהוּ אִמָּךְ. "אִשָּׁה מְזַרֵּעַת תְּחִלָּה יוֹלֵדֶת זָכָר" - זֶהוּ אִתָּךְ.

יום שלישי

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: אבל השכינה . . . -עג" השמש בלבד.

עֲלִית הַנִּשְׁמָה הִיא שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם בְּהִג' תְּפִלוֹת, וּבִפְרָט נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים דִּילְכוּ מִחִיל אֶל חֵיל. וְדָבָר וְדָאִי, אֲשֶׁר בְּכָל עֵת וּבְכָל מְקוֹם קְדוֹשׁ הָיוּתָם, נוֹשָׁאִים רְנָה וְתַפְלָה בְּעַד הַמַּקְשָׁרִים אֲלֵיהֶם וְאֵל פְּקָדָתָם וְשׁוּמְרֵי פְקָדֵיהֶם, וּבִפְרָט בְּעַד תַּלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיהֶם, לְהוֹשִׁיעַ בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.

יום רביעי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

ער י"ב בַּחֲדָשׁ - וְעַד בְּכָל־ל - אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.
שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ומהו הלבוש . . . -עג" התורה.

"זְרוּק חוּטָרָא לְאֹרִירָא, אַעֲקָרִיָּה קְאִי" [=זֶרֶק מִקַּל לְאֹוִיר - עַל 'עֲקָרוֹ' לְמַקּוּרוֹ הוּא תָּמִיד יִחְזוֹר]. נִחְלָה בְּלִי מְצָרִים הַנִּחְלִילוֹ אֲבוּתֵינוּ רַבּוּתֵנוּ הַקְּדוּשִׁים לְכַבּוֹד חֲסִידִים הָרָאשׁוֹנִים, אֲשֶׁר בְּנֵי בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְּנוֹתֵיהֶם לְדוֹרוֹתֵיהֶם, בְּאִיזָה מְדִינָה וּסְבִיבָה שִׁיחִיו, יִהְיֶה אֲצֵלָם אוֹתוֹ הַ"עֲקָרִיָּה", וְהוּא הַמְּשַׁכֵּת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב אֶל צוּר מַחְצָבָתוֹ. לְפַעְמִים הַ"עֲקָרִיָּה" מְכַסֶּה וְנֹעֵלָם בְּכַמָּה לְבוּשִׁים, וְזֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַחֶפֶץ בַּחַיִּים, לְהַסִּיר אֶת הַכְּסוּיִים וּלְקַבֵּעַ לוֹ זְמַנִּי לְמוֹד בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת וּלְנַהֵג בְּמִנְהַגֵּי עֲדַת הַחֲסִידִים.

יום
חמישי

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אָנא בַּכַּח – דְּקַבַּלְתָּ שַׁבָּת – אוֹמְרִים בְּלַחֲשׁ.
וּפְרוּשׁ עֲלֵינוּ כּו' – בְּקַבַּלְתָּ שַׁבָּת – בְּעֻמְדָּה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צ מח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהריים אמר רבנו הדרוש "וארשתיה לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום
שישי

יום ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . 148- לי"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי [הרש"ב] נוחה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטורדו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

שבת
קודש

יום שני

ד סיון, מח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.

תניא: ובבית שני . . . 148- ברתא.

חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

לרוות רוב נחת בכל המובנים מבנים ובנות, ובמשך הזמן – גם מהנכדים.

משיחת יום א' פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

דרכי תשובה

יום ראשון כ"ז אייר ה'תשפ"א

תשובה.

ויש מחלקים שבעבירות שאינן של ממון חוזר החוטא לכשרותו בעצם קבלת המלקות, אך במי שעבר עבירה של ממון ויש סיבה מיוחדת לחשוד בו שישבע או יעיד לשקר כדי להרוויח ממון, אין די במלקות אלא יש לדעת בפירוש שחזר בתשובה (ראה ביאור הגר"א חר"מ סי' צב, ל. יוסף אומץ סי' לה). וכתב ה'חתם סופר' (קובץ תשובות סי' כא) שלכאורה אין הלכה זו שייכת בזמנינו, כאשר עונש מלקות אינו נוהג (כי אין בית דין סמוכים איש מפי איש) ומלכתחילה אין החוטא נפסל לעדות מדאורייתא שהרי אין הוא מחויב בפועל ללקות. או להיפך שמאחר ואינו יכול ללקות, נשאר פסול לעולם ללא אפשרות לחזור לכשרותו.

אך יש שכתבו שבזמן הזה שאין בית דין מלקים, אם הענישו את החוטא כראות עיניהם וקיבל עליו את הדין ברצונו, חוזר לכשרותו (ערוך השולחן חר"מ לד, יד).

הלכות טוען ונטען פרק ב, הלכה י: לעולם פנה דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין - אם היו עליו עדים שילקה על ידם - ויעשה תשובה, ויחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה. מדברי הרמב"ם עולה שכדי שהחוטא ישוב לכשרותו נדרשים שני תנאים: מלקות ותשובה.

ולכאורה, הדברים סותרים לדבריו בהלכות עדות (פי"ב ה"ד), "כל מי שנתחייב מלקות, בין שנעשה תשובה, בין שלקה בבית דין, חוזר לכשרותו", ואם כן על ידי המלקות הוא שב לכשרותו אף כשלא עשה תשובה?

ומבאר הכסף משנה (שם):

אכן כדי לחזור לכשרות לא די במלקות ונדרשת חזרה בתשובה, וכוונת הרמב"ם בהלכות עדות היא שכאשר לקה בבית דין מניחים שמן הסתם נכנע לבבו ושב בתשובה, אך אם ידוע שעדיין לא נכנע לבבו אינו חוזר לכשרותו עד שיעשה תשובה, כדברי הרמב"ם כאן שצריך גם מלקות וגם

שבועת 'מודה במקצת' בהעדאת עדים

יום שני כ"ח אייר ה'תשפ"א

ממין הטענה' (תבע מחברו חטים והודה לו בחטים) ולא ב'הודאה שלא ממין הטענה' (תבע חטים והודה לו בשעורים). ואילו אביו של רבי אפטוריקי סובר שההודאה אינה צריכה להיות ממין הטענה, והפסוק בא למעט חיוב שבועה בהעדאת עדים.

וכיון שלהלכה חיוב שבועה הוא רק במודה ממין הטענה (לעיל פ"ג ה"ח) והפסוק 'כי הוא זה' אינו ממעט חיוב שבועה בהעדאת עדים, מובן שהלכה כרבי חייא שחייב שבועה בהעדאת עדים, ומדוע הוצרך הרמב"ם להסתמך על פסק הגאונים?

ומבאר ה'אור גדול' (שבועות פ"ו מ"א):

לפי גרסא אחת בגמרא (ב"מ שם) אביו של רבי אפטוריקי יכול לסבור שההודאה צריכה להיות ממין הטענה, ומה שאמר שהפסוק בא למעט חיוב שבועה בהעדאת עדים (ולא שההודאה צריכה להיות ממין הטענה) הרי זה רק שאין ללמוד זאת מהפסוק אבל מצד הסברא יתכן שההודאה צריכה להיות ממין הטענה. ומעתה, אף שחיוב שבועה הוא רק במודה ממין הטענה, היה מקום לומר שאין חיוב שבועה בהעדאת עדים על מקצת התביעה (כדעת אביו של רבי אפטוריקי), ולכן הסתמך הרמב"ם על פסק ההלכה של הגאונים "שישלם חמישים וישבע על השאר".

הלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה י: 'מנה לי פידר', 'אין לך פדרי כלום', 'עדים מעידין עליו שעדן יש לו אצלו חמשים - פסקו כל הגאונים חלקה, שישלם חמשים, וישבע על השאר'.

זו דעת רבי חייא (ב"מ ג, א) שהתובע מחברו מאה זוז והנתבע אומר שאינו חייב כלום אך העדים מעידים שהוא חייב חמישים זוז - על הנתבע להישבע שאינו חייב חמישים, כדין מודה במקצת הטענה שחייב להישבע על יתרת התביעה. אך לדעת אביו של רבי אפטוריקי (שם ה, א) כאשר הנתבע מכחיש את כל התביעה, גם אם עדים מעידים על מקצת התביעה - אין הנתבע נשבע על השאר. וכך נלמד מהפסוק (בשבועות מודה במקצת) "על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה", שדווקא בהודאת פיו במקצת הטענה ('אשר יאמר') אתה מחייבו שבועה ואי אתה מחייבו על ידי העדאת עדים בקצת הטענה.

וכתב הרמב"ם "פסקו כל הגאונים הלכה שישלם חמישים וישבע על השאר", כדעת רבי חייא.

והקשה ה'לחם משנה':

מבואר בגמרא (שם) שלדעת רבי חייא הפסוק 'כי הוא זה' אינו בא למעט חיוב שבועה בהעדאת עדים (כדברי אביו של אפטוריקי) אלא שחיוב שבועת 'מודה במקצת' הוא רק ב'הודאה

חזרת בעל דין מטענתו

יום שלישי כ"ט אייר ה'תשפ"א

למענת אחרת.

ה'בית יוסף' מדייק מלשון הרמב"ם כאן כי רק אם רוצה לשנות את טענתו לאחר שכבר הופיעו העדים שסתרו את הטענה הקודמת אינו נאמן, אך אם שינה לטענה אחרת קודם

הלכות טוען ונטען פרק ז הלכה ח: יש לטוען בבית דין לחזר ולטען טענה אחרת, להכחיש הטענה הראשונה, וסומכין על טענתו האחרונה... אבל מאחר שיתבאר העדים, ויבחישו טענתו האחרונה שסמך עליה - אינו יכול להשיאה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

כן מדוע לא יאבד את הנאמנות בטענה השנייה?
ויש לבאר:

באומרת נשאתי והתגרשתי, הרי אף שמלכתחילה נאמנת, לאחר שבאו עדים שנישאה מתבטלת הנאמנות למפרע כי חוששים שמלכתחילה ידעה על קיומם של העדים וחששה שלאחר שיעידו שנישאה שוב לא תהא נאמנת לומר שהתגרשה, ולכן הקדימה ואמרה שנישאה קודם שבאו העדים.

אך במקרה כאן, אם הנתבע ידע מראש על קיומם של עדים הסותרים את טענתו הראשונה – מדוע טען אותה מלכתחילה? אלא בהכרח שלא היה מודע לקיומם של העדים, וכשחזר וטען טענה אחרת מסתבר שהצדק עמו שהרי יכול היה להישאר בטענתו הראשונה (הנהגת אמרי ברוך על קצוה"ח ע"ה).

שהגיעו העדים, הרי הוא נאמן בטענה האחרונה ונאמנות זו אינה פוקעת אפילו אם אחר כך יבואו עדים הסותרים את הטענה הראשונה.

והקשה ה'קצות החושן' (סי' פ סק"ג):

בגמרא (כתובות כב, א) מבואר שאשה הטוענת שנישאה לאיש והתגרשה נאמנת ומוחזקת כפנויה, כי מאחר ורק על פי דבריה אנו יודעים שנישאה, נאמנת גם שהתגרשה כי 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר', אבל אם אחר כך באו עדים שנישאה (ואינם יודעים אם התגרשה), שוב אינה נאמנת שהתגרשה שהרי כעת ידוע שנישאה מכוח העדים ולא רק מכוחה, ולכן היא מאבדת את הנאמנות על טענת הגירושין. ולפי זה קשה בהלכה זו: סיבת הנאמנות של הנתבע בטענה השנייה היא רק משום שהיה יכול להישאר בטענתו הראשונה והיה נאמן בה, אך לאחר שהגיעו עדים הסותרים את הטענה הראשונה כבר לא היה נאמן בה כנגד העדים, ואם

חזקת שלש שנים וחזקה לאלתר יום רביעי א' סיון ה'תשפ"א

שהיא שלו (קצות החושן סי' קלח סק"ב).

ואם אין עדים, אך המערער עצמו מודה שסייע למחזיק בפירות, לדעת ה'שערי משפט' (ח"מ סי' קמג סק"א), אף שהמערער הטוען שהשדה שלו יש לו 'מיגור' שיכול היה לומר 'לא סיעתי', אינו נאמן, כי בסיועו למחזיק הרי הוא כמודה שמכרה או נתנה לו 'הודאת בעל דין' כמאה עדים דמי' (לעיל פ"ו ה"א) ו'מיגור במקום עדים לא אמרינן' (כתובות כז, ב).

אך לדעת ה'נתיבות המשפט' (ח"מ ע"ה) אם אין עדים נאמן המערער בטענתו שלא מכר את השדה וגזולה היא ביד המחזיק, כי כיון שכל הטענה מבוססת על הודאתו, הרי זה בבחינת 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' (כתובות כב, א) וזו נאמנות עדיפה על 'מיגור', ולכן מועילה טענתו שלא מכר את השדה אף כנגד הודאתו שהיא כעדות ('הודאת בעל דין...'). אך צריך המערער לתת הסבר מתקבל מדוע אכן סייע למחזיק אף שגזולה בידו, כגון "שיאמר אנוס הייתי וכיוצא בזה".

הלכות טוען ונטען פרק יא, הלכה ט: הביא ראובן עדים, 'שנה שמעון בעל השדה בפני פרות שדה זו, ונתתם לי' - תעמד השדה ביד ראובן... שאלו לא מכר או נתן - לא היה משמש את ראובן בשדה זו, ונתתן לו פירותיה.

חזקת קרקעות היא בשלוש שנים, אך כאשר בא מערער וטוען שהשדה שלו והיא גזולה ביד המחזיק בה, ולעומתו טוען המחזיק שנמכרה לו ומוסיף שהמערער עצמו סייע לו בלקיחת הפירות מהשדה, והביא עדים על כך - "לאלתר הוי חזקה", ואינו צריך להמתין שלוש שנים, "שאלו לא מכר או נתן, לא היה (המערער) משמש... בשדה זו ונותן לו פירותיה", וכיון שעשה כן, הרי זה כמודה שהשדה שייכת למחזיק (ב"ב לה, ב. רש"ם ע"ה).

ואף שאין למחזיק בשדה שטר-מכר להוכיח את קנייתה, ועד שלוש שנים עליו להחזיק בשטור - אין חוששים לזה, כי העובדה שהמערער סייע לו בשדה היא 'ראיה גדולה'

בין ישראל לעמים יום חמישי ב' סיון ה'תשפ"א

ובזה נחלקו גם כאן: לדעת הרמב"ם טענת הלוקח מהנכרי אינה טענת ודאי, שהרי הוא עצמו אינו יודע אם הנכרי קנה את הקרקע ולכן אין נשבע על טענתו, אך לדעת הראב"ד זו טענת ודאי ונשבעים עליה.

ולכאורה עדיין קשה: הרי כאשר גובים מהנכרי עצמו אין מתחשבים בטענתו שקנה את השדה מהיהודי ואינו צריך להישבע על כך, ואין יתכן שטענת היהודי על פי דבריו תועיל יותר מאשר טוען בעצמו? (ואין זה דומה לדברי הראב"ד לגבי 'אמר לי אבא', שם גם האב עצמו היה נאמן בטענתו).

ומבאר ה'לחם משנה':

'שבועת היסט' היא תקנה מדרבנן ותיקנו אותה לטובת ישראל ולא לטובת נכרי, ולכן למרות שמצד הנאמנות אין

הלכות טוען ונטען פרק יד, הלכה ה: ישראל הקא פחמת הגוי - הרי הוא כגוי, ואין אכילתו ראיה.

לדעת הרמב"ם, כשם שישראל הבא לגבות קרקע מנכרי אינו צריך להישבע כי חזקת הנכרי אינה חזקה, כך אם הנכרי מכר את הקרקע ליהודי אחר, הבעלים הראשון גובה את הקרקע ואינו צריך להישבע כדי לאמת את דבריו. אך לדעת הראב"ד כאשר גובה מיהודי שקנה מהנכרי, חייב שבועה שאכן לא מכר.

ומבאר ה'מגיד משנה' שמחלוקתם כאן היא לשיטתם (לעיל פ"א ה"ז) לגבי "אמר לי אבא שיש לי אצלך מנה", היינו שהתובע עצמו אינו בטוח באמיתות התביעה אלא שתובע בשם אחר שטוען בוודאי: לדעת הרמב"ם זו טענת שמא ואין נשבעים עליה, ולדעת הראב"ד נחשבת טענת ברי ונשבעים.

מעלה לטענת היהודי הטוען בשם הנכרי יותר מטענת הנכרי עצמו, מכל מקום תיקנו שבועה רק ליהודי ולא לנכרי. ויש אומרים: אמנם לטענת הלוקח אין משמעות, שהרי הוא עצמו מסתמך רק על דברי הנכרי שאין לו נאמנות, אך לדעת הראב"ד יש להשביעו אפילו ללא טענה כי יש כאן

קצת ראייה ורגלים לדבר' שהשדה נמכרה, כי לולי זאת לא היה הבעלים הראשון שותק במשך כל השנים שישבו בשדהו, ודי בכך כדי לחייב שבועה ואילו לדעת הרמב"ם אין בכוח רגלים לדבר' לחייב שבועה אלא על פי טענה ודאית, ולכן כאן פטור משבועה (חתם סופר ופני שלמה ב"ב לה, ב).

ירושת הבעל כשאשתו נתגרשה ספק גירושין יום שישי ג' סיון ה'תשפ"א

אך לדעת הראב"ד, מי שנתגרשה ספק גירושין ומתה, הבעל יורשה. וביאר ה'מגיד משנה' שאין להקשות על הראב"ד מכך שבספק נישואין אין הבעל יורשה (כמבואר בגמרא הנ"ל), כי יש לחלק:

בספק נישואין, הרי קודם הנישואין הירושה היא בחזקת האב ומספק נישואין אין מוציאים אותה מחזקתו, אבל משנישאת הירושה היא בחזקת הבעל ומספק גירושין אין מוציאים אותה מחזקתו.

וה'בית יעקב' (אהע"ז סי' צ, סק"ה) ביאר:

הרמב"ם נקט כדעת האומרים שאם כופים את הבעל להוציא את אשתו (כשנהג שלא כהוגן וקידשה ברמאות ותחבולות), אם מתה קודם שגירשה, אינו יורש אותה (רמ"א אהע"ז סי' עז, ח"מ שם סק"ה). וכאשר יש ספק בגירושין, כופים את הבעל לתת לה גט שני כשר והבעל שכופים אותו להוציא את אשתו, אינו יורשה.

הלכות נחלות פרק א, הלכה ט: ומי שנתגרשה ספק גירושין, ומתה – אין הבעל יורשה. כתב ה'מגיד משנה':

הרמב"ם למד הלכה זו שאשה שנתגרשה ספק גירושין (ראה לדוגמה הל' גירושין פ"ג ה"ו ופ"ה ה"ג) ומתה, אין הבעל יורשה, מדברי הגמרא (קידושין מה, ב) לגבי קטנה שנתקדשה והלך אביה למדינת הים ונישאת שלא מדעת אביה והרי היא ספק נשואה (כי אם אביה יתנגד, הנישואים אינם חלים) שאם מתה, אין בעלה יורשה. והטעם הוא כי יש להסתפק אם האב נתרצה לנישואיה ונעשית נשואה ובעלה יורשה או לא נתרצה ודינה כארוסה שאין הבעל יורשה (עד שיתברר שהאב הסכים לנישואין בחייה – ראה הל' אישות פכ"ב ה"ה), כי מעמידים את ממון הירושה בחזקת קרוביה היורשים. וכך גם באשה שנתגרשה ספק גירושין, אין הבעל יורשה. והביא שכן כתב בספר העיטור (קידושין ח"ג) שמכאן למדים כי בכל ספק קידושין וספק גירושין ומתה, אין הבעל יורשה.

שבת קודש ד' סיון ה'תשפ"א

זיהוי הבן בבדיקת דם

"זילו חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא" – "הכו הכאות על קברו, ולנסותו נתכין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט". ואכן כך הוזה. שכל הבנים הלכו לקבר מלבד הבן האמיתי שלא הלך, ופסק להם רבי בנאה "כולהו נכסי דהאי", של זה "שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הצנוע שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר" (רשב"ם).

והקשה ה'אליה רבה' (או"ח סי' תקסח סט"ו): מדוע נזקק רבי בנאה לתחבולה של "זילו חבוטו קברא דאבוכון", והלא היה יכול לברר מיהו הבן האמיתי באמצעות בדיקת דם כפי שעשה רב סעדיה?

ותירץ הרש"ש (ב"ב שם): במעשה רב סעדיה היה בן יחיד, והבדיקה נועדה לברר את זהותו מול העבד, ואילו במעשה שבגמרא היה צורך לברר מי הבן האמיתי בין האחים, שם הבדיקה היתה מגלה שתשעת האחים ממזרים, ולענין זה נאמר שצריך אדם לזוהר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון (פיה"מ לרמב"ם סוף עדיות) ולכן נמנע רבי בנאה מבדיקת דם אלא אמר להם "זילו חבוטו קברא...", ועל ידי זה יודע רק "שזה הוא הצנוע שבכם, ומסתברא דלזה אהב יותר".

הלכות נחלות פרק ד, הלכה א: האומר: זה בני... אף על פי שהודה פאנשים שאינן מחזקין שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו. ויש לעיין, מה דעת ההלכה על זיהוי הבן באמצעות בדיקת דם?

בספר 'לאור ההלכה' ('התורשה', עמ' קצה) מביא על כך מ'ספר חסידים' (ס' רלב): "מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם; באחד שהלך למדינה הים עם עבדו והוליד עמו ממון גדול ואשתו היתה מעוברת. לימים מת האדון והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו ויאמר העבד אני בנו. כשגדל הבן שהולידה שמע שמת אביו והלך לחבוע נכסיו שהחזיק בהם העבד, ונתחתן בגדולי הדור. . . וצויה רב סעדיה להקזו דם זה בספל אחד ודם זה בספל אחר ולקח עצם של אבי הבן והניח בספל העבד ולא נבלע הדם, ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם כי הוא גוף אחד, ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו".

ובגמרא (ב"ב נח, א) מסופר על אשה שאמרה לבתה שיש לה עשרה בנים ורק אחד מהם נולד מאביה, ואילו השאר נולדו מזנות. כשנודע על כך לאב, אמר לפני פטירתו "כל נכסי לחד ברא" – "לאחד מבני, אותו שיבררו בית דין" (רשב"ם). הלכו הבנים לרבי בנאה כדי שיברר להם, ואמר להם:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ז אייר-ד' סיון ה'תשפ"א

יום ראשון כ"ז אייר ה'תשפ"א

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא. והיא: דין טוען ומודה או כופר.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין כופר בכל או מודה במקצת.

1 א. הטוען את חברו במטלטלין, והודה לו במקצת
2 - הרי זה משלם מה שהודה בו, ונשבע על השאר
3 מן התורה; שנאמר: אשר יאמר פי הוא זה³. וכן
4 אם כפר בפל ואומר: לא היו דברים מעולם, ועד
5 אחד מעיד [שהוא חייב לו] - הרי זה נשבע מן
6 התורה. ומפי השמועה⁵ למדו⁶, שכל מקום שישנים
7 מחיבין אותו ממוזן - אחד מחיבו שבועה. וכן
8 למדו⁷ מפי השמועה, שעד אחד לכל עון ולכל
9 חטאת אינו קם⁸, אבל קם הוא לשבועה.

(2) משנה שבועות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו
דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא
הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא
קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות
אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג. למדו זה
מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ. (5) ששמע תלמיד
מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו. (6) ברייתא שם.
(7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה.
(8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש
לכל עון ולכל חטאת" ודרשו: לכל עון ולכל חטאת אינו
קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

10 ב. אין לך מחיב שבועה מן התורה חוץ משלשה:
11 מי שהודה במקצת המטלטלין, ומי שהחזיק עד
12 אחד, והשומר. שהרי נאמר בשומר: שבועת יי
13 תהיה בין שניהם. וכבר בארנו שבועת השומרין
14 בהלכות שכירות. וכל אחד מן השלשה נשבע
15 ונפטור מלשלם⁹. אבל כל הנשבעין ונוטלין¹⁰, כגון
16 שכיר¹¹ ונחבל¹² ופוגם את שטרו¹³ וכיוצא בזה¹⁴, וכן
17 כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין¹⁵
18 והאריסין¹⁶ - כלן נשבעין בתקנת חכמים¹⁷. וכל אלו
19 השבועות, אף על פי שהן מדברי סופרים, הרי הן
20 כעין של תורה¹⁸ בנקיטת חפץ¹⁹.

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות
פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את
שכרו והשכיר מכחש - נשבע השכיר שלא נטל - ונוטל.
ולמה אין משיבעים את בעל הבית ויפטור? מפני שבעל

הבית טרוד בפועליו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא
נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח
ואינו טועה (גמרא שם מה). (12) משנה שם מד: ונתבאר
שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של
הנתבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם
ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא
שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל
עצמו יכול לחבל - נוטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם
אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב
על חברו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת
חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו
להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא
שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם.
(15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו.
(16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיבול.
(17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל
אדם, שאין משיבעים אותם בטענת שמא? ונימקו, שאלה
רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקית
את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמא
אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש
רש"י שהכוונה למודה במקצת, שבטענת ודאי היה מחוייב
שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמא דומה,
אבל כשזה כופר הכל שבטענת ודאי פטור משבועת התורה
- לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא. ורבינו בפרק ט
מהלכות שלוחין ושותפין פסק, שגם כופר הכל לכתחילה,
מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו
לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק
מלשונם של הרי"ף והרא"ש, שדעתם כדעת רבינו].
(18) רי"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע
אוחז בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות
פרק י"א הלכה ח: כתוב רבינו שתלמיד חכם אוחז תפילין
בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

ג. הטוען²⁰ מטלטלין על חברו, וכפר בכל ואמר:
21 לא היו דברים מעולם; או שהודה במקצת, ונתנו
22 מיד ואמר: אין לך בידי אלא זה והילך²¹; או
23 שאמר: אמת שהיה לך אצלי, אבל מחלת לי או
24 נתת לי או מכרת לי או החזרתי לך; או שטענו
25 חטים והודה לו בשעורים - בכל אלו פטור
26 משבועת התורה²². אבל חכמי הגמרא²³ תקנו,
27 שישבע הנתבע בכל אלו²⁴ שבועת הסת²⁵ ויפטור.
28 ואינה כעין של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ.
29 וכבר בארנו דרך שבועה של תורה ודרך שבועת
30 הסת בהלכות שבועות²⁶.
31

(20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני
מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד).
כפי הכרעתו של הרי"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לַיּוֹם - יוֹם רֵאשׁוֹן כ"ז אִייר - סֵפֶר מִשְׁפָּטִים - הַלְכוֹת טוֹעַן וְנִטְעָן

מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת וְגַשְׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

(32) מִתְקַנֵּת חֲכָמִים. (33) לַעֲנִיין הִיפּוֹךְ שְׁבוּעַת הַנוֹטְלִים - אִפּי עַל פִּי שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם - כְּדִין שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. וְכֵן פֶּסֶק הָר"י מִיגָאש בִּפְרִיּוֹשׁוֹ לְשְׁבוּעוֹת שֶׁם. וְרִש"י כְּתוּבוֹת פֹּז: כֹּתֵב שֶׁכֵּל שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם יִכּוֹל לְהַפּוֹךְ (וּבִש"ךְ חוּשׁן מִשְׁפָּט שֶׁם סֵעִיף קֹטֵן ל כֹּתֵב, שֶׁכֵּמָה פּוֹסְקִים קִדְמוֹנִים פֶּסֶק כְּרִש"י). (34) שֶׁאֵשְׁבַע וְאֵטוּל. (35) וְהִנֵּתְבַע מִכְּחִישׁ, שֶׁהוּא נִשְׁבַּע וְנִפְטָר. (36) כִּשְׁהוּא מֵהַפֵּךְ הִיָּה הִנֵּתְבַע נִשְׁבַּע אוֹתָהּ הַשְׁבוּעָה שֶׁהִמְהַפֵּךְ הִיָּה חַיִּיב בָּהּ, הִינּוּ, "כַּעֲיֵן דְּאוֹרִייתָא" בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ, אֲבָל בְּאוֹמֵר אֵינִי רּוֹצֵה בְּתִקְנַת חֲכָמִים שֶׁתִּיקְנוּ לְטוֹבֹתֵי - הִנֵּתְבַע נִשְׁבַּע הִיסֵת. (37) לִקְמָן הַלְכָה ו יִתְבָּאֵר שֶׁכֵּל שְׁבוּעַת הִיסֵת מֵהַפְּכִים.

ה. הִנֵּה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם מִן הַנִּשְׁפָּעִין וְנִפְטָרִין, כְּגוֹן הַנִּשְׁפָּעִין עַל טַעֲנַת סִפְקָא³⁸ אוֹ מִן הַנִּשְׁפָּעִין הֶסֶת, וְלֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ³⁹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. אִם לֹא פָּא וְלֹא תִּבְעַ נְדוּיוֹ⁴⁰ - מְלָקִין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוּתוֹ⁴¹. וְכָל מִי שֶׁחָלָה עָלָיו שְׁמָתָא שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִפְּקִין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוּת וְאַחֲרֵי כֵּן מְתִירִין נְדוּיוֹ⁴². וְאִין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו⁴³, לְפִי שְׁאֵינִו מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה⁴⁴.

(38) כְּגוֹן הָאֲרִיסִים וְהַשּׁוֹתָפִים (רֹאה לַמַּעֲלָה הַלְכָה ב). (39) שֶׁם. (40) לֹא בִיקֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ אֶת הַנִּדּוּי. (41) מִפְּנֵי שְׁמֵרֵד בְּדִבְרֵי חֲכָמִים. כֹּל עוֹנֵשׁ מַלְקוֹת מִדְּרַבֵּן נִקְרָא "מִכַּת מִרְדּוּת". (42) כֹּרֵב אִשִּׁי שֶׁם. (43) רֵב אִשִּׁי שֶׁם מִסִּיִּם: "וְשִׁבְקִינָן לִיָּה (וְעוֹבִים אוֹתוֹ)". (44) בְּשְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה אִמְרָנוּ לַמַּעֲלָה בַּהֲלָכָה ד, שֶׁאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע יוֹרְדִים לְנִכְסָיו וְגוֹבִים מֵהֶם.

ו. כָּל הַמְּחַיֵּב⁴⁵ שְׁבוּעַת הֶסֶת, אִם רָצָה לְהַפֵּךְ הַשְׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע הֶסֶת וְנוֹטֵל מִחֲבֵרוֹ. וְאִין לֵךְ⁴⁶ מִי שֶׁנִּשְׁבַּע הֶסֶת וְנוֹטֵל מִחֲבֵרוֹ, אֲלֹא זֶה שֶׁנִּהְפָּכָה עָלָיו שְׁבוּעַת הֶסֶת. וְאִין לֵךְ שְׁבוּעָה שֶׁתִּהְפֹּךְ אֲלֵא שְׁבוּעַת הֶסֶת בְּלִבּוֹ; אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם שֶׁהִיא פְּעִין שֶׁל תּוֹרָה⁴⁷ - אִין הוֹפְכִין שְׁבוּעָתָן.

(45) שֶׁם אִמְרָנוּ: "בְּדִרְבָּנָן מִפְּכִינָן". (46) נִתְבָּאֵר לַמַּעֲלָה שֶׁרְבִינוּ וְרַבּוּ הָר"י מִיגָאש מִפְּרָשִׁים מָה שֶׁאִמְרָנוּ: "בְּדִרְבָּנָן מִפְּכִינָן" הַכוּוֹנָה לְשְׁבוּעַת הִיסֵת בְּלִבּוֹ. (47) נִתְבָּאֵר לַמַּעֲלָה בַּהֲלָכָה ה.

ז. אִין מְשַׁבְּעִין שְׁבוּעַת הֶסֶת אֲלֵא עַל טַעֲנַת וְדָאִי; אֲבָל עַל טַעֲנַת סִפְקָא - פֶּטוּר⁴⁸. פֶּיֶצֶד? בְּמִדְּמָה לִי שִׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ מְנָה; אוֹ שְׁאִמְרָנוּ: מְנָה הַלּוּיִתִּיךְ, וְכִמְדָּמָה לִי שְׁלֹא פִּרְעֵתָנִי; אִמְרָנוּ לִי אֲבָא⁴⁹ שִׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ מְנָה, אוֹ צוּה לִי בִּפְנֵי עֲדִים שִׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ מְנָה; דְּבָר פְּלוּגִי נִגְנֵב מִבִּיתִי, וְלֹא הִנֵּה שֶׁם אֲלֵא אֲתָה, קְרוֹב בְּעֵינֵי שְׁאֲתָה גִּנְבָתוֹ; חֲשַׁבְתִּי מַעֲוֹת וּמַצָּאתִי חֶסֶר, שְׁמָא אֲתָה הִטְעִיתָנִי בְּחֻשְׁבוֹן; וְהִנֵּתְבַע אוֹמֵר: אִין לֵךְ בְּיָדִי כְּלוּם - הָרִי זֶה פֶּטוּר אִפּי מְשַׁבְּעִת הֶסֶת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

הָאֲחֵרִים נִשְׁנו בְּשְׁבוּעוֹת שֶׁם. נִרְש"י בְּבֹא מְצִיעָא שֶׁם מִבְּאֵר, שֶׁהִלֵּךְ מִשְׁמַעוֹתוֹ: לֹא הוֹצֵאתִים וְהָרִי הֵם שֶׁלךְ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם ... הוֹאִיל וְאִיתְגַּיְהוּ כִּמְאָן דְּנִקִּיט לְהוּ דְּמִי (=וּמְכִיּוֹן שִׁישְׁנָם בְּעֵינָם הָרִי זֶה כֹּאִילוֹ נִמְצָאִים בִּידוֹ שֶׁל הַמְּלוּה). וְהָר"ן שֶׁם כֹּתֵב, שֶׁלְּפִי שִׁיטַת רִש"י לֹא אִמְרָנוּ הִלֵּךְ פֶּטוּר אֲלֵא בְּפִיקְדוֹן, אֲבָל בְּמְלוּה אִי אִפְשָׁר לִוְמֵר שֶׁהִמְעוֹת הֵן בְּרִשּׁוֹת הַמְּלוּה בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן, מִשּׁוּם שֶׁמְלוּה לְהוֹצֵאָה נִיתְנָה, וְכִשְׁהִגִּיעוּ לִיד הַלּוּוּה יִצְאוּ לְגִמְרֵי מִרְשּׁוֹת הַמְּלוּה, וּמִבְּאֵי בִּשְׁם הַגְּאוּנִים, שֶׁבַּהֲלוּוָאָה אִם הִיָּה בִּידוֹ מְזוּמָן הַסְּכּוּם שֶׁהוּדָה בּוֹ וְנוֹתְנוֹ לְמְלוּה - פֶּטוּר מִשְׁבוּעָה, וּבְפִיקְדוֹן אִפְּיִלוֹ אִם נִמְצָא הִדְּבָר בְּמְקוֹם רְחוֹק - הַהוּדָאָה עֲצָמָה הִיא כֹּהִילֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁפִּיקְדוֹן בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא - בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל הַמִּפְקִיד הוּא (רֹאה לִקְמָן פֶּרֶק ג הַלְכָה י"ד). (23) מִימְרָא שֶׁל רֵב נִחְמָן שֶׁם מ: וּבְבֹא מְצִיעָא ה. (24) בְּשְׁבוּעוֹת שֶׁם אִמְרָנוּ רֵב חֲבִיבָא, שֶׁשְׁבוּעַת הִיסֵת נִאֲמָרָה רַק עַל מָה שֶׁשְּׁנִינּוּ (שֶׁם לֹא: מְנָה לִי בִידֵךְ, אִמְרָנוּ לוֹ הֵן, לְמַחֵר אִמְרָנוּ לוֹ תִּנְהוּ לִי, נִתְתִּיו לֵךְ (טַעֲנַת הַנִּתְבַּע) - פֶּטוּר. וּבִיאָרוּ שֶׁם שֶׁלְדַעְתּוֹ כּוֹפֵר הֵכֵל לְכַתְחִילָה, פֶּטוּר אִפְּיִלוֹ מֵהִיסֵת. וְלִכֵּן הִדְגִישׁ רַבִּינוּ וְכָתֵב: "בְּכָל אֱלוֹ" לִוְמֵר לֵךְ, שֶׁאִין הַלְכָה כֹּרֵב חֲבִיבָא. וְכֵן פֶּסֶק הָר"ף בַּהֲלֻכוֹתָיו בְּשְׁבוּעוֹת בְּרֹאשׁ פֶּרֶק ו. [בְּתוֹסְפוֹת שֶׁם מֵא. דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל וּמֵאָן, כֹּתֵבוּ בִּשְׁם רַבִּינוּ תָּם שֶׁאִין מְשַׁבְּעִים אֶת הַכּוֹפֵר הַכֹּל. וּבַהֲגָהוֹת מִיִּמּוֹנִיּוֹת כֹּאֵן אוֹת ח כֹּתֵב: שׁוּב רֵאִיתִי בְּתוֹשׁבַת מוֹרֵי רַבִּינוּ זצ"ל (הַכוּוֹנָה לְמַהֲר"ם מְרוֹטֶנְבֵּרֵג) שֶׁרַבִּינוּ תָּם חֲזַר בּוֹ בְּסוּף יִמּוֹין. (25) קִרְאוּ לֵה "הִיסֵת" עַל שֶׁם שֶׁהִסִּיתוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים לְשְׁבוּעָה זֹ (רִש"י בְּבֹא מְצִיעָא שֶׁם. רֹאה רִש"י שְׁבוּעוֹת שֶׁם). (26) פֶּרֶק י"א, הַלְכָה ד.

ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִפְטָר²⁷. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע - יוֹרְדִין לְנִכְסָיו²⁸ וְגוֹבִין מֵהֶם כָּל מָה שֶׁתִּבְעַ חֲבֵרוֹ עָלָיו²⁹; שֶׁהָרִי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי זֶה מְדִין תּוֹרָה, אוֹ הִשָּׁבַע אוֹ תֵּן לִי. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים³⁰ עַל מִי שֶׁשָּׁעַן עָלָיו דְּבָר שְׁאֵינִו כֵּן, וְנוֹתֵן³¹. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶן³², אִם הִנֵּה מִן הַנִּשְׁפָּעִין וְנוֹטֵלִין - אֵינִי יִכּוֹל לְהַפֵּךְ אֶת הַשְׁבוּעָה³³; שֶׁהָרִי הַנִּתְבַּע אוֹמֵר לוֹ: הִשָּׁבַע וְטַל, כְּמוֹ שֶׁתִּקְנֵנוּ לֵךְ. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע - יֵלֵךְ לוֹ. וְהוּדוֹ רְבוּתִי, שְׁאִם אִמְרָנוּ הַתּוֹבֵעַ: אֵינִי רּוֹצֵה בְּתִקְנָה זֹה שֶׁתִּקְנֵנוּ לִי חֲכָמִים³⁴, אֲלֵא הָרִינִי כְּשֶׁאֲרֵי הַתּוֹבֵעִים³⁵ - הָרִי זֶה מְשַׁבְּעִי אֶת הַנִּתְבַּע הֶסֶת³⁶. וְאִם רָצָה לְהַפְּכָה עַל הַתּוֹבֵעַ - מְחַיֵּבִין אֶת הַתּוֹבֵעַ לְהִשָּׁבַע³⁷, אוֹ יֵלֵךְ לוֹ.

(27) מִשְׁנָה שְׁבוּעוֹת לֹא: (28) שֶׁם מֵא. (29) וְאֵינִי יִכּוֹל לְהַפּוֹךְ אֶת הַשְׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ וְלִוְמֵר: יִישְׁבַע שֶׁאִנִּי חַיִּיב לוֹ וְיִיטוּל. שֶׁם אִמְרָנוּ: בְּדְאוֹרִייתָא לֹא מִפְּכִינָן. [בְּרֵב רֵב אִשִּׁי אוֹמֵר שֶׁם: בְּדְאוֹרִייתָא נִמִּי (גַּם כֵּן) מִפְּכִינָן. וּבְתוֹסְפוֹת שֶׁם דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל וְלִמְרָ כֹּתֵבוּ, שֶׁרֵב הָאִי גֹאֵן וְכֵן רַבִּינוּ גִּרְשׁוֹן מֵאוֹר הַגּוֹלָה פֶּסֶקוֹ כִּמְרָ בְּרֵב אִשִּׁי, וּבַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וּבִסְדֵּר תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים (לְרַבִּי יוֹסֵף טוֹב עֲלֵם) כֹּתֵבוּ, שֶׁאִין הַלְכָה כְּמוֹתוֹן. (30) לַנִּתְבַּע יֵשׁ זְכוּת. (31) וּמִשְׁלָם.

הָיָה לָךְ בְּיָדִי, אָבֵל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִחֲזַרְתִּי לָךְ אוּ
עָדִין לֹא הִחֲזַרְתִּי לָךְ - חֵיב לְשֹׁלֵם; וְלֹא יִשְׁבַּע
הַתּוֹבֵעַ קָלָל, אֲפֹלוּ שְׁבוּעַת הַסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
בְּוַדַּאי שֶׁהוּא חֵיב, וְהָיָה זֶה⁵⁵ טוֹעֵן⁵⁶ אוֹתוֹ טַעֲנַת
וְדַאי, וְנִסְתַּמֵּק אִם נִפְטָר אוּ לֹא נִפְטָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֶה. אָבֵל אִם אֵין לוֹ תוֹבֵעַ⁵⁷, וְהוּדָה מַעֲצָמוֹ וְאָמַר:
גִּזְלָתִיךָ אוּ הַלּוּיִתְנִי מִנִּי, אֲבִיךָ הַפְּקִיד אֶצְלִי מִנִּי,
וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִחֲזַרְתִּי אוּ לֹא הִחֲזַרְתִּי - אֵינוֹ חֵיב
לְשֹׁלֵם. וְאִם כָּא לְצֹאֵת יָדֵי שְׁמִים⁵⁸ - חֵיב לְשֹׁלֵם.

(54) משנה שם ק"ח. (55) הנתבע. (56) כלומר, מודה.
(57) בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן
פסק הר"ף שם. (58) בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל
כשהוא מקפיד להיות נקי מעוון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-
הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר
מנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם הלויתני. וכן פסקו
הרי"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה
סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר
מעצמו איני יודע אם הלויתני או לא - פטור גם לצאת ידי
שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

י. מִנֶּה לִי בְּיָדִי⁵⁹, אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוֹם; הַשְּׁבַע הַסֵּת⁶⁰
וְלָךְ, הַשְּׁבַע אֲתָה הַסֵּת⁶¹ וְטַל⁶²; וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ: אֵינִי
רוֹצֵה לְהַשְׁבֵּעַ - הָרִי הַנִּתְבָּע אֹמֵר לוֹ: הַשְּׁבַע וְטַל,
אוּ תִלָּךְ בְּלֹא כְּלוֹם. וְאֵין שֵׁם הַפּוֹף אַחֲרָי⁶³. וְיֵשׁ לוֹ
לְהַחֲרִים סָתָם⁶⁴ עַל מִי שֶׁהוּא חֵיב לִי וְלֹא יִתֵּן לִי.

(59) נתבאר למעלה (הלכה ו) ששבועת היסת מהפכים.
(60) התובע טוען כך. (61) תשובת הנתבע. (62) ואולם
לך. (63) אין מהפכים שבועה מהופכת, שאם לא כן - אין
לדבר סוף. (64) בלי הזכרת שם הנתבע.

יא. הוֹרֵו רְבוּתִי: שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁל
תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, אֲפֹלוּ הַסֵּת - יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים
סָתָם קִדְּם שִׁישְׁבַע עַל מִי שִׁישְׁבַע עָלָיו דָּבָר שֶׁאֵינוֹ
חֵיב בּוֹ כְּדִי שִׁישְׁבִיעַ אוֹתוֹ בְּחָנָם, וְיַעֲנֶה הַמְּשַׁבֵּעַ
אֲמֵן⁶⁵, וְאַחֲרַי שְׁבַע. וְתִקְנָה טוֹבָה לְכַעֲלֵי דִינֵין, כְּדִי
שִׁישְׁבִיעוּ מִטַּעֲנַת שֶׁקָּר, וְלֹא יִגְרְמוּ לְהוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים
לְבַטְלָה⁶⁶, וְלֹא יִשְׁאוּ שְׁמַע שְׁאוֹ⁶⁷.

(65) עניינת אמן משמעותה הודאה לחרם כזה.
(66) בשבועה יש הזכרת שם שמים. (67) לא יסבירו לבית
דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא
שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר,
שלא תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא
בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת
שקר כשאין מי שישתור דבריו במקום.

יב. כָּל מִי⁶⁸ שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל
דְּבָרֵיהֶם - מְגַלְגֵּל עָלָיו הַמְּשַׁבֵּעַ⁶⁹ כָּל מֶה שִׁישְׁבִיעָה
מִדְּבָרִים שֶׁאֵם יוֹדָה בָּהֶן יִתְחַיֵּב מִמּוֹן. וְעַד הֵיכָן פָּח
גִּלְגוּל? עַד שִׁיאֵמַר: וּבִכְלָל שְׁבוּעָה זוֹ, שֶׁלֹּא נִמְכַּרְתִּי

(48) שם מ: מנמק רב נחמן למה משביעים היסת את הכופר
הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו,
ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). (49) אמרו,
שלשית רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על
צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור
משבועה, אפילו במודה במקצת ששבועתו מן התורה.
ורבינו - וכן הרי"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני
שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב
ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדין אמר לי אבא, ודעתו
שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות.
ראה שם].

ח. כּוֹר חֲטִים⁵⁰ יֵשׁ לִי בְּיָדִי בְּוַדַּאי, וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר:
אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁמָּא יֵשׁ לָךְ שֶׁמָּא אֵין לָךְ - הָרִי הַנִּתְבָּע
יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר⁵¹, לָפִי שֶׁלֹּא
חֵיב עֲצָמוֹ בְּוַדַּאי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. כּוֹר חֲטִים יֵשׁ
לִי בְּיָדִי בְּוַדַּאי, וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִים
הוּא אוּ שְׁעוּרִים - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ⁵²,
וּמְשַׁלֵּם שְׁעוּרֵין⁵³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(50) בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד
משנה. (51) מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו
כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו
הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסת, שאם לא נטיל עליו
שבועה תתבטל שבועת היסת בכופר הכל, שהרי יעדיף
לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה).
(52) ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת,
ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים
אני חייב לך וחמישים איני יודע, כמבואר לקמן פרק ד
הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא
בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח).
(53) הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בבבא קמא
לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי
שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר
שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא
כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החיטים), אבל בשאינו
מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסת
על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון
לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם)
שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול
לטעון משטה הייתי בכך, ולמעשה גם שעורים אינני חייב
לך, אבל כשנשבע היסת שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה
ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם
סעיף קטן לא, מסביר שאפילו שלשית האומרים שטעם
הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים
מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר
בדיוק אם חיטים השאילהו או שעורים ולפיכך טען חיטים,
וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות
שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה
בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

ט. מִנֶּה יֵשׁ לִי בְּיָדִי⁵⁴ בְּוַדַּאי, וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר: כֵּן

- 1 ל⁷⁰ בַּעֲבֹד עֲבָרִי⁷¹ וְעֵדִין עֲבָדִי אֹתָהּ⁷². וּכְכֹר בְּאַרְנוֹ⁷³
2 שְׁאִין מְגֻלְגֵּלִין עַל הַשְּׂכִירִי⁷⁴.

(68) קידושין כז: (69) יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבית דין אין מחייבים שבועה עליהן. (70) שם כח. (71) שמחייב לעבוד שש שנים. (72) טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מברייאת שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. (73) בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. (74) נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא קיבלתי, תיקנו חכמי המשנה שיישבוע השכיר ויטול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסט ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו משיבעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליו שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד משנה). [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טענת וודאי: טהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קניא לה) שלא תיסתר עימו].

- י. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טַעֲנֹת הֶרְבֵּה - אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עַל כָּל טַעֲנָה וְטַעֲנָה⁷⁵, אֲלָא שְׁבוּעָה אַחַת עַל הַכֹּל⁸⁰. נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת עַל שְׁתֵּי טַעֲנוֹת, קָלָה⁸¹ וְחִמּוּרָה⁸² - מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עַל הַחִמּוּרָה, וּמְגֻלְגֵּלִין בָּהּ שְׁאָר דְּבָרִים.

(78) רבינו האי גאון בשערי שבועות. (79) לכל טענה שבועה בפני עצמה. (80) כוללים כל הטענות בשבועה אחת. (81) שבועת היסט. (82) שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסת. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדרין פא. "מי שנחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

- טו. כָּל הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טַעֲנָה שְׁאֵם הוֹדָה אֵינוֹ חַיֵּב לְשַׁלֵּם מָמוֹן, אֶף עַל פִּי שְׁכָפָר - אֵין מְחַיִּבִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הֶסֶת וְלֹא חֶרֶם סֵתָם. פִּיֶּצֶד? אֲמַרְתָּ שְׁתַּתֵּן לִי מָנָה, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם - אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ הֶסֶת וְלֹא חֶרֶם; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה בְּדָבָר זֶה - אֵינוֹ חַיֵּב כָּלוּם⁸³. אֲתָהּ קָלַלְתָּ אוֹתִי, אֲתָהּ הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רַע, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם⁸⁴ - אֵין מְחַרְמִין עַל זֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מְדָבְרִים אֵלָיו.

(83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן): אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת] שבועה". (84) תשובת הנתבע.

- טז. אֲתָהּ חִבַּלְתָּ בִּי, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת⁸⁵; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ⁸⁶, מְשַׁלֵּם שְׁבֹת וְרִפּוּי וּבִשְׁתִּי, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם - אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׁגוּבִין בּוֹ קֶנֶסוֹת, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה - הָיָה מְשַׁלֵּם הַבִּשְׁתִּי.

(85) ככל כופר הכל. (86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שניים לרעהו" - ולא המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער, רפוי, שבת, בושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שווי של אדם זה אם ימכר לעבד לפני החבילה, וכמה הוא שווה אחר החבילה, וההפרש מוגדר כנזק; צער - כמשמעותו; רפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם לחבול על ידי שביטלו ממלאכתו; בושת - האדם מתבייש

(75) הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. (76) משום שנחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. (77) על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא אומר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם. והרי"ף בשבועות שם מביא ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבא לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. [כתב הראב"ד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אנו יודעים לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות, ואמר: משיבני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבוועת לא:). (10) "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבוועת שאין לך בידך". (11) נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה. [רבינו בהלכות שבוועת (פ"א ה"ד, ה, ו, ז) מונה ארבעה סוגים של שבוועת שוא. ראה שם]. (12) רבינו כתב סתם שבוועת ביטוי, משמע בין שבוועת על להבא בין על לשעבר. אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבוועת על להבא - אינו פוסל לשבוועת. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא: בשבוועת להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו לקיים השבוועת אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו חשוד להוציא שבוועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה המשנה בין החשודים גם את העובר על שבוועת ביטוי. ותיצור, שהמשנה מונה רק את השבוועת שבשעה שנשבע הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבוועת שאעשה או שלא אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבוועת ביטוי על שעבר, כלולה בשבוועת שוא שנמנתה במשנה). ופירש רש"י שלא מנאוה במשנה מפני שלא נפסל לשבוועת על-ידיה, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה עוסקת בסוג שבוועת כאלו, אבל להלכה אין הבדל ביניהן]. (13) חכמים פסלו אותם לעדות. (14) משנה, שם. בגמרא סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבירו בפריחה למטרה מסויימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

ג. אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים (20) שהוא עבר עברה שגפסל בה; אבל המודה מפי עצמו (21) שהוא חשוד (22) ושעבר עברה שגפסל בה, אף על פי שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד בתחלה, אם נתחייב שבוועת - משביעין אותו (23). (24) שהרי אומרים לו: אם אמת אתה אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע באמת; ואם (25) שקר אתה אומר - הודה לבצל דינך. אבל הנחשד (26) בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע. (27) (28)

(15) רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבוועת. וכן פסק רב האי גאון, ב"שער שבוועת". (16) וטוען שישבע זה שכנגדו ויטול. (17) ב"טור" חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמאה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה, מה-שאינ-כן בנתבע העומד וצוח: אינני חייב, ואומר: יישבע התובע ואשלם לו, אלא שהתובע אינו רוצה להישבע.

ד. תקנת חכמים היא (18): שכל המחייב שבוועת מן (29)

כשחובלים בו. ודעת רבינו, שזוק הוא קנס, שהרי הוא מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו ממון. ולמה משלם בושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו (שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו הביוש (כי החבלה עצמה הייתה כלי עדים) ואם כן אין כאן הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית דין.

1 יז. במה דברים אמורים, שהמודה בקנס - פטור?
2 פשהודה בדבר שחייב עליו קנס, כגון שפאמר:
3 חבלתי בזה; אבל אם אמר: חבלתי בזה, והביא עלי
4 עדים בבית דין, וחייבני לתן כף וכן כגון - הרי
5 זה חייב לשלם (87). לפיכך (88), אם טען הטוען: שפית
6 דין חייבך לשלם לי מאה דינרין משום שחבלתי בי,
7 והוא אומר: לא היו דברים מעולם - הרי זה נשבע
8 הסתם (89). וכן כל פוליצא בזה.

(87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין - הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס. (88) מפני שהודאה מחייבת אותו. (89) שהרי כפר ממון שאילו הודה בו היה חייב.

פרק שני

(1) מבאר דין חשוד על השבוועת, ודין שניהם חשודים.

9 א. כל חשוד על השבוועת (3) - אין משביעין אותו
10 לא שבוועת התורה ולא שבוועת מדבריהם (4) ולא
11 שבוועת הסתם (5). ואפלו רצה התובע - אין שומעין
12 לו.

(2) משנה, שבוועת מד: (3) לקמן יבאר מי נקרא חשוד על השבוועת. (4) שבוועת בנקיטת חפץ של מצוה. (5) למד זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבוועת היסת על הנתבע. (6) יתבאר לקמן בה"ז, שבשבוועת היסת לא תיקנו חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע שהנתבע ישבע ולא ייפטר בלא כלום, ואף-על-פי-כן אמרו, שאין משביעים את החשוד שבוועת היסת.

13 ב. אחר (7) הנשבע לשקר שבוועת בטוי (8), או שבוועת
14 עדות (9), או שבוועת הפקדון (10), או שבוועת שפא -
15 הרי הוא חשוד על השבוועת (12). וכן כל הפסול
16 לעדות משום עברה, בין פסלנות של תורה, כגון
17 בעלי רבית ואוכלי גבלות וגזלנים, בין פסלנות של
18 דבריהם (13), כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים (14) -
19 הרי הוא חשוד על השבוועת, ואין משביעין אותו.

(7) אחד . . . או = בין . . . ובין. (8) מלשון הכתוב (ויקרא ה, ד): "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אדם הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות - ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבוועת שעשיתי או שבוועת שלא עשיתי - ושיקר. (9) אמר לשנים, בואו והעידו לי שפלוני חייב לי כך וכך, והשיבו: שבוועת שאין

מהלואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבע? ותירץ בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסט ונפטר. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כסף-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי שבועה, וחכמים תיקנו שיישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשא-אפשר לו אין מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את שטרו - יפה כח החשוד מכח בלתי חשוד. [בשו"ע שם סי' פב סעיף ח גבי נפרעים מן היורשים, פסק המחבר כהראב"ד ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בס' צב סי"ב, וצ"ג].

ו. הִיָּה הַחֲשׂוֹד מִן הַנִּשְׁפָּעִין³² פְּטֻעַת סֶפֶק³³ - אִינוֹ נִשְׁפָּע, וְאֵין שְׁכָנְגְדוֹ נִשְׁפָּע; לְפִי שְׁלֹא נִתְחַיֵּב זֶה שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, וּלְפִי שְׁאֵין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵנוּ טַעֲנַת וְדַאי³⁴ פְּדִי שִׁישְׁבֵּעַ עַל טַעֲנָתוֹ.

(32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב. שהתובע אינו יכול לישבע. [ב'טור' שם מביא דברי רבינו, והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

ז. נִתְחַיֵּב³⁵ הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעַת הָסֵת - אֵין שְׁכָנְגְדוֹ נִשְׁפָּע וְנוֹטֵל. שְׁשְׁבוּעַת הָסֵת עֲצָמָה תִּקְנָה הִיא, וְלֹא עָשׂוּ לָהּ תִּקְנָה אַחֲרָיָהּ³⁶ שִׁישְׁבֵּעַ הַתּוֹבֵעַ, אֲלֹא הָרִי הַנִּתְבָּע נִפְטָר בְּלֹא שְׁבוּעָה.

(35) שבועות מא. (36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא: "תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

ח. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב³⁷ שְׁבוּעַת הָסֵת, וְהִיָּה הַתּוֹבֵעַ חֲשׂוֹד - אֵין הַנִּתְבָּע יִכּוֹל לְהַפֵּךְ עָלָיו הַשְׁבוּעָה³⁸, שֶׁהָרִי אֵין יִכּוֹל לְהִשְׁבֵּעַ³⁹, אֲלֹא יִשְׁלֹם אוֹ יִשְׁבֵּעַ הָסֵת. וְאֵין שׁוֹמְעִין לָזֶה לְתוֹלוֹת בְּדָכָר שְׁאֵי אֶפְשָׁר. וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִפָּךְ שְׁבוּעָתוֹ עַל הַקָּטָן, שְׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא אוֹ יִשְׁבֵּעַ הָסֵת אוֹ יִשְׁלֹם.

(37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא.

1 הַתּוֹרָה עַל טַעֲנַת וְדַאי, אִם הִיָּה חֲשׂוֹד - הָרִי הַתּוֹבֵעַ
2 נִשְׁבֵּעַ מִדְּבָרֵיהֶם וְנוֹטֵל מִה שֶׁטָּעַן. הִיָּה שְׁנֵיהֶם
3 חֲשׂוֹדִין¹⁹ - חֲזָרָה שְׁבוּעָה לְמַחֲבֵי לָהּ, שֶׁהוּא הַנִּתְבָּע,
4 וּמִתּוֹךְ שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְשִׁבֵּעַ מִשְׁלָם²⁰. הִיָּה הַחֲשׂוֹד
5 שׁוֹמֵר, וְטָעַן שְׁאֵבֵד הַפְּקָדוֹן אוֹ נִגְנֵב - שְׁכָנְגְדוֹ אִינוֹ
6 יִכּוֹל לְהִשְׁבֵּעַ וְלִטֹּל, שֶׁהָרִי אִינוֹ טוֹעֵנוּ וְדַאי
7 שְׁאֵכָלִי²¹. לְפִיכָף²², אִם טָעַן בְּעַל הַפְּקָדוֹן וְאָמַר:
8 בְּפִנֵּי שְׁלֹחַ יָד²³ בְּפָקְדוֹנִי אוֹ פָּשַׁע בּוֹ²⁴ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ
9 נִשְׁפָּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל.

(18) משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין. . . ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוק", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה, ורבי יוסי אומר יחלוקו. וקבע הלכה למעשה - יחלוקו, בהתאם לכלל שבידינו: רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי (עירובין מו:). ורב האי גאון ב'שער שבועות' (מובא ברבינו נסים, שבועות שם) פסק כרב נחמן. והר"ף בהלכותיו כאן פסק שחזרה שבועה למקומה, וכפירושו של רבי אבא שם: "למקומה" היינו למחוייב לה (לנתבע), ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, משום שרעא שם, וכן גם אביי (שם לב:). הסכימו לדעת רבי אבא, וכלל בידינו שהלכה כבבא (כאחרון). ורבינו פסק כר"ף רבו של רבו, כדרכו כמעט בכל מקום (ראה 'טור' ו'בית יוסף' חושן-משפט סי' צב, אות יוד). (21) ולא אמרו מתוך שאינו יכול לישבע - משלם אלא כשכנגדו טוען טענת ודאי והוא חשוד. [ב'טור' שם מביא דעתם של רבינו ישעיה ורבינו מאיר הלוי, שגם בזה אמרו מתוך וכו'. וב'בית חדש' שם מנמק שיטתם ושיטת רבינו]. (22) משום שנימוקו של הפטור הוא: שטענו 'שמא' (ראה סמ"ע שם ס"ק פד, וש"ך ס"ק יב). (23) השתמש בו לצרכו. (24) לא שמרו כראוי וכדומה, והרי כאן טענת ודאי. [נתבאר בפ"א מהל' שכירות ה"ד, שאפילו שומר חנם חייב בשליחות יד ובפשעיה].

10 ה. נִתְחַיֵּב הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם, אִם הִיָּה מִן
11 הַנִּשְׁפָּעִין וְנוֹטֵל²⁵ - אִינוֹ יִכּוֹל לְהִשְׁבֵּעַ וְלִטֹּל, אֲלֹא
12 הַנִּתְבָּע שְׁכָנְגְדוֹ יִשְׁבֵּעַ הָסֵת וּפְטָר²⁶. וְכֵן פּוֹגֵם
13 שְׁטָרוֹ²⁷ וְכֵן פּוֹגֵם בְּזֶה²⁸ שֶׁהִיָּה חֲשׂוֹד, וְטָעַן הַלּוֹה
14 שְׁפָרְעוֹ, וְאָמַר²⁹: יִשְׁבֵּעַ³⁰ לִי - הָרִי הַנִּתְבָּע נִשְׁפָּע
15 הָסֵת וּפְטָר³¹ מִן הַשְּׁטָר.

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבארו על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-יחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. טַעֲנוּ וְשִׁישׁ לוֹ חֹב אֲצֻלוֹ בְּעֵדִים וְקִנְיָן, וְאָמַר: 15
כֵּן הָיָה וּפְרַעְתִּיהָ, אוֹ שֶׁאָמַר: אֲנִי חֵיב לָךְ כָּלוּם, 16
וְנִשְׁבַּע, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדֵי הַקִּנְיָן, אוֹ הוֹצִיא הַשֹּׁטֵר 17
וְנִתְּנִים⁴⁹ - הָרִי זֶה מִשְׁלָם⁵⁰ וְאִינוֹ חָשׁוּד; שֶׁהָרִי לֹא 18
הָעֵידוֹ שֶׁלֹּא פָּרְעָו⁵¹, וְלֹא אָמַר הַנִּתְּנָה: לֹא הָיָה 19
דְּבָרִים מֵעוֹלָם⁵². וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה⁵³. 20

(49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר לטעון: פרעתי. (50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר בהלכה הקודמת. (51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר לענין ממון - אינו פוסל את הטוען פרעתי. (52) ואלמלי טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד. (53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין מקבלים טענתו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה ממין הטענה.

א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצֵת² חֵיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד 21
שְׁיֻדָּה בְּפִרוּטָה אוֹ יֵתֵר וְיִכְפֹּר בְּשְׁתֵּי מַעֲיָן כֶּסֶף³ אוֹ 22
יֵתֵר. וְכִמָּה הִיא פְּרוּטָה? מִשְׁקָל חֲצִי שְׁעוּרָה שֶׁל 23
כֶּסֶף נָקִי⁴. וְכִמָּה הֵם שְׁתֵּי מַעֲיָן? מִשְׁקָל שְׁתֵּים 24
וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוּרוֹת⁵ כֶּסֶף מְזֻקָּה. 25

(2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: (3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט:) נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בדיני ממונות. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משביעים, כמבואר לקמן בה"ג. (4) בלי תערובת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. (5) קידושין יב. שינוי בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב'בית חדש' חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב'מרדכי' הארוך בשם הר"ף בשערים, ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

ב. כָּל כֶּסֶף⁶ הָאֵמֹר בַּתּוֹרָה הוּא שְׁקָל הַקֶּדֶשׁ, וְהוּא 26
עֲשָׂרִים מָעָה. וְכָל כֶּסֶף שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - מִמִּטְבַּע 27
יִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא הַסֵּלַע שֶׁלֵּהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנָה בּוֹ כֶּסֶף 28
וְהַשָּׂאָר נִחֲשֵׁת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷, אֲבָל הַמָּעָה הִיא 29
הַיְתָה כֶּסֶף נָקִי אֲפִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל 30
יִירוּשָׁלַיִם. וְלִפִּי שָׁזָה שֶׁהָצִירָכּוּ לְהִיטֵר כְּפִירַת הַטֵּעֲנָה 31

(38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. (39) ואין הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה הקודמת).

ט. מִי שֶׁנִּתְּחַיֵּב⁴⁰ שְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל 1
דְּבָרֵיהֶם, וְנִשְׁבַּע וְנִטַּל אוֹ נִשְׁבַּע וְנִפְטָר, וְאַחֲרֵי כֵן 2
בָּאוּ עֲלָיו עֲדִים שֶׁהוּא חָשׁוּד - אֵין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע 3
כָּלוּם, וְיֵשׁ לְבַעַל דִּינוֹ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ מָה שֶׁנִּטַּל⁴¹, אוֹ 4
יִשְׁבַּע זֶה שֶׁכִּנְגְּדוֹ וְיִטַּל מִמֶּנּוּ⁴². 5

(40) גם דין זה סברת עצמו. (41) אם היה החשוד מהנשבעים ונוטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים - נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב]. (42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

י. לְעוֹלָם⁴³ בְּזָה דִּנְיָן לְחָשׁוּד, עַד שֶׁיִּלְקָה בְּבִית דִּין. 6
אִם הָיָה עָלָיו עֲדִים שֶׁלֵּקָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה⁴⁴ - יִחֹזֵר 7
לְכַשְׁרוֹתוֹ בֵּין לְעֵדוֹת בֵּין לְשְׁבוּעָה. 8

(43) יש כמה נוסחאות להלכה זו, והנוסח שלפנינו הוא לפי דפוס ויניצא. (44) משמע שמלקות בלבד אינן מחזירות אותו לכשרותו, עד שיעידו עדים שעשה תשובה. אולם בפ"ב מהל' עדות ה"ג, כתב רבינו: "ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו או שלקה - הרי זה כשר", משמע שמלקות לבד וכן תשובה לבדה מכשירות אותו. ובה"ד שם כתב: כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין - חוזר לכשרותו. [דין מלקות בלי עדי תשובה, נלמד מדרשת המשנה (מכות כג.): "כיוון שלקה - הרי הוא כאח"ך"]. הרי לפנינו סתירה גלויה בין שתי הלכות אלו. ואין טעם לחלק בין פסולי עדות לפסולי שבועה, בענין חזרה לכשרותו. ורבינו כותב כאן בפירוש, "בין לעדות ובין לשבועה". ובלחם-משנה כאן כתב: ושם אה"ך "ועשה תשובה" שכתב רבינו ז"ל, רצה לומר או שעשה תשובה.

יא. מִי שֶׁטַעֲנָן⁴⁵ עַל חֵבְרוֹ, וְכִפֵּר בּוֹ וְנִשְׁבַּע, בֵּין 9
שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה בֵּין שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ 10
עֲדִים וְהָעֵידוֹ עָלָיו שֶׁעַל שֶׁקָּר נִשְׁבַּע - הָרִי זֶה 11
מִשְׁלָם⁴⁶, וְהַחֲזֵק חָשׁוּד עַל הַשְׁבוּעָה. וְכִכָּר בִּאֲרָנוּ 12
בְּשְׁבוּעוֹת⁴⁷, שֶׁכָּל הַנִּשְׁבַּע עַל מָמוֹן חֵבְרוֹ וְעָשָׂה 13
תְּשׁוּבָה - חֵיב לְהוֹסִיף הַמָּשָׁ⁴⁸. 14

(45) בבא-קמא קו. (46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר (שמות כב, י'): "שבועת ה' תהיה בין שניהם . . . ולקח בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו. ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. (47) פ"ז ה"א. (48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

ה"א ששתי מעין משקלן 32 שעורות שהן 64 פרוטות. וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה, שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן הודאה בפרוטה. [בדפוס וינציא כתוב: מאה אגוזים].

ה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוּ בְּמִנֵּי סְחוּרֹת וּפְרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל הַכֹּלִים - אֵין מְשַׁעְרִין אֶת דְּמִיָּה, וְאֶפְלוּ הֵן עֶשֶׂר מַחְטִין בִּפְרוּטָה, וְטַעֲנוּ שְׁתֵּי מַחְטִין, הוֹדָה בְּאַחַת וְכָפַר בְּאַחַת - חֵיב¹⁵; שְׁנָאֲמַר: כֶּסֶף אוּ כֹלִים - כָּל הַכֹּלִים בְּכֶסֶף¹⁶. טַעֲנוּ כֶּסֶף וְכֹלִים¹⁷, וְהוֹדָה בְּכֹלִים וְכָפַר בְּכֶסֶף: אִם יֵשׁ בְּכִפְיָה שְׁתֵּי מַעֲזִין - חֵיב; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹⁸. הוֹדָה בְּכֶסֶף וְכָפַר בְּכֹלִים, אִם הוֹדָה בִּפְרוּטָה - חֵיב¹⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

14 שם. 15 בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים", והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"? אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד (אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב "כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם). הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבוועות פ"ו ה"א. נאמר שם: "שמואל אמר, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב. אמר רב חנינא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו ורבותיו מכריעים בבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו בהלכה]. 16 כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. 17 מימרא של רב פפא, שם. 18 משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות שתי מעין. 19 אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום שכפר בכלים.

ו. הַעִיד עָלָיו עַד אֶחָד²⁰, אֶפְלוּ לֹא כָּפַר אֲלֵא פְּרוּטָה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שְׁכָל מִי שֶׁשָּׁנִים מְחִיבִים אוֹתוֹ מָמוֹן - אֶחָד מְחִיבוֹ שְׁבוּעָה²¹. פִּיּוֹצֵד? פְּרוּטָה אוּ שְׁוֶה פְּרוּטָה יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לִךְ בִּידִי כָּלוּם, וְעַד אֶחָד מַעִיד שֵׁישׁ לוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע. וְכֵן בְּשִׁבְעַת הַשּׁוּמְרִים, אֶפְלוּ הַפְּקִיד אֲצִלוּ פְּרוּטָה אוּ שְׁוֶה פְּרוּטָה, וְטַעֲנוּ שְׁאֵבְדָה - נִשְׁבַּע²². וְכָל פְּחֻת מִפְּרוּטָה - אֵינוֹ מָמוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין - נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִפְּרוּטָה וּמַעֲלָה²³.

שְׁתֵּי כֶסֶף הִיא מְדַבְּרִיהֶם⁸, עֲשׂו אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶסֶף שֶׁל יְרוּשָׁלָּיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲזִין, וְלֹא עֲשׂו אוֹתָהּ שְׁנֵי שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדְּבָר הַנֶּחָא בְּשַׁעוֹר כְּפִירַת הַטַּעֲנָה. וְרַבּוֹתֵי הוֹרֵי, שֶׁכְּפִירַת הַטַּעֲנָה הִיא מְשַׁקֵּל תִּשְׁעֵ עֶשְׂרֵה שְׁעוּרוֹת וְחֲצִי שְׁעוּרָה⁹ מִן הַכֶּסֶף. וְיֵשׁ לִי בְּמָה רֵאיוֹת לְסֹתֵר אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁתִּפְסְסוּ עַד שִׁיּוֹצֵא לָהֶם זֶה הַחֲשָׁבוֹן, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא טַעֲנוֹת.

6 שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). 7 בפ"ג מהל' חובל ומזיק ה"י. 8 במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב למדו מן הכתוב (שמות כב, 1): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שבירושלמי שבוועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שנזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ז). 9 [בכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששנינו "שתי כסף", הכוונה לשני דינרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן מעה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשארו 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמז עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מַעֲזִין¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לִךְ בִּידִי אֲלֵא פְּרוּטָה - חֵיב; אֵין לִךְ בִּידִי אֲלֵא שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפְחֻת מַשְׁתֵּי מַעֲזִין. מָנָה לִי בִידֶךָ, אֵין לִךְ בִּידִי אֲלֵא חֲצִי פְּרוּטָה - פְּטוּר; שְׁכָל הַמוֹדָה בְּפְחֻת מִפְּרוּטָה - כָּאֵלוּ לֹא הוֹדָה כָּלוּם.

10 נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מָאֵה תִּמְרִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לִךְ בִּידִי אֲלֵא תִשְׁעִים - רואים: אִם הָיוּ שְׁוִין שֵׁם הָעֶשֶׂר שֶׁכָּפַר בָּהֶן שְׁתֵּי מַעֲזִין - נִשְׁבַּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה אוּ שֶׁשָּׁה¹² אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לִךְ [בִּידִי] אֲלֵא אֲגוּז אֶחָד - רואין: אִם שְׁוֶה הָאֶחָד פְּרוּטָה - נִשְׁבַּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

11 שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ:): שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים. 12 בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה-למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון מדויק". וחשבוננו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁהוּדָה לוֹ בּוֹ לֹא טַעֲנוּ. דִּינָר זָהָב³¹ יֵשׁ לִי בְיָדִי
13 פְּקֻדוֹן, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא דִּינָר כֶּסֶף; מַעַה כֶּסֶף
14 הִפְקַדְתִּי אֶצְלָךְ, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא פְּרוּטָה -
15 פְּטוּר³²; שְׁטַעֲנוּ מִן אַחֵד, וְהוּדָה לוֹ בְּמִין אַחֵר. וְכֵן
16 אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה דִינָרִים מַצְרִיּוֹת הִפְקַדְתִּי אֶצְלָךְ,
17 לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא עֲשֵׂה צוּרִיּוֹת³³ - פְּטוּר³⁴.
18 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(27 שם לח: (28 שלשים סאה. (29 חצי כור.
(30 לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם
טעמו של דבר. (31 דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף,
ושניה בכסף ונחושת. (32 במשנה, שם - אמרו: "שתי
כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו
בגמרא (שם לט:): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי
מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל
מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה
הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו
בחיטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה
צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה,
תתפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא
מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר
שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה -
כפירת שתי כסף מחד - ומאידך משמעותו של "כסף" סתם
- מתכת כסף דוקא או שוויו, תלויים זה בזה. אולם רבינו
פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק
כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים
זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו
כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם).
[בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל
גם בזה, וסובר "שוה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה,
אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשוננו של רבינו כאן
יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר
בפקדון]. (33 של מדינת צור. (34 כשתבע "מצריות"
גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא
באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חיטים והודה לו
בשעורים.

19 ט. מְנוּרָה³⁵ גְּדוּלָּה יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא
20 מְנוּרָה קְטַנָּה - הֲרִי זֶה פְּטוּר³⁶. אֲבָל אִם טַעֲנוּ מְנוּרָה
21 בַּת עֶשֶׂר לִיטְרִין, וְהוּדָה לוֹ בְּמְנוּרָה בַּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין
22 - הֲרִי זֶה מוּדָה בְּמִקְצֵת³⁷, מִפְּנֵי שְׂכֻל לְגִירָה
23 וְלִהְיוֹתָה עַל חֲמֵשׁ³⁸. וְכֵן אִם טַעֲנוּ אֶזוֹר גְּדוּל,
24 וְאָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא אֶזוֹר קָטָן - פְּטוּר³⁹.
25 אֲבָל אִם טַעֲנוּ יְרִיעָה בַּת עֶשְׂרִים אָמָה, וְהוּדָה לוֹ
26 בְּיְרִיעָה בַּת עֶשֶׂר אָמוֹת - הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע, מִפְּנֵי שְׂכֻל
27 לְחֻתְּכָה וְלִהְיוֹתָה עַל עֶשְׂרִי⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(35 ברייתא שם מג. (36 גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו.
(37 שם. (38 והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה
דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39 שאם יחתוך חלק ממנו
משנתה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י

(20 מימרא של שמואל, שם מ. (21 ראה למעלה פ"א
ה"א. (22 המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה.
מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס.
פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה
הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23 כלומר, לא בפחות
מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תתבאר
שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה
כאן).

1 ז. הוּרָו רְבוּתִי²⁴: שְׁהַנְשַׁבְעִין וְנוֹטְלִין אֵינָן צָרִיכִין
2 טַעֲנַת שְׁתֵּי כֶסֶף²⁵. וְאֵנִי אוֹמֵר: שְׁצָרִיף הַנִּתְבַּע
3 שְׂכִיפָה בְּשְׁתֵּי מַעֲיָן, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ בְּתַקְנַת
4 חֲכָמִים וְיִטַּל²⁶. שְׁהָרִי הַנְשַׁבְעִין בְּטַעֲנַת סֶפֶק - צָרִיף
5 שְׂהִיָּהּ בִּינִיָּהֶם כְּפִירַת שְׁתֵּי מַעֲיָן, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע
6 מִסֶּפֶק.

(24 נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הוורו רבותי",
התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף).
ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירוש: רבותי הרב
ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25 הרי" מיגש בפירושו
לשבועות מ. כתב: האי דינא (שאינן נשבעים על כפירה
פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו'
הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת
התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאינן בה) בכפירה שתי כסף.
והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על
פרוטה. (26 רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר
דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם בדין
שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא
בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת
השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או
המושכר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן
כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה
לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי הרי"ם
מיגש וההלכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים
ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב הרי"ם
מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה
ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה
כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה
כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע,
אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאינן
כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משביעים ואינו
נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל
כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירוש זה, ואם
נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן
המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה
השלמות).

7 ח. אֵין²⁷ מוּדָה בְּמִקְצֵת חֵיב שְׁבֻעָה עַד שְׁתִּיהִיָּה
8 הוּדְיָה מִמִּין הַטַּעֲנָה. בִּיצֵד? כּוֹר²⁸ חֲטִים יֵשׁ לִי
9 בְיָדִי, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא לֶתֶד²⁹ חֲטִים - חֵיב. אֲבָל
10 אִם אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׁעוּרִים -
11 פְּטוּר³⁰; שְׁהִמִּין שְׁטַעֲנוּ לֹא הוּדָה לוֹ בּוֹ, וְהִמִּין

14 אָלָא פֿור שְׁעוּרִים, אַם נִרְאָה לְדִינָן שְׁהִנְטָען
15 הָעָרִים⁴⁵ - חֵיב שְׁבוּעָה⁴⁶; וְאִם לִפִּי תָמוּ - פֶּטוּר.

(44) שבועות לט: מימרא של שמואל. (45) מיהר להודות
בשעורים לפני שהתובע ישלים טענתו, מתוך כוונה שלא
יתחייב שבועה. (46) שם מ:

16 יב. פֿור חֲטִיין יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, אָמַר לוֹ: הֵן, וְכוּר
17 שְׁעוּרִים, אָמַר לוֹ: אֵין לֶךָ בִּידֵי שְׁעוּרִין - הָרִי זֶה
18 פֶּטוּר; וְאֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת, עַד שְׂאִימַר לוֹ בְּבֵת
19 אַחַת⁴⁷: פֿור חֲטִים וְכוּר שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, וְאִמַּר
20 לוֹ הִנְטָען: אֵין לֶךָ בִּידֵי אָלָא פֿור שְׁעוּרִים. וְכֵן כָּל
21 פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(47) זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור".
והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת אחת על
מה שטען התובע.

22 יג. מְלוֹא עֲשֶׂרָה פְּדִין שָׁמֶן⁴⁸ יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, אֵין לֶךָ
23 בִּידֵי אָלָא עֲשֶׂרָה פְּדִין בְּלֹא שָׁמֶן - פֶּטוּר; שְׁהָרִי
24 טָעֲנִי שָׁמֶן, וְהוֹדָה לוֹ בְּחֶרְסִים. עֲשֶׂרָה פְּדִין שָׁמֶן יֵשׁ
25 לִי בִּידֶךָ, אֵין לֶךָ בִּידֵי אָלָא עֲשֶׂרָה פְּדִין רִיקָנִין -
26 חֵיב שְׁבוּעָה; שְׁהָרִי טָעֲנִי הַפְּדִין וְהַשָּׁמֶן, וְהוֹדָה לוֹ
27 בְּפִדְיָן⁴⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(48) ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן
כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). (49) והרי זה כטענו
חטים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב
שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח:): נגד דעת חכמים,
משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון.
ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם כטענו
חטים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו
להסוכרים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך
בשיטתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם
תביעת הכדים].

28 יד. מָנָה לִי אֶצְלָךָ הַלֹּאֶה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם⁵⁰
29 וְלֹא לִוִּיתִי מִמֶּךָ, אֲבָל חֲמִשִּׁים דִּינָרִין יֵשׁ לֶךָ בִּידֵי
30 פְּקֻדוֹן אוֹ מְשׁוּם נִזְק וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹרֵו רְבוּתִי: שְׁאֵה
31 מוֹדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע. שְׁהָרִי טָעֲנִי שְׁהוּא חֵיב לוֹ
32 מָאָה, וְהוֹדָה לוֹ שְׁהוּא חֵיב חֲמִשִּׁים, וְכֵן לִי נִתְחַיֵּב
33 לוֹ מְשׁוּם הַלֹּאֶה אוֹ מְשׁוּם פְּקֻדוֹן אוֹ מְשׁוּם נִזְק?
34 וְלִזְוָה דַּעְתִּי נוֹטָה⁵¹.

(50) טענת הנתבע. (51) חלקן עליו הראב"ד והרשב"א,
ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא
בבא מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת
מהן, וטען המשאיל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין,
והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו
במשנה (שם צז:): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא:
"ואמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו
- לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני
מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. ובספר התרומות

(שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הבדל
בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והבירייתא נקטה מנורה,
וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בר,
שקצותיה פתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

1 י. פֿור חֲטִים⁴¹ יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, אֵין לֶךָ בִּידֵי אָלָא פֿור
2 שְׁעוּרִים - פֶּטוּר אָף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שְׁהָרִי אוֹמַר
3 לוֹ: אֵין לִי בִּידֶךָ שְׁעוּרִים⁴², וְנִמְצָא זֶה דוֹמָה לְמִי
4 שְׂאִמַּר לְחִבְרוֹ בְּבֵית דִּין: מָנָה לֶךָ בִּידֵי, וְאוֹמַר לוֹ
5 הָאֲחֵר: אֵין לִי בִּידֶךָ - שְׂאִין בֵּית דִּין מְחִיבִין אוֹתוֹ
6 לְתַן לוֹ פְּלוּם. וְאִם תִּפְס הַתּוֹבֵעַ דְּמֵי הַשְּׁעוּרִים - אֵין
7 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴³.

(41) בבא קמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע
(ב'תוספות' שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על
השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן
הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה
דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ סי' פח בשם 'בעל התרומות'
מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי
שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם
כתב, שהמדובר כשאמר הלוויתך חטים ביום זה וזה
ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו
אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים,
היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר
שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא
הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל
תביעותיו; ג. הרא"ש שם כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא
אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך
כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי בך, אבל
כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית
יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות
מיימוניות כאן - כותב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע
לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת
- חייב; ה. מה דינה של שבועת היסט? צריכה כפירה שתי
כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי
מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה
(מובא ב'בית יוסף' חו"מ סי' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו
חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של
תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין
ללמוד, משום ששבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה
ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד
וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין
שבועת היסט, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים
נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"י].

8 יא. הַטּוֹעֵן⁴⁴ אֶת חִבְרוֹ שְׁנֵי מִינִין, וְהוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֶן
9 - הָרִי הַהוּדָה מִמֵּין הַטָּעֵנָה וְנִשְׁבַּע. מִיָּצֵד? כְּגוֹן
10 פֿור חֲטִיין וְכוּר שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, אֵין לֶךָ בִּידֵי
11 אָלָא פֿור חֲטִיין - חֵיב. הַתְּחִיל הַטּוֹעֵן וְאָמַר: פֿור
12 חֲטִיין יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, וְקִדַּם שְׁנֵי שְׁלִים דְּבָרָיו וְאִמַּר: פֿור
13 שְׁעוּרִים יֵשׁ לִי בִּידֶךָ, אָמַר לוֹ הִנְטָען: אֵין לֶךָ בִּידֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ח אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִסְרַתְּ לִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים; מֵאָה דִּינָרִין מִסְרַתִּי לָךְ, לֹא
מִסְרַתְּ לִי אֶלָּא צָרוּר שֶׁל דִּינָרִין, וְלֹא מִנִּית אוֹתָן
בְּפִנְיָ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, וּמָה שֶׁהִנַּחְתָּ אֹתָהּ
נוֹטֵל - הָרִי זֶה פְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(2) משנה שבעות מב: וגמרא שם מג. (3) שיתבע.
(4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין.
(5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה
ושבמשקל ושבמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה,
שעליה נשבעים צריכה להיות מסויימת ולא ההודאה, אולם
בברייתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטענו
בדבר שבמשקל ושבמניין ויודה לו בדבר שבמשקל
ושבמניין. (6) ההודאה היא מסויימת והטענה לא.
(7) הטענה מסויימת וההודאה לא. (8) כנראה נתת בי אימון
מלא.

ב. בֵּית מֵלֶא תְּבוּאָה מִסְרַתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא
מִסְרַתְּ לִי אֶלָּא עֲשָׂרָה כוּרִין; עֲשָׂרָה כוּרִין מִסְרַתִּי
לָךְ, אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה הֵם, שֶׁהָרִי לֹא מְדַדְתָּם בְּפִנְיָ,
אֶלָּא מָה שֶׁהִנַּחְתָּ אֹתָהּ נוֹטֵל - פְטוּר.

(9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר איני
יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה
שתייהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון
שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כשתייהן
מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי בבות.
ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי
בבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת
(ראה לחם משנה).

ג. בֵּית זֶה¹⁰ מֵלֶא עַד הַזֵּיז¹¹ מִסְרַתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר:
עַד הַחֲלוּן - חֵיב¹². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(10) משנה שם. (11) חלק הקורה הבולט מחוץ לכותל
הבית. (12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי
זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך
שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב
אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם
דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין,
ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת
הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא
אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם:
"זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה
שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי
"בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים
גדולים ובתים קטנים].

ד. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצַת¹³ חֵיב שְׂבוּעָה עַד שְׁיִוְדָה בְּדָבָר
שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לִכְפֹּר בּוֹ. בִּיצֵד? מִי שִׁטְעָן חֲבֵרוֹ וְאָמַר:
מֵאָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, חֲמִשִּׁים שֶׁבִּשְׁטָר זֶה
וְחֲמִשִּׁים בְּלֹא שְׁטָר, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים
שֶׁבִּשְׁטָר - אֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת; שֶׁהִשְׁטָר לֹא תוֹעִיל
בּוֹ כְּפִירְתּוֹ, וְהָרִי כָּל נִכְסֵיוֹ מִשְׁעֲבָדִין בּוֹ, וְאִפְלוּ כִּפָּר

(שער שביעי ח"ב אות כז) דחה ראה זו, שהרי שם לא
הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם
בארוכה כוונת הגמרא (עייני שם). והביא עוד כמה ראיות
של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת
רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה
ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ
ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חיטים
ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום
שחיטים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה
אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי
תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת
רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתיהן כתביעה
אחת].

טו. מִנָּה וּכְלִי יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא הַכְּלִי
וְהָא לָךְ - הָרִי זֶה פְטוּר⁵², וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שְׁאֵין לוֹ
אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי: אֵין זֶה הַכְּלִי -
כוֹלָל בְּשִׁבוּעָתוֹ⁵³ שְׂזָה כְּלָיו. הוֹדָה הַנֹּטֵעַן שְׁאֵין זֶה
כְּלָיו וְנִתְחַלַּף לוֹ בְּאַחֵר - הָרִי זֶה חֵיב שְׂבוּעָה⁵⁴. כָּל
מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵינֵי זֶה פְטוּר - הָרִי זֶה פְטוּר
מִשְׂבוּעַת הַתּוֹרָה, וְחֵיב שְׂבוּעַת הַסֵּת, כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
כַּמָּה פְּעָמִים.

(52) למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל
ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות
הבאות. מלשונו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם
הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך
- חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו
לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא
ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה.
ראה כסף-משנה). (53) מדין גלגול שבועה. למעלה (פ"א
ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסת מגלגלים. (54) מדין
טענו חיטים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמענו כאן,
שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה
כהילך.

יום שני כ"ח אייר ה'תשפ"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר
שבמידה ושבמשקל ושבמניין, ודין משיב אבידה בהודאתו,
ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב
שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

א. אֵין² מוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב שְׂבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד
שִׁיטְעָנָנִי³ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן⁴
וְיִוְדָה לוֹ⁵ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן.
בִּיצֵד? עֲשָׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא
חֲמִשָּׁה; כוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא
לֶתֶד; שְׁתִּי לִיטְרִין שֶׁל מָשִׁי יֵשׁ לִי בְיָדִי, אֵין לָךְ
בְּיָדִי אֶלָּא רוֹטֵל - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: כִּיס מֵלֶא דִּינָרִין מִסְרַתִּי לָךְ, לֹא

1 בו הָיָה חַיִּב לְשֹׁלֵם. לְפִיכָּךְ נִשְׁפָּע הַסֵּת¹⁴ עַל
2 הַחֲמִישִׁים¹⁵.

(13) ר"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. (14) מתקנת רב נחמן בלי נקיטת חפץ. (15) ברי"ף שם מגמק דין זה, משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות (ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק "שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני עצמו מספיק כדי לפטור משבועת מודה במקצת. [וכן כתב בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה ש"ך חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה הוא בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לווייתי, חייב המלוה שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לווייתי אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב (ראה שם).

3 ה. שֵׁטֶר¹⁶ שֶׁכְּתוּב בּוֹ סְלָעִים, וְלֹא הִזְכִּיר מִנֵּינִי,
4 מְלֹוֹה אֹמֵר: חֲמֵשׁ סְלָעִים שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ הֵם
5 הַכְּתוּבִים בּוֹ, וְהִלּוֹה אֹמֵר: אֵין לִךְ בְּיָדִי אֵלָּא שְׁלֹשׁ
6 וְהֵם הַכְּתוּבִים בְּשֵׁטֶר, אֵף עַל פִּי שְׁאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
7 בְּשֵׁטֶר זֶה אֵלָּא בְּשִׁתִּים¹⁷, וְהָרִי הוֹדָה בְּסֻלַּע שְׁאֵפְשֹׁר
8 לְכַפֵּר בָּהּ - הָרִי זֶה פִּטוֹר¹⁸; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֹשִׁיב
9 אֲבִדָּה, וְתִקְנַת חֲכָמִים הִיא: שֶׁכֹּל שֹׁשִׁיב אֲבִדָּה -
10 לֹא יִשְׁבַּע¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ²⁰. וְכֵן²¹ הָאוֹמֵר
11 לְחִבְרוֹ: אִמֵּר לִי אֲבֹא שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ מִנֵּה, וְהִלָּה
12 אֹמֵר: אֵין לִךְ בְּיָדִי אֵלָּא חֲמִישִׁים - הָרִי זֶה מֹשִׁיב
13 אֲבִדָּה²², וּפִטוֹר²³ אֵף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת²⁴. וְאֵין צְרִיךְ
14 לֹמַר, אִם הוֹדָה מִעֲצָמוֹ וְאִמֵּר: מִנֵּה הִיָּה לְאֲבִידָּה
15 בְּיָדִי, וְנִתְּתִי לוֹ חֲמִישִׁים דִּינָרִין, וְנִשְׁאָר לוֹ חֲמִישִׁים -
16 שְׁנֵה פִטוֹר אֵף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת. אֲבָל יוֹרֵשׁ שֵׁטֶעַן
17 וְאִמֵּר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוֹדָאֵי שָׁיֵשׁ לְאֲבִי בְּיָדְךָ אוֹ בְּיָד
18 אֲבִידָּה מִנֵּה, וְהוּא אֹמֵר: אֵין לוֹ בְּיָדִי אֵלָּא חֲמִישִׁים,
19 אוֹ אֵין לוֹ בְּיָד אֲבִי אֵלָּא חֲמִישִׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה
20 בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע²⁵.

(16) ברייתא בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג

מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימוקו, שאם נחייבהו להישבע יימנע מלהגביה מציאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי בברייתא (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב וחכמים פוטרים. והרי"ף בשבועות פרק ו אות אלף קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמר (עירובין סב:). משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני שסתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהרי"ף התכוון ליושר שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובכרי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בידינו מודה במקצת משמעותו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסת, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסת, אבל היוורש שהוא מסתמך על מה ששמע מאביו - הרי זה טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמז זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" וביוורש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירקא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסת ומשום כך לא הבדילו בין "משיב" ל"כמשיב"). (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

1. מִנֵּה²⁶ לִי בְּיָדְךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אֵין לִךְ בְּיָדִי עָלָיו
2 אֵלָּא חֲמִישִׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת²⁷, וְאִם אֵין
3 הַמִּשְׁכּוֹן שָׁוֶה אֵלָּא חֲמִישִׁים אוֹ פָּחוֹת - הָרִי זֶה
4 נִשְׁפָּע, וּמִשְׁלֵם הַחֲמִישִׁים שֶׁהוֹדָה בָּהֶן²⁸. הִנֵּה
5 הַמִּשְׁכּוֹן שָׁוֶה מֵאָה אוֹ יֵתֵר, הוֹאִיל וְהַמְלֹוֹה יָכוֹל
6 לְטַעֵן עָלָיו עַד כְּדִי דָמִיו²⁹ - הָרִי הַמְלֹוֹה נִשְׁפָּע
7 וְנוֹטֵל³⁰ מִדָּמִי הַמִּשְׁכּוֹן. הִנֵּה שָׁוֶה שְׁמוֹנִים - נִשְׁפָּע
8 הַמְלֹוֹה שְׁאִין לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים, וְנוֹטֵל מִן
9 הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִשְׁפָּע הַלֹוֹה מִן הַתּוֹרָה עַל הָעֲשָׂרִים
10 שֶׁכֶּפֶר בָּהֶן³¹. כֶּפֶר בְּכָל וְאִמֵּר: אֵין זֶה מִשְׁכּוֹן אֵלָּא
11 פְּקֻדוֹן, וְאֵין לוֹ אֲצָלִי פָלוֹם - נִשְׁפָּע הַמְלֹוֹה שְׁאִין
12 לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים³², וְנִשְׁפָּע הַלֹוֹה הַסֵּת עַל
13 הָעֲשָׂרִים³³.

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולווה תובע את ההפרש בין שווי וכן המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובכבות הבאות יתבארו הדינים המפורטים הנובעים מדין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ח אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתי? משום שהגזול בעדים אינו נאמן לטעון החזרתי שלא בעדים. (40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כששטר מקויים ביד התובע. (41) כגון שטען לא לויתי ובא אחד והעיד שלוה וחזר הלווה וטען: לויתי ופרעתי (ראה במגיד משנה וסוף משנה). (42) שם. (43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

ט. מנה לי בידך⁴⁴, לא היו דברים מעולם, הביא עד אחד שְלוּה מִמֶּנּוּ בִּפְנֵי, הוֹאִיל וְאִלּוּ הָיוּ שְׁנֵים הָיָה מִחֻק בִּפְרֵן וּמִשְׁלָם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁴⁵ - הרי זה נִשְׁבַּע עַל פִּי עַד אֶחָד; שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁשְׁנֵים מִחֻבִּין אוֹתוֹ מִמּוֹן - אֶחָד מִחֻבִּי שְׁבוּעָה. חֲזַר וְאָמַר: פִּרְעֵתִי - מִשְׁלָם בְּלֹא שְׁבוּעָה⁴⁶, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרַנּוּ⁴⁷.

(44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת. (45) לקמן פרק ו הלכה א. (46) התובע אינו מחוייב שבועה. (47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

י. מנה לי בידך⁴⁸, אין לך בידו כלום, והעדים מעידין עליו שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ אֲצִלוֹ חֲמִשִּׁים - פֶּסְקוֹ כָּל הַגְּאוּנוֹם הַלְכָה, שִׁישְׁלָם חֲמִשִּׁים וְיִשְׁבַּע עַל הַשָּׂאָר; שְׁלֹא תִּהְיֶה הוֹדֵית פִּיּו גְדוּלָה מִהַעֲדָת עֲדִים⁴⁹.

(48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו מחייבת שבועה (שם, תני רבי חייה).

פרק חמישי

(1) מבאר כל הדברים שאין נשבעים עליהם מן התורה, כגון קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות, ודין טענו כלים עם אחד מהדברים שאין נשבעים עליהם, ושואין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן.

א. וְאִלּוּ דְּבָרִים² שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה³: 34 הַקִּרְקָעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת. אָף עַל 35 פִּי שְׁהוּדָה בְּמִקְצָת, אוֹ שִׁישׁ עָלָיו עַד אֶחָד, אוֹ 36 שֶׁשָּׁמַר וְטָעַן טַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין⁴ - הרי זה פֶּטוּר. 37 שְׁנֵאָמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ - פָּרֹט לְהַקְדֵּשׁ⁵; 38 כֶּסֶף אוֹ בָּלִים - פָּרֹט לְקִרְקָעוֹת וְלַעֲבָדִים שֶׁהָשׁוּ⁶ 39 לְקִרְקָעוֹת⁷; וְכֵן יֵצְאוּ שְׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן 40 כֶּסֶף וּבָבָלִים, וְאִין אֵלָּא לְרֵאִיָּה שְׁבִהָן⁸. וְעַל בָּלָן 41 נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹, אִם הִיָּתָה שָׁם טַעֲנַת וְדָא; חוּץ 42 מִן הַקְּדָשׁוֹת, שֶׁאָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֵיב עֲלֵיהֶם 43 שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנוּ חֲכָמִים שִׁישְׁבָּע עֲלֵיהֶם 44 בְּעֵין שַׁל תּוֹרָה¹⁰, כִּדִּי שְׁלֹא יִזְלְזְלוּ בְּהַקְדָּשׁוֹת¹¹. 45

כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה והודה בחמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלווה סכים עד כדי שוויו של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלווה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שיישבוע היסט.

ז. מנה לי בידך³⁴, והלה אומר: חמשים ודאי יש 1 לך ביד, אבל החמשים איני יודע אם אני חייב בהן 2 או לאו - הרי זה מחייב שבועה, מפני שהודה 3 במקצת, ואינו יכול להשבע במקצת שפפר בו, 4 שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא 5 שבועה³⁵. וכן כל פיוצא בזה. ויש לו להחרים³⁶ על 6 מי שטוען עלי דבר שאינו יודע בודאי שאני חייב 7 בו³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

ח. מנה לי בידך, והרי עד אחד מעיד עליו, 9 והנטען אומר: פן הוא, אבל אתה חייב לי כנגד 10 אותו מנה - הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול לשבע, 11 ומשלם³⁹. ומפני מה אינו יכול לשבע? שהרי הוא 12 מודה במה שהעיד בו העד, ואין הנשבע בהעדאת 13 עד אחד נשבע עד שיכחיש את העד ויכפר בעדותו 14 וישבע על כפירתו. לפיכך: שטר שיש בו עד אחד, 15 וטען שפרעו⁴⁰; וכן בפרין⁴¹ שבא עליו עד אחד, 16 וטען שפרע או החזרתי לך הפקדון - הרי זה מחייב 17 שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלם. מעשה 18 באחד⁴², שחטף לשון כסף מחברו בפני עד אחד, 19 ואמר אחר פן: חטפתי ושלי חטפתי; ואמר 20 חכמים⁴³: הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, 21 ומשלם. וכן כל פיוצא בזה. 22

(38) מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לד. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא". (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא וזה ידו מיד התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאין אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע במיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוה בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנתבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. ואין לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ). מן הכתוב (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בבביתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד

כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. (20) משום שיש כאן כפירה והודאה בכלים. (21) במשנתנו: "שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים) את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר רבינו שאין זה מדין גלגול שבועה, אלא דין מיוחד מנומק בסבאר: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי התכוון לגלגול, הרי כל נימוקו מיותר, משום שגלגול מחייב אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו שנתבאר למעלה בפ"א הי"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית דין עצמו מטיל על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין משיבעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה. ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשיבע". וב"טור" חו"מ סי' זה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות". נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

ד. טענו ענבים²² העומדות לפצור ותבואה יבשה²⁴ העומדת להקצור, והודה במקצתן וכפר במקצתן - הרי זה נשבע עליהם כשאר המטלטלין²³. והוא שאין צריכין לקרקע, שכל העומד להפצור - הרי הוא כבצור לענין כפירה והודאה; אבל אם היו צריכים לקרקע - הרי הן כקרקע לכל דבר²⁴, ואין נשבעין עליהן אלא הסת.

(22) משנה, שבועות מב: וגמרא מג. (23) במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבועה משום שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבועה. (24) דעת רבינו, שמחלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובה נסתלקה תרעומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שביארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

ה. הטוען על חברו ואמר לו: שני חדשים שכנתי בחצרי, ואתה חייב לי שכר שני חדשים, והוא אומר: לא שכנתי אלא חדש אחד - הרי זה מודה במקצת, ואם היה שכר החדש ששכר בו שנה שני פס' - נשבע; שאין הטענה בגוף הקרקע, אלא בשכרה, שהוא מטלטלין²⁶.

(25) נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. (26) אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע

(2) משנה, שבועות מב. (3) כל שבועה שהיא. (4) שומר חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס. (5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. (6) הושוו. (7) כתבה תורה (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם (את העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם) שעבדים דינם כאחוזה, היינו כקרקע. (8) ואפילו אם נגרם הפסד ממון למפקיד על-ידי אבידת השטר - פטור. (9) ראה לקמן ה"ו. (10) בנקיטת חפץ. (11) בבא-מציעא נח. [ב"טור' חו"מ סי' זה, כתב בשם רב האי גאון, שעל הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (ב'בית חדש' שם מבאר, שלא אמרו "נשבעין לגזברין" אלא בשבועה שלא פשע בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשותו). ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור, ובין אדם אחר שגזל מן ההקדש].

ב. שתי שדות¹² מכרת לי, לא מכרתי לך אלא אחת; שני עבדים או שני שטרות יש לי בידך, אין לך בידי אלא שטר אחד או עבד אחד - הרי זה נשבע הסת. וכן אם טענו¹³ ואמר: חצור זו או עבד זה או שטר זה שיש בידך שלי הוא ואתה מכרתו לי, והנטען אומר: לא היו דברים מעולם, בין שהביא הטוען עד אחד בין שלא הביא - הרי זה נשבע הסת ונפטר. וכן החופר¹⁴ בשדה חברו בורות שיחין ומערות והפסידוה, והרי הוא חייב לשלם¹⁵, בין שטענו שחפר, והוא אומר: לא חפרתי, או שטענו שחפר שתי מערות, והוא אומר: לא חפרתי אלא אחת, או שהיה שם עד אחד שחפר, והוא אומר: לא חפרתי כלום - הרי זה נשבע הסת על הכל¹⁶.

(12) הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת. (13) בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד. (16) הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התביעות פטור - לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה מקלוקל הקרקע (מגיד-משנה).

ג. טענו¹⁷ פלים וקרקעות, בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכל הפלים¹⁸, בין שהודה בכל הפלים וכפר בכל הקרקעות, בין שהודה במקצת הקרקעות¹⁹ וכפר במקצתן עם כל הפלים - בכל אלו נשבע הסת. אבל אם הודה במקצת פלים וכפר במקצתן עם כל הקרקעות - מתוך שהוא חייב שבועה על מקצת הפלים ששכר²⁰, נשבע אף על הקרקעות שטענו עמהן, שהכל טענה אחת²¹. וכן הדין בטענו פלים ועבדים או פלים ושטרות, הכל דין אחד הוא.

(17) משנה, שבועות לח: (18) והרי כאן כפירה בדבר שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. (19) ויש כאן

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שני כ"ח אייר - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה, שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו ורובו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה, שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל' חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב בשטר מדין גורם היזק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד, כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה. ולמה אין מאמינים בלא שבועה לטוען להד"ם (ראשיית-יבות "לא היו דברים מעולם") ב'מיגו' שיכול לטעון קיבלתי השטר ואבד? משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבועה שאינו ברשותו. והאריכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין כאן מקום להאריך בזה].

ופטור משבועת התורה. ואין זה דומה לטענת חפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקלקול, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאי-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת שישלם לו דמים, ומשום כך כל הטעון שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

1 ו. שטר²⁷ מסרתי לך ועשרה דינרין היו לי בו
2 ראיה²⁸, לא היו דברים מעולם²⁹ - ישבע הסת³⁰.
3 הפך עליו³¹ - הרי זה נשבע הסת שהיתה בו ראיה
4 לעשרה דינרין ואבדו באבדת השטר³², ויטל. ואם
5 אמר הנתבע: אמת מסרת לי, ואבד³³ - הרי זה פטור
6 אף משבועת הסת; שאפילו פשע בו ואבד - פטור,
7 כמו שבארנו בהלכות חובל³⁴.

8 ז. האומר לחבירו: שטר שיש לי בידך זכות יש לי
9 בו³⁵, וזה אומר: איני מוציא שטרך, או איני יודע
10 אם יש לך בו ראיה או לא - כופין אותו להוציא³⁶.

(35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית דין.

11 ח. טען שאבד השטר - מחרימין אותו חרם סתם³⁷.
12 טען זה, שהוא יודע פודאי שהשטר שיש לו בו
13 זכות אצלו - הרי זה נשבע הסת שאינו אצלו
14 ושאבד ממנו³⁸. וכזה הורו רבותי.

(37) נתבאר כמה פעמים, שכל החרמות הם תקנות הגאונים, וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משביעין אותו, משום שאין משביעים על טענת 'שמא'.

15 ט. אין³⁹ נשבעין⁴⁰ על טענת חרש שוטה וקטן,
16 אחד הבא בטענת עצמו⁴¹ או בטענת אביו⁴²; לפי
17 שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב
18 אבדה⁴³. וכן אם פפר בפל, ובא עד אחד והעיד
19 לקטן - אינו נשבע; שזה עד אחד, ואין שם תובע,
20 שתביעת קטן אינה תביעה גמורה⁴⁴. נמצאת אומר:
21 קטן שאמר לגדול: מנה לי בידך, או אבא היה לו
22 בידך, והלה אומר: אין לך בדי אלא חמשים, או
23 אין לך בדי פלוס ועד אחד מעידו שיש לו - הרי
24 זה פטור משבועת התורה⁴⁵. אבל אם שמר לקטן
25 וטען שאבד - הרי זה נשבע שבועת השומרין, לפי
26 שאינו נשבע מחמת טענה⁴⁶. וכן אם הודה שהיה
27 שתף לקטן או אפטרופוס עליו - יעמידו בית דין
28 אפטרופוס לקטן, וישבע השתף⁴⁷ וכיוצא בו
29 בטענת שמא.

(39) משנה, שבועות לח: (40) שבועת מודה במקצת. (41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה,

(27) הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובגאונים, ומיוסדים הם על פרכים שונים שכבר נתבאר. (28) השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. (29) תשובת הנתבע. (30) נתבאר בפ"ב מהל' שכירות ה"א והי"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה שם) ולפיכך פטור משבועת שומרים וחייב היסת. (31) הנתבע טען: ישבע התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבועת היסת מהפכים. (32) אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. (33) ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. (34) בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . ובלבד שיודה לו המזיק, ששטר מקויים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את חתימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנניר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נייר חסר ערך ופטור גם משבועת היסת, משום שהתובע אינו טוען 'ברי' שפשע, ולא תיקנו חכמים שבועה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק בידים ממש, כגון ששרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו נכנסו לדוחק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל' שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו שרבינו קיבל דעת רבו ה"ר מיגש, שישנם שני סוגי פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה ונגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה להם; סוג ב. פשיעה הדומה למזיק, והחייב הוא לא מדיני שמירה אלא מדין מזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה

21 הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן. אבל חנוני נשבע
22 על פנקסו⁵⁶ - אינו נשבע ונוטל מן הקטן; שאין
23 לקטן בזה הנזה, שהרי חייב לתן לפועליו ונשבעין
24 ונוטלין ממנו, וזה החנוני הפסיד על נפשו שנתן
25 ממנו על פי קטן. וכן כל פיוצא בזה.

(53) בהלכות הקדמות, מדובר כשהתובע הוא קטן. והלכה זו עוסקת בנתבע קטן. (54) נתבאר בפכ"ט מהל' מכירה, שקטן מבין שש ולמעלה הבקי בטיב משא ומתן מקחו וממכרו קיימים במטלטלין (משנה וגמרא גיטין כט.) תקנת חכמים היא, כדי לאפשר לקטן להתפרנס, שלא ימנעו אנשים מלמכור לו וליקח ממנו. (55) קטן שהזיק ממון או חבל באדם, פטור - שנינו בבבא-קמא פז. "חרש שוטה וקטן - פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין". משמע שגם שלאחר שיגדיל - פטור. ואת הניגוד שבין משנה זו למשנה בגיטין הנ"ל, הסבירו הגאונים: שמכריעה העובדה אם הענין מביא הנאה לקטן או לא, שדברים שאין לקטן בהם הנאה - דומים לזקקין וחבלות. (56) שנינו בשבועות מח. שחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ורבינו בפכ"ט מהל' מלוה ולוה ה"ה, מביא ומבאר משנה זו: בעל הבית שאמר לחנווני תן לפועל שלי כך וכך, וטען החנווני: נתתי, ותובע מבעל הבית, והפועל אומר לא קיבלתי - שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (ראה שם נימוק דין זה). ומלמדנו רבינו כאן, שלא עשו חכמים תקנה זו לחנווני כשהנתבע הוא קטן.

26 יב. החרש⁵⁷ והשוטה - אין נזקקין להן⁵⁸ לכל
27 טענה, לא לטענתן על אחרים ולא לטענת אחרים
28 עליהן, לא לשבועה קלה ואין צריך לומר שבועה
29 חמורה או תשלומין⁵⁹. אבל הסומא - הרי הוא
30 כבירא לכל דבר⁶⁰ בענינים אלו, ונשבע כל מיני
31 שבועות, ונשבעין על טענתו.

(57) סתם חרש האמור בכל מקום משמעותו: אינו שומע ואינו מדבר. (58) בית-דין אינו נכנס לדיון. (59) ואף-על-פי שחרש מקחו וממכרו קיימים, כמבואר בפכ"ט מהל' מכירה פכ"ט ה"ב. (60) לענין תביעות ממון, אבל פסול להעיד ולדון (ראה הל' עדות פ"ט ה"ב, ופ"ב מהל' סנהדרין ה"ט).

פרק ששי

(1) מבאר הוחזק כפרן בטענתו או לא הוחזק כפרן, ודין משטה אני בכך ושאין אדם עשוי להשביע עצמו או בניו.

32 א. בעלי דינים שבאו לבית דין, טען האחד ואמר:
33 מנה יש לי אצל זה, שהלוייתי, או שהפקדתי אצלו,
34 או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכר, וכן כל
35 פיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר: איני חייב כלום,
36 או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען - אין זו
37 תשובה נכונה; אלא אומרים בית דין לנטען: השב
38 על טענתו, ופרש התשובה² כמו שפרש זה טענתו,
39 ואמר אם לוית ממנו אם לא לוית, הפקיד אצלך או

שבירש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי - חייב, המדובר ביורש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ז). (46) שכל שבועת שומרים אינה מחמת טענה, שהרי המפקיד טוען שמה פשעת או שמה הפקדון לא נגנב והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י מיגש. (47) משום ששבועת שותפים ואפטרופוסים תוקנה על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו אות כב כתב בשם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועת שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב.) מהכתוב (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש, ופסוק זה נאמר בשבועת שומרים. וכן פסק ב"טור" חו"מ סי' צו].

1 י. הורו רבותי⁴⁸: שאין נשבעין על טענת קטן
2 שבועה של תורה⁴⁹, אבל שבועת הסת - נשבעין⁵⁰.
3 ואפלו היה קטן שאינו חריף לענין משא ומתן -
4 נשבעין הסת על טענתו⁵¹. שלא יהיה זה נוטל
5 ממנו כשהוא קטן וילך לו בחנם. ולזה דעתי נוטה,
6 ותקון עולם הוא. נמצאת למד: שהקטן שטען על
7 הגדול, בין שהודה במקצת בין שפטר בכל, בין
8 שהיה שם עד בין שלא היה שם עד - הרי זה נשבע
9 הסת. ואינו יכול להפך על הקטן, שאין משביעין
10 את הקטן כלל, ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי
11 שאינו יודע ענין השבועה⁵².

(48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים לקטן - לא אמרו אלא בשבועה של תורה, אבל היסט נשבעים. (50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה"טור' שם. (51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין משביעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו בקי בטיב משא ומתן. (52) בהגהות מיימוניות כאן אות ט כתב בשם גאונים, שאין משביעים אשת איש, אלא מוסרים פסק-דין ביד התובע, שאם תתאלמן או תתגרש - תישבע. והרא"ש לא קיבל דעתם (ראה 'טור' שם ו'בית יוסף' אות כ).

12 יא. קטן שטענו הגדול⁵³: אם טענו בדבר שיש לו
13 הנזה לקטן, כגון עסק משא ומתן, והודה הקטן -
14 נפדעין מנכסיו⁵⁴. ואם אין לו - נמתין עד שיהיה לו
15 וישלם. ואם פטר הקטן - ממתנין עד שיגדיל,
16 וישבע הסת. ואם טענו בדבר שאין לקטן הנזה,
17 כגון נזקין וחבלות⁵⁵, אף על פי שמודה ואף על פי
18 שיש לו ממה ישלם - פטור, ואפלו לאחר שהגדיל.
19 ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין, כגון השכיר
20 וכיוצא בו, שיש הנזה לקטן שישתפר לו שכיר -

הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מלחם גדול הוא, שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא. (5) מ'מרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי שבועת התובע (ראה לקמן ה"ג). ואין זה דומה לחשוד על השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע ונוטל, משום שתוקף טענתו נתערער על-ידי שקרנותו באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרז"ה והרשב"א) ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר: פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון. [בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן, כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן משמע מלשוננו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש לו", ומכיוון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו בשבועה אם יטעון פרעתי לו אחר שביית-הדין חייב אותו לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלוה מנה - אין עדותם מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום", שהרי אפשר שלוה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם יטעון פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן (על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וב'ספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלוה, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתי אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהודה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו].

1 לֹא הִפְקִיד, גִּזְלָתוֹ אוֹ לֹא גִזְלָתוֹ, שְׁכַרְתּוֹ אוֹ לֹא
2 שְׁכַרְתּוֹ, וְכֵן שְׂאֵר הַטְעָנוֹת. וּמִפְנֵי מָה אֵין מְקַבְּלִים
3 מִמֶּנּוּ תְשׁוּבָה זוֹ? שְׂמָא טוֹעָה הוּא בְּדַעְתּוֹ, וְיִבּוֹא
4 לְהִשָּׁבַע עַל שְׁקָר. שֶׁהָרִי אִפְשָׁר שֶׁהִלְהוּוּ כְּמוֹ שִׁטְעָן,
5 וְהַחֲזִיר זֶה אֶת הַחוּב לְבָנוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ שִׁנְתָּן לוֹ
6 בְּמַתָּנָה כְּנֶגֶד הַחוּב, וְיִדְמָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁנִּפְטָר מִן הַחוּב.
7 לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: הֵיאָף תֹּאמַר אֵינִי חַיֵּב כְּלוּם,
8 שְׂמָא אַתָּה מִתְחַיֵּב מִן הַדִּין לְשֹׁלֵם וְאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ;
9 אֲלֹא הוֹדַע לְדִינָיִן פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים, וְהֵם יוֹדִיעֵיכָּךְ אִם
10 אַתָּה חַיֵּב אוֹ אֵין אַתָּה חַיֵּב. וְאִפְלוּ הִיָּה חֶכֶם גְּדוֹל,³
11 אוֹמְרִים לוֹ: אֵין לָךְ הַפֶּסֶד שֶׁתִּשָּׁיֵב עַל טְעָנָתוֹ,
12 וְתוֹדִיעֵנּוּ פִּיכַד אֵין אַתָּה חַיֵּב לוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ
13 דְּבָרִים מַעֲוֹלִים אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ וְהַחֲזִירָתָן לוֹ, שֶׁהָרִי אָנוּ
14 דָּנִין בְּמַתּוֹף שֶׁיִּכּוֹל לוֹמַר בְּכָל מְקוֹם.⁴ וְכֵן אִם טָעַן
15 הַטּוֹעֵן וְאָמַר: זֶה חַיֵּב לִי מִנֶּה, אוֹ מִנֶּה יֵשׁ לִי אֲצִלּוֹ
16 - אוֹמְרִים לוֹ: מָאי זֶה פָּנִים? הַלּוֹיָת אוֹתוֹ, אוֹ
17 הַפִּקְדוֹת אֲצִלּוֹ, אוֹ הַזִּיק מִמּוֹנָךְ? אָמַר הֵיאָף נִתְחַיֵּב
18 לָךְ. שֶׁהָרִי אִפְשָׁר שֶׁיִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ, וְהוּא
19 אֵינוֹ חַיֵּב. כְּגוֹן שֶׁחֲשָׁדוֹ שֶׁגָּנְבוּ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: שְׂאִתָּן
20 לָךְ מִנֶּה, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. הָרִי שִׁטְעָן עָלָיו⁵ שֶׁהִלְהוּוּ
21 מִנֶּה, וְהִשָּׁיֵב זֶה וְאָמַר לוֹ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִים,
22 וְאַחַר כָּף הִכִּיָּא הַטּוֹעֵן עֲדִים שֶׁהִלְהוּוּ בַּפְּנִיָּהם, וְחֲזַר
23 הַנִּטְעָן וְאָמַר: כֵּן הָיָה וְלִוְיָתִי וּפְרַעְתִּי - אֵין מְקַבְּלִין
24 מִמֶּנּוּ,⁶ אֲלֹא הַחֲזוֹק בְּכַרְךָ⁷ וּמִשְׁלָם.⁸ אָבֵל אִם הִשָּׁיֵב:
25 אֵינִי חַיֵּב, אוֹ אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, אוֹ שְׁקָר אַתָּה
26 טוֹעֵן, וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה, וְהִלָּךְ הַתּוֹבֵעַ וְהִכִּיָּא עֲדִים
27 שֶׁהִלְהוּוּ בַּפְּנִיָּהם, וְאָמַר הַנִּתְבַּע: כֵּן הָיָה, אָבֵל
28 הַחֲזִירָתִי לוֹ פִּקְדוֹנִי אוֹ פְּרַעְתִּי חוּבוֹ - לֹא הַחֲזוֹק
29 בְּכַרְךָ,⁹ וְנִשְׁבַּע הַסֵּת וּנִפְטָר.

ב. ראוהו עדים¹⁰ שְׁמָנָה לוּ מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מָה הֵן,
וּתְבַעְזוּ בַּדִּין וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתַי שֶׁהִלֵּיתִיךָ,
וְאָמַר: מִתָּנָה נָתַתְּ לִי אוֹ פָּרַעְזוֹן הִיוּ - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן,
וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וּנְפֹטָר. אָמַר: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם,
וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדִים שְׁמָנָה לוֹ בִּפְנֵיהֶם - הַחֲזֹק
בִּפְּרֹן. וְלַעֲלֹלָם אֵין אָדָם מִחֲזֹק בִּפְּרֹן עַד שִׁיכְפֹּר
בְּבֵית דִּין¹¹ וַיְבֹאוּ שְׁנֵי עֲדִים וַיְכַחֲשׂוּהוּ בְּמָה
שֶׁכָּפַר.

(10) שברעות לד': 11) בבא-בתרא לא. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחזור וטוען, מאי טעמא? עביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין). [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא

2) למד דין זה מבדיקת העדים, ששנינו (סנהדרין כט.) שבת-דין אומרים לעד: "אמור האיך אתה יודע שזה חייב לזה", מפני החשש שמא הוא טועה בדין, וכל-שכן שבעל-דין צריך לפרש, שהרי אין אדם רואה חובה לעצמו. [בהגהות מיימוניות כאן אות א, מביא ראיות מכמה מקומות בגמרא שמשביעים על טענה סתמית, ומבאר שאחר חתימת הגמרא, משרבו הרמאים - תיקנו הגאונים לדרוש ביור הטענות, ומסיים שגם רבו (הר"מ מרוטנבורג) פסק כן בסוף ימיו]. (3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא יאמין לו, כגון שטענתו היא: לוויית ופרעתי, וטענה זו אינה חזקה כמו טענת להד"ם, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש, וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי ב'מיגר' שיכול לטעון להד"ם. אולם גם פירוש זה אינו מניח את הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגר'. ואולי התכוון לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים

(בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב אליו). ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה. אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים, ונראה שהתכוון לומר שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה הלכה ו. (22) שם לד: [במגיד-משנה מציין, שפסק כרב נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון - גם רב נחמן סובר כך].

ה. תן לי²³ מנה שהלוייתך והרי העדים, ואמר הנטען: פרעתיה בפני פלוני ופלוני - אומרים ללוה: הביאם והפטר²⁴. לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת - ישבע הסת שפירעו. שאין אנו מצריכים אותו להביאן אלא לברר דבריו ולהפטר אף משבועה; שהמלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, כמו שפארנו²⁵.

(23 בבא-בבא קט. (24 מעשה שהיה, ואמר רב יצחק נפחא (שם) "יבואו פלוני ופלוני ויעידו", ובמסקנא (שם) עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני התכוונתי להביא את העדים כדי לברר)". ומפרש רבינו, שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והבירור יועיל לפטרו משבועה. [וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר בעדים - יפסיד]. מלשנו של רבינו שכתב: "לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "והלא פרעתיה" לבין "פרעתיה". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא פרע בפנינו - ישבע היסת ויפטר, בהתאם להאמור בהלכה הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע שהאריך בזה). (25 בפ"א מהל' מלוה ולוה ה"א.

ו. אומר לו²⁶ בפני עדים: מנה לי בידך, אומר לו: הן, למחר תבצע בדין והביא עדים, ואמר: משטה הייתי בך²⁷ ואין לך בדין כלום - פטור, ונשבע הסת שאין בידו כלום. ואפילו אומר: לא היו דברים מעולם²⁸. שהרי לא אומר להם: אתם עדים²⁹, ודבר שאינו עדות אין אדם זוכר³⁰, ולפיכך אם אומר: לא היו דברים מעולם - לא החזק כפרן³¹.

(26 סנהדרין כט. (27 בצחוק אמרתי "הן", כתשובה לטענה מצחיקה. (28 לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא מוכחש על-ידי עדים. (29 העדים אינם מעידים שבשעת ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. (30 כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (31 שאין לשלול האפשרות שהעדים טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"ם מרונטבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

לויתי - כאומר לא פרעתי, שאם לא לווה - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין.

ג. מנה הלוייתך¹², כפר בבית דין ואמר: לא היו דברים מעולם, ובאו שני עדים שפירעו מנה ופרעו, והמלוה אומר: לא נפרעתי - הרי זה חייב לשלם¹³; שכל האומר לא לויתי, ובאו עדים שפירעו - כאומר לא פרעתי דמי¹⁴, ונמצא הלוה אומר לא פרעתי, והעדים מעידים אותו שפרעו - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ואין המלוה חייב שבועה¹⁵, שהרי החזק זה¹⁶ כפרן. וכן¹⁷ אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואמר: לא היו דברים מעולם וזה אינו כתב ידו, אם החזק כתב ידו בבית דין או שפאו עדים שהוא כתב ידו - הרי זה החזק כפרן ומשלים¹⁸.

(12 שבועות מא: (13 כרבא, שם. (14) שאם לא לוה - למה פרע. (15) שלא נפרע. (16) הלווה. (17) ר"ף סוף בבא-בבא אות תתקסב. (18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים טענתו? [כתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוה ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוה, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הראב"ד על נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שבלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל].

ד. מנה¹⁹ הלוייתך והוא לי בידך, אומר לו הנטען: והלא פרעתיה בפני פלוני ופלוני, ובאו עדים²⁰ ואמרו: לא היו דברים מעולם - לא החזק כפרן; שאין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו²¹. לפיכך לא החזק כפרן, וישבע הלוה הסת ויפטר. פיוצא בו²²: תן לי מנה שהלוייתך ואמה עמדת בצד עמוד זה, ואמר הנטען: לא עמדת בצד עמוד זה מעולם, ובאו עדים שעמד - לא החזק כפרן; שאין אדם משים דעתו לדברים שאין בהן ממש. וכן כל פיוצא בזה.

(19) שבועות, שם. (20) צ"ל העדים, כלומר אותם העדים [בכתי' תימן: ובאו פלוני ופלוני]. (21) בגמרא שם: "אמר רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך. [בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'. כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

יום שלישי כ"ט אייר ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) מבאר דיני הודאה ("אודיתא" בלשון הגמרא), ודין נתחייב ממון או שבועה וציווהו בית דין על כך ואמרו צא תן לו או הישבע לו ויצא וחזר ואמר פרעתי או נשבעתי, ודין טוען וחוזר וטוען טענה אחרת.

- א. המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, ואמר להן בדרך הודיה², לא דרך שיחה, אף על פי שלא אמר: אתם עדי, ואף על פי שאין התובע עמו - הרי זה עדות³. תבעו בדין, אם אמר: לא היו דברים מעולם - אין שומעין לו⁴, ומשלם על פיהם. ואם היה עד אחד - נשבע⁵. הואיל ואמר דרך הודיה⁶. טען כשקבאו אלו העדים ואמר: שלא להשביע את עצמי הודיתי - נאמן ונשבע הסת. ואם כשהודה בפניהם היה התובע עמו - אינו יכול לטען ולומר: פדי להראות שאיני עשיר הודיתי⁷; אבל אם טען שנת⁸ - נאמן ונשבע הסת.

(2) כגון, שאמר הריני מודה בפניכם. (3) כשאמר אתם עדי אין אומרים שמה אינם זוכרים כראוי, מפני שזה הטיל עליהם להעיד (ראה פרק ו הלכה ו). (4) ואינו נאמן לומר משטה הייתי כך. (5) לפי הכלל, שכל מקום ששניים מחייבים ממון - אחד מחייבו שבועה (והר"ה בהמאור הגדול סנהדרין כט. כתב, שעד אחד בהודאה אינו כלום. ראה טור חושן משפט סימן פא). (6) שנינו בסנהדרין שם: "הוא אמר לנו שהוא חייב לפלוני מנה ... לא אמר כלום עד שיאמר: בפנינו הודה לו", ומפרש רבינו שם: "שאמר לנו הווי עלי עדים או אמר לנו דרך הודאה ומסירת עדים". "אמר" - משמע דרך שיחה וסיפור דברים. ומה שאמר בגמרא שם "מסייע ליה לרב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדי". היינו, כשלא אמר הריני מודה בפניכם, אבל דרך הודאה נידון כאתם עדי. וכן כתב הטור בשם רבינו מאיר הלוי. ובכסף משנה מביא הוכחה לדין זה מירושלמי סנהדרין פרק ג (ראה שם). (7) טענת שלא להשביע מתקבלת רק כשהודה שלא בפני התובע, אבל לא כשתבעו והודה. בתוספות שם דיבור המתחיל כך, הוכיחו זאת ממה שאמרו בבבא בתרא (קעה). אין אדם משטה בשעת מיתה, ומשום כך אם הודה בשעת מיתה מחוייבים היורשים לשלם, וקשה למה אין אומרים שלא להשביע את בניו כך. ומבארים בתוספות שם שהמדובר כשתבעו. (בכסף משנה סוף הלכה ו מעיר שרבינו סותר דברי עצמו בפרק הקודם הלכה ח: "וכן האומר לחבירו בפני עדים: מנה לי בידך - ואמר לו: הן וכו' אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו וכו' או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע היסת". ומיישב בדוחק, שדין שלא להשביע לא נאמר על בבא "וכן

- ז. ולא עוד³², אלא אפלו הטמין לו עדים אחורי הגדר³³, ואמר לו: מנה לי בידך, אמר לו: הן, רצונך שיעידו בך פלוני ופלוני? אמר לו: לא, שמה תכפני בדין למחר ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין באלו העדים, בין שטען ואמר: משטה הייתי בו, בין שאמר: לא היו דברים מעולם - הרי זה נשבע הסת ונפטר. שאין כאן עדות, עד שיאמר הלוא: אתם עדי, או יאמר המלוה בפני הלוא וישתק הלוא, אבל בעדות הזה לא התזק בפרן. מעשה באחד³⁴, שהיו קורין אותו קב רשוי³⁵. כלומר, שיש עליו חובות הרבה. אמר: מי הוא שאני חייב לו, אלא פלוני. ובא אותו פלוני ותבעו, ואמר הוא: איני חייב לו כלום. ואמרו חכמים: לשבע הסת ונפטר. וכן³⁶ אחד היו אומרים עליו שהוא בעל ממוץ³⁷. בשעת מיתתו אמר: אלו היה לי ממוץ, לא הייתי פורעו לפלוני ולפלוני³⁸. ואחר מיתתו באו פלוני ופלוני לתבע. ואמרו חכמים: אין להם כלום; שהאדם עשוי להראות עצמו³⁹ שאינו בעל ממוץ, ושלא הניח בניו בעלי ממוץ⁴⁰. וכל פיוצא בדברים אלו.

(32) שם. (33) והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה שבינו ובין התובע. (34) שם עמוד ב. (35) מלא קב (מדה גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא-קמא מו:): "ממרי רשוותך פארי אפרע". (36) שם. (37) עשיר גדול. (38) בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב להם. (39) נימוק לדין קב רשוי. (40) נימוק לבבא שניה. לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי חייא מוסיף: שלא להשביע את בניו. [בפרק הבא יתבאר שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא כשהודה מעצמו, אבל אם תבעו חבירו והודה לו בפני עדים בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

- ח. אף על פי שהטמין עדים - אינה עדות, וכן המודה מעצמו ועדים שומעין אותו, וכן האומר לחברו בפני עדים: מנה לי בידך, ואמר לו: הן - בכל הדברים וכיוצא בהן, כשיבואו לבית דין, אומרים לנתבע: למה לא תתן מה שיש לו אצלך? אמר: אין לו אצלי כלום - אומרים לו: והלוא אתה אמרת בפני אלו בך וכה, או הודית מעצמך! אם עמד ושלם - מוטב; ואם לא טען - אין שומעין לו⁴¹. אבל אם טען ואמר: משטה הייתי בו, או לא היו דברים מעולם, או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע הסת, כמו שבארנו.

(41) אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון להשטות כך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו. וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא

לָנוּ כְּתָבוּ וְחִתְּמוּ וְתָנוּ לוֹ - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר; שְׁחִזְקָה
הִיא, שְׁאֵלוֹ לֹא אָמַר לָהֶם: כְּתָבוּ וְחִתְּמוּ וְתָנוּ - לֹא
הָיוּ נוֹתְנִין. הִזָּה כְּתוּב בְּשֹׁטֶר: הוֹדָה פְּלוֹנִי בְּפָנָיו
בֵּית דִּין, אִם אֵין כְּתוּב בּוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, אוֹ דְּבָרִים
שֶׁשׁוּמְעִין מִפְּלִלָּן²⁸ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא
שָׁנִים הָיוּ, וְטַעַם וְדָמוּ שֶׁהוֹדָה בְּשָׁנִים הוֹדָה בְּבֵית
דִּין²⁹, וְלִפְיָקָהּ אֵין דִּין בּוֹ דִּין שְׁטָר³⁰.

(26 שם. 27) מתחת יד המלוה וכתוב בו שההודאה הייתה
בפני בית דין. (28) שיש להבין מהם. (29) במסקנא שם
(ל): "חיישנין לבית דין טוענין". (30) אין גובים בו
הלקוחות ונאמן הלווה לטעון - פרעתי.

ה. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ³¹, שֶׁהוֹדָה בְּבֵית דִּין אוֹ עֲדוֹת בְּבֵית
דִּין - כְּמִלּוֹה הַכְּתוּבָה בְּשֹׁטֶר³², וְלִפְיָקָהּ כּוֹתֵבִין
וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֹא
קָבַל אֶת הַדִּין עַד שֶׁשָּׁלְחוּ וְהִבְיִאוּהוּ, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁴; אָבֵל שָׁנִים שָׁבְאוּ לְדִין, וְחִבֵּעַ אֶחָד מֵהֶן
אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר: מָנָה לִי בִידֶךָ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבָּע:
הֵן יֵשׁ לְךָ בִידִי, בֵּין שְׁאֲמָרוּ הַדִּינִין: חֵיב אֲתָה לְתֵן
לוֹ³⁵, בֵּין שְׁאֲמָרוּ: צֵא תָן לוֹ, וְיִצְאָ³⁶ וְאָמַר: פְּרַעַתִּי³⁷
נָאֲמָן³⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שְׁפָרְעוּ. לִפְיָקָהּ, אִם הִתְוַבַּע
חֲזָר לְדִינָיו³⁹ וְאָמַר: כְּתָבוּ לִי הוֹדָתִי - אֵין כּוֹתֵבִין
לוֹ, שְׁמָא פְּרַעַתִּי⁴⁰. וְכֵן⁴¹ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית
דִּין, וְיִצְאָ וְאָמַר: נִשְׁבַּעְתִּי - נֶאֱמָן, וְאֵין מְשַׁבְּעִין
אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע⁴². הָיוּ הָעֲדִים⁴³ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא
נִשְׁבַּע - הַחֲזֹק כִּפְרָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאֵינוּ נֶאֱמָן
לְעוֹלָם לומר נִשְׁבַּעְתִּי, עַד שִׁיּוּדָה לוֹ בַּעַל דִּינוֹ אוֹ
יָבִיא עֲדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפָנֵיהֶם.

(31) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (32) גובה
מן הלקוחות ואין הלווה נאמן לומר פרעתי. (33) למלוה,
שהרי השטר אינו מוסיף למלוה זכות יתירה. (34) בהלכה
ג. (35) הודיעו לו את הדין, אבל לא ציוו עליו בפירוש
לשלם. (36) וקיבל עליו את הדין (ר"ף). (37) אחר
שחייבתי בבית הדין. (38) כרב זביד בבבא מציעא יז.
(39) ואין הנתבע עימו. (40) וכן פסק הרי"ף כאן.
(41) בגמרא שם אמר רב יוחנן: "היה חייב לחבירו שבועה
בבית דין ואמר נשבעתי, והעדים מעידים אותו שלא נשבע,
וחזר ואמר נשבעתי (אחר שהוכחש על ידי העדים) - הוחזק
כפרן לאותה שבועה וחייב להישבע (בפני עדים). במימרא
זו דייק הרי"ף (בהלכותיו שם) שאם לא הוחזק כפרן לאותה
שבועה - נאמן. (42) בנימוקי יוסף כאן כתב בשם רב האי
גאון שהמדובר במחוייב שבועת היסת, אבל במחוייב
שבועת התורה, כגון מודה במקצת, משביעים אותו היסת
שנשבע שבועת התורה. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א. וכתב
עוד שם שכל זה נאמר בנשבעים ונפטרים, אבל נשבעים
ונוטלים - צריכים להביא ראיה שנשבעו. (43) מבואר
בתחילת ההערה הקודמת.

ו. שָׁנִים⁴⁴ שָׁבְאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לְשָׁנִי, וְאָמַר⁴⁸

האומר "ונמשכת רק לטוען משטה או "לא היו דברים
מעולם" (בלבד). (8) פרעתי.

ב. כָּל הַמּוֹדָה⁹ בְּפָנֵי שָׁנִים - אֵינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלומר:
מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לומר אִם הוֹדָה בְּפָנֵי
שְׁלֹשָׁה¹⁰, אָבֵל מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתֵן בְּהוֹדָתוֹ פִּיּוֹ. שְׁכַל
הָאוֹמֵר בְּדֶרֶךְ הוֹדָה - הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר: אֲתָם עֲדִי.
אָבֵל אֵין כּוֹתֵבִין¹¹, אֲלֹא אִם כֵּן אָמַר לָהֶם: כְּתָבוּ
וְחִתְּמוּ וְתָנוּ לוֹ¹². וְצָרִיכִין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹³, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁴. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין אַחֵר שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר¹⁵ - הָרִי אֵלוֹ כּוֹתֵבִין. וְהוּא שֶׁהָיוּ בֵּית
דִּין מְפִירִין¹⁶ אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁷, בְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲרִימוּ שְׁנֵיהֶם
לְחַיֵּב אִישׁ אַחֵר.

(9) נתבאר בהלכה הקודמת. (10) שלושה הם כבית דין.
(11) שטר הודאה. (12) שם כט: (13) אחר שכתבו צריכים
לשאול שנית את הלווה אם למסור. (14) בפרק י"א
מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (15) בהלכה הבאה.
(16) משנה בבא בתרא קסז: (17) המלוה והלווה. לא
נתברר מה אפשר להערים כשאין מכירים את המלוה. ראה
מה שכתבנו בזה בהלכות מלוה ולווה פרק כ"ד הלכה ג.

ג. בֵּית דִּין¹⁸ שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין מַעֲצָמָן
בְּמָקוֹם הַקְּבוּעַ לָהֶן, וְכָא הִתְוַבַּע וְקָבַל לְפָנֵיהֶם¹⁹,
וְשָׁלְחוּ שְׁלִיחַ אֶצֶל הַנִּתְבָּע, וְכָא וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם -
הָרִי אֵלוֹ כּוֹתֵבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ. אָבֵל אִם לֹא
הָיוּ קְבֻעִין וְלֹא שָׁלְחוּ לוֹ, אָפֵלוּ קִבֵּץ אוֹתָן וְהוֹשִׁיב
הַשְּׁלֹשָׁה וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶן וְאָמַר לָהֶן: הָיוּ עָלֵי דִינִי,
וְכָא אַחֵר כִּף הִתְוַבַּע וְאָמַר: כְּתָבוּ לִי הוֹדָתִי - אֵין
כּוֹתֵבִין²⁰; שְׁמָא יִתֵּן לוֹ²¹ וְנִמְצָא זֶה תוֹבֵעַ אוֹתוֹ
בְּשֹׁטֶר²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִשְׁלִטְלִין; אָבֵל²³
אִם הוֹדָה בְּקִרְקָעוֹת²⁴, אָפֵלוּ בְּפָנֵי שָׁנִים, אִף עַל פִּי
שֶׁלֹּא קָנוּ מִידוֹ וְלֹא אָמַר לָהֶם: כְּתָבוּ וְתָנוּ - הָרִי
אֵלוֹ כּוֹתֵבִים וְנוֹתְנִין; שְׁאֵין כָּאן לַחֵשׁ שְׁמָא יִתֵּן לוֹ
וְנִמְצָא תוֹכְעוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה²⁵.

(18) סנהדרין שם. (19) התלונן שהלווה לפלוני כסף ואינו
משלם. (20) כמר בר רב אשי שם. וכן פסק הרי"ף שם
והוסיף, שזו היא גם דעת רב האי גאון. וכן כתבו בתוספות
שם דיבור המתחיל מר בשם רבינו חננאל. (בפירושו של
רבינו חננאל הנדפס בגמרות שלנו כתוב: "ולית הלכתא
כמר בר רב אשי (ואין הלכה כמר בר רב אשי)" ובהגהה
שם: "ואולי טעות סופר היא, וצריך להיות וקיימא לן כמר
בר רב אשי"). (21) שמא ישלם לו הלווה שלא בעדים.
(22) ולא יהיה הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל כשהודה בפני
בית דין, יש להודאה זו תוקף שטר ואפילו לא יכתבו אינו
נאמן לטעון פרעתי, ולפיכך אין הלווה מפסיד כלום על ידי
הכתיבה. (23) שם. (24) היה מוחזק בקרקע והודה
לתובע שקרקע זה הוא רכושו של התובע (רש"י שם).
(25) שהרי תבעו חלקת שדה מסוימת.

ד. שְׁטָר הוֹדָה²⁶ שֶׁיִצְאָ²⁷, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בּוֹ: אָמַר²⁴

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טַעֲנָתָהּ הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁאִיב⁶⁰ 24
לְטַעֲנָה אַחֶרֶת, אֲלֵא אִם בֵּן נָתַן אֲמַתְלָא לְטַעֲנָה 25
שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ⁶¹, וְיֵשׁ בְּמִשְׁמָעָהּ⁶² כְּמוֹ שֶׁהִשְׁאִיב בְּזֹאת 26
הַטַּעֲנָה הָאֲחֵרֶת. וְהוּא שְׁלֵא יֵצֵא מִבֵּית דִּין; אֲבָל אִם 27
יֵצֵא מִבֵּית דִּין - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וּלְטַעֵן אַחֵר שְׁבָאוֹ 28
עֲדִים; שְׁמָא אֲנָשִׁים רָעִים לְמִדּוּהוּ טַעֲנוֹת שֶׁל 29
שֶׁקֶר⁶³. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה. 30

(56 רשאי. 57 בבא בתרא לא. 58) הסבר למה טען תחילה טענה אחרת. [=אמתלא - אמת לא]. (59) בגמרא שם המדובר כשנתן אמתלא. ובר"ף שם כתב בפירושו: "והוא דיהיב אמתלא לטענתיה". אולם רבינו מפרש, שאין צורך באמתלא, אלא כשבאו עדים והכחישו טענתו הראשונה כמו במעשה שהובא בגמרא שם, אבל כל זמן שלא הוכחשה טענתו הראשונה על ידי עדים יכול לחזור בו מטענתו. וכתב בנימוקי יוסף שם, ששיטת רבינו זהה עם דעת רבו הר"י מיגאש, שכל ההגבלות שנאמרו בגמרא שם, נאמרו רק כשהוכחשה טענתו על ידי עדים. (60) פירוש, להפנותו (ראה משנה עבודה זרה כט: "השיאו לדבר אחר" ותוספות שם לו: דיבור המתחיל השיאו). (61) כר"ף שהבאנו למעלה. (62) של הטענה הקודמת. במעשה בגמרא שם טען אחד שדה זו של אבותי היא, ובאו עדים שהיא רכושם של אבות בעל דינו, ופירש הראשון, שהתכוון לומר: אני בטוח כל כך בבעלותי על שדה זו כאילו ירשתי אותה מאבותי. (63) גמרא שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) מבאר דיני חזקה במטלטלין העשויים להשאיל ולהשכיר ושאנים עשויים לכך.

א. כָּל הַמְטַלְטְלִין² בְּחֻזְקָתָהּ שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ, אֵף 31
עַל פִּי שֶׁהֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֲדִים שֶׁהַמְטַלְטְלִין הִלְלוּ 32
יָדוּעִין לוֹ³. פִּיצֵד? בְּגֵד זֶה אוֹ כְּלִי זֶה שֶׁבִּידָד אוֹ 33
שֶׁבְּתוֹף בֵּיתָהּ שְׁלִי הוּא, אוֹ הֶפְקְדְּתִיהוּ אֶצְלָהּ אוֹ 34
הִשְׁאִלְתִּיהוּ⁴ לָהּ, וְהָרִי הָעֲדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין אוֹתוֹ 35
מִקֵּדָם בְּרִשּׁוֹתָיו, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֲלֵא אֶתָּה 36
מִכְרָתוֹ לִי אוֹ נָתַתּוֹ לִי בְּמִתְנָה - הָרִי זֶה הִנְתַּבֵּעַ 37
נִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר⁵. 38

(2) שבועות מז: (3) ידוע הדבר שהם שלו. (4) או טען השאלתיהו. (5) בהלכות הבאות תתבארנה כמה הגבלות לדין זה.

ב. טַעֵן שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ - יָכוֹל לְטַעֵן עַד כְּדִי 39
דְּמִיּוֹ, וְנִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנִס⁶. 40

(6) המחזיק בחפץ. (7) שוויו של המשכון. (8) בפ"ג מהל' מלוה ולווה ה"ג, שהמחזיק במשכון נשבע כעין של תורה, ונוטל ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוח הוא בידי. ולמה אין פוטרים אותו משבועה חמורה ב'מיגו' זה עצמו וישבע היסת? ביאר רבינו שם שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מממון, היינו מהחזרת המשכון.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדְבָרִים שְׁאִינֶן עֲשׂוּיִין 41

לֹא⁴⁵: יָצָא וְתָן לוֹ, וְיֵצֵא, וְחֹזֵר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֲדִים 1
מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁלֵא פְרָעוּ⁴⁶ - הַחֹזֵק בְּפָרֶן לְאוֹתוֹ 2
מִמּוֹ⁴⁷. אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אָתָּה לָתֵן לוֹ⁴⁸, וְיֵצֵא, וְחֹזֵר 3
וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שְׁלֵא פְרָעוּ - לֹא 4
הַחֹזֵק בְּפָרֶן; שֶׁזֶה נִשְׁמַט מִהֶן⁴⁹ עַד שֶׁיִּחְקְרוּ דִּינָו⁵⁰. 5
לְפִיכָּה, אִם חֹזֵר פַּעַם אַחֶרֶת וְטַעֵן שֶׁפְּרָעוּ זֶה הַמָּמוֹן 6
שֶׁנִּתְחַיֵּב בוֹ בְּפָנֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁמִּכְחֵישִׁין 7
אוֹתוֹ פַּעַם שֵׁנִיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁפְּרָעוּ, 8
וְנִפְטָר. לְפִיכָּה הָיוּ בְּקִיָּאֵי הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרָה, כְּשִׁינִידָה 9
הַלֵּוָּה אוֹ כְּשִׁיתְחֵיב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אוֹמֵר לוֹ בְּפָנֵי 10
בֵּית דִּין: הָיוּ עָלַי עֲדִים שְׁלֵא יִפְרַעְנִי אוֹ שְׁלֵא יִשְׁבַּע 11
לִי אֲלֵא בְּפָנֵי עֲדִים⁵¹. 12

(44) גמרא שם. (45) בית הדין לנתבע. (46) מעידים, שלא זוה ידם מתחת יד התובע או הנתבע ולא ראו שפרע. (47) ואינו נאמן לומר פרעתי אחר שנתחייבתי שנית על ידי בית דין. (48) הודיעוהו את הדין ולא אמרו בלשון ציווי: תן לו. (49) כוונתו להשתמט ולדחות את הפירעון לפי שעה. (50) ימשיכו לעסוק במשפט זה, הואיל ולא הטילו עליו צו החלטתי, ואולי יזכוהו. (51) רבינו לשיטתו (בהלכות מלוה ולווה פרק ט"ו הלכה א), שאפילו לאחר מתן מעות מועיל תנאו של המלוה, שלא יפרע אלא בעדים (ראה הערות שם).

ז. מִי שֶׁהוֹדָה⁵² בְּבֵית דִּין: שְׁאֵנִי חֵיב לָזֶה הַתּוֹבֵעַ 13
מִנֶּה, וְאַחֵר כֶּף אָמַר: נִזְכַּרְתִּי שֶׁפְּרַעְתִּי לוֹ חוֹבוֹ זֶה 14
שֶׁהוֹדֵיתִי בוֹ, וְהָרִי עֲדִים - הָרִי זֶה עֲדוֹת מוֹעֵלָת 15
וְעוֹשִׁין עַל פִּיהֶם⁵³; שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדִיּוֹ⁵⁴, וְאֵינוֹ 16
כְּאוֹמֵר: לֹא לִוִּיתִי מַעֲוָלָם⁵⁵. 17

(52) לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה, וסברת עצמו היא (מגיד משנה). (53) ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. (54) שהרי חזר בו לפני שהעידו העדים. (55) ובאו עדים שלוהו ופרע שאמרנו בפרק הקודם הלכה ו, שהאומר לא לווייתי כאומר לא פרעתי וחייב לשלם. [רבים ראו בדין זה סתירה לדברי עצמו (בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה ד) באומר פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, שפסק שם שיישבע כמודה במקצת, ולמה לא יחזור בו ויטעון פרעתי כולו כדברי העדים? בשלמא כשהכחיש ואמר לא היו דברים מעולם - אינו נאמן לומר פרעתי משום שהחזיק כפרן (ראה פרק ו הלכה ו) אבל כשטוען פרעתי מחצה הרי לא הוחזק כפרן? במגיד משנה מתוך, שם המדובר כשהלווה עומד בטענתו, שפרע רק מחצה].

ח. יֵשׁ⁵⁶ לְטוֹעֵן⁵⁷ בְּבֵית דִּין לְחֹזֵר וּלְטַעֵן טַעֲנָה אַחֶרֶת 18
לְהִכְחִישׁ הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְסוֹמְכִין עַל טַעֲנָתוֹ 19
הָאַחֲרוֹנָה. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן אֲמַתְלָא⁵⁸ לְטַעֲנָה 20
הָרִאשׁוֹנָה⁵⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין וְחֹזֵר - יֵשׁ 21
לוֹ לְחֹזֵר וּלְטַעֵן וּלְהִפָּךְ כָּל הַטַּעֲנוֹת שִׁנְיָנָה, עַד 22
שִׁיבּוֹאוֹ עֲדִים. אֲבָל מֵאַחֵר שִׁיבּוֹאוֹ עֲדִים וְכִכְחִישׁוֹ 23

28 שְׁעֻשְׁוִיין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר - מְעִמִּידִין אוֹתוֹ בְּיַד
29 זֶה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ²⁰, וְאִינוּ נִשְׁבַּע כָּלָל, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ
30 טוֹעֵן²¹.

(18) משנה בבא-קמא קיד: (19) אם נגנבו ממך כלים אלה.
(20) ואפילו אם התובע טוען השאלתם או השכרתם לאחר
והוא מכרם לך, ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. ונימוקו
העיקרי של דין זה מבואר ברי"ף שבועות ראש פ"ז בשער
הששי: "אחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן (אין) אנו
מחזיקים אנשים כגנבים)", וכל זמן שאין הוכחה שיד גנב
באמצע - אין מקבלים טענת גניבה. (21) טענתו של
התובע אינה נוגעת לזה שהכלים בידו, שהרי הוא מודה
שלא השאילם ולא השכירם לו, וטענת גניבה אינה מתקבלת
(ראה מגיד-משנה ולחם-משנה).

31 ו. יֵצֵא לְפַעֲלִים הָרְאוּשִׁים חִזְקָה מִכְּלִיהֶן שֶׁנִּגְנְבוּ²²
32 - יִשְׁבַּע זֶה²³ בְּנִקִּיטָה חֲפִיץ²⁴ בְּמָה הוֹצִיא וְיִטַּל²⁵,
33 וְיִחְזֹר הַכָּלִי לְפַעֲלִים הָרְאוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו
34 בְּהִלְכוֹת גִּבְיָה²⁶. טַעַן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִּי אוֹ נִתְּנוֹ לִי
35 בְּמִתְנָה, אָף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא לוֹ שֵׁם גִּבְיָה, אִם לֹא הִיָּה
36 מִדְּבָרִים הָעֲשׂוִיִּין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר²⁷ - הָרִי זֶה
37 נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְיַעֲמֹד הַכָּלִי בְּיָדוֹ. מִכָּאן אֲתָה לְמַד לְכָל
38 מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִטְּלָלִין בְּיָדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁיִּכּוֹל לֹמַר:
39 שְׁלִקְוִינִי הֵן בְּיָדִי, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִפְטֹר, אִם אָמַר²⁸:
40 שְׁלֵף הֵן, אֲכָל חֵיב אֲתָה לִי כֶּף וְכָף - יִשְׁבַּע בְּנִקִּיטָה
41 חֲפִיץ²⁹ וְאַחֵר כֶּף יִטַּל, בְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.

(22) ידוע הדבר שנגנבו כלים של התובע, והנתבע טוען:
אדם אחר מכר לי הכלים שאתה תובע אותם. (23) הנתבע.
(24) ככל נשבע ונוטל. (25) התובע יחזיר לו הדמים
שהוציא. (26) פ"ה ה"ב. (27) ואפילו כשאינו עשוי
למכור כליו. רבינו מדגיש כאן את ההבדל בין טוען מפלוני
קניתי, לבין טוען: אתה מכרת לי. בטענת קניה מאחרים,
יחזיר לתובע את הכלים ויקבל חזרה הדמים ששילם, שהרי
ידוע הדבר שנגנבו כלים מהתובע, ומתקבל על הדעת שזה
קנה מיד הגנב, ואולי לא ידע שהכלים גנובים. אבל כשטוען
אתה מכרת לי, ואף-על-פי שהתובע אינו רגיל למכור כליו
- הרי זה נאמן. (מגיד-משנה). [מדברי רבינו משמע,
שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן לומר
מכרת לי, כשזה טוען: נגנבו. ויש לעיין בזה, מה הוא
ההבדל בין עשויים לבין אינם עשויים, כשהתובע טוען:
גנובים? (ראה למעלה הערה יט בלא יצא שם גניבה). ואולי
התובע נאמן ב'מיגו', שיכול לטעון: השאלתי או השכרתי
לך. וצ"ע. (28) לא טען כך, אלא אמר. (29) ואינו נפטר
בשבועת היסת הקלה, ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוחים ביד.
נתבארה כבר כמה פעמים שיטת רבינו, שאין אומרים 'מיגו'
לפטור משבועה אלא לפטור מממן.

42 ז. מִי שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ³⁰ דְּבָרִים הָעֲשׂוִיִּין לְהַשְׁאִיל
43 וּלְהַשְׁפִּיר, אָף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה וְאָמַר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי
44 שֶׁהֵם שְׁלֵף³¹, אֲכָל פְּלוֹנִי מְכָרָם לִי אוֹ נִתְּנָם לִי
45 בְּמִתְנָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ³². אֲפֹלוּ הִבִּיא זֶה

1 לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר, כְּגוֹן בְּגָדִים וּפְרוֹת וְכָל תַּשְׁמִישׁ
2 הַבֵּית וּדְבָרִים שֶׁל סְחוּרָה וְכוּצָא בָּהֶן; אֲכָל דְּבָרִים
3 הָעֲשׂוִיִּין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת
4 יָדוֹ שֶׁל זֶה, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִשְׁאִילוּ כָּלִי זֶה וְלֹא
5 הִשְׁפִּירוּ לוֹ בְּעֵדִים - הָרִי הֵן בְּחִזְקָת בְּעָלֶיהֶן¹⁰.
6 בִּיעֵד? רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה לוֹ כָּלִי הָעֲשׂוִי לְהַשְׁאִיל
7 וּלְהַשְׁפִּיר, וְיֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לוֹ, וְהָרִי אוֹתוֹ
8 הַכָּלִי תַּחַת יַד שְׁמַעוֹן, וְרְאוּבֵן טוֹעֵן שֶׁהוּא שְׂאוּל אוֹ
9 שְׂכוּר, וְשְׁמַעוֹן טוֹעֵן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִּי, אֲתָה נִתְּנוֹ
10 לִי בְּמִתְנָה, אֲתָה מְשַׁכְּנָתוֹ בְּיָדִי - אֵינוּ נֶאֱמָן¹¹; אֲלֹא
11 רְאוּבֵן נוֹטֵל כָּלִיו, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל טַעֲנַת שְׁמַעוֹן.
12 וְאֲפֹלוּ מֵת שְׁמַעוֹן - הָרִי רְאוּבֵן נוֹטֵל כָּלִיו¹². וְהוֹרוּ
13 הַגְּאוּנִים: שִׁישְׁבַּע הַסֵּת¹³, שְׁטוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ.

(9) שם. (10) כדעת הרי"ף שם ב'שער השביעי', והסתמך
על מה ששלח רב הונא בר אבין (גמרא שם): "דברים
העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי - אינו
נאמן". (11) שהרי העדים מעידים שהם של התובע, ואין
לסמוך על החזקה האמורה בראש הלכה זו, מפני
שמתקבלת על הדעת טענתו של התובע שהשאיל או
השכיר. ומה שאמרו (בבא-בבא-מא): "אומן אין לו
חזקה" אבל אחר יש לו חזקה, מדובר כשאין לתובע עדים
שראו כלי זה ביד הנתבע, ולפיכך נאמן ב'מיגו' שיכול
לטעון להד"ם (הגהות מיימוניות כאן אות א). (12) שם:
"ר'בא אפיק מיתמא זוגא דסורבלא וספרא דאגדתא (הוציא
מידי יתומים זוג מספרים של עושי סורבל (ראה ה"י) וספר
אגדה) בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". (13) אף-
על-פי שאין היורש טוען לקוחים הם בידי המוריש. לקמן
פ"ט ה"ה כותב רבינו, שאין דעתו נוטה לזה (ראה שם).

14 ד. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁴? כִּשְׁהִיָּה כָּלִי זֶה נִרְאָה
15 וְעוֹמֵד¹⁵ בְּיַד שְׁמַעוֹן; אֲכָל אִם רְאוּבֵן טַעַן וְאָמַר
16 לְשְׁמַעוֹן: כָּלִי פְּלוֹנִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְשְׂכוּר הוּא,
17 הוֹצִיאֵנוּ אֲלֵי, וְהָרִי יֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לִי, וְאָמַר
18 לוֹ שְׁמַעוֹן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִי, אֲתָה נִתְּנוֹ לִי בְּמִתְנָה -
19 נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע שְׁמַעוֹן הַסֵּת וְנִפְטֹר. מִתּוֹךְ שִׁיכּוֹל
20 לֹמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם¹⁶ וְאֵין בְּיָדִי כְּלוּם¹⁷,
21 נֶאֱמָן לֹמַר: שִׁישְׁנֹנוּ אֲצִלִּי וְאֲתָה מְכַרְתָּ לִּי.

(14) בבא-בבא-מא: (15) ראו עדים אותו עכשיו.
(16) לא שאלתי ולא שכרתי. (17) שאלתי והחזרתי. לקמן
פ"ט ה"ב כתב רבינו בפירוש, שאפילו אומן נאמן לטעון
קניתי, ב'מיגו' של החזרתי.

22 ה. אֵין¹⁸ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אָמוּרִים אֲלֹא שֶׁהִיָּה בַּעַל
23 הַכָּלִי טוֹעֵן: אֲנִי הִפְקַדְתִּיו אֲצִלְּךָ אוֹ הִשְׁאֵלְתִּיהוּ
24 אֲצִלְּךָ; אֲכָל אִם טַעַן: שֶׁכָּלִי זֶה הִיָּה שְׁלִי וְנִגְנַב אוֹ
25 אֲבָד אוֹ נִגְזַל, וְהִבִּיא עֵדִים שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לוֹ, וְזֶה
26 שֶׁתַּחַת יָדוֹ אוֹמַר: אֵינוּ יוֹדֵעַ¹⁹, אֲכָל אַחֲרֵים מְכָרוּהוּ
27 לִי אוֹ נִתְּנוּהוּ לִי בְּמִתְנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבְּרִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. וכלי שהפסדו מרבה משכרו, ובני אדם מקפידין
עליו⁴⁰ שלא ישאלוהו - הרי הוא בחזקת שאינו
עשוי להשאל ולהשכיר, כגון ספין של שחיטה.
לפיכך, אפילו באו בני אדם והעידו שהשאלו או
השכירו זה⁴¹ - אין מבטלין בהן חזקתן⁴², אלא הרי
הן ככל הכלים⁴³. ראיה לדברינו⁴⁴: שהרי רבא
הוציא⁴⁵ זוג שעושין בו הסרבול⁴⁶ וספר הגדה
בדברים העשויין להשאל ולהשכיר⁴⁷, ולולי
שנתברר לו בעדים שהן מדברים העשויים להשאל
לא הוציא מתחת ידי תומים. הא שאר הזוגות
ושאר הספרים - אינן בכלל דין זה, אף על פי שהן
ראויין להשאל ולהשכיר. ודבר זה עקר גדול בדין,
והוא דבר של טעם שראוי לסמוך עליו ולדון בו,
וברור הוא למוציא דעת, וראוי לדון לשום אותו
לנגד עיניו ולא ילוז.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ודבר זה עיקר גדול בדין... בו".

וצריך להבין לשונו, שהרי אין דרכו להאריך ולהפליג כ"כ
בחיבתו של כלל מסוים ולמנות בו ארבעה עניינים:
"עיקר גדול בדין" "דבר של טעם" "ברור הוא למוציא
הדעת" "ולא ילוז", והגם שמצינו כללים שמדגיש
חשיבותם, לא מצינו אריכות כזו וביאור ארבעה עניינים,
ובפרט שכתב את חיבורו "בלשון קצרה" ובתכלית הדיוק.
וביותר תמוה מדוע לא התעכבו המפרשים לבאר את
לשונו זה שאין לו שום מראה-מקום בש"ס.
ויש לומר שארבעת עניינים אלו הם ארבעה שלבים
בהשגת השכל:

א. עוד לפני שאדם ניגש לברר עניין שכלי, הוא כבר
מרגיש ש"מונח" כאן עניין חשוב - "עיקר גדול בדין".
ב. כאשר מתחיל להתבונן בשכלו, יתכן שתעלה בשכלו
סברא הפוכה "דבר של טעם" וככל שיאריך להתבונן
בשכלו יעלו אצלו עוד סברות.
ג. לאחר אריכות השקלא-וטריא, מגיע לבירור מסקנת
הענין - "ברור הוא למוציא הדעת" - שנעשה על ידי כח
הדעת שבשכלו.
ד. מסקנתו מקבלת תוקף גדול עד ששום דבר לא יוכל
להזיזו ממקומו, ועל-דרך-זה גם בקיום הדברים בפועל -
"ולא ילוז".

ומכיון שכתב ארבעת עניינים אלה בדין הנ"ל משמע שדין
זה נתקבל והונח אצלו בשכלו בכל התוקף בכל ארבעת
פרטיו.

ועל-פי-זה מתורצת קושיית המגיד משנה' שם, מהו
המקור לדברי הרמב"ם "ולולי שנתברר לו בעדים" שהרי
למסקנת הגמרא שם לא ברור כלל שצריך להיות "נתברר

1 עדים שהיו ידועין לו. שאדם עשוי למכור את
2 פליו³³.

(30) בהלכה זו מדובר, כשלא יצא לו שם גניבה, והתובע
אינו טוען השאלתים או השכרתים לך, אלא גנבו. ואפילו
טוען השאלתים לאדם אחר, הרי זה כטוען גנובים, שהמוכר
כלי שאול בידו - כאילו גנבו. (31) שהיו שלך.
(32) נתבאר למעלה, שאחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן.
(33) מלשונו משמע, שכל אדם עשוי למכור כליו, ובכל
הדינים שבפרק זה לא הבדיל אף פעם בין אדם העשוי
למכור כליו ובין אדם שאינו עשוי לכך, אולם בשבועות מו:
בדין יצא וכלים טמונים תחת כנפיו, הבדילו בין שני אלה.
וכן פסק רבינו (לקמן פ"ט ה"ג). וקשה להסביר למה לא
אמרו הבדל זה בדינים שבפרק שלפנינו (ראה ראב"ד
ומגיד-משנה).

3 ח. טען זה עליו ואמר: שאני השכרתים לך או
4 השאלתים לך³⁴ - מוציאין אותן מידו³⁵. ואם היו
5 מדברים שאינן עשויין להשאל ולהשכיר - הרי
6 זה³⁶ נשבע הסת שלא השאל לו ולא השכיר לו,
7 אלא מפלוני לקח, ונעמיד פליו בידו³⁷.

(34) הלכה זו היא המשך ההלכה שלפניה, ומדובר בדברים
העשויים להשאל ולהשכיר, והנתבע מודה שהכלים היו של
התובע - וטוען שקנאם מאדם אחר. (35) זה פשוט,
וכל-שכן הוא, מטוען: ממך קנייתם שבהלכה ג.
(36) הנתבע. (37) כמו בטוען אתה מכרתם לי.

8 ט. אל תטעה בין דברים העשויין להשאל
9 ולהשכיר לדברים שדרכן להשאל ולהשכיר³⁸, כמו
10 שטעו רבים וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאל
11 ודרכן להשאל, אפילו חלוקו של אדם ומצעו
12 ומשתו ראויין להשאל; אבל דברים העשויין
13 להשאל ולהשכיר הם הכלים שבני אותה מדינה
14 עושין אותן מתחלת עשייתן כדי להשאל
15 ולהשכירן ולטל שכן³⁹, והרי הן לבעליהן. כמו
16 קרקע, שאוכל פרותיה והגוף קיים, כך אלו הכלים
17 עקר עשייתן כדי להנות בשכן. כגון היורות
18 הגדולות של נחשת שמבטלין בהן בבית
19 המשתאות, וכגון פלי נחשת הטוח בזהב ששוכרין
20 אותו לפלה להתקשט בו. שעשית אלו הכלים אינן
21 למכירת עצמן, ולא להשתמש בהן בעל הבית
22 בביתו, אלא להשאל ללאחרים כדי להנות כנגדן,
23 או להשכירן ולטל שכן. וכן אם היה לאדם משאך
24 הכלים, ויש לו עדים שהוא משכירו תמיד
25 ומשאילו, והחזק לו שהוא להשאל ולהשכיר -
26 הרי הן ככלים העשויין להשאל ולהשכיר.

(38) אל תחשוב שכוונת המשפט: "עשויים להשאל
ולהשכיר" היא - דרכם להשאל ולהשכיר. (39) דברי
רבינו ברורים, ואינם צריכים ביאור נוסף.

ולחשכיר". ומה שהדגישו: "בדברים העשויים להשאל ולחשכיר" מדייק רבינו, שדברים אלה בדרך כלל אינם כלולים בסוג עשויים להשאל ולחשכיר, אלא שבמקרה זה ידוע היה לרבא שאביהם דרכו היה להשאל (ב'תוספות) שבועות מו: פירשו גם כן, שרבא ידע זאת). ומכאן מוכיח רבינו שני הדינים שבהלכה ט: א. דברים הראויים להשאל ולחשכיר ואינם עשויים לכך לכתחילה - אינם כלולים בסוג "עשויים"; ב. אם יש הוכחה לכך, שבעל הכלים רגיל היה להשאל כלים אלה, שעליהם נידונים - הרי דינם כ"עשויים". לפי הסבר זה, אין כל צורך לייחס לרבינו גירסא אחרת בסוגיא שלנו כדברי מגיד-משנה.

פרק תשיעי

(1) מבאר דין אומן שאין לו חזקה ודין בני אומן, ודין יוצא מבית חבירו וכלים טמונים תחת כנפיו, ודין אומר אלך ואכרות דקל של פלוני או אוכל פירות שדה, ודין שניים או חזין בטלית או רוכבים על גבי בהמה, וכל אחד טוען שהם שלו.

- 1 א. האמן² - אין לו חזקה בפלים שתחת ידו. אחד
- 2 פלים העשויים להשאל ולחשכיר ואחד שאר
- 3 פלים³. כיצד? ראה פליו ביד האמן, והביא עדים
- 4 שהן יודעין שהפלי זה שלו, והוא טוען ואומר:
- 5 לתקן נתתיו לך, והאמן אומר: לא בא לדי אלא
- 6 במקרה או מתנה, או שטען: אתה נתת לי, אתה
- 7 מכרת לי אחר שביא לידי לתקנו, אף על פי שמסרו
- 8 לו שלא בעדים - בעל הפלי נאמן⁴, ומוציאין אותו
- 9 מיד האמן, וישבע בעל הפית הסת על טענתו. ויש
- 10 גאונים⁵ שדנו: אף על פי שלא הביא בעל הפית
- 11 עדים שהפלי זה שלו, הואיל וראה פליו ביד האמן,
- 12 והרי האמן מודה לו שהיה שלו ומכרו לו - נאמן⁶.
- 13 אבל אם אומר: לא היו דברים מעולם, ושלי הוא
- 14 הפלי - נאמן האמן ונשבע הסת. ואם הביא בעל
- 15 הפית עדים שהפלי הזה ידוע לו - אין האמן נאמן.
- 16 ודין זה⁸ פלא הוא בעינינו⁹.

(2) משנה בבא-בבא מ.ב. וסוגיית הגמרא שם מה ומו. (3) שהרי גם כלים כאלה נמסרים לידי האומן לתקן. (4) כמו בעשויים להשאל ולחשכיר בשאינו אומן (למעלה פ"ח ה"ג). ודווקא כשהביא עדים שכלים אלה הם שלו, אבל כשאין לו עדים שהכלי שלו - האומן נאמן לומר אתה מכרת לי, ב'מיגו' שיכול לטעון הכלי הזה שלי הוא ולא קיבלתי בכלל מידך. [עלפי דעת רבו הר"י מיגש]. (5) הרי"ף בהלכותיו בבא-בבא שם. (6) בעל הכלי, שאין אומן נאמן אפילו ב'מיגו', כשהוא מודה שהכלי בא לידו מהתובע. (7) לא מסרת לידי בכלל את הכלי הזה. (8) שבעל הכלי נאמן אפילו כשלא הביא עדים שהכלי שלו. (9) למה לא נאמן לאומן ב'מיגו' של טענת להד"ם. כשהתובע מביא עדים שהכלי הוא שלו - מעמידים אותו בחזקת בעליו הראשונים, כמו בעשויים להשאל ולחשכיר בשאינו אומן, ששלח רב הונא בר אבין שמוציאים מידו,

לו בעדים" ומדוע פסק זאת הרמב"ם להלכה.

אלא, שכל הנ"ל התברר בשכלו של הרמב"ם בתוקף הכי גדול עד שאינו צריך להביא ראיה על כך מהגמרא, ובלשון הידוע "למה לי קרא, סברא היא". ומה שמצינו מקומות שכתב "יראה לי" שם מראה הלשון על חלישות בתוקף ההנחה בשכל, מה-שאינן כאן שהדבר פשוט כ"כ עד שאין צורך במקור.

במסקנת השכל יתכנו שני אופנים, האחד מלמטה למעלה שבדרך של פלפול ושקלא-וטריא מגיע האדם למסקנה מסוימת. והשני מלמעלה למטה שמלכתחילה הונח הדבר בשכלו ורק אח"כ נמשך להבנת שכלו, ובאופן זה גם אם לא ימצא תשובות לכל השאלות שישאל על הבנתו, אין זה משנה מאומה בתוקף דעתו על נכונות סברתו, על-דרך שמצינו בגמרא ש"שתיק רב" כיון שלא היו לו תשובות על השאלות ששאלוהו, ובכל זאת לא חזר בו מסברתו.

לכן האריך הרמב"ם כל כך בלשונו כדי להדגיש עד כמה מונח הדבר בשכלו, ולאידך כל הקושיות שבעולם לא ישנו את דעתו בעניין זה.

הסדר הנ"ל בהבנת השכל קשור גם למבואר בתחילת וסיום ספר הרמב"ם בענין ידיעת אלקות, תחילת הספר היא: "לידע שיש שם מצוי ראשון" ידיעה שכלית שממנה האדם בא לאהבתו ויראתו ית', כי הלימוד בספרו בא אחרי הלימוד בתורה שבכתב, ופשוט שאין צורך לדבר אודות ענין האמונה. אבל רצונו של הקב"ה הוא שתהיה גם ידיעה והבנה שכלית כי זהו סדר הדברים, שלכל-לראש צריכה להיות האמונה ורק אח"כ הידיעה השכלית, עד שמגיעים למוזכר בסיום הרמב"ם "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" שאז לא יהיה צורך כלל בהבנה והסברה שכלית כי כל הנבראים ירגישו שכל חיותם היא מהקב"ה "כמים לים מכסים" כמו הנבראים שבים המרגישים שהוא מקור חיותם.

אבל בזמן הזה סדר הדברים הפוך, שקודם צריכה להיות האמונה - "עיקר גדול" ואח"כ "לידע שיש שם מצוי ראשון" ובאופן של הליכה מחיל אל חיל עד שנעשה "דבר ברור למוצאי הדעת" ובאופן של "לא ילוז".

(על פי י"ן מלכות ספר משפטים סימן טו)

(40) בבבא-מציעא קטז. אמר רבא, שבני אדם מקפידים שלא להשאל סכין של שחיטה, משום שהיא נפגמת. (41) כמה פעמים. (42) החזקה שאין משאילים אותם. (43) שאינם עשויים להשאל ולחשכיר. (44) זה נמשך לעיקר המשמעות של עשויים להשאל ולחשכיר שבהלכה הקודמת, ולא לדין הפסד מרובה משכרו. (45) שם. (46) זוג מספריים מיוחד לעשיית סרביל (מלבוש עליון חשוב). (47) לשון הגמרא: "רבא אפיק זוגא דסרבילא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויים להשאל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שיש שני נימוקים לזכותו של בעל הכלי: א. ברור שהכלי היה שלו; ב. עשוי להשאיל ולהשכיר, והרי באומן כל דבר נידון כעשוי להשאיל ולהשכיר, אבל כשאין עדים שהכלי הוא של התובע, אין לומר שהכלי בחזקתו, ומשום זה יש להאמין לאומן ב'מיגר'.

ד. מי שגנב²⁰ לביתו של חברו בפני בעל הבית, ויצא וכלים טמונין תחת פנפיו, והעדים רואין אותו, ולאחר זמן תבעו בעל הבית ואמר לו: החזר לי כלים שהשאלתיו, והרי העדים, והוא אומר: לקוחין הן בידי - אינו נאמן; ונשבע בעל הבית הסת על טענתו שלא מכרן ולא נתנן, ויחזירו בית דין הכלים לבעל הבית. במה דברים אמורים? בבעל הבית שאינו עשוי למכר את כליו, וזה שהוציא הכלים תחת פנפיו אין דרכו להצניע²¹, ואותן הכלים אין דרך בני אדם להצניען; לפיכך חזב להחזיר, לפי שלא הצניען אלא לכפר בהן²². אבל בעל הבית העשוי למכר את כליו, אף על פי שאין זה צנוע ואין דרך אותן הכלים להטמין תחת הפנפים - הרי זה נשבע הסת לקוחין בידו. וכן אם יצא בהן מגלין בפני עדים, אף על פי שאין בעל הבית עשוי למכר את כליו - הרי זה נאמן לומר: לקוחין הן בידי²³; שמה נצטרכו לו מעות ומכר. ובלבד²⁴ שלא יהיו מדברים העשויים להשאיל ולהשפיר; אבל דברים העשויין להשאיל ולהשפיר - לעולם הן בחזקת בעליהן²⁵, כמו שבארנו. ואף על פי שהוציאן מגלין, ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי²⁶ למכר את כליו, הואיל ויש לו עדים שזה הכלי העשוי להשאיל ולהשפיר בלבד²⁷ ידוע הוא לו²⁸ - מוציאין אותו מיד זה על כל פנים, עד שיביא ראיה שמכרו לו או נתנו לו במתנה, כדין קרקעות²⁹.

ועוד לו באומנותו - דינו כאביו. ותמוה הדבר שרבינו סתם ולא ביאר כלום.

20) מימרא של רב יהודה, שבעות מו. ויש שם חילופי גירסאות, ורבינו גורס כדבריו כאן. 21) אינו מתבייש לשאת בשוק כלים מגולים. 22) כתב במגיד-משנה בשם הרמב"ן, שדין זה נאמר כשנראה הכלי עכשיו ביד הנתבע, אבל כשלא נראה - נאמן לומר לקוח, ב'מיגר' של החזרתי. 23) שאילו התכוון לכפור, לא היה מגלה אותם לעיני כל. 24) כלומר, בכל המקרים שאמרנו למעלה שהוא נאמן לומר לקוחים הם בידי. 25) על-פי גירסת רב האי גאון ורבינו חננאל שם (מובאת ב'תוספות' שם ד"ה בטוענו): "ובכולהו נמי לא אמר שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן". פירוש, ואפילו אם ישנם כל הדברים שנאמרו למעלה לטובתו של הנתבע, לא אמרנו שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל בעשויים אינו נאמן (לרש"י גירסא אחרת, ראה שם). 26) רצוי לגרוס: העשוי. 27) רבינו רומז כאן למה שביאר בפרק הקודם ה"ט, שאינו נקרא עשוי להשאיל ולהשכיר אלא כשנעשה מתחילה לשם כך. 28) ידוע שהוא שלו. [מלשון רבינו כאן: "שזה הכלי", למד המגיד-משנה שהמדובר כשנראה עתה הכלי בידו, כמו שכתבנו למעלה בשמן].

ב. לא ראה הכלי ביד האמן, אלא טען ואמר: כלי פלוני נתתי לו לתמן, והאמן אומר: חזרת ומכרתו או נתתו לי - האמן נשבע הסת ונפטר, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם¹⁰. ואפלו מסרו לתמן בעדים - האמן נאמן, מתוך שיכול לומר: החזרתי; שהמפקיד אצל חברו בעדים - אינו צריך להחזיר לו בעדים¹¹. לפיכך נשבע האמן הסת ונפטר, ואין מחיבין אותו להוציא הכלי. ואם הוציאו, הואיל ונראה - הרי בעל הבית מביא עדים שהוא שלו ונוטלו, אף על פי שמסרו לו בלא עדים, כמו שבארנו¹². לפיכך, אם טען האמן ואמר: שתיים קצצת לי בשכרי¹³, ובעל הבית אומר: לא קצצתי לך אלא אחת, אם היה הכלי נראה בפניהם¹⁴ - הואיל והאמן אין לו בו חזקה ואינו יכול לטען שהוא לקוח בידו, הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ על הקצצה, כמו שבארנו בשכירות¹⁵, ונותן; ואם אין הכלי נראה בפניהם - הואיל והאמן נאמן לומר: לקוח הוא בידי, יכול לטען עד כדי דמיו, ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל, בדרך כל הנשבעין ונוטלין, כמו שבארנו¹⁶.

10) כשלא ראה הכלי, הרי אינו יכול להוכיח שכלי שלו נמצא ביד האומן, והרי זה כמו אין עדים שהכלי הוא שלו, אף-על-פי שעדים מעידים שהיה לו כלי כזה שהוא תובע מהאומן, ולפיכך אינו נאמן. 11) וכן פסק רבינו גם במלוה על-פה בעדים (בפי"א מהל' מלוה ולווה ה"א). 12) בהלכה א. 13) הוא מודה שקיבל הכלי לתיקון, וקבעו שכר מלאכה שני דינרים. 14) והוכח שהוא של בעל הבית. 15) פרק יא, הלכה ז, שלא תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול אלא כשבעל הבית טוען פרעתו, אבל לא בטענת רמת השכר. 16) למעלה פ"ח ה"ב.

ג. אמן¹⁷ שירד מאמנותו¹⁸, וכן האמן¹⁹ - הרי הן כשאר כל אדם, ויש להן חזקה בכל המטלטלין, כמו שבארנו.

17) ברייתא בבא-בבא-בבא מו. 18) הפסיק לעסוק באומנותו. 19) מימרא של רבי יוחנן שם. [כתבו ב'תוספות' שם ד"ה ירד, שיריד מאומנותו דינו כשאר כל אדם אפילו בכלים שנמסרו לידו לפני שירד ונשתהו בידו זמן רב, שאין דרכם של בני אדם להשאיר כלים בידי אומן שירד (וכן פסק הרא"ש שם)]. ובבן אומן, מדובר כשטוען טענת עצמו: "מכרת לי", אבל בטוען שירשו מאביו - נידון כאומן (גמרא שם). ובברייתא שם משמע שכן הסמוך על שולחן אביו

כך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הי"ג, ולמה פסק כאן שהוא נאמן ולא התנה שהמדובר בעומד לקציעה? והרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) מתרץ, שבנידון כאן, מכיון שהודיע מתחילה שהולך לקצוץ, אנו אומרים שאין אדם מעיז כל-כך לפרסם כוונתו, והיה חושש שמא יוודע הדבר לבעל הדקל וימנעוהו מלקצוץ. (39) ואם בא בעל הדקל לפני הקציעה, ואומר לא מכרתי - נאמן, משום שדקל המחובר לקרקע דינו כקרקע שעומד בחזקת בעלים, כל זמן שאין הוכחה מכרעת שמכרוהו (כן משמע מלשונו של רבינו, שאמר "וכרת הדקל"). (40) שם. (41) ולפיכך, אפילו יש עדים שאכל הפירות ואין כאן 'מינו' של טענת להד"ם - נאמן. [בקציצת דקל אמרנו למעלה בשם הרשב"א שאינו נאמן אלא כשהודיע מתחילה ברבים שהולך לקצוץ, ולמה באכילת פירות סומכים על חזקת "אינו מעיז" גם בלי הודעה מוקדמת? הרמב"ן בחידושו (מובא בלחם-משנה כאן) עמד על זה ותיירץ, שאכילת פירות של אחרים במשך זמן רב הוא כאומר אלך ואעשה, ואין אדם מעיז כל-כך. ואינו נאמן אלא על פירות שאכל כבר, מכיון שבעל השדה בא להוציא מידו - מועילה החזקה שאינו מעיז, אבל אינו נאמן מכאן ולהבא. ואם ישאל השואל: אם מדובר בפירות שלקט כבר, הרי אלו מטלטלין שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר - שאין אדם עשוי להשאיל פירות שדותיו (ובפרט לשיטת רבינו למעלה פ"ח ה"ט בהגדרת המונח "עשויים להשאיל ולהשכיר") שהנתבע נאמן לומר לקוחים הם בידי, בלי חזקת אינו מעיז? נבאר לו, שחזקה זו מועילה במקרה שלקט הפירות וטרם הכניסם לרשותו, ולכן אינו מוחזק בהם, ואלמלא חזקת אינו מעיז - לא היינו מאמינים לו ('תוספות' שם ד"ה ואי טעין. וראה 'טור' חו"מ ס' קלז). (42) נימוק זה מבואר בגמרא שם. (43) משלוש שנים ולמעלה, ובעל הקרקע לא מיחה. (44) יתבאר לקמן פ"א ה"ב, שהאוכל פירות שדה שהיא בחזקת אדם אחר במשך שלוש שנים, והיתה לבעל השדה אפשרות למחות ולא מיחה - נאמן אוכל הפירות לטעון: לקוחה היא בידי.

ז. שנים⁴⁵ שהיו אוֹחֲזִין בְּכָל אֶחָד, או שהיו רוכְבִּין על גְּבֵי בְּהֵמָה אַחַת, או שהיה אֶחָד רֹכֵב וְאֶחָד מְנַהִיג, או יושְבִּין בְּצַד עֲרֻמָּה שֶׁל חֲטָיִם וּמִנְחָוֹת בְּסֻמָּטָא או בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם⁴⁶, זֶה אוֹמֵר: הִכַּל שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: הִכַּל שְׁלִי - כָּל אֶחָד מְשַׁנִּיחָה נִשְׁפָּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁאֵין לוֹ בְּזֶה הַדָּבָר פְּחוּת מִחֲצִי, וְיִחְלְקוּ⁴⁷. ושבועה זו תְּקַנֵּת חֲכָמִים הִיא⁴⁸, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד תּוֹפֵס בְּטִלְתּוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ וְנוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנים שהיו אוֹחֲזִין בְּכָל אֶחָד."

בפנימיות הענין של "שנים אוֹחֲזִין בְּטִלְתּוֹ", התבאר בכמה מקומות בחסידות ש"טלית" הוא אור מקיף הנמשך על-ידי עשיית המצוות, וכידוע שהמצוות נקראות לבושים, וכאשר שני יהודים מקיימים יחד מצוה אחת, נפעלת המשכת אור מקיף על שניהם, ולכן "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר

(29) שהם תמיד בחזקת בעליהם הראשונים, כמו שיתבאר לקמן פ"א.

ה. אָפְלוּ³⁰ מֵת זֶה שֶׁהִכְלִי תַּחַת יָדוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה; שְׁפִינָן שֶׁאֵין לְאָבִיו לְטַעֵן³¹ שֶׁלָּקְחוּ אוֹ שֶׁהוּא מְשָׁכּוֹן, כִּף אֵין זֶה³² יָכוֹל לְהַשְׁפִּיעַ³³. וְאִם טָעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעֲנַת יָדָאִי וְאָמַר: בְּפָנַי נִתְּנוּ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ - הָרִי בַּעַל הַבֵּית נִשְׁפָּע הֶסֶת, כִּשְׁאָר כָּל הַנִּשְׁפָּעִינָן³⁴. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ³⁵, שְׂיֵשׁ מִי שְׁהוּרָה: שִׁישְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הֶסֶת, וְאַחֵר כִּף יַחֲזִיר בְּלִי מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ³⁶. וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לְזֶה.

(30) נתבאר כבר בפרק הקודם ה"ג שמוציאים מיד היורש, וכאן הוסיף "בלא שבועה". (31) טענתו לא תתקבל. (32) היורש. (33) שאין משיביעים היסת על טענת 'שמא'. (34) חוץ מאלה שחכמים תיקנו להם במיוחד שבועה כעין של תורה, שנתבאר במקומם. (35) שם. [הראב"ד משיג ואומר, שהתובע מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, כדין כל נוטל. ולא אמרו שבועת היסת אלא בנשבע ונפטר. מובן מאליה שכל-שכן כשהנתבע חי וטוען 'בר'. ובמגיד-משנה שואל: לדעת הראב"ד למה לא נמנה דין זה בשבועות מד: בין הנשבעים ונוטלים?]. (36) נמשך לבבא הקודמת בטענת ספק.

ו. מִי שֶׁלָּקַח³⁷ קָרְדֵּם וְאָמַר: הִרְנִי הוֹלֵךְ לְגִזּוֹר דְּקִלּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי שֶׁמְכָרוֹ לִי, וְכָרַת הַדָּקֵל - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ; שֶׁאֵין אָדָם מַעֲזֵ פָנָיו וְכוּרֹת אֵילָן שֶׁאֵינוֹ שְׁלוּ³⁸. וְאִם טָעַנוּ הַבְּעָלִים שֶׁלֹּא מְכָרוּהוּ - נִשְׁפָּע זֶה הַפּוֹרֵת הֶסֶת שֶׁהוּא שְׁלוּ, וְנִפְטָר³⁹. וְכִינָן שְׁנִכְרַת - הָרִי הוּא כִּשְׁאָר כָּל הַמְטַלְטְלִין. וְכֵן הַיּוֹרֵד⁴⁰ לְשִׁדָּה חֲבֵרוֹ וְאָכַל פְּרוּתֶיהָ שְׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם, וְהַבְּעָלִים טוֹעֲנִין שֶׁזֶה יָרַד שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת וְגִזְלָן הוּא וְאָכַל, וְהָרִי הַעֲדִים שֶׁאָכַל, וְהַיּוֹרֵד אוֹמֵר: בְּרִשּׁוֹתַי יִרְדְּתִי לְאָכַל פְּרוּתֶיהָ - הָרִי זֶה הָאוֹכֵל נֶאֱמָן, וְנִשְׁפָּע הֶסֶת עַל כִּף; חֻזְקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם מַעֲזֵ פָנָיו וְאוֹכֵל פְּרוֹת שֶׁאֵין שְׁלוּ⁴¹. אִף עַל פִּי שֶׁהִקְרַקַּע בְּחֻזְקַת בַּעֲלֶיהָ, אֵין הַפְּרוֹת בְּחֻזְקַת הַבְּעָלִים; שֶׁאֵין אָדָם מוֹכֵר פְּרוֹת שְׁדֵּהוּ בְּשִׁטָּר כְּדֵי שֶׁנֶּאֱמַר לְזֶה שֶׁאָכַל: הִבֵּא שְׁטָרְךָ⁴². וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם אָכַל פְּרוּתֶיהָ שְׁנֵים רְבוּת⁴³ - שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדִי⁴⁴, נֶאֱמָן לוֹמַר: לְפְרוֹת יִרְדְּתִי, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת.

(37) בבא-בבא ר' לג: (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "איזיל ואגזריה לדיקלא דפלגיא (אלך ואקצוץ הדקל של פלוני)" וכן גרס הרי"ף בהלכותיו. [רש"י ו'תוספות' שם גורסים "איזיל איגדריה (אלך ואקטורף)", פירוש אלקט את התמרים שעל הדקל. וכן היא הגירסא בספרים הנדפסים שבידינו]. רבים הקשו על רבינו, מזה שאמרו (בבא-קמא צא:) שמי שהרג שור של חבירו או קצץ דקלו, וטען: בעל השור או הדקל אמר לי לעשות זאת, והשור אינו עומד להריגה והדקל אינו עומד לקציעה - אינו נאמן (ורבינו עצמו פסק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ט. הַיּוֹם⁵² שְׁנַיִם אֲדוּרִיקִין בְּטִלִית, זֶה אוֹמֵר: בְּלֵה שְׁלִי,
וְזֶה אוֹמֵר: בְּלֵה שְׁלִי - זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁאִדוֹ
מִמַּעַת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁאִדוֹ מִמַּעַת, וְהַשְּׂאֵר
חוֹלְקִין בְּשִׁוּהָ אַחֵר שְׁנֵשְׁבָעִין⁵³. וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד
לְגַלְגֵּל עַל חֲבֵרוֹ⁵⁴, שֶׁכֵּל מֵה שֶׁנִּטֵּל⁵⁵ - בְּדִין נוֹטֵל.

י. הִנֵּה⁵⁶ זֶה אוֹחֵז בַּחוּטִין שֶׁשֹּׁשְׁפֶת הַטּוֹלִית, וְזֶה
בַּחוּטִין שֶׁשֹּׁשְׁפֶה הָאֲחֵרֶת - חוֹלְקִין בְּלֵא בְּשׁוּה אֲחֵר
שֶׁנֶּשְׁבַּעִין. וְכָל חֲלָקָה הָאֲמִירָה בָּאֵן - בְּדָמִים, לֹא
שֶׁיִּפְסְדוּ עֲצָמוֹ שֶׁל כָּלִי אוֹ שֶׁל טּוֹלִית אוֹ שֶׁמִּיתוֹ
הַבְּהֵמָה.

יֹא. הָיָה אוֹחֲזוֹ הָאֶמֶד⁵⁷ אֶת כָּלָהּ, וְזֶה מִתְאַפֵּק עִמּוֹ
וְנִתְלָה בָּהּ - הִרִי זֶה בְּחֻזַּקַת הָאוֹחֲזוֹ אֶת כָּלָהּ.

21 יב. באו שְׁנֵיהֶם אֲדוֹקִיָּן בָּהֶם⁵⁸, וּשְׁמֹטָה הָאֶחָד מִיָּד
 22 חִבְרוּ בִפְנֵינוּ⁵⁹, וְשִׁמְתָה הַשְּׁנִי, אָף עַל פִּי שְׁחֹזֹר
 23 וְצוּחֹת⁶⁰ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; בִּין שְׁשִׁתָּה
 24 בִּתְחִלָּה, הָרִי זֶה כְּמוֹדָה לֹא⁶¹. חֲזֹר הַשְּׁנִי⁶² וּתְקַפֶּה
 25 מִרְאשׁוֹן, אָף עַל פִּי שְׁהִרְאשׁוֹן (לֹא) צוּחֹת⁶³ מִתְחִלָּה
 26 וְעַד סוֹף⁶⁴ - חוֹלְקִין⁶⁵.

(45) משנה בבא-מציצה ב. (46) כל אחד מהם יכול לזכות בדברים המונחים במקומות אלה, ולפיכך שניהם נידונים כמוחזקים בחיטים. (47) אבל כשהערימה נמצאת ברשות הרבים - שניהם אינם מוחזקים בה, והדין הוא: מי שיתפוס קודם - יזכה. כך פסק רב נחמן (בבא-בתרא לה). בספינה ששניים טענו כולה שלי. [רש"י בבא-מציצה שם ד"ה במקח וממכר, כתב שלא אמרו יחלוקו אלא כשאפשר לומר ששניהם אמנם רמאים, כגון במציצה שאולי שניהם הגביהו בבת אחת, ולכל אחד נדמה שהוא הקדים בשנייה אחת או בחלק ממנה, וכן במקח וממכר אפשר שהמוכר נטל מעות משניהם, אבל בבגד וכל אחד אומר אני ארגתיו, שבוודאי האחד משקר - כולו יהא מונח עד שיבוא אליהו ויברר את האמת. ונראה שרבינו אינו מבדיל בין זה לזה, ודעתו שגם כשיש רמאי - חולקים (מגיד-משנה, וכן כתב ב'בית יוסף' שם ס' קלח). (48) מימרא של רבי יוחנן, שם ג.

(49) משנה, שם ב. (50) ואם כן, הטיעון הוא על מחצית הכלי או הבהמה. (51) ב'תוספות' שם ד"ה וזה, הקשו: למה נוטל רביע בלבד? נאמין לו שחציה שלו ב'מיגו' שיכול היה לטעון כולה שלי? ותירצו, שאין אומרים 'מיגו'

שלא השכיר לו מהנימוק שנתבאר למעלה. ומזה יוצא, שאם טען השכרתה בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, נאמן ב'מיגו' זה.

יום רביעי א' סיון ה'תשפ"א

פרק עשירי

(1) מבאר שהגדרות (בעלי חיים שאינם שמורים, אלא הולכים ממקום למקום ורועים) אין להם חזקה, ודין שניים טוענים לבעלות על ספינה.

- א. בַּהֶמָּה² או חיה שְׁאִינָה שְׁמוּרָה, אֲלֵא מְהֵלֶכֶת בְּכָל מְקוֹם וְרוּעָה - אֵינָה בְּחֻזְקָתָהּ זֶה שְׁתַּפְּסָה³, מֵאַחֵר שֶׁהִיא יְדוּעָה לְבַעֲלֶיהָ. מִיֶּצֵד? הִבִּיא הַתּוֹכֵב עֲדִים שֶׁבַּהֶמָּה הַזֹּאת יְדוּעָה לּוֹ⁴, וְזֶה הַתּוֹפֵס טוֹעֵן: 7
- אִתָּה נִתְּתָה לִי, אִתָּה מְכַרְתָּה לִי - אֵינִי נֶאֱמָן; שְׁאִין הֵייתָ תַּחַת יָדוֹ רְאֵיהָ, שֶׁהָרִי הִיא⁵ הִלְכָה מֵעֲצָמָה 8
- וְנִכְנְסָה בְּרִשּׁוֹתָי. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִבִּיא רְאֵיהָ - תַּחֲזוֹר 9
- הַבַּהֶמָּה לְבַעֲלֶיהָ, וְיִשָּׁבַע הֶסֶת עַל טַעְנָה זֹו. 14

(2) בבא בתרא לו. (3) מימרא של ריש לקיש: הגדרות (צאן שדרכם ללכת ולחפש לעצמם מזון בכל מקום שימצאו) אין להם חזקה. (4) ידוע הדבר שהיא שלו. (5) שאין לשלול שכך היה. (6) בעל הבהמה.

- ב. הֵייתָ הַבַּהֶמָּה שְׁמוּרָה⁷ או מְסוּרָה לְרוּעָה⁸, אָף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא זֶה⁹ עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלֹו - הָרִי הִיא 15
- בְּחֻזְקָתָהּ זֶה שֶׁהִיא תַּחַת יָדוֹ; וְאִם טַעֵן: אִתָּה מְכַרְתָּה 16
- או נִתְּתָה לִי - יִשָּׁבַע הַתּוֹפֵס הֶסֶת שֶׁהִיא שְׁלֹו 17
- וְיִפְטֹר¹⁰. 19

(7) דרכו של בעליה לשמור עליה. (8) שמוציא אותה למקום מרעה ומשגיח עליה. (9) שהיא ידועה לו. (10) בגמרא שם במעשה שהיה, שעזיזים הזיקוק תבואה של אחרים ובא הניזק ותפס את העזיזים ותבע תשלום הנזק. ופסק אביו של שמואל, שהוא נאמן לתבוע עד כדי שוויים של העזיזים במיגו שיכול לטעון מכרתם לי. והקשו בגמרא מדברי ריש לקיש שהבאנו למעלה (הלכה א), ותירצו שעזיזים מסורים לרועה. ומכאן, שבבהמה מסורה לרועה יכול המחזיק לטעון אתה מכרתה לי.

- ג. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁתַּפֵּס בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ שֶׁהִיתָה שְׁמוּרָה 20
- או בֶּיַד רוּעָה, וְהַבְעִילִים טוֹעֵנִין: הִיא יִצְאָת מֵעֲצָמָה 21
- וּבִבְאָה אֶצְלָהּ, או פָּקְדוֹן הִיא בִּידָהּ, או שְׁאוּלָה הִיא 22
- לָהּ, וְהַתּוֹפֵס אוֹמֵר: כֵּן הוּא, אֵינָה שְׁלִי, אֲבָל אִתָּה 23
- חֵיב לִי כֶּף וְכָף, או אִתָּה מְשַׁפְּנָתָה בְּיָדִי עַל כֶּף וְכָף, 24
- או הִזְקָתָה אוֹתִי נִזְק שְׁאִתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם כֶּף וְכָף - יִכּוֹל 25
- לְטַעֵן עַד כְּדֵי דְמִיָּה, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכּוֹל לֹאמֹר: לְקוּחָהּ 26
- הִיא בְּיָדִי¹¹. וְיִשָּׁבַע בְּנִקְיִטָּת חֲפִץ¹² וְיִטַּל. 27

(11) נתבאר כמו שכתב בהלכה ו בהלכה ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר גם כן נחשבת כמחאה, מהאמור בהלכה הקודמת. (12) בהדיננים הקודמים כתב רבינו שנשבע היסט

מנמק שם את בעייתו: אפשר לומר ששתיקתו מוכיחה שהודה לטענת חבירו, ואפשר לומר ששתק משום שחשב שהרי הדיינים עצמם רואים שבאלימות הוציא שכנגדו מיד את החפץ. ופסק רבינו שאין מוציאים מספק מיד המוחזק (בארנו כבר כמה פעמים, שרבינו דן כספק - כל בעיא שלא נפשטה, או מחלוקת שלא נאמר בה הלכה כמי). [במגיד-משנה מוסיף עוד נימוק, משום שאמרו שם: "אם-תמציר לומר אין מוציאים וכו'"] ודרכו של רבינו לפסוק כאם-תמציר-לומר. ודבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו גם כן: "אם-תמציר-לומר מוציאים", ובכן אין כל הוכחה משם].

ואם תקפו שלא בפני בית-דין אלא בעדים, נחלקו פוסקים בדבר: הרמב"ן סובר, שלא כל-שכן שאין מוציאים מיד התוקף, שהרי אין כאן הנימוק: הרי הדיינים עצמם רואים. ודעת הרשב"א, שמחוץ לבית-דין לא שייך לומר השתיקה היא כהודאה, משום שאין דרכם של בני אדם לגלות טענותיהם מחוץ לבית-דין. (62) זה ששתק ולבסוף צווח. (63) כך היא גירסת המגיד-משנה. [ויש מוחקים את המלה "לא"]. (64) כלומר, לא צווח כלל. (65) משמיענו, שלא תאמר אין מוציאים מיד השני, כשם שאמרנו אין מוציאים מיד הראשון אפילו כשהשני שתק ולבסוף צווח. וטעמו של דבר, מפני שאפשר לומר: הרי השני הודה לפני כן לראשון כשלא צווח תחילה ואינו יכול לחזור בו. ומפני שיש פנים לכאן ולכאן - נידון בספק השקול. וכתב המגיד-משנה שאפילו צווח השני מתחילה, גם כן מוציאים מידו וחולקים (ראה ש"ך ח"מ שם ס"ק ו). אולם ב'שולחן ערוך' שם הגירסא אפילו צווח (הראשון) מתחילה ועד סוף - חולקים. ומשמיענו, שלא תאמר מכיון שזכה בו הראשון אחר שתקף - אין תקיפתו של השני מועילה כלל, אלא אנו אומרים זה תקף וזה תקף, וחזר הדין כמו שהיה בתחילה. לא ביאר רבינו מה הדין כששתק השני מתחילה ועד סוף ואחר-כך תקף. ויש פנים לכאן ולכאן. [בש"ך שם ס"ק ז מדייק מלשון הגמרא, שבזה ברור שהודה לו, ולפיכך אפילו חזר ותקף - מוציאים מידו. ולפי זה, עלינו להעמיד דברי רבינו כאן בשתק ולבסוף צווח בלבד].

- יג. פֶּאוֹ שְׁנֵיהֶם⁶⁶ אֲדוּקִין בְּטָלִית, וְאִמְרָנוּ לָהֶם: צֵאוּ 1
- וְחַלְקוּ אֶת דְּמִיָּה, יִצְאוּ וְחֲזְרוּ וְהָרִי הִיא תַּחַת יָד 2
- אֶחָד מֵהֶן, זֶה⁶⁷ טוֹעֵן הוּדָה⁶⁸ וְנִסְתַּמַּלַק מִמֶּנָּה, וְזֶה 3
- טוֹעֵן: שֶׁמְכַרְתִּיו לּוֹ⁶⁹, או נִתְּגַבֵּר עָלָיו⁷⁰ וְחֻטְפָּה - 4
- הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיהָ⁷¹; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיהָ 5
- יִשָּׁבַע זֶה שֶׁהִיא שְׁלֹו וְיִפְטֹר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. 6

(66) גמרא שם. (67) המחזיק. (68) השני הודה שהטלית היא שלי. (69) צ"ל השכרתיו. (70) דין זה הוסיף רבינו מדעתו. (71) בטוען השכרתיו, נימקו בגמרא שם, שאנו אומרים לו: לפני כן טענת שבעל דינך הוא גזלן, ועכשיו השכרת לו הטלית שלא בעדים? [רבינו לא ביאר טעמו למה אינו נאמן לומר נתגבר עלי. ודעת ה'תוספות' שם ד"ה אגרת, שהוא נאמן, וכן כתב הרא"ש שם. והרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד-משנה) קיבלו גם כן דעת ה'תוספות', והוסיפו שאינו נאמן לטעון השכרתיו ב'מיגו' של תקפה, משום שזה כ'מיגו' במקום עדים, שאנחנו כעדים

17) שם לא. מעשה שהיה, ופסק עולא טוען וחזור וטוען ובמסקנא אמרו: הלכתא טוען וחזור וטוען. (18) למעלה פרק ז הלכה ח. (19) שאפשר לפרש כך טענתו הראשונה שהוכחה על ידי העדים. ושם נתבאר, שכל זמן שלא באו עדים והכחישו טענתו האחרונה וגם לא יצא מבית הדין - יכול הוא לחזור ולטעון טענה אחרת ואפילו היא מכחישה לגמרי טענתו הראשונה. וכאן קיצר וסמך על מה שביאר שם.

- ו. ספינה²⁰ וכיוצא בה שהיו שנים נחלקין עליה,
- זה אומר: פלה שלי, וזה אומר: פלה שלי²¹, ובאו
- לבית דין ואמר²² אחד: תפסוה עד שאביא עדים²³
- אין תופסין אותה²⁴. ואם תפסוה בית דין, והלף
- ולא מצא עדים, ואמר: הניחוה בינינו, וכל המתגבר
- יטל, כשהיה דינה מקדם - אין שומעין לה²⁵; ואין
- מוציאין אותה בית דין מידן עד שיביאו עדים או
- עד שיודו זה לזה או יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו
- שבארנו²⁶.

(20) שם לד: (21) ואין אחד מהם מוחזק בה. ולקמן בפרק ט"ו הלכה ד יתבאר, שבכל מקום שאין אדם מחזיק בדבר שנטענים עליו - מניחים את הדבר בידיהם "וכל המתגבר ירד בה (בשדה הנטענת) ויהיה האחר המוציא מידו ועליו הראייה" (לשון רבינו שם. וראה מה שכתבנו בזה למעלה פרק ט הלכה ז). [דין זה ידוע בתלמוד ופוסקים כחוק: "כל דאלים - גבר".] (22) להדיינים. (23) כדי שלא יתפוס אותה בינתיים השני, וקשה יהיה להוציאה מידו. (24) ואם הסכימו שניהם - רשאים הדיינים לתפוס (כסף משנה). (25) אפילו שניהם מסכימים ואפילו אם תפסוה בית דין שלא בהסכמת שניהם ושלא כדין תפסו - אין מוציאים מתחת ידם, שכל דבר שבא ליד בית דין - בין ברשות בין שלא ברשות - אין להוציא עד שיתברר הדבר בעדים או בהוכחה אחרת (שם בשם הר"ן). והרא"ש בתשובותיו כלל עז אות א כתב, שהתופס חייב להישבע שכדין תפס, ואינו יכול לטעון הרי זכיתי בזה בתוקף החלטת בית דין, שפסקו: כל דאלים גבר. ונימוקו: הדבר עדיין מוטל בספק, כי בית הדין לא קבע שזה התופס בעליו החוקי של הדבר הנטען, אלא שלא יכול לברר מי הם הבעלים - הניחוהו לפניהם. (26) למעלה פרק ט הלכה ז בדין שניהם מוחזקים. [לא נתברר לי פירושה של שבועה זו. בכל שלושת המקרים האלה: עדים, הודאה או הסכם הדדי למה מטילים עליהם שבועה. ונראה שהמלה "ובשבועה" נמשכת לבבא האחרונה בלבד וכוונת רבינו, שאם הסכימו שניהם לחלוקה, כדי שלא יישאר ביד בית הדין - מוציא בית הדין לפועל את החלוקה וכל אחד יכול לדרוש שהשני יישבע שלא נטל דבר שאינו שלו].

פרק אחד עשר

(1) מבאר דין חזקת קרקעות, ודין המחאה.

- א. כל הקרקעות² הידועות לבעליהן, אף על פי
- שהן עתה תחת יד אחרים - הרי הן בחזקת בעליהן.
- פיצד? ואובן שהיה משתמש בפיצד כדרך שהעם

ובנידון כאן הוטל עליו שבועה כעין של תורה. טעמו של ההבדל ביאר רבינו בפרק י"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג: כשהוא טוען שהבהמה עצמה היא שלו והוא מוחזק בה - ועליו להישבע וליטול - משביעים אותו כעין של תורה כדין נשבע ונטול.

- ד. וכן העבדים¹³ שיכולין להלף - אינן בחזקת זה
- שהן תחת ידו. אלא פיון שהביא הטוען עדים שזה
- ידוע שהוא עבדו, והלה טוען: אתה מכרתו לי,
- אתה נתתו לי במתנה - אינו נאמן; ויחזור העבד
- לבעליו, וישבע הטוען¹⁴ שלא מכר ולא נתן. הביא
- זה הנטען שתפס העבד עדים שיש לזה העבד אצלו
- שלוש שנים רצופות מיום ליום, והוא משתמש בו
- כדרך שהעבדים משמשים את רבן, הואיל ולא מחה
- בו בכל אלו השנים - הרי זה נאמן¹⁵, ומעמידין
- אותו בידו אחר שישבע הסת שלקחו ממנו או נתנו
- לו במתנה. אבל עבד קטן¹⁶, שאינו יכול להלף על
- רבגלו מפני קטנותו - הרי הוא כשאר המטלטלין,
- וכל מי שיהיה ברשותו - הרי הוא בחזקתו,
- והמוציא מחברו עליו הראייה.

(13) שם כח. שנינו: והעבדים ... "חזקתן שלוש שנים" ובגמרא שם לו. הקשו מכאן על ריש לקיש שאמר: הגדרות אין להן חזקה (ראה למעלה הלכה א) והרי עבדים דרכם ללכת לכל מקום בלי שמירה? ומפרש רבא: "אין להן חזקה לאלתר, אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים". (14) שבועת היסת. (15) הנתבע נאמן כמו בהחזיק בקרקע שלוש שנים והבעלים לא מיחו, כמו שנתבאר לקמן פרק י"א הלכה ג (ראה הערתנו שם). [מלשון הגמרא משמע, שגם גודרות יש להן חזקה לאחר שלוש שנים (וכן כתב שם הרשב"ם בפירושו, וכן פסק הטור חושן משפט סימן קלה, ראה בית חדש שם). ורבינו לא חילק בבהמה בין לאלתר ובין שלוש שנים. ומזה למד במגיד משנה, שאין לבהמה חזקה לעולם. ומעיר, שלשון המשנה מסייעת, שהרי לא הזכירה כלל בבהמה בין אלה שחזקתם שלוש שנים. הוא מפרש מה שאמר רבא: "אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים" הכוונה לעבדים (בגמרא השתמשו גם בלשון זכר באות נון לרבים)]. (16) שאינו יכול ללכת ממקום למקום. ומשמיענו רבא, שאין חוששים שמה הביאה אותו אימו לביתו של הנתבע והלכה ושכחה אותו.

- ה. הטוען¹⁷ את חברו ואמר: פגד או פהמה או עבד
- זה שפידיף שלי הוא, או שאול או גזול, או
- הפקדתי אצלה או שכור לה, והנטען אמר: לא פי,
- אלא זה ממוני וירשתי, והביא הטוען עדים שהעידו
- שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הפהמה ידועה
- שהיא היתה לזה, חזר הנטען ואמר: פן היה שלך,
- אבל אתה נתתו לי או מכרתו לי, וזה שאמרתי
- ירשתי - לא שירשתי מלאבותי, אלא שהוא שלי
- פאלו ירשתי - הרי זה נאמן, ונשבע הסת. שפכר
- בארנו¹⁸, שיש לטוען לחזר לטען דבר הנשמע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלוש שנים אינו צריך להישבע. (ראה 'שולחן ערוך' חו"מ ס' קמ סעיף ב וסמ"ע שם סק"ג.) (9) נימוק זה אמרו בגמרא שם. (10) משנה וגמרא שם לח. (11) לא ידעתי שזה אוכל פירות שדה שלי. (12) שמחאה מועילה אפילו שלא בפני המחזיק, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה. (13) ואין שיירות הולכות ממדינה זו לזו. (14) שנינו שם: "שלוש ארצות לחזקה, יהודה ועבר הירדן והגליל וכו' אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה אחת". וביארו בגמרא שם: "בשעת חירום, שנו". פירוש, המדובר במשנה זו כשקיים מצב מלחמתי בין שתי המדינות.

ג. הביא¹⁵ ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה ונעמד במקום זה שלשים יום או פחות¹⁶ - אומרים לשמעון: מפני מה לא מחית כשבאת? אבדת זכותך¹⁷. טען שמעון ואמר: טרוד הייתי בשוק¹⁸, ולא ידעתי שנה¹⁹ בתוך תצרי²⁰ - הרי זו טענה; שכל שלשים יום יהיה²¹ אדם טרוד בשוק. ואם עמד יותר משלשים יום ולא מחה - אבד את זכותו. ויראה לי, שהדין זה אינו אלא כפסרים, שהעם טרודין בשוקים שלהן.

(15) שם ל. (16) שם מובא מעשה שהיה, שנשתהה במקום שלשים יום בכל שנה. והוסיף רבינו את המילים "או פחות". ולא נתבאר לי מה משמיענו בתוספת זו. (17) ומשום כך אבדת זכותך לערער, והשדה תשאר ביד המחזיק. (18) למכור סחורתו או לקנות סחורה. (19) ראובן. (20) כך פירש הר"ף מה שאמרו שם: בשוקאי הוה טרידנא. ורשב"ם פירש, טרוד הייתי ולא היה לי זמן למחות, וכן פירש רבינו גרשום מאור הגולה. (21) מתקבל על הדעת שיהיה. [נכתב הר"ף בשם רב האי גאון, שהמדובר בשעת חירום, אבל שלא בשעת חירום, אפילו לא בא כלל למדינה שהשדה נמצאת בה - אינו יכול לערער, וכן פסק רבינו בהלכה הקודמת ובכמה מקומות].

ד. ומפני מה²² אין אומרים לראובן: אם אמת הדבר שמכר לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהר בשטר שלך? מפני שאין אדם נזהר בשטר והולך כל ימיו, וחזקה שאין אדם נזהר בשטר אלא עד שלש שנים, וכיון שרואה שאין אדם ממחה בו - שוב אינו נזהר.

(22) רבא, שם כט.

ה. הרי שמחה²³ שמעון במדינה רחוקה²⁴, מפני מה לא יטען ראובן ויאמר: לא שמעתי שמחה בי כדי שאזהר בשטר? מפני שאומרים לו²⁵: חברך יש לו חבר²⁶, וחברו יש לו חבר, וחזקה שהגיע אליך הדבר; וכיון שידעת שמחה בך בתוך שלש שנים, אם באמת²⁷ היה לך שטר ולא נזהר בו, אמה הפסדת על עצמך.

(23) שם לח: (24) שראובן לא היה בה כלל. (25) שמעון

משתמשים בתצורתיהן: דר בה, ומשפירה לאחרים, ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו: חצר זו שתחת ידך שלי היא, ושכניה היא בידך או שאולה, והשיבו ראובן: שלך היתה, ואמה מכרתה לי או נתתה לי במתנה, אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו - נשבע ראובן הסת³ ונעמד במקומו⁴. אבל אם הביא שמעון עדים שהצר זו שלו היתה - הרי היא בחזקת שמעון, ואומרים לראובן: הבא ראיה שמכרה לך או נתנה לך; ואם לא הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.

(2) מימרא של רב נחמן (בבא-מציעא קב:): "קרקע בחזקת בעליה עומדת". ושנינו בבבא-בבא (כח:): "חזקת הבתים וכו' חזקתן שלש שנים", פירוש, אם החזיק בהם אדם שלוש שנים כפי התנאים המבוארים שם במשנה ובגמרא - הרי הם בחזקתו, אבל בפחות משלוש שנים אין דין חזקה. (3) שיטת רבינו (למעלה פ"ה ה"א), שקרקעות נתמעטו רק משבועת התורה, אבל היסת נשבעים גם על הקרקעות. (4) החצר תישאר בידו. כן כתב הר"ף בהלכותיו שם, ומוכיח זאת מסוגיית הגמרא שם. וגם הרא"ש פסק כמותו.

ב. במה דברים אמורים⁵ שמצריכין ראובן להביא ראיה או יסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה; אבל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע שלש שנים רצופות, ונהנה בכלה כדרך שנהנין כל אדם באותה קרקע⁶, והוא⁷ שהיה אפשר לבעלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק ולא מחו בו - מעמידין אותה ביד ראובן, וישבע ראובן הסת⁸ שמכרה לו שמעון או נתנה לו ויפטר. מפני שאומרים לו לשמעון: אם אמת אמה טוען שלא מכרת ולא נתת, למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכיירות ולא שטר משכונה, ולא מחית בו⁹. טען ואמר¹⁰: מפני שלא הגיע אלי הדבר¹¹, שהרי הייתי במדינה רחוקה - אומרים: אי אפשר שלא יגיע לידך הדבר בשלש שנים; וכיון שהגיע לך היה לך למחות בפני עדים¹², ותודיע אותם: שפלוני גזל אותי ולמחר אתבענו בדין; הואיל ולא מחית, אמה הפסדת על עצמך. לפיכך, אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן ובין המקום שהיה בו שמעון¹³, אפלו אכלה ראובן עשר שנים - מוציאין אותה מתחת ידו וחוזרת לשמעון, מפני שיכול לומר: לא ידעתי שזה משתמש בקרקעי¹⁴.

(5) משנה וגמרא שם. (6) וטוען שקנה אותה או קיבל אותה במתנה ואבד שטרו. (7) וזה נאמר (בתנאי). (8) כתב במגיד-משנה, שיש חולקים וסוברים שאם החזיק בשדה

יכול לטעון. (26) וכל אחד מספר לחברו. (27) אם אמת הדבר.

1 ו. לפיכך²⁸, אם מִחָה שִׁמְעוֹן בִּפְנֵי עֲדִים וְאָמַר
2 לָהֶם: אֵל תּוֹצִיאוּ דָבָר זֶה מִפִּיכֶם - אֵין זֶה מִחָהָ²⁹.
3 אָבֵל אִם אָמְרוּ הָעֲדִים מַעֲצָמָן: אֵין דָּבָר זֶה יוֹצֵא
4 מִפִּינוּ - הָרִי גַם זֶה מִחָה; שֶׁהַדָּבָר שָׁאִין אָדָם מַצִּיחַ
5 עָלָיו אוֹמְרוֹ שְׁלֵא בְכוּנָה³⁰. וְכֵן אִם צִוָּה לְעֲדִים
6 וְאָמַר לָהֶם: אֵל תּוֹדִיעוּהוּ³¹, אוֹ שֶׁאָמְרוּ הֵן מַעֲצָמָן:
7 אֵין אָנּוּ מוֹדִיעִין אוֹתוֹ³² - גַּם זֶה מִחָה הִיא; אָף
8 עַל פִּי שָׁאִין מוֹדִיעִין אוֹתוֹ, מוֹדִיעִין הֵם לְאַחֲרִים,
9 וְדָבָר זֶה יִגִּיעַ אֵלָיו.

(28) משום שאמרנו בהלכה הקודמת, שמחאה שלא בפני המחזיק מועילה, ונימקנו שהמחאה מגיעה לידיעתו על-ידי חבריו. (29) שהרי העדים לא פרסמו את המחאה. (30) אינו שם לב למה שאמר לפני כך שלא יפרסם מה שאין-כן כשציווה עליהם המחאה שלא יגלו, שאין דרכו של אדם הגון לגלות דברים שנמסרו לו, וציוו בצדם שלא לגלותם. פסק כרב הונא בר רב יהושע, שם לט. (31) כרב פפא שם, שסגנון זה משמעותו שלא יגלו למחזיק, אבל לאחרים רשאים לגלות. (32) בבא זו מיותרת, שהרי כבר אמרנו, שאפילו אמרו אין דבר זה יוצא מפינו - הרי זו מחאה. [בגמרא שם נאמר דין זה בשם רב פפא, שדעתו היא שגם אם אמרו העדים מעצמם: אין דבר זה יוצא מפינו - אין זו מחאה, משום שהעדים יקיימו הבטחתם, ולפיכך הוצרך לנמק הדין שלפנינו משום שהבטיחו רק שלא יאמרו למחזיק עצמו, אבל לאחרים יאמרו, והרי האחרים יספרו לחבריהם וכן הלאה ויגיע הדבר לאזני המחזיק, אבל לדעת רבינו שפסק כרב הונא בר רב יהושע, שאין אדם שם לב למה שאמר מעצמו בלי שנצטווה על זה מאחרים - הרי דין זה מיותר לגמרי].

10 ז. בִּיצֵד הַמִּחָה? אוֹמְרִי³³ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: פְּלוֹנִי שֶׁהוּא
11 מְשַׁתְּמֵשׁ בְּחֻצְרִי אוֹ בְּשָׂדִי גִזְלָן הוּא, וְלִעֲתִיד אָנִי
12 תוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם: שְׁכוּרָה הִיא
13 בְּיָדוֹ אוֹ מִשְׁכּוּנָה, וְאִם יִטְעֵן עָלַי שֶׁמְכַרְתִּי אוֹ נִתְתִּי,
14 אָנִי תוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין, וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה - הָרִי זֶה
15 מִחָהָ³⁴. אָף עַל פִּי שְׁלֵא מִחָה בְּמִדְיָנָה זֶה שֶׁהַחֲזִיק
16 בָּהּ זֶה. אָבֵל אִם אָמַר לָהֵן: פְּלוֹנִי שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ בְּחֻצְרִי
17 גִזְלָן הוּא - אֵין זֶה מִחָה; שֶׁהָרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר:
18 בְּשִׁשְׁמֵתִי אֶמְרִתִּי שֶׁמָּא חָרַף אוֹתִי בְּלִבִּי, וְלִפִּיכָךְ
19 לֹא נִזְהַרְתִּי בְּשִׁטְרִי.

(33) מימרא של רב זביד, שם לח: (34) מלשונו משמע, שאם לא סיים: "ואתבענו בדין" אין זו מחאה. וכן דעת רבינו חננאל (מובאה ב'טור' שם ס' קמו). וב'תוספות' שם ד"ה ולמחר, כתבו בשם ר"י, שאפילו לא סיים כך, אלא אמר פלוני הוא גזלן שאוכל פירות שדי - הרי זו מחאה. וה'טור' שם והרא"ש אביו, פסקו כר"י. [ב'בית יוסף' שם כתב, שאפשר לפרש גם דברי רבינו, כמו שפירשו ה'תוספות' והרא"ש דברי רב זביד, שאמר: "ולמחר נקיטנא

ליה בדינא" ופירשו, שלא דווקא אמר, אלא זה כמובן מאליו שיתבענו בדין. ונראה לי להוסיף, שרבינו הוכרח לסיים "ואתבענו בדין" משום שלא הדגיש שזה אוכל פירות שדהו שלא כדין (בגזלותא) אלא אמר: "פלוני שהוא משתמש בחצרי - גזלן הוא". ואפשר לפרש, שרצה למסור בדיק את מי הוא מחרף, ונתן סימן שהכוונה לאדם המשתמש בחצרו, ולא התכוון כלל לומר שגזל את החצר, ולפיכך אין זו מחאה אם לא אמר "ואתבענו בדין", אבל כשאמר: הוא אוכל פירות שדה שלי בגזלות - מודה רבינו שזו מחאה.

20 ח. מִחָהָ³⁵ בִּפְנֵי שְׁנַיִם - מִחָהָ³⁶; וְכוּתְבִין³⁷, אָף
21 עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לָהֶם כְּתוּב³⁸. וְכִיּוֹן שֶׁמִּחָהָ³⁹ בְּשָׁנָה
22 רִאשׁוֹנָה - אֵינוֹ צָרִיף לְחֹזֵר וּלְמַחֲזוֹת בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.
23 אָבֵל צָרִיף שְׁלֵא יִהְיֶה בֵּין מִחָהָ לְמִחָהָ שְׁלֵשׁ
24 שָׁנִים גְּמוּרוֹת. לְפִיכָךְ צָרִיף לְמַחֲזוֹת בְּסוֹף כָּל שְׁלֵשׁ
25 שָׁנִים⁴⁰. וְאִם מִחָה, וְעַמֵּד שְׁלֵשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת, וְאַחֲרֵי
26 כָּךְ מִחָה - אֵינָה מִחָהָ.

(35) שם לט - מ. (36) יש לה תוקף מחאה, ואינו צריך למחות בפני שלושה. מחלוקת אמוראים שם בשיטתו של רבי יוחנן, ופסק רבינו כרבא ורב נחמן. (37) העדים כותבים, שפלוני מיחה בפלוני ומוסרים את הכתב למוחה, שתהיה בידו הוכחה. (38) בפכ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ה, ובפכ"ד ה"א, אמרנו שאין כותבים שטר שלא בפני האדם שהשטר הוא לחובתו, ולמה כותבים מחאה שלא בפני המחזיק? ועוד, מה יועיל הכתב? הרי עדות בכתב אינה עדות? ב'תוספות' שם ד"ה מחאה, ביארו שתקנת חכמים היא לבטל החזקה בכל שהוא, ולהחזיר הקרקע לידי בעליה. ואפשר לתרץ עוד, שלפעמים העדים אינם זוכרים את המחאה, ונזכרים כשרואים את כתב ידם, ובית-דין מקבלים עדות כזו, כמבואר בהלכות עדות פ"ח ה"א וה"ה. [בגמרא שם לח: אמרו בשם שמואל, שמחאה צריכה להיות בפני עדים היכולים להודיע למחזיק, להוציא חולים או זקנים. ורבינו אינו פוסק כמותו, שהרי כתב למעלה ה"ה: "חברך יש לו חבר וכו'", ואין צורך שעדי המחאה עצמם יוכלו למסור לו. ואף-על-פי שכלל בדינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - כאן אין הלכה כמותו, מפני שאמוראים אחרונים חולקים עליו, כמבואר בה"ה (רא"ש שם)]. (39) כרב, שם לט: (40) שם, אמר רבא: הלכתא: צריך למחות בסוף כל שלש ושלש (כבר קפרא). אמנם רבי יוחנן שם פקפק בשמועתו של בר קפרא, אבל לא חלק עליה בפירוש (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ח).

27 ט. הִבִּיא⁴¹ רְאוּבֵן⁴² עֲדִים, שֶׁזֶה שִׁמְעוֹן בָּעַל הַשָּׂדֶה
28 קִבֵּץ פְּרוֹת שָׂדֶה זֶה וְנִתְּנָם לוֹ - תַּעֲמֹד הַשָּׂדֶה בְּיַד
29 רְאוּבֵן, וְאֶפְלוּ טַעֵן שֶׁשִׁמְעוֹן מְכָרָה לוֹ אוֹ נָתַן לוֹ
30 הַיּוֹם⁴³; שֶׁאֵלּוֹ לֹא מְכָר אוֹ נָתַן, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת
31 רְאוּבֵן בְּשָׂדֶה זֶה וְנִתְּנָן לוֹ פְּרוֹתֶיהָ⁴⁴.

(41) מימרא של רב אבא, שם לה: (במגיד-משנה גורס "רבינא"). (42) המחזיק. (43) ולא החזיק שלש שנים. (44) שם.

שנה, ועברו שלש שנים ולקט רק שני יבולים - אין כאן חזקה, אבל בפחות משלוש שנים - מודה לרב שאין זו חזקה, אפילו אכל שלושה יבולים ויותר (ראה רשב"ם שם). והרא"ש וכן ה'טור' חו"מ סי' קמא קיבלו פירוש זה, ובהתאם לכך פסקו שגם בבית הבעל ובשדה אילן אין חזקה בפחות משלוש שנים (מיום ליום). (16) כשנוטעים אילנות, משאירים מקום פנוי בין אילן לאילן, כדי שטח יניקה, וכשאין ביניהם שטח פנוי מתאים - מתייבשים מחמת מחסור חמרי מזון. (17) ויעקור אותם. (18) כרבא, שם.

- ב. הביא עדים¹⁹ שְהִיהָ דָר בְּחֶצֶר זו שלש שנים או שְהִשְׁכִּירָה²⁰ שלש שנים - הרי זו חֲזָקָה. טען פֶּעַל הַחֶצֶר²¹ ואמר: שָׂמָא לֹא שָׁכַן בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה²², או שָׂמָא אֵלּוּ שְהִשְׁכִּירָה לָהֶם לֹא שָׁכְנוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה - הרי זו טענה; ואומרים למחזיק: או תביא עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה או הסתלק. אפלו באו עדים ואמרו: לנו השפיר ואנו דרנו בה ביום ובלילה, וטען פֶּעַל הַשָּׂדֶה ואמר: יביאו עדים שדרו בה ביום ובלילה - צריכין אלו השוכרין להביא ראיה²³ שדרו בה תמיד; וְשָׂדֶה הַדָּבָר תְּלוּי בָּהֶן, ואין תְּלוּי בְּטַעֲנַת הַמַּחְזִיק כְּדִי שְׁיַעֲדוּ לוֹ²⁴.

(19) שם כט. (20) צ"ל שהשכירה, פירוש הוא השכיר את החצר לאחרים, והם דרו בה שלש שנים. (21) כמר זוטרא, שם. (22) מר זוטרא שם אמר: "ואי טעין ואמר לייתי תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובלילא - טענתיה טענה (בעברית): ואם טען ואמר יבואו שני עדים ויעידו שדר בה ביום ובלילה - טענתו טענה". ומפרש רבינו שהכוונה לטענת 'שמא'. [והרשב"ם שם מפרש, שאין מחייבים את המחזיק להביא עדים שדר בחצר גם בלילה, אלא שהמערער טוען טענת 'ברי' שלא דר בלילה, אבל טענת 'שמא' אינה טענה לענין זה. והרא"ש קיבל דעת הרשב"ם, וכן פסק ה'טור' שם סי' קמ]. ואם לא טען - אין בית-דין טוענים לו (ראה ההלכה הבאה). (23) עדותם אינה מספיקה אפילו כשאנים מעוניינים בדבר (בלשון הגמרא: נוגעים בעדותם), כגון שלא שילמו עדיין דמי השכירות ושואלים את הדיינים למי לשלם - למחזיק או למערער, ומכל-שכן כששילמו כבר למחזיק, ואם יזכה המערער בדין יהיה עליהם לשלם לו שנית דמי השכירות ולטרוח לתבוע לדין את המחזיק שיחזיר להם כספם. רבינו מפרש, שמר זוטרא אמר דבריו בקשר לדברי רבא שם, שהשוכרים יכולים להעיד כשלא שילמו עדיין דמי השכירות ואינם נוגעים בעדותם, ועל זה הוסיף מר זוטרא, שאם טען המערער: יביא המחזיק עדים שדר בחצר ביום ובלילה - מקבלים טענתו, משמע שאפילו כשלא שילמו עדיין, ולפיכך הוסיף רבינו נימוק שכוחו יפה גם כשלא שילמו: "שזה הדבר וכו'". (24) בלחם-משנה ביאר כוונת רבינו, מכיון שהם מעידים מה שהם בעצמם עשו - אין תוקף לעדות זו, ואף-על-פי שאינם מעוניינים אישית בעדותם, שאין אדם מעיד על עצמו, אלא על מעשי אחרים. ומה שכתב רבינו בפט"ו מהלכות עדות ה"ה, ששוכר מעיד לפני ששילם דמי שכירות, המדובר כשמעיד שראה שזה

- י. טען⁴⁵ שָׂמָעוֹן וְאָמַר: אָמַת הִיא הַדְּבָר⁴⁶, וּלְפָרוֹת הוֹרְדָתִיר⁴⁷, וְשָׁלוּ הָיוּ הַפְּרוֹת, אָבֵל הַגּוֹף⁴⁸ לֹא מִכְרָתִי - נֶאֱמַר, וְחוֹזֵר לְשָׂמָעוֹן; אֲלֹא אִם בֶּן אָבִלָה רְאוּבֵן בְּפָנָיו שָׁלַשׁ שָׁנִים וְלֹא מִתָּה בּוֹ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁴⁹.

(45) כרב זביד, שם. (46) שאני בעצמי עזרתי לראובן לקחת את הפירות. (47) מכרתי או נתתי לו במתנה את הפירות. (48) השדה עצמה. (49) למעלה ה"א וה"ב.

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין אכילת שני חזקה וכמה הם שני חזקה. ודין מחזיק בחלק אחד שלא החזיק בכל, ודין אחד החזיק בקרקע ואחד בפירות.

- א. שלש שנים² שָׂאֲמָרְנוּ - מיום ליום. אפלו היו חסרים יום אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו מִמְּנָה. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים³? בְּקִרְקָעוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין פְּרוֹת תְּמִיד⁴, כְּגוֹן הַבְּתִים⁵ וְהַחֲצֵרוֹת, וְהַפְּרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְהַמְּעָרוֹת, וְהַחֲנִיּוֹת וְהַפְּנִדְקוֹת⁶ וְהַמְּרַחְצָאוֹת, וְהַשּׁוֹכְכוֹת⁷ וּבְתֵי הַבְּדִין⁸, וּשְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין שֶׁמִּשְׁקִין אוֹתָהּ תְּמִיד וְזוֹרְעִין בָּהּ וְנוֹטְעִין, וְהַגְּנוֹת וְהַפְּרָדְסִין⁹, וְכֵן עֲבָדִים מְהֻלְכִין, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ¹⁰. אָבֵל שְׂדֵה הַפֶּעַל, שֶׁהִיא שׁוֹמֶה מִמֵּי גְשָׁמִים בְּלֵבָד¹¹, וּשְׂדֵה אֵילָן¹² - אֵינָה מִיּוֹם לְיוֹם; אֲלֹא בֵּינָן שְׂאֲכָלוּ שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת¹³ מִמֵּין אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ כְּשֶׁשֹּׁלֵשׁ שָׁנִים. כִּיצַד? הֲיִתָּה שְׂדֵה תְּמָרִים וְגִדְרָה¹⁴ שְׁלֹשׁ גְּדִירוֹת, או שְׂדֵה עֲנָבִים וּבְצֹר שְׁלֹשׁ בְּצִירוֹת, או שְׂדֵה זֵיתִים וּמִסַּק שְׁלֹשׁ מְסִיקוֹת - הָרִי אֵלּוּ כְּשֶׁשֹּׁלֵשׁ שָׁנִים¹⁵, וְהַחֲזִיק. וְאֶפְלוּ הָיוּ הָאֵילָנוֹת רְצוּפִין וְלֹא הָיָה בִּינְיָיִן הַרְחָקָה כְּרֹאיוֹ¹⁶, שֶׁהָרִי סוֹפֵן לִיבֶשׁ¹⁷, הוֹאִיל וְאוֹכֵלֵן שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת - הַחֲזִיק¹⁸.

(2) משנה, שם כח. (3) רבינו מונה כאן כמה דברים שלא נמנו במשנה, ונלמדים מן הכלל ששנו: "וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר". (4) ולא תקופות מסוימות בלבד. (5) שמכניסים שכר דירה. (6) אכסניות, מלונות. (7) והיונים פרות ורבות וגדלות בהם, ומביאות רווח לבעליהן בכל תקופות השנה. (8) שסוחטים בהם זיתים להוציא שמנם. (9) בכל אלה עסוקים הבעלים במשך כל השנה. (10) למעלה פ"י ה"ד. (11) והבעלים אינם טורחים בה אלא בתקופת חרישה וזריעה בתחילת שנת העבודה ובשעת איסוף היבול. (12) שפירות אילנותיה נקטפים בפרק אחד. (13) שלושה יבולים. פירות האילן נקראים גם כן תבואה, שנאמר (דברים כב): "ותבואת הכרם". (14) קטיפת תמרים נקרא גדירה, של ענבים - בצירה, ושל זיתים - מסיקה. (15) ואף-על-פי שטרם עברו שלש שנים. כשמואל שם לו: בדעת חכמים. ופירש רבינו, ששמואל בא לגרוע משלוש שנים, ואמר שמספיקים שלושה יבולים. [ויש מפרשים, ששמואל לא בא לגרוע אלא להוסיף, שאם אכל פירות אילנות שאינם עושים פירות כל

ה. שְׁנֵי שְׁתַּפִּין³⁴ שֶׁהִחֲזִיקוּ בַּשָּׂדֶה שֵׁשׁ שָׁנִים, הָאֶחָד
אֶכְלָה רֵאשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנִי אֶכְלָה
שְׁנִיָּה וְרִבִּיעִית וְשְׁשִׁית - לֹא עָלְתָה חֲזָקָה לְאֶחָד
מֵהֶם; שֶׁהָיָה בְּעַל הַקֶּרֶקַע אוֹמֵר: כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רָאִיתִי
וְלֹא שָׁמַעְתִּי שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ אָדָם אֶחָד שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה,
מִפְּנֵי זֶה לֹא מַחֲזִיתִי³⁵. לְפִיכָךְ, אִם כָּתְבוּ אֵלָיו
הַשְּׁתַּפִּין שֶׁטֶר בִּינֵיהֶן שִׁשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה
- כִּיּוֹן שֶׁעָבְרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים עָלְתָה לָהֶן חֲזָקָה³⁶;
שֶׁהַשֹּׁטֵר יֵשׁ לוֹ קוֹל³⁷, וְהוּאִיל וְלֹא מָחָה - אֶבְדַּ
זְכוּתוֹ. וְהוּא הָדִין לְעַבְדֵּי שֶׁהִחֲזִיקוּ בּוֹ שָׁנִים,
וְנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, אִם כָּתְבוּ שֶׁטֶר בִּינֵיהֶן
- הֲרִי הִחֲזִיקוּ.

(34) שם עמוד ב, מעשה שהיה. (35) משום שראיתי שאין
איש משתמש בה כדרך המחזיקים. בגמרא שם, נימק רבא:
השותפים השתמשו בה לסירוגין, כדי שלא יחזיק בה אחד
מהם בשלוש שנים רצופות ויטעון קניתי חלק שותפי, וכשם
שאינן כאן חזקה לשותף נגד חבירו, כך אין זו חזקה לגבי
בעל הקרקע. כנראה לא ראה רבינו בזה נימוק משפטי,
שהרי השותפים אין להם חזקה זה על זה (ראה משנה, שם
מב). אלא הסבר הגיוני להפסיק דעתם של השותפים, ולכן
מסר כאן נימוק אחר. ומוכן שאינו שולל הסברו ההגיוני של
רבא. (36) שם. בגמרא שם, נאמר סתם: "אבל כתיב
עִיטָרָא (=שטר) קָלָא אֵית לֵיה". ולא נתבאר אחר כמה שנים
הרי זו חזקה. ברשב"ם שם מביא שלש שיטות בדבר: א.
לאלתר, אם לא מיחה, משום שכוודאי שמע שנכתב ונחתם
שטר שותפות על שדה שלו, והיה לו למחות; שיטה ב:
אחר שש (יותר נכון: חמש), כדי ששותף אחד יחזיק שלש
שנים, ואלמלא השטר אין כאן חזקה, מכיון שלא החזיק
רצופות; שיטה ג - והיא שיטת רבינו, רבינו יונה והרא"ש
וה"טור' חו"מ סי' קמ - ששלוש שנים מספיקות. והביאו
ראיה מברייתא שם מא: "שלושה לקוחות מצטרפין", ואמר
רב - וכולן בשטר (ראה הלכה ו). (37) וידע בעל הקרקע
ששותפים הם, ומחזיקים בשדה ברציפות.

ו. אֶכְלָה³⁸ שָׁנָה זֶה הַמַּחֲזִיק וּמִכְרָה, וְאֶכְלָה הַלּוֹקֵחַ
שָׁנָה וּמִכְרָה³⁹ לְלֹקֵחַ שְׁנִי, וְאֶכְלָה שָׁנָה: אִם מָכְרוּ זֶה
לְזֶה בַּשֹּׁטֵר - שֶׁלִּשְׁתֵּן מַצְטָרְפִין, וְהָיָה זֶה חֲזָקָה,
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָחָה⁴⁰; וְאִם מָכְרוּ שֶׁלֹּא בַּשֹּׁטֵר - אֵינָהּ
חֲזָקָה; שֶׁהַבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים אוֹמְרִים: כִּיּוֹן שֶׁלֹּא
עָמַד בָּהּ אִישׁ אֶחָד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא הִצְרַכְתִּי
לְמַחֲוֹת⁴¹.

(38) ברייתא שם, הובאה בהלכה הקודמת. (39) הלוקח.
(40) ושטר יש לו קול, וידע ששלשתם מכוח אחד באו.
(41) ולא ידעתי שזה מכר לזה, והלוקח מכר ללוקח שני.

ז. אֶכְלָה הָאֶבֶד⁴² שָׁנָה, וְהַבֶּן⁴³ שְׁתִּים; הָאָב שְׁתִּים,
וְהַבֶּן שָׁנָה; הָאָב שָׁנָה, וְהַבֶּן שָׁנָה, וְהַלּוֹקֵחַ מִן הַבֶּן
שָׁנָה - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁴⁴. וְהוּא שֶׁלֹּקֵחַ בַּשֹּׁטֵר⁴⁵.

(42) ברייתא שם מב. (43) שירש את אביו. (44) רבינו

קנה או שכר, שאינו מעיד על מעשה עצמו, אבל במעיד על
החזקה אינו נאמן. [ישנן גירסאות שונות בסוגיא זו
ופירושים שונים, שלא כאן המקום לבארם. ראה 'תוספות'
שם ד"ה אמר, ר' בית יוסף' חו"מ סי' קמ].

ג. הִיָּה²⁵ זֶה הַמַּחֲזִיק אוֹ הַעֲדִים שֶׁדָּרוּ בָּהּ מִן
הַרוֹכְלִין הַמַּחֲזִירִין בְּעִירוֹת וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן - טוֹעֲנִין
אוֹתוֹ²⁶ לְבִתְחִלָּה, וְכַשִּׁיבִיא עָדֵי חֲזָקָה, אוֹמֵר לוֹ²⁷:
הֲבֵא עֲדִים שֶׁהֵייתָ מַחֲזִיק בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחֲצֹרוֹת וּבְתֵמִים וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהֵן
עֲשׂוּיֹת לְדוֹר בְּתוֹכָן בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה; אֲבָל הַחֲנִיּוֹת²⁸
שֶׁל תַּגְרִים וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵין דָּרִין בָּהֶן אֲלָא בַּיּוֹם
- כִּיּוֹן שֶׁדָּר בָּהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם הֲרִי זֶה חֲזָקָה.

(25) שם עמוד ב, אמרו: "ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין
בעירות". (26) מה שאמרו "ומודה מר זוטרא", מפרש
רבינו, שאף-על-פי שאמר שאין בית-דין טוענים לו, מודה
הוא ברוכלים, שטוענים לו. וכן פירש רשב"ם שם.
[וב'נמוקי יוסף' כתב, שגם רבינו יונה ורבינו נסים מפרשים
כך]. וטעמו של דבר, מבואר ברשב"ם: אפשר הדבר, שזה
המחזיק יודע שהרוכל דרכו להיות מחוץ לעירו זמן רב
ולהתעכב בביתו זמן קצר, ולפיכך הוא מחזיק בבית
כשהרוכל הוא מחוץ לעיר ועוזב אותו כשזה בא לעיר,
ומשום כך לא הרגיש הרוכל שמישהו מחזיק בביתו.
(27) נראה שצ"ל: אומרים לו, היינו הדיינים אומרים למחזיק
שצריך להביא עדים שהשתמש ביום ובלילה. (28) שם
אמרו: "ומודה רב הונא, בחנותא דמחוזא". פירוש, רב הונא
שאמר שצריך להביא עדים שהשתמש שלש שנים ברציפות
- מודה בחנויות שעשויות להשתמש בהן בימים בלבד,
שמספיקה עדות של שימוש ביום במשך שלש שנים.
[ב'תוספות' שם ד"ה ומודה, פירשו שצריך חזקה של שש
שנים ביום, ויצטרפו לשלוש שנים שלימות, שלא אמרו
שלוש מקוטעות (בלתי שלימות) מספיקות, אלא בלתי
רצופות. והסכים לדעתם הראב"ד בהשגותיו כאן].

ד. שְׁלֹשׁ שָׁנִים²⁹ שֶׁאֲמַרְנוּ, צָרִיךְ שֶׁהָיָה רְצוּפוֹת זֶה
אַחֵר זֶה. הֲרִי שֶׁהִחֲזִיק בַּשָּׂדֶה וְזָרְעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה³⁰
שָׁנָה וְזָרְעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה שָׁנָה, אֶפְלֹ עֲשֶׂה בֵּן כְּמָה
שָׁנִים³¹ - לֹא הִחֲזִיק. הִיָּה דִּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם
לְהוֹבִיר³², אִף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתָן זֹרְעִין שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה
וּמִקְצָתָן זֹרְעִין שָׁנָה וּמוֹבִירִין שָׁנָה - הֲרִי זֶה
הִחֲזִיק; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא הוֹבִירְתִּי אוֹתָהּ אֲלָא
כְּדִי שֶׁתַּעֲשֶׂה הִרְבָּה בְּשָׁנַת הַזֵּרִיעָה³³.

(29) שם. (30) לא זרעה. (31) אפילו אם זרעה שלש שנים.
(32) כדי שלא להכחיש את הקרקע יותר מדי. (33) שדה
שלא נזרעה שנה אחת, מוציאה בשנה שאחריה יכול מוגדל.
וכתב הרשב"ם, שאפילו במקום שמובירים - אין שנת
ההוברה מובאת בחשבון שני החזקה. ובמגיד-משנה מבאר,
שגם דעת רבינו כך, ומכאן, שצריך להחזיק בה לא פחות
מחמש שנים, ויזרע ראשונה שלישיית וחמישיית (ראה 'טור'
(שם).

13 י. זָרַעָה⁵⁸ וְלֹא הָרִוּיחַ בָּלֹם, אֲלֹא זָרַע כּוֹר וְאָסַף
14 כּוֹר - לֹא הִחְזִיק, שֶׁהָרִי לֹא נִהְיָה.

(58) שם.

15 יא. אֲכָלָה⁵⁹ שְׁחַת⁶⁰ - לֹא הִחְזִיק⁶¹. וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם
16 דִּרְכָן לְזָרַע לְשַׁחַת מִפְּנֵי שְׂדֵמִיו יִקְרִין⁶² - הָרִי זֶה חֲזָקָה.

(59) מימרא של רב יוסף, שם. (60) קצר את התבואה לפני שבשלה, כדי להאכילה לבהמה. (61) סבור היה בעל השדה, שזה מפקד להשתמש בשדה כדרך העולם, מפני שירד לה בגולנות ולא חשש שיטעון: קניניה, ולפיכך לא מיחה. (62) במקום זה השחת ביוקר. בגמרא שם, נתן רבא דוגמא את מקום מושבו מחוזה, שתושביה היו עשירים ומקיימים הרבה בהמות, ולפיכך המספוא ביוקר.

17 יב. אֲכָלָה⁶³ עָרְלָה⁶⁴ שְׁבִיעִית⁶⁵ וְכִלְאִים⁶⁶, אָף עַל פִּי
18 שְׁנֵהֶנָּה בַּעֲבָרָה - הָרִי זֶה חֲזָקָה⁶⁷.

(63) ברייתא שם. (64) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתן, אסורים באכילה ובהנאה, ונקראים - ערלה, מלשון הכתוב (ויקרא יט, כג): וערלתם ערלתו את פרו. (65) פירות שגדלו בשנת השמיטה והם הפקר, ואין לבעל השדה בהם יותר זכות מלאחרים. (66) תבואה שנזרעה בכרם, נאסרו פירות הגפן והזרעים באכילה ובהנאה. (67) שתי גירסאות בברייתא זו: רשב"ם שם גורס: "אינה חזקה" (וכן נדפס בספרי הגמרא שבידנין), ורבינו חננאל (מובא ב'תוספות' שם ד"ה הכי) גורס: "הוה חזקה". ברור שרבינו קיבל גירסת רבינו חננאל. ולגירסא זו שני פירושים: ה'תוספות' שם שמפרשים אכילה באיסור אינה חזקה, והמדובר כאן כשאכל הזמורות (ענפים דקים הראויים למאכל בהמה) שמותרים בשנות הערלה. ובכלאים שגם הזמורות אסורים (פסחים כו:), המדובר כשלא הוסיפו הזמורות אחר הזריעה אחד ממאתים שהיה בהן לפני הזריעה, ובטלה ההוספה, כמבואר בפסחים כה. שכלאי הכרם בטלים במאתים של היתר, והפירות הוסיפו מאתיים ונאסרו. והדבר טבעי, שיחס ההוספה של הפירות מרובה על יחס הוספת הזמורות. ומשום שכל פירות שדות אלו אסורים, ואין הנאה אחרת בהיתר מאשר הזמורות - אכילתן היא חזקה, ואין זה דומה לאכלה שחת שבהלכה הקודמת, שאפשר להמתין ולאכול התבואה (וכן היא דעת הראב"ד בהשגותיו, וגם ה'טור' שם פסק כמותם). ורבינו מפרש שאכילת איסור היא חזקה. ובמגיד-משנה מסביר שיטתו, שדוחק הוא לפרש כלאי הכרם באופן אחר מערלה ושביעית שהמדובר בהן כשכל הזמורות גדלו באיסור. וגם לא נראה בעינינו לומר, שהפירות הוסיפו מאתיים והזמורות לא.

19 יג. הָיָה הַמָּקוֹם⁶⁸ שֶׁהִחְזִיק בוֹ סֵלַע אוֹ חֲלָמִישׁ⁶⁹,
20 שְׂאִינֹו רָאוּי לְזָרְעָה - צָרִיךְ לְהִנּוֹת בוֹ בְּדָבָר הָרָאוּי
21 לוֹ, כְּגוֹן שִׁישׁוּט בוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בוֹ בְּהֵמָה
22 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם לֹא נִהְיָה בוֹ בְּכָל אוֹתָן הַשָּׁלֹשׁ
23 שָׁנִים בְּדָבָר הָרָאוּי לוֹ - לֹא הִחְזִיק.

(68) שם כט: (69) בגמרא כתוב: "צונמא", פירוש: שדה

כתב סתם: "והבן", ומשמע בין גדול ובין קטן. ואין בזה סתירה להאמור לקמן (פי"ג ה"ב) שאין חזקה לקטן, משום שכאן התחיל האב לאכול, והכל יודעים שהבן ממשיך כיורשו של אביו (מגיד-משנה). (45) שבלי שטר לא יצא קול לאותה מכירה, ולא ידע בעל השדה שיש קשר בין המחזיקים בשנתיים הקודמות ובין המחזיק בשנה השלישית.

1 ח. אֲכָלָה בְּפָנֵי הָאֵב⁴⁶, שֶׁהָיָה פֶּעַל הַשָּׂדֶה, שָׁנָה,
2 וּבְפָנֵי בְנוֹ שְׁתֵּים; אוֹ בְּפָנֵי הָאֵב שְׁתֵּים, וּבְפָנֵי הַבֵּן
3 שָׁנָה; אוֹ בְּפָנֵי הָאֵב שָׁנָה, וּבְפָנֵי בְנוֹ שָׁנָה, וּבְפָנֵי
4 לִוְחָת מִן הַבֵּן שָׁנָה - הָרִי זֶה חֲזָקָה⁴⁷. וְהוּא⁴⁸ שְׂמִכְר⁴⁹
5 הַבֵּן זֶה הַשָּׂדֶה בְּכָלל שְׂדוּתֵינוּ⁵⁰, שֶׁהָרִי לֹא הִפִּיר
6 הַמִּחְזִיק שְׁנֵם מְכָרָה⁵¹ וּלְפִיכָךְ לֹא נִזְהָר בְּשִׁטְרוֹ; אֲבָל
7 אִם מְכָר הַבֵּן שָׂדֶה זֶה בְּפָנֵי עַצְמָה - אֵין לָךְ מִחְזָה
8 גְּדוּלָה מְזִי⁵².

(46) שם. (47) ודווקא כשהבן גדול, אבל אם הוא קטן אין זו חזקה, שהרי אין מחזיקים בנכסי קטן (לקמן פי"ד ה"ו), ואף-על-פי שהתחיל לאכול בחיי האב. ואין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, ושלא חילקנו בין בן גדול לקטן, שהרי שם הקטן הוא המחזיק, ובעל השדה המערער הוא גדול. אמנם רבינו סתם גם כאן ולא חילק בין גדול לקטן, אבל מוכרחים אנו לפרש כמו שפירשנו, שהרי גמרא מפורשת היא (כתובות יז:): משכחת לה (תמצאו אפשרות שלא יהיה נאמן לטעון קניתי את השדה אף-על-פי שהחזיק בה שלש שנים) כשאכלה שתיים בחיי האב ואחת בחיי הבן, וכדבר הונא, דאמר רב הונא: אין מחזיקים בנכסי קטן (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (48) בתנאי. (49) שם. (50) כלומר, מכר כל שדותיו סתם, ולא פירש שגם שדה זו מכר, והלוקח טוען קניתי גם את זו, ואפילו אם הבן - המוכר מודה. (51) ויכול לטעון לא עלה על דעתי שמכרת שדה זו שקניתי מאביך (ע"פ פירוש רשב"ם שם). [ב'טור'] שם סי' קמד כתב, אפילו כשפירש גם שדה זו בין אחרות - לא יצא הקול על שדה זו, ראה ב"ח שם. (52) כשמכר השדה לאחרים, גילה דעתו שזה מחזיק בה שלא כדין. רבינו לא התנה כאן שמכר בשטר, כמו שכתב בה"ו ובה"ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר - גם כן נחשבת כמחאה. וה'טור' שם כתב, שכן פסקו הר"י והרמ"ה, והסבירא מסייעת לשיטתם שהרי מחאה בפני שני עדים מועילה ואפילו בלי שטר (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה).

9 ט. נִרְהָ⁵³ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, אֲפֹלוּ בְּמָה שָׁנִים, הוֹאִיל
10 וְלֹא נִהְיָה בָּהּ - אֵינָה חֲזָקָה⁵⁴. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ⁵⁵
11 שְׁבִילֵי הַמַּיִם⁵⁶ וּפְתַח וְשָׁדַד⁵⁷ בְּלִבָּהּ, הוֹאִיל וְלֹא אֲכָל
12 פְּרוֹת - אֵינָה חֲזָקָה.

(53) חרשה. (54) שם לו: מחלוקת תנאים ואמוראים. ובמסקנא אמרו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ואחריהם רב ושמואל הכריעו: ניר אינה חזקה. (55) מימרא של רב נחמן, שם עמוד א. (56) להשקות את השדה. (57) פרו את הרגבים הגדולים שהוציאה המחרישה. החקלאים משתמשים בכלי מיוחד לכך (משדרה).

בטל לגבי השדה, וכאילו החזיק גם בו ('טור' שם סי' קמא).
(78) ואינו ראו לזריעה. (79) כגון לשטחת פירות וכדומה
(ראה למעלה הי"ג).

יז. הַחֲזִיקָה⁸⁰ אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאֶכָל פְּרוֹתֶיהֶן, וְאֶחָד
הַחֲזִיק בְּקֶרֶקַע וַיִּזְרְעָה וְאֶכָל פְּרוֹתֶיהָ, וְכָל אֶחָד
מִשְׁנֵיהֶם טוֹעֵן: שֶׁהַכֹּל שָׁלִי וְאֲנִי לְקַחְתִּיו - זֶה
שֶׁהַחֲזִיק בְּאֵילָנוֹת וְאֶכָל שְׁלֹשׁ שָׁנִים - יֵשׁ לוֹ
הָאֵילָנוֹת וְקֶרֶקַע שְׁצִירֵכִין לוֹ, וְהוּא כְּמִלּוֹא הָאֹרֶה
וְסִלְיָה⁸¹ חוֹצָה⁸² לְכָל אֵילָן וְאֵילָן, וְזֶה שֶׁהַחֲזִיק
בְּקֶרֶקַע - יֵשׁ לוֹ שְׁאֵר הַקֶּרֶקַע.

(80) שם לו. (81) המקום שתופס המלקט את הפירות והסל
שבירו. ("אורה" = קוטף תאנים, מובן שהוא הדין לכל מיני
פירות. רש"י שם פכ: מבאר: אורה - בתאנים; בוצר -
בענבים; קוצר - בתבואה; גורר - בתמרים; מוסק - בזיתים;
מלקט - בשאר פירות). (82) מחוץ למקום שתופסים
הענפים שמלקט מהם הפירות. בגמרא שם, אמר רב פפא:
"זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע", ומפרש
רבינו מה שאמר "חצי קרקע" הכוונה כמלא אורה וסלו
(וכן פירש רשב"ם שם), משום ששנינו (שם פא.) "קנה
שלשה (אילנות) - קנה קרקע", ומפרש רבי יוחנן (שם פב):
כמלא אורה וסלו. בפכ"ד מהלכות מכירה, מחלק רבינו בין
מוכר שני אילנות למוכר שלשה: שנים - אין לו קרקע,
שלשה - יש לו. וכאן בשני לקוחות, לא חילק בין שנים
לשלושה, ונראה שגם בשני אילנות יש לו קרקע. וכן כתב
גם רשב"ם שם, ומבאר שבנידון שלפנינו אפילו בשני
אילנות קנה קרקע, משום שבשני לקוחות - אומר קונה
האילנות לקונה הקרקעות: כשם שלך מכר בעין יפה, כך גם
לי מכר בעין יפה (סברא זו נאמרה שם לו: גבי עקירת
האילנות אחר שיבשו), אבל בדין שבמשנה שמכר האילנות
והשאיר הקרקע לעצמו, אנו אומרים "מוכר בעין רעה
מוכר", והשאיר לעצמו את כל הקרקע כשמכר שני אילנות,
וכשמכר שלושה אילנות, הרי זה כמוכר שדה אילן, ולפיכך
קנה קרקע (ראה הלכות מכירה שם).

יח. וְכֵן⁸³ הָאוֹכֵל כָּל פְּרוֹת אֵילָן⁸⁴ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְטוֹעֵן
עַל בְּעַל הָאֵילָן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִּי אֵילָן זֶה וְקֶרֶקַעוֹ⁸⁵
- הֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע כְּעֵבִי הָאֵילָן⁸⁶ עַד הַתְּהוֹם⁸⁷.

(83) שם לו: ולח. (84) אפילו אילן אחד. (85) מכרת לי
בפירוש גם את הקרקע שתחת האילן. (86) ומה ששנינו
(שם פא.) שאפילו כשמכר שני אילנות אין לו קרקע כלל,
וכשיתייבש האילן אינו יכול לנטוע אחר במקומו אלא נוטל
את האילן שקנה - היינו כשקנה אילן סתם, אבל כשהלוקח
טוען קניתי בשטר גם את הקרקע ואבד שטרי ואכלתי שלוש
שנים - הרי זה נאמן וקנה הקרקע. ושאלו בגמרא שם: "מה
הוה ליה למיעבד?" פירוש: מה יכול לעשות בעל הקרקע
שמכר אילן בלא קרקע, כדי לסתור טענת הלוקח אם יבוא
אחר שלש שנים ויטען: קניתי גם הקרקע ויש לי חזקה?
ופירשו שם, שהמוכר צריך למחות בפני עדים לפני גמר
שלש שנים ולהצהיר, דעו, שמכרתי את האילן בלבד בלי
קרקע. רבינו קיצר ולא פירש שהמדובר כשלא מיחה, כי זה

שאינה ראויה כלל לזריעה. ניונתן בן עוזיאל מתרגם את
הכתוב (דברים לב, יג): "ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש
צור" = כיפין, חלמיש צור = טינרין תקיפין. תרגום זה
מלמדנו, שחלמיש משמעותו אדמה קשה מאד. ראה 'ערוך
השלם' ערך טנר].

יד. הִיָּה מַעֲמִיד⁷⁰ בְּהֵמָה בְּמָקוֹם מְסִים⁷¹ מַחְצֵר
חֲבֵרוֹ, או שֶׁהָיָה מְגִדֵּל שָׁם תְּרַנְגוּלִין, או מַעֲמִיד שָׁם
תַּנּוּר וְכִירִים וְרִחִים, או שָׁנְתָן שָׁם זָבֻלוֹ, בֵּין
שֶׁהָעִמִּיד שָׁם מַחֲצִיָּה⁷² בֵּין שְׁלֹשׁ הָעִמִּיד, אִם
נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדִבְכָּרִים אֵלּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם
וּבְלֵילָהּ, וְטוֹעֵן עַל בְּעַל הַחֲצֵר וְאָמַר: אֲתָה נָתַתָּ לִּי
מָקוֹם זֶה או מְכַרְתָּ לִּי - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁷³.

(70) משנה וגמרא, שם נו. (71) ולא השתמש בכל החצר.
(72) קיר או גדר מבדיל בין החלק שהוא משתמש בו לשאר
החצר. (73) במשנה שם, חילקו בין העמיד מחיצה ללא
העמיד. וביארו בגמרא שם, שהמדובר כשהמחזיק הוא
שותף באותה חצר, ודרכם של שותפים לא להקפיד על
תשמישים אלה, ולפיכך אין זו חזקה, ועל העמדת מחיצה
מקפידים. ופירש הר"י מיגש שם, שהמדובר בחזקת
השימוש, ולא בטוען מכרת או נתת לי מקום זה, ובזה חילק
בין שותפים לאדם זר, שבאדם זר אפילו העמיד מחיצה -
אין לו חזקת שימוש, ולשותף יש חזקת שימוש כשהעמיד
מחיצה, אבל חזקת שלש שנים בטענת מכירה או נתינה
מועילה בין בשותפים ובין באדם זר. ורבינו קיבל פירושו,
וכתב בפ"ה מהל' מהלכות שכנים ה"ה: "בחצר חבירו
אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק",
והכוונה לחזקת שימוש, וכאן אנו עוסקים בטענת מכירה או
נתינה וחזקת שלש שנים, ובזה אין כל הבדל בין שותפים
או לא שותפים, וגם לא בין העמיד מחיצה ללא העמיד -
בכל אופן מועילה החזקה. [ורשב"ם שם פירש שהמדובר
בטענת מכירה ונתינה. ראה 'טור' שם סי' קמ וב'בית יוסף'].

טו. שָׂדֶה⁷⁴ שֶׁהָיָה מְקַפֵּת גֹּדֶר, וְכָא זֶה שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ
וַיִּזְרַע חוּץ לַגֹּדֶר וְנִהְיָה כָּל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שְׂמוּר, אָף
עַל פִּי שֶׁאָכְלוּ שָׁנָה אַחֶר שָׁנָה - לֹא עָלְתָה לוֹ חֲזָקָה.
שֶׁהַבְּעָלִים טוֹעֲנִין וְאוֹמְרִין: בֵּינוֹן שְׂרָאֵינוֹ שִׁזְזָרַע
בְּמָקוֹם מְפָקֵר, אֲמַרְנוּ: כָּל מֶה שִׁזְזָרַע - חֵזַת הַשָּׂדֶה
תֹּאכְלֶנּוּ, וְלִפְיֶכָּךְ לֹא מַחֲתִי. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַזֹּרֵעַ
מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שְׂמוּר, אֲלֹא רִגֵּל חֵזָה וְיָד כָּל אָדָם
מְצוּיִין בּוֹ.

(74) מימרא של רב יהודה, שם לו.

טז. אֶכְלָה כֹּלָה⁷⁵ חוּץ מִבֵּית רִבְעֵה⁷⁶ - הַחֲזִיק בְּכֹלָה
חוּץ מֵאוֹתוֹ בֵּית רִבְעֵה שְׁלֹא נִהְיָה בּוֹ⁷⁷. אֶפְלוּ הִיָּה
חֲלָמִישׁ בְּתוֹף הַשָּׂדֶה⁷⁸, הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
כְּרָאוּי לוֹ⁷⁹ - אֵין לָזֶה בּוֹ חֲזָקָה.

(75) מימרא של רבא, שם כט: (76) שטח שזורעים בו רובע
הקב תבואה. (77) ואין אנו אומרים ששטח קטן כזה בטל
לגבי השדה. ודווקא בבית רובע, אבל שטח פחות ממנו -

שופם להתייבש בזמן קצר. ורבינו לא גילה דעתו בדינים אלה.

מובן מאליו שמחאה כזו מועילה. (87) ואם ייבש האילן - יטע אחר במקומו, ובעל הקרקע אינו רשאי לחפור כנגד האילן אפילו בעומק רב.

יום חמישי ב' סיון ה'תשפ"א

פרק שלשה עשר

(1) מבאר דין אלה שאין להם חזקה, כגון האומנים והשותפים.

- א. ואלו² שאין מעמידין הקרקע בידין אף על פי שאכלום שלש שנים: האמנין³ והאריסין⁴ והאפוטרופין והשתפין, והאיש בנכסי אשתו, והאשה בנכסי בעלה, ובן בנכסי אביו, והאב בנכסי הבן. שכל אחד מאלו אין מקפידין זה על זה, לפיכך אין אכילתן ראיה אף על פי שלא מחו בהן הבעלים. אלא תחזור הקרקע לבעלים שהביאו ראיה שזאת הקרקע ידועה להן, וישבע הסתם⁶ שלא מכרו וישל נתנו, כמו שבארנו⁷.

(2) משנה בבא בתרא מב. (3) שמקבלים בניינים לתקנם או בונים בתים שלמים על מגרשים של אחרים בשכר. [רשב"ם מפרש המשנה, במטלטלין שמעמידים אותם בחזקת האדם שהם תחת ידו (דיניה מבוארים למעלה פרק ט). ורבינו גרסו בפירוש הנדפס בגליונות הגמרא שבידינו מפרש גם כן שהמדובר במטלטלין, ומלמדת המשנה, שאפילו היו הכלים בידיהם שלוש שנים אין להם חזקה. ובהגהות מיימוניות כאן אות א, כתב, שרבינו גרסו אינו גורס "האומנין" במשנתנו, ומי שגורס מתכוון לעבד שמסרו רבו לאומן ללמדו אומנות, ועבדים דינם כקרקעות ומכאן שהוא מפרש משנתנו בקרקעות, ולא כהגירסא בספרים שבידינו. (4) חוכרי שדות על מנת לקבל חלק מהיבול - אחוז מסויים או מידה קבועה. (5) לקמן מבאר רבינו בפרטות דיניהם של כל אלה שמנה כאן. (6) שלא מכר. (7) למעלה פרק ט הלכה א בדין חזקת מטלטלין.

- ב. וכן⁸ ראשי גליות של אותו זמן⁹ והגזלן והעובד פוקדים - אין אכילתן ראיה, מפני שהן בעלי זרוע¹⁰. וכן חרש שוטה וקטן - אין אכילתן ראיה, מפני שאין להם טענה¹¹ כדי שתעמד הקרקע בידין, אלא תחזור לבעלים. וכן המחזיק בנכסיהן¹² - אין אכילתן ראיה.

(8) שם לו. (9) אותה התקופה שבה אמרו דין זה. (10) אנשים תקיפים ובעל השדה מפחד למחות בהם. [בגמרא שם אמרו: הני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזיקינן בהו (=אלה מבית ראש הגולה אין להם חזקה בנכסיהם ואין לנו חזקה בנכסיהם). הדין הראשון ונימוקו כתב רבינו כאן ודילג לגמרי על הדין השני. והרשב"ם שם מנמק את הדין השני, משום שיש להם הרבה קרקעות ואינם יכולים לעבד את כולם, אינם מקפידים שאחרים יעבדו וישביחם, וכשירצו יוציאו מיד המחזיקים בכוח אף על פי שלא מיחו. (11) טענתם אינה נחשבת כטענת גדול בריא, והרי אמרו: חזקה שאין עימה טענה אינה חזקה. [ובמגיד משנה

- יט. שדה אילן⁸⁸ שהיו בו שלשים אילנות בתוך בית שלש סאין⁸⁹, ואכל עשרה בשנה ראשונה⁹⁰, ועשרה בשנה שניה, ועשרה בשנה שלישית - החזק בכל. והוא⁹¹ שהיו עשרה שאכל מפירות בכל בית השלש סאין⁹², ולא הוציאו שאר האילנות פרות; אכל אם הוציאו שאר האילנות פרות ולא אכלן - לא החזק אלא במה שאכל⁹³.

(88) שם לו: ולו. (89) שטח שזורעים בו שלש סאים תבואה (השטח המקובל לנטיעת אילנות הוא בית סאה לעשרה אילנות. ראה 'תוספות' שם ד"ה ממטע). (90) שלושה מבית סאה זה, שלושה מזה וארבעה מהשלישי. (91) וזה נאמר (בתנאי). (92) שכל בית סאה הוא שדה שלם בפני עצמו, ולפיכך לא החזיק בבית סאה שלא אכל פירותיו. [כתב הרשב"ם שם בשם רבינו חננאל, שמדובר בבנות שוח (מין תאנים שפירותיהן בשלים שנה שלישית לחניטתם), ואפשר שהאילנות שהוציאו פירות בשנה זו חנטו לפני שנתיים, ובשנה שאחריה אכל פירות שחנטו בשנה שאחרי הקניה, ובשלישית הבשילו הפירות שחנטו בשנת הקניה]. (93) אנו אומרים, משום שהשדה אינה שלו - לא אכל כל הפירות. ובעל הקרקע לא מיחה, משום שראה שזה אינו אוכל כדרך בעל כל השדה (רשב"ם שם).

- כ. במה דברים אמורים⁹⁴? בשאכל הוא מקצת הפירות וכוזו העם שאר הפירות⁹⁵; אכל אם מינה פירותיהן עליהן, הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מקל השדה - החזיק בכל השדה, אף על פי שלא אסף כל פירותיה⁹⁶.

(94) שאם לא אכל כל הפירות, לא הוחזק בכל השדה? (95) אין דרכו של בעל השדה להפקיר פירותיו ולתת לאחרים לקטוף אותם. (96) בגמרא שם אמרו: "והוא דבאזי באזוזי". ופירש רבינו, שבזוז העם את הפירות שלא לקט המחזיק, ובהתאם לפירושו זה, פירש מה שאמרו "והוא", הכוונה: אימתי לא החזיק בכולו? והרשב"ם, וכן הראב"ד מפרשים: אימתי זו חזקה? "דבזוז בזויי" פירוש, כגון שאכלם מפוזרים, שאכל מכל שלושת בתי הסאה, היינו שלושה, שלושה וארבעה (בזיעה = קריעה, בקיעה בארמית. במדרש רבה ויקרא ו, ח: בזע פורפורין דיליה, בעברית: קרע לבוש ארגמן שלו), אבל כשאכל כל עשרה האילנות מבית סאה אחד או משניים - לא קנה אלא מקום שאכל. לדין זה עצמו מודה גם רבינו, כמפורש למעלה בהלכה זו, אף-על-פי שנטה מפירושו. [כתב ב'טור' שם, שאם היו מפוזרים יותר מבית סאה לעשרה אילנות - לא קנה הכל אלא הצריך לאילנות. וכתב עוד בשם רשב"ם, שאם היו נטועים בצפיפות יותר מעשרה אילנות לבית סאה - לא קנה אלא במה שהחזיק. ורבינו מאיר הלוי חולק, ודעתו שאפילו היו צפופים עד ארבע אמות לכל אילן הרי זו חזקה, אבל בפחות מארבע אמות נידונים כעקורים, משום

בשם יש מפרשים מנמק, שחזקה מועילה משום שבעל השדה לא מיחה, ואין מוחים בקטן]. (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ז). לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה. והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו וסוברים שחזקת קטן היא חזקה. (12) מימרא של רבא, בבא מציעא לט.

ג. פיצד אין מעמידין את הקרקע בידן? ראובן שאכל שדה שמעון שני חזקה, והוא טען שהיה לקוחה בידו, והביא שמעון עדים שהיה ידועה לו, וכן הביא עדים שראובן ידוע שהיה שתפו או אריסו או אפוטרופוס, ומפני זה לא מכה - תחזר השדה לשמעון, וישבע הסת שלא מכר ולא נתן. והוא הדין לשארין¹³. אבל אם לא הביא שמעון ראיה שראובן היה שתף או אריס, אלא ראובן הודה מעצמו ואמר: הן הוא שתפי ומכר לי, הואיל ואכל שני חזקה, ויכול לומר: לא היה שתפי מעולם - הרי זה נאמן¹⁴ כשאר כל אדם.

(13) לכל אלה שנמנו למעלה. (14) במיגו, מתוך שיכול היה לטעון אינני שותף שלך.

ד. האמנין פיצד? כגון שהיו בוגין בה או מתקנין אותה שנים רבות. ירדו מאמנותן¹⁵, אם אכלו אותן שלש שנים מאחר שירדו מאמנותן - יש להן חזקה¹⁶.

(15) ברייתא שם מז. (16) אפילו בבית שנמסר לידו לפני שירד מאומנתו (ראה למעלה פרק ט הלכה ג בדין חזקת מטלטלין).

ה. האריסין¹⁷ פיצד? כגון שהיה אריס לאביו¹⁸ של בעל השדה או לאנשי משפחתו; שפנין שהוא אריס של בתי אבות¹⁹, אין ממחין הבעלים בידו²⁰. אבל אם זה הוא שנעשה אריס תחלה²¹, הואיל ואכלה פלה שני חזקה - מעמידין אותה בידו; ואומרין לבעלים: היאך אכל שנה אחר שנה ולא מחית בו.

(17) שם מז: (18) אריס קבוע במשך שנים רבות. (19) משפחות. (20) אין הבעלים מקפידים שיאכל כל הפירות שלוש שנים ואחר כך יאכלו הם שלוש שנים או יותר כפי שהותנה ביניהם. בגמרא שם הקשו, למה אריס אין לו חזקה כשאכל כל הפירות שלוש שנים, הרי יכול הוא לטעון: כשהייתי אריס נטלתי חלק מהפירות. ועכשיו, כשנטלתי הכול שלוש שנים - למה לא מחית? ומתוך רבי יוחנן: "באריסי בתי אבות". ופירש רבינו כמבואר כאן. (21) פעם ראשונה במשפחתו.

ו. אריס²² של בתי אבות שהוריד אריסין תחת ידו²³ - יש לו חזקה; שאין מורידין אריסים אחרים²⁴ לנכסי אדם והוא שותק. אבל אם חלק לאריסין אחרים שהיו בה - אין לו חזקה; שמה ממנה על האריסין עשו אותה²⁵. ואריס²⁶ שירד מאריסתו²⁷ ואכלה שלש שנים מאחר שירד - החזיק²⁸.

(22) מימרא של רב נחמן שם. (23) בגמרא שם: "תחתיו", כלומר, מסר להם את כל האריסות וסילק ידיו מטיפול בשדה. (24) והוא מתעסק גם כן בחלק מן השדה. (25) הבעלים, ונתנו לו רשות להוריד גם אריסים אחרים שיעבדו בהשגחתו ובאחריותו. (26) ברייתא שם מז. (27) הפסיק מלהתעסק באריסות. (28) אפילו כשקיבל באריסות לפני שירד מאריסותו.

ז. האפוטרופוסין פיצד? בין שהיה אפוטרופוס על שדה זו בין על שאר נכסים, בין שמנו אותם בית דין²⁹ בין שמנה אותם אבי יתומים³⁰, וגדלו היתומים והניחו אותן³¹, בין שמנה אדם אפוטרופוס על הוצאתו והכנסתו, הואיל והן משתמשין ברשות - אין להן חזקה³². עברו האפוטרופין ממנו, ואכלו שלש שנים אחר שעברו - הרי זו חזקה³³.

(29) על נכסי יתומים. (30) כל שכן הוא שמינוהו בית דין (מגיד משנה. ונראה כוונתו: שהרי בית דין בודקים יפה מהימנותו של אדם לפני שמוסרים לידו נכסי יתומים ואם אין מאמינים לו כל שכן שאין מאמינים לאפוטרופוס שמונה על ידי אביהם, שאינו בודק כל כך). (31) השאירו את הנכסים בידי האפוטרופוס. (32) לקמן (פרק יד הלכה ז) כותב רבינו: "אין מחזיקים (איש נכרי שאינו אפוטרופוס) אפילו הגדיל ... עד שיאכל שלוש שנים רצופות אחר שיגדיל", ומכאן, שאפוטרופוס שברשות ירד - אין לו חזקה אפילו כשיאכל שלוש שנים אחר שיגדיל, שאם לא כן, מה הוא ההבדל בין אפוטרופוס לשאר בני אדם, ולמה הוצרך כאן לטעם שמשמשים ברשות? (מקור דין זה בבבא מציעא לט:) (ראה רש"י שם ולחם משנה כאן) ולקמן פרק י"ד הלכה ז יתבאר עוד, ראה הערותינו שם). (33) בגמרא שם נאמר דין זה לגבי אומנים ואריסים, ומהם למד רבינו לאפוטרופוס.

ח. השתפין³⁴ פיצד? אם היה שתף בשדה זו, ואין בה דין חלקה³⁵, אף על פי שאכל את פלה האחד מהן כמה שנים - הרי היא בחזקת שניהם³⁶. ואם יש בה דין חלקה, ואכלה האחד פלה שני חזקה - יש לו חזקה³⁷; שהרי אומר לשתפו: אם באמת שלא מכרת ולא נתת, היאך אכלתי את פלה ואתה שותק ולא מחית כל שלש שנים? וכן האיש³⁸ שאכל בנכסי אשתו שני חזקה, אף על פי שהתנה עמה שאין לו פרות בנכסיה³⁹, ואפילו התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה⁴⁰, ואחר כך אכל ובהן והרס⁴¹ ועשה כל מה שעשה; וכן האשה⁴² שאכלה פרות בנכסי בעלה ונשתמשה בהן כחפצה כמה שנים, אף על פי⁴³ שיחד לה שדה במזונותיה ואכלה שדות אחרות - אין אכילתן ראיה⁴⁴. וכן הבן⁴⁵ שהוא סומך על שלחנו של אביו ונחשב בכלל בני ביתו, אם אכל נכסי אביו שני חזקה, וכן האב שאכל נכסי בן זה שהוא סומך עליו שני חזקה - אין אכילתן ראיה⁴⁶.

חז"ל רבים המדמים את הקב"ה וישראל לחתן וכלה. ואם נבוא להסביר הלכה זו במשמעותה הרוחנית, יקשה להסביר את הדין שבן בנכסי אביו ואשה בנכסי בעלה אין להם חזקה, והלא כל עבודת ה' קשורה בשכר, הן שכר רוחני בעולם הבא והן שכר גשמי בעולם הזה ("שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כו' ... וישפיע לנו כל הטובות כו'"). ולא עוד, אלא שתכלית עבודתו של אדם היא שנעשה "שותף לקב"ה במעשה בראשית", ואיך מתאים כל זה עם הדין ש"בן בנכסי אביו אין לו חזקה".

וההסבר הוא: הן אמת שעבודת הבן לאביו היא בלשון הזוהר שהובא בתניא "כברא דאשתדל בתר אביו ואימי דרחם לון יתיר מגרמי ונפשי ורוחי ונשמתו כו' ומסר גרמי למיתה עלייהו כו'" כלומר תכלית הביטול, וכן הוא גם לגבי "אשה כשרה שעושה רצון בעלה" ואף שהעבודה והביטול הוא יסוד וראשית העבודה, בכל זאת רצונו של הקב"ה שהעבודה תהיה גם באופן החודר את כל מציאותו, היינו שתהיה מציאות האדם עם כל פרטי כוחות נפשו ובכל זאת תהיה מציאותו חדורה באלקות.

וזוהו "בן שפירש מאביו ואשה שנתגרשה מבעלה", שמלבד תנועת הביטול ומסירות הנפש, נדרשת מיהודי גם עבודה בכח עצמו וזו מתאפשרת רק ב"פירש" או "נתגרשה".

כסדר הזה הוא גם בלימוד התורה שהגם שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, מכל-מקום תלמוד תורה כרוך בשאלות והבנות שבשכלו של אדם כדי שהתורה תחדור את כל מציאותו. וכן הוא בנוגע ל"אשה ובעלה" היינו עבודת התפילה שכללות עבודת התפילה היא אהבת ה' באופן שאינו מציאות כלל, וביחד עם זאת צריכה אהבת ה' לחדור את מציאות האדם "בכל לבבך ובכל נפשך" דווקא.

(ענ פי יין מלכות ספר משפטים סימן יז)

(47) שם מז. (48) עזב את בית אביו ואינו מתעסק בנכסיו. שם נב. אמרו: והלכתא חלקו - לא (פירוש: לא אמרו אין לו חזקה). (49) שם מז: כרבי זירא שאמר בשם שמואל: "כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת (=ספק גירושין) בעלה חייב במזונותיה". (50) בתוספות שם דיבור המתחיל מגורשת כתבו, שהמדובר כשייחד לה שדה למזונותיה והיא אכלה גם משדות אחרות.

(34) בבא בתרא מב: (35) שדה קטנה, שאם יחלקה לא יהיה כל חלק ראוי לעיבוד רגיל (בפרק א מהלכות שכנים הלכה ד מבאר רבינו שיעורם של קרקעות שונים שאין בהם דין חלוקה, ראה שם). (36) השותף יכול לטעון הסכמתי שאתה תאכל שלוש או ארבע שנים שדה קטנה זו, ואחר כך אני אוכל תקופה דומה, משום שהיבול קטן ולא רצוי לחלקו לשני חלקים. (37) בגמרא שם עמדו על הסתירה שבדברי שמואל, שבמקום אחד אמר שותף אין לו חזקה ובמקום אחר אמר שיש לו חזקה, ותיירץ רבינא, כאן כשיש בה דין חלוקה, וכאן כשאין בה, [בגמרא שם משמע ששמואל לא גרס במשנה: "השותפין"]. מלשונו של רבינו שכתב "ואם יש בה דין חלוקה ואכלה האחד כולה שני חזקה", משמע ששני תנאים כאן: א. שיש בה דין חלוקה; ב. שאכלה כולה, אבל אם אכל חצייה אין זו חזקה, אפילו יש בה דין חלוקה, וכן אם אכלה כולה ואין בה דין חלוקה. [בטור חושן משפט סימן קמט מביא שיטת רבינו חננאל, שלרבינא אין כל הבדל בין אכלה כולה לאכלה חצייה, וקובעת רק העובדה אם יש בה דין חלוקה. והרי"ף דעתו כשיטת רבינו שהרי כתב: "בדאית (כשיש) בה דין חלוקה וקא נחית (וירד) לכולה". ראה בית יוסף חושן משפט שם]. (38) משנה שם מב. וגמרא מט. (39) כשלא התנה כך אינו צריך להשמיענו שאין לו חזקה, שהרי הבעל אוכל פירות נכסי האשה מן הדין ואכילתו אינה הוכחה שקנה את השדה. (40) ותנאי זה, אם התנה לפני הנישואין, מועיל, כרב כהנא שם מט. ומשמיענו רבינו, שאף על פי שהסתלק לגמרי מכל זכות שהיא בנכסי אשתו - אין לו חזקה כשאכל פירות, משום שיכולה לטעון למען שלום בית לא מחיתי. (פרטי דין וויתור הבעל על זכויותיו בנכסי אשתו מבוארים בפרק כ"ג מהלכות אישות. ראה שם וראה סמ"ע חושן משפט סימן קמט סעיף קטן י, יא ויב). (41) לטובת הנכסים, אבל אם הזיק וקלקל את הקרקע, צריכה למחות, כרב שם (נ:); כגון שחפר בשדה בורות שיחין ומערות. ואם לא מיחתה - יש לו חזקה. [במגיד משנה פירש דברי רבינו בקלקל ואף על פי כן אין לו חזקה, ומזה הסיק שרבינו לא פסק כרבא אלא כרב יוסף. אולם אין הוכחה מכרעת מדברי רב יוסף שם, שבחפר בה בורות והזיק אינה צריכה למחות, שהרי אפשר שהוא רק מפרש דבריו של רב באופן אחר, ולמה לנו לקבוע מחלוקת בין הרב והתלמיד (רב יוסף הוא רבו של רבא)]. (42) משנה שם מב. (43) גמרא שם נא. (44) שהבעל אינו מקפיד כשאשתו נוטלת למזונותיה יותר מזה שקצב לה. (45) משנה שם מב. (46) שאין דרכם להקפיד זה על זה. ורשב"ם שם מפרש, שהם כאפוטרוסים זה לזה.

1 ט. ובין 47 שפירש 48 מאביו, ואשה שנתגרשה אפילו
2 ספק גירושין 49 - הרי הן פשאר כל אדם 50.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ובן שפירש מאביו ואשה שנתגרשה... כו' הרי הן כשאר בני אדם".

הקב"ה וישראל נמשלו לאב ובן, שנאמר "בנים אתם לה' אלוקיכם", וכמו כן נמשלו לבעל ואשה כמבואר במדרשי

1. ראשי גליות⁵¹ שהיו בימי חכמים, לפי שהיה בהן
2. כח לרדות את העם - אין אכילתן ראיה. וכן אחר
3. שהחזיק בנכסיהן, אפילו אכל כמה שנים - אין
4. אכילתו ראיה. לפי שאינן ממחין, מפני שידן
5. תקיפה, כל זמן שירצו מסלקין זה ממנה. אבל
6. נשבעין הסת⁵² שלא מכרו ושלל נתנו. ואם הן
7. החזיקו בנכסי אחר, ואמר שלא מכר - נשבע הסת
8. שלא מכר להן ולא נתן להם.

(כפירוש הרשב"ם שם); "ושנתן לה בשום משלו" היינו התוספת שהוסיף לה בעלה על ערך הנדוניה שהכניסה לו, ודינה כדין הנדוניה עצמה. ודעת רבינו, שבגמרא נכללו בשדה השלישית נדוניה והתוספת, ושתייהן הן נכסי צאן ברזל, ורבינו עצמו מנה כל אחת לחוד, כדי שלא לטעות לחשוב שהכוונה לתוספת בלבד. ולמה אין המכירה מועילה? נתבאר בגמרא (שם נט), שיכולה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי, למען שלום הבית, ולא התכוונתי להקנות לו. (10) נכסים שלא הכניסה אותם לבעלה, ולא קיבל עליו כל אחריות בנוגע להם - נקראים "נכסי מלוג", מפני שהבעל אוכל פירותיהם (מולג = מורטט - ערוך השלם). (11) פכ"ב הי"ז. וטעם ההבדל הוא: נכסי צאן ברזל הם לגמרי ברשות הבעל והיא תקבל אותם בחזרה רק כשתתגרש, ומשום כך, אם תסרב למכור לו, יאמר: את חושבת על גירושין. אבל נכסי מלוג, גופם שלה גם כשהם נשואים, ולפיכך לא ירגז הבעל כל-כך על סירובה למכור.

ב. פיצד הגזלן¹² אין לו ראיה? פיון שהחזק גזלן על שדה זו¹³, אף על פי שהביא ראיה שהודה הפעל בפני עדים שמכר לו שדה זו ולקח דמים¹⁴, והפעלים אומרים: לא מכרנו לך, אלא מפני היראה הודינו לו - מוציאין את השדה מידו, ואין לו פלוס¹⁵. ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו פך וכך - מוציאין את השדה מיד הגזלן¹⁶, ומחזירין לו הפעלים את הדמים, כמו שבארנו בהלכות גזלה¹⁷.

(12) שם מז: (13) מבואר בפרק הקודם הי"א. (14) כלומר, הודה שלקח דמים. (15) אין המוכר מחזיר לו הכסף שהודה בו. (16) משום שמכר שלא מרצונו הטוב אלא מפני היראה - אין מכירתו מכירה. (17) פ"ט הט"ו. רבינו סתם ולא פירש מה הדין כשמכר בשטר, ומסתבר שגם בשטר לא קנה, כדעת שמואל שם נגד דעת רב, לפי הכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות. [אולם תמוה הדבר, שלא פירש רבינו, שאם כתב בשטר שקיבל על עצמו אחריות - המכירה קיימת, כמו שאמר שמואל שם? ואולי דעת רבינו, ששמואל לא אמר שבשטר המכר קיים אלא בסיקריקין (אדם אנס, שבעל השדה נתנה או מכרה לו כדי שלא יהרגנו), אבל בהחזק בגזלנות על שדה זו - גם אחריות אינה מועילה (לחם-משנה). וראה מה שחילק רבינו בהלכות גזילה שם הט"ז, בין גולן לבין אנסוהו למכור (תליוהו וזבין)].

ג. פן האמן¹⁸ וכן האריס וכן האפוטרופוס שאכלו שדה זו שגני חזקה: אם טענו שהפעלים מכרו להן או נתנו להן - יש להן חזקה; ואם טענו שהיא ירשה להן מאביהם שאכליה שגני חזקה - אין להן חזקה¹⁹. ואם הביאו עדים, שהודו הפעלים לאביהן שמכרה להן או נתנה - מעמידין את השדה בידן²⁰.

(18) מימרא של רבי יוחנן, שם מז. (19) בגמרא שם אמרו: "אי אתו בטענתא דאבוהון, הנך נמי לא (אם באו בטענה

(51) נתבאר בהלכה ב. (52) נתבאר כבר כמה פעמים, שנשבעים היסת בתביעות של קרקעות.

יא. הגזלן פיצד⁵³? מי שהחזק גזלן על שדה זו, או מי שהחזקו אבותיו⁵⁴ שהן הורגין נפשות על עסקי ממוץ, אף על פי שאכל שדה זו כמה שנים - לא החזיק, ותחזר שדה לבעלים.

(53) שם מז. אמר רב יוחנן: "כגון שהחזק על שדה זו בגזלנותא" כלומר, אם החזק פעם כגולן על אותה שדה והוציאה מידו - אין לו לעולם חזקה על אותה שדה (טור שם). (54) אף על פי שהוא עצמו לא החזק בכך. רב חסדא שם: "כגון דבית פלוני שהורגין על עסקי ממוץ". מובן שאין להם חזקה על שום קרקע בעולם. ופסק רבינו כשניהם - כרב יוחנן וכרב חסדא, וכן כתב הרשב"ם שם: וקיימא לן כתרווייהו (והלכה כשניהם).

פרק ארבעה עשר

(1) מבאר דין אלה שאין אכילתם ראייה אם הביאו עדים שמכרו להם, ודין הגוי שאין אכילתו ראייה, ודין בורח שאין מחזיקים בנכסיו, ודין חזקה בנכסי אשת איש, ודין חזקה שאין עימה טענה, ודין בא מחמת ירושה או טוען קניתי מפלוני שקנה ממך.

א. פל² אלו³ שאין אכילתן ראיה, אם הביאו עדים שמכרו להם הפעלים שדה זו או נתנו להן במתנה - ראיתן ראיה⁴, חוץ מן הגזלן⁵ והפעל בנכסי אשתו⁶. באי זה נכסים אמרו⁷? בנכסי צאן ברזל⁸, או בשדה שייחד לה בכתבתה⁹, ובשדה שכתב לה בכתבתה⁹, ובשדה שנתן לה בשום משלו; אבל בנכסי מלוג¹⁰ - יש לו ראיה, כמו שבארנו בהלכות אישות¹¹.

(2) בבא בתרא מז: (3) שנמנו בפרק הקודם. (4) ומעמידים השדה בידם, אף-על-פי שלא אכלו שלש שנים. (5) יבואר בהלכה הבאה. (6) שני אלה, אפילו הביאו עדים שקנו הנכסים - מוציאים מידם. (7) שאין ראיית הבעל ראייה. (8) הנכסים שהכניסה לבעלה בנדוניה, וקיבל עליו אחריות שאם יפחתו הוא ישלים את ההפסד כשתתגרש, ואם הותירו (יהיה רווח) - הותירו לו. (9) בגמרא שם מט: ונ. נמנו שלש שדות: אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שייחד לה בכתובתה, ואחת שהכניסה לו שום משלה (ויש גורסים: "שהכניס לה שום משלו", וזו גירסת רבינו). ונאמרו פירושים שונים בשלש שדות אלו (ראה רשב"ם ר'תוספות ד"ה ה"ג). ובין לרשב"ם ובין ל'תוספות', אחת מהשדות היא נכסי צאן ברזל. ורבינו מנה כאן נכסי צאן ברזל, וגם שלש השדות, ויצאו לו ארבע. וכן כתב גם בהלכות אישות פכ"ב הי"ח. ונלא נושאי-כלי רבינו למצוא ביאור מספיק (ראה לחם-משנה שם). ונראה שרבינו מפרש "שכתב לה בכתובתה", היינו שלפני הנישואין כתב בכתובתה שדה מסוימת שתהיה אפותיקי לגבות ממנה את הכתובה העיקרית - מאתיים לכתולה, ומנה לאלמנה וגרושה; "וישייחד לה" היינו אחר הנישואין קבע שדה כאפותיקי לכתובתה, ולא נכתב הדבר בשטר הכתובה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 וְאָמַר: בְּפָנַי לִקְחָה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׂמֹכֵר לִי מִזֶּה
13 הַיִּשְׂרָאֵל הַמַּעֲרֵעַר עָלַי - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן, וְיִשְׁבַּע הָסֵת
14 עַל קֶף; מִתּוֹךְ שִׁכּוֹל לֹמַר: אֲנִי לִקְחָתִיהָ מִמֶּךָ וְהֲרִי
15 אֶכְלָתִיהָ שְׁנֵי חֻזָּקָה, יָכוֹל לֹמַר: מִפְּלוֹנִי לִקְחָתִיהָ
16 שְׂבָפְנִי לִקְחָה מִמֶּךָ.

(34) כרבא, שם לו.

17 ז. אֵין מְחִזְקִין³⁵ בְּנִכְסֵי קָטָן וְאֶפְלוּ הַגְּדִיל³⁶. פִּיעֵד ?
18 אַכְלָה בְּפָנָיו פֶּשְׁהוּא קָטָן שְׁנָה אַחַת, וְיִשְׁתִּים אַחֵר
19 שֶׁהַגְּדִיל, וְטָעַן: אַתָּה מְכַרְתָּ לִי, אַתָּה נֹתֵת לִי - אֵין
20 זֶה פְּלוֹם, עַד שִׁיאַכַּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת אַחֵר
21 שֶׁהַגְּדִיל³⁷.

(35) בבא-מציעא לט. (36) שם "אמר רבא, שמע-מינה מדרב הונא (מזה שאמר רב הונא אין מורידין קרוב כאפוטרופוס לנכסי קטן, יש ללמוד) אין מחזיקין בנכסי קטן". פירוש, נימוקו של רב הונא הוא שמא יישכח הדבר שכאפוטרופוס ירד, ויטען: בירושה באו לידי, ומכאן דייק רבא שבאפוטרופוס שאינו קרוב, אין מה לחשוש, ולמה? הלא אחר שלש שנים יכול לטעון קנינים מהמוריש ואכלתים שני חזקה? אלא ודאי אין מחזיקים בנכסי קטן. רבינו (למעלה פי"ג ה"ז) נימק למה אפוטרופוס אין לו חזקה, משום שירד ברשות. ולפי-זה קשה: כיצד הסיק רבא מדברי רב הונא שאין מחזיקים בנכסי קטן כלל, אפילו אדם שאינו אפוטרופוס על נכסיו? הרי רב הונא עוסק בדני אפוטרופוס? בלחם-משנה שם מבאר, שלדעת רבינו הוכחתו של רבא היא כך: מדברי רב הונא, אנו לומדים שני דברים: א. שחוששים לרמאות בנכסי קטן; ב. קטן אינו מכיר בנכסי אביו ואינו יודע למחות. ומכאן שאין מחזיקים בנכסי קטן אפילו מי שלא ירד ברשות בית-דין, שהרי בכל אדם ישנם שני תנאים אלה המבטלים את החזקה (כן פירשו גם ב'תוספות' שם ד"ה שמע-מינה). ולמעלה (שם) ביארנו למה נימק רבינו "מפני שירד ברשות", ראה שם. (37) ה"ר"י מיגש, רבו של רבינו, מפרש מה שאמר רבא שם "ואפילו הגדיל" - אפילו השלים שנות החזקה אחר שהגדיל, מכיון שלא אכלה בפניו שלש שנים כשהוא גדול - אינה חזקה, אבל כשאכלה שלש שנים אחר שהגדיל הרי זו חזקה, שאנו אומרים, שבוודאי חקר הבן איפה נכסי אביו, ונודע לו ששדה זו היא של אביו והיה לו למחות. ורשב"ם שם פירש, שאפילו אכלה שלש שנים אחר שהגדיל - אין זו חזקה, מכיון שירד לשדה זו בקטנותו של הבן - לא נודע לו, ששדה זו של אביו היתה. וכן כתב הראב"ד בהשגותיו כאן, והסכימו לדעתו הרמב"ן והרשב"א והרא"ש שם. [ב'טור' חו"מ סי' קמט, מביא דעת רב האי גאון בתשובה, שאם טען המחזיק שקנאה מאביו והחזיק בה זמן מסוים כשהבן היה קטן ואחר-כך החזיק בה שלש שנים אחר שהגדיל - אין זו חזקה, משום שירד לה בקטנותו, אבל כשטען קניתי מהבן את השדה והחזקתי בה שלש שנים - הרי זו חזקה, אף-על-פי שירד לה בקטנותו בחיי אביו, שמכיון שמכר את השדה - הוכיח שידע שהוא של אביו (ראה 'פרישה' שם אות כג, וסמ"ע שו"ע שם ס"ק כט).

של אביהם, אפילו אלה - בן אומן ואריס ואפוטרופוס - גם-כן אין להם חזקה". (20) רבינו גורס בגמרא (שם) "קאמרי עדים: בפנינו הודה לו", וכן גירסת ה"ר"ף בהלכותיו. וב'תוספות' שם ד"ה כגון, דחו גירסא זו, שהרי אם יש עדים שהודה לו, גם אומן עצמו וכן אריס ואפוטרופוס נאמנים. ועוד, כשהודה - גם בלי חזקה נאמנים. וכדי להימלט מקושיות אלו, גורס רבינו-תם: "כגון דקאמר בפנינו הודה" כלומר, הבן טוען: בפני הודו הבעלים לאבינו, ונאמן ב'מיגר' שיכול היה לטעון: אני קניתי ממך, והרי יש עדים שאכל שני חזקה.

1 ד. בן הגזלן²¹, אף על פי שֶׁהֵבִיא רֹאֵה שְׁהוּדו
2 הַבְּעִלִּים לְאִבּוֹ שְׂמֹכֵר - אֵינָה רֹאֵה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²².
3 אַכְלָה²³ בֶּן בֶּן הַגְּזֵלָן, אֶפְלוּ בָּא בְּטַעֲנַת אֲבִיו - יֵשׁ לוֹ
4 חֻזָּקָה²⁴; בָּא בְּטַעֲנַת אֲבִיו אֲבִיו²⁵ - אֵין לוֹ חֻזָּקָה.

(21) שם, המשך המימרא של רבי יוחנן, ומדובר כשטען שירשה מאביו, אבל כשטען אני קניתי ממך - נאמן, כמו בן אריס. (22) בהלכה הקודמת. (23) שם. (24) שהרי אביו אינו גזלן, ולא מפני היראה הודה לו. (25) ירושה היא בידו מאבי אביו שקנה אותה.

5 ה. הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁶, אֶפְלוּ אַכְלָה פְּמָה שָׁנִים²⁷ - אֵין
6 אֶכְלָתוֹ רֹאֵה²⁸; וְאִם לֹא הֵבִיא שְׁטֵר - תַּחֲזוֹר הַשְּׂדֶה
7 לַבְּעִלִּים²⁹ בְּלֹא שׁוּם שְׁבוּעָה, שְׁלֹא תִקְנִי שְׁבוּעַת
8 הָסֵת אֶלָּא לִיִּשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל³⁰ הֵבִא מַחֲמַת הָעוֹבֵד
9 פּוֹכְכִים³¹ - הֲרִי הוּא פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים³² שְׁאֵין אֶכְלָתוֹ
10 רֹאֵה³³.

(26) שם לה: (27) וטוען: קניתי השדה מבעליה. (28) שסתם גוי הוא אלם, והישראל מפקד למחות. [ויש לעיין בזה, מה הדין במדינת ישראל או אפילו במדינות דמוקרטיות, שהחוק מגן על כל אדם]. (29) אבל שטר מועיל. רב שם: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר". מובן, שאם יש בידו שטר - נאמן בלי שני חזקה. [למעלה בהלכה ב' בדין גזלן וסיקריקין, כתבנו בדעת רבינו, שאפילו שטר אינו מועיל, כדעת שמואל, ולכאורה כאן סתירה לדברינו. ונראה שיש לחלק בין אדם הידוע כגזלן או אנס, לבין סתם גוי. וסיוע להבדל זה: הרי לא מצאנו ששמואל חולק על רב בדין גוי שהביא שטר]. (30) שם. (31) וטוען: קניתי מן הגוי שאכל שלש שנים, ואמר לי שקנאה ממך. (32) לכל האמור למעלה, כלומר שתחזור בלי שבועה. ולמה אין משביעים אותו היסת? ביאר במגיד-משנה: הישראל הקונה אינו טוען טענת 'ברי' שהגוי קנה השדה מן המערער, אלא שהגוי אמר לו כך, ורבינו לשיטתו (למעלה פ"א ה"ו) שאין נשבעים על טענת 'שמא'. (33) אפילו אכלה הישראל שלש שנים. וטעמו של דבר, למה אין חזקה מועילה - מבואר ברשב"ם שם, שזו חזקה שאין עמה טענה (ראה לקמן ה"ב), משום שהישראל אינו יודע כיצד הגיע השדה לידי הגוי. ומזה יוצא, שאם טען הלוקח: הגוי מסר לי שטר קנין ממך, ואחר שאכלתי שלש שנים לא נזהרתי בו יותר - נאמן ב'מיגר', שיכול לטעון: ממך קניתי (ראה הלכה הבאה).

11 ו. טָעַן³⁴ זֶה הַיִּשְׂרָאֵל הֵבִא מַחֲמַת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים

הידועים שהם של התובע, והנתבע טוען משכון הם ביד, כתב רבינו שנוטל בשבועה בנקיטת חפץ, ולמה כתב כאן "שלא בשבועה"? הראב"ד השיג כך על רבינו. ובמגיד-משנה מיישב, שאין לדמות קרקע למטלטלין, משום שמדין תורה אין נשבעים על הקרקעות, וחכמים תיקנו שבועת היסת, וכבר נתבארה דעת רבינו, שאין נשבעים היסת על טענת "שמא", וכאן אין היתומים טוענים טענת "ברי".

י. בורח⁵⁰ שפרח מחמת ספנת נפשות⁵¹, כגון שהיה המלך מבקש להמיתו - אין מחזיקין בנכסיו. אפילו אכל המחזיק פמה שנים וטען שלקח - אין אכילתו ראיה. ואין אומרים לבצעל השדה: למה לא מחית? מפני שהוא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת קמון - הרי הוא פכל אדם⁵², ואם לא מחה - מחזיקין בנכסיו.

שם לח: אמר רבא: "הלכתא - אין מחזיקין בנכסי בורח". (51) כל התעניינותו נתונה להציל את נפשו ומפחד למחות, פן על-ידי מחאתו יודע למלך מקום מחבואו. (52) כשחיו אינם בסכנה - אינו חושש למחות, שסומך הוא שלא ירדפו אחריו, שהרי נושיו יודעים שאין בידו כסף, ורוצה להשתמט עד שיוכל לפרוע (רשב"ם שם).

יא. מחזיקין⁵³ בנכסי אשת איש. כיצד? אכלה מקצת שני חזקה בחיי הפעל ושלש שנים אחר מיתת הפעל, וטען ואמר: מכרתה לי את ובעליך - מעמידין אותה בידו; מתוך שיכול לומר: ממך לקחתיה אחר מות בעליך, שהרי אכלה שני חזקה אחר מיתת הפעל ולא מחת בו. אבל אם אכלה בחיי בעלה פמה שנים, ולא אכלה שני חזקה אחר מיתת בעלה - אין לו חזקה⁵⁴.

(53) שם נ: שאין לבעל זכות למכור נכסי אשתו, שהרי אינו זוכה בנכסיה אלא לאכול פירותיהם כל ימי חייו עד שתתגרש. ואין זה דומה לאכל מקצת שני חזקה בחיי האב ומקצתן בחיי הבן, שאמרנו (למעלה פ"ב ה"ז) הרי זו חזקה; שם אילו אכל שלש שנים בחיי האב היתה החזקה מועילה, וכאן אכילה כזו אינה חזקה ('תוספות' שם ד"ה כגון).

יב. פל חזקה⁵⁵ שאין עמה טענה - אינה חזקה. כיצד? הרי שאכל פרות שדה זו פמה שנים, ובא המערער ואמר לו: מאן לך שדה זו? שלי הוא! השיבו ואמר לו: איני יודע של מי היא, וכיון שלא אמר לי אדם פלום ירדתי לתוכה - אין זו חזקה, שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה לו ולא שיקשה⁵⁶. ואף על פי שלא טען⁵⁷, אין מוציאין אותה מידו עד שיביא זה המערער עדים שהיא שלו. הביא עדים - תחזור לו השדה, ומוציאין מזה פל הפרות שאכל. ואין פותחין⁵⁸ לזה המחזיק תחלה, ואין אומרים: שמא שטר היה לך ואבד, עד

ח. מי שהחזיק³⁸ בנכסי קטן שנים רבות³⁹, וטען ואמר: משכונתה הן ביד, ויש לי חובה עליהן כן וכן, הואיל ואילו רצה אמר: לקוחים הן ביד⁴⁰ - נאמן, שהרי אינה מחזקת שהיה לאביו של זה⁴¹; והרי זה גובה משכנה⁴² מה שטען, ותחזור לתומים. אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים⁴³ - אינו נאמן, שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן⁴⁴; ותחזור השדה וכל הפרות שאכל לתומים, עד שיגדל⁴⁵ ויעשה עמהן דין⁴⁶.

(38) בבא-בטרא לב: ולג. מעשה ברבא בר שרשום. (39) אפילו לא החזיק שלש שנים בחיי אביו (על-פי פירושו של הר"י מיגש שם). (40) מאביו. (41) נתבאר למעלה (פ"א ה"א) שבקרקע שאינה ידועה שהיא של המערער, נאמן המחזיק לומר לקוחה היא ממך. למעלה בפרק יב מהל' מלוה ולווה ה"ז נתבאר, שאפילו אכלה שני חזקה אין מוציאם השדה מידי יתומים קטנים, משום שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל-דין, וקטנים - כשלא בפניהם הם, ואין בזה ניגוד להאמור כאן, כי שם המדובר כשהשדה בחזקת היתומים, אבל כשאינה ידועה כלל שהיא של אביהם, וזה מחזיק בה - אין אנו צריכים לעדי חזקה, ואפילו לא לטענת חזקה. (42) מפירותיה, כפי שהותנה בינו ובין המוריש. ונראה שנוטל בלא שבועה (ראה לקמן ה"ט). (43) ולא אכלה שני חזקה בחיי האב. (44) ומכיון שאין לו חזקת שלש שנים, ערער הקול את חזקתו כמחזיק בשדה, אבל חזקת שלש שנים אין הקול מבטל. [הראב"ד בהשגותיו כאן חולק על רבינו, וסובר שהקול מבטל אפילו חזקת שלש שנים. וכן כתב רשב"ם בפירושו שם. וב"טור' חו"מ סי' קמט, כתב שזאת היא גם דעת רב האי גאון, ורבינו יונה ביאר דבריהם, שאם יצא הקול לפני גמר שלש שנים, הוא מבטל את החזקה, שמכיון שיצא קול, היה על המחזיק לשמור את שטרו, ואם לא שמר - גרם הפסד לעצמו, אבל כשיצא הקול אחר שאכלה שלש שנים בחיי האב - אין מוציאם את השדה מידו. ולפי ביאורו, אפשר לומר שהרמב"ם אינו חולק על רב האי גאון, ודבריו כאן ובהלכה הבאה (ראה שם) נאמרו כשיצא הקול אחר שאכלה שלש שנים בחיי האב]. (45) יגיעו לגיל שלש-עשרה ויביאו סימני בגרות. ומה שאמרנו בפכ"ט מהל' מכירה ה"ז, שאינו יכול למכור קרקע שירש עד גיל עשרים, היינו להוצאותיו, אבל לפירעון חובות - מוכר (רשב"ם שם). ויש להוסיף עוד: כאן בית-דין מוכרים ולא הוא עצמו, ומה שאמרו: אין בית-דין נזקקים לנכסי יתומים קטנים (לגבות מהם חוב אביהם) הכוונה לקטנים ממש, למטה משלש-עשרה. (46) יזמינם לבית-דין ויתבע את כל חובו.

ט. אכלה שני חזקה בחיי אביה⁴⁷ - מתוך שיכול לומר: לקוחה היא בדי מאביה⁴⁸. נאמן לומר: חוב יש לי על אביה, וגובה אותו מן הפרות⁴⁸. וגובהו שלא בשבועה⁴⁹, מתוך שיכול לומר: שלי הן.

(47) וטוען: משכון הם ביד. (48) אפילו אם יצא קול (ראה ראב"ד ומגיד-משנה). (49) למעלה פ"ח ה"ב גבי מטלטלין

66 שם ל. (67) המוכר אמר לי כך. (68) שאכל המחזיק. (69) מעשה שם, שטען המערער כך ואמר למחזיק: אין אתה בכלל בעל-דין שלו, שהרי הנך מודה שהשדה שלי ולא קנית אותה ממני, ואם-כן מה היא זכותך נגדי? לך ותבע לדין את המוכר. ואמר רבא: דינא טעין (טוען כדן). (70) הודאת הלוקח היא כמאה עדים - וחזקתו אינה מועילה, משום שהיא חזקה שאין עמה טענה. (71) כמו בדין שבהלכה יג, בבא מחמת ירושה. (72) שהרי טוען: יודע אני שמכרת למוכר שלי. (73) משמע שאם לא אכלה שני חזקה, מוציאים השדה מידו ואף-על-פי שאין למערער עדים שהיא שלו. במגיד-משנה מעיר, שיש חולקים וסוברים שאם אין לו עדים שהיא שלו, מעמידים השדה ביד הלוקח, אפילו כשלא אכלה שלש שנים. ומביא שם מחלוקת פוסקים, אם הלוקח יכול לתבוע מהמוכר שיחזיר לו מעותיו. יש אומרים, שהמוכר יכול לטעון: למה אמרת שידוע לך שהיא שלו? היה לך רק לטעון קניתיה מפלוני, ואם היה התובע אותי לדין, הייתי נאמן לטעון לקחתיה ממך, ב'מיגו' שלא היתה שלך מעולם. ויש אומרים שמחוייב להחזיר לו, משום שבית-דין הוציא מידו השדה. וממשיך וכותב שהרי"ף בהלכותיו פסק כסברא ראשונה. חיפשתי ולא מצאתי כל סמך לדבריו ברי"ף, ומה שכתב "ואי אית ליה פסידא בהאי דאודי ליה - איהו דאפסיד אנפשיה" הכוונה להפסד אחר, כגון שהמוכר עני או אלם וכדומה. ולשונו: ואי אית ליה (ואם יש לו), מוכיח קצת שלא בכל מקרה יש הפסד ללוקח, ואם הכוונה למעותיו - הרי בכל מקרה יש הפסד.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) מבאר דין עורר על השדה והמחזיק יש לו שטר וגם אכל שני חזקה, ודין עדי חזקה אימתי מצטרפים לעדות ואימתי אין מצטרפים, ודין זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, ודין הלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו.

- א. מי שערער² על שדה³, וְהִבִּיא עֲדִים שְׁהִיא יְדוּעָה לוֹ, וְהִבִּיא זֶה שִׁבְתּוֹכָה שֹׁטֵר שְׁלִקְחָה מִמֶּנּוּ, וְהִבִּיא עֲדִים שְׁאָכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה⁴ - אוֹמְרִים לוֹ בְּתַחֲלָה: קִיָּם שֹׁטְרְךָ. אִם נִתְקַנֵּם - הָרִי טוֹב, וְיִדּוֹן בְּשֹׁטֵר⁶; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִקְיָמוֹ⁷ - סוֹמְכִין עַל עֲדֵי חֲזָקָה⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת⁹ שְׁלִקְחָה.

(2) בבא-בבא קסט: - קע: (3) שנמצאה בידו של אחר. (4) שם קסט: שנינו: "תנו רבנן, הבא לידון בשטר ובחזקה - נידון בשטר, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר - נידון בחזקה". והאריכו בגמרא שם בפירוש מחלוקת זו, ובמסקנא (שם קע:): "אמר רב גידל אמר רב, הלכה כרבי (זו גירסת הרא"ש שם, ולדברי המגיד-משנה, גם רבינו גורס כך. ובספרים הנדפסים שבידינו הגירסא: הלכה כרשב"א), ואף רבי לא אמר אלא לברר". ופירושה של מסקנא זו לפי דעת רבנו, יתבאר בהמשך דברינו. (5) מטילים עליו לברר (להוכיח) שיש בידו שטר שחתמות עדיו נתקיימו בבית-דין. (6) ואינו צריך להביא עדי חזקה. (7) כגון שמתו העדים או הלכו למדינות הים, ואין כאן אנשים שמכירים חתימות ידיהם. (8) וכל זמן שלא נתברר שאין אפשרות

1 שִׁיטְעֵן מַעֲצָמוֹ⁵⁹; וְאִם לֹא טָעַן - יִחְזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׁאָכְלָה. וְכֵן הָאוֹכֵל שְׁנֵי חֲזָקָה מִחֲמַת שֵׁשׁ שֹׁטֵר בְּיָדוֹ, וְנִמְצָא הַשֹּׁטֵר בְּטֵל⁶⁰ - בְּטֵלָה הַחֲזָקָה⁶¹, וְתַחֲזֹר הַשָּׂדֶה עִם כָּל הַפְּרוֹת לַבְּעָלִים.

(55) משנה וגמרא שם מא. (56) ראה לקמן הי"ד. (57) קניתיה ממך או נתונה לי. (58) כשהביא המערער עדים שהשדה שלו - אין בית-דין פותחים לעורר תשומת לב המחזיק, שידוע שקנה או קיבל במתנה. (59) משמע, שאפילו טען תחילה: "איני יודע וכו'" יכול הוא לחזור ולטעון קניתי ממך ואבד שטרי, ומשום כך טענתי מה שטענתי. [וכן כתב רשב"ם שם, ומנמק, שאין כאן הכחשה ממש של טענתו הקודמת. ולדעת רבינו (למעלה פ"ז ה"ח) אפילו אם הוא מכחיש ממש טענתו הראשונה - הרי זה טוען וחוזר וטוען, כל זמן שלא הוכחש על-ידי עדים ולא יצא מבית-דין]. (60) מאיזו סיבה שהיא. (61) תוספתא בבא-בבא פ"ב ה"א. ב'מנחת ביכורים' שם מנמק שהחזקה מועילה כשטוען: שטר היה לי ואבד, ונאמן משום שאין אדם שומר שטרו יותר משלש שנים, ובנידון שלפנינו, כשהשטר בידו ואין לו תוקף - אין החזקה מועילה.

5 יג. הִבָּא⁶² מִחֲמַת יְרֻשָּׁה - צָרִיךְ לְהִבִּיא רְאִיָּה שְׁדָר אָבִיו בְּשָׂדֶה זֹה אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֶפְלֹ יוֹם אֶחָד⁶³, וְכִיּוֹן שְׁאָכְלָה הוּא שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִחֲמַת אָבִיו - מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. אֲכָל אִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה שְׁדָר בָּהּ אָבִיו כָּלָל - תַּחֲזֹר הַשָּׂדֶה וְכָל הַפְּרוֹת לַמַּעֲרָעֵר שֵׁשׁ לוֹ עֲדִים שְׁהִיא שְׁלוֹ; שְׁהָרִי אִינוֹ טוֹעֵן עָלָיו שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן לוֹ, וְלֹא נִדְרָה קֶרֶקַע זֹה לְאַבּוּתָיו. הִבִּיא רְאִיָּה שְׁנִירָאָה בָּהּ אָבִיו⁶⁴ - אִינָה כְּלוּם⁶⁵, שְׁמָא בָּא לְבַקֵּר אוֹתָהּ וְלֹא קָנָאָה; אֲלֹא צָרִיךְ לְהִבִּיא רְאִיָּה שְׁדָר אָבִיו בָּהּ אֶפְלֹ יוֹם אֶחָד.

(62) משנה, שם מא. (63) במשנה, אמרו: "הבא משום ירושה - אינו צריך טענה". פירוש, אינו צריך לברר כיצד הגיעה השדה לידי המוריש. ובגמרא שם עמוד ב, מבאר רבא: "טענה הוא דלא בעי (אינו צריך), אבל ראייה בעי (צריך)". (64) ראו את אביו מסייר באותה שדה. (65) כרבא, שם.

15 יד. הָרִי שְׁאָכְלָה⁶⁶ שָׂדֶה זֹה שְׁנֵים רִבּוֹת, וְכֹא הַמַּעֲרָעֵר וְאָמַר לוֹ: מַה לָּךְ וּלְשָׂדֶה זֹה? הוֹדָה וְאָמַר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁהִיתָה שְׁלִי, אֲכָל פְּלוֹנִי מָכְרָה לִי וְהוּא לִקְחָה מִמֶּנּוּ⁶⁷, וְאָמַר לוֹ הַמַּעֲרָעֵר: פְּלוֹנִי שֶׁמָּכַר לָךְ גִּזְלָן הוּא, הוֹאִיל וְהוֹדָה שְׁהִיא שְׁלוֹ וְשִׁלָּא לִקְחָה מִמֶּנּוּ - תַּחֲזֹר הַשָּׂדֶה וְכָל הַפְּרוֹת⁶⁸ לַמַּעֲרָעֵר⁶⁹, אֵף עַל פִּי שְׁאִין לְזֶה הַמַּעֲרָעֵר עֲדִים שְׁהִיא שְׁלוֹ⁷⁰. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בָּהּ. הִבִּיא זֶה הַמַּחֲזִיק עֲדִים, שֶׁפְּלוֹנִי שֶׁמָּכַר לוֹ דָּר בָּהּ אֶפְלֹ יוֹם אֶחָד, אוֹ שְׁאָמַר לוֹ: בְּפָנֵי לִקְחָ מִמֶּךָ וְאַחֵר כֶּךָ מָכְרָה לִי - מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ⁷¹; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ טַעְנָה⁷² עִם חֲזָקָתוֹ, וְאֵלּוּ רָצָה טָעַן וְאָמַר: מִמֶּךָ לִקְחָתִי, שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה⁷³.

מחזיר הפירות. והדוחק מורגש. וצ"ג (ראה לחם-משנה ד"ה שבשנה, ומה שכתבנו על דבריו בהשלמות).

ג. מי שִׁירָד¹⁶ לְשָׂדֶה בְּחִזְקָתָהּ שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ וְאָכַל פְּרוֹתֶיהָ, וְנִמְצָא יוֹרֵשׁ אַחֵר שֶׁהוּא קָרוֹב מִמֶּנּוּ וְרָאוּי לְיִרְשָׁהּ, בֵּין שֶׁנִּמְצָא בְּעֵדִים בֵּין שֶׁהוּדָה לוֹ זֶה שִׁירָד תַּחֲלָה - חַיֵּב לְהַחֲזִיר כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאָכַל¹⁷.

16) גמרא שם לג. מעשה שבא לפני רב חסדא. (17) כאביי ורבא, שם. אם נפרש הלכה זו כפשוטה כפי שהיא כתובה לפנינו, קשה להבין מה באה להשמיענו? הלא זה מובן מאליו (בגמרא שם יש כמה גירסאות, ונאמרו בהן כמה פירושים). ונראה שרבינו מפרש כרשב"ם שם, שלא הוברר מתחילה מי קרוב יותר, והחזיק בה האחד מדין "כל דאלים גבר" (ראה הלכה הבאה) ואחר-כך הודה זה שתפסה, שבעל דינו קרוב יותר, ופסק רב חסדא שמחזיר את הקרקע אבל לא הפירות שאכל, משום שאכלם כדין. ואביי ורבא חלקו עליו, ונאמרו: מכיון שהודה שהשדה אינה שלו, הרי הודה גם שאכל פירות שאינם שלו, ורבינו קיבל דעתם. ודבריו מתפרשים כך: "מי שירד" פירוש באלמות, "שהוא יורש" ואף-על-פי שגם אחר טען כך, והלשון "שירד" מוכיח שהכוונה לתפוס מעצמו, ולא הורידוהו בית-דין.

ד. שְׁנַיִם¹⁸ שֶׁהָיוּ עוֹרְרִין עַל הַשָּׂדֶה, זֶה אוֹמֵר שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי, וְאֵין לְאֶחָד מֵהֶן רְאִיָּה, אוֹ שֶׁהָבִיא כָּל אֶחָד מֵהֶם עֵדִים שֶׁהָיָא שְׁלוֹ אוֹ שֶׁל אֲבוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָבִיא כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם עֵדִים שֶׁאָכַלָה שְׁנֵי חֲזָקָה, וְהַשְּׁנַיִם שֶׁהָעֵידוּ בָּהֶן אֵלּוּ הֵן הַשְּׁנַיִם עֲצָמָן שֶׁהָעֵידוּ בָּהֶן אֵלּוּ¹⁹ - מַגִּיחִין אוֹתָהּ בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד בָּהֶן²⁰, וְיִהְיֶה הָאֶחָד מוֹצִיא מִיָּדוֹ וְעָלְיוֹ הָרְאִיָּה. וְאִם בָּא שְׁלִישִׁי וְתִקַּף עָלֵיהֶן²¹ וְיֵרֵד לְתוֹכָהּ - מְסַלְקִין אוֹתָהּ מִמָּנְהָ²².

18) שם לד: (19) שאם לא העידו על אותן שנים עצמן - ברור שמעמידים את השדה ברשותו של זה שאכלה אחרון. (20) כרב נחמן שם, שאמר: "כל דאלים גבר". (21) לפני שירד לה אחד מבעלי הדין. (22) וחוזרים ומניחים אותה לפני השנים. כמסקנתו של רב אשי, שם לה: (ראה רשב"ם), נגד דעת חכמי נהרדעא, שאמרו: גולן של רבים - אין בית-דין מוציאם מידו.

ה. הָבִיא הָאֶחָד²³ עֵדִים שֶׁהָיָא שְׁלֵ אֲבוֹתָיו וְשֶׁאָכַלָה שְׁנֵי חֲזָקָה וְהָרִי הָיָא תַּחַת יָדוֹ, וְהָבִיא הָאֶחָד עֵדִים שֶׁאָכַלָה שְׁנֵי חֲזָקָה וְהָרִי הָיָא תַּחַת יָדוֹ - נִמְצָאת עֲדוֹת הַחֲזָקָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם מְכַחֶשֶׁת, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיַד זֶה שֶׁהָעֵידוּ עָלָיו עֲדֵי הַחֲזָקָה שֶׁהָיָא שְׁלֵ אֲבוֹתָיו, וּמְוִרְדִּין אוֹתָהּ לְתוֹכָהּ²⁴. חֲזֵר הַשְּׁנַיִם²⁵ וְהָבִיא אֵף הוּא עֵדִים שֶׁהָיָא שְׁלֵ אֲבוֹתָיו, שֶׁהָרִי נִמְצָאת גַּם עֲדוֹת זֶה מְכַחֶשֶׁת - חוֹזְרִין בֵּית דִּין וּמְסַלְקִין מִמָּנְהָ אֵף הָרְאִישׁוֹן²⁶, וּמַגִּיחִין אוֹתָהּ בְּיַד שְׁנֵיהֶם²⁷, וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד בָּהֶן.

לקיים החתימות - וכל-שכן כשהתברר שהשטר מזויף - אין בית-דין נזקקים לחזקה, ומוציאים מידו את השדה (דעת רב האי גאון, הובאה ב'טור' חושן-משפט סי' קמ. ורבינו חננאל מוסיף, שאם טען אחר-כך: אבד השטר - אינו נאמן). (9) נתבארה כבר כמה פעמים דעת רבינו, שהמחזיק שלש שנים - מחוייב שבועת היסת (ראה למעלה פ"א ה"ב).

ב. עֲדֵי הַחֲזָקָה¹⁰ שֶׁהָעֵיד אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שֶׁאָכַלָה חֲטִים שְׁנֵי חֲזָקָה, וְהַשְּׁנֵי הָעֵיד שֶׁאָכַלָה שְׁעוּרִים - עֲדוֹתֵן קִיָּמָה; שְׁאֵין הָעֵד מְרַקְדֵּק בְּזֶה¹¹. הָעֵיד הָאֶחָד¹² שֶׁאָכַלָה זֶה שְׁנָה רִאשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנֵי מְעִיד שֶׁאָכַלָה שְׁנֵיהָ וּרְבִיעִית וְשִׁשִּׁית - אֵין עֲדוֹתֵן מְצֻטְרָפֶת¹³; שֶׁבְּשְׁנָה שֶׁמְעִיד בָּהּ זֶה לֹא הָעֵיד בָּהּ זֶה¹⁴. וְתַחֲזֵר הַקֶּרְקַע וְהַפְּרוֹת¹⁵.

10) מימרא של רב יהודה, שם נו: (11) אינו שם לב לזה לקבוע איזה מין תבואה אכל, ואפשר שטעה, ולפיכך אין כאן הכחשה. [ב'תוספות' שם ד"ה אלא, כתבו שאם אחד אומר אכל חטים או שעורים, והשני אומר קטנית אכל - הרי זו הכחשה, שאין אדם טועה בין תבואה לקטנית. ורבינו הביא דברי רב יהודה ככתבם, ולא גילה דעתו בזה]. (12) שם. (13) מדובר במקומות שנוהגים לזרוע שנה ולהוֹבִיר שנה, שהרי במקומות שזורעים שנה שנה, אפילו אם העידו שניהם שאכלה ראשונה, שלישית וחמישית או שניה רביעית וששית אין כאן חזקה, משום שלא אכל שלש שנים רצופות (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (14) ועל כל שנת אכילה, מעיד רק אחד. בגמרא שם אמרו: "בשנת (בשנה) דקא מסהיד מר, לא מסהיד מר". ב'תוספות' שם ד"ה אלא, כתבו שזה נאמר כשהעדים מכחישים זה את זה, היינו כשהשני אומר: לא אכלה א. ג. ה אלא ב. ד. ו, אבל כשאננם מכחישים זה את זה - הרי זו חזקה במקומות שמובירים, משום ששניהם מעידים שאכלה שני חזקה. ומלשונו של רבינו, שנימק "שבשנה שמעיד בה זה, לא העיד בה זה", יוצא ברור שגם כשאין הכחשה - אין זו חזקה. [וה'טור' שם סי' קמה דחה גם כן שיטת ה'תוספות' מנימוק אחר: שאם תצרף עדות שניהם, יצא מזה שאכלה שלא כמנהג אנשי המקום, שהרי כולם מובירים והוא אכל רצופות (על-פי שיטתו בסימן קמא, אכלה רצופות במקום שמובירים - אינה חזקה. ראה שם דעת רבינו ישעיה, ורבינו לא כתב כלום בדִּין זה)]. (15) ב'טור' שם כתב שאם אחד מעיד שאכל א. ב. ג. והשני מכחישו ואומר ד. ה. ו. אכל - אינו מחזיר הפירות. ובלחם-משנה כאן מנמק, שנאמן לומר: שלי אכלתי ב'מיגר' שיכול לטעון לא אכלתי, ואין זה 'מיגר' נגד עדים, משום שהעדים מכחישים זה את זה, נתבטלה עדותם לגמרי וכאילו אין כאן עדות. ואם נקבל נימוקו, יצא מזה, שגם בעדות לסירוגין בהכחשה אינו מחזיר הפירות. וה'טור' עצמו לא כתב כלום בדִּין החזרת הפירות בעדות לסירוגין. ורבינו כתב סתם "מחזיר הפירות", ולא חילק בין בהכחשה ובין שלא בהכחשה. נראה שלא נתקבלה על דעתו סברת הלחם-משנה. ובסמ"ע חו"מ שם סק"ג כתב, שהמדובר כשלא הכחישו זה את זה, אבל בהכחישו אינו

עָלִיו, וְאָמַר רְאוּבֵן: שָׂדֶה זֶה מְלֹי קִנְיָתִי וְאֶכְלָתִי
אוֹתָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה, אָמַר לוֹ שְׁמַעוֹן: וְהָלוֹא שְׁטָר זֶה
מִקָּדִים בְּיָדִי שְׁאֲנִי לְקַחְתִּיהָ מְלֹי מֵהַיּוֹם אֲרַבַּע שָׁנִים,
חֲזֹר רְאוּבֵן וְאָמַר: וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁשְׁלֹשׁ שָׁנִים
בְּלִבְדִּי יֵשׁ לִי מִשְׁקִנְיָתִי? שָׁנִים רַבּוֹת יֵשׁ לִי
מִשְׁלָלְקַחְתִּיהָ, וְאֲנִי קִנְיָתִיךָ - הֲרִי טַעַנְתָּ רְאוּבֵן
טַעֲנָה; שְׁאָדָם קוֹרָא לְשָׁנִים רַבּוֹת שְׁנֵי חֲזָקָה³⁸.
לְפִיכָּה, אִם הֵבִיא רְאוּבֵן עֵדִים שְׁאֶכְלָה שְׁבַע שָׁנִים,
שְׁנַמְצָא שְׁאֶכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה קָדָם שְׁלָקְחָה שְׁמַעוֹן -
מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם אֶכְלָה פָחוֹת מִשְׁבַּע
שָׁנִים³⁹ - תַּחֲזֹר לְשְׁמַעוֹן; שְׁאֵין לָּהּ מִחָא גְדוּלָּה
מִזֹּאת⁴⁰, שְׁהָרִי מְכַרָּה קָדָם שְׁהַחֲזִיק רְאוּבֵן.

(37 שם ל': (38 רשב"ם שם מבאר, שאילו לא היתה דרכם של אנשים לקרוא לשנים רבות שני חזקה, לא היינו מאמינים לו, אפילו אם הביא עדים שאכלה שבע שנים, משום שהוא עצמו מודה שלא אכלה יותר משני חזקה, היינו שלש שנים, והודאת בעל-דין כמאה עדים (וכן כתבו ה'תוספות' שם). ואין כאן חזרה מטענתו הראשונה, שאם יש בכך חזרה אין מקבלים טענתו, משום שטענה הראשונה הוכחה על-ידי עדי השטר של שמעון המערער. (39 ואם-כן מכרה לוי לשמעון לפני שמלאו שני חזקה של ראובן. (40 מהמכירה לאחרים. ברא"ש שם שואל: מה הועילה המחאה, והרי כשמכר לאחרים אינו יכול לחזור בו ממחאתו ולהפסיד ללוקח. שאלה שנים (ראה למעלה פ"א ה"ח) ולמה צריך שבע שנים? והוא משיב: טעמו של דבר מתפרשת כחזרה מהמחאה, והרי כשמכר לאחרים אינו יכול לחזור בו ממחאתו ולהפסיד ללוקח. ושאל עוד: למה צריך להביא עדים על כל שבע השנים? אפילו כשהביא עדים על שלש שנים האחרונות בלבד יהיה נאמן לטעון שקנאה לפני המערער, ב'מיגר' שיכול לטעון קנייתה ממך ואכלתיה בפניך שלש שנים ולא מחית? ותירץ, שאין כאן 'מיגר', משום שבשעה שטען: מלוי קניתי, לא ידע עדיין שביד המערער יש שטר קנין, וחשש שמא יתבע המוכר החזרת הקרקע, והחזקה לא תועיל, משום שאין עמה טענה לגבי המוכר, שהרי טען שמשמעון קנאה (ראה למעלה פ"ד ה"ד). ונראה שגם ה'תוספות' שם לא. ד"ה אבל, התכוונו לכך (ראה פלפולא חריפתא אות פ, ומגיד-משנה כאן). [ועדיין לא נתברר לי הענין כל צרכו, שהרי אם יתבענו המוכר, יוכל ראובן לטעון: בפני קנאה שמעון ממך, ויהיה נאמן, כמו שאמר רב בשם רב חייא (שם מא:): וצ"ע].

ח. זֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתִי וְהֵבִיא עֵדִים, וְזֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתִי וְאֵין לוֹ עֵדִים - תַּחֲזֹר לִזְהָ שֶׁהֵבִיא עֵדִים⁴¹.
וּמִצִּיאֵין מִזָּה כָּל פְּרוֹת שֶׁהוֹדָה בָּהֶן שְׁאֶכְלָן, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין עָלָיו עֵדִים שְׁאֶכְלָן; שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר שְׁמַחְמַת אֲבוֹתָיו אֶכְלָה, וְהָרִי הָעֵדִים שֶׁהָיָה שֶׁל אֲבוֹתָיו שֶׁל זֶה הַטּוֹעֵן⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(23 שם לא. (24 משום שלא הוכחה עדותם בענין האבות. פסק כרב נחמן שם, משום שבית-דין עשו מעשה כמותו (רשב"ם). (25 גם זה שם. (26 ואין חוששים שמא ילגלו על הדיינים שמחליטים כך וחוזרים בהם ומחליטים אחרת. כרב אשי (שם לב). שאמר: לזילותא דבי דינא, לא חיישינן. (27 המדובר, כשלא היה אחד מהם מוחזק בה לפני שבאו לבית-דין, ובית-הדין הוריד לה את זה שהביא ראייה שהיא של אבותיו, אבל כשהשני היה מוחזק בה ובית-הדין הוציאוה מידו ונתנה לראשון שהביא עדי אבות, ואחר-כך הביא השני עדי אבות - מחזירים את השדה לידו. וכל-שכן אם הראשון היה מוחזק בה - שאין מסלקים אותו ('טור' שם).

ו. זֶה אוֹמֵר²⁸ שֶׁל אֲבוֹתִי²⁹, וְזֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתִי, זֶה הֵבִיא עֵדִים שֶׁהֵבִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו, וְזֶה הֵבִיא עֵדִים שְׁאֶכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה - תַּחֲזֹר לִזְהָ שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁהֵבִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו, וְיַחֲזִיר הַפְּרוֹת שְׁאֶכְלָן; שְׁהָרִי לֹא טַעַן כְּלוּמָה³⁰, וְאֵין אֶכְלָתוֹ רְאִיָּה, שֶׁכָּל חֲזָקָה שְׁאֵין עִמָּה טַעֲנָה עַל הַבְּעָלִים - אֵינָה כְּלוּמָה³¹. תַּחֲזֹר³² זֶה הַמַּחֲזִיק וְאָמַר: כֵּן שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ הֵיטָה, וְאִתָּה מְכַרְתָּה לִי, וְזֶה שֶׁטַעַנְתִּי תַחֲלָה שֶׁהֵבִיא שֶׁל אֲבוֹתִי - כְּלוּמָה, שְׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלֶיהָ וְהָרִי הֵיא שְׁלִי בְּשֶׁל אֲבוֹתִי, אוֹ שְׁאָמַר: שֶׁל אֲבוֹתִי שְׁלָקְחוּהָ מֵאֲבוֹתֶיךָ³³ - הֲרִי זֶה טַעֲנָה נִכְוָנָה, שְׁהָרִי נָתַן אֲמַתְלָא³⁴ לְדַבְּרֵיו הָרִאשׁוֹנִים³⁵, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְאִם טַעַן בְּתַחֲלָה וְאָמַר: שֶׁל אֲבוֹתִי וְלֹא שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ - אֵין שוֹמְעִין לוֹ בְּטַעֲנָה זֶה הָאֲחֶרֶת³⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(28 שם לא. ולג: (29 והוכחה טענת השני. (30 טענתו "של אבותי" הוכחה על-ידי עדים וכאילו לא טען, ולא ביאר כיצד הגיעה לידו. (31 כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. בגמרא שם, אמר רבה, שהמביא עדי חזקה נאמן ב'מיגר' שיכול לטעון קניתי השדה ממך ואכלתיה שני חזקה. חלקו עליו אבבי ורבא (שם לג): ואמרו, שאין מקבלים 'מיגר' במקום עדים. ורבינו פוסק בכל מקום, שאין אומרים 'מיגר' במקום עדים. ב'תוספות' (לא). ד"ה מה לי, הקשו למה אין בית-דין טוענים לבעל החזקה שאבותיו קנו מאבותיו של בעל דינו ואכלו יום אחד, שהרי טוענים ליורש. ותירצו: "של אבותי" משמע שהיו תמיד של אבותיו. ובמגיד-משנה מתוך, שטענה זו מועילה רק כשמביא ראייה שאכלה אבותיו יום אחד, כמבואר למעלה (פ"ד ה"ג), וכאן אין לו ראייה כזו. ותירץ שני: אין אנו טוענים ליורש אלא כשאנו טוען טענת 'בר', אבל כשטוען טענת 'בר' אין טוענים לו טענה אחרת. (32 שם. (33 והביא ראייה שאכלה יום אחד. (34 ביאר למה טען כך, ולא התכוון לשקר. (35 בהגהות מיימוניות רואה כאן סתירה למה שכתב למעלה (פ"ז ה"ז) שטוען וחוזר וטוען אפילו בלי אמתלא. ופליאה היא, שהרי כאן הוכחה טענתו על-ידי עדים, ושם המדובר כשלא הוכחה, ראה שם. (36 משום שאין לו אמתלא לבאר טענתו הראשונה.

ז. רְאוּבֵן³⁷ שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ שָׂדֶה, וְכָא שְׁמַעוֹן וְעֶרְעֵר

(41 בבא זו לא הוצרכה לעצמה, שהרי כל-שכן היא מהדין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' סיון - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלחמה או שיבוש דרכים, ובמקרה כזה אין חזקה מועילה, וכן דעת הרא"ש שם, וה'טור' חו"מ סי' קמ"ו.

שבהלכה ו, ונכתבה כהקדמה לבבא הבאה. (42) ומשום זה אינו נאמן לומר: שלי אכלתי, ב'מיגר' שלא אכלתי.

יא. מי שהלך⁵² למדינת הים ואבדה דרך שדהו⁵³, 18
בין שהיו ארבע השדות המקיפות אותה לארבעה 19
אנשים⁵⁴, בין שהיו הארבע שדות קנויות מאחד⁵⁵ - 20
הרי כל אחד מהן דוחהו ואומר: שמא דרך שלך 21
על חברי הוא. לפיכך קנה לו דרך במאה מנה⁵⁶ או 22
יפרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש אחד 23
שקנה אותן מארבעה⁵⁷ - אין לו עליו דרך; שהרי 24
אומר לו: עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו - אין 25
אתה יכול לעבר על אחד מהן. ואני קניתי מכל אחד 26
מהן כל זכות שיש לו⁵⁸. אבל אם היה בעל ארבע 27
שדות המקיפות איש אחד, והוא בעל המצר שלה 28
מתחלה ועד סוף - הרי זה אומר לו: מכל מקום 29
דרכי עליך; וגלף לו בקצרה באי זו שדה שתרצה 30
בעל השדה. וכן כל פיוצא בזה. ואם החזיק בדרך 31
ואומר: זו היא דרכי⁵⁹ - אין מסלקין אותו ממנה⁶⁰ 32
אלא בראיה ברורה⁶¹. 33

(52) משנה וגמרא כתובות קט: (53) השכנים החזיקו בה, ואינו יודע מי. (54) לפני שהלך למדינת הים, ולא עברו לידי אחרים. (55) ארבעה אנשים קנו מאחד ארבע השדות המקיפות. (56) בכל מחיר שידרשו ממנו. (57) שהיו בעלי השדות לפני שהלך למדינת הים. (58) וגם הזכות שהיתה להם לדחות אותו. (59) אני מכיר אותה. (60) אין בעל השדות יכול להכריחו לקבל דרך אחרת. (61) במגיד - משנה מפרש שהמדובר כשהחזיק בה שלש שנים. ובכסף - משנה דחה פירושו וכתב, שאם החזיק בה וטוען: הכרתיה - אין מוציאים אותה מידו, משום שדרכו היא בשדותיו. דין זה נמשך לבבא האחרונה בלבד.

יום שישי ג' סיון ה'תשפ"א

פרק ששה עשר

(1) מבאר דין עורר על השדה והוא חתום כעד על שטר המכר, עשאה סימון גבול לאחר, ודין עורר על השדה ואחר הביא עד שאכלה שני חזקה וטען המערער בגזל אכלת או הביא שני עדים שאכלה שנתיים, וכלל שם איסור לטעון טענת שקר לעוות הדין, כמו שאמרה תורה: "מדבר שקר תרחק".

א. ראובן² שמכר לשמעון שדה, והיה לוי מעדי 34
השטר, ובא לוי לערער על השדה ולטעון שראובן 35
גזל אותה ממנו - אין שומעין לו, ואין משגיחין 36
על ראיות שביא על אותה שדה, והרי אבד כל 37
זכותו³; שאומרים לו: היאך תעיד על המכר ותבוא 38
ותערער. וכן⁴ אם העיד לוי בשטר שכתוב בו: 39
השדה פלוני של ראובן מצד מזרח או מערב, 40
הואיל ועשה השדה סימן לאחר והעיד בשטר - 41
אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער; שאומרים 42

ט. הביא⁴³ המערער עדים שזו השדה שלו, וזה 1
שבתוכה טוען: ממך לקחתיה והרי שטרי, והוציא 2
שטר מקים⁴⁴, טען המערער שהוא מזיף, והודה 3
בעל השטר ואמר: כן הוא⁴⁵, אבל היה לי שטר 4
פשר ואבד, ולקחתיה זה שבדי כדי לאים עליו 5
שיודה שמכר לי באמת, הואיל ואלו רצה היה 6
אומר⁴⁶ בשטרו, שהרי מקים הוא - הרי זה נאמן⁴⁷, 7
ואין מוציאים את השדה מתחת ידו⁴⁸, וישבע הסת. 8

(43) שם לב: מעשה שהיה. (44) שם כתוב סתם: "והא שטרא", ורבינו מפרש שטר מקיים. (45) והזיוף עלה יפה, וטעו העדים וחשבו שאלו חתימותיהם. (46) צ"ל: עומד (כת"י תימן). פירוש, היה ממשיך להסתמך על השטר. (47) ב'מיגר'. (48) בגמרא שם, נחלקו רבה ורב יוסף בזה: רבה אומר - נאמן ב'מיגר', ורב יוסף אומר - אינו נאמן. וברשב"ם פירש טעמו של רב יוסף שזה כ'מיגר' במקום עדים, שהרי הודה בעצמו שהשטר מזויף והודאת בעל-דין כמאה עדים, ולא אמרו 'מיגר' אלא במקום ששתי הטענות יכולות להיות אמת. ורבה לא קיבל סברא זו. ונפסקה שם הלכה כרבה, בקרקע. וב'תוספות' שם ד"ה והלכתא, מבארים שה'מיגר' מועיל להעמיד הקרקע בחזקת המוחזק בו, ואין אומרים בזה: קרקע בחזקת בעליו הראשונים עומדת. [בגמרא שם, נחלקו רבה ורב יוסף במעשה דומה, בשטר הלוואה. ונפסקה הלכה כרב יוסף שאינו נאמן, משום שמעמידים הכסף בחזקת בעלים (ראה פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ו)].

י. הביא⁴⁹ המערער עדים שזו השדה שלו⁵⁰, וזה 9
שבתוכה טוען: ממך לקחתיה ואכלתיה שני חזקה, 10
והביא עדים שאכלה שני חזקה, טען המערער 11
ואמר: היאך תטען שלקחת ממני היום שלש שנים, 12
ובאותו הזמן לא הייתי במדינה זו⁵¹ - מצריכין זה 13
שבתוכה להביא ראיה, שזה פלוני שמערער היה 14
עמו במדינה בזמן הזה שטוען שמכר לו בו, אפלו 15
יום אחד, כדי שיהיה אפשר שימכר. ואם לא הביא 16
מסלקין אותו. 17

(49) שם כט: מעשה שהיה. (50) הרי"ף בהלכותיו מפרש שהמדובר שם כשהביא עדים שהיא שלו. (51) בגמרא: בשכנוי גואי הואי, ופירש הרי"ף: במדינה רחוקה, ורבינו קיבל פירושו. ומסתימת לשונם משמע, שאפילו שלא בשעת חירום ושיבוש דרכים, הדין כך. [נחלקו עליהם הרמב"ן והרשב"א, ושאלו: מכיון שהחזיק שלש שנים ולא מיחה, למה הטילו על המחזיק להביא ראיה? הרי אפשר שבא ליום אחד ומכר, או מכר על-ידי שליח? (רבינו עצמו פסק למעלה בפ"א ה"ב, שאומרים לבעל הקרקע: אי-אפשר שלא הגיעה אליך במשך שלש שנים ידיעה שזה מחזיק בשך). ומתוך קושיא זו פירשו, שהמדובר בגמרא בשעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לו: הִיאֵף תַּעֲדִי בַשָּׁטֶר זֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ הַשָּׂדֶה הַזֶּה
2 מִצַּד פְּלוֹנִי וְתַחֲזֹר וְתַעֲרֶר עָלֶיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ראובן שמכר לשמעון שדה והיה לוי מעדי השטר".

במקרה זה, הדין הוא שלוי אינו יכול לומר שראובן גזל אותה ממנו, ובהלכה שאח"כ החידוש גדול יותר שגם אם היה לוי עד בשטר שאינו שטר מכר אלא שכתוב בו ששדה פלונית של ראובן בצד מזרח או מערב, גם אז אינו יכול לערער ולומר שנגזלה ממנו.

ויש לבאר שתי ההלכות על-פי פנימיות העניינים: ראובן מורה על העבודה בבחינת ראייה, ושמעון על העבודה שבבחינת שמיעה, אבל לוי מורה על בחינה שלמעלה משניהם.

ועל-פי-זה יש לבאר שתי ההלכות: במכירה, שעניינה שינוי והוצאה מרשות לרשות, המוכר הוא בבחינת משפיע ולכן יש בכוחו להעביר הבעלות לאחר, ואילו הקונה בדרגה נמוכה יותר בבחינת מקבל מהמוכר אלא שבמכר ישנה גם עבודתו של הקונה, היינו נתינת הכסף.

וזהו "ראובן שמכר לשמעון" שראובן, בגלל היותו בדרגה נעלית יותר - ראייה - משפיע לשמעון שבבחינת שמיעה. ובנוסף לזה צריך לפעול את קיום השטר שעניין זה נעשה על ידי המשכה מבחינה שלמעלה משניהם - "לוי מעדי השטר". ואע"פ שלוי הוא בחינה נעלית יותר, הרי מצד הבחירה אפשר לנצל זאת באופן בלתי רצוי ח"ו "בא לוי לערער".

ועל זה פוסק הרמב"ם "אין שומעין לו" היינו שלא רק שלא מקבלים דבריו אלא שגם מלכתחילה אין שומעין לו ואין משגיחין בו' שהרי אם אתה מצד שורשך ומקורך העדת על המכר, כיצד תבוא לערער.

וממשיך בהלכה שאח"כ שגם אם עדותו אינה מתייחסת ישירות לבעלות על השדה, גם אז מאבד זכותו לערער עליה. וביאור ההלכה בפנימיות, שמוכר וקונה מורה על הקב"ה וישראל, שהקב"ה מוכר לישראל את כל העולם כולו בזכות עבודתם כולל סדר השתלשלות כדי שיעשו ממנו דירה לו יתברך בתחתונים, ואם יבוא מישהו לערער על המכירה ולומר שמעמדו ומצבו של הקונה (שמעון) אינו כדבעי הרי ש"אין שומעין לו ואין משגיחין בו" שכן דבר ברור הוא שישראל הם בעלי הבית על העולם ועל כל סדר השתלשלות כי קנוהו על-ידי עבודתם במסירות נפש במשך כל הדורות, וכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן יח)

(2) משנה כתובות קט. (3) במשנה שם נחלקו אדמון וחכמים בדין זה. אדמון אומר: "יכול הוא שיאמר: השני

נוח לי הראשון קשה הימנו" (פירוש, נוח לי להתדיין עם הלוקח ולהוציא מידו, והגזלן הוא אלם וקשה להוציא מידו). "וחכמים אומרים: איבד את זכותו". והלכה כחכמים. (4) במשנה: "עשאה סימן לאחר איבד את זכותו". ונראה שרבינו מפרש: "עשאה" ראובן המוכר עשה שדה זו, "סימן לאחר", היינו, מכר שדה אחרת לשמעון וכתב בשטר מצד פלוני גובלת שדה שלי, ולוי חתום על השטר, ואחר זמן בא ומערער. וכן פירש רש"י שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל עשאה כתבו: "משמע מתוך הלשון דאעורר קאי" פירוש, שהמערער עצמו מכר שדה אחרת וכתב בשטר: מצד פלוני שדה של ראובן - אינו יכול לערער עליה. [במגיד משנה מפרש, שרבינו קיבל פירושה של התוספות, ומתוך כך נדחק לתרץ למה לא הביא כלל את דברי המשנה. וקשה להבין מה דחקו לפירוש זה, שהתוספות עצמם מפקפקים קצת בנכונותו ומביאים ראייה לפירוש רש"י מן הירושלמי]. ובוזה - בין לפירושו של רש"י ובין לפירושה של התוספות - גם אדמון מודה שאיבד את זכותו, שהרי אין כאן מקום לטענה: השני נוח לי וכו'.

ב. טען⁵ הַעֲד וְאָמַר: תִּלָּם אֶחָד הוּא שְׁעִשְׂיִי סִימָן
וְלֹא כָּל הַשָּׂדֶה, וְאוֹתוֹ הַתִּלָּם הִסְמֹךְ לְמַצָּר בְּלִבָּד
הוּא שֶׁל רְאוּבֵן - הֲרִי זֶה טַעְנָה הַנִּשְׁמָעֶת⁶, וְיֵשׁ לוֹ⁷
לְעֶרְעֵר עַל כָּל הַשָּׂדֶה חוּץ מְאוֹתוֹ הַתִּלָּם⁸. וְאֵין כָּל
הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלָא בְּאֶחָד מֵעֲדֵי הַשָּׁטֶר שֶׁבֶּא
לְעֶרְעֵר; אֲבָל הַדִּין⁹ שֶׁקִּיָּם הַשָּׁטֶר¹⁰ - יֵשׁ לוֹ לְעֶרְעֵר,
מִפְּנֵי שֶׁיְּכֻל לְטַעֵן וְלֹאמַר: לֹא יָדַעְתִּי מָה הִיָּה כְּתוּב
בַּשָּׁטֶר. מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְדַמֵּינָן לְקַיָּם הַשָּׁטֶר אֵף עַל פִּי
שֶׁלֹּא קָרְאוּהוּ¹¹, אֲבָל הָעֵדִים אֵין חוֹתְמִין עַל הַשָּׁטֶר
אֲלָא אִם בֵּין קָרְאוּהוּ כְּלוֹ וַיִּדְקְדְּקוּ בּוֹ¹².

(5) שם עמוד ב. (6) המתקבלת על הדעת. (7) הזכות. מימרא של רב יוחנן שם. (8) ונותן לו תלם שאפשר לזרוע בו תשעה קבים תבואה, שפחות מזה אינה נקראת "שדה" (מגיד משנה בשם הרמב"ן, וכן כתב גם רבינו יונה ור"ן, הובאו בטור חושן משפט סימן קמז). (9) כאביי שם. (10) שאישר את חתימות העדים. (11) תפקידם הוא רק לבדוק אם החתימות אינן מזויפות. (12) שהרי הם מעידים על כל הכתוב בשטר.

ג. פֶּא שְׁמַעוֹן¹³ וְנִמְלֵךְ בְּלוֹי וְאָמַר לוֹ: הֲרִינִי קוֹנֶה
שָׂדֶה פְּלוֹנִית מֵרְאוּבֵן, וּבַעֲצָתְךָ אֶקְנֶה אוֹתָהּ; אָמַר
לוֹ לֹי: לֵךְ וּקְנֶה אוֹתָהּ, טוֹבָה הִיא - יֵשׁ לוֹ לָלוֹי
לְעֶרְעֵר עָלֶיהָ, וְלֹא אֶבֶד זְכוּתוֹ¹⁴; שֶׁהֲרִי לֹא עָשָׂה
מַעֲשֶׂה¹⁵, וְיֵשׁ לוֹ לֹאמַר: רְצוֹנִי הִיָּה שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יָד
רְאוּבֵן, שֶׁהוּא אֵלֶם, כִּדִּי שֶׁאֲתַבְּעֶנָּה בְּדִין וְאֶקַּח שְׂדִי.

(13) בבא בתרא ל: (14) רבא שם. (15) בגמרא שם מבואר, שחכמים לא אמרו "איבד את זכותו" אלא כשעשה מעשה (חתם על השטר) ובשביל נוחיות אין אדם עושה מעשה, אבל קורה לפעמים, שאדם מוציא דיבור מפיו לשם נוחיות, ולפיכך חכמים מודים בזה לאדמון. [כתב רשב"ם שם, שאפילו אכלה הלוקח שני חזקה מוציאים מידו,

שהרי שניים לא היו מחייבים אותו. (25) אפשר שקנה הפירות ושילם לתובע מחירם, ואפשר שלא אבל כלל, אבל אין משיבעים אותו שקנה השדה ומשלו אכל, שאם נשיבועו כך, הרי אחד מהם נשבע לשקר. ועוד: אם נקבל טענתו הרי יש להעמיד הקרקע בידו.

ו. ה'י שְׁנֵי עֲדִים²⁶ מְעִידִים עַל שְׁמֵעוֹן שְׁאֲכָלָה פְּחוֹת מִשְׁנֵי חֻזְקָה - יִחְזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֲכָל. וְאִפְלוּ הָיָה עַד אֶחָד - חֵזֵב לְהַחְזִיר עַל פִּי; שֶׁהָרִי אִינוּ מְכַחֲשִׁים הָעֵד²⁷, אֲלֵא אֹמֵר: אֲמַת הָעֵד וְאֲכַלְתִּי שְׁתֵּי שָׁנִים²⁸ וְשָׁלִי אֲכַלְתִּי, נִמְצָא מְחִיב שְׁבוּעָה²⁹ וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמִשְׁלָם³⁰.

(26) שם. (27) כשמכחישו נשבע שבועה של תורה ונפטר. (28) הכוונה, שמודה לעד שאכל שתי שנים, אבל הוא עצמו טוען שאכל יותר (במעשה שהובא בגמרא טען המחזיק שאכל שני חזקה). (29) לפי הכלל שבידינו: כל מקום ששניים מחייבים ממון, אחד מחייבו שבועה (ראה למעלה הלכה ה). (30) פירות שתי השנים, אבל פירות שנה שלישית אינו מחזיר מפני שני הנימוקים שנאמרו בהלכה הקודמת (ראה טור שם). [דין זה, שכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע - משלם, מבואר כמה פעמים בש"ס וידוע בשם: "נסכא דרב אבא", משום שרב אבא אמר כלל זה (שבועות לב): במעשה שאחד חטף חתיכת כסף מהותכה (בלשון הגמרא: "נסכא") וטען אמנם חטפתי אבל שלי היא, ועד אחד העיד שחטף. ופסק רב אבא שחייב לשלם].

ז. כָּל הַמְּחִיב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת, אִם לֹא הָיוּ יְדוּעִין וְאִין בֵּית דִּין יְכוּלִין לְשַׁעַר אוֹתָן כְּשֶׁעָר הַבָּתִּים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהוּא יְדוּעַ, אֲלֵא הָיוּ פְּרוֹת אֵילָן אוּ פְּרוֹת שָׁדָה שְׁאֵינָן יְדוּעִין, הוֹאִיל וְאִין כָּאֵן טַעְנָה וְדֹאִית - יִשְׁלַם מֶה שִׁיּוּדָה בּוֹ שְׁאֲכָלוּ. וּמְחִירֵמִין³¹ עַל מִי שְׁאֲכָל יוֹתֵר וְלֹא יִשְׁלַם.

(31) מתקנת הגאונים, ואין מחייבים את הנתבע שבועה, משום שאין נשבעים היסט על טענת שמא. ולזה התכוון רבינו באמרו: הוֹאִיל וְאִין כָּאֵן טַעְנָה וּדֹאִית.

ח. כָּל הַמְּחִיבִיר³² קֶרֶקַע מִתַּחַת יָדוֹ, אִם הִשְׁפִּירָה לְאַחֲרִים כְּשֶׁהָיָה מְחֻזֵּק בָּהּ, וְהָיוּ הַשּׁוֹכְרִין קְיָמִין - מוֹצִיאִין מִהֶן הַשֶּׁכֶר פֶּעַם שְׁנִיָּה וְנוֹתְנִין לְכַעַל הַקֶּרֶקַע³³, וְחוֹזְרִין וְתוֹבְעִין זֶה שֶׁהִשְׁפִּיר לָהֶם מְקוֹם שְׁאֵינוּ שָׁלוּ.

(32) בבא בתרא כט. (33) בגמרא שם אמרו, שהשוכרים מן המחזיק אינם כשרים להעיד שדרו בבית שלוש שנים בשכירות, משום שהם נוגעים בעדותם, שאם יחזור הבית לבעלי הראשונים יחוייבו לשלם להם דמי שכירות פעם שנייה.

ט. אֶסוּר לְאָדָם³⁴ לְטַעֵן טַעְנַת שֶׁקָר, כְּדִי לַעֲוֹת הַדִּין אוּ כְּדִי לַעֲקֹבוֹ. פִּיעֵד? הָיָה נוֹשֶׂה³⁵ בְּחִבְרוֹ מִנָּה - לֹא יִטְעֲנֵנוּ מְאֻתִּים כְּדִי שִׁיּוּדָה בְּמִנָּה וְיִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה³⁶. הָיָה נוֹשֶׂה מִנָּה³⁷ וְטַעְנֵנוּ מְאֻתִּים³⁸ - לֹא

כשאנו מביא ראייה שהמוכר אכלה יום אחד, משום שזו חזקה שאין עימה טענה, שהרי הלוקח מודה שלא קנאה מיד המזער, וכוחה של חזקה אינה יפה מכוח שטר, ובמקום ששטר (מיד הגולן) אינו מועיל - גם חזקה אינה מועילה (ראה למעלה פרק ט"ו הלכה ו).

ד. רְאוּבֵן¹⁶ שֶׁעָרַעַר עַל שְׁמֵעוֹן, וְשְׁמֵעוֹן אָמַר: אִינִי יוֹדֵעַ מֶה אֶתָּה סָח, אֲלֵא שָׁדָה זֶה מְלִי לְקַחְתִּיהָ¹⁷, וְהָרִי עֲדִים שְׁאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה, אָמַר לוֹ רְאוּבֵן: וְהָלוֹא עֲדִים יֵשׁ לִי שֶׁפָּעַרְבַּ בְּאֶתְּ אֵלִי וְאִמְרַתְּ לִי: מִכֹּר לִי שָׁדָה זֶה - אִין זֶה רְאִיָּה; וְיֵשׁ לוֹ לְשְׁמֵעוֹן לֹאמֹר: רְצִיתִי לְקַנּוֹת מִמֶּךָ¹⁸, כְּדִי שְׁלֹא תַעֲרַעֵר וְלֹא תַטְרִיחֵנִי בְּדִין, אָף עַל פִּי שְׁאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הָיָה שְׁלֹף אוּ אִינָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזָה. וְאִם לֹא טַעֵן שְׁמֵעוֹן טַעְנָה זֶה - אִין טוֹעֲנִין לוֹ¹⁹.

(16) שם. (17) והביא עדים שלוי אכלה יום אחד, שאם לא כן - הרי זו חזקה שאין עימה טענה כמו שנתבאר בהלכה הקודמת (רא"ש שם). (18) בדמים מועטים. (19) במעשה שהובא בגמרא שם טען הלוקח עצמו טענה זו.

ה. רְאוּבֵן שֶׁעָרַעַר²⁰ וְהָבִיא עֲדִים שֶׁשָּׁדָה זֶה שְׁלוּ, וְשְׁמֵעוֹן שֶׁבְּתוֹכָהּ טוֹעֵן: אֶתָּה מְכַרְתָּה לִי וְאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה, וְרְאוּבֵן אָמַר: בְּגֹזֶל אֲכַלְתָּ, בֵּין שְׁלֹא הָיוּ עֲדִים שְׁאֲכָל כָּלֵל, בֵּין שֶׁהָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שְׁאֲכָלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים²¹ - אִינוּ חֵזֵב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת שְׁאֲכָל; שֶׁהָרִי הוּא אֹמֵר: שְׁלִי אֲכַלְתִּי, וְאִין עָלָיו עֲדִים שֶׁמְחִיבִין אוֹתוֹ בַּפְּרוֹת, שֶׁהָרִי מַעֲצָמוֹ הוֹדָה²²; וְזֶה הָעֵד שֶׁהָעֵד שְׁאֲכָלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים - לְכַפּוֹת כַּחוֹ שֶׁל אוֹכֵל הוּא בֹא²³, וְאִלוּ הָיָה עֲמוֹ אַחֵר - הָיְתָה הַשָּׁדָה עוֹמֶדֶת בְּיָדוֹ²⁴. לְפִיכָף: יִשָּׁבַע רְאוּבֵן הִסֵּת שְׁלֹא מִכֹּר וְתַחֲזוֹר לוֹ הַשָּׁדָה, וְיִשָּׁבַע שְׁמֵעוֹן הִסֵּת שְׁאֵינוּ חֵזֵב לוֹ כְּלוֹם בַּפְּרוֹת שְׁאֲכָל²⁵ וְיִפְטֹר.

(20) שם לג: (21) ועד אחד מחייב שבועה מן התורה וכאן אינו יכול להישבע, וכלל בידינו: מתוך שאינו יכול להישבע משלם - אף על פי כן אינו חייב להחזיר הפירות. (22) ברשב"ם שם מפרש, שנאמן במיגו שיכול לומר לא אכלתי, ומה שאמרתי בתחילה; "אכלתי" - התכוונתי להנאה מועטת מאוד שמספיקה לשם חזקה (וראה למעלה פרק י"ב הלכה י). ובטור חושן משפט סימן קמה מנמק: שאם נאמין לו שאכל הפירות אין להוציא מידו הקרקע שהרי החזיק בו (ראה הערות למעלה פרק ט"ו הלכה ב). [בשולחן ערוך שם סעיף ג הביא נימוקו של הטור בלבד, ומזה מסיק הש"ך שם סעיף קטן ב, שאם טען המחזיק קנייתה ואכלתיה שנתיים - צריך להחזיר הפירות, אפילו אין עדים, שהרי אפילו אכל - לא החזיק. ומדברי רבינו לקמן הלכה ו שכתב: "ואפילו היה עד אחד" יש ללמוד, שאם אין עד כלל אינו חייב להחזיר. (23) שאם נקבל עדותו יזכה המחזיק גם בקרקע ואין זה מתקבל על הדעת שעדות הבאה ליכוחו - תחייבו. (24) ולא שייך כאן הכלל: שכל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - אחד מחייבו שבועה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(קטו.) דרשו זה מן הכתוב, אולם רבינו קורא "דברי קבלה" לכל הדינים שאינם נשמעים מפשוטו של מקרא, אלא נמסר לחכמים לדרוש כך (ראה הקדמת רבינו לפירושו למשנה).

- ג. וְכָל הַקּוֹדֶם¹⁰ בַּנְּחִלָּה - יוֹצְאֵי יִרְכּוּ¹¹ קוֹדֶמִין¹².
לְפִיכָף, מִי שָׁמַת, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה: אִם הָיִיתָ בֵּין
- יוֹרֵשׁ הַכֹּל; לֹא נִמְצָא לוֹ בֵּין¹³ פְּעוּלָם - מַעֲיִינִין
פְּזָרְעוּ שָׁל בֵּין: אִם נִמְצָא לָבְנוּ זָרַע, בֵּין זָכָרִים בֵּין
נְקֻבוֹת, אֶפְלוּ בַת בַּת בְּנוּ עַד סוֹף הָעוֹלָם - הִיא
תִּירֵשׁ אֶת הַכֹּל¹⁴; לֹא נִמְצָא לוֹ זָרַע בֵּין¹⁵ - חוֹזְרִין
אֶצֶל הַבַּת. הָיְתָה לוֹ בַת - תִּירֵשׁ אֶת הַכֹּל; לֹא
נִמְצָאת לוֹ בַת פְּעוּלָם - מַעֲיִינִין עַל זָרַע הַבַּת: אִם
נִמְצָא לָהּ זָרַע, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת, עַד סוֹף
הָעוֹלָם - הוּא יוֹרֵשׁ הַכֹּל; לֹא נִמְצָא לָהּ זָרַע בַּת -
חוֹזֶרֶת הִירָשָׁה לְאָבִיו¹⁶. לֹא הָיָה אָבִיו קָיָם - מַעֲיִינִין
עַל זָרַע הָאָב, שֶׁהֵן אַחֵי הַמֶּת: נִמְצָא לוֹ אֶחָ אוֹ זָרַע
אֶחָ - יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל¹⁷; וְאִם לֹא - חוֹזְרִין אֶצֶל
אֶחָוֹת. נִמְצָאת לוֹ אֶחָוֹת אוֹ זָרָעָה - יוֹרֵשׁ הַכֹּל; וְאִם
לֹא נִמְצָא לוֹ זָרַע אֶחָוִים וְלֹא זָרַע אֶחָוֹת, הוּאִיל וְאִין
לְאָב זָרַע - תַּחֲזוֹר הִירָשָׁה לְאָבִי הָאָב¹⁸. לֹא הָיָה אָבִי
הָאָב קָיָם - מַעֲיִינִין עַל זָרַע שֶׁל אָבִי הָאָב, שֶׁהֵן אַחֵי
אָבִיו שֶׁל מֶת. וְהַזָּכָרִים קוֹדְמִין לְנְקֻבוֹת, וְזָרָעוֹן שֶׁל
זָכָרִים קוֹדְמִין לְנְקֻבוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַדִּין פְּזָרְעוּ שֶׁל
מֶת עֲצָמוֹ¹⁹. לֹא נִמְצָאוּ אֶחָוִים אֶחָוִים לְאָבִיו, לֹא הֵם וְלֹא
זָרָעוֹן - תַּחֲזוֹר הִירָשָׁה לְאָבִי הָאָב. וְעַל הַדֶּרֶךְ
הַזֹּאת נִחְלָה מִמִּשְׁמָשֶׁת וְהוֹלָכָתָ²⁰ עַד רְאוּבֵן²¹.
נִמְצָאת אוֹמֶר²²: הֵבֵן קוֹדֶם לַבַּת, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוּ שֶׁל
בֵּן קוֹדְמִין לַבַּת. וְהַבַּת קוֹדְמָה לְאָבִי אָבִיהָ, וְכָל
יוֹצְאֵי יִרְכָּה קוֹדְמִין לְאָבִי אָבִיהָ. וְאָבִי הַמֶּת קוֹדֶם
לְאֶחֱי הַמֶּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם יוֹצְאֵי יִרְכּוּ. וְהָאֶחָ קוֹדֶם
לְאֶחָוֹת, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוּ שֶׁל אֶחָ קוֹדְמִין לְאֶחָוֹת.
וְאֶחָוֹת קוֹדְמָה לְאָבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכָּה קוֹדְמִין
לְאָבִי אָבִיהָ. אָבִי הָאָב קוֹדֶם לְאֶחֱי הָאָב שֶׁל מֶת.
וְאֶחֱי אָבִיו קוֹדְמִין לְאֶחָוֹת אָבִיו, וְכָל יוֹצְאֵי יִרְכּוּ שֶׁל
אֶחֱי אָבִיו קוֹדְמִין לְאֶחָוֹת אָבִיו. וְאֶחָוֹת אָבִיו קוֹדְמָה
לְאָבִי אָבִי אָבִיו שֶׁל מֶת, וְכֵן כָּל יוֹצְאֵי יִרְכָּה שֶׁל
אֶחָוֹת אָבִיו קוֹדְמִין לְאָבִי אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
הוֹלֵךְ וְעוֹלָה עַד רֹאשׁ הַדּוֹרוֹת. לְפִיכָף אֵין לָךְ אָדָם
מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין.

(10) משנה, שם קטו. (11) כל הדורות המשתלבים מאבהותו - בין זכרים ובין נקבות - נקראים יוצאי ירכו (בספר שמות א, ה' אנו קוראים: ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב וכו'). בגמרא שם קח: למדו דין זה מהקרא. (12) לכל הקרובים האחרים, אף על אלה שדרגת קירבתם למוריש גבוהה יותר מדרגתם, ואפילו אם מת הקודם בנחלה, לפני שמת זה שעל ירושתו אנו דנים. והטעם: הקודם בנחלה כאילו ירש בקבר, ויוצאי ירכו יורשים אותו לפי סדר נחלות ביורשים חיים. (13) היה לו בן, ומת בחי

1 יאמר: אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדָה לוֹ בְּמִנְהָ בֵּינִי
2 לְבִינוּ כְּכִי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה³⁹.

(34) שבועות לא. (35) יש הבדל בין "נושה" ל"תובע"; "נושה" משמעותו - תביעה אמיתית. ו"תובע", כולל כל סוג תביעה שהיא, - צודקת ובלתי צודקת. (36) ואגלגל עליו טענות אחרות, שאין בית דין משביעים עליהם. (37) והנתבע מוכן לשלם לו המנה. (38) טענת שקר. (39) ויגלגל עלי שבועה ממקום אחר ואפילו לאחר שתקינו חכמים שבועת היסט לכופר הכול ויוכל לגלגל, מעדיף אדם להישבע שבועה קלה משבועה חמורה. נימוקים אלה נאמרו בברייתא שם.

3 י. הָיָה שְׁלֹשָׁה⁴⁰ נוֹשִׁין מִנְהָ בְּאֶחָד, וְכָפַר בָּהֶן - לֹא
4 יָהִי אֶחָד תּוֹבֵעַ וְשְׁנַיִם מַעֲיִדִים, וְכִשְׁיוּצֵאוֹ מִמֶּנּוּ
5 יִחַלְקוּ⁴¹. וְעַל דְּבָרִים אֵלֵּי וְכִיּוּצָא בָּהֶן הַזֶּהִיר הַכֶּתוּב
6 וְאָמַר: מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֹק.

(40) שם. (41) את הכסף המגיע להם מן הדין.

סליקו להו הלכות טוען ונטען בסיעתא דשמיא

הַלְכוֹת נְחָלוֹת

7 מַצּוֹת עָשָׂה אַחַת. וְהִיא: דִּין סֵדֶר נְחָלוֹת.
8 וּבְאֹר מַצָּה זֶה בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) מבאר דין סדר נחלות.

9 א. סֵדֶר נְחָלוֹת² כָּף הוּא: מִי שָׁמַת³ - יִירָשׁוּהוּ בְּנָיו⁴,
10 וְהֵם קוֹדְמִין לְכָל. וְהַזָּכָרִים קוֹדְמִין לְנְקֻבוֹת.

(2) משנה בבא-בטרא קטו. (3) בין איש בין אשה. (4) כתוב בתורה (במדבר כז, ח): "איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו", מכאן שבן ובת יורשים את האב, והבן קודם לבת. ירושת האם, למדו בגמרא (שם קיא.) מהכתוב (שם לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממשות". ובן נלמד בקל-וחומר מבת.

11 ב. בְּכָל מְקוֹם⁵ אֵין לְנִקְבָּה עִם הַזָּכָר יִרְשָׁה⁶. אִם אֵין
12 לוֹ בָּנִים - יִירָשְׁנוּ אָבִיו⁷. וְאֵין הָאֵם יוֹרֶשֶׁת אֶת
13 בְּנִיהָ⁸. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקֶּבֱלָה⁹.

(5) בין בירושת האב ובין בירושת קרובים אחרים, שדיניהם יבוארו לקמן. (6) כשיש זכר - אין הנקבה יורשת כלום, כשדרגת קירבתה למוריש אינה יותר גבוהה מזו של הזכר. (7) בגמרא שם קח: למדו דין זה מהכתוב (שם יא): "ונתתם את נחלתו לשארו" - ושארו זה אביו, שנאמר (ויקרא יח, יב): "שאר אביך הוא". (8) רבא (שם קט): מבאר: אף-על-פי שכתוב (שם יג): "שאר אמן היא", אין האם יורשת את בניה, משום שהכתוב מסיים: "הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה", ומשפחת האם אינה קרויה משפחה, שנאמר בתורה (שם א, ב): "למשפחותם לבית אבותם". (9) קיבל תלמיד מרבו, ורבו מרבו עד משה רבינו, מפיו של הקדוש-ברוך-הוא. [אמנם, בגמרא שם

אחת 2 חמישיות, ואחיו של צלפחד (בגמרא שם אמרו, שאח אחד היה לצלפחד) לקח שלישי = 5 חלקי חמשה עשר, ואם מת והניח בת - היתה היא יורשת כל חלקו.

ו. מִשְׁפַּחַת הָאֵם²⁹ אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, וְאֵין יִרְשָׁה אֶלָּא לְמִשְׁפַּחַת הָאָבִי³⁰. לְפִיכָּךְ: הָאֲחִים מִן הָאֵם - אֵין יִרְשִׁין זֶה אֶת זֶה, וְאֲחִין מִן הָאָב - יִרְשִׁין זֶה אֶת זֶה. וְאֶחָד אֲחָיו שֶׁהוּא מְאָבִיו בְּלֹבֵד אוֹ³¹ אֲחָיו מְאָבִיו וּמְאָמוֹ³².

(29 שם קט: (30 ואף-על-פי-כן - הבן, וכן הבת כשאין בן, יורש את אמו, כמו שדרשו בברייתא (שם קטז). מן הכתוב (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל" - משמע שהיא יורשת שני מטות (מטות=שבטים) זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר. וכן נלמד מקל-יחומר מבת. (31 בין... ובין. (32 חולקים בשוה.

ז. כָּל הַקְּרוּבִין³³ בַּעֲבָרָה³⁴ יִרְשִׁין פְּשָׁרִים. בִּיצֵד? בְּגוֹן שֶׁהִיא לוֹ בֶּן מִמֶּזֶר אוֹ אִם מִמֶּזֶר - הֲרִי אֵלָיו בְּשָׂאָר בָּנִים וְכִשְׂאָר אֲחִים לְנַחֲלָה³⁵. אֲבָל³⁶ בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה³⁷ אוֹ מִן הַנְּכָרִית - אֵינוֹ בֶּן לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ יִרְשׁ כָּלָל³⁸.

(33 משנה, יבמות כב. וגמרא שם עמוד ב. (34 נולדו מבעילה אסורה. (35 במשנה: "ואחיו הוא לכל דבר", ופירשו בגמרא: "לירשו". (36 במשנה, שם. (37 שפחה כנענית. (38 בגמרא שם כג. למדו מן הכתוב (שמות כא, ה): "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", שבנים אלה שנולדו לו מן השפחה - אינם נידונים כבניו. וכן הגויה, למד רבי שמעון בן יוחאי (שם כג.) מן הכתוב (דברים ז, ד): "כי יסיר את בנך מאחריי", ולא כתבה תורה "כי תסיר" (האשה הגויה שנישאה לבנך), מוכח שבנה הנולד לה מישראל אינו קרוי בנך.

ח. הָאִשָּׁה³⁹ אֵינָה יִרְשֶׁת בְּעֻלָּה כָּלָל⁴⁰, וְהַבֶּעַל יִרְשׁ אֶת כָּל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁴¹, וְהוּא קוֹדֵם לְכָל בִּירְשָׁתָהּ. אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה עֲלֵיוֹ⁴³, כְּגוֹן אֶלְמָנָה לְכָהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכָהֵן הַדִּיּוּט⁴⁴, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה⁴⁵, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבֶּעַל חָרֵשׁ⁴⁶ - הוּא יִרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ⁴⁷.

(39 משנה, שם קח. (40 כשאניה קרובתו הראויה לרשת אותו גם בלי האישות (ראה לקמן פ"ט ה"ג). (41 כרבי אליעזר (בכורות נב:), וכרב (כתובות פח:). [הראב"ד משיג על רבינו, וסובר שירשת הבעל מן התורה. ורוב הקדמונים הסכימו לדעתו. ובכסף-משנה מבאר, שגם רבינו סובר שהיא מן התורה, ומשום שלא נכתבה בתורה בפירוש ולמדוה (ב"ב קיא:). מדרשה, קורא לה דברי סופרים (ראה יד מלאכי, כללי הרמב"ם. וב'שדי חמד' כללי הרמב"ם כתב, שגם כשכותב "מדבריהם" - מתכוון רבינו לפעמים לדינים שנלמדו מדרשה. ראה למעלה סוף ה"ב]. (42 אפילו לבניה. (43 בין איסורי דרבנן ובין איסורי תורה, שקידושין תופסים בה. (44 שקידושין תופסים

אביו. (14) משום שהיא באה מכוח הבן, שהוא קודם לכל. (15) הבן לא השאיר כל זרע אחריו. (16) משנה, שם קטו. (17) ואין אחות המוריש יורשת עם האח, ואפילו לא עם זרע האח, משום שהירושה חזרה לאבי המוריש אפילו כשהוא בקבר, והוא מוריש לבנו שהוא אחי המת, וזרעו קודם לאחרותו כמו שנתבאר. (18) אבל כל זמן שקיים יוצא ירך האב של המוריש - אין אבי האב יורש, ומה ששינוי "האב קודם לכל יוצאי ירכו", פירש רמי בר חמא (שם קטז:). יוצאי ירכו שלו, אבל אינו קודם ליוצאי ירך בנו שהוא אבי המוריש, משום שהאב המת ירש את בנו, ואחי המת - שהם בניו - קודמים לכל (ראה ה"א). דוגמא: אברהם ויעקב בנכסי עשו - יעקב קודם לאברהם, משום שיצחק ירש את עשו בנו, ויעקב יורש את יצחק. (19) שם קיג: מוקיש (משווה) ירושה שניה (כשחזרה ירושה לאב) לירושה ראשונה (כשהבנים יורשים), מה ירושה ראשונה - בן קודם לבת, אף ירושה שניה - בן קודם לבת. (20) לשון הגמרא (שם קטז:). והמשמעות: כאדם הממשמש בידיו במקומות שונים, ומחפש למצוא את הרצוי לו. (21) כלומר, עד אחד מבני יעקב. בגמרא שם, שאלו למה לא אמר עד יעקב. והשיב אביו, שמקובל בדינו, שלעולם לא יושמד שבט שלם, ולפיכך לעולם לא תחזור הירושה עד יעקב. [ברשב"ם שם מביא סמך לדברי אביו, מהכתוב (מלאכי ג, ו): "ואתם בני יעקב לא כליתם"]. (22) כל האמור למטה עד סוף ההלכה, היא תוצאה ישירה וברורה ממה שנתבאר למעלה, ואינו זקוק להבהרה נוספת.

ד. מִי שִׁמְתָּ²³ וְהִנִּיחַ בֶּת וּבֶת הַבֶּן, וְאֶפְלוּ בֶּת בֶּת בֶּת הַבֶּן עַד סוּף כְּמָה דוֹרוֹת - הִיא קוֹדֶמֶת, וְתִירַשׁ הַכָּל, וְאֵין לְבֶת כְּלוּם²⁴. וְהוּא הָדִין לְבֶת הָאָח עִם הָאֲחֹת, וּלְבֶת בֶּן אֲחָיו אֲבִיו עִם אֲחֹת אֲבִיו²⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּהְיָ.

(23) משנה, שם קטו. (24) במשנה: כל יוצאי ירכו של בן קודמים לבת. (25) גם דין זה למדנו מן ההיקש של ירושה שניה לירושה ראשונה, שאמרו בגמרא שם קיג:

ה. מִי שֶׁהִיָּו²⁶ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וּמָתוּ הַשְּׁנַי בָּנִים בְּחַיּוֹ, וְהִנִּיחַ הַבֶּן הָאֶחָד שְׁלֹשָׁה בָּנִים, וְהִנִּיחַ הַבֶּן הַשְּׁנִי בֶּת אַחַת, וְאַחֵר כֶּן מֵת הַזֶּקֶן - נִמְצָאוּ שְׁלֹשֶׁת בָּנֵי בְּנֵי יוֹרְשִׁין חֲצֵי הַנַּחֲלָה, וּבֶת בְּנוֹ יוֹרְשֶׁת הַחֲצִי; שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן²⁷ יִרְשׁ חֵלֶק אֲבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין בְּנֵי הָאֲחִים וּבְנֵי אֲחֵי הָאָב עַד רֵאשׁ הַדּוֹרוֹת²⁸.

(26) משנה, שם קטז: וגמרא שם קיח: (27) לשלושת הבנים, קורא רבינו: "אחד", משום ששלשתם באים מכח אחד. (28) נתבאר בהלכה הקודמת, ששתי הירושות שוות בדיניהן. בברייתא שם, דרשו מה שכתבה תורה גבי בנות צלפחד (במדבר כז, ז): "נתון תתן להם" - זו נחלת אביהן. "בתוך אחי אביהן" - זו נחלת אבי אביהן. יוצא מזה, שחמש בנותיו של צלפחד קיבלו ביחד מירושת חפר אבי אביהן רק חלקו של צלפחד בירושה זו, היינו שני שלישים (כבכור לקח פי שנים), או 10 חלקי חמשה עשר, ויצא לכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנכסים שאשתו מוחזקת בהם בחייה, ולא אלה הראויים להגיע לרשותה אחר מותה. יורשים אחרים זוכים גם במה שהמוריש המת היה זוכה אלמלא נפלו לו בחייו (ראה למעלה ה"ב).

יב. וכן⁵⁹ אין הבעל יורש את אשתו והוא בקבר, 18
כשאר היורשין של משפחת האב⁶⁰. כיצד? בעל 19
שמת ואחר כך מתה אשתו - אין אומרים: הואיל 20
והבעל היה קודם לכל אדם בירשתה, כך יורשי 21
הבעל יקדמו לשאר יורשי האשה; אלא יורשי 22
האשה ממשפחת בית אביה הם היורשים אותה, אם 23
מתה אחר בעלה. 24

(59) שם קיד: (60) שנתבאר למעלה בהלכה ב, שהקודם לירושה יורש אותה, גם כשהוא בקבר. ומורישה ליורשיו, ואין הקרובים החיים זוכים בה אף-על-פי שהם קרובים למוריש יותר מאלה.

יג. וכן⁶¹ אין הבן יורש את אמו בקבר כדי להנחיל 25
לאחיו מאביו. כיצד? מי שמת ואחר כך מתה אמו 26
- אין אומרים: הואיל ואילו היה הבן קיים היה קודם, 27
אף יורשין של בן קודמין ליורשיה של אשה זו, 28
ונמצאו אחיו מאביו יורשין את אמו של זה אחר 29
מותו של זה⁶²; אלא זרע בנה הוא שייירשנה, אם 30
היה לו זרע, ואם אין לו זרע - תחזור ירשתה 31
למשפחת בית אביה. אבל⁶³ אם מתה האם תחלה 32
ואחר כך מת הבן, אפילו היה קטן בן יומו ולא בלו 33
לו חדשיו⁶⁴, הואיל ויהיה אחר אמו שעשה אחת ומת 34
- יהיה זה נוהל את אמו ומנחיל הנחלה ליורשיו 35
ממשפחת אביו⁶⁵. 36

(61) שם אמרו: כשם שאין הבעל יורש את אשתו בקבר, כך אין הבן יורש את אמו בקבר, כדי להנחיל לאחיו מן האב מאשה אחרת. ושם קנט: למדו זה מגזירה שוה. (62) והוא-הדין שאינו מוריש לאביו, אם נתגרשה אמו. ואם לא נתגרשה - הרי הוא קודם לכל (ראה ה"ח). (63) משנה, נדה מד. "תינוק בן יום אחד . . . נוהל ומנחיל". (64) שנוולד בחודש השמיני להריונה או לפני החודש השביעי, והרי הוא בחזקת נפל (הנוולד לשבעה חדשים אינו נידון כנפל). (65) במגיד-משנה מבאר, שרבינו למד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם: "בן יום אחד - אין (כן), עובר לא. מאי טעמא? איהו מת ברישא (העובר מת לפני אמו), ומכאן שאם מתה אמו קודם - אפילו נפל מנחיל. והראב"ד השיג על רבינו בלא כלל לו חדשיו (ראה מגיד-משנה).

פרק שני

(1) מבאר דין הבכור שנוטל פי שניים.

א. הבכור נוטל פי שניים בנכסי אביו, שנאמר: לתת 37
לו פי שניים. כיצד?² הניח חמשה בנים, ואחד מהן 38
בכור - הבכור נוטל שלישי הקמון, וכל אחד 39
מהארבעה פשוטים נוטל שתות. הניח תשעה בנים 40

בחיבי לאוין, שאין על ביאתן עונש כרת או מיתת בית-דין, אבל חייבי כריתות או מיתה אין קידושין תופסים בהן, ומי שקידשה אינו בעלה כלל, ומובן מאליו שאינו יורשה (תוספתא יבמות פ"ב ה"ג). (45) יתבאר לקמן ה"י. (46) ומן התורה אין קידושיו מועילים, וחכמים תיקנו לו קידושין על-ידי רמיה (ראה הלכות אישות פ"ד ה"ט). (47) שאינה חרשת, והטעם נתבאר בפכ"ב מהלכות אישות, שהיא זיכתה לו נכסיה כשנתרצת להינשא לו, וחרש קונה הדברים שזוכו לו על-ידי אחרים.

ט. פכר בארנו בהלכות אישות⁴⁸, שאין הבעל יורש 1
את אשתו עד שתפנס ברשותו⁴⁹, ושאין הפקח יורש 2
את החרשת שנשא את כשהיא חרשת⁵⁰, אפלו 3
נתפקחה⁵¹. ושם בארנו, שהיה יורש את נכסי אשתו 4
שבאו לרשותה והחזקו⁵², בין נכסים שהכניסה לו 5
בנדונייתה⁵³ בין נכסים שלא הכניסה לו. ומי 6
שנתגרשה ספק גרושין ומתה - אין הבעל יורשה⁵⁴. 7

(48) שם ה"א וה"ב. (49) תיכנס לחופה, אבל מתה כשהיא ארוסה - אינו יורשה. (50) ואינה שולטת בנכסיה למוכרם או ליתנם. (51) אחר הנישואין. (52) שירשה אותם בחייה, אבל אינו יורש את הנכסים שנפלו לה אחר מיתתה (ראה לקמן ה"א). (53) נכתב בכתובתה שהכניסה כך וכך במזומנים או בנכסים אחרים (ראה פט"ז מהל' אישות ה"א וה"ב). (54) בקידושין מה: גבי ספק נישואין - אמר רב, שאם מתה אינה יורשה. ומכאן למד רבינו לספק גירושין (מגיד-משנה).

י. בעל שנשא קטנה שאינה צריכה מאוין⁵⁵ - אינו 8
יורשה, שהרי אין כאן שום אישות. וכן שוטה 9
שנשא פקחת או פקח שנשא שוטה - אינו יורשה, 10
שהרי לא תקנו חכמים להן נשואין⁵⁶. 11

(55) בהלכות אישות פ"ד ה"ז וה"ח נתבאר, שגדול שקידש יתומה קטנה פחותה מבת שנים-עשרה בהסכמתה, יכולה למאן ולומר (בפני שני עדים) איני רוצה בבעלי זה - והנישואין בטלים. במה דברים אמורים שצריכה למאן, כשהגיעה לגיל של עשר שנים או למעלה משש, ובדקו אותה ומצאו שהיא מבחינה במשמעותם של נישואין, אבל למטה משש אף-על-פי שמבחינה, וכן משש עד עשר ואינה מבחינה - אפילו מיאון אינה צריכה וקידושה אינם חלים כלל. (56) לאחר וקטן תיקנו נישואין, משום שיש בהם קצת דעת. ולא תיקנו לשוטה חסר דעה.

יא. בעל⁵⁷ שמתה אשתו ואחר כך מת אביה או 12
אחיה או אחד מן המורשין אותה - אין הבעל 13
יורש אותה⁵⁸; אלא יורש אותה זרעה, אם היה לה 14
זרע, או תחזור הירשה למשפחת בית אביה. שאין 15
הבעל יורש נכסים הראויין לבוא לאחר מפאן, אלא 16
לנכסים שקבר באו לירשה קדם שתמות. 17

(57) בבא-בבא קכא: שם: (58) שם: "אמר רב פפא, הלכתא: אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק". פירוש, בעל יורש רק

20 שם. לא נתבאר למה כתב רבינו שעובר אינו ממעט, הלא כל-שכן הוא מנולד לאחר מיתת אביו.
ו. בן שנסתפק²¹ לנו אם הוא בכור או פשוט, כגון
שנתערב עם אחר - אינו נוטל פי שניים. וכיצד
עושין?²² אם הכור²³ ולכסוף נתערבו - כותבין
הרשאה²⁴ זה לזה²⁵ ונוטלין חלק בכורה עם
אחיהם; ואם לא הכור, כגון שילדו במחבואה²⁶
אחת - אין כותבין הרשאה²⁷, ואין פאן חלק
בכורה²⁸.

21 ברייתא, שם קכו. 22 שם, אמרו בשם רב ינאי.
23 כשנולדו, ידוע היה מי בכור ומי פשוט. 24 יפוי כח
לגבות חלק הבכורה. 25 ומי שקיבל יפוי הכוח, בא
ותובע: תנו לי חלק הבכורה בשבילי או בשביל אחי.
26 שתי נשיו של המוריש, נחבאו במקום אחד וילדו שם
בחושי, ולפני שהכיר בהם אדם - נתערבו. 27 יפוי הכוח
לא יועיל כלום. 28 משום שהתורה כתבה "יכיר",
ופירשו חכמים, שהאב יוכל להכירו כבכור, וזה לא היתה
אפשרות להכירו כבכור אף רגע אחד, ולפיכך שניהם דינם
כפשוטים.

ז. מי שהיה²⁹ לו שני בנים, בכור ופשוט, ומתו
שניהם בחדו והניחו בנים, הבכור הניח פת³⁰
והפשוט הניח בן - הרי בן הפשוט יורש בנכסי
הזקן שלישי, שהוא חלק אביו³¹, ובת הבכור יורשת
שני שלישים, שהוא חלק אביה. וכן הדין³² בבני
האחין³³ ובני אחי האב וכלל היורשין, אם היה אבי
אחד מן היורשים בכור - נוטל חלק בכורה שלו זה
היורש מחמתו.

29 משנה, שם קטז: 30 וכל-שכן אם הניח בן.
31 שם שנינו: "בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה
(בחלוקת אדמת ארץ ישראל): נחלת חלק אביהן . . . וחלקו
עם אחי בנכסי חפר (אבי צלפחד), ושהיה (צלפחד) בכור
נוטל שני חלקים" (ראה למעלה פ"א סוף ה"ה).
32 נתבאר למעלה הלכה א, שדיני ירושה שניה שווים
לדיני ירושה ראשונה. 33 כגון שמת יעקב בלי בנים
ואחר-כך מת יצחק, ובאים בני יצחק לירש נכסי יעקב
אחיהם, אם היה שם בכור או זרעו - יורשים חלק בכורה
בנכסי יעקב. ודין זה פשוט מאוד, שהרי יצחק ירש נכסי
יעקב, והוא מוריש אותם לכל בניו בנכסי עצמו. וקשה
להבין למה נכתב (ראה לקמן פ"ג ה"א בהערות).

ח. אין הבכור³⁴ נוטל פי שניים בנכסי האם. כיצד?
בכור ופשוט שירשו אמן - חולקין בשורה³⁵, בין
שהיה בכור לנחלה³⁶ בין שהיה פטר רחם³⁷.

34 שם קיא: 35 אביו שם דרש: "אשר ימצא לו"
(פירוש, כתוב בתורה (שם): לתת לו פי שנים בכל אשר
ימצא לו) - ולא לה. 36 הבן הראשון של האב. 37 בן
ראשון של האם. "פטר רחם" האמור בכל מקום אינו כולל
יצא דופן (שלא יצא דרך הרחם באופן טבעי, בלשון

1 - הרי (האחד) הבכור נוטל חמישית⁴, וכל אחד מן
2 השמונה פשוטים נוטל עשירית. וכן על החלוקה
3 הזאת חולקין לעולם.

2 ברייתא בבא-בתרא קכב: 3 מחלקים את הנכסים
לששה חלקים, והבכור נוטל שני חלקים, וארבעת אחיו כל
אחד נוטל שתות, נמצא שהוא נוטל כפליים מכל אחד
ואחד. 4 היינו, שתי עשירות.

4 ב. בכור⁵ שנולד אחר מיתת אביו⁶ - אינו נוטל פי
5 שניים; שנאמר: והיה ביום הנחילו את בני וגו', כי
6 את הבכור בן השנואה יכיר⁷. ואם יצאת פדחתו⁸
7 בחי אביו, אף על פי שלא יצא כל ראשו לאויר
8 העולם אלא לאחר מיתת אביו - הרי זה נוטל פי
9 שניים⁹.

5 שם קמב: 6 וכיצד אפשר שהבכור נולד אחר מיתת
אביו, ויהיו אחים שנולדו אחריו? פירש רשב"ם שם, כגון
שאמו לדה תאומים והאב מת בין שתי הלידות, או שהיו
למוריש שתי נשים. 7 אינו נקרא בכור לנחלה אלא
כשאביו יכול להכירו, ובנולד אחר מיתת אביו אין אפשרות
כזאת (שם). 8 המצח. 9 מחלוקת רבי יוחנן וריש
לקיש בבכורות מו, ופסק כרבי יוחנן.

10 בכור¹⁰ שנקרע¹¹ ונמצא זכר - אינו נוטל פי
11 שניים, ופשוט¹² שנקרע ונמצא זכר - אינו ממעט¹³
12 בחלק בכורה; שנאמר: וילדו לו בנים - עד שיהיה
13 בן משעת לדה.

10 מימרא של רב אמי, שם קכו: 11 טומטום, שעור
הגוף מכסה את איברי המין שלו, ולא ידוע אם הוא זכר או
נקבה. 12 שם קמד. 13 יבואר בהלכה הבאה.

14 ד. כיצד אינו ממעט בחלק בכורה? הרי שהיה לו
15 בן בכור ושני פשוטים וזה הטומטום¹⁴ שנקרע
16 ונמצא זכר - הבכור נוטל רביע הממון בחלק
17 הבכורה¹⁵, וכאלו אין עמו אלא שני פשוטים
18 בלבד, ונחצי ורביע הנשא¹⁶ חולקין אותו שני
19 הפשוטין עם הנקרע ועם הבכור בשורה¹⁷.

14 וביחד ארבעה אחים. אילו היו כולם זכרים ודאי משעת
לידה, היו חולקים הנכסים לחמישה חלקים, והבכור היה
נוטל שתי חמישיות, כמבואר בהלכה א, ונמצא כל אחד
ממעט חלק הבכורה. כשאחד טומטום ונמצא זכר אחר
לידתו - אינו ממעט בחלק הבכורה. 15 כאילו היו רק
שלשה אחים. 16 היינו, שלשה רבעים. 17 כל אחד
נוטל רבע משלשה רבעים, היינו שלשה חלקי ששה עשר.

20 ה. קטן¹⁸ בן יום אחד - ממעט בחלק בכורה, אבל
21 לא העבר¹⁹. ובן שנולד²⁰ אחר מיתת אביו - אינו
22 ממעט בחלק בכורה.

18 שם קמב: 19 כשבאים לחלק לפני לידתו. ואף-על-פי
שהוא יורש כשאר האחים - חולקים כמו באח טומטום.

ובגמרא שם עמוד ב, פירשו: לכל דבר - ליורשו, "מכל- מקום - לרבות ממזר". (52) נישואי עבירה. דרשה של רב פפא, שם כג. (53) שילדה מכנה, בן זה אינו ממזר אלא כהונתו מחוללת, ונקרא "כהן חלל". בלחם-משנה מרבה לתמוה על רבינו, שהביא כאן דרשתו של רב פפא, והרי רב פפא למד מדרשה זו שקידושין תופסים בחייבי לאוין (באשה שאסורה על המקדש בלא-תעשה שאין בה כרת) מפני שכתבה תורה: "כי תהיינה לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחת שנאוה", ולשון "תהיינה" משמע שיש בה הוויה, היינו קידושין, ויוצא מזה שהבן הבכור האמור כאן אינו ממזר, כי רבינו עצמו סובר שאין ממזר מחייבי לאוין אלא מחייבי כריתות. ולא מצא יישוב מתקבל על הדעת. [ב'בית יוסף' שם כתב שדין ממזר נלמד מהכתוב (ויקרא יח, ט): "אחותך היא". ובגמרא שם אמרו, שהמדובר באחותו שהיא ממזרת, ומכאן שממזר נחשב כקרוב משפחתי מלא].

יד. שְׁלֹשָׁה נְאֻמִּין⁵⁴ עַל הַבְּכוֹר⁵⁵: חֵיהָ⁵⁶, וְאָמוֹ,⁵⁷ וְאָבִיו. חֵיהָ - מִיָּד⁵⁸; שְׁאֵם אִמָּהּ: זֶה יֵצֵא רָאשׁוֹן⁵⁹ - נְאֻמָּתָא. אָמוֹ - כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַלְּדָה נְאֻמָּתָא לֹמֵר: זֶהוּ הַבְּכוֹר⁵⁹. אָבִיו - לְעוֹלָם⁶⁰. אָפְלוֹ אָמֵר הָאֵב עַל מִי שֶׁלֹּא הִחֲזֹק בְּנוֹ כָּלָל: הוּא בְּנִי וּבְכוֹרִי הוּא - נְאֻמָּתָא⁶¹. וְכֵן אִם אָמֵר עַל הַמְּחֻזָּק לָנוּ שֶׁהוּא בְּכוֹר: אֵינוֹ בְּכוֹר - נְאֻמָּתָא⁶².

(54) קידושין עד. (55) להעיד שזהו בכור. (56) מיילדת. (57) סמוך ללידה. (58) ביולדת תאומים. (59) משום שהילד נמצא כל שבעה תחת יד אמו, ואביו לא הספיק עדיין להכירו (רש"י). (60) ברייתא שם: "יכיר" (כתוב בתורה - דברים כא, יז "את הבכור . . . יכיר") - יכירו לאחרים. מכאן אמר רבי יהודה: נאמן אדם לומר זה בני בכור. (61) שנינו (ב"ב קלד). "האומר זה בני נאמן", ומכין שנאמן להחזיקו כבנו - נאמן הוא לומר: בכורי הוא ('בית יוסף' שם). (62) כרבי יהודה, שם קכז: [ב'טור' חו"מ סי' רעז מביא מחלוקת בין רשב"ם ורמב"ן בדין זה. דעת רשב"ם שאביו נאמן לומר אינו בכור רק בהחזק בקול, שיצא הקול שזה בכור, אבל כשהעידו עדים שזה בכור, כגון שמכירים אותו מילדותו - אינו נאמן. ודעת רמב"ן שאפילו אם הוחזק בעדים - נאמן האב לומר אינו בכור. וכשהוא עצמו החזיקו ואמר זה בכורי - אינו נאמן לחזור בן].

טו. הָאֵב⁶³ שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק⁶⁴ - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ⁶⁵ בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדֵקִין לְגִטִּין⁶⁶. אִם רָמַז אוֹ פָּתַח שֶׁזֶה בְּנוֹ בְּכוֹר - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנֵימָם.

(63) גיטין עא. (64) ניטל ממנו כוח הדיבור. (65) אם שכלו אינו לקוי. (66) מעמידים לו שלוש שאלות - שתיים שיש לענות עליהן: לאו, ואחת שהתשובה הנכונה היא הן, או להיפך: שתיים הן, ואחת לאו (שם ע:).

טז. הַעֲדִירוֹ⁶⁷ שְׁנֵימָם שֶׁהֵן שְׁמָעוּ אָבִיו שֶׁל זֶה אוֹמֵר דְּבָרִים כֵּן וְכֵן⁶⁸, שֶׁהָרִי אוֹתָן הַדְּבָרִים⁶⁹ יוֹדֵעַ מִפְּלִלָּן שֶׁזֶה בְּנוֹ בְּכוֹר - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנֵימָם, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמֵר הָאֵב בְּפִרוּשׁ: זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי.

המדוברת - חתך קיסרי). וכאן הכוונה לכל בן ראשון לאמו, בין בלידה טבעית ובין בבלתי טבעית.

ט. בְּכוֹר לְנִחְלָה³⁸ הוּא הַנוֹלָד לָאֵב רָאשׁוֹן, שְׁנֵימָמָּה: פִּי הוּא רָאשִׁית אָנוּ. וְאֵין מְשֻׁגְּחִין עַל הָאֵם. אָפְלוֹ יִלְדָה בְּמָה בָּנִים, הוֹאִיל וְזֶה רָאשׁוֹן לָאֵבִיו - יוֹרֵשׁ פִּי שְׁנֵימָם.

(38) בכורות מז. וכמה פעמים בבבא-בטרא פ"ח.

י. הָבָא³⁹ אַחֵר נָפְלִים⁴⁰, אָף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא רָאשׁ הַנָּפֵל כְּשֶׁהוּא חַי - הָבָא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנִחְלָה⁴¹. וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה⁴² שֶׁיֵּצֵא רָאשׁוֹ מֵת - הָבָא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנִחְלָה. שֶׁזֶה שְׁנֵימָמָּה: רָאשִׁית אָנוּ, הוּא שֶׁלֹּא נוֹלָד לוֹ קֹדֶם לָזֶה וְלֹד שֶׁיֵּצֵא חַי לְאוּרֵי הָעוֹלָם. לְפִיכָּה, בֶּן תִּשְׁעָה⁴³ שֶׁהוֹצִיא רֵב רָאשׁוֹ חַי - הָבָא אַחֲרָיו אֵינוֹ בְּכוֹר⁴⁴.

(39) משנה, בכורות שם. (40) אשה שהפילה, ואחר ההפלה ילדה בן חי. (41) חיי הנפל אינם נידונים כחיים כלל, משום שאינו יכול להתקיים. (42) שנולד אחר תשעה חדשי הריון. (43) שאין עליו תורת נפל, שהרי ראוי הוא לחיות. (44) משום שהקודם לו יצא לאוויר העולם כשהוא חי, והרי הוא כילוד. שנינו שם: "והבא אחר נפלים . . . וכן תשעה שיצא ראשו מת (הרי זה בכור לנחלה)". משמע, שאם יצא ראשו חי - אין הבא אחריו בכור.

יא. יוֹצֵא דִפְנֵי⁴⁵ וְהָבָא אַחֲרָיו - שְׁנֵימָה אֵינָן בְּכוֹרִים. הָרָאשׁוֹן - לְפִי שֶׁלֹּא נוֹלָד⁴⁶, וְנֵאמָר: וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים; וְהַשְּׁנִי - שֶׁהָרִי קִדְּמוֹ אַחֵר.

(45) משנה, שם מז: (46) הוצאת הילד ממעיה באופן מלאכותי - אינה קרויה לידה.

יב. הָיוּ לוֹ בָּנִים⁴⁷ כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר - אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנִחְלָה⁴⁸. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הָעוֹבְדֵת כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ קָרִי בְּנוֹ⁴⁹ - הָבָא לוֹ אַחֲרָיו מִן הַיִּשְׂרָאֵלִית בְּכוֹר לְנִחְלָה⁵⁰ וְנוֹטֵל פִּי שְׁנֵימָם.

(47) שם מז. (48) אלה שנולדו לו לפני הגיור, אינם יורשים כלל אביהם הגר, ואלה שנולדו לאחר שנתגייר - אינם "ראשית אונו". מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש שם, ופסק כרבי יוחנן. (49) נתבאר למעלה פ"א ה"ז. (50) כן משמע מפשוטה של המשנה, שם מז. (ראה מגיד-משנה). וב'בית יוסף' חו"מ סי' רעז ציין כמקור הדין המשנה ביבמות כב, שנינו שם: "ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגויה". משמע, שאינו בנו לשום דבר.

יג. הִיָּה הַבְּכוֹר⁵¹ מְמֹזֵר - נוֹטֵל פִּי שְׁנֵימָם; שְׁנֵימָמָּה: פִּי אֵת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יָכִיר - זֶה שֶׁשְּׁנוּאָה בְּשִׁוְאֵיהָ⁵². וְאֵין צָרִיךְ לֹמֵר אִם הָיָה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלְצָה⁵³.

(51) שם: "מי שיש לו בן בכל מקום . . . ובנו לכל דבר".

כגון דקל דק ונתעבה או שדה שהוצפה ואחר ירידת המים נשארה עליה שכבה של אדמה שמינה וזבל - גם חכמים מודים שנוטל פי שניים. ומשמיענו רבינו שגם מעוברת שילדה אין כאן שינוי (ראה סמ"ע חושן משפט סימן רעח סעיף קטן ו). ובקצות החושן שם סעיף קטן ג מוסר מקור לשיטת רבינו זו, בעבודה זרה מז. גבי בהמה מעוברת שנעשתה בה עבירה (נרבעה על ידי אדם) וילדה, שהוולד אסור להקריבו למזבח, משום שלא חל כל שינוי בגופו: "מעיקרא בהמה וגם עכשיו בהמה שמו, אלא שדלת של רחם אמו הייתה נעולה בפניו). והסתמך רבינו על מקור זה ופסק בפרק א מהלכות גניבה הלכה א, שגנב בהמה מעוברת וילדה - מחזיר הוולד לבעלים, משום שבוולד לא נשתנה כלום, שהרי במקום שיש שינוי פסק שם (הלכה י"ב) שהגנב קנה ואינו מחזיר. ומזה יצא לו (לבעל קצות החושן), שאם נתעברה הבהמה אחר מיתת המוריש - אינו נוטל פי שניים (ראה נתיבות המשפט שם). [הראב"ד משיג על רבינו, שהרי בגמרא שם אמרו, שברייתא זו רבי אמרה, וחכמים חולקים עליו, ולמה פסק כחיד נגד רבים? ובמגיד משנה מבאר, שזה שאמרו: "זו דעת רבי" מופרך מדברי רב פפא הנ"ל במסקנא שם, שחכמים מודים שנוטל פי שניים כשאין שינוי בגוף הנכס. וסובר רבינו שבבהמה שילדה אין שינוי, כמבואר למעלה, שאם לא תאמר כן - נמצאים דברי רבינו בהלכה זו סותרים דבריו בהלכה ד: "שבחו מחמת עצמן, נוטל פי שניים". והסמ"ע (שם) קיבל סברה זו. נחלקו הפוסקים האחרונים בדיון דמי השכירות. בסמ"ע שם כתב שנוטל שבח הפיטום והוולד, משמע שבשכירות אינו נוטל, וכן משמע גם מלשון רבינו כאן. כנראה מפני שדמי השכירות הם כמלווה (ראה לחם משנה כאן). ובנתיבות המשפט חושן משפט שם סעיף קטן א מחלק בין דמי השכירות שמלפני מיתת האב ובין אלה המגיעים בעד תקופת השכירות שלאחר מיתתו. הראשונים הם כמלווה ואינו נוטל, והשניים הם שבח הבא מאליו - ונוטל].

ג. שחטט¹⁴ אחד ממפירי אביו¹⁵ בהמה, ואחר כך מת אביו - נוטל פי שניים במתנות של אותה בהמה¹⁶.

(14) ברייתא שם, דף קכג, עמוד ב. (15) שהיה רגיל ליתן לאביו הכהן את המתנות שציוותה תורה (דברים יח, ג) לתת לכוהנים מכל בהמת חולין שנשחטה, היינו הזורע והלחיים והקיבה. (16) משום שזכה בהם אביו בחייו, בגמרא שם מבואר, שאפילו אם מת טרם שהורמו המתנות (לפני שנחתכו חלקים אלה מגוף הבהמה) משום, שמתנות שלא הורמו דינם כמו שהורמו.

ד. אין הבכור¹⁷ נוטל פי שניים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדמים¹⁸ ונותן היתר¹⁹ לפשוט²⁰. והוא שישתנו הנכסים, כגון²¹ פרמל²² שנעשו שבילים, וכפניות²³ שנעשו תמרים²⁴; אבל שבחו מחמת עצמן ולא נשתנו, כגון אילן קטן שגדל ועבה, וארץ שהעלתה שרטון²⁵ - הרי זה נוטל בשבח פי שניים. ואם מחמת הוצאה דינם כמו שהייתה - אינו נוטל²⁶.

(67) ב"ב קכו: (68) דברים שאינם נוגעים ישר לענין אם זה הוא הבכור. (69) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שמכלל אותם הדברים יודע שזה בנו בכורו.

1 יז. שמוע⁷⁰ מן האב שאמר: זה בני בכור - אינו נוטל פי שניים בעדות זו; שאמר בכור לאמו הוא, ולזה נתפון האב⁷¹. עד שאמר⁷²: בני בכורי.

(70) שם. (71) כשאמר זה בני בכור, התכוון לומר שהוא בכור לאמו. (72) נמשך לפיסקא: "אינו נוטל פי שניים".

יום ש"ק ד' סיון ה'תשפ"א

פרק שלישי

(1) מבאר דין שהבכור אינו נוטל פי שניים אלא במוחזק ולא בראוי ולא בשבח ששבחו נכסים, ודין בכור שמכר קודם חלוקה.

4 א. אין הבכור² נוטל פי שניים בנכסים הראויין לבוא לאחר מיתת אביו³, אלא בנכסים המחזקין לאביו שפאו לרשותו; שנאמר: בכל אשר ימצא לו⁴. 5 כיצד? אחד ממורישי אביו⁵ שמת לאחר מיתת אביו - הבכור והפשוט יורשין פאחד. וכן אם היתה לאביו מלוה⁶ או היתה לו ספינה בים - יורשין פאחד⁷.

(2) משנה בכורות נא: (3) שיפלו לו בירושה אחר מיתתו. (4) משמע שהם נמצאים ברשותו. (5) מאלה שאביו הוא יורש שלהם. (6) בבא בתרא קכה: "אמר רב פפא הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שניים במלווה". (7) הראב"ד מציין מקור דין ספינה במשנה ערכין (יז:), שם המדובר באדם שאמר ערכי עלי (פירוש: אני מתחייב ליתן להקדש דמי שוויי) או ערך פלוני עלי, וקבעה תורה (ויקרא כז) תשלומים קצובים בהתאם לגיל הנערך כשהמערך עשיר, ואם הוא עני - נותן כאשר תשיג ידו כפי הערכת הכהן, ואומרת המשנה: "אפילו אביו מת והניח לו ריבוא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות אין להקדש בה כלום". ומכאן למד רבינו - לפי דברי הראב"ד - שספינה הנמצאת בים אינה בגדר מוחזקת ולפיכך פסק שאין הבכור נוטל בה פי שניים.

11 ב. הנית⁸ להם פרה משפרת או מחפרת⁹, או שהיתה רועה באפר¹⁰, וילדה¹¹ - הבכור נוטל פה¹² ובילדה¹³ פי שניים.

(8) ברייתא בבא בתרא קכג: (9) מושכרת היינו שבעל הפרה מקבל סכום קבוע, ומוחכרת - נוטל אחוז מסויים מההכנסות. (10) מקום מיוחד למרעה. (11) אחר מיתת אביו. (12) כשהשמינה. (13) משום ששבח זה בא מאליו. המדובר כשהשוכר נותן מזונותיה, ואין היתומים נושאים בעול הוצאה שהיא. בברייתא (שם קכד). נחלקו רבי ורבנן בשבח הבא מאליו לאחר מיתת המוריש, רבי אומר: בכור נוטל פי שניים וחכמים אומרים אינו נוטל. ובגמרא מבאר רב פפא, שמשבח הבא מאליו ולא נשתנה שמו של הנכס,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חושן משפט סימן רעח) מבאר, שאפילו במקומות שאין מסלקים - נוטל רק כשמת אביו לפני זמן פירעון, שאז הקרקע היה קנוי לו, אבל כשהגיע זמן פירעון בחיי אביהם אינו נוטל, משום שפקעה זכותו בגוף המשכון. ורבינו כאן לא העיר כלום כדיני משכון לעניין בכור, אולם בהלכות מלווה פרק ז הלכה ד כתב, שאין הבכור נוטל במקום שאין מסלקים. (30) בבא בתרא שם קכו. (31) ברי"ף שם כתב כל השיקול הזה לכאן ולכאן ופסק להלכה: חולקים. ופסק רבינו כמותו, כדרכו. (32) שם אמרו: "במלוה שעימו פלגי". פירוש, במלווה שקיבל הבכור מהאב יחלוק, ובתוספות שם דיבור המתחיל ובמלווה הסבירו, שדין זה הוא תקנת חכמים מיוחדת, אבל בכל מקום אחר נפסקה הלכה שממון המוטל בספק - המוציא מחבירו עליו הראייה.

(17) נתבאר באריכות בהלכה הקודמת. (18) אין הפשוט יכול לדרוש קרקע שמחירו כדמי השבח המגיע לו בחלק בכורה בקרקע שנטל הבכור. (19) מחשבים דמי השבח והבכור נוטל חלק בו כאחיו הפשוט ושאר הדמים (היתר) נותן לאחיו. (20) מימרא של רב נחמן בשם שמואל בבא קמא צה: (21) רב פפא בבא בתרא קכד. (22) קנה התבואה לפני שהוציאה שיבולת שהגרורים גדלים בה. (23) פרי התומר סמוך לנפילת הפריחה. (24) ונשתנה שם הפרי. (25) כשהנהר מציף את השדות הסמוכות גורף איתו רפש וטיט ואחר ירידת המים הם נשארים ומשביחים את הקרקע. (26) גמרא שם.

ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה²⁷, אף על פי שהוא בשטר²⁸, אף על גב שגבוי קרקע בחוב אביהם²⁹. היתה לאב מלוה³⁰ ביד הבכור - הרי זה ספק אם נוטל בה פי שנים, הואיל וישנה³¹ תחת ידו, או לא יטל, הואיל ומחמת אביו יירשנה ויעדין לא באה לידו של אביו. לפיכך יטל ממנה חצי חלק בכורה³².

(27) מסקנת הסוגייה שם קכה: "הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות". (28) שגבייתו בטוחה. (29) וקרקעותיו של הלווה משועבדים למלווה בשטר, וכתב הרשב"ם שם קכה: שבמלווה על המשכון נוטל פי שניים משום שבעל חוב קונה משכון, והטור שם כתב, שאפילו משכנו בשעת הלוואתו, שאינו קונה המשכון (ראה בבא מציעא פב). נוטל, וביאר בפרישה שם טעמו של דבר: מדרשתו של רב יצחק (פסחים לא:): שקונה משכון שלא בשעת הלוואה למדנו עד כמה גדול כוחו של שעבוד, ולפיכך אפילו בשעת הלוואה מועיל המשכון שהמלווה יהא נידון כגבוי וכמצוי, וכפל דברי עצמו בקיצור בסמ"ע שם סעיף קטן כ. ובדומה לזה כתבו התוספות בפסחים שם דיבור המתחיל מדרב יצחק גבי בל יראה ובל ימצא. וכן בגיטין לז: דיבור המתחיל שאני גבי שמיטת כספים. וכל זה במטלטלין, אבל בקרקע הממושכן אמרו רב פפא ורב הונא בן רב יהושע (בבא מציעא סז). "האי משכנתא באתרא דמסלקי ... ואין הבכור נוטל בה פי שניים ובאתרא דלא מסלקי ... ובכור נוטל פי שניים". פירוש, ישנם מקומות שממשכנים קרקע, בתנאי שהמלווה יאכל פירותיו מספר שנים קצוב, ולאחר כך יחזיר הקרקע לבעלים ללא כל תשלום (משכנתא דסורא) או ינכה סכום קצוב לכל זמן קצוב, והלווה משאיר לעצמו זכות לשלם למלווה - לפני גמר התקופה הקצובה מראש - את מותר החוב המגיע לו אחר ניכוי דמי השנים שאכל ולסלקו מן הקרקע (זה נקרא "באתרא דמסלקי") ויש מקומות שאין ללווה זכות זו, אלא הקרקע נשאר ביד המלווה עד סוף הזמן הקצוב (באתרא דלא מסלקי). ומלמדנו רב פפא ורב הונא, שבמקומות המסלקים אין הבכור של המלווה נוטל פי שניים באותו מלווה, ואף על פי שיש קרקע ממושכנת בידי היתומים. וטעמו של דבר: לא היה לאביהם כל זכות בגוף המשכון אלא שעבוד בלבד, אבל במקום שאין מסלקים - הקרקע קנוי לו לזמן. והרי"מ יגאש (הובא בטור

ו. בכור³³ ששכר חלק בכורה קדם חלקה³⁴ - ממכרו קנים, מפני שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם חלק עם אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין במטלטלין, ונטל חלק בפשוט³⁵ - ותר בכל הנכסים³⁶, אינו נוטל בשארן אלא בפשוט³⁷. במה דברים אמורים? בשלא מחה; אבל אם מחה³⁸ באחיו ואמר בפני שנים: ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשוה, לא מפני שמחלתי בחלק בכורה - הרי זה מחאה, ולא ותר בשאר נכסים. ואפלו מחה בענבים³⁹ כשהן מחברים, ונפרדים וחלקום בשוה - לא ותר בשאר נכסים⁴⁰. אבל אם דרכום, וחלק עמהן בשוה ביין, ולא מחה בהן משנעשה יין - ותר בשאר הנכסים⁴¹. הא למה זה דומה? למי שמחה בענבים וחלק עמהם בשוה בזיתים, שהרי ותר בכל. וכן כל פיוצא בזה.

(33) שם. (34) נחלקו אמוראים בזה, רב פפא אומר בשם רבא: אין לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, פירוש, הבכור זוכה בחלק בכורה שלו בשעת חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זוכה בחלק בכורה שלו בשעת חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זכה בו כלל, ולפיכך אינו יכול למכור, ורב פפי אומר בשם רבא, שבחלק בכורה זכה מייד עם מיתת אביו. ונפסקה הלכה שם כרב פפי. וחלקו עליו בתוספות שם עמוד ב דיבור המתחיל לא עשה. ודעתם, שחלק הפשיטות יכולים כל האחים למכור, וכן דעת הר"ן שם ונימק, שהרי אמרו (שם סב:): ששותף יכול למכור חלקו בנכסים משותפים, והסכימו לדעתם הטור והבית יוסף שם. ונראה שדעת רבינו כרשב"ם, שהרי כתב: בכור שמכר חלק בכורה וכו' ומשמע שחלק פשיטות אינו יכול למכור. [כתב הר"ף שם, יש רוצים ללמוד מכאן שבכור נוטל פי שניים במלווה ואף על פי שלא הגיע לידו, כמו שזכה בחלק בכורה טרם שהגיע לידו. ודחה דעתם ואומר, שיש הבדל מכריע בין שני אלה: מלווה אינו מוחזק ביד המוריש והתורה אמרה בכל אשר "יימצא" לו - וזה אינו מצוי, אבל חלק הבכורה היה מצוי בידו, ומכל המצוי בידו הוא מוריש לבכור פי שניים. וברור שרבינו קיבל סברתו, שהרי פסק שאינו נוטל במלווה ואף על פי כן יכול

ורבא שם ופסק כרבא שהלכה כמותו נגד אביו בכל מקום, חוץ לשש הלכות, וזו אינה מהן. וטעמו: כל דיני ירושת המייבם בנכסי האח כדיני בכור בנכסי אביו (ראה למעלה הלכה ד).

- ח. כָּכָר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁכֵנִים⁵², שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים שְׁלֹו פְּאָחַד בְּמִצְרָ⁵³ אָחָד⁵⁴. אָבֵל הֵיכֶם⁵⁵ שְׁחָלַק עִם אָחִיו בְּנִכְסֵי אָבִיו - נוֹטֵל חֲלָקוֹ וְחֲלָק אָחִיו בְּגוֹרָל⁵⁶; וְאִם עָלָה גּוֹרָל בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - נוֹטֵל בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.

(52) פרק י"ב הלכה ב. (53) בגבול. (54) ואף על פי שיש שם סוגי קרקעות שונים, טובים ורעים, ואין אפשרות לתת לו שני חלקים ביחד, אלא אם כן יקבל הוא רק שדה טובה ואחיו רעה - נוטל הבכור במקום אחד, ושמים שוויין ומשלם לאחיו דמים לפי חשבון. והטעם: שני החלקים שהבכור מקבל נידונים כחלק אחד מוגדל. ובשאר שותפים או אחים שבאו לחלוק למדנו שם, שאם חלק אחד טוב וחלק אחד רע - נוטלים בגורל. (55) בבא בתרא יב: (56) ובזה אין דינו כבכור, כדרשנו של רבא שם: כתוב בתורה: "והיה הבכור" - הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור. רש"י שם מנמק: שני החלקים שהיבם מקבל באים משני מורישים, חלק אחד מירשת אביו והשני מירשת אחיו.

- ט. שוֹמֵרֵת יָבֵם⁵⁷ שְׁמֵתָהּ, אֶפְלֹ עֲשֶׂה בָּהּ אָחָד מִן הָאֲחִים מֵאִמָּר⁵⁸ - מְשַׁפְּחֵת בֵּית אָבִיהָ יוֹרְשִׁין בְּנִכְסֵי מְלוּגָה⁵⁹ וְחֻצֵי נִכְסֵי צֶאֱן בְּרָזָל⁶⁰, יוֹרְשֵׁי הַפֶּעַל יוֹרְשִׁין פִּתְבֵּתָהּ⁶¹ עִם חֻצֵי נִכְסֵי צֶאֱן בְּרָזָל. יוֹרְשֵׁי הַפֶּעַל חִיבִין בְּקְבוּרָתָהּ, הוֹאִיל וְהֵן יִירְשׁוּ פִּתְבֵּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּמִקְוֵמוֹ⁶².

(57) אלמנת האח שמת בלי בנים נקראת "שומרת יבם" מפני שהיא שומרת (מחכה) ליבם שיבוא וישאנה. (58) מן התורה אין היבם קונה את יבמתו לאשה אלא בביאה, וחכמים תיקנו לה גם קידושי כסף או שטר ונקראים "מאמר", משום שביאה קונה ביבמה בלי כל אמירה, ובכסף או שטר צריך שיאמר הרי את מקודשת וכו' (תוספות יום טוב יבמות פרק ב משנה א). (59) הנכסים שבעלה המת לא קיבל עליו אחריותם, ותיקנו חכמים, שהבעל אוכל פירותיהם - וגופם נשאר ברשות האשה ומשום שמאמר אינו קניין גמור ביבמה - אין היבם יורש אותה. (60) הנכסים ששמו אותם בכתובתה והבעל קיבל עליו אחריותם; אם פיתחו - נושא הוא בהפסד, ואם השביחו - השבח שלו. (61) מאתיים של בתולה ומנה של אלמנה וגרושה שהבעל מחוייב לתת לה עם התוספת שכתב לה מרצונו הטוב. (62) בהלכות אישות פרק י"ב הלכה ד. נתבאר שם שהטילו חכמים על הבעל הוצאת קבורת אשתו תחת זכותו לרשת כתובתה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר דין אמר זה בני או זה אחי, או אמר זה בני וחזר ואמר זה עבדי, ושאלין קורין עבדים ושפחות אבא פלוני או

למכור חלק הבכורה לפני חלוקה]. (35) ולא עירער, כמו שיבואר בסמוך. (36) גמרא שם: אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט - ויתר. ופירש רב פפי שם, שוויתר על חלק בכורה שבכל הנכסים. (37) דין זה מסקנה ישירה הוא משיטתו שיש לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, ולפיכך יכול הוא לוותר עליו כשם שיכול למכרו. ורב פפא שאמר בשם רבא שאין לו לפני חלוקה, חולק גם בדין זה ואומר, שאינו יכול לוותר אלא בחלק בכורה מהנכסים שחלקו. (38) שם. (39) שם. (40) משום שבענבים אלה מיחה כבר כשהיו מחבובים. (41) יין הוא נכס חדש שלא מיחה בו עדיין ומכיון שנטל בו חלק כפשוט ולא מיחה - גילה דעתו שהוא מוותר על הכל. רב אסי שם אמר: בכור שמיחה - מיחה. ומפרש רבה; בענבים ובצרום זיתים ומסקם, אבל דרכום לא. ופירש הר"י מיגאש על פי רבינו חננאל, שהמדובר בדין וויתור וקיבל רבינו פירוש. [הראב"ד כתוב: "יש לנו דרך אחרת בכל זה". כנראה הוא קיבל פירושו של הראשון, שרב אסי התכוון לשבח שהשביחו יתומים (ראה שם)].

- ז. מִי שִׁיבֵם⁴² אָשֶׁת אָחִיו - הוּא יוֹרֵשׁ פֶּל נִכְסֵי אָחִיו הַמְחֻזָּקִים; וְכָל הָרְאוּיִין לְכוֹא לְאַחֵר מִכָּאֵן - הָרִי הוּא בִּהֵן כָּל הָאֲחִים⁴³. שֶׁהָרִי בְּכוֹר קָרָא אוֹתוֹ⁴⁴ הַתְּבוּבָה⁴⁵, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה הַבְּכוֹר⁴⁶ אֲשֶׁר תֵּלַד יָקוֹם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵשֶׁם שֶׁאִינוּ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ בְּרִאיוֹ בְּמִחְזָק, כֶּף אִינוּ נוֹטֵל בְּשִׁבְחָ⁴⁷ שֶׁשִּׁבְּחוּ נִכְסִים אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו⁴⁸ מְשַׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת חֲלָקָתוֹ עִם אָחִיו בְּנִכְסֵי אָבִיו⁴⁹. וְאֶפְלֹ הַשִּׁבְּחוּ נִכְסִים אַחֵר שִׁיבֵם⁵⁰ וְקִדְם שִׁיחֲלָקוּ - הָרִי הוּא בְּשִׁבְחָ פְּאָחַד מִן הָאֲחִין⁵¹. אֵף עַל פִּי שְׁנוֹטֵל מִן הַנִּכְסִים אֵלֹו שְׁנֵי חֲלָקִים, חֲלָקוֹ וְחֲלָק אָחִיו שִׁיבֵם אֲשֶׁתוֹ, הוֹאִיל וּמֵת הָאָב בְּחַיִּי בְּלָן.

(42) התורה מצווה על אחיו של המת בלי בנים לישא את אלמנתו (דברים כה, ה), ונישואין אלה נקראים "יבום". ביבמות כד. פירשו מה שאמרה תורה (שם, ו) "יקום על שם אחיו המת" הכוונה לנחלה, שהמייבם יורש את כל נכסי המת ואין לשאר אחיו בהם כלום. (43) שם כד: (44) את המייבם. (45) ולפיכך, דינו כבכור שאינו נוטל אלא במחזק. (46) בגמרא שם, דרשו: "והיה הבכור" - מכאן שמצווה בגדול לייבם, פירוש, הגדול שבאחים צריך לייבם (דרשה זו מוציאה כתוב זה מפשוטו, וכולו נדרש לדינים שונים). (47) משנה בכורות נב. (48) כדין בכור לאביו (ראה למעלה הלכה ד). (49) המייבם יורש כל חלק אחיו המת בנכסי האב, שמת לפני מיתת האח. במשנתנו כתוב סתם: "אין נוטלין בשבח" ומפרש רבינו שהמדובר בנכסי האב שמת לפני מיתת בנו, ובניו לא הספיקו לחלק הירושה עד שמת הבן. ופירושו מוכרח, שהרי נכסי האח המת כולם שלו ואין כאן בעייה של השבח. [במגיד משנה כתב בשם הרמב"ן והרשב"א, שאם מת הבן בחיי האב אין המייבם נוטל חלק אחיו המת בנכסי האב, משום שלא זכה בהם האח והרי הם ראויים ולא מוחזקים והוסיף שגם דעת רבינו כך. ונראה שדייק זאת מסיומה של הלכה זו: "הואיל ומת האב בחיי כולם"]. (50) זוכה בנכסיו. (51) מחלוקת אביו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גירסת רבינא). וב'תוספות' שם ד"ה ואין, פירשו: נאמן אתה לפסול בניך כשאין לבניך בנים, אבל כשיש להם בנים - אין אתה נאמן אפילו לפסול את הבנים, משום שאין הדבר מתקבל על הדעת שבניו יהיו פסולים, ובני בניו הפסולים - יהיו כשרים. וכדבריהם משמע מלשון רבינו כאן: "שאינו נאמן עליו לומר איני בני". וכן משמע מלשון בפס"ו מהלכות איסורי ביאה הט"ו.

ג. האומר¹¹: זה בני, וחזר ואמר: עבדי הוא - אינו נאמן¹². אמר: עבדי, וחזר ואמר: בני, אף על פי שהוא משמשו כעבד - נאמן; שזה שאמר עבדי - כלומר, שהוא לי כעבד. ואם היו קורין לו: עבד בן מאה זוז, וכו' ויצא בדברים אלו שאין אומרים אותו ביחוד אלא לעבדים - הרי זה אינו נאמן¹³.

(11) מימרא של רבי יוחנן, ב"ב קכז: (12) התורה האמינתו לומר זה בני, וכיון שהגיד - אינו חוזר ומגיד אחרת. (13) כפירושו של רב נחמן בר יצחק, שם.

ד. היתה¹⁴ עובר על בית המכס¹⁵, ואמר: בני הוא זה, וחזר אחר כך ואמר: עבדי - נאמן; שלא אמר בני אלא להברית מן המכס. אמר בבית המכס: עבדי הוא, וחזר ואמר: בני הוא - אינו נאמן¹⁶.

(14) שם. (15) הגובה מכס מעבדים. (16) מכיון ששילם מכס של עבד, אין הדבר מתקבל על הדעת כלל ששיקר וגרם הפסד לעצמו.

ה. העבדים¹⁷ והשפחות - אין קורין להן: אבא פלוני¹⁸ ואמא פלונית; שלא יבוא מן הדבר תקלה, ונמצא זה הפך¹⁹ נפגם²⁰. לפיכך, אם היו העבדים והשפחות חשוכין ביותר, ויש להן קול, וכל הקהל מפירין אותן ואת בני ועבדי אדוניהן, כגון עבדי הנשיא - הרי אלו מתר לקרות להן אבא ואמא²¹.

(17) ברייתא, ברכות טז: (18) המלים "אבא" או "אמא" היו משתמשים כתואר לפני שם העצם. כשם שאומרים היום "מר" או "גברת". (19) שקרא לעבד "אבא". (20) ביחוסו, שהשומעים יחשבו שהוא בנו של העבד. (21) בהמשך הברייתא שם: "ושל רבן גמליאל היו קורים" וכו'. ופירשו בגמרא: "משום דחשיבי".

ו. מי שהיתה²² לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נהג בו מנהג בנים²³, או שאמר: בני הוא ומשחררת היא אמו, אם תלמיד חכם הוא או אדם פשוט שהוא בדיק בדקדוקי מצות - הרי זה יירשנו²⁴. ואף על פי כן אינו נושא בת ישראל עד שייבא ראיה שגשתחררה אמו ואחר כך ילדה, שהרי החזקה שפחה כפנינו. ואם משאר הדיטות הוא, ואין צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך - הרי זה בחזקת עבד לכל דבר, ואחרי מאביו²⁵ מוכרין אותו²⁶. ואם אין לאביו בן חוץ ממנו - אשת אביו מתנבמת. וזה הוא הדין שיראה לי שהוא

אמא פלונית, ודין מי שיש לו בן משפחה ונכרית לעניין ירושה, ודין שירשים בחזקה אף על פי שאין שם עדי ייחוס, ודין אומר זה אחי שאינו נאמן לגבי אחיו הידועים ויטול עימו בחלקו.

א. האומר²⁷: זה בני, או זה אחי²⁸, או זה אחי אבי, או שאר היורשין אותו, אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו²⁹. בין שאמר כשהוא בריא בין שאמר כשהוא שכיב מרע³⁰. אפלו נשתתק וכתב בכתב ידו שזה יורשו - בודקין אותו בדרך שבדקין לגטין³¹.

(27) משנה בבא-בבא קלד. (28) מדובר כשאין לו בנים, והוא אומר שזה אחיו ויורש נכסיו. (29) כשאין לו בנים ולא אחים. (30) שם שנינו: "זה אחי - אינו נאמן", והכוונה לענין ירושת אביו, ויש לו עוד אחים שאינם מודים שזה אחיהם, אבל בירושת נכסיו עצמו נאמן, משום שיכול לתת לו נכסיו במתנה. כך מתבאר שם מתוך סוגיית הגמרא. ברשב"ם שם כתב, שנאמן ב'מיגו' שיכול לתת לו במתנה. ומזה הסיק, שבנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, ואז אין לו אפשרות לתת אותם במתנה (והמתנה שזיכה לו כשהיה בריא אינה מועילה לנכסים אלה, משום שלא היו אז ברשותו) אינו נאמן לומר זה בני, משום שזכות ההכרה שנלמדה מזה שכתבה תורה "יכיר" - נוגעת רק לחלק בכורה. וכדבריו כתבו גם ה'תוספות' שם ד"ה לירשו. ונראה שדעת רבינו אינה כן, שהרי כתב "בין שכיב מרע", וברור שהכוונה כשאין לו אפשרות ליתן במתנה, שאם לא כן, מה בין חולה לבריא. וב'טור' חושן-משפט סי' רעט, כתב בפירוש "אפילו כשהוא גוסס". וה'בית יוסף' שם מעיר, שגם דעת רבינו כן. ולא ביארו טעמו של דבר בשאר קרובים, חוץ מבבן שנאמר בו "יכיר", לדעת האומרים שכולל גם בן פשוט. [בלחם-משנה כאן שאל למה נאמן בנכסים שיפלו לו לאחר הצהרתו זו. והשאר בצ"ע. וב'קצות החושן' שם סק"ג מיישב, שנאמן ב'מיגו' שיכול לשעבד עצמו בסכום גדול. והסכים לו ה'נתיבות' שם ס"ק ב]. (6) שוכב חולה ונוטה למות. (7) נתבאר למעלה פ"ב הט"ו.

ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו או בן דודו, ואמר: אינו אחי ואינו בן דודי - אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי שהחזק שהוא בנו לומר: אינו בני³², ולא יירשנו. ויראה לי: שאפלו היו לבן בנים, אף על פי שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לענין יחוס³³, ואין מחזקין אותו ממזר על פיו³⁴, נאמן הוא לענין ירשה, ולא יירשנו.

(8) כרבי יהודה, שם קכז: שהתורה האמינה את האב לומר: זה בני או אין בני (ראה למעלה שם הי"ד). ומלמדנו רבינו, שלא האמינתו תורה אלא לגבי בן, אבל לא לגבי קרובים אחרים. (9) לפסול אותו לישא בת ישראל. (10) ביבמות מז. מסופר מעשה בגר לפני רבי יהודה, ואמר שנתגייר שלא בבית-דין, ואמר לו רבי יהודה: "נאמן אתה לפסול את בניך, ואי אתה נאמן לפסול את בני בניך" (לפי

שזה בנו או אחיו. ונראה שפיסקא זו נמשכת לשאר יורשים, והכוונה: אפילו אינם יודעים למסור בדיוק דרגת הקירבה. ראה ההערה הבאה. (31) ואפילו מעידים סתם: אנו יודעים שפלוגי הוא קרוב הראוי לירש את המת, ואינם מעידים שאין אחרים קרובים יותר וקודמים לו בירושה ('בית חדש' חו"מ ס' רפד על-פי המעשה ברב אידי בר אבין שהובא בבבא-בטרא לג.).

ח. יַעֲקֹב³² שָׁמַת וְהֵינִיחַ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְלֹא הִחֹזֵק
לוֹ בֶן אֶלָּא שְׁנֵיהֶם, תָּפַס רְאוּבֵן לְוִי מִן הַשּׁוּק וְאָמַר:
גַּם זֶה אֶחִינוּ הוּא, וְשִׁמְעוֹן אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ³³ - הָרִי
שִׁמְעוֹן נוֹטֵל חֲצֵי הַמָּמוֹן³⁴, וְרְאוּבֵן שְׁלִישׁ³⁵, שֶׁהָרִי
הוֹדָה שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אֲחִין, וְלִוִי נוֹטֵל שְׁתֹּת³⁶. מֵת
לְוִי³⁷ - יִחְזֹר הַשְּׁתֹת לְרְאוּבֵן³⁸. נָפְלוּ לְלִוִי נֶכְסִים
אַחֲרִים - יִחְלְקוּ אוֹתָן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהָרִי רְאוּבֵן
מוֹדָה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלִּוִי זֶה אֶחִיהוֹן³⁹. הַשְּׁבִיחַ⁴⁰ הַשְּׁתֹת
מֵאלֵיוֹ⁴¹, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת לְוִי: אִם שָׁבַח מִגִּיעַ לְכַתְּפִים
הוּא, כְּגוֹן עֲנָבִים שֶׁהִגִּיעוּ לְהַבְצֵר - הָרִי הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה
כְּנֶכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ מֵאַחֲרִים, וְיִחְלְקוּ בֵּהֶן⁴²; וְאִם
עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַבְצֵר - הָרִי הֵן שֶׁל רְאוּבֵן לְבָדוֹ⁴³.
אָמַר שִׁמְעוֹן: אֵין זֶה אֲחִי, וְנֹטֵל לְוִי בַּחֲלֹק
רְאוּבֵן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת לְוִי - לֹא יִירֹשׁ
שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ כָּלוּם⁴⁴, אֶלָּא רְאוּבֵן לְבָדוֹ יִירֹשׁ
הַשְּׁתֹת עִם שְׁאָר נֶכְסִים אַחֲרִים שֶׁהֵינִי לְוִי. וְהוּא
הִדִּין בְּכָל הַיּוֹרְשִׁין שִׁיּוּדוֹ מְקַצֵּן בְּיֹרְשִׁין אַחֲרִים
שֶׁלֹּא יוֹדוּ מִקְצָתָן.

(32) משנה, שם קלר. (33) אינו מכחיש בהחלט. (34) משום שהוחזקו שני בנים בלבד, והוא אומר ללוי: הבא ראייה שאתה אחי - ותיטול. (35) כפי המגיע לו לפי טענתו. (36) במשנה, שם: "ונוטל עמו בחלקו", פירוש: לוי נוטל חלק שליש מחלקו של ראובן, שהרי ראובן עצמו הודה שמגיע לו שליש הנכסים בלבד, ולפיכך נותן ללוי שתות ונשארו לו שתי שתויות. בדין זה, אין הבדל בין אמר שמעון איני יודע ובין שהוא מכחיש. (37) בלי בנים. (38) ואין שמעון יורש כלום, שבין אם לוי אח ובין אינו אח - אין מגיע לו יותר מחצי, וכבר נטל חלקו. (39) דין זה נאמר כשאמר שמעון "איני יודע" אם זה אחי. ובסוף ההלכה יתבאר מה דינם כשהכחיש ואמר אין זה אחי. (40) בעיא של רבא שם, ונשארה בתיקו. (41) מבלי השקעות הוצאות על-ידי לוי. (42) גמרא שם: "בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך, דכי נכסים שנפלו לו ממקום אחר דמי". (43) דינם כגוף הקרקע (על-פי גירסת הרי"ף והר"י מיגש, בגמרא שם). ואף-על-פי שהבעיא נשארה בתיקו - אין לשמעון כלום, משום שראובן הוא יורש ודאי ושמעון ספק, ונפסקה הלכה (ראה לקמן פ"ה ה"א) שכל מקום שיש יורש ודאי ויורש ספק - אין לספק כלום. (44) אפילו מנכסים שנפלו לו אחר-כך, שהרי הוא טען: אין זה אחי (גמרא שם קלה.).

1 הוֹלֵךְ עַל עֶקְרֵי הַקְּבֵלָה. וַיֵּשׁ מִי שֶׁלֹּא חָלַק בֵּין
2 פְּשָׁרִים לְשֹׁאֵר הָעַם, אֲלֵא לַעֲנֹן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּהוּ אֲחִיו
3 בְּלִבָּד. וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹדָה, שֶׁאִפְלוּ לַיּוֹרְשׁוֹ לֹא נִחְלַק
4 בַּיִשְׁרָאֵל²⁷. וַאֲזַן רֵאוּי לִסְמֹךְ עַל דְּבַר זֶה²⁸.

22) שנינו ביבמות כב. "מי... ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגויה". ובגמרא שם כג. למדו מן התורה שאינם נידונים כבניו אלא כבניה. ובר"ף שם מביא בשם רב נטרונאי גאון, שהמדובר בשפחה של אחרים, אבל בשפחה שלו אנו סומכים על החזקה: שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובוודאי שיחזרה לפני שבא עליה. וגאון אחר מפקפק בדבר, ופסק הרי"ף להלכה: שלענין איסורים הולכים לחומרא, שמא הבן או הבת כשרים, ושמא הם עבדים. ולענין ירושה, אין מוציאים מיד היורשים שהם וודאים. אולם רבינו בפ"ט מהלכות עבדים ה"א כתב בפירוש: "ישראל שבא על שפחה כנענית, אף-על-פי שהיא שפחתו - הרי זה הוולד כנעני לכל דבר". ומבאר במגיד-משנה שהסתמך על המכילתא משפטים פרשה ב, שדרש רבי נתן מן הכתוב (שמות כא, ד), "וילדה לו": "להביא את הרב (האדון) שבא על שפחתו, שילדיה עבדים" (הדרשה מסתמכת על תחילתו של הכתוב: "אם אדוניו יתן לו אשה", וממשיך "וילדה לו"). ומלשון "לכל דבר", אפשר לדיין שגם לענין ירושה דינו כעבד, שהרי בגמרא שם: פירשו מה ששנינו "לכל דבר" גבי ממזר הכוונה ליורשו. וזה בהתאם לשיטתו בפ"י מהלכות גירושין ה"ט, שלא אמרו "חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", אלא באשתו שגירשה (ראה שם ה"ד). ובא רבינו כאן וביאר מה שסתם שם, וחילק גם כן בין שפחתו לשפחה של אחרים, וצמצם את ההבדל לירושה בלבד, והוסיף עוד הסתייגות כמו שיבואר בסמוך. (23) כדרך שכן אדם מחבב בניו הכשרים ודואג לצרכיהם. (24) במגיד-משנה מבאר: בכל ענינים אחרים, אנו מעמידים חזקת שיפחות של זו נגד חזקת כשרות של אדונה, ונמצא שאין כאן חזקה כלל. אולם לענין ירושה אנו סומכים על ה'מיגר', שיכול הוא לתת לבנו זה במתנה אפילו כל נכסיו. וטעמו של ההבדל בין תלמיד-חכם או אדם כשר להדיוט הוא, שתלמיד-חכם מבחין בין חומרת איסור ביאת שפחה לביאת משוחררת פנויה, ומשום כך חזקה ששיחזרה, ההדיוט אינו מבחין בזה - ולמה ישחזרה, ולכן נשארה בתוקפה חזקת שיפחות, ו'מיגר' שאמרנו - אין כוחה יפה נגד החזקה (ראה לחם-משנה. אגב מתעוררת גם השאלה: מה דינם של הנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס? ראה למעלה ה"א הערה ד). (25) שהם יורשי אביו. (26) רשאים למוכרו, כמו כל העבדים שנפלו להם בירושה. (27) בין תלמיד-חכם להדיוט. (28) השווה הלכות גירושין שם ה"ט.

ז. כל היוֹרְשֵׁינִי²⁹ יוֹרְשֵׁינִי בַחֲזָקָה. בַּיָּצֵד? עֲדִים
שֶׁהָעִידוֹ: שֶׁהָאֵל מִחֲזָקָה לָנוּ שֶׁהוּא בָנוּ שֶׁל פְּלוֹנִי אוֹ
אֲחִיו, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן עֲדֵי יְחוּסִים³⁰ וְלֹא יִדְעוּ אֶמְתַּת
הַיִּחְסָן - הֲרִי אֵלֶּי יוֹרְשֵׁינִי בַעֲדוֹת זֵו³¹.

(29) קידושין פ. (30) אינני יודע לפרש דבר זה במעידים

פָּרֶק חֲמִישִׁי

- 17 שֶׁהַנִּכְסִים מֵרִבִּין - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין, וְדוֹחִין הַטָּמְטוּם
18 אֶצֶל הַבָּנוֹת, וְנִזְוִן כְּמוֹתָן¹⁷; וּבְזִמְן שֶׁהַנִּכְסִים מוֹעָטִין
19 - הַבָּנוֹת דּוֹחוֹת אֶת הַטָּמְטוּם אֶצֶל הַבָּנִים, וְאוֹמְרוֹת
20 לוֹ: זָכַר אַתָּה, וְאֵין לָךְ עֲמָנוּ מְזוֹנוֹת.

(10) פ"ט מן ה"ז עד סוף הפרק. (11) מזונות הבנות לאחר מיתת אביהן עד שתתבגרנה או תינשאנה. (12) התנאים שנקבעו לזכויות האשה ובניה, כנוספות לכתובה העיקרית. (13) יוענק להן מנכסי הירושה. (14) אחד מעשרה. (15) ואינם מספיקים כדי מזונות הבנות. (16) משנה בבא בתרא קמ: (17) כרבא, בגמרא שם, בניגוד לדעת אב"י, שפירש שגם הנקבות דוחות אותו ואומרות לו זכר אתה. [ל'טור' שם שיטה אחרת בכל דינים אלה. ראה שם].

- ג. מִי שֶׁלֹא שֶׁהָתָה¹⁸ אַחֵר בַּעֲלָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים¹⁹
וְנִשְׁאַת²⁰, וְיָלְדָה בֵּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה
לְרֵאשׁוֹן²¹ אוֹ בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן²² - אֵין זֶה הַבֵּן
יֹרֵשׁ אֶת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְאִם מֵת
הַבֵּן²³ - שְׁנֵיהֶן יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין בְּשָׂוֶה, מִפְּנֵי
שְׁשֵׁנִיהֶם סָפֵק, שְׁמָא זֶה אָבִיו אוֹ זֶה אִמּוֹ.

(18) משנה, יבמות ק: (19) הריון אינו ניכר עד שלושה חדשים מהתחלתו, ולפיכך תיקנו חכמים שאשה שנתאלמנה או נתגרשה - לא תינשא לאחר עד שיעברו שלושה חדשים ויתברר שאינה מעוברת. (20) באיסור, ואין אנו יודעים אם נתעברה לבעלה הראשון. (21) אם הבן הוא מבעלה הראשון, ונולד אחר תשעה חדשי הריון, כגון שלא עברו יותר מתשעה חדשים משנתאלמנה או נתגרשה. (22) כגון שנבעלה לבעלה השני שבעה חדשים לפני לידתו. חז"ל בקיאים היו בטבעי הריון ולידה, וידעו שהנולד בחודש השביעי להריון או לתשעה חדשים - הוא בן קיימא, והנולד לשמונה - נפל. (23) הספק בלי בנים והניח נכסים.

- ד. וְכִמָּה²⁴ שֶׁלֹא שֶׁהָתָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְנִתְיַבְמָה²⁵
בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְיָלְדָה בֵּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן
תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן, זֶה הַסָּפֵק
אוֹמֵר: שְׁמָא בֶּן הַמֵּת אָנִי וְאֵירֵשׁ אֶת נִכְסֵי אָבִי בְּלָן,
וְאֵין אַתָּה רְאוּי לִיבֹם אוֹתָהּ, שְׁאֵין אָמִי בֵּת יְבוּם;
וְהֵיכֶם אוֹמֵר: שְׁמָא בְנֵי אַתָּה, וְאַמָּךְ רְאוּיָה לִיבֹם,
וְאֵין לָךְ בְּנִכְסֵי אָחִי כְּלוּם; הוֹאִיל וְגַם זֶה הֵיכֶם סָפֵק
שְׁמָא יָכֶם הוּא אוֹ אֵינוֹ יָכֶם - חוֹלְקִין בְּשָׂוֶה²⁶. וְכֵן
דִּין זֶה הַסָּפֵק עִם בְּנֵי הֵיכֶם בְּנִכְסֵי הַמֵּת²⁷ שֶׁנִּתְיַבְמָה
אֶשְׁתּוֹ: חוֹלְקִין בְּשָׂוֶה²⁸, הַסָּפֵק נוֹטֵל מִחֲצָה וּבְנֵי
הֵיכֶם מִחֲצָה. מֵת הֵיכֶם אַחֵר שֶׁחָלַק עִם זֶה הַסָּפֵק²⁹,
וּבָאוּ בְנֵי הֵיכֶם הָרְאוּיִים לִירֵשׁ אֲבִיהֶם, אָף עַל פִּי
שֵׁישׁ לִזֶּה הַסָּפֵק לוֹמֵר: אִם אֲחִיכֶם אָנִי, תָּנוּ לִי חֶלֶק
בִּירֵשָׁה זוֹ; וְאִם אֵינִי אֲחִיכֶם, תִּחְזְרוּ לִי הַחֲצִי
שֶׁלַּחֲצִי אֲבִיכֶם - אֵין לִזֶּה הַסָּפֵק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן עֲמָהּ
כְּלוּם³⁰, וְאֵין מוֹצִיא מִיָּדוֹ.

(24) שם לז: (25) באיסור. (26) כדין כל ממון המוטל

(1) מבאר דין כלל ביורשים אחד ווראי אחד ספק, ודין ספק ובני יבם שבאו לחלוק בירושה, ודין יורשים מספק כגון נפל הבית עליו ועל אשתו, עליו ועל אמו, עליו ועל בן בתו או עליו ועל אביו, ואין יודעים מי מת קודם.

- א. זֶה הַכֹּלֵל² בְּיֹרְשִׁין³: כָּל שְׁנֵי יוֹרְשִׁין שֶׁאֶחָד מֵהֶן
יֹרֵשׁ וְהַשֵּׁנִי סָפֵק - אֵין לְסָפֵק כְּלוּם⁴. וְאִם הָיוּ
שְׁנֵיהֶם סָפֵק, שְׁמָא זֶה הַיֹּרֵשׁ אוֹ שְׁמָא זֶה הַיֹּרֵשׁ
- חוֹלְקִין בְּשָׂוֶה. לְפִיכָךְ, מִי שְׁמַת וְהַנִּיחַ בֶּן
וְטָמְטוּם⁵ אוֹ אֲנִדְרוּגִינוּס⁶ - הָרִי הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת
הַכֹּל⁷; שֶׁהַטָּמְטוּם וְהָאֲנִדְרוּגִינוּס סָפֵק⁸. הַנִּיחַ בָּנוֹת
וְטָמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס - יוֹרְשׁוֹת בְּשָׂוֶה⁹, וְהָרִי הוּא
כְּאַחַת מִן הַבָּנוֹת.

(2) כל זה נלמד מפרטי הדינים ומקוריהם שיבוארו לקמן. (3) ואין ללמוד ממנו לענינים אחרים. (4) ולא אמרו בזה: ממון המוטל בספק - חולקים. (5) אברי המין נמצאים בתוך הגוף, ואין להכיר אם הוא זכר או נקבה. (6) שיש לו אברי הזכרות והנקבות (ביוונית "אנדררי" - גבר, "גיני" - נקבה). (7) נתבאר למעלה פ"א ה"ב שאין הבת יורשת כלום כשיש בן. (8) בברייתא יבמות פג. "אמר רבי יוסי: אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה". ובגמרא (שם פב:) למדו מן המשנה, שלדעת חכמים: אנדרוגינוס ספק הוא, ופסק רבינו כמותם. [ב'תוספות' שם פג. כתבו, שגם לדברי רבי יוסי ספק הוא, שספק היה לחכמים אם בריה משונה זו נידונית כזכר או כנקבה, ואין לשלול שגם רבינו מפרש כך, ופסק כרבי יוסי, כמו שאמרו שם: אמרי בי רב, הלכה כרבי יוסי. ונראה שלזה התכוון במגיד-משנה באמרו: שדעת רבינו היא דאנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא (ראה לחם-משנה). (9) ב'טור' ח"מ ס' רפ כתב, שאם הניח טומטום ובת - נוטל הטומטום שלושה חלקים, והבת חלק אחד. ונימוקו מבואר: חצי הנכסים בוודאי הם שלו, בין אם הוא בן ובין אם הוא בת, ובחצי הנכסים הנשארים - ספק הוא בן ויורש הכול, וספק היא בת וכבר נטל יותר מחלקו, ולפיכך נוטל חצי נכסים אלה. ולא מצאתי נימוק מספיק לשיטת רבינו. [הטעם שכתב ה'בית יוסף' שם, מנמק רק למה טומטום נוטל בכלל חלק בירושה, ולא ירדתי לסוף דעתו כי הרי זה פשוט מאוד אחר שאמרנו שטומטום הוא ספק, ואדרבה, צריך להסביר למה אינו נוטל חצי הנכסים בתוספת חלק בין הבנות במחציתם השנית, כמו שהסביר ה'טור'].]

- ב. כָּכָר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת¹⁰ דִּין הַבָּנוֹת עִם
הַבָּנִים בְּמְזוֹנוֹתֵיהֶן וּבְפִרְסָתָן. וְשֵׁם בְּאַרְנוּ,
שֶׁהַמְּזוֹנוֹת¹¹ מִתְנָאִי כְּתֻבָּה¹². בְּזִמְן שֶׁהַנִּכְסִים מֵרִבִּין
- אֵין לְבָנוֹת אֶלָּא מְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְהַבָּנִים יִירְשׁוּ הַכֹּל,
וְיִתְפָּרְסוּ הַבָּנוֹת¹³ בְּעֶשְׂרֵי נִכְסִים¹⁴ כְּדִי שֶׁיִּנְשְׂאוּ בוֹ
לְבַעֲלֵיהֶן; וּבְזִמְן שֶׁהַנִּכְסִים מוֹעָטִין¹⁵ - אֵין לְבָנִים
כְּלוּם, אֶלָּא הַכֹּל לְמִזוֹן הַבָּנוֹת. לְפִיכָךְ, מִי שְׁמַת¹⁶
וְהַנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת וְטָמְטוּם אוֹ אֲנִדְרוּגִינוּס: בְּזִמְן

בידי בעל מגיד-משנה אין פיסקא זו כלל. אבל הדין נכון, ונאמר בגמרא שם.

- 18 ו. מִי שֶׁנִּפְלָה⁴³ הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ, וְאִין יָדוּעַ אִם
- 19 הָאִשָּׁה מֵתָה תְּחִלָּה⁴⁴, וְנִמְצָאוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשֵׁין
- 20 כָּל נִכְסֶיהָ, אוֹ הַבַּעַל מֵת תְּחִלָּה, וְנִמְצָאוּ יוֹרְשֵׁי
- 21 הָאִשָּׁה⁴⁵ יוֹרְשֵׁין כָּל נִכְסֶיהָ - בְּצֵד דִּינָם? מַעֲמִידִין
- 22 נִכְסֵי מְלוּג בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; וְהַפְתָּה, עֲקָר⁴⁶
- 23 וְהַתּוֹסֶפֶת⁴⁷ - בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל⁴⁸; וְחוֹלְקִין בְּנִכְסֵי
- 24 צֶאֱן בְּרִזָּל⁴⁹, יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה נוֹטְלִין חֶצֶן וְיוֹרְשֵׁי
- 25 הַבַּעַל חֶצֶן. אֲבָל אִם נִפְלָה⁵⁰ הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִמּוֹ⁵¹
- 26 - מַעֲמִידִין נִכְסֵי הָאִם בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִם⁵², שֶׁהֵם
- 27 יוֹרְשֵׁין וְדֹאִין⁵³; אֲבָל יוֹרְשֵׁי הֶבֶן - סָפֵק הֵם, שָׁאֵם
- 28 מֵת הֶבֶן תְּחִלָּה - אִין לֹאֲחִיו מֵאֲבָיו בְּנִכְסֵי אִמּוֹ
- 29 כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(43) משנה בבא-בבא קמח. (44) וירש בעלה נכסיה, כמבואר למעלה פ"א ה"ח. (45) משום שגוף נכסים אלה נמצאו ברשותה, והבעל זכה רק בפירותיהם בלבד. כבית הלל במשנתנו שאמרו: "נכסים הנכנסים ויוצאים עמה - בחזקת יורשי האב", פירוש: יורשי אביה. (46) מאתים דינר לבתולה, ומנה לאלמנה ולגרופה. (47) שהוסיף לה בעלה מרצונו. (48) משום שבחיי הבעל לא מגיע לה כלום, הרי הכסף הכתוב בכתובתה בחזקתו, ויורשי נכנסים במקומו (רש"י שם). (49) כפירושו של בר קפרא לדברי בית-הלל במשנתנו שם (ראה למעלה ס"ג ה"ט) בדין שומרת יבם שמתה. (50) משנה וגמרא, שם. (51) אלמנה או גרושה, שאם היא נשואה - בעלה יורשה. וטוענים יורשי הבעל, כגון אחיו מאביו ולא מאמו: האם מתה תחילה וירש הבעל כל נכסיה, ואחר-כך מת הבעל ואני יורשו; ויורשי האם, כגון אחיה מאביה, טוענים: הבעל מת תחילה, ואנחנו היורשים היחידים, משום שאין בן יורש אמו בקבר, כדי להנחיל ליורשיו, כמבואר למעלה פ"א ה"ג. (52) כרבי עקיבא, שאמר: "הנכסים בחזקתן", כפי שביארו בגמרא רבי אילא ורבי זירא. (53) המלים "יורשים וודאים", מתפרשות כאן אחרת מבבל מקום אחר. שם הכוונה, שבעלי הדינים עצמם הם וודאים באותו מעשה שעליו דנים, ואילו כאן הכוונה לשבט של האם שהוא מוחזק באותם נכסים ואין להוציאם ממנו מספק. וכן מפרש אב"י, בגמרא שם: "הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט". [וכל-שכן כשיש לה עוד בן מאיש אחר, והוא יורש ודאי מחצית הנכסים של אמו, ויורשי הבעל - אחיו מאביו - תובעים את המחצית השניה, אמנם הרשב"ם שם מחלק בין יש לה בן אחר או לא, אבל המדובר שם לדעת תנא-קמא במשנתנו שאמר: יחלוקו, וגם בזה חולקין עליו ב'תוספות' שם ד"ה יחלוקו. וכן כתב ה'טור' חו"מ סי' רפ: לא-שנא אם היה לה עוד בן מאיש אחר, לא-שנא אין לה]. והנה דוגמא להבהרת הענין: רחל נתאלמנה מיעקב, ונפל הבית עליה ועל בנה יחידה יוסף, וטוען ראובן בן יעקב מלאה: רחל מתה תחילה וירשה יוסף, וכשמת יוסף הרי אני - אחיו מאביו - יורשו, ולכן אחי רחל טוען: יוסף מת תחילה, ואני אחיה בן בתואל יורשה, ואין

בספק ואין אחד מוחזק בו. (27) המדובר, כשמת היבם לפני שחולקו נכסי אחיו שמת בלי בנים, בינו ובין הספק, וטוען הספק אני בנו של הראשון ויורש את כל הנכסים, ובני היבם טוענים: אחינו אתה, ונחלק בינינו את הנכסים בשווה. (28) בגמרא שם אמרו: הכא, אידי ואידי ספק (גם זה וגם זה באים לרשת מספק), פירוש, אע"פ שהספק עצמו - הוא ודאי בנידון כאן, שהרי בין אם הוא בן הראשון ובין אם הוא בן השני, הרי הוא יורש - הוא נידון כספק, משום שאינו יודע מוכח מי הוא בא לירש - אין טענתו ודאית. ולפיכך אין אומרים כאן: אין ספק מוציא מידי ודאי (רש"י שם). ובבית שמואל אבן-העזר סי' קסג ס"ק ז מנמק שיטתו של רבינו, שבני היבם עומדים במקום אביהם, ואם היה קיים היה נוטל מחצה והם יורשי הוודאיים, והספק אינו ודאי יורשו של היבם. [ב'טור' אבן-העזר שם פסק: שהספק נוטל תחילה החלק שבני היבם מודים לו, והשאר חולקים בשווה]. (29) גמרא שם. (30) כרב אבא בשם רב, שם, שאמר: "קם דינא", פירוש: הדין שפסקו הדיינים לפני החלוקה - הוא קיים, ואין לערער אחר שחולקו נכסי המת, וכשמת היבם הרי זה בא בטענת ספק, ובני היבם הם ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

- 1 ה. סָפֵק וְהִיבָם³¹ שֶׁבָּאוּ לְחַלֵּק בְּנִכְסֵי הָאִבִּי³² - הָרִי
- 2 הִיבָם יוֹרֵשׁ וְדֹאִי, וְזֶה הַסָּפֵק: אִם הוּא בֶן הַמֵּת -
- 3 יֵשׁ לוֹ חֶצִי הַמָּמוֹן וְלִזֶּה הִיבָם חֶצִי, וְאִם הוּא בֶן
- 4 הִיבָם - אִין לוֹ כְּלוּם, לְפִיכָף הִיבָם יוֹרֵשׁ וְיִדְחָה
- 5 הַסָּפֵק³³. הִנִּיחַ הִיבָם שְׁנֵי בָנִים וְדֹאִין³⁴, וְאַחֵר כֶּף
- 6 מֵת הִיבָם³⁵, הָרִי הַסָּפֵק אוֹמֵר: אֲנִי בֶן הַמֵּת³⁶, וְיֵשׁ
- 7 לִי מַחְצֵה³⁷ וְלִשְׁנֵיכֶם מַחְצֵה; וְהַשְּׂנֵים אוֹמְרִים: אִתָּה
- 8 אָחִינוּ, וּבֶן הִיבָם אִתָּה, וְאִין לָךְ אֶלָּא שְׁלִישׁ בְּנִכְסֵי
- 9 הַזֶּקֶן; הַחֶצִי שְׁמוּדָה לָהֶם בּוֹ - נוֹטְלִין, וְהַשְּׁלִישׁ
- 10 שְׁמוּדִין הֵן לוֹ - נוֹטֵל, וְהַשְּׁתוֹת הַנֶּשֶׁאֶר - חוֹלְקִים
- 11 אוֹתוֹ בְּשִׁוְהָ³⁸, הוּא נוֹטֵל חֶצִי וְשְׁנֵיהֶם חֶצִי. מֵת
- 12 הַסָּפֵק³⁹, הָרִי הִיבָם אוֹמֵר: שְׁמָא בְּנִי הוּא וְאֲנִי
- 13 אִירְשֶׁנוּ, וְאֲבִי הִיבָם אוֹמֵר: שְׁמָא בֶן בְּנֵי הַמֵּת הוּא
- 14 וְאֲנִי אִירְשֶׁנוּ⁴⁰ - חוֹלְקִין בְּשִׁוְהָ⁴¹. (מֵת הִיבָם⁴²,
- 15 הַסָּפֵק אוֹמֵר: בְּנוֹ אֲנִי וְאִירְשֶׁנוּ, וְאֲבִי הִיבָם אוֹמֵר:
- 16 שְׁמָא בֶן בְּנֵי הָאֲחֵר אִתָּה, וְזֶה אָחִי אֲבִיךָ הוּא וְאֲנִי
- 17 אִירְשֶׁנוּ - חוֹלְקִין בְּשִׁוְהָ).

(31) שם לח. (32) אביו של היבם. (33) ואפילו אם מת היבם אחר-כך, וטוען הספק: אם אני בנו של הראשון - תנו לי מחצית נכסי הזקן, ואם אני אחיכם - תנו לי חלק שוה בכל נכסי אביכם - אינו נוטל כלום, משום: "קם דינא", וזכה היבם בנכסי הזקן, ובניו יורשים אותו כלמעלה סוף ה"ד (מגיד-משנה). (34) שם. (35) צ"ל אבי היבם, וכן הוא בכת"י תימן. (36) אחי אביכם. (37) בנכסי הזקן. (38) מובן שהוא-הדין כשהניח שלושה בנים ויותר. (39) והיבם ואביו קיימים. (40) נתבאר למעלה פ"א ה"ב, שהאב קודם לאחים בירושת הבעל. (41) משום ששניהם טוענים טענת ספק. (42) ולא הניח בנים. בספרים שהיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תחילה, ומתקבל על הדעת שרבינו קיבל גירסא זו. ומה שאמר "הם וודאים" הכוונה, מפני שהנכסים היו בחזקת האם, והם יורשיה. ואם נפרש את המלים "לאותו שבט" כפשוטם, היינו לאחד משבטי בני ישראל הקדמונים, יובנו דברי רבינו בקלות: מכיוון שבימינו - ואפילו בימי המשנה - היה מיוזג מלא של שבטי ישראל, בטל נימוקו של אביי, ולפיכך הביא נימוק אחר. וגם לפי פירוש זה מתיישבת תמיהתו של הרשב"א, אלא שמתקבל על הדעת שהכוונה לאותה משפחה, ושבט לאו דוקא, ובא רק לרמז על מה שכתבה תורה (במדבר לו, ז): "ולא תסוב נחלה וגו' ממטה אל מטה", שהרי דין זה עצמו נוהג באותו דור בלבד. ובתשובות הרא"ש כלל פד אות ג (מובא בכסף-משנה כאן) מיישב קושיית הרשב"א, ותמצית דבריו, שבין אם מתה הבת תחילה ובין האב תחילה, הירושה עוברת מתחילה לבת, וממנה או למטה - ליורשי בנה או למעלה - ליורשי אביה. וכבר תמחו עליו רבים, שהרי אם היא מתה תחילה אין הירושה עוברת כלל אליה, משום שאינה יורשת בקבר. ראה 'אבן האזל' שהאריך בזה]. (57) ומת בשביה. (58) ואין ידוע מי מת קודם. (59) ומת בשביה.

- ח. נפל עליו⁶⁰ הפית ועל אביו או שאר מורישין⁶¹, ועליו⁶² כתבת אשה ובעלי חוב, יורשי האב ואמרין: **מת הפן תחלה, ולא הניח פלוס, ואבד החוב⁶³, ובעלי חובות אומרים: האב מת תחלה, וזכה הפן בירשתו, ויש לנו לגבות מחלקו - הרי הנכסים בחזקת היורשין⁶⁴, ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה⁶⁵, או ילכו להם בלא פלוס.**

(60) משנה, שם קנו. (61) של הבן. (62) על הבן מוטל לשלם. (63) שירשי האב אינם חייבים לפרוע חובותיו. (64) שהרי הם יורשים ודאי, בין מת הבן קודם ובין מת האב קודם. (65) שהאב מת תחילה.

- ט. דין אלו⁶⁶ שמתו תחת המפלות, או ששבעו פים, או שגפלו לאש, או שמתו ביום אחד וזה במדינה⁶⁷ זו והאחר במדינה אחרת - דין אחד הוא; שפכל אלו וכיצא בהן אין יודעין מי הוא שמת תחלה. (66) דברים פשוטים ומובנים, וביאור מיותר.

לבני לאה כל זכות ירושה. דוגמא זו מכוננת למקרה שאין לרחל בנים אחרים. וכשיש לה עוד בן בנימין מאיש אחר (לא מיעקב) - טוען בנימין: כולה שלי שירשתי מאמי, משום שבנה יוסף מת תחילה. וראובן טוען: רחל מתה תחילה, וירש בנימין מחצית ויוסף מחצית, וכשאחי יוסף מת, הרי אני - אחיו מאביו - יורשו ולא בנימין. [אפשר לפרש דברי רבינו, שהמדובר כשיש לרחל עוד בן מאיש אחר, שגם יורשי הבן מודים שהוא יורש מחצית, ולפיכך הוא נקרא ודאי, כמו ספק ויבם בנכסי האב (ראה למעלה ה"ח). אבל כשאין לה בן אחר - הרי זה ספק וספק - ויחלוקו. אולם זה מנוגד לדברי אביי שם, שאין חולק עליו. רצ"ג].

- ז. נפל הפית⁵⁴ עליו ועל בן בתו: אם האב מת תחלה - בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בקבר, כמו שפארנא⁵⁵, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך יחלקו⁵⁶ יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם [נשבה] האב⁵⁷ ומת בן בתו במדינה⁵⁸, או שנשבה הבן⁵⁹ ומת אבי אמו במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

(54) ברייתא שם קנט: "אב שנשבה ומת, ובן בתו במדינה וכו'". ומביאה רבינו בסוף הלכה זו. ומשווה רבינו דין נפל הבית לדין נשבה, שאין כל טעם לחלק ביניהם. (55) למעלה פ"א ה"ג. (56) הרשב"א בתשובה, מובא במגיד-משנה כאן מקשה: מכיון שרבינו פסק בהלכה הקודמת, בנפל הבית עליו ועל אמו, שהנכסים בחזקת יורשי האם, היינו חזקת השבט, למה פסק כאן יחלוקו ומוציאים חצי הנכסים מחזקת שבט האב? ולא מצאו תירוץ מספיק. (ואם יתקבל פירושי בהלכה הקודמת שהעמדתו בסוגריים, תתבאר יפה גם הלכה זו, שהרי כאן ספק וספק. ואין לשלול בהחלט שרבינו ראה בברייתא זו ניגוד לסברת אביי, ומשום כך דחה אותה. ורבינו גרשום מאור הגולה בפירושו לבבא-בתרא מקדים דברי אביי לדין נפל הבית עליו ועל אשתו, ובא לנמק למה הבעל נוטל חצי צאן ברזל, שהם נכסי האשה, ומה שאמר: "הוחזקה נחלה באותו השבט", הכוונה לשבט הבעל שקיבל עליו אחריות מלאה והוחזק בהם. וסברא זו (בלי שינוי הגירסא) נאמרה גם ב'תוספות' שם ד"ה הואיל. ובדין עליו ועל אמו, לא הביא טעמו של אביי, ופירש "בחזקת יורשי האם" שברשות האם היו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ז אייר-ד' סיון ה'תשפ"א

ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי.

- א. נקיבה פיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד מהן לחללו² במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפין²⁰ הנוט, וקרומ של מוח הראש³, והלב עם הקנה שלו²¹.

יום ראשון כ"ז אייר ה'תשפ"א

הלכות שחיטה

פרק ששי

(1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ז אייר - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 וְהַמֶּרְהָ, וְקִנְיָה הַכֶּבֶד⁴, וְהַקֶּבֶד⁵, וְהַמֶּסֶס⁶,
2 וּבֵית הַכּוֹסוֹת⁷, וְהַדִּקְיָן⁸, וְהָרָאָה עִם הַקֶּנֶה שְׁלֵה⁹.
- (2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. (3) תחתון הסמוך למוח. (4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. (5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. (6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. (7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. (8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. (9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.
- 3 ב. תַּרְבִּיץ הַוֶּשֶׁט - כָּבֵד בְּאֶרְנוֹ שְׁעוּרוֹ, וְשֵׁהוּא
4 הַמָּקוֹם מִן הַוֶּשֶׁט שְׁאִינוֹ רָאוּי לְשִׁחִיטָה לְמַעַלָּה מִן
5 הַוֶּשֶׁט. אִם נִקְבַּ לְחַלְלוֹ בְּמָה שֶׁהוּא - טֵרֵפָה.
- 6 ג. שְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לַמֶּחַ שֶׁבְּרָאשׁ. אִם נִקְבַּ הָעֲלִיּוֹן
7 הַסָּמוּךְ לְעֶצֶם בְּלֶבֶד - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת¹⁰; וְאִם נִקְבַּ
8 הַתַּחְתּוֹן הַסָּמוּךְ לַמֶּחַ¹¹ - טֵרֵפָה. וּמִשִּׁיתְחִיל הַמֶּחַ
9 לְהַמְשִׁיךְ לַשְּׁדֵּרָה, וְהוּא מִחוּץ לַפּוֹלִין שֶׁהוּא תַּחֲלַת
10 הָעֶרֶךְ, וְהִיא לְקְרוֹמוֹ דִּין אֲחֵר¹². וְאִם נִקְבַּ חוּץ
11 לַפּוֹלִין - מִתֵּרֵת.
- (10) שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. (11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. (12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.
- 12 ד. הַמֶּחַ עֲצָמוֹ שְׁנִקְבַּ אוֹ נִתְמַעַף וְהַקְרוֹם קָנִים -
13 כְּשֶׁרָה. וְאִם נִשְׁפָּף בְּמִים אוֹ נִמַּס בְּדוֹגָה - טֵרֵפָה¹³.
- (13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב.
- 14 ה. הַלֵּב שְׁנִקְבַּ לְבֵית חָלָלוֹ, בֵּין לְחַלֵּל גְּדוֹל
15 שֶׁשְׂמָאֵל בֵּין לְחַלֵּל קָטָן שְׁבִימִין - טֵרֵפָה. אֲבָל אִם
16 נִקְבַּ בְּשֵׁר הַלֵּב וְלֹא הִגִּיעַ לְחַלְלוֹ - מִתֵּרֵת. וְקִנְיָה הַלֵּב,
17 וְהוּא הַמְּזִרְק הַגְּדוֹל¹⁴ שִׁיוּצָא מִמֶּנּוּ לְרֹאשׁ - הֲרִי הוּא
18 כָּלֵב, וְאִם נִקְבַּ לְחַלְלוֹ בְּמִשְׁהוֹ - טֵרֵפָה.
- (14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.
- 19 ו. מֶרֶה שְׁנִקְבַּה וְכֶבֶד סוֹתָמָה - מִתֵּרֵת¹⁵. וְאִם לֹא
20 נִסְתַּם הַנֶּקֶב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא סָמוּךְ לְכֶבֶד - טֵרֵפָה.
- 15 שְׁנִקְבַּה בְּמִתְרֵת¹⁵; אִם הִתְרָה כְּמוֹ גִּרְעִינָה
21 שֶׁל תְּמִרָה, שְׁאִין רָאשָׁה חֵד - מִתֵּרֵת¹⁷; וְאִם
22 רָאשָׁה חֵד בְּגִרְעִינָה הַזֵּית - אֲסוּרָה, שֶׁהֲרִי נִקְבַּה
23 אוֹתָהּ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְזֶה שֶׁלֹּא יֵרָאָה הַנֶּקֶב, מִפְּנֵי
24 שֶׁהַגִּלְד¹⁸ פִּי הַמִּכָּה.
16 (16) גרעין. (17) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (18) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.
- 25 ח. קִנְיָ הַכֶּבֶד¹⁹, וְהֵן הַמְּזִרְקִין שֶׁבּוֹ שְׁפָהֶן הַדָּם
26 מִתְבַּשֵּׁל, אִם נִקְבַּ אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁהוֹ - טֵרֵפָה²⁰.
27 לְפִיכָּה, מִחַט שְׁנִמְצָאָה בַּחֲתוּף הַכֶּבֶד²¹: אִם הִתְרָה
28 מִחַט גְּדוֹלָה, וְהִיא הַקֶּצֶה הַחֵד שְׁלֵה לְפָנִים²² -
29 בְּיָדוֹעַ²³ שְׁנִקְבַּה²⁴ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְאִם הִיא הָרָאשׁ הָעֵגֶל
30 לְפָנִים²⁵ - אוֹמְרִין: דֶּרֶךְ סִמְפּוֹנוֹת הַלֵּכָה²⁶, וּמִתֵּרֵת.
19 קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם הם המזרקים. (20) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשארו הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. (22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי. (24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה.
- 27 ט. הִתְרָה מִחַט קָטָנָה - הֲרִי זֶה טֵרֵפָה²⁷; מִפְּנֵי שְׁשֵׁנִי
28 רָאשֵׁיָהּ חֲדִין, וְדָאִי נִקְבַּה. וְאִם נִמְצָאָה בְּסִמְפּוֹן
29 הַגְּדוֹל שֶׁכֶּבֶד, וְהוּא הַקֶּנֶה הַרְחֵב שֶׁבְּאֶמְצַע שֶׁבּוֹ
30 נִכְנָס הַמֶּאֱכָל לְכֶבֶד - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת. וּבְשֵׁר כֶּבֶד
31 שֶׁהַתְּלִיעַ²⁸ - מִתֵּרֵת²⁹.
- (27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפניו. (28) שנתהו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמה ניקבו הסימפונות.
- 32 י. קֶבֶה שְׁנִקְבַּה, וְחָלָב טְהוֹר³⁰ סוֹתָם אֶת הַנֶּקֶב -
33 מִתֵּרֵת³¹. וְכֵן כָּל נִקְבַּ שֶׁהַבְּשָׂר³² אוֹ הַחֲלָב³³ הַמִּתֵּרֵת
34 בְּאֲכִילָה סוֹתָם אוֹתוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת. חוּץ מִחֲלָב
35 הַלֵּב³⁴ וְהַקְרוֹם שֶׁעַל הַלֵּב כְּלוּ; וְהַמְחִיצָה שֶׁבְּאֶמְצַע
36 הַבֶּטֶן הַמְּבִדֶּלֶת בֵּין אִיבְרֵי הַמֶּאֱכָל וְאִיבְרֵי הַנְּשִׁימָה,

המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותרצו, כשיש מחט הדם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קרץ אפשר שהלחלוּחית העבירה את הדם.

יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה, כגון קרט של חליתית⁴⁸ וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב. ואם היה ספק נוקב⁴⁹ ספק אינו נוקב - תפדק⁵⁰. כל אחד מן בני המעים שפסלת המאכל סובבת בהן, והן הנקראים דקין, שנקב - טרפה⁵¹. ויש מהן מלפפין ומקפין זו לפנים מזו בעגול, כמו נחש שנקבר, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב אחד מהן לחברו⁵² - כשרה, שהרי חברו מגן עליו.

(48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תיבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעיים או לא. (51) וניקבו הדקין ששינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן.

יד. ומעים שנקבו ולחה⁵³ סותמתן - טרפה; שאין זו סתימה עומדת⁵⁴. בני מעים שבא זאב או כלב וכיוצא בהן ונטלן⁵⁵, וברי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו ומתרת, ואין אומרים: שמא במקום נקב⁵⁶ נקב. נמצאו נקובין⁵⁷, ולא נודע אם קדם שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב אחר ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון כמותו - כשרה⁵⁸; ואם היה ביניהן שני - קדם שחיטה נקב, וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב הספק⁵⁹ - כף צריך למשמש בנקב שמדמין לו, ואחר כך עורכין⁶⁰ זה לזה.

(53) בפנים המעיים יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (57) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (58) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (59) שמשמש הידים משנה את צורת הנקב. (60) מסדרים ומדמים.

טו. בני מעים שציצאו לחוץ ולא נקבו - מתרת. ואם נתהפכו⁶¹, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר שיחזרו כמות שהיו⁶² אחר שנתהפכו, ואינה חיה⁶³.

והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא הנקראת טרפש הפכד; והמקום הלכן שבאמצעה³⁵; וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין מגנין, לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו פסותם. וחלב חיה³⁸ שפגדו בבהמה אסור - אינו סותם³⁹, אף על פי שהוא מתר באכילה.

(30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבישרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא, חלב שעל לחלולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותם.

יא. פרט שנקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שישתם אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית הפוסות שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חברו - מתרת⁴¹.

(40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (41) שחברו מגין עליו.

יב. מחט שנמצאת בעבי בית הפוסות⁴² מצד אחד - כשרה. ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית הפוסות⁴⁴, ונמצאת טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ - טרפה; שודאי קדם שחיטה נקב. אבל אם אין דם במקום הנקב - הרי זה מתר; שודאי אחר שחיטה⁴⁷ דחקה המחט ונקבה.

(42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ח אייר - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

71) אמרו: אין הלכה כר' עזרא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. 72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. 73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

כ. כל אבר שאמרו חכמים בו: שאם נקב במשהו 27
- טריפה, כך אם נטל פלו - טריפה. 74) בין שננטל 28
בחלי או ביד 75) בין שנבקרא חסר. 76) וכן אם נקרא 29
בשני איברים מאותו אבר - טריפה; שכל היתר - 30
בנטול הוא חשוב. 77) כיצד? נטל אחד מן המעים או 31
המרה 78) וביצא בהן 79), בין בעוף בין בבמה - 32
טריפה. וכן אם נמצא בהן שתי מרות או שני מעים 33
- טריפה. וכן כל ביצא בהן. אבל אם נטל הטחול 34
או שנמצאו שנים - מתרת; שאינו בכלל המנונין. 80) 35

74) שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם נטלו, טריפה. 75) טריפה משום נטולה. 76) טריפה משום חסירה. 77) רבינו מפרש, כנטול כאילו נטלו שניהם וטריפה משום חסרה. 78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. 79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. 80) עם האיברים שניקבו טריפה.

כא. המעי היתר שתטרף בו הפהמה הוא היתר 36
מתחלתו ועד סופו, עד שנמצאו שני מעים זה בצד 37
זה מתחלה ועד סוף במעי העוף; או שהיה המעי 38
יוצא פענף מן הפד והרי הוא מבדל, בין בעוף בין 39
בבמה; אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה 40
אחד משני ראשיו, והרי שניהם מבדלין באמצע - 41
הרי זו מתרת, ואין כאן יתר. 42

יום שני כ"ח אייר ה'תשפ"א

פרק שביעי

1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותו; וריאה שנשפכה קיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתיים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושל שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

א. שני קרומות יש על הראה. אם נקב זה בלא זה 43
- מתרת; ואם נקבו שניהן - טריפה. 44
הקרומ העליון פלו והלף לו - מתרת. והקנה שנקב 45
מן החזה ולמטה במשהו - טריפה. 46
שאינו ראוי לשחיטה בקנה למטה. 47

61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. 62) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טריפה מטעם נקובה. 63) ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות.

טז. המעי האחרון, שהוא שנה ואין בו עקום, והוא 1
שהרעי יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי 2
הירכיים - הוא הנקרא חלחלת. 64) אם נקב במשהו - 3
טריפה, כשאר המעים. במה דברים אמורים? שנקב 4
לחלל הבטן; 65) אבל אם נקב במקום הדבוק בירכיים 5
- מתרת. 66) ואפלו נטל ממנו מקום הדבק פלו - 6
מתרת; והוא שישתיר מארפו בשור כמו ארבע 7
אצבעות. 67) 8

64) שהרעי מחלחל שם. 65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. 66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. 67) וכן פירש הר"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתיר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

יז. העוף - אין לו פרס ולא המסס ולא בית 9
הנוסות; אבל יש לו כנגדן זפק. 68) וקרקבן. וכל 10
הטרפות שוות הן בבמה חיה ועוף. 69) וזפק שנקב 11
גגו במשהו - טריפה. ואי זהו גגו של זפק? זה 12
שימתח עם הושט פשיאריך העוף צוארו. אבל שאר 13
הזפק שנקב - מתר. 14

68) כיס שהאוכל נקבץ שם. 69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

יח. שני כיסין יש בקרקבן: החיצון אדם כמו בשור, 15
והפנימי לבן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתרת, עד 16
שניקבו שניהן במשהו. ואם נקבו שניהן זה שלא 17
כנגד זה - מתרת. 70) 18

70) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הושט ויכול להיות שיזדמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חברו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.

יט. הטחול אינו מן האיברים שנקיבתו במשהו, 19
ולפיכך לא מנו אותו חכמים בכללן. אלא יש לנקב 20
שלו שעור שאינו שנה בכלו. כיצד? הטחול - 21
ראשו האחד עבה, והשני דק, כפרית הלשון. אם 22
נקב בראש העבה 71) נקב מפלש - טריפה. ואם נקב 23
נקב שאינו מפלש: אם נשאר תחתיו פעמי דינר של 24
זהב 72) - מתר; פחות מפאן - הרי הוא כמפלש 25
וטריפה. אבל אם נקב הדק - כשרה. 73) 26

הדפן, וְנוֹהֲרִין בָּהּ שְׁלֹא תִנָּקֵב²². אִם נִמְצְאת נְקוּבָה, 18
וְנִמְצָא בְדִפְּן מִכָּה בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב - תּוֹלִין²³ בְּמִכָּה²⁴ 19
וְאוֹמְרִים: אַחֵר שְׁחִיטָה נִקְבָּה כְּשֶׁנִּפְרָקָה מִן הַמִּכָּה; 20
וְאִם אֵין מִכָּה בְּדִפְּן - בִּידוּעַ שְׁנֵקֵב זֶה²⁵ בְּרָאָה הִיָּה 21
קֹדֶם הַשְּׁחִיטָה, וּטְרֵפָה. 22

(18) והוא-הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבעבועות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדוד ורק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה במכה וחורץ למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפיתה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וכסף-משנה כאן.

ו. הֲרָאָה שְׁנִמְצָא בָּהּ מְקוֹם אֶטוּם כֹּל שֶׁהוּא²⁶ שְׁאִין 23
הָרוּחַ נִכְנָסָת בּוֹ וְאֵינוֹ נִתְפָּח - הֲרִי זֶה כְּנִקְוָבָה, 24
וּטְרֵפָה²⁷. וְכִיצַד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ? קוֹרְעִין הַמְּקוֹם שְׁלֹא 25
נִתְפָּח בְּשַׁעַת נְפִיחָה. אִם נִמְצְאת בּוֹ לִחָה²⁸ - מִתְּרַת; 26
שְׁמִיחַת הַלִּחָה לֹא נִכְנָסָה שָׁם הָרוּחַ. וְאִם לֹא 27
נִמְצְאת בּוֹ לִחָה - נוֹתְנִין עָלֶיהָ²⁹ מַעַט רֶק אוֹ תֶּבֶן אוֹ 28
כֶּנֶף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם נִתְנַדְּג - 29
כְּשֶׁרָּה; וְאִם לֹא - טְרֵפָה, שְׁאִין הָרוּחַ נִכְנָסָת 30
לָשֶׁם³⁰. 31

(26) שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה בנפיתה. (27) מטעם נקובה. (28) מוגלג, בגמרא. (29) על האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר למעלה.

ז. רָאָה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִכְרָה³¹ כְּשֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ: אִם 32
נָכַר הַמְּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּשְׁמַע הִכְרָה - מוֹשִׁיבִין עָלָיו 33
רֶק אוֹ תֶּבֶן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³². אִם נִתְנַדְּג - בִּידוּעַ שֶׁהִיא 34
נְקוּבָה, וּטְרֵפָה. וְאִם לֹא נָכַר הַמְּקוֹם - מוֹשִׁיבִין 35
אוֹתָהּ בְּמִים פּוֹשְׁרִין וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם בְּקֶבֶךְ³³ 36
הַמִּים - טְרֵפָה³⁴; וְאִם לֹא - בִּידוּעַ שֶׁקְרוֹם הַתַּחְתּוֹן 37
כָּלכָד נִקְבָּה, וְהָרוּחַ תִּתְנַגֵּג³⁵ בֵּין שְׁנֵי הַקְרוֹמֹת, וּמִפְּנֵי 38
זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בְּשַׁעַת נְפִיחָה. 39

(31) כגון נוצה. (32) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבץ", מלשון נדנוד. (33) בידוע שהיא נקובה. (34) הולכת. (35) שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשורי.

ח. זֶה עֶקֶר גְּדוֹל הִיָּה בִּידוּךְ³⁶: שֶׁכָּל רָאָה שְׁנוֹפְחִין 40

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששינוי ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

ב. הַתַּחְתּוֹן בְּשְׁחִיטָה וְשָׁחַט כָּל הַקְּנָה וְאַחֵר כֹּף נִקְבָּה 1
הֲרָאָה וְאַחֵר כֹּף גָּמֵר הַשְּׁחִיטָה - הֲרִי זֶה טְרֵפָה, 2
הוֹאִיל וְנִקְבָּה קֹדֶם גָּמֵר שְׁחִיטָה⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא 3
בָּזֶה⁸. 4

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

ג. אֶחָד מִסְּמִפּוּנֵי רָאָה שְׁנֵקֵב, אֶפְלוּ נִקְבָּה לִחְבֵּרוֹ⁹ - 5
טְרֵפָה¹⁰. וְרָאָה שְׁנֵקֵבָה, וְעָלָה קְרוֹם בְּמִכָּה וְנִסְתַּם 6
הַנֶּקֶב - אֵינוֹ פָּלוּם¹¹. נִקְבָּה הָאוֹם שָׁל רָאָה¹², אָף 7
עַל פִּי שְׂדִפְּן סוֹתְמָתָה - טְרֵפָה¹³. וְאִם נִקְבָּה בְּמָקוֹם 8
הַתּוֹף הָאֲנוֹת¹⁴ שָׁלָה, וְהוּא הַמְּקוֹם שְׁרוּכָצֶת עָלָיו¹⁵ 9
- כְּשֶׁרָּה. 10

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁסִּתַּם מְקוֹם הַנֶּקֶב 11
שֶׁבְּאֲנוֹת בְּשָׁרָה¹⁶; אֲבָל אִם נִסְמָךְ הַנֶּקֶב לְעֶצֶם - אֵינוֹ 12
מִגֵּן. וְאִם הִיָּה נִקְבָּה הָאֲנוֹת דְּבוּק בְּעֶצֶם וּבְכֶשֶׁר - 13
מִתְּרַת¹⁷. 14

(16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק.

ה. הָאוֹם שָׁל רָאָה שְׁנוֹמְצָאָה סְמוּכָה לְדִפְּן¹⁸, בֵּין 15
שְׁהַעֲלֵת¹⁹ צְמָחִים²⁰ בֵּין שְׁלֹא הַעֲלֵת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ 16
שֶׁמָּא נִקְבָּה²¹. וְכִיצַד עוֹשִׁין בָּהּ? מְפָרְקִין אוֹתָהּ מִן 17

45) שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גורדו מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא גורדו, חשבינן ליה כנקוב. 46) נקב לנקב. 47) למעלה פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה ניקב וטריפה.

יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה⁴⁸ לראה של בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא הנקב באחד מן האבעבועות⁴⁹ - הרי זו טריפה, ואין אומרים: נקב אבעבוע אחר ונערף, שאין הדבר נפר.

48) שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונג שהיא קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה. 49) בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.

יד. מחט שנמצאת בראה⁵⁰ - נופחין אותה⁵¹. אם לא יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרך סמפונות נכנסה⁵² ולא נקבה. ואם נתחתכה הראה קדם נפיתה ונמצאת בה המחט - הרי זו אסורה⁵³; שהדבר קרוב שנקבה⁵⁴ פשע נכנסה.

50) כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. 51) שם מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפיתת הריאה, וכן כתב הר"ף. 52) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד של המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דוודאי ניקבה כשנכנסה, משום שסמפוני הריאה רחבים והריאה קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה שהוא רך. 53) אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד לחוץ - טריפה. 54) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הראה נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר שחיטה תקב ותצא. יש שם⁵⁵ מראות, שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא כנקוב. שאותו הבשר שנשתנה מראיו למראה זה - כמת הוא חשוב⁵⁶, וכאלו הוא הבשר שנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר: ומחית בשר חי בשאת. וביום הראות בו בשר חי. מכלל, ששאר הבשר שנשתנה אינו חי.

1 אותה בפושרין ולא יבקבק המים - הרי היא שלמה מקל נקב.

36) שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן נימות.

ט. ראה שנשפכה פקיתון, וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב: אם הסמפונות עומדים במקומם ולא נמוחו - פשרה; ואם נמוחו אפילו סמפון אחד - טריפה³⁷. כיצד עושין? נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באכר³⁸ וכיוצא בו. אם נראה בה חוטין לבנים - בידוע שנמוקו הסמפונות, וטריפה; ואם לאו - בשר הראה בלבד הוא שנמוק, וכשרה³⁹.

37) מחופה עופרת וחלק. 38) שם: ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים, כשרה. 39) שם מח. העלתה צמחים.

י. ראה שנמצאו בה אבעבועות⁴⁰: אם היו מלאים רוח, או מים זפים, או לחה הנמשכת בדבש וכיוצא בו, או לחה יבשה וקשה אפילו פאבן⁴¹ - הרי זו מתרת; ואם נמצאת בהן לחה סרוחה או מים סרוחין או עכורין - הרי זו טריפה. וכשנמצא הלחה ובודק אותה - צריך לבדק הסמפון שתחתיה⁴². אם נמצא נקוב - טריפה.

40) בגמרא שם: טינרי, כלומר קשים כאבן. 41) שתחת האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה שנשפכה כקיתון בהלכה הקודמת, ובוה מסולקת קושיית הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה. ראה במגיד-משנה. 42) לא שנה מלאים מים זכים, לא שנה מים סרוחים. ודוקא שהן נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו סמוכים אהרדי כשרה (מ"מ).

יא. ראה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו - טריפה⁴³; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראה בשתיים - נוקבין האחת. אם שפכה לה האחרת - אחת היא ומתרת⁴⁴, ואם לאו - טריפה.

43) יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתיים. 44) אם אין בהם לחה, מים סרוחים או עכורים.

יב. הראה שנתמסמסה - טריפה⁴⁵. כיצד? פגון שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה - תחתה ותפל תתיכות תתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשמש - מתרת, ותולין בידו ואומרים: מיד הטבח נקבה אחר השחיטה. נמצא הנקב במקום אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה או אחר שחיטה - נוקבין בה נקב אחר ומדמין⁴⁶, פשם שעושים בכני מעים⁴⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא אם-כן נשתנה המראה בריאה כולה.

כ. עוף שנפל לאור⁶⁹ והוריק לבו⁷⁰ או כבדו⁷¹ או קרקבנו או שהאדימו המעים⁷² שלו בכל שהוא⁷³ - הרי זו טריפה. שפל הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מחמת האור בעוף - הרי הן כמי שנטלו, וטריפה⁷⁴. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקו אותן מעט⁷⁵ וממרסין בהן⁷⁶.

משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. (70) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. (71) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב"תורת הבית" כתב: שאינו מחזור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירוקתה במשהו אלא אם-כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלם כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ניטל כל מקום ירוקתה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור הירקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. (72) שמתולדותם הם ירוקים. (73) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן. מה נקובתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. (74) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחור ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב וינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטרפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה שאין-כן בהוריקו כיון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר. ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירקות היא רק עליהם מבחור. (75) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקו והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהוא-הדין אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים אדומים ירוקים, ראה מגיד-

(55) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א. (56) זהו טעם כולל לכל המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

טז. ראה שנשתנו מראה, בין מראה פלה בין מראה מקצתה: אם נשתנית למראה המת, אפילו נשתנית פלה - מתרת; ואם נשתנת למראה האסור, אפילו פל שהוא - טריפה; שהמראה האסור נקב הוא חשוי⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(57) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. (58) בהלכה הקודמת.

יז. וחמש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן: שחורה פדיו, או ירקה⁵⁹ כעין פשות, או כעין חלמון ביצה⁶⁰, או כעין חריע⁶¹, או כמראה הבשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הפגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונטות לירוקה.

(59) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל כמה גווניו, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום, צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (60) מראה ירוק, שם. (61) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם פירש, מוריקא כרכום, ובגדה נא: פירש חריע כרכום. וכן פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב: "והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטום".

יח. נמצאת כעין חריות של דקל⁶² - אוסרין אותה מספק⁶³, שזה קרוב למראה האסור⁶⁴. וכל המראות האלו אין אוסרין בהם עד שנופחים אותה וממרס בה פידו. אם נשתנית למראה המת - מתרת⁶⁵; ואם עמדה בעינה - אסורה.

(62) בחולין מז: האי ריאה דמיא לאופתא טריפה, ומפרש רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש בכמה מקומות אופתא - בקעת. (63) שיש שתי לשונות בגמרא בפירוש המילה "דמיא", אם דומה במראה או במישוש, ולא הוכרעה הלכה כמי. (64) נוטה מעט לאדמיות או לצהוב. (65) כן כתוב בשם רבינו האי גאון: וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחורה ככחול⁶⁶, או ירקה כחציר⁶⁷, או אדמה⁶⁸, או כמראה הכבד. ואפילו היתה הריאה פלה טלאים טלאים נקדות נקדות מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

(66) צבע כחול כמראה לאזור. (67) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. (68) בין כולה בין מקצתה. וכן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה. (76) כלומר, ממששים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואידמו. כ"א. כל עוף שנמצאת הפכד שלו כמראה בני מעים⁷⁷, או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליקה ומריסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור⁷⁸ ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי⁷⁹, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן⁸⁰ והפנימי אדם, בין בעוף בין בבהמה - הרי הוא כאלו אינו⁸¹, וטרפה.

בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. (78) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הרי"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם. (79) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הרי"ף. (80) ומתולדתו הפנימי לבן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושוט אין הבדל בין עוף לבהמה. (81) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

ב. חסר מנין האנות¹² ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים מן הימין - טרפה. ואם נמצאו שתיים בימין וזאת הנרדא - הרי זו מתרת¹³.

שם: חסר וכו' טריפה. (13) כי הוורדא משלימה את המנין, אבל אם חסרה אונה בצד שמאל, והוורדא היא בצד שמאל, אין הוורדא משלמת, מפני שאין דרכה לעמוד בשמאל אלא בימין (כסף-משנה בשם הרי"ף).

ג. נתחלפו האנות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן הימין בלא ורד¹⁴, או שהיה הורד עם השלש בצד שמאל - הרי זו טרפה, שהיא חסרה¹⁵ מצד הימין¹⁶.

(14) אבל אם היה ורד מצד הימין, היא משלמת לשתיים שבימין, כמו שכתב בהלכה הסמוכה, והרי יש שלש בימין. ולא נטרפה הבהמה בזה, שיש בשמאל יתרת, שלש במקום שתיים, שדעת רבינו יתרת באונות מותרת, בהלכה הסמוכה. (15) אונה. (16) מפני שוורדא העומדת בצד שמאל אינה משלמת. ומשמע מזה, שאם לא חסרה אונה, והוורדא עומדת בשמאל - כשרה, וכן נמצאו שתי וורדות - כשרה, בניגוד לדעת רש"י. רבינו לשיטתו, שיתרת מותרת, כמסקנת הגמרא שם, שאין הלכה כרובא ביתרת.

ד. נתוספו האנות¹⁷ במנינם: אם היתה האזן היתרה בצד האנות או מלפני הראה, שהיא עמת הלב¹⁸ - מתרת; ואם היתה על גבה, שהיא לעמת הצלעות - הרי זו טרפה; שהיתר פחוס. והוא שתהיה¹⁹ כמו עלה של הדס²⁰; אבל פחות מזה - אינה און ומתרת.

יום שלישי כ"ט אייר ה'תשפ"א

פרק שמיני

(1) יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריק באונות; בהמה צצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושתחתן מכאן ותחתיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.

א. חסרה² כיצד? שני איברים הן, שאם חסר ממנינם³ - טרפה. ואלי הן: הראה והרגלים. וחמש אנות⁴ יש לראה. כשיתלה אותה אדם בידו ופגיו ראה כנגד פגיו - שלש מן הימין, ושתיים מן השמאל. ובצד ימין ממנה⁵ כמו און קטנה⁶, ואינה בצד האנות. ויש לה כמו פיס בפני עצמה, והיא בתוף הפיס. ואזן זו הקטנה היא הנקראת ורדא, מפני שהיא דומה לוורד⁷. ואינה מן המנין. לפיכך⁸, אם לא נמצאת הנרדא - מתרת. שכן היא דרפה:

הרי זה כמי שחסר מנין האונות. (28) אע"פ שהקרום קיים. (29) שחסרון מבפנים תחת הקרום נקרא חסרון, שם. ואם תאמר הרי בפ"ז ה"ט פסק רבינו: ריאה שנשפכה כקיתון, אם הקרום שלה קיים - כשרה, הרי שחסרון מבפנים לא נקרא חסרון. יש לומר, שאם לא נימוקה אלא שיש בה איזה קמט וחסרון, קים להו לחכמים שסופה להנבק וטרפה, מה-שאינ-כן בנימוקה הריאה, כיון שנתפשט ההפסד כל- כך, אם יש חשש שסופה להנבק כבר היתה נקובה, ולפיכך כשרה (כסף-משנה). (30) שם מו, ב. (31) שיתפורר. (32) מטעם חסירה ולא מטעם נקובה (כסף-משנה). (33) וכן בנשתנה מראה הריאה למראה האסור, ראה למעלה בפ"ז הט"ז, ובראב"ד שם.

- ח. רֵאָה שֶׁנִּמְצְאָה נְפוּחָה כְּמוֹ עֵקֶר חֲרִיטִית שֶׁל דֶּקֶל³⁴
- אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסֵּפֶק. שֶׁזוֹ תוֹסֶפֶת מִשְׁנָה בְּגוּפָה,³⁵
וְשָׂמָּה הַתּוֹסֶפֶת בְּגוּף בְּחִסְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִנְיִן³⁶.

(34) שם הלכה יח, פסק רבינו אותו הדין כשנשתנו מראה כעין חריות של דקל. מקור הלכות אלו: שם מז, ב: אמר רפרם, ריאה הדומה לאופתא - טריפה. ומפרש רבינו, אופתא חריות של דקל כמ"ש הרב המגיד בפ"ז. ושם בסוגיא, לשונות חלוקות בכוונת דברי רפרם: איכא דאמרי (יש אומרים) בגישתא, כלומר במישוש שקשה כעץ. ואיכא דאמרי בחזותא, שהגון כחריות של דקל. ופסק רבינו כשתי הלשונות, ובשני האופנים, כעיקר חריות של דקל וכעין חריות של דקל - טריפה, ובשניהם "אוסרים אותה מספק". (35) שהיתר כחסר, למעלה ה"ד.

- ט. הִבְהִמָּה שֶׁפָּחַדָּה³⁶ וִירָאָה עַד שֶׁצִּמְקָה הָרָאָה³⁷
שֶׁלָּה וְקָרְבָּה לְהִיטִי יִבְשָׁה: אִם פָּחַדָּה בִּידֵי שְׂמִים³⁸,
כְּגוֹן שֶׁשְׂמָעָה קוֹל רֵעֵם אוֹ רֵאָתָה זִיקִים וְכִיּוּצָא בָּזָה
- מִתְּרַת; וְאִם פָּחַדָּה בִּידֵי אָדָם³⁹, כְּגוֹן שֶׁשְׂחָטוּ
לִפְנֵיהָ בְּהִמָּה אַחֶרֶת וְכִיּוּצָא בָּזָה - הֲרִי זֶה בְּחִסְרָה⁴⁰
וּטְרִפָּה⁴¹.

(36) משנה, שם נד, א. וברייתא נה, ב. ובמשנה נקראת חרותה, היינו שקשה כחריות דקל, מפני יבשותה, כפירוש רש"י שם. (37) כלומר, שהפחד שלה בא מסיבה שנעשה בידי שמים. (38) שהפחד שלה בא מסיבת מעשה בני אדם. (39) שבידי אדם אינה חוזרת ומבריא, אבל בידי שמים חוזרת ומבריא. רבינו לא גילה דעתו בדין פחדה בידי שאר בריות. ונראה שהוא סומך על הבדיקה שנאמרה בהלכה הסמוכה, ולכן לא נכנס כלל לדון בפלוגתא של רבי שמעון בן אלעזר ורבנן בדין זה (רדב"ז מכת"י).

- י. פִּיצֵד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ⁴² מוֹשִׁיבִין אֶת הָרָאָה בְּמִים
מַעַת לַעַת. וְאִם הָיָה זִמֵּן הָקָר - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ
בְּמִים פּוֹשְׁרִין, וּבְכָלִי שֶׁאֵין הַמִּים מִתְמַצִּין מִגִּבּוֹ
וְנוֹזְלִים, כִּדִּי שֶׁלָּא יִצְוֶנוּ⁴³ בְּמִהְרָה. וְאִם הָיָה זִמֵּן
הַחֵם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמִים צוֹנֵן, בְּכָלִי שֶׁהַמִּים
מִתְמַצִּין מִגִּבּוֹ⁴⁴, כִּדִּי שֶׁיִּשְׁאָרוּ קָרִים. אִם חֲזָרָה
לְבִרְיָתָהּ⁴⁵ - הֲרִי זֶה בִּידֵי שְׂמִים וּמִתְרַת; וְאִם לֹא
חֲזָרָה - בִּידֵי אָדָם הִיא וּטְרִפָּה.

(17) שם מז, א. (18) בגמרא שם: מגוואי, כלומר מבפנים. (19) בגדלה. (20) ואפילו יש בה כעלה של הדס רק לאחר נפיחת הריאה - טריפה (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). וטעם הדבר, שהרי בהמה בחייה ריאתה נפוחה תמיד (רדב"ז מכת"י).

- ה. אֵזֶן שֶׁנִּמְצְאָה דְּבוּקָה²¹ בְּחִבְרָתָהּ הִסְמוּכָה לָּהּ -
מִתְרַת. וְאִם נִסְמְכוּ שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁנִּסְמְכָה
רִאשׁוֹנָה לְשָׁלִישִׁית - טְרִפָּה²².

(21) גירסת ה'מגיד משנה' מכת"י, בדברי רבינו: אוזן שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה לחברתה, מותרת. ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית או מגב לגב שלא במקום החיתוך, טריפה. וכן נראה מהרבה פוסקים ראשונים, שגרסו כן בדברי רבינו. ראה ב'כסף משנה'. ולפי אותה גירסא, פירוש "שלא כסדרן" - שם מו, ב - הוא: שלא כסדר שכיבתן זו על גב זו, היינו היא אמנם דבוקה בחברתה הסמוכה לה, אבל לא מחיתוך של זו לחיתוך של זו אלא מגב לגב או מחיתוך לגב וטריפה, אבל גירסת ה'כסף משנה' כנוסח שלפנינו, ולפיה אין חילוק בין חיתוך לחיתוך ובין גב לגב, אלא אם דבוקה בחברתה הסמוכה, והן כסדרן, וכשרה בכל ענין שנסמכה, ורק אם נסמכה ראשונה לשלישית זהו שלא כסדרן וטריפה. ראה ב'כסף משנה' שכן פירשו דברי רבינו, רבינו ירוחם ו'הגהות מיימוניות'. (22) שדיבוק שלא על הסדר עומד להתפרק וסופו לינבק.

- ו. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי הָאֲנֹת כְּאֵנָה אַחַת וְאֵינָן נִרְאוֹת
כְּשִׁתִּים דְּבוּקוֹת²³: אִם הָיָה בִּינְיָהֶן כְּמוֹ עֵלָה
הַהִדָּס²⁴, בִּין עֵקֶרָן בִּין בְּאִמְצָעָן בִּין בְּסוּפָן, כִּדִּי
שִׁיבֵר שֶׁהֵן שְׁתֵּים דְּבוּקוֹת - מִתְרַת; וְאִם לֹא - הֲרִי
זֶה חִסְרָה²⁵ וּטְרִפָּה.

(23) שאין להם חיתוך האונות והאומא חלקה, שם מז, ב: "שיעא". אבל אם היו נראות כשתיים דבוקות - כשרה, מכיון שסמוכות הן הרי זה כסרוכות כסדרן וכשרה. ראה בה"ה. (24) שזהו השיעור להיכר האונה. ולמד זאת רבינו, מדין היתרת בה"ד, וכשם שלענין תוספת אינה אונה אלא כשיעור עלה של הדס, כן גבי חסרון לא נקרא חסר אם יש אונה כגודל עלה של הדס (מגיד-משנה מכת"י). (25) אונה אחת.

- ז. נִמְצְאָה פִלָּה שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת, וְאֵין לָהּ חֲתוּף אֲזִינִים²⁶
- טְרִפָּה²⁷. וְכֵן אִם חִסֵּר גּוּף הָרָאָה²⁸, אָף עַל פִּי
שֶׁלֹּא נִקְבָּה - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁחִסֵּר מִנְּזֵן הָאֲנֹת
וּטְרִפָּה²⁹. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצָא מִמֶּנָּה מְקוֹם יִבְשָׁה³⁰ עַד
שִׁיפְרָהּ³¹ בְּצִפְרָן - הֲרִי זֶה בְּחִסְרָה³² וּטְרִפָּה, וְאִפְּלוּ
הָיָה כָּל שֶׁהוּא³³.

(26) בגמרא שם: "שיעא". (27) שסוף-סוף חסר מנין האונות. [קשה להבין, למה הוצרך רבינו להשיעור דין זה אחרי שפסק בהלכה הקודמת ששתי אונות דבוקות - טריפה], וראה ב'כסף משנה'. וכן נראה מסיום דברי רבינו:

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השבר. ורוב עוביו ורוב היקפו, היינו שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר, ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. ור"י מפרש: רוב עוביו ורוב היקפו, כעין רוב עוביה ורוב חללה האמור בגררת, שהעצם במקום אחד דק, ובמקום אחר גס, ופעמים יצא רוב עוביו לחוץ ולא רוב חללו, וצריך שיהיה מחופה רוב עוביו ורוב היקפו (מגיד-משנה). (57) הבהמה. ובספרים אחרים של רבינו, הגירסא: והאבר נמי מותר, היינו האבר שנשבר, כרב שם, שאם הבשר קיים - זה וזה מותר, בין הבהמה ובין האבר, מה שאין כן בנשברה למטה מן הארכובה ואין עור או בשר חופין את רובו, אף-על-פי שהבהמה מותרת - האבר אסור, שאין שחיטת הבהמה מתירתו, כיון שהוא מדולדל, כמבואר במשנה. (58) הואיל ועור או בשר חופין את רובו, מעלה ארוכה אע"פ שחסר העצם (כסף-משנה בשם הרשב"א ב'תורת הבית'). (59) שסופם להקשות והולכים אחר הסוף, ולפיכך אם מחופה השבר בגידים אינו חיפוי. שם, עמ' ב.

14 יג. צִמַּת הַגִּידִין⁶⁰ הֵן בִּפְהֶמָה וּבְחִיָּה⁶¹ לְמַעַלָּה מִן
15 הָעֵקֶב⁶² בְּמָקוֹם שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ הַטְּבָחִים⁶³ הַבְּהֶמָה. וְהֵן
16 שְׁלֹשָׁה גִידִין לְבָנִים⁶⁴: אֶחָד עֶבֶה⁶⁵, וּשְׁנֵי דָקִים.
17 וּמִמָּקוֹם שֶׁיִּתְחַלֵּל⁶⁶ וְהֵן קָשִׁים⁶⁷ וּלְבָנִים עַד שְׁיִסּוֹר
18 הַלֶּכֶן מֵהֵן וַיִּתְחַלְלוּ לְהִתְאַדָּם וְלִהְיוֹתָם - הוּא צִמַּת
19 הַגִּידִים. וְהוּא פֶּאֶרְךָ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אֶצְבָּעוֹת בְּשׁוֹרֶם⁶⁸.

(60) קשר שלשה גידים ומקום הידוקם. בגמרא: מקום שהגידים צומתים בו. (61) שם. (62) זו היא ארכובה הנמכרת עם הראש, ראה הי"א, והשם עקב הוא העצם הקטן המחבר את הפרקים, שנקרא בתלמוד: עילוי ערוקמא (כסף-משנה). (63) בגמרא: היכא דפרעי טבחיא. (64) בגמרא שם, מונה "חיורי" בין הסימנים של צומת הגידים. (65) שם, ב. (66) שיוצאים מן העצם ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק, ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידים אדוקים בו (רש"י). (67) "אשוני" שם, וזהו הסימן השני של צומת הגידים. (68) בגמרא שם: וכמה? ארבעה כטרי, ומפרש רבינו "בטדא" ארבע אצבעות. ורש"י מפרש, "בטדא" אצבע. ואם כן, שיעור אורך צומת הגידין ארבע אצבעות. והרשב"א בתשובה כתב כפירוש רבינו, שהרי נראה לעין שאפילו בבהמה דקה מתפשטים צומת הגידים יותר מארבע אצבעות. ועוד, קבלת הגאונים היא ש"בטדא" הוא ארבע אצבעות (כסף-משנה). וה'ערוך' גורס בגמרא "בטרי" וע"ש.

20 יד. וּמִנֵּינן גִּידִים אֵלּוּ בְּעוֹף - שְׁשָׁה עֶשֶׂר גִּידִין⁶⁹.
21 תַּחֲלֹתָן מִן הָעֵצִים שֶׁל מִטָּה⁷⁰ מֵאֲצִבַּע יְתֵרָה עַד סוֹף
22 הָרִגְלָה שֶׁהוּא עֲשׂוּי קִשְׁקָשִׁים קִשְׁקָשִׁים.

(69) שם. (70) טעות היא שנפלה בספרים, שהרי כל טריפות שמנו בבהמה, כנגדם בעוף. ורבינו בעצמו כתב בתשובה לחכמי פרויניצא, שמעולם לא עלה על דעתו כן, אלא שצומת הגידים בעוף במקום שהם בבהמה (כסף-משנה). והראב"ד בהשגותיו כתב: זה חידוש גדול. . . ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה, משם הם חיים ומפרנסים את הגוף.

(40) בסוגיא, שם. (41) שלא יתקררו. (42) בגמרא שם: משיכילי חיורי, כלומר כלים עשויים מטיט לבן שעושים ממנו קיתונות ששותים בהם בימות החמה, שהמים מתמצים מגבם ועי"ז הם קרים. (43) שנתרככה.

1 יא. בִּהְמָה שֶׁהִיָּתָה חֲסֵרָה רִגְלָה⁴⁴ בַּתְּחִלַּת בְּרִיתָהּ -
2 טְרִפָּה. וְכֵן אִם הִיָּתָה יְתֵרָה רִגְלָה; שֶׁפֶל הִיָּתָר - בְּחֲסֵר
3 הוּא⁴⁵. אָבָל אִם הָיָה לָּהּ שְׁלֹשׁ יָדַיִם⁴⁶ או יָד אֶחָת -
4 מְתֵרָתָה⁴⁷. לְפִיכָּךְ, אִם נִחְתָּף הַיָּד שְׁלָהּ - מְתֵרָתָה⁴⁸.
5 נִחְתָּף הָרִגְלָה: מִן הָאֲרֻכְבָּה⁴⁹ וּלְמַעַלָּה - טְרִפָּה; מִן
6 הָאֲרֻכְבָּה⁵⁰ וּלְמַטָּה - מְתֵרָתָה. פֶּאֶר זֶה אֲרֻכְבָּה⁵¹ אֲמָרוּ?
7 בְּאֲרֻכְבָּה שֶׁהוּא סוֹף הַיָּרֵךְ הַסָּמוּךְ לַגּוֹף⁵².

(44) רבינו מתחיל כאן לפרש דיני האיבר השני, שאם חסר ממניגם - טריפה, כמבואר בה"א. (45) בגמרא שם: כל יתר כנטול, ומפרש רבינו כחסר בתחילת ברייתו. וכן נראה מפירוש רש"י שם שכתב, יתר אחד כחסר אחד וטריפה, שהוא כשמותת הירך בבהמה שטריפה. ויש מפרשים: יתר כנטול, היינו כאילו היתר נטול ממקומו, והרי הוא כאילו ניקב או חסר מקומו, אבל הפוסקים מכריעים כפירוש רש"י ורבינו (לחם-משנה). (46) שתי הרגלים הקדמיות של הבהמה נקראות ידים, והאחוריות נקראות רגלים. (47) שרק חסר או יתר רגל - טריפה, אבל לא יד. סוגיא שם נח, ב. (48) הבהמה, אבל האיבר שנחתך אסור, ראה בפ"ה מהל' מאכלות אסורות ה"ב. (49) משנה, שם עו, א. (50) כמו ברך, מקום קשר וחיבור עצמות. (51) שלש עצמות הן, תחתון נקרא רגל, וארכובה שלו היא הנמכרת עם הראש. למעלה מאותה ארכובה עצם שני נקרא שוק, ובראשו התחתון של העצם השני סמוך לארכובה הם צומת הגידים, ובראשו העליון של אותו העצם היא ארכובה שכנגדו בגמל ניכר ששם בולט עצם בירך הגמל. למעלה מאותה ארכובה היא עצם הקולית (מגיד-משנה מכ"י). (52) היינו ארכובה שכנגדו בגמל ניכר. ומה שאמרו מן הארכובה ולמטה מותרת, היינו למעלה מצומת הגידים בעצם האמצעי, אבל אם נחתך במקום צומת הגידים טריפה, מחמת שהחיתוך באותו מקום מכאיב לה והיא טריפה (מגיד-משנה). ועי' בהט"ו.

8 יב. נִשְׁפָּר הָעֵצִים⁵³ לְמַעַלָּה מִן הָאֲרֻכְבָּה⁵⁴: אִם יָצָא
9 כָּלּוּ אוֹ רֵבּוֹ לַחוּץ - הָרִי זֶה כְּמָה שֶׁנִּחְתָּף וְנָפַל,
10 וְטְרִפָּה; וְאִם הָיָה הַבָּשָׂר אוֹ הָעוֹר⁵⁵ חוּפָּה רֵב עֲבִיו
11 וְרֵב הַקָּפוּם⁵⁶ שֶׁל עֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר - הָרִי זֶה מְתֵרָתָה⁵⁷.
12 וְאִפְּלוּ נָפַל מִקְצַת הָעֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר וְהִלָּךְ⁵⁸. וְגִידִים
13 הַרְפִּים אֵינָן חֲשׂוּבִין כְּבָשָׂר⁵⁹.

(53) משנה, חולין עו, א. ופירש רש"י: נשבר העצם ולא נחתך. (54) אבל למטה מן הארכובה הבהמה מותרת אפילו אם יצא כולו לחוץ, כרב שם, ב. (55) לבדו, שהעור הרי הוא כבשר, שם. (56) רבינו אינו מפרש מה זה רוב עוביו ומה זה רוב היקפו. רש"י מפרש: רוב עוביו, שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו נכסה. רוב היקפו, רוב היקף הבשר שסביב העצם על

22 אֶחָד מֵהֶן - טְרֵפָה⁸⁷; וְאִין צְרִיף לִזְמַר שְׁנַחֲתָכוּ בְּלֶן
23 אוּ נָטְלוּ בְּלֶן.

(83 חולין עו, ב. 84) בגמרא: שנשאר רוב מנין.
(85) עבה מהם, ואם-כן נשאר רוב בנין. (86) ואפילו לדעת
הראב"ד שנחתכו צומת הגידין - טריפה משום פסוקה,
בפסוקה גם כן אינה טריפה אלא שנפסק הרוב. ראה בפ"ט
ה"א. (87) כרב שם, ומשום שהלך לו רוב בנין ורוב מנין,
שלא נשתייר שום אחד מהם שלם (מגיד-משנה בכת"י,
וכסף-משנה).

24 יט. ובעוף⁸⁸, אֶפְלוּ נַחֲתָךְ רַבּוּ שָׁל (כָּל) אֶחָד⁸⁹ מִן
25 הַשָּׁשָׁה עֶשְׂרִי⁹⁰ - טְרֵפָה.

(88) שם. (89) בגמרא: אפילו נחתך אחד מהששה-עשר -
טריפה. והואיל ומחמירים בעוף, שאפילו נחתך אחד
טריפה, חוזרים אנו אל הכלל "רובו ככולו" (כסף-משנה).
(90) כמבואר בהי"ד.

26 כ. וְעוֹף שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ אֲגַפְיוֹ⁹¹ - מֵתָר, בְּכַהֲמָה שֶׁנִּחְתָּכוּ
27 יָדֶיהָ⁹².

(91) משנה, שם נו, ב: נשתברו גפיה. (92) למעלה בהי"א.
שאגפים בעוף כידים בבהמה, ולפיכך אפילו אם נשברו
סמוך לגוף - מותר (מגיד-משנה).

28 כא. כִּבְד שֶׁנִּטְלָה כְּלָה⁹³ - טְרֵפָה. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר
29 מִמֶּנָּה⁹⁴ כְּזִית בְּמָקוֹם שֶׁהִיא תְּלוּיָה בּוֹ⁹⁵ וְכִזִּית
30 בְּמָקוֹם מָרָה⁹⁶ - הָרִי זֶה מֵתָרָת. נִדְלָדְלָה הַכֶּבֶד⁹⁷ וְהָרִי
31 הִיא מְעַרְה בְּטָרְפָשׁ⁹⁸ שָׁלָה - מֵתָרָת⁹⁹. נָטַל מִמֶּנָּה
32 מָקוֹם שֶׁהִיא תְּלוּיָה בּוֹ¹⁰⁰ וּמָקוֹם הַמָּרָה, וְאִם עַל פִּי
33 שֶׁהִשָּׂאָר קָיָם כְּמוֹ שֶׁהוּא - טְרֵפָה¹⁰¹.

(93) משנה, שם מב, א. (94) שם מו, א. (95) בגמרא:
במקום שהיא חיה, ופירש רש"י שהכבד חיה, דהיינו מקום
תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. (96) בשני
המקומות, כרב פפא שם. (97) נעקרה במקומות הרבה
(רש"י). (98) כאן מעט וכאן מעט וכולה קיימת (רש"י).
(99) ואפילו נדלדלה במקום מרה ובמקום חיותה - כשרה
(מגיד-משנה). (100) כלומר, כזית במקום זה, וכן במקום
המרה בשיעור כזית. (101) שאלו שני הזיתים עיקר חיותה
של הכבד, ואם ניטלו הרי ניטל חיותה, ומה שנשתייר שאר
הכבד אינו מועיל כלום (כסף-משנה).

34 כב. נִשְׂאָר בָּהּ כְּזִית¹⁰² בְּמָקוֹם מָרָה וְכִזִּית בְּמָקוֹם
35 שֶׁהִיא תְּלוּיָה בּוֹ - כְּשָׂרָה. אֲכָל הִיָּה מִפְּזֵר מְעַט
36 בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן, אוּ שְׁהִיָּה מְרֻדָּד¹⁰³, אוּ שְׁהִיָּה
37 אֶרֶץ פְּרָצוּעָה - הָרִי זֶה סָפֵק. וְיִרְאָה לִי, שֶׁהִיא
38 אֲסוּרָה¹⁰⁴.

(102) כאן יש כפל דברים, שכבר נזכר דין זה בהלכה
הקודמת, אלא שכאן שינה לשונו, וכתב: כזית במקום מרה
קודם, ואחר-כך כזית במקום שהיא תלויה בו, וראה למטה.
(103) מרוקע (רש"י). (104) מתקשים בהבנת דברי רבינו,
שהרי בעיית רב ירמיה היא בגמרא שם מו, א - ולא

והרשב"א כתב שרבינו חזר בו, והסכים שמקום צומת
הגידים בעוף כמו בבהמה (כסף-משנה).

1 טו. בַּהֲמָה שֶׁנִּחְתָּכוּ רִגְלֶיהָ בְּמָקוֹם צִמָּת הַגִּידִין⁷¹ -
2 טְרֵפָה. וְאֵל תַּתְּמָה וְתֹאמַר⁷²: פִּיצֵד תַּחַתָּךְ לְמַעַלָּה
3 מִצִּמָּת הַגִּידִים וְהִיא מֵתָרָת, עַד שֶׁתַּחַתָּךְ לְמַעַלָּה מִן
4 הָאֲרֻכְבָּה הָעֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרֵנוּ⁷³, וְאִם נַחֲתָךְ
5 לְמִטָּה מִצִּמָּת הַגִּידִים⁷⁴ - אֲסוּרָה? שֶׁבְּטָרְפוֹת, תַּחַתָּךְ
6 מִכָּאן וְתַחֲתֶיהָ, וּמִכָּאן וְתִמּוֹת. וְלֹא נֶאֱסָרָה בַּהֲמָה זֹאת⁷⁵
7 מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲתוּכָה רִגְלָה מִמָּקוֹם זֶה, אֲלֹא מִפְּנֵי
8 שֶׁנִּחְתָּכוּ הַגִּידִין, שֶׁחֲתִיכָתָן מִכָּלל הַטָּרְפוֹת כְּמוֹ
9 שִׁיתָבָאָר⁷⁶.

(71) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה, מן
הארכובה ולמעלה - פסולה. ובגמרא שם פירשו, שהכוונה
במקום צומת הגידים. (72) בסוגיא, שם. (73) בהי"א.
(74) הגירסא הנכונה היא: למטה בצומת הגידים, שאם
למטה מצומת הגידים היינו הארכובה התחתונה, ודאי
כשרה. (75) זו היא הסברה נוספת של רבינו, שאין מדמין
נחתך למעלה מצומת הגידים לנחתך במקום צומת הגידים,
מכיון ששני סוגי טריפות הם, הראשון משום חתוכת רגל,
והשני משום חתוכת הגידים (כסף-משנה). (76) בהי"ז.

10 טז. נִטּוּלָה⁷⁷ פִּיצֵד? שְׁלֹשָׁה אֵיכָרִים הֵן⁷⁸, שָׁאֵם
11 נָטְלוּ - טְרֵפָה, וְאִם עַל פִּי שֶׁאִין בָּהֶן דִּין נֶקֶב וְלֹא
12 דִּין חֲסֵרוֹן. וְאֵלּוּ הֵן: צִמָּת הַגִּידִים⁷⁹, וְהַכֶּבֶד⁸⁰, וְלִחֵי
13 הָעֲלִיוֹן.

(77) אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו למשה בסיני,
כמבואר פ"ה ה"ב. (78) שנאמר בהם בפירוש - נטולה.
אבל בשאר אברים, יש כלל: כל אבר שאמרו חכמים בו
שאם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה (פ"ו
ה"כ). ואין למנותו במין "נטולה" אלא במין "נקובה".
(79) במשנה, שם. שנינו, וכן שניטל צומת הגידין. ורבינו
כולל בזה גם נחתכו צומת הגידים, כמו שיתבאר בהלכה
הסמוכה. ומלשון המשנה מבואר שהטריפות הוא משום
נטולה, ועי' בסמוך. (80) אין בו דין נקב ולא דין חסרון.
עי' בפ"ו ה"ח.

14 יז. וְכִבְר בֹּאֲרֵנוּ⁸¹, שֶׁבַּהֲמָה שֶׁנִּחְתָּךְ רִגְלָה וְכֵן הָעוֹף
15 בְּמָקוֹם צִמָּת הַגִּידִים, לֹא נַעֲשֹׂו טְרֵפָה אֲלֹא מִפְּנֵי
16 שֶׁנִּחְתָּכוּ הַגִּידִין. לְפִיכָךְ, אִם נַחֲתָכוּ הַגִּידִים לְבָדָם
17 וְהִרְגָּל קִיָּמָה - טְרֵפָה, שֶׁהָרִי נָטְלָה צִמָּת הַגִּידִים⁸².

(81) בהט"ו. (82) והראב"ד משיג ואומר שחתוכת צומת
הגידים - טריפה משום פסוקה, ושואל: מה בין חתוכה
לפסוקה? ומה ששנינו במשנה בלשון נטולה, הוא מבאר
כגון שנעקרו מן הארכובה ונקפלו.

18 יח. נַחֲתָךְ בְּכַהֲמָה⁸³ הָאֶחָד הָעֶבֶה לְבָדוֹ - מֵתָרָת;
19 שֶׁהָרִי נִשְׂאָרוּ שְׁנֵים⁸⁴. נַחֲתָכוּ הַשְּׁנַיִם הַדִּקְדִּין -
20 מֵתָרָת; שֶׁהָרִי הָאֶחָד הָעֶבֶה גְּדוֹל מִשְׁנֵיהֶן⁸⁵, וְהָרִי לֹא
21 נָטַל כָּל הַצִּמָּת אֲלֹא מְעוֹטָה⁸⁶. נַחֲתָךְ רַבּוּ שָׁל כָּל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ט אייר - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמן גורמות את המיתה.

(עלפי י"ץ מלכות' ספר קדושה סימן יב)

105) שאלו חכמי לונגל את רבינו בדין זה, וכתבו: "ואנחנו בעניותנו עד היום הזה ולא מצאנו כתוב בשום חיבור שנעשה בכל לשון (שניטל הלחי העליונה - טריפה). והיה נראה בעינינו, כשאמר (במשנה חולין נד, א) ניטל לחי התחתון כשר, רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור (סימנים) וכל-שכן לחי העליון". [ורבינו בתשובתו מסביר להם את ערכו של הלחי העליון בתהליך הנשימה, שבהעדרו יכנס האויר הצונן ישר לתוך הריאה ותתקרב ותמות הבהמה, וכלל בדינו, שכל שאין כמוה חיה - טריפה]. 106) התלויים בין עיקר החיך ובין הלשון. 107) הסימנים מחיבורם בבשר. 108) משנה, שם. ובגמרא מד, א: דאיגוס איגומי.

כד. פל אבר שנאמר בו: שאם היה חסר - טריפה¹⁰⁹, 4
כך אם נטל - טריפה. אבל אבר שנאמר בו: אם נטל 5
- טריפה¹¹⁰, אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו 6
אבר¹¹¹; אבל אם נבראת חסרה אותו אבר - הרי זו 7
מתרת¹¹². שאם לא תאמר כן, נמצאת החסרה 8
והנטולה אחת. וכל אבר שנאמר בו: שאם נטל - 9
מתרת, קל וחומר אם חסר מתחלת ברייתה ולא נברא 10
- שהיא מתרת. 11

109) כגון חסרת הרגל. 110) כגון הכבד רצומת הגידין.
111) שנחתך בכלל ניטל, כמ"ש בצומת הגידים.
112) שניטל בידי אדם יותר גרוע.

כה. בהמה שננטלה האם¹¹³ שפלה, והוא בית 12
הרחם¹¹⁴, או שננטלו הפליות¹¹⁵ - הרי זו מתרת. 13
לפיכך, אם נבראת בכליא אחת¹¹⁶ או בשלש 14
פליות¹¹⁷ - מתרת¹¹⁸. וכן אם נקבה הפליא - 15
מתרת¹¹⁹. 16

113) משנה, שם נד, א. 114) בית הריון (רש"י).
115) משנה, שם. 116) שחסר מתחילת ברייתו.
117) וקיימא-לן: יתר כנטול הוא. 118) כמו שמבואר
בהלכה הקודמת: "וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת,
קל-וחומר אם חסר מתחילת ברייתה, ולא נברא שהיא
מותרת". 119) שם נה, ב. וכן מוכרח גם מהכלל
שהשמיענו רבינו בפ"ו ה"כ, שכל אבר שאמרו בו חכמים
אם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה, ומפני
שניטלה הכוליא כשרה, ברור שגם ניקבה כשרה.

כו. אף על פי שהפליא שננטלה או חסרה - מתרת, 17
אם נמצאת קטנה ביותר¹²⁰, והקטנה בדקה¹²¹ עד 18
כפול ונקסה¹²² עד פגע¹²³ - טריפה. וכן אם לקחה 19
הפליא¹²⁴, והוא שיעשה בשרה¹²⁵ כבשר המת 20
שהבאיש אחר ימים, שאם תאחז במקצתו יתמסמס 21
ויפל, והגיע חלי זה עד הלכן שבתוך הפליא¹²⁶ - 22
הרי זו טריפה. וכן אם נמצאת בפליא לחה¹²⁷, אף 23

איפשיטא, וממילא כל ספק איסור - להחמיר, ולמה כתב רבינו "ויראה לי שהיא אסורה", כאילו זהו חידוש מסברת עצמו? ומפרש הכסף משנה, שרבינו מדבר כשאחד משני ה'כזית'ים שלם, והשני מפוזר או כרצועה, תדע שהוא אומר בלשון יחיד "אם היה מפוזר" ולא בלשון רבים אם היו מפוזרים. והעיקר, שעל-פי הדין צריך שישתייר אחד משני ה'כזית'ים הללו, אלא משום שספק לנו אם הכזית הזה צריך להיות במקום מרה או במקום חיותה, מחמירים שצריך שניהם. ומשמיענו רבינו, שאם אחד משניהם הוא שלם, והשני מלוקט או מרודד - אין מכשירים את הבהמה משום ספק ספיקא: שמא הכזית הקיים הוא אותו הכזית שצריך להשאר על-פי הדין. ואם תמצא לומר שלא, אולי מתלקט או מרודד גם כן כשר. וזה מה שכתב: ויראה לי שהיא אסורה. כי סברת עצמו היא, וטעמו של דבר, מפני שזה רק ספק אחד אם יש שיויר הדרוש, ולכן הבהמה אסורה מספק.

1 כג. לחי העליון שננטל - טריפה¹⁰⁵. אבל אם נטל 1
2 התחתון, כגון שנגמם עד מקום הסימנים¹⁰⁶ ולא 2
3 נעקרו¹⁰⁷ - הרי זו מתרת¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לחי העליון שניטל - טריפה".

והקשו ה'נושאי כלים', איך יעלה על הדעת להוסיף טריפות שלא נזכרו בתלמוד כלל, "וחכמי לונגל הוקשה להם כך... במה שניטל לחי העליון טריפה, ואנו בעניותנו לא שמענו עד היום הזה...".

והביאור בזה: בנוגע ללחי העליון, כתב הרוג'ובי "כל שעלידייזה הסיבה היא מתה אף שלא דבר זה בעצמו גרם לה רק דבר אחר, מכלי-מקום טריפה". כלומר, נטילת לחי העליון בעצמו אינו גורם שתמות, אלא זוהי סיבה לדבר אחר, כניסת אויר קר לריאה, שעלידי נטילת הלחי העליון נעשה פי הקנה מגולה, וכניסת האויר הקר היא הגורמת למיתת הבהמה.

ונמצא, שיש שני סוגי טריפות: א. טריפה ש"זה בעצמו גרם לה שתמות". ב. טריפה שהיא סיבה לדבר אחר שהוא שגרם לה שתמות. ועל-פי-זה יש לתרץ מה שלא נשנית טריפה זו במשנתנו, כי המשנה "ואלו טריפות" מונה רק טריפות שהן עצמן גורמות למיתה, וגם הלשון "ואלו טריפות" מלמד על כך שהן טריפות שמצד עצמן.

ועפ"ז יש לבאר דיוק נוסף, איתא במשנה: "הגלודה, רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין", ולכאורה מדוע נאמר דין זה במשנה "אלו כשרות" ולא ב"אלו טריפות", שלדעת חכמים היא טריפה. אלא ש"גלודה" שהיא בהמה שנקלף עורה מפני טורח המלאכה או מחמת שחין, והנה קילוף העור כשלעצמו אינו גורם שתמות אלא ש"שליט בה אוריא ומתה". ולכן גם לדעת חכמים אין למנותה במשנה "אלו טריפות" מפני שבה נימנו רק סוג הטריפות שהן

ד. וְשֵׁלֶשׁ פְּרָשִׁיּוֹת הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: שְׁלֹשָׁה עֲצָמוֹת
דְּבוּקִין זֶה בְּזֶה לְמִטָּה מַחְלִיּוֹת שֶׁל שְׂדֵרָה. וְחוּט
הַשְּׂדֵרָה בְּעוֹף - עַד בֵּין אֲגָפִים¹⁰. אָבֵל לְמִטָּה
מִמְקוֹמוֹת אֵלוֹ - אֵין מְשַׁגְּחִין עַל הַחוּט הַנֶּמְשָׁף
לְשָׁם, בֵּין שְׁנַפְסָק עוֹרוֹ בֵּין שְׁנַמְרָף הַמֶּלֶח.

(10) יש מפרשים, מקום שאגפי העוף מתחברים לגוף. ויש
מפרשים, בין האגפים מקום שכיבת האגפים על הגוף.
ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק.

ה. קְרוּעָה¹¹ בִּיצֵד? בְּשָׂר הַחוּפָּה אֵת רֹב הַפֶּרֶס¹²,
וְהוּא הַמְקוֹם¹³ מִן הַבֶּטֶן שָׂאֵם יִקְרַע יֵצֵא הַפֶּרֶס¹⁴,
אִם נִקְרַע בְּשָׂר זֶה - טְרֵפָה. אֵף עַל פִּי שֶׁלָּא הִגִּיעַ
הַקָּרַע לְפֶרֶס עַד שְׁנִמְרָאִית, אֲלָא בֵּין שְׁנַקְרַע רֹב עָבִי
הַבְּשָׂר הַזֶּה¹⁵ אוֹ נָטַל - טְרֵפָה. וְכֵמָּה שְׁעוֹר הַקָּרַע
בְּאֶרְפוֹ? אֲרֹךְ טֶפַח. וְאִם הִיתָה בְּהֵמָה קִטְנָה וְנִקְרַע
רֹב אֲרֹךְ הַבְּשָׂר הַחוּפָּה אֵת הַפֶּרֶס, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
בְּאֲרֹךְ הַקָּרַע טֶפַח - טְרֵפָה, הוּאִיל וְנִקְרַע רֶבֶח.

(11) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני.
(12) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב
החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי
ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס.
(13) ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין
לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא
מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום.
(14) אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (15) ולא
נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה.

ו. נִקְדָּר¹⁶ הַבְּשָׂר הַזֶּה בְּעֵגוּל אוֹ בְּאֶרֶךְ, אִם הִיָּה¹⁷
יָתֵר מִכֶּסֶּלֶע, וְהוּא כְּדִי שִׁינְגָס בּוֹ שְׁלֹשׁ גְּרִיעֵי
תַּמְרָה זֶה בִּצֵּד זֶה בְּדַחֵק - הָרִי זֶה טְרֵפָה; שָׂאֵם יָמַתָּה
קָרַע זֶה¹⁸ - יַעֲמֵד עַל טֶפַח.

(16) נחתך. (17) חסרון הקדירה. (18) חוט המקיף את
הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש
טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים).

ז. בְּהֵמָה שְׁנַפְשֵׁט הָעוֹר שְׁעָלֶיהָ כָּלוּ, בֵּין שְׁנַקְרַע
בִּיד אוֹ בַּחוּלִי, וְנִמְצָא בְּשָׂר בְּלֹא עוֹר - הָרִי זֶה
טְרֵפָה¹⁹. וְזוֹ הִיא שְׁנַקְרָאֵת גְּלוּדָה²⁰. וְאִם נִשְׁאָר מִן
הָעוֹר²¹ רֹחֵב סֵלַע עַל פְּנֵי כָּל הַשְּׂדֵרָה, וְרֹחֵב סֵלַע עַל
הַטְּבוֹר, וְרֹחֵב סֵלַע עַל רֹאשֵׁי אֵיבְרֶיהָ - הָרִי זֶה
מִתֵּרָת. וְאִם נָטַל בְּרֹחֵב סֵלַע מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשְּׂדֵרָה,
אוֹ מֵעַל הַטְּבוֹר, אוֹ מֵעַל רֹאשֵׁי אֵיבְרֶיהָ, וְשִׁאָר כָּל
הָעוֹר קָנָם - הָרִי זֶה סֶפֶק. וַיֵּרָאָה לִי, שְׁמַתִּירִין
אוֹתָהּ²².

(19) וזה מסוג קרועה. (20) והלכה כחכמים הפוסלים.
(21) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים
וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי חיים להתקיים. אבל היה
מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום

1 עַל פִּי שְׂאִינָה סְרוּחָה, אוֹ שְׁנַמְצָאוּ בָּה מִים עֲכוּרִין
2 אוֹ סְרוּחִים¹²⁸ - הָרִי זֶה טְרֵפָה; אָבֵל אִם נִמְצָאוּ בָּה
3 מִים זָבִים - הָרִי זֶה מִתֵּרָת.

(120) שם: ואפילו אם היתה קטנה מתחילת ברייתה (לחם-
משנה). אבל שאר הפוסקים אומרים, שרק אם הקטינה
מחמת חולי - טריפה, אבל אם היתה קטנה מתחילת ברייתה
- כשרה (כסף-משנה). (121) בבהמה דקה. (122) בבהמה
גסה. (123) שם. כענבה בינונית. ובעוף יש אומרים שאין
לו כוליא, ואם כן לא שייך בו טריפות הכוליא. ויש אומרים
שהיא בין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה שיש שם
כמין בשר, ואותו הבשר הוא הכליות (מגיד-משנה מכת"י).
(124) שם. (125) ורש"י שם פירש לקתה מליאה מוגלא.
(126) בגמרא, שהגיע עד החריץ והוא מקום הלבן.
(127) היינו מוגלא, שם. (128) שם.

יום רביעי א' סיון ה'תשפ"א

פרק תשיעי

(1) יבאר פסוקה, קרועה, נפולה, כיצד; עוף שנחבט על גבי
דבר קשה.

א. פְּסוּקָה² בִּיצֵד? חוּט הַשְּׂדֵרָה שְׁנַפְסָק הָעוֹר
הַחוּפָּה אֵת הַמֶּלֶח - טְרֵפָה³. וְכִלְבֵּד שְׁיַפְסָק רֹב הַקָּפוֹ;
אָבֵל אִם נִסְדָּק הָעוֹר⁴ לְאֶרְכוֹ אוֹ נָקַב - מִתֵּרָת. וְכֵן
אִם נִשְׁבְּרָה הַשְּׂדֵרָה וְלֹא נִפְסָק הַחוּט שְׁלָה⁶, אוֹ
שְׁנַתְּמַעַף הַמֶּלֶח שְׁבִתוֹף הַחוּט וְנִתְנַדָּג⁷, הוּאִיל וְעוֹרוֹ
קָנָם - הָרִי זֶה מִתֵּרָת⁸.

(2) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני.
(3) אף על פי שהמוח קיים. (4) לומדים זה מגרגרת
שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר,
שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני
ולפיכך כשרה. (5) שאינה טרפה עד שייפסק ברובו. ויש
לשאול מדוע בגרגרת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה
כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל
נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה.
שבגרגרת צריך שיישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט
השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. (6) במשנה שנינו:
נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. (7) אבל לא
ננס. (8) וכמו שאמרו: מוח זה לא מעלה ולא מוריד.

ב. הַמְרָף הַמֶּלֶח וְנִשְׁפָּף כַּמִּים אוֹ כְּדוֹנָג שְׁנַמָּס, עַד
שִׁימְצָא הַחוּט כְּשִׁמְעָמִידוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד - הָרִי זֶה
טְרֵפָה. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי כְּבֵדוֹ - הָרִי זֶה
סֶפֶק⁹.

(9) אם מחמת חולי הוא.

ג. עַד הֵיכָן חוּט הַשְּׂדֵרָה? תַּחֲלָתוֹ מִבְּחוּץ לַפּוֹלִין
שֶׁבַתְּחִלַּת הָעֶרְף, עַד סוֹף פְּרִשָּׁה שְׁנִיָּה, שֶׁלֹּא יִשְׁאָר
אַחֲרֶיהָ אֲלָא פְּרִשָּׁה שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לַתַּחֲלָת
הָאֲלִיָּה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' סיון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 יא. גִּבְיִים שְׂגוּנֵבִין הַטְּלָאִים וּמִשְׁלִיכִין אוֹתָן
19 לְאַחוּרֵי הַדִּיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן מִשּׁוּם רִסּוּק
20 אִיבְרִים, מִפְּנֵי שְׂאִין מִשְׁלִיכִין אוֹתָן אֶלָּא בְּכוּנָה
21 שְׁלֹא יִשְׁתַּבְּרוּ. וְאִם הִחְזִירוּם וְהִשְׁלִיכוּם לְדִיר;
22 מִחֲמַת יִרְאָה³⁷ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן; מִחֲמַת תְּשׁוּבָה - אֵין
23 חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, מִפְּנֵי שְׂמִתְּבוּיָן לְהִחְזִירָם שְׁלָמִים
24 וַיִּזְהָרוּ בְּהַשְׁלָכָתָן.

(37) כגון שהיו רודפים אחריהם.

25 יב. שׁוֹר שֶׁהִרְבִּיצוּהוּ לְשְׁחִיטָה, אָף עַל פִּי שְׂנֵפֶל
26 נְפִילָה גְדוֹלָה שֵׁשׁ לָהּ קוֹל בְּעַת שְׂמִפְּלִין אוֹתוֹ -
27 אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ³⁸, מִפְּנֵי שְׁנוּעֵץ צִפְרָנְיוֹ³⁹ וּמִתְחַזֵּק
28 עַד שְׂמַגִּיעַ לְאַרְץ.

(38) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (39) ואף על פי שמפילים אותו בכוח כשהוא מרגיש שבני אדם רוצים להפילו משעה ראשונה הוא אומד נפשו ונועץ ציפורניו, ואין זה דומה לזכרים המנגחים זה את זה, כי שם כל אחד חושב שהוא יפיל ואינו מתכוון לנפילה ולכן הנפילה היא פתאומית.

29 יג. הֵכָה הִבְהֵמָה עַל רֹאשָׁהּ וְהִלְכָה לָהּ הַמִּכָּה כְּלָפִי
30 זִנְבָהּ, אוֹ עַל זִנְבָהּ וְהִלְכָה לָהּ כְּלָפִי רֹאשָׁהּ, וְאֶפְלוּ
31 הֵכָה אוֹתָהּ בְּמִטָּה עַל כָּל הַשְּׂדֵרָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
32 לָהּ. וְאִם יֵשׁ בְּמִטָּה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.
33 וְאִם הִגִּיעַ רֹאשׁ הַמִּטָּה לְמִקְצֵת הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין
34 לָהּ. וְכֵן אִם הֵכָה לְרֹחַב הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

35 יד. עוֹף שֶׁנִּחְבַּט עַל דֶּבֶר קָשָׁה, כְּגוֹן כְּרִי שֶׁל חֲטִים
36 אוֹ קָשָׁה שֶׁל שְׂקָדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁴⁰ - חוֹשְׁשִׁין לְרִסּוּק
37 אֲבָרִים. וְאִם נִחְבַּט עַל דֶּבֶר רַךְ, כְּגוֹן כֶּסֶת כְּפֹלָה
38 וְהִתְבָּן וְהָאֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ.

(40) על פי הכלל בסוגיא שם: כל שאינו מחליק ונכבש הוא דבר קשה וחוששין משום ריסוק איברים.

39 טו. נִדְבְּקוּ כְּנָפֵיו⁴¹ בְּדָבָר בִּשְׁעַת צִידָה וְנִתְחַבַּט⁴²:
40 אִם בְּכֹנֶף אַחַת נֶאֱחַז - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴³; וְאִם נֶאֱחַז
41 בְּשְׁתֵּי כְּנָפָיו וְנִתְחַבַּט בְּגוּפוֹ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁴.

(41) פירש רש"י שהדבק מרוח על דף קטן והעוף נדבק ומתאמץ ופורח קצת ונופל ומתחבט. (42) ונפל ונחבט. (43) שפורח בשנייה ונופל לאט לאט. (44) אלא אם כן עמד והלך.

42 טז. נִחְבַּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁴⁵: אִם שָׁט מְלֹא קוֹמָתוֹ
43 מִמִּטָּה לְמַעְלָה לְעֶמֶת הַמַּיִם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁶;
44 אֲבָל אִם שָׁט מִמַּעְלָה לְמִטָּה עִם הַלוּף הַמַּיִם -
45 חוֹשְׁשִׁין לוֹ, שְׂמֵא הַמַּיִם הֵם הַמּוֹלִיכִין אוֹתוֹ⁴⁷. וְאִם
46 קָדַם לְחֶבֶן אוֹ קֵשׁ⁴⁸ שְׂמִתְּלִיכִין עַל גְּבִי הַמַּיִם - הֲרִי
47 זֶה שָׁט מִחֲמַת עֲצָמוֹ⁴⁹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁵⁰.

מסויים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגזע וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו האמוראים בדבר היכן מקום הסלע שמשם מעלה ארוכה. ושלש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור; ג. על כל ראשי האברים. ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (22) אף על פי שלא נפשטה הבעיא וספק דאורייתא לחומרא פסק רבינו להיתר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור כולו מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק בבהמה, אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיה הגסים או הנוצה הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה.

1 ח. נְפֹלָה²³ פִּיצֵד? הֲרִי שְׂנֵפֶלָה הִבְהֵמָה מִמְּקוֹם
2 גְּבוּהָ, שֶׁגָּבְהוּ עֲשָׂרָה טַפְחִים²⁴ אוֹ יֵתֵר, וְנִתְרַסַּק אֲבָר
3 מְאִיבְרִיָּהּ - הֲרִי זֶה טַרְפָּה. וְכִיצֵד הוּא הִרְסוּק?
4 שְׂתִירְוֹצֵץ הָאֲבָר וַיִּחַלֵּה מִחֲמַת הַנְּפִילָה עַד שְׂתִפְסֵד
5 צוּרְתוֹ וְתֶאֱרֹ²⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִקַּב וְלֹא נִסְדַּק וְלֹא
6 נִשְׁפֵּר - הֲרִי זֶה טַרְפָּה. וְכֵן אִם הֵכָה אוֹתָהּ בְּאֶבֶן אוֹ
7 בְּמִטָּה וְרָצִץ אֲבָר מְאִיבְרִיָּהּ - טַרְפָּה. בְּאִי זֶה אִיבְרִים
8 אֲמָרוּ? בְּאִיבְרִים שֶׁבִּחְלָל הַגּוּף.

(23) אחד משמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני. (24) אין חבטה פחות מעשרה. (25) כתב בהגהות מיימוניות: כן הלכה למשה מסיני. ורש"י כתב במשנה שם גבי נפלה מן הגג: "חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה, ואין טעם בטריפות שהלכה למשה מסיני הן".

9 ט. בְּהֵמָה שֶׁנְּפִלָה מִן הַגֶּג: אִם הִלְכָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
10 לָהּ²⁶; וְאִם עָמְדָה וְלֹא הִלְכָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁷. כִּפְצָה
11 מִחֲמַת עֲצָמָה²⁸ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁹. הַנִּיחָה
12 לְמַעְלָה³⁰ וּמִצָּאָה לְמִטָּה³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמֵא
13 נְפִלָה³².

(26) ואינה צריכה בדיקה. (27) וצריכה בדיקה. (28) מעצמה. (29) שכל הקופצת אומדת נפשה לפני הקפיצה שלא תרסק איבריה. (30) על הגג. (31) על הארץ. (32) אלא אומרים שהיא הפילה את עצמה לדעת ואמדה נפשה וכשרה.

14 י. זְכָרִים³³ הַמִּנְגָּחִין זֶה אֵת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁴;
15 נָפְלוּ לְאַרְץ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁵. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיחָה
16 מִגִּרְתָּהּ רִגְלָיָהּ - אֵין חוֹשְׁשִׁין³⁶ לָהּ שְׂמֵא נִתְרַסְקוּ
17 אִיבְרֵיהָ אוֹ שְׂמֵא נִפְסַק הַחוּט שֶׁל שְׂדֵרָה.

(33) אילים או שוורים. (34) לריסוק איברים. (35) וכתבו התוספות שם, שאפילו לא נפלו מגובה עשרה טפחים חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח. כי חבטה כזו היא יותר קשה. ונראה שגם דעת רבינו כך. (36) אם לא נודע שנפלה, מפני שאנו מחזיקים שיש לה כאב הירך.

עוף שמצוי יותר. (59) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים.

- כא. סימנים שנגדלדלו רבן - טרפה, ואפלו שלא
מחמת נפילה. וכן אם נתקפלו⁶⁰, שהרי אינן ראויין
לשחיטה⁶¹. אבל אם נתפרק רב תרפין הושט מן
הלחי⁶² - הרי זו מתרת; שאין תרפין ראוי
לשחיטה⁶³, כמו שבארנו.

(60) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר.
(61) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא
מתוך שאינן ראויים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של
בעל הלכות גדולות. (62) אבל הסימנים מחוברים באורך
הצוואר וגם מחוברים זה לזה. (63) ואם כן אין כאן עיקור
סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל
ותרבץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים
ממקום חיבורם באורך הצוואר.

יום חמישי ב' סיון ה'תשפ"א

פרק עשרי

(1) יבאר שבורה כיצד; ואם נשט כנף העוף מעיקרו;
גולגולת שנחבט רוב גובהה או רוב היקפה; האסורה מפני
סכנת נפשות; שבעים טרפיות שאפשר שימצאו ומניינם על
הסדר; שתי טרפיות שיש לעוף יתר על הבהמה; ודין שאין
להוסיף על טרפיות אלו; וטבח שיצאתה טרפה מתחת ידו.

- א. שבורה² כיצד? הוא ששנתברו רב צלעותיה.
וצלעות הבהמה הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה
מכאן. נשתברו שש מכאן ושש מכאן, או אחת
עשרה מכאן ואחת מכאן - טרפה³. והוא ששנתברו
מחצין של מול השדרה⁴.

(2) אחד משמונה סוגי טרפות שנאמרו לו למשה בסיני,
למעלה פרק ה הלכה ב. (3) והוא-הדין אם נשברו עשר
מכאן ושנים מכאן וכדומה. (4) ששם חיותה ולא מחציין
של מול החזה. רבינו לא פירש מה הדין בנשבר צלע בעוף,
אם חוששין שמא ניקבה הריאה או לא. ונחלקו בזה
הפוסקים האחרונים. ראה טורי-זהב יורה-דעה נד ס"ק א,
וש"ך ס"ק ד.

- ב. נשברו שש מכאן ושש מכאן: אם היו צלעות
גדולות שיש בהן מח - טרפה⁵; ואם לאו, אף על
פי שהן רב ואף על פי ששנתברו כלפי השדרה -
מתרת. וכן אם נעקרו רב צלעותיה⁶ - טרפה. ואם
נעקרה אפלו צלע אחת וחצי חליטה עמה שהצלע
תקועה בה⁷ - הרי זו טרפה. וכן אם נעקרה מן
השדרה חליט אחת⁸, אפלו היתה מן החליות
שלמטה מן הפסלים⁹ שאין בהן צלעות - הרי זו
טרפה.

(5) שם. פירוש, מה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאם נשברו
שש מכאן ושש מכאן טריפה, זה רק בצלעות גדולות שיש

(45) ופירש רש"י נפל על כורחו על פני הנהר. (46) שזהו
כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (47) בזוחלים. אבל אם הם
מים עומדים אפילו שט מלמעלה למטה אין חוששין לומר
כאן המים מוליכים אותו. (48) שט יותר מהר מהתבן
והקש. (49) מכוח עצמו ולא המים מוליכים אותו.
(50) שהוא כהליכה ואינה צריכה בדיקה.

- יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מתר
לשחט מיד, ואינו צריך לבדק שמא נתרסק אבר.
וכל מקום שאמרנו 'חוששין לה', אם שחטה -
צריך לבדק פנגד כל החלל כלו מקדקד הראשו⁵¹ עד
הירך. אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמנינו, או
שנתרסק אבר מן האיברים שבפנים ונפסדה צורתו
- הרי זו טרפה. אפלו נתרסק⁵² אבר מן האיברים
שלא נטלו פשרה, פגון טחול וכליות - הרי זו
טרפה; חוץ מבית הרחם⁵³, שאם נתרסק - הרי זו
מתרת.

(51) גם מקום המוח צריך בדיקה. (52) והפסיד צורתו.
(53) רבינו מפרש מאמר רב נחמן שם. "בית הרחם אין בו
משום ריסוק איברים", שאפילו נתרסק אין חוששין לו מפני
שהרחם רכה וריסוקה אינו מזיק וכן אינה מרסקת איברים
אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב
נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא
נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו
צריך בדיקה.

- יח. והסימנין⁵⁴ אינן צריכין בדיקה⁵⁵ בכאן, שאין
הנפילה ממעכת אותן.

(54) סימני השחיטה, וושט וקנה. (55) שהסימנים קשים הם
אצל נפילה.

- יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה
עד שתשקה מעת לעת⁵⁶; ואם שחט בתוך זמן זה
- הרי זו טרפה⁵⁷. וכששוחט אותה אחר מעת לעת
- צריכה בדיקה כמו שבארנו.

(56) עמדה אינה צריכה מעת לעת [=המתנה של 24
שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מעת לעת (מעת לעת
= יממה). ובתוך מעת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם
שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל
אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. (57) דין זה נאמר רק
כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "שחוששין" להם
שנתבארו בהלכות הקודמות מועילה הבדיקה אפילו תוך
מעת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'.

- כ. וכן מי שדרס ברגלו על העוף⁵⁸, או שדרסתו
בהמה, או שטרפו לפתל, והרי הוא מפרס -
משהין אותו מעת לעת⁵⁹ ואחר כך שוחטין אותו
ובודקין אותו בדרך שבארנו.

(58) משנה שם, לעניין בהמה. ורבינו משנה הלשון לעניין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' סיון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפירש"י שם. (21) ומה ששינו שם: ואלו כשרות בבהמה, נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח, היינו שנפתחה פחות מכסלע. (22) שם מה. אמר ר' ירמיה לדעת בית שמאי שנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכדי מלא מקדח, ומה למד רבינו לשיעורם של בית-הלל שהלכה כמותם שמצטרפין כסלע.

- ו. וכן גלגלת שִׁנְחָפֶסֶת רב גְּבִהָה²⁴ וְרַב הֶקְפָּה - 13
- טְרִפָּה, אִף עַל פִּי שֶׁהָקְרוֹם שָׁלֵם וְלֹא חֶסֶר מִמֶּנָּה 14
- כְּלוּם. נֶחֱפֶסֶת רַב גְּבִהָה וְהָרִי רַב הֶקְפָּה קָיָם, אִו 15
- שִׁנְחָפֶסֶת רַב הֶקְפָּה וְהָרִי רַב גְּבִהָה קָיָם - הָרִי זֶה סֶפֶק 16
- טְרִפָּה²⁵. וְיִרְאֶה לִּי, שְׂאוּסְרִין אוֹתָהּ²⁶. 17

(23) חולין נב. מימרא של שמואל: נתמעכה הגולגולת ושינתה צורתה אבל לא נפחתה. (24) רוב של גובה הראש מן העינים ולמעלה. (25) בעיית ר' ירמיה בגמרא שם, ונשארה בתיקו. (26) כתב רבינו: ויראה לי אע"פ שהכלל בדינו כל תיקו באיסור להחמיר, משום שלכאורה יש כאן ספק ספיקא בפירוש דברי שמואל. אפשר לפרש נחבסה ברובה, היינו שנחבסה ברוב גובהה וברוב היקפה בשניהם יחד, אבל באחד מהם כשרה. ואם תמצא לומר, שאפילו באחד מהם טריפה, יש ספק או ברוב גובהה או ברוב היקפה, ואם כן בכל מקרה של נחבסה באחד מהם יש ספק ספיקא ומותר. לפיכך אסר מסבא, הואיל ובעיית ר' ירמיה היתה רק אז ברוב גובהה או ברוב היקפה, שמעמינה שידוע היה לו שבאחד אסור, ואינו צריך שיחבס בשניהם, וכיון שספקאחד הוא אוסרין אותה. וראה למעלה פרק ט הלכה ז בדין גלודה.

- ז. עוֹף שֶׁל מִיָּם, בְּגוֹן אֲזִיזִים²⁷, אִם נֶקֶב עֶצֶם 18
- גִּלְגֻּלְתָּו²⁸, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶקֶב קְרוֹם שֶׁל מֶחֱ - 19
- טְרִפָּה, מִפְּנֵי שֶׁקְרוֹמוֹ רַךְ²⁹. עוֹף הַיִּבְשָׁה שֶׁהִפְתּוּ 20
- חֲלָדָה עַל רֹאשׁוֹ³⁰, אוֹ שֶׁנֶּגַף בְּאֶבֶן אוֹ בַּעֲץ - מִנִּיחַ 21
- יָדוֹ בְּצַד הַנֶּקֶב וְנוֹעֵץ³¹, אוֹ מִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו 22
- וְדוֹחֵק לְמַעְלָה³². אִם יֵצֵא הַמֶּחֱ מִן הַנֶּקֶב - בְּדִדּוּעַ 23
- שֶׁנֶּקֶב הַקְרוֹם וְטְרִפָּה, וְאִם לֹא - מֵתָר. 24

(27) שם נו. והוא-הדין בבר-אוזים. (28) בגמרא שם, נשבר העצם. אבל רבינו כתב "ניקב העצם" היינו אפילו כלשהו, טריפה, ראה בכסף-משנה. (29) וכשנשברה העצם, אין הקרום מתקיים. (30) שנשכתו בשיניה, אבל אם הכתה בידה, אסורה משום דרוסה, כמבואר בפרק ה הלכה ו שיש דריסה לחולדה בעופות. (31) לוחץ. כן פירש הר"ף מה שאמרו רב ושמואל ולוי בגמרא שם "מכניס ידו לפנים". (32) כן פירשו רש"י ואחרים את מימרא הזו, ורבינו כתב כשני הפירושים, ומותר לבדוק באחד משני האופנים הללו.

- ח. בְּהֶמָּה שֶׁאֲחֻזָּה דָּם³³, אוֹ שֶׁהִיתָה מִעֲשֶׂנָּת³⁴ אוֹ 25
- מִצְנָנָת³⁵, אוֹ שֶׁאֲכָלָה סֶם שֶׁהוּרֵג בְּהֶמָּה, אוֹ שֶׁתָּתָה 26
- מִיָּם הָרָעִים³⁶ - הָרִי זֶה מִתְרַת³⁷. אֲכָלָה סֶם שֶׁהוּרֵג 27
- אֶת הָאָדָם, אוֹ שֶׁנִּשְׁכָּה נֶחֱשׁ וְכִי יֵצֵא בּוֹ - מִתְרַת 28
- מִשּׁוּם טְרִפָּה, וְאִסּוּרָה מִפְּנֵי סִבְנָת נִפְשׁוֹת³⁸. 29

(33) במשנה שם נח: אחוזת הדם, כלומר שאחזה דם וחלתה.

בהם מוח. (6) של שני הצדדים, כלומר, שתיים עשרה צלעות, כמבואר בהלכה הקודמת בדין נשתברו, כר' יוחנן שם. (7) בגמרא שם: בוכנא ואסיאתא, ופירש"י צלע וקצת חוליא. (8) חוליא שלימה, שם. מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל באהלות ג, ג לעניין טומאת מת, ואמר שמואל בסוגיה שלנו "וכן לטריפה", והלכה כבית-הלל. (9) בגמרא: בשלהי כפלי.

- ג. בְּהֶמָּה שֶׁנִּשְׁמַט הִירֵף שְׁלֵה¹⁰ מִעֲקָרוֹ וְיֵצֵא מִן הַפֶּה 1
- שָׁלוֹ: אִם נִתְאַפְּלוּ¹¹ נִיבִיו, וְהֵן הִיתְדוֹת שֶׁבַּעֲצָם הַפֶּה 2
- שִׁיּוּצָאֵת עַל הָעֶצֶם הַזֶּכֶר¹² וְאוֹחֲזָת אוֹתוֹ - הָרִי זֶה 3
- טְרִפָּה¹³; וְאִם לֹא נִתְאַפְּלוּ - מִתְרַת¹⁴. 4

(10) בלשון הגמרא: שמוטת ירך, שם נו. (11) נרקבו. שם נד: "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה, והני מילי דאיעכול ניביה", פירוש, כף הירך שניתק מן הבוכנה שהוא תקוע בו בגוף טריפה. וזה נאמר רק אם נתעכלו הגידים המקשרים. ומפרש רבינו, ששמוטת הירך ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו הך, וכן דעת רש"י והר"ף. והראב"ד בהשגותיו אומר עליו: "דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא, אלא שבעצם נאמרו שניהם". והוא מפרש בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, היינו הראש התחתון של העצם השלישית התקוע בקולית, וזה טריפה רק אם נתאכלו הגידים (ניבים). אבל שמוטת ירך, היינו ראש העליון של אותה עצם שניתק מן הגוף, וזה טריפה אפילו אם לא נרקבו הניבים. וראה מגיד-משנה. ונראה שנפלו שם שגיאות המכבידות על הבנת דבריו בדעתו של הראב"ד. (12) שראשו חד ולא עגול. (13) אבל אם נתאכלו ניביו ולא נשטט הירך ממקומו, כשרה - כיון שהירך עומד במקומו חוזר ומבריא. (14) אבל ניטל הירך אפילו לא נתאכלו ניביו טריפה, שאינו חוזר ומבריא.

- ד. וְכֵן בְּעוֹף, אִם נִשְׁמַט יָרְכוֹ - טְרִפָּה¹⁵. נִשְׁמַט 5
- כְּנָפוֹ מִעֲקָרוֹ¹⁶ - חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמָּא נֶקֶבָה הָרִאָה שָׁלוֹ, 6
- וּלְפִיקָה בּוֹדְקִין אוֹתָהּ¹⁷ וְאַחֲרֵי כֵן יֵאָכֵל. וּבְהֶמָּה 7
- שֶׁנִּשְׁמַטָּה יָדָהּ¹⁸ מִעֲקָרָה - מִתְרַת, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין 8
- לָהּ¹⁹. 9

(15) אם נתאכלו ניביו כמו בשמוטת ירך בבהמה. (16) בלשון הגמרא: שמוטת גף, שם. (17) מבתרין העוף מלפניו ומניחים הריאה דבוקה בצלעות, ומכניס שפופרת בקנה, ונופח ונותן על הריאה קש או נוצה או רוק, אם עולה בנפיחה כשרה, ואם לאו (או כשהקש מתנרד) טריפה (הגהות מיימוניות). וראה רש"י שם: מחלוקת של רב ושמואל, לרב טריפה, ולשמואל צריכה בדיקה. ורבינו פסק כשמואל, מפני שגם ר' יוחנן סובר כמותו, וכן פסקו גם הר"ף והרשב"א. (18) בלשון הגמרא: שמוטת יד, שם. (19) לנקיבת הריאה, שעובי הכתף מגין עליה.

- ה. גִּלְגֻּלְתָּ בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה שֶׁנִּשְׁטַל מִמֶּנָּה פֶּסְלָע²⁰, אִף 10
- עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶקֶב הַקְרוֹם - טְרִפָּה²¹. וְאִם נֶקֶבוּ נֶקֶבִּים 11
- שִׁישׁ בֶּהֶן חֶסְרוֹן²² - פֶּלֶן מִצְטְרְפִין לְכֶסְלַע. 12

(20) אפילו מצומצם. שם נד: "כסלע - כיתר מסלע", ועיין

37 שְׁעָלֶיהָ. (סב) נְתַרְסְקוּ אֵיבְרֶיהָ מִנְפִּילָהּ. (סג) נִדְלְדְלוּ
38 הַסִּימָנִין. (סד) נִשְׁתַּבְּרוּ רַב צִלְעוֹתֶיהָ. (סה) נִעְקְרוּ רַב
39 צִלְעוֹתֶיהָ. (סו) נִעְקְרָה צֹלַע אַחַת בְּחִלְתָּהּ. (סז)
40 נִעְקְרָה חֲלִיהָ אַחַת. (סח) נִשְׁמַט הֵיכָל מִעֲקָרוֹ. (סט)
41 חֲסָרָה הַגִּלְגָּלָת פֶּסְלָע⁴⁹. (ע) נִחְבַּס רַב הַגִּלְגָּלָת
42 וְנִתְרֹצֵץ.

39) והכסף-משנה מסדר את השבעים טריפות שהגדירים רבינו, בתוך שמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני כמבואר בפרק ה הלכה ב, והא לך סדרם (לפי האותיות שהובאו בפנים). דרוסה - טריפה אחת: באות א. נקובה - כו טריפות: באותיות ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, כח, כט, ל, לא, לב, לג, לד, לה, לו, לז, לח, מב. חסרה - כג טריפות: אותיות טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, לט, מ, מא, מג, מד, מה, מו, מז, מח, מט, סט. נטולה - ח טריפות: אותיות נ, נא, נב, נג, נד, נה, נו, נז. קרועה - ב טריפות: אותיות ס, סא. נפולה - ב טריפות: אותיות סב, סג. פסוקה - ב טריפות: אותיות נח, נט. שבורה - ו טריפות: אותיות סד, סה, סו, סז, סח, ע. 40) אבל ניקב הושט נבילה, כמבואר בפרק ד. 41) משום נקובה, מפני שסוף קרום של מוח לינקב. 42) כל היתרות שמונה רבינו כאן, הן טריפה משום חסר, שכל יתר כנטול דמי, כמ"ש בפרק ח הלכה יא, ראה שם. 43) בכלל זה ניקבה הוורדא, וכל סרכות הריאה. 44) מטעם נקובה, כמבואר בפרק ז הלכה ו. 45) אבל בידי שמים כשרה, כמבואר בפרק ח הלכה ט. 46) טריפה מטעם חסר, וכמבואר בפרק ח הלכה כד: כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה, כך אם ניטל טריפה. 47) וכן נחתכו צומת הגידים, ראה פרק ח הלכה יז מחלוקת רבינו והראב"ד בנחתכו צומת הגידין, לדעת רבינו זה בסוג נטולה, ולדעת הראב"ד הוא בכלל פסוקה, ראה שם. 48) הטעם שהיא טריפה משום שסוף החוט להיפסק, ולפיכך מנאה רבינו בסוג פסוקה, שהיא הטריפות הפוסלת בחוט השדרה. 49) כתב הכסף-משנה: רבינו לא מנה בחסרים ויתרים ונטולים אלא איברים שאפשר לינטל או ליחסר ותחיה בהמה קצת זמן, אבל איברים שאם ינטלו אי-אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת, לא מנאם, לפי שזו לא תקרא טריפה אלא נבילה. וכן אבר שאי-אפשר לה להבראות חסרה ממנו, כגון מוח ולב, ושט וקנה, לא מנה מפני שהם דברים שנמנע מציאותם.

י. אלו השבעים חללים שאוסרין את הבהמה ואת
החיה משום טריפה, כבר נתבאר כל אחד מהן
ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף⁵⁰
באיברין המצויין לעוף ולבהמה - דינו בבהמה
ובעוף אחד הוא⁵¹; חוץ מטרפות שפפליא⁵²
ושפטחול ושבאנות הראה⁵³. מפני שהעוף אין לו
חתוף אנות בבהמה, ואם ימצא - אין לו מנגן
ידוע⁵⁴. וטחול העוף עגל כמו ענב, ואינו כטחול
בהמה⁵⁵. וטרפות שפפליא ושבטחול לא מנו אותן
בבהמה⁵⁶ כדי שיהיה כנגדן בעוף, ולפיכך לא נתנו

34) שנכנס עשן בגופה. 35) שחלתה מחמת צינה. 36) במשנה שם. מים הרעים, פירש"י מים מגולים. ואולי הטיל נחש ארסו בהם. 37) שכל אלה אינם חולי של טריפה. והוא כמסוכנת שמותר לשחטה, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד ה"א. "בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה למות, הואיל ולא אירעה מכה באבר מאבריה הממיתים אותה הרי זו מותרת, שלא אסרה תורה אלא כעין טריפת חית היער, שהרי עשה בה מכה הממיתה אותה". וראה למעלה פרק ו הלכה יג. 38) שכן ברורה הסכנה לאדם. ונראה מדבריו, שאם שתתה מים מגולים, אין אכילת בשרה מסכנת, אפילו אם הטיל בהם נחש את ארסו.

ט. נמצאו כל הטרפות המנויות פשיפרטו ואפשר
שימצאו בבהמה וחיה - שבעים. ואלו הן על הסדר
שנתבארו בחבור זה³⁹: א) דרוסה. ב) נקב תרפין
הושט⁴⁰. ג) נקב קרום של מוח. ד) נתמסמס המוח
עצמו⁴¹. ה) נקב הלב עצמו לבית חללו. ו) נקב קנה
הלב. ז) נקבה המרה. ח) נקבו קני הפכד. ט) נקבה
הקבה. י) נקב הפרס. יא) נקב המסס. יב) נקב בית
הפוסות. יג) נקבו מעיה. יד) יצאו המעים לחוץ
ונהפכו. טו) נקב הטחול בעביו. טז) חסרה המרה.
יז) נמצאו שתי מרות⁴². יח) חסרה הקבה. יט)
נמצאו שתי קבות. כ) חסר הפרס. כא) נמצאו שני
פרסים. כב) חסר המסס. כג) נמצאו שני מססים.
כד) חסר בית הפוסות. כה) נמצאו שני פתי
הפוסות. כו) חסר אחד מן המעים. כז) נמצאו שני
מעים. כח) נקבה הראה⁴³. כט) נקב הקנה למטה
במקום שאינו ראוי לשחיטה. ל) נקב סמפון
מסמפוני ראה, אפלו לחברו. לא) נאטם מקום מן
הראה⁴⁴. לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה. לג)
נמצאה לחה סרוחה בראה. לד) נמצאו בה מים
סרוחים. לה) נמצאו בה מים עכורין, אף על פי
שלא הסריחו. לו) נתמסמסה הראה. לז) נשתנו
מראיה. לח) נהפך הושט במראיו. לט) חסרה
הראה ממנגן האנות. מ) נתחלפו האנות. מא)
הותירו האנות מגבה. מב) נסרכה אנה לאנה שלא
בסדרן. מג) נמצאה הראה בלא חתוף אונים. מד)
חסר מקצת הראה. מה) יבש מקצת גופה. מו)
נמצאה הראה נפוחה ועומדת. מז) צמקה הראה
מפחד אדם⁴⁵. מח) חסר הרגל, בין מתחלת ברינתו
בין שנחתף⁴⁶. מט) או שהיתה יתרה רגל. נ) נטלה
צמת הגידים⁴⁷. נא) נטלה הפכד. נב) נטל לחי
העליון. נג) פליא שהקטינה ביותר. נד) פליא
שלקתה. נה) פליא שנמצאת בה לחה. נו) פליא
שנמצאו בה מים עכורין, אף על פי שאינן סרוחין.
נז) פליא שנמצאו בה מים סרוחין. נח) נפסק חוט
השדרה. נט) נמרף מוח חוט השדרה⁴⁸ ונתמסמס. ס)
נקרע רב הפשוט החופה את הפרס. סא) נגלד העור

1 לְכִלְיָא שֶׁהִקְטִינָה⁵⁷ שְׁעוֹר בְּעוֹף. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא
2 בְּזָה⁵⁸.

(50) בחולין נו. תני לוי: כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף, היינו בדבר שימצא בעוף. (51) כגון ניקב גג הזפק, ניקב הקורקבן וכיסיו, ניטל הזפק טריפה, מפני שהם אברי המזון בעוף כנגד המסס ובית הכוסות בבהמה. והדין אחד הוא. (52) משמע מדברי רבינו שיש כוליא בעוף, והיא מין בשר שבין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה, וראה מגיד-משנה פרק ח הלכה כו. (53) כגון חסר או יתר במנין, וכדומה. (54) והטריפות באונא בבהמה היא רק חסר או יתר במנין, כמבואר למעלה פרק ח. (55) ואם כן, אין טחול לעוף בצורת טחול של בהמה, ואי-אפשר לאמר עליו וכנגדן בעוף. (56) כלומר, במשנה, והן רק טריפות שאמרו האמוראים, ובריתא של לוי אמורה רק על טריפות שמנו במשנה. (57) ראה פרק ח הלכה כו. (58) טריפות אחרות, כגון לקתה הכוליא או נמצאו בה מים עכורים או סרוחים.

3 יא. וְשֵׁתִי טְרִפּוֹת יֵשׁ בְּעוֹף יֵתֵר עַל הַבְּהֵמָה, וְאַף
4 עַל פִּי שֵׁשׁ לֵה אוֹתָן הָאֵיבָרִים⁵⁹. וְאֵלּוּ הֵן: עוֹף
5 שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִרְאֵה בְּנֵי מַעֲוִי⁶⁰ מִחֲמַת הָאוֹר, וְעוֹף הַמַּיִם
6 שֶׁנִּקְבַּע עֲצָם רֹאשׁוֹ⁶¹.

(59) אבל יש בעוף איברים שאינם בבהמה, כגון זפק וקורקבן, ואם ניקבו טריפה. (60) טריפות זו דוקא בעוף, כמו ששינו במשנה שם: ואלו טריפות בעוף נפלה לאור וכו'. והטעם שבבהמה אין טריפות זו, לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים ליחמר, כי בטרם יחמרו מנפילת האש, ישרפו עורה ובשרה. (61) בגמרא שם. יתר עליהם העוף, נשבר העצם, אע"פ שלא ניקב קרום של מוח. ומפרש בגמרא בעוף המים הואיל וקרומו רך. וכשנשברה העצם, כבר אין הקרום שלו מתקיים, כפירש"י שם.

7 יב. וְאֵין לְהוֹסִיף עַל טְרִפּוֹת אֵלּוּ כָּלֵל⁶². שֶׁכָּל שֶׁאַרְעַ
8 לְבֵהֶמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף חוּץ מֵאֵלּוּ שֶׁמֶנּוּ חֲכָמֵי
9 דִּרְוֹת הָרֵאשׁוֹנִים וְהַסֵּפִימוֹ עֲלֵיהֶן בִּבְתִּי דִּיגֵי יִשְׂרָאֵל
10 - אֶפְשָׁר שֶׁתִּחְיֶה, וְאֶפְלוּ נִדְעָ לָנוּ מִדֶּרֶךְ הָרְפוּאָה
11 שֶׁאֵין סוּפָה לְחַיּוֹת⁶³.

(62) שם נד. וכי להוסיף על הטריפות יש? אין לך אלא מה שמנו חכמים. (63) ומכל-שכן דברים שנאמרו בפירוש שאינה טריפה, כגון ניטלו הכליות כשרה, אע"פ שכל חכמי הרופאים עונים פה-אחד שכלי כליות אי-אפשר שיחיה האדם בלתי אם נשארה כוליא אחת. ובאמת החוקרים החדשים רצו להגיד מטעם זה בגמרא וגורסים "גיטלה כוליא אחת כשרה", אבל אם ניטלו שתי הכליות טריפה. וסומכים על המאמרים בגמרא: לקתה כוליא, הקטינה כוליא, מבואר שרק בכוליא אחת מדברת הסוגיא. אבל ברבינו נאמר בפירוש "ניטלו הכליות". וכאן כתב רבינו דברים ברורים שאין לנו ללכת אחרי דרכי הרפואה אלא אחרי קבלת דברי חכמים. ולמעלה שם כתב רבינו: ניטלו

הכליות הרי זו מותרת, לפיכך אם נבראת ככוליא אחת וכו' מותרת. ולמה לא כתב אם נבראת חסרת כליות לגמרי מותרת? נראה לפי שאינו נמצא שתהיה חסרת כליות לגמרי מתחילת בריאתה. אבל הכסף-משנה שם הלכה כו מביא בשם הכלבו, שלדעת הראב"ד ניטלו הכליות כשרה, היינו שנבראת כך חסרת כליות. (דברי רבינו בתשובתו לחכמי לונל בדבר ניטל הלחי העליון, שהבאנו למעלה בפרק ח הלכה כג, מנוגדים לכאורה לדבריו כאן, אבל אחרי העיון תמצא שאין כל סתירה בדבריו. בתשובתו הנ"ל הוא מסתייע בחכמת הטבע, כדי לפרש דברי המשנה, ניטל הלחי התחתון כשרה, וחכמי לונל פירשו: וכל-שכן העליון, ורבינו מפרש דוקא תחתון אבל עליון טריפה, כי אי-אפשר לבהמה לחיות בלי הלחי העליון).

12 יג. וְכֵן אֵלּוּ שֶׁמֶנּוּ וְאָמְרוּ שֶׁהֵן טְרִפָּה, אֵף עַל פִּי
13 שִׁירָאָה בְּדִרְכֵי הָרְפוּאָה⁶⁴ שֶׁבִּידְנוּ שֶׁמִּקְצָתָן אֵינָן
14 מִמִּיתִין וְאֶפְשָׁר שֶׁתִּחְיֶה מִהֵן - אֵין לָךְ אֱלָא מָה
15 שֶׁמֶנּוּ חֲכָמִים. שְׁנֵאמַר: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּ⁶⁵.

(64) כמו בנקדר הקנה ועשו קרומיות של קנה וחיתה, וכן תרגומות שמוטת ירך שעשו לה שפופרת של קנה וחיתה, גמרא שם נז: (65) ובסנהדרין פז. דורש ר' יהודה תורה ויורוק, כלומר, דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ובכלל זה גם טריפות.

16 יד. כָּל טֶבַח שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הַטְּרִפּוֹת הָאֵלּוּ וְהָרִי הוּא
17 בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת⁶⁶ - מִתֵּר לוֹ לִשְׁחֹט וְלִבְדֹּק לְעַצְמוֹ
18 וְלִמְכֹּר, וְאֵין בְּזָה חֲשֵׁשׁ; שֶׁעַד אֶחָד נֶאֱמַן בְּאִסּוּרֵין,
19 בֵּין יֵשׁ לוֹ הִנֵּה בְּעֵדוּתוֹ בֵּין אֵין לוֹ הִנֵּה בְּעֵדוּתוֹ.
20 וְכָכָר בְּאַרְנוֹ⁶⁷, שֶׁאֵין לוֹקְחִין בְּשָׂר מִטֶּבַח שֶׁשׁוּחֹט
21 וּבִדְוֶק לְעַצְמוֹ בְּחֻזְקָה לְאַרְץ אוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן
22 הַזֶּה, אֱלָא אִם בֶּן הָיָה מִמָּחָה. וְאִם יָצְאת טְרִפָּה
23 מִתַּחַת יָדוֹ - מִנְדִּין אוֹתוֹ, וּמַעֲבִיִּין אוֹתוֹ⁶⁸, וְאֵינוֹ
24 חֹזֵר לְבִשְׂרוֹתוֹ⁶⁹ עַד שֶׁיִּלָּךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מִפְּרִין
25 אוֹתוֹ וְיִחְזִיר אֲבֵדָה בְּדָבָר חָשׁוּב אוֹ יוֹצִיא טְרִפָּה
26 לְעַצְמוֹ בְּדָבָר חָשׁוּב⁷⁰.

(66) וזהו הנקרא מומחה, בסמוך, ובגמרא עבודה זרה לט. (67) בהלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכות זח. וראה שם פרק ג הלכות כ"א לענין דגים, וכן בפרק יא הלכה כה לענין יין. (68) סנהדרין כה. לפי גירסת הרי"ף "שמתיא ועבריה". (69) (סנהדרין שם, החשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך וכו' ורבינו בהלכות מאכלות אסורות שם כתב, "אין לו תקנה לעולם", אבל כאן כתב רק "אינו חוזר לכשרותו" ומזה מדייק המגיד-משנה, שרק לכשרותו אינו חוזר, אבל יש לו תקנה למכור כשמעמידים עליו שומר (משגיח). ולכאורה כאן סתירה בולטת לדברי עצמו במאכלות אסורות, וגם לדברי הגמרא הנ"ל. ומפרש המגיד-משנה שמה שאמרו אין לו תקנה, הכוונה שאין לו תקנה לחזור למצבו הקודם, זאת-אומרת לחזור לכשרותו, אבל רשאי למכור בשר כשמומחה משגיח עליו). (70) סנהדרין שם. ולשון רבינו במאכלות אסורות: בממון חשוב, שוודאי עשה תשובה בלא הערמה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שישי ג' סיון ה'תשפ"א

פרק אחד עשר

(1) יבאר בהמה או עוף שנולד בה ספק טרפות מטרפות אלו; כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הם; ומנהג בדיקת הריאה.

1 א. כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות
2 מטרפות אלו, כגון בהמה שנפלה ולא הלכה², או
3 שנדרסה בידי חיה ואין ידוע אם האדים בשר³ כנגד
4 בני מעים או לא האדים, או שנחבסה לגלגלה ואין
5 ידוע אם רבה או מעוטה, וכיוצא בדברים אלו: אם
6 היה זכר ושהה שנים עשר חדש⁴ - הרי זו בחזקת
7 שלמה⁵ כשאין כל הבהמות; ואם היה נקבה - עד
8 שתלד⁶. ובעוף: בזכר - שנים עשר חדש, ובנקבה
9 - עד שתלד כל הביצים של טעינה הראשונה,
10 ותטען טעינה שניה ותלד.

(2) שאם שחטה צריכה בדיקה שמא נתרסקו איבריה, ורש"י ביצה לד, א - כתב: שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה. ראה פ"ט הי"ט. (3) והרי היא דרוסה, ראה פ"ה הי"ט. (4) חולין נז, ב. כמבואר בסוגיא שם הטעם של י"ב חודש, היינו שיעברו עליה ימות החמה וימות הצינה, שפעמים שהחום מזיק למכה, ופעמים הצינה, ראה שם. (5) שמעמידין אותה על חזקתה שהיתה שלמה. (6) שם. כלומר, אינה צריכה שהיה שנים עשר חודש, ומספיק אם ילדה בתוך זמן זה. [מלשונו של רבינו, שכתב "אם שהה", משמע שלכתחילה אסור להשהותו. וכנראה למד דין זה ממעשה שמואל שם נג, ב - בסל של ספק דרוסות שהשליכן בנהר ולא התיר להשהותן שמא יבוא לידי תקלה שיאכלו מהן לפני י"ב חודש או לפני שתלדנה. ורש"י שם פירש שרק במקרה שיש הרבה עופות חוששין לתקלה, אבל רבינו סתם ואמר "אם שהה" משמע שאפילו עוף אחד, רק בדיעבד מותר. וראה מגיד-משנה ה"ב].

11 ב. ואסור למכור ספק טרפה זו לנכרי בתוך זמן זה⁷,
12 שמא ימכרנה לישראל⁸.

(7) שם. (8) שאינו יודע שהיא ספק טריפה ויאכלנה באיסור.

13 ג. כל בהמה חיה ועוף - בחזקת בריאים הם⁹, ואין
14 חוששין להם שמא יש בהן טרפה. לפיכך,
15 כשישחטו שחיטה כשרה - אינן צריכין בדיקה
16 שמא יש בהן אחת מן הטרפות¹⁰, אלא הרי הן
17 בחזקת היתר¹¹ עד שיילד להן דבר שחוששין לו,
18 ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

(9) מטעם רוב. שם יא, ב. (10) ראה רש"י ביצה לד, א. (11) חולין ט, א. נשחטה, בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה. ואפילו נולד בה ריעותא קצת, כגון שרגליה נגרורות אבל יש לתלות במצוי, מחלת השגרונא שאינה טריפה, אין חוששין לדבר שאינו מצוי (שנפסק חוט

השדרה) כדי להטריפה, שם נא, א שגרונא שכיה, חוט השדרה לא שכיה (כסף-משנה).

ד. כיצד¹²? כגון שנשחט הגף¹³ של עוף - בודקין
את הראה שמא נקבה. נפלה הבהמה¹⁴ - בודקין
אותה שמא נתרסקו איבריה. נתרצץ עצם¹⁵ הראש -
בודקין קרום של מח שמא נקב. הבה אותה קוץ או
נזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונכנס לחללה -
חוששין לה¹⁶, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל שמא
נקב אחד מן האיברין שתטרף בנקיבתו. וכן כל
פיוצא בזה.

(12) מחובר להלכה שלמעלה. (13) פ"י ה"ד. (14) פ"ט הי"ז. (15) פ"י ה"ז. (16) דין זה לא נאמר למעלה במקומו, אלא כאן דרך אגב. ראה כסף-משנה למעלה פ"ו הי"ב.

ה. לפיכך, ראה שהעלתה צמחין או שנמצאו
סרכות כמו חוטין תלויין ממנה ולדפן¹⁷ או ללב או
לטורף הפכד - חוששין לה שמא נקבה, וצריכה
בדיקה. וכן אם נמצא בה אבן עבוע מלא לחה¹⁸ -
חוששין שמא נקב סמפון שתחתיו¹⁹, וצריכה
בדיקה.

(17) פ"ז ה"ה: וכיצד עושין בה? מפרקין אותה מן הדופן וכו'. (18) שם ה"ו. (19) וכן כתב בפ"ז ה"י: צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם לא ניקב. והראב"ד משיג: ואם ניקב סמפון שתחתיו מה בכך, והלא לא אמרו אלא סמפון שניקב לחבירו טריפה. וראה מה שכתבנו שם.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה
תלויה בסרכות כמו חוטין, אם היו מן האום של
ראה ולדפן או שהיו ללב או לטורף הפכד -
שתחתים את הסרכא ומוציאין את הראה ונופחין
אותה בפושטין²⁰. אם נמצאת נקיבה - טרפה; ואם
לא נתבעבע המים - הרי היא שלמה מכל נקב
ומתרת, וסרכא זו לא היתה במקום נקב²¹, או שמא
נקב קרום העליון בלבד²². ומעולם לא ראינו מי
שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

(20) ראה פ"ז ה"ח. (21) שסובר יש סירכא בלא נקב, ודעת רש"י שאין סירכא בלא נקב ('הגהות מיימוניות'). (22) שכשר, פ"ז ה"א.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי
חכמי הגמרא, המנהג הפשוט בישראל²³ כך הוא:
כששוחטין את הבהמה או את החיה - קורעין את
הטרף של כבד, ובודקין את הראה במקומה. אם
לא נמצאה תלויה בסרכא, או שנמצאה סרכא בין
אזן מאזני הראה ולבשר²⁴ שבמקום רביצתה, בין
בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה, או שנמצאה
סרכא מאזן לאזן על הסדר²⁵ או מן האום לאזן
הסמוכה לה²⁶ - הרי אלו מתירין אותה.

בסירכא. וכמו שכתב שם פ"ז בהשגתו לחלק בין נקב לסירכא.

יא. ויש מקומות שנופחין הראה, שפא יש ביה נקב³⁴. ורב המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש³⁵. ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמערב אלא אם נולד לנו דבר שחוששים לו.

(34) וזה לשון רש"י בחולין יב, ב: הלכה למשה מסיני דסמכין ארובא אפילו היכא שאפשר וכו', ואהא מילתא סמכין ולא בדקין כל י"ח טריפות. ונקובת הריאה, משום דשכיח בה ריעותא - בדקין. (35) וסומכין על הכלל: נשחטה בחזקת היתר עומדת.

יב. ודברים האלו פלג - אינן על פי הדין, אלא על פי המנהג, כמו שפארנו³⁶. ומעולם לא שמענו בפי שפדק עוף, אלא אם נולד לו חשש.

(36) בהלכות ריז.

יג. מי ששחט את הבמה³⁷ וקרע את הפטן, וקדם שפדק את הראה ברא כלב או עובד פוכבים ונטל את הראה והלך לו - הרי זו מתרת. ואין אומרים³⁸: שפא נקובה היתה או שפא דבוקה היתה³⁹; שאין מחזיקין אסור. אלא הרי זו בחזקת היתר עד שיידע במה נטרפה⁴⁰. וכשם שאין חוששין לקרום מזה ולשדרה וכיוצא בהן, כך לא נחוש לראה שאבדה. ואין בזה מנהג, שדבר שאינו מצוי אין בו מנהג⁴¹.

(37) בגמרא שם ט. אמורה הלכה זו בבני מעיים, והוא הדין לריאה (מגיד-משנה). (38) והראב"ד משיג ואומר: יש שחולקין על הריאה, כלומר דוקא בשאר בני מעיים שאין עלולין לסירכות אין חוששין, אבל ריאה שהיא עלולה לסירכות - ודאי חוששים (מגדל עוז). (39) בסירכא לדופן או למקום אחר או כונתו דבוקה שהאונות היו דבוקות, ראה פ"ח ה"ז. (40) כרב הונא, שם. (41) אפילו אלה הנוהגים לבדוק כל ריאה, בכגון זה אין להחמיר ולהטריף, כי אינו מצוי שיכוא כלב או גוי ויקחו את הריאה (לחם-משנה).

יד. פא העובד פוכבים או הישראל והוציא הראה קדם שתפדק, והרי היא קנימת - נופחין אותה⁴², ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם צמחין או לא היו, מפני פשוט המנהג.

(42) וזהו לפי מנהג רוב המקומות שאין נופחין ריאה אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו, הלכה יא. וכאן שהוציאו את הריאה קודם שתבדק במקומה, כמו שנתבאר בה"ז, דינה כאילו יש בה ריעותא ובודקין אותה בנפוחה (לחם-משנה).

טו. יש מקומות, שאם נמצאו סרכות מדלדלות⁴³ מן הראה, אף על פי שאין דבוקות לא לדפן ולא למקום אחר - אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול

(23) מן הדין, אם אין סירכא, אין הריאה צריכה בדיקה, הואיל ונשחטה - בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה (כסף-משנה). (24) ראה פ"ז ה"גד. (25) ראה פ"ח ה"ה. (26) לפי גירסתנו, סירכא מן האום לאוון - מותרת. אבל מהראב"ד בהשגותיו, נראה שלא היה גורם ברבינו או מן האום לאוון כלל, ובסוף ה"ט בסיום הדברים, אחרי שלא על הסדר, גורס: "אפילו במקום רביצתה או על הסדר שלא במקום רביצתה אוסרין אותה". ואחרי זה כותב: אמר אברהם, וזה מאומא לאונא (כלומר במקום רביצתה), ואין שומעין לו שהגדולים מהגאונים התיירוה. ולפי זה דעת רבינו שבסירכא מן האום לאוון - אסורה. ומעניין מה שכתב בזה ב'מגדל עוז': גם אלינו הגיעו ספרי חיבור רבינו משה ז"ל, והיה כתוב במקצתם כך. אבל לאחר שזכיתי לבוא בארץ הצבי, זכיתי להגיה ספרי מן הספרים שהוגהו מכתיבתו בחתימת ידו, דקדקתי ולא היה כתוב בהם, ובהיותי מחפש ממצאתי ספרים הרבה שהיה כתוב בגליון מבחון עם שאר דברים מוסכמים מהחכמים שהוא לא חיברן ולא הזכירם בחיבורו, וידעתי כי לא היתה מאתו.

ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ראה לאיזה מקום שישמש, ואפילו היה פחוט השערה - אוסרין אותה.

ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב או לטרפש הפכד או לכיס הלב או לורדא²⁷, בין שהיה החוט מן האום של ראה בין שהיה מן האזן, ואפילו היה פחוט השערה - אוסרין אותה. וכן ורדא שנמצאת דבוקה בכיסה²⁸ או חוט יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה. וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר - אוסרין אותה.

(27) ראה פ"ז ה"ג. (28) שהורדא (עינוניתא) מונחת בכיס.

י. יש מקומות שמנהגן, אם מצאו סרכא מן האזן לבשר ולעצם שבצלעות²⁹, והסרכא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה³⁰. ואפא מרי מן האוסרין³¹, ואני מן המתירין³². ומעוט מקומות מתירין אפילו נדבקה בעצם לבדו, ואני אוסר³³.

(29) אף-על-פי שהבשר סותם ומגין, אבל העצם שבצלע שהוא קשה - אינו מגין. וראה שם ה"ד. (30) והטעם, כתב הרא"ש כיון שבעצם לבד אינה סתימה, הוא הדין בבשר ובעצם שאפילו הבשר סוחב כנגדו אינו מועיל הואיל שכנגד העצם אינו סותם. (31) יש לדקדק, הרי בפירושו למשנה אומר: אבא מארי ז"ל (שבועות פ"ו מ"ד) ובחיבורו זה שנתחבר אחרי כן אינו אומר אבא-מארי זכרוננו לברכה, ובגמרא קידושין לא, ב - אמרו, שהבן חייב לומר על אביו שמת: זכרוננו לברכה. (32) יש להעיר איך הוא חולק על דברי אביו, הרי במורה אביו אמרו בגמרא שם: "ולא יכריע", ופירש רש"י אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה, לא יאמר נראים דבר פלוני. (33) וכמו שכתב בפ"ז ה"ד לענין נקב, והוא הדין לענין סירכא, והראב"ד מתיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (11) אף על פי שהיה השני חולין ואסור משום חולין בעזרה - שחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה.
ג. אין אסור אותו ואת בנו נהג אלא בשחיטה בלבד; שנאמר: לא תשחטו - בשחיטת שניהן הוא האסור. אבל אם נחר¹² הראשון או נתנבל בידו¹³ - מתיר לשחט. וכן אם שחט הראשון ונחר השני¹⁴ או נתנבל בידו - פטור.
17
18
19
20
21

- (12) ואין לדמות זה לדינים שבהלכה ב, מפני ששם השחיטה יפה היא אלא שדבר אחר גורם להם פסול, אבל נחירה אינה שחיטה כלל והתורה כתבה: לא תשחטו. (13) נעשית נבילה שלא מדעתו. (14) הכתוב אומר לא תשחטו בלשון רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה.

- ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן¹⁵ את הראשון - מתיר לשחט שני אחריהם, לפי שאין שחיטתן שחיטה¹⁶ כלה.
22
23
24

- (15) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם, ששחטו כהוגן שחיטתם כשרה. ואסור לשחוט את השני אחריהם. (16) והרי הוא כנתנבל בידו.

- ה. השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבלה - אסור לשחט השני, ואם שחטו - אינו לוקה¹⁷.
25
26

- (17) במשנה שם: ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים, מפני שאין לוקים על ספק איסור.

- ו. שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה. לפיכך, הראשון ששחט חלין בעזרה או טרפה או שור הנסקל¹⁸ ועגלה ערופה ופרה אדמה, או ששחט לעבודת פוככים, ובא האחרון ושחט את השני - לוקה. וכן אם שחט הראשון את האחד, ובא האחרון ושחט את השני והרי הוא חלין בעזרה או שור הנסקל או עגלה ערופה ופרה אדמה - הרי זה לוקה.
27
28
29
30
31
32
33
34

- (18) אף על פי שהוא איסור הנאה.

- ז. שחטו¹⁹ לעבודת פוככים - פטור²⁰ משום אותו ואת בנו, שהרי נתחייב בנפשו²¹. ואם התירו בו²² משום אותו ואת בנו ולא התירו בו משום עבודת פוככים²³ - לוקה²⁴.
35
36
37
38

- (19) את השני. (20) ממלקות. (21) בשחיטה זו נתחייב מיתה על שעבד עבודה זרה, ומלקות משום אותו ואת בנו ודנים אותו בחמורה. בלשון התלמוד: "קם ליה בדרכה מיניה". ונפטר ממלקות. (22) עדים, אל תשחטו, שתתחייב מלקות על עבירת אותו ואת בנו. (23) לא אמרו לו עדים אתה עובד עבודה זרה בשחיטה זו ותתחייב מיתה. (24) כר' יוחנן שסובר חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייב, ומפני ששגג באיסור עבודה זרה שהרי העדים לא התירו בו משום זה, ונתחייב מלקות על עבירה אחרת שיש במעשהו, היינו איסור אותו ואת בנו - מלקין אותו.

- הוא, ואבוד ממוץ לישראל. ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד, ולא נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהג במנהג זה. אלא נופחין אותה בלבד⁴⁴; אם נמצאת שלמה מן הנקב - הרי זו מתרת.
1
2
3
4

(43) ותלויות. (44) והרשב"א מתיר אפילו בלא בדיקה. וטעמו של דבר, שאפילו לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב - מותרת, לפי שסירכא הבאה מחמת נקב נסרכת למקום הסמוך לה שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עבה וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו, אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחות הריאה ומותרת (כסף-משנה בשם הרא"ש). ורבינו שמצריך בדיקה בנפיחה, בוודאי טעמו גם כאן מפני פשוט המנהג, כמו שכתב בה"ד.

יום ש"ק ד' סיון ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

(1) יבאר השוחט אותו ואת בנו ביום אחד ואם איסורו נהג בכל זמן; חרש שוטה וקטן ששחטו ראשונה אם מותר לשחוט שני אחריהם; שחיטה שאינה ראויה אם שמה שחיטה; אותו ואת בנו אם נהג בבהמה טמאה או בכלאים; שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת מי יקדים לשחוט; בכמה פרקים בשנה צריך המוכר בהמה להודיע שמכר את אמה; יום אחד האמור באותו ואת בנו אם היום הולך אחר הלילה.

- א. השוחט אותו ואת בנו² ביום אחד - הפשר מתיר באכילה³, והשוחט לוקה; שנאמר: אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון. לפיכך⁴, אם שחט אחד משניהן⁵, ובא חברו ושחט את השני - חבירו לוקה.
5
6
7
8
9

(2) נקט רבינו לשון זכר כמו שכתוב בתורה, אבל לאמיתו של דבר לוקים על שחיטת אותו ואת בנו בנקבות בלבד, פירוש: אם ובנה או בתה, אבל אב ובנו או בתו אסור רק מספק. (3) ובעל הלכות גדולות כותב שאסור לאכול את השני בו ביום, כדי שלא יהנה ממעשה האסור. (4) הואיל וחייב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה ואין הבדל בין נשחטה האם תחילה או הבן. (5) בין שחט את האם תחילה ובין שחט את הבן תחילה.

- ב. אסור אותו ואת בנו נהג בכל זמן⁶ ובכל מקום⁷, בחלין ובמקדשין. בין קדשים הנאכלין⁸ בין קדשים שאינן נאכלין⁹. לפיכך, הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ¹⁰, או הראשון בחוץ והשני בעזרה¹¹, בין שהיו שניהן חלין או שניהן קדשים, בין שהיה אחד מהן חלין ואחד קדשים - זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו.
10
11
12
13
14
15
16

(6) בפני הבית ושלא בפני הבית. (7) בארץ ובחוץ לארץ. (8) שלמים, חטאות ואשמות. (9) עולה ופרים ושעירים הנשרפים. אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (10) אף על פי שהשני היה קדשים ואם כן שחוטו חוץ הוא ופסול.

34) הגירסא לפני המגיד משנה והרדב"ז: אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בנקבות, ומפרש אין איסור אותו ואת בנו נוהג בוודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים כמו שמסיים. 35) נתן טעם למה הקפידה תורה על אם ובנה. 36) משום ספק שמא נוהג בזכרים. 37) מחלוקת חכמים היא בברייתא וספק הלכה כמי.

יב. השוחט את הפרה ואחר כך שחט³⁸ שני בניה²² - לוקה שתי מלקיות³⁹. שחט את בניה ואחר כך שחט היא - לוקה אחת⁴⁰. שחטה ואת בתה ואת בן בתה - לוקה שתיים⁴¹. שחטה ואת בן בתה ואחר כך שחט את הבת - לוקה אחת⁴², בין הוא בין אחר⁴³.

38) בו ביום. 39) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת, ורק כשהתירו בו על כל אחת ואחת, שאין מלקות בלא התראה. 40) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור בנו ואותו. 41) שתי מלקיות. בשחיטת בתה עבר על אותו ואת בנו לא תשחטו וכן בשחיטת בן בתה ששחטו אחרי שחיטת הבת. ואם כן עשה שני מעשים באיסור, ואף על פי ששני האיסורים הם משם אחד לוקה שניים. 42) אף על פי שבשחיטת הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות: משום אותו ואת בנו כלפי שחיטת האם ומשום שחיטת בנו ואותו כלפי שחיטת בן הבת, אבל שתיהן נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר בתורה אחד הוא, אותו ואת בנו. 43) ולוקה השוחט האחרון.

יג. שנים שלקחו שתי בהמות, זה האם וזה הבת, ובאו לדין⁴⁴ - זה שלקח ראשון ושחט ראשון⁴⁵, והשני ימתין למחר. ואם קדם השני ושחט - זכה⁴⁶, וימתין הראשון עד למחר.

44) שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט את השני שקניתי. 45) מפני שקנה זכותו קודם. 46) אם קדם השני הרי זה זריז ונשכר.

יד. בארבעה פרקים בפשה⁴⁷, המוכר בהמה לחברו - צריך להודיעו ולומר לו: כבר מכרתי אמה או בתה⁴⁸ לאחר לשחט, כדי שימתין זה האחרון ולא ישחוט עד למחר. ואילו הן: ערב יום טוב האחרון של חג⁴⁹, וערב יום טוב הראשון של פסח⁵⁰, וערב עצרת⁵¹, וערב ראש השנה⁵².

47) דרך ישראל לעשות סעודה וסתם לוקח בהמה דעתו לשוחטה מיד. 48) שמא כבר נשחטו ואסור לשני לשחוט היום. 49) שמיני עצרת, היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב. וקרבנותיו היו בשביל ישראל, אבל קרבנות שבעת ימי חג הסוכות היו כנגד אומות העולם. בערב חג הסוכות טרודים בהכנת סוכה וארבעת המינים ואין שעתם פנויה להכין סעודות גדולות. 50) היו מרבין באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על השוכע. 51) ערב

ח. אין אסור אותו ואת בנו נוהג אלא בהמה טהורה בלבד: שנאמר: ושור או שה²⁵ אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ונוהג בכלאים. כיצד? צבי²⁶ שפא על העז ושחט העז ואת בנה - לוקה²⁷; אבל העז שפא על הצביה - אסור לשחט אותה ואת בנה²⁸, ואם שחט - אינו לוקה. פרה ובנה²⁹ אסרה תורה, לא צביה ובנה.

25) ודרשינן שור ולא חיה, שה ולא עופות. 26) שהוא חיה. 27) לרב חסדא הכול מודים שלוקה, ולדעת רב פפא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ופסק חכמים. 28) הרשב"א חולק וסובר שמותר אפילו לכתחילה לשחט אותה ואת בנה מאותו הטעם שפרה ובנה אסרה תורה ולא צבייה ובנה, כדברי רב חסדא שם. 29) לשון רבינו. ובגמרא אומר: שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו, אבל הכוונה בוודאי על הנקבות שבהן נוהג איסור אותו ואת בנו לכל הדעות, אבל באב ובנו נחלקו חנניה וחכמים.

ט. היתה פת הצביה הזאת נקבה וילדה בן, ושחט את הנקבה פת הצביה ואת בנה - לוקה³⁰. וכן כלאים הבא ממין פכש וממין עז³¹, בין מפקש עם העז בין מעז עם הפכשה - לוקה משום אותו ואת בנו.

30) כחכמים שסוברים שחוששים לזרע האב והאב הוא תיש, מין בהמה ואם כן יש בבן של התיש והצבייה חלק שה. ודורשים "שה" ואפילו מקצת שה לא תשחטו ביום אחד. 31) מן הרחל ומן הגדי.

י. מתר לשחט את המעפרת. עבר ירך אמו³² הוא. ואם יצא העפר חי אחר שחיטה והפריס על גבי קרקע³³ - אין שוחטין אותו ביום אחד, ואם שחט - אינו לוקה.

32) שהוא כאחד מאבריה, ואין טעון שחיטה ואפילו אם נאמר בדינים אחרים עובר לאו ירך אמו, לענין אותו ואת בנו, כיון ששחיטת אמו מתירתו באכילה, כחתיכת בשר הבהמה, אין בו משום אותו ואת בנו. וכן מפורש בתוספתא חולין פרק בהמה המקשה הלכה ב: את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו. 33) שאז צריך שחיטה ואין שחיטת אמו מטהרתו, כמבואר בפרק ה מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד: מפרש רב כהנא שחכמים מודים בהפריס על גבי קרקע - פירוש עמד על פרסותיו - שטעון שחיטה ויש בו איסור אותו ואת בנו, בניגוד לדעת ר' שמעון שזורי, ושחיטה זו היא מדרבנן ולכן פסק רבינו שאינו לוקה.

יא. אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות³⁴, ששה בנה ודאי³⁵. ואם נודע ודאי שזה הוא אביו - אין שוחטין שניהן³⁶ ביום אחד, ואם שחט - אינו לוקה; שהדבר ספק³⁷ אם נוהג בזכרים או אינו נוהג.

טז. והמוכר את האם לחתן, והפת לפלה - צריך
להודיען; שודאי ביום אחד שוחטין. וכן כל פיוצא
בזה.

יז. יום אחד האמור באותו ואת בנו - היום הולך
אחר הלילה⁵³. כיצד? הרי ששחט ראשון בתחלת
ליל רביעי - לא ישחוט השני עד תחלת ליל
חמישי⁵⁴. וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי
קדם בין השמשות - שחט השני בתחלת ליל
חמישי⁵⁵. שחט ראשון בין השמשות⁵⁶ של ליל
חמישי - לא ישחוט השני עד ליל ששי⁵⁷; ואם
שחט ביום חמישי - אינו לוקה⁵⁸.

(53) פירוש: אחר הלילה שלפניו, ולמדים זה ממעשה
בראשית שנאמר בו יום אחד כמו באותו ואת בנו ושם היום
הולך אחר הלילה. (54) שכל יום רביעי נמשך אחר הלילה
שלפניו ונקרא יום אחד. (55) שהוא כבר יום אחד.
(56) ספק יום ספק לילה. (57) שמה בין השמשות של סוף
רביעי היה תחילת ליל חמישי. (58) מספק.

שבועות, משום שלמי חגיגה ועולת ראייה. ותוספות שם
כתבו הטעם "דבעצרת הכל מודים דבעינן לכס", ומרבים
בסעודה, פירוש: הכל מודים שבחג השבועות מחוייבים
לאכול ולשתות לענג גם את הגוף ("לכס" ממש) ואין
לסמוך רק על הנאת הנפש על ידי תורה ותפילה. [נראה
שבעלי התוספות לא קיבלו את פירושו של רש"י, מפני
שעולת ראייה ושלמי חגיגה מקריבים בכל המועדות וגם
בחג הסוכות ולמה אינו צריך להודיע בערב חג הסוכות.
אמנם יש להם (לעולת ראייה ושלמי חגיגה) תשלומים כל
שבעה, אבל מצוה להקריב בראשון. רבינו כתב בהלכות
חגיגה שהמאחר הרי זה מגונה, ובעולת ראייה דעתו שעבר
על עשה ולא תעשה. (52) מפני שהוא תחילת השנה
מרבים בסעודה משום סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו
לסימן יפה.

טו. במה דברים אמורים? כשראה זה שלקח
באחרונה נחפז לקנות, והיה בסוף היום, שחזקתו
שהוא שוחט עתה; אבל אם היה רוח ביום - אינו
צריך להודיעו, שמה לא ישחוט אלא למחר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ז אייר-ד' סיון ה'תשפ"א

קמא ובריש (בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפורות
במקומות רבים בתלמוד.

יום שלישי כ"ט אייר ה'תשפ"א מצות עשה רמו.

המצוה הרמ"ו — הצווי שצטוינו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר
יאמר כ"י-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המקלטה (פרשת
משפטים שם): "כ"י-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין גני
אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
והתקשה. וכבר נתבאר ממשפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)
קמא ובריש (בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפורות
במקומות רבים בתלמוד.

יום רביעי א' סיון ה'תשפ"א מצות עשה רמו.

המצוה הרמ"ו — הצווי שצטוינו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר

יום ראשון כ"ז אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רמו.

המצוה הרמ"ו — הצווי שצטוינו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר
יאמר כ"י-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המקלטה (פרשת
משפטים שם): "כ"י-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין גני
אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
והתקשה. וכבר נתבאר ממשפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)
קמא ובריש (בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפורות
במקומות רבים בתלמוד.

יום שני כ"ח אייר ה'תשפ"א

מצות עשה רמו.

המצוה הרמ"ו — הצווי שצטוינו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר
יאמר כ"י-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המקלטה (פרשת
משפטים שם): "כ"י-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין גני
אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
והתקשה. וכבר נתבאר ממשפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)

קמא ובריש (בבא) מצינא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפרשות
במקומות רבים בתלמוד.

יום שישי ג' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רמו. רמח.

המצוה הרמ"ו נדפסה בשיעור הקודם.

המצוה הרמ"ח — הצווי שצונונו בדיני נחלות,
והוא אמרו יתעלה: "איש פי-ימות וכן אין לו [וגו']"
(במדבר כו, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הנכור
יורש פי שנים, כי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[בבא] בתרא.
(כאן מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום ש"ק ד' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רמח.

המצוה הרמ"ח נדפסה בשיעור הקודם.

יאמר כי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת
משפטים שם): "כי-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני
אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
והקפשה. וכבר נתבאר משפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)
קמא ובריש (בבא) מצינא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפרשות
במקומות רבים בתלמוד.

יום חמישי ב' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רמו.

המצוה הרמ"ו — הצווי שצונונו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר
יאמר כי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת
משפטים שם): "כי-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני
אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
והקפשה. וכבר נתבאר משפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

הרי הוא תירא ורף הלכב, שמפחד שיענש על עבירה זו.
ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, "והיה ככלות
השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות — גיבורים הממונים
לכך בראש העם", ובעקבו של עם — וכן מעמידים מאחורי העם.
ומבארת המשנה, מעמידו וקפין — גיבורים, לפניכם, שאם יפול
אחד מהלוחמים וקפדו, ואתריים מאחוריהם, וכשילין — וחיצים
של פרץ בידיו, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הרשות
בידו של חוקק לקפח את שוקיו — לטעות רגליו.

בצפיפות שלא יפידום האויבים, ולראות חרב שלופה.
רבי יוסי הגלילי אומר, תירא ורף הלכב אינו מפחד המלחמה,
אלא זהו המתיירא מן העבירות שבידו שמא יענש עליהם
במלחמה. ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע
כרם ונשא אשה שיחזור בנללן, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני
שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.
רבי יוסי אומר שהירא ורף הלכב הוא אלמנה לבנה גדול — כח
גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הידוע או ממזרת
ונתניה לישראל או בת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבזקניך, גמר בגזרה שוה זקני' וזקני'
מ'זקני העדה' האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מה
זקני' האמור להלן בפר העלם דבר, הם מיוחדין שבעדה, כפי
שנאמר זקני העדה, אה באן במדידת עגלה ערופה צריך שיהיו
מיוחדין שבעדה שהם מסנהדרין גדולה, ומשופטי' למד שצריך
עוד שנים. מקשה הגמרא, אי גמר רבי יהודה גזרה שוה מפר העלם
דבר, לנמרה לבולה מילתא מהתם — נלמד בגזרה שוה זו את כל
דין הדיינים, וגם שצריך חמישה, ואם כך, זקני' ושופטי' שכתבה
תורה בעגלה ערופה למה לי לכתבם כלל.
חזרת בה הגמרא, אלא לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של זקני
זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה
שמרבה עוד שני דיינים אינו משופטי' כפי שסברנו, שהרי הוא
נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי' של זקני' ושופטי' באה למנינא
להביא עוד שנים, ורבי שמעון שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כי

דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה
הגמרא, מ'זקני' וזקני' נפקא — ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב
זקני', וכתבה זקני', הרי כ'ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיוחדין
שבזקניך.
אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיוחדין משופטי', ולא מן
הכ'ף של זקני', ולכך אינו דורש משופטי' להצריך עוד שני
דיינים, סבר שכן הכ'ף של זקני' לבדה עדיין אין ללמוד דין
מיוחדין, כי אי כתב רחמנא זקני' ללא הכ'ף, הוה אמינא
שלמדידת העיר כשרים אפילו זקני' השוק שאינם מסנהדרין, כתב
רחמנא זקני' עם כ'ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, ואי כתב
רחמנא זקני' ולא היה נכתב גם ושופטי', הוה אמינא שלמדידת
העיר כשרים אפילו סנהדרין קטנה שיש בכל עיר ועיר, כתב
רחמנא גם ושופטי' למיוחדין ששופטי' — שצריך לכך דיינים
מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מזקני זקני' צריך ללמוד
מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין שבזקניך, משיבה

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לצרכיהם ולמחסורם, וכל מערימיהם - כל מי שלא היו לו בגדים
ללבוש, הלבישו אותו מן השלל מן המלחמה, וילבישו גם
מבגדיהם שלהם, וינעילום - נתנו להם מנעלים, ויאבילום וישקום
ויסבום בשמן, וינעילום - הנהיגו ונשאו בחמורים לכל בושל - את
החלשים שלא יכלו ללכת, ויביאום אל יריחו שהיתה נקראת עיר
התמרים, אצל אחיהם בני יהודה, וישבו שומרון וגו', הרי
שאינם בני ישראל מרחמים ונוהגים בחמלה באחיהם שבויי
המלחמה.
אבל אתם, על אויביכם' הגויים אתם הולכים למלחמה, שאם
תנוצחו על ידיהם ותפלו בדם בשבי, אין מרחמין עליכם אלא
ינהגו בכם באכזריות מרובה, לפיכך אתם מזהירים, אל ירח לבבכם
אל תיראו ואל תחפזו וגו' ממאורעות המלחמה.
ומפרטת המשנה את ארבעת האזהרות שהשמיעו ללוחמים, אל ירח
לבבכם' - שלא ישבר לבבכם מפני צהלת - צעקת הסוסים שהם
עושים כדי להפחידם ולהטיל מורכ בלבבכם, וצחצוח - השחות
החריבות וכלי המלחמה. אל תיראו' - אל יפול מורכ ופחד
בלבבכם, מפני הנפת תריסין - הקשת מגנייהם, ושפעת הקלגסין
- ריבוי חילות המלחמה. אל תחפזו' - אל תמהרו להימלט מקול
תקיעת הקרנות שהם תוקעים בהם כדי להפחידם. אל תערצו' -
אל תפחדו ותשברו, מפני קול הצווחות אשר הם משמיעים כדי
להפחידם.
ועליכם לזכור כי ה' אלהיכם תהולך עמכם, ואל תבטחו
בגבורתכם כמו הגויים, שהם באין ובטוחים בנצחונם של בשר ודם,
ואתם באים ובטוחים בנצחונם ובכוחו של מקום, ועליכם להשיב
ליבכם אליו ולבטוח בשיעונו. שהרי הפלשתיים אשר נלחמו
בישראל, בואו בטוחים היו בנצחונם ובכוחו של גלית הפלישתי,
ומה היה סופו, לסוף נפל בחרב על ידי דוד, ונפלו עמו רבים
מבני עמו, בידי יהודה וישראל, וכן מציעו בפני עמון אשר באו
ובטחו בנצחונם של שופך שר צבאו של הדרעור מלך ארם, מה היה
סופו של שופך, לסוף נפל בחרב בידי דוד וחילוניו, ונפלו עמו
רבים מבני עמו. ואתם בני ישראל, אי אתם בן - אין הנהגתכם
ומחשבתכם כהגויים, כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם
וגו' זה מהנה הארץ - מחנה ישראל, שנושאים עינים הארון
ששברי לחות מונחים בתוכו, והוא מסייע להם במלחמתם והם
נוצחים.
גמרא. שנינו במשנה, 'דבר אל העם' בלשון הקודש. מבררת הגמרא
מאי קאמר, כיצד נדרש מהפסוק שהכהן חייב לדבר בלשון הקודש,
מבאת הגמרא הכי קאמר, שנאמר בפרשת משוח מלחמה 'ודבר/
ולחלן במעמד הר סיני הוא אומר, 'משח ידבר והאלהים יענינו
בקול', ודורשים 'דיבור דיבור' גזירה שוה, מה לחלן במעמד הר
סיני, אמר משה את דבריו בלשון הקודש, שהרי עשרת הדברות
נאמרו בלשון הקודש, אף כאן המשוח מלחמה מדבר בלשון
הקודש.
במשנה מבואר, שדווקא משוח המלחמה אומר את דברי החיוק
לעם, מביאה הגמרא את המקור לכך. הגו רבנן, 'ינש הכהן וידבר
אל העם', מבררת הגמרא, יכול - שמא כל כהן שרצה יוכל לדבר
את דברי החיוק לעם, תלמוד לומר בהמשך הפרשה 'ודברו
השומרים' - שהשומרים מדברים לעם דברי חיוק נוספים מלבד
הכהן ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שמה השומרים במקומו
שמונו לתפקיד זה, אף כהן במקומו - שהתמנה לכך, ולא כל כהן
שירצה. שואלת הגמרא, ואימא כהן גדול, שהרי הוא ממונה
לכהונה גדולה. ומתרת, שהכהן צריך להיות דומיא דשומרי, מה
שומרי מהותו שיש שופט המקומו על גביו והוא מורה לו לרדות
את הצריך לכך, אף כהן צריך להיות שיש מקומו על גביו, והוא
הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא. הרי
כהן גדול נמי, האימא מקל שהוא ממונה על גביו. ומתרת,

המשך בעמוד רלא

"והיה הוא בשער בנימן, ושם בעל פקידות - ממונה שלא יצאו
מזהיר אל הכשדים, ושמו יראיה בן שלמיה בן חנניה נביא
השקר, ויתפש את ירמיה הנביא לאמר אל הכשדים אתה נופל
להיות עמדם, ויאמר (לו) ירמיהו שקר אתה דובר, איני נופל אל
(על) הכשדים וגו'. וכתוב 'ויתפש יראיה בירמיהו ויביאהו אל
השירים, ויקצפו השירים על ירמיהו, והכו אותו ונתנו אותו בית
האסור בית יהונתן הסופר, כי אותו עשו לבית הכלא', הרי שירמיהו
נפל בידי נבדו של חנניה נביא השקר, שהחניף לו.
ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה - שאינם מוכיחים זה את
זה, מאוסה בגדה, שנאמר 'כי עדת חנה גלמוד', וגלמוד' הוא
מלשון גדה, שכן בפרכי חם קורין לגדה 'גלמודה'. מבררת הגמרא,
מאי פירוש 'גלמודה', ומדוע נדה נקראת כן. ומבארת, שגלמודה'
היא מלשון גמולה דא מפעלה - מובדלת זו מבעלה. ואמר רבי
אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה, דבר זה נלמד בגזירה
שוה מהתיבה 'גלמוד', וכתוב 'הא קא לגבי גלות' ואמרת לבבך מי ילד לי את
חנה גלמוד', וכתוב 'החם לגבי גלות' ואמרת לבבך מי ילד לי את
אלה, ואני שכולה וגלמודה גולה וסורה וגו'.
אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע ביות של רשעים אין מקבלות פני
שכינה, בת ליצים וכת חניפים, וכת שקרים וכת מספרי לשון הרע.
והמקור לכך שבת ליצים אינה מקבלת פני שכינה, דכתיב שהקדוש
ברוך הוא 'משך ידו מלחיות את לוציצים'. והמקור לבת חניפים
שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב 'כי לא לפני חנה יבוא'. והמקור
לבת שקרים שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב שאמר הקדוש ברוך
הוא 'דובר שקרים לא יבין לנגד עיני'. והמקור לבת מספרי לשון
הרע שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב 'כי לא אל חפץ רשע אתה,
לא יגורד רע' ופירוש הפסוק הוא, לא חפץ רשע אתה משום שצדיק
אתה ה', לכן לא יגור בקמנוך - עמך רע, ופרשה זו מדברת בבבלי
לשון הרע, כפי שכתוב בהמשך 'כי אין בפיהו נכונה' וכו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
שלפנינו, עוסקת בדבר הכהן משוח המלחמה לעורכי המלחמה,
בעת צאתם מנבול הארץ. כמו שנאמר 'והיה קרובכם אל המלחמה
ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על אויביכם אל ירח לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם עם
אויביכם להושיע אתכם'. והמשנה תבאר את הפסוקים.
משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משוח מלחמה, שעליו לצוות את
העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי החיוק אל
העם הלוחמים, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר, 'והיה
בקרובכם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ינש הכהן'
לומר את דבריו. ומבארת המשנה, 'הכהן' זה כהן משוח מלחמה
אשר נמשח במיחוד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק 'ודבר אל
העם', זה דווקא בלשון הקודש.
'ואמר אליהם שמע ישראל וגו' אתם קרבים היום למלחמה על
אויביכם' מבארת המשנה, על אויביכם' הגויים ולא על אחיכם
היהודים. שמלחמה זו אינה לא כמלחמת שבט יהודה על שבט
שמעון הסמוך לו בגבול, ולא כמלחמת שבט שמעון על שבט
בנימין הסמוך לו בגבול, שאם תפלו בדם של אחיכם, ירחמו
עליכם. ובמה שנאמר במלחמת פקח בן רמליהו מלך ישראל עם
אחז מלך יהודה, 'ויקומו האנשים מבני אפרים אשר נקבו בשמות
קודם לכן, ויחיוקו בשכיבה בשבו במלחמתם עימהם, לדאוג

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

תוספות

רש"י

ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלק נחלה שנפלה לו, ותפסו יריאיה ואמרו לו אל הכשדים אתה נופל, נמולה. בדולה. כמו ויגמול ונחליתו כל: משך ירו. הקשה מהיות את לוצצים: לא יגורף רע. לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בהוא פרשתא כי אין בפיהו נבונה וגו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

1 ויהי הוא בשער בנימין ושם בעל פקדת ושמו ירמיה
2 בן שלמיה בן חנניה ויתפש את ירמיה הנביא לאמר
3 אל הכשדים אתה נפל. ויאמר ירמיה שקר אינני נפל
4 אל הכשדים, וכתיב: ויתפש ירמיה ויבאחו אל
5 השורים. ואמר ר' אלעזר: כל עדה שיש בה חנופה
6 מאוסה בנדה, שנאמר: כי עדרת חנה גלמוד, שכן
7 בכרבי הם קורין לנדה "גלמודה". מאי "גלמודה"?
8 גמולה מבעלה. ואמר ר' אלעזר: כל עדה שיש בה
9 חנופה לסוף גולה, כתיב הכא "כי עדרת חנה גלמוד",
10 וכתיב התם "ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני
11 שכולה וגלמודה גלה וסודה". אמר ר' ירמיה בר אבא:
12 ארבע ביותות אין מקבלות פני שכניה: פת ליצים, וכת
13 חניפים, וכת שקרים וכת מספרי לשון הרע. פת ליצים,
14 דכתיב: "משך ירו את ליצים". פת חניפים, דכתיב:
15 "כי לא לפניו חנה יבוא". פת שקרים, דכתיב: "דבר
16 שקרים לא יכון לגנר עיני". פת מספרי לשון הרע,
17 דכתיב: "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע" צדיק
18 אתה ה' לא יגור במגורד, רע:

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה, בשעה שמדבר אל העם, בלשון
הקודש היה מדבר, שנאמר: ויהיה

בקרבתם אל המלחמה ונגש הכהן. זה כהן משוח מלחמה וידבר אל העם בלשון הקודש.
ו"אמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם" ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון
על בנימין. שאם תפלו בידם ורחמו עליכם, כמה שנאמר ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות
ויהיו בלשונם וכל מערמייהם הלבישו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלום וישקום ויסכום
ויהללום בחמרים לכל פושל וביאום ורחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שמרון וגו'. על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם
אין מרחמין עליכם. אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו, אל ירד לבבכם מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, אל תיראו מפני
הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו מקול קרנות, אל תערצו מפני קול צווחות, כי ה' אליהם החלץ עמכם הם באין
בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום. פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו.
בני עמון באו בנצחונם של שובד, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן, כי ה' אליהם החלץ עמכם להלחם
לכם זה מחנה הארון. גמ' מאי קאמר? הכי קאמר? שנאמר וידבר, ולהלן אומר: משה ידבר והאלהים יענו בקול מה להלן בלשון
הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: ונגש הכהן וידבר אל העם יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר וידברו השמרים, מה
שומרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשומר, מה שומר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו.
כהן גדול נמי, האימא מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתינא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן
ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: ואמר אלהם שמע ישראל: מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר' יוחנן
משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שהרית וערבית, אי אתם נמסרין
בידם: אל ירד לבבכם אל תיראו כו'. תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בספר ואחת במלחמה. בספר, מה הוא אומר?

מאה

שמעון

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד
בדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בבורים כיצד משוח דהתם סליק
מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם
פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כול ויש לומר דהתם
הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיידי בפרשת
המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא
שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטררי
מיליה ופסיק ושרי ליה ואת' וליתיא לעיל פרשת
משוח מלחמה כדתיא פרשת עגלה ערופה יש
לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה
שהרי לא תננה משום מצות קריאה אלא משום
התראה: הכי קאמר שנאמר ודבר. ירושלמי
למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת
בם והיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה
אמירה הרי פרשת ודבר מעשר הרי כתיב בה
אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי
נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו
הכהנים בני לוי מה נגשה שנה? להלן בלשון
קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא
דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר
לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא
נאמר כאן נגשה ונאמר להלן נגשה ונגש משה
אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון
הקודש מסתברא דלא ופקדו שרי צבאות בראש
העם ואחרי כן ונגש הכהן ודבר אל העם בתר
דמתקן לדון הוא משמע לון:

סגן לאו ממונה הוא. ואם תאמר דא אמרין
בסנהדרין פרק כהן גדול (דף טז) כשהוא
מנחם אחרים כל העם עוברין זה אחר זה
והממונה ממצעו ותניא כשהוא עומד בשורה
לנחם את האחרים סגן ומשוח מלחמה עומד
בימינו ואמר רב פפא ש"מ מהא מתניתין תלת
שמע מינה היינו סגן היינו ממונה יש לומר דאי
ממונה היה לדברים שמעוהו אחיו הכהנים כדתנן
(וימא דף כח). אמר להם הממונה אבל מן התורה
אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו הכהנים
ואינו אלא כעין מינוי אמרכל וגזבר שגידולו
אחיו הכהנים:

1 משוח מלחמה. בזה שנתרבה לכה,
2 שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא
3 פריך מאי קאמר: ויקמו האנשים. כתיב גבי פקח
4 בן רמליהו שנלחם עם אהו בדברי הקמים, ששבו
5 מבני יהודה הרבה ושם היה נביא עורר שמו
6 והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על
7 בני יהודה נתנם בידכם והביטם בהם לאין
8 מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם
9 לעבדים, שמעוני והשיבו את השביה וגו': לכל
10 בישל. כל הבושלים שבהם שאינו יכולין ללך
11 ברגליהם: צהלת סוסים. ענה סוסיים קרי צהלת
12 בלשון תמקרא: קלגסין. חילות הגפת תריסין.
13 מגיפין וסוגרין ומדקדקין התריסין זה סמוך לזה
14 כדי שיקשו זה על זה. והקול נשמע בקול המון
15 לאים על שבנגדם: שובד. שר צבא ודרעור:
16 גמ'. מאי קאמר. היכי לית לשון הקדש מתקא:
17 דומיא דשומר. תירוצא היא. השופט ממנה על
18 השופט, ששומר עשוי לנגוש את מי שיצאה
19 השופט לכוף: ואימא סגן. מדבר דברים הללו
20 דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביו: למה סגן
21 ממונה. לאיזה דבר הוא ממנה ומוכן? שאם אירע
22 בו. אכל בעוד שלא ארע פסול בכהן גדול אין
23 לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל.
24 לקח מתחיל בלשון זה: פעמים מדבר עמכם,
25 אחת בספר. כשיצאו מארצם:
26 שמעו

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רש"י

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אגמרא חייבין אשם תלוי את ש"מ (והאשה) מתעברת וחתרת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהעירו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא פליגי עד שלא נסדורה חזרע האשה מתעברת

משני בני אדם כאחת משנסרד חזרע אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא כפי' רש"י שפירש וחד נאנאי שאמד מן אביו ופי' הערוך נאנאי ככל שבאו עליה מאה אנשים וכל אחד וכן מפורש בירקא רבה ובאגדה דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה ערפה מחמתה נתעברו בה גייס של מאה בני אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם הדנה איש הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי וגו' ותו הוה ותיצב ארבעים יום אמר רבי ברכיה בר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שפירשה ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום: **מפני** שהשם וכל בניו מונחים בארון. תוספתא (פ"ז ע"ש) כי ה' אלהיהם החולץ עמכם זה השם הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו' למלמד שהיה פתח משוח מלחמה וכלי הקודש זה הארון ויש אומרים אלו בניו כהונה שגא' ובגדי הקודש אשר לאהרן ורבי יהודה בן לקיש אומר ב' ארונות היו עמדה זה שיוצא עמקן למלחמה היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מחר ה' וגו' זה שהיה עמקן היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות וגו' ובירושלמי אמר' ארון אחד היה:

מאלו התום' לא מצאתי יותר

שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו. במלחמה, מה הוא אומר "אל ידך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצזו", כנגד ארבעה דברים שאומות העולם עושין: מגיפין, ומריעין, צוחין, ורומסין: פלשתים באו בנצחונם של גלית כו', גלית, אמר ר' יוחנן: שעמד בגלילי פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ברו לכם איש ויירד אלי", ואין "איש" אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ה' איש מלחמה". אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מפילו על יד בן איש, שנאמר: "ידוד בן איש אפרתי הנה". אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע, אחד "ברו לכם איש ויירד אלי", ואידך "אם יוכל להלחם אתי והכני". ואידך, דקאמר ליה לידוד: "הכלב אנכי כי אתה בא אלי במלקות". ידוד גמי אמר ליה "אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון"? הדר אמר ליה "ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת". ויגש הפלשתי השכם והערב" אמר ר' יוחנן: כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית. ויתיצב ארבעים יום" אמר ר' יוחנן: כנגד ארבעים יום שנתנה בהן תורה. ויצא איש הבנים ממחנות פלשתים". מאי "בינים"? אמר רב: שמכונה מכל מום. ושמואל אמר: בינוני שבאחיו. דבי ר' שילא אמר שהוא עשוי כבנין.

ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. "גלית שמו מנת" תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. כתיב "הרפה" אמו בנת. כתיב "מערות", וקרינו "מערכות". תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. כתיב "הרפה" וכתיב "ערפה", רב ושמואל, חד אמר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהכל עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהכל דשין אותה כהרפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש המסך על פני הבאר ותשטח עליו הרפות". ואי בעית אימא מהבא, "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הרפות בעלי". את ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מאי ניהו? אמר רב חסדא: סף ומודון גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני הדבוקה. דר' רבא: בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולו ותבכינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינו "עץ חניתו", אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודעי שבחיה דידוד "בני עמון באו בנצחונם של שובד כו'". כתיב "שובד" וכתיב "שופד", רב ושמואל, חד אמר: "שופד" שמו, ולמה נקרא שמו "שובד" שעשו שובד, וחד אמר: "שובד" שמו, ולמה נקרא שמו "שופד" שכל הרואה אותו, נשפד לפניו בקיתו. "אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים" רב ושמואל, ואמרי לה ר' אמי ור' אסי, חד אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמו תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד אמר: בשעה שעושין צורביון עושין אשפות אשפות של זבל, ושמו תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים". אמר רב מרי: שמע מיה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למא נפקא מיה? ליטרח בנפשיה. ויאהנה בלב איש וישחנה" ר' אמי ור' אסי, חד אמר: ישחנה מידעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו'". וכל דף למח? מפני שהשם וכל בינוני מונח

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, וחזרו הראייתו לחזור, כגון כנה בית ונעט כרם וארש אשה וקרא ורד הכלב. ואע"ג דכתיב בהן ודברו השקטים, לקמן אמרינן דכחו קאמר להו, אלא שהשקטים משמיעין דבריו לעם: אל ידך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצזו. ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובר בוכבים היו עושין לאדם: מגיפין בחרסין ומריעין בקרנות וצוחין בקולם ורומסין בצחלת סוסייה ודחוקתם, אבל צחצוח חרבות ושפעת קלגסים הן עקר המלחמה ואין לאדם: בגליו פנים. בהצפה. כרי. בחרה. לכדו פיו. אמר פיו את בשלוחו: ויירד אלי. משמע עלי, שהוא יגבר, ויהיה ליה למימר וילחם אתי: ואידך והכני. ואע"ג דקדור אמר ואם אני אוכל לך ויהייתו, מכל מקום פתיתו פיו לרעתו והותו: דוד הדר קאמר ליה ואני בא. ואין זו פתיתו פה לרעה, דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר שאין בו ממש, ואני בא למשול בך בשם שהצחנות שלו: כנגד ארבעים יום. שאחריה תורה להתקבל נתן לו כח להתיצב: מכל מום. מתקן ומנקח מכל מום של בערה: שבאחיו. ארבעה (אחיס) היו לו בדרלקמן: בר מאה פנים וחד נאנאי. בן התעברת, שבאו הרבה אנשים על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחד, נמצא האחד אביו וכלן ממאפים: נאנאי. וזה אב בלשון פרסי: פאפי. פרסטר, ולשון איש הבינים שיקצא מבין אנשים הרבה: כתיב מערות ממערות פלשתים: כתיב ערפה. שם האחת ערפה (זה לו), וכתיב הרפה אשר בילדי הרפה והיא ערפה בדאמר' לקמן שנגזר עליה שפלו בניה בחרב ביד בני רות שדבקה בשכניה עורפין אותה. הפקידה עצמה בבניה פנים כנגד ערף: כהרפות. חסין בתושיין. סף וידון ונלית וישפי. כלם בספר שמואל ו' כ"א: בני הנשוקה. שנשקה לחמותה להפיר מעמה. שלא נתקדשה והבכיה עוד. פעם שניה: דלעיל מניה כתיב ותשאנה קולו ותבכינה: ארבע דקות שתי בכיות משתי עצמים: חץ, לשון חצי. הדורעך הכתוב שלא ספר בחצי גבורתו: לאודעי שכתב דודו, שנלקח עם גבור מלחמה: כתיב שופד. בספר שמואל ו' י"ו וכתיב שופד בדברי הימים ו' יט: ואשפתו כקבר פתוח. בחילות של נבוכדנצר כתיב, ואידך דנקט פלוגתא דרב ושמואל בדרשות דקראי נקט לה: פנין שאומנים. אבל אינם גבורים: של זבל. מחמת שאוכלין הרבה בגבורה: שפע מנה. מדאמר שמואל חולי מעיים הם: ליטרח בנפשיה. לבקש לו רפואות טרם יכבד חליו עליה: דאנה כלב איש ישחנה. ישחנה מידעתו. ישחנה לאחרים: וכל דף למח. אמר לקם. ומה היא הנסקה הוה שחשיתו בן ה' אלהיהם עמכם, ומה היא ולא אמר כי ה' אלהיהם עמכם, ומה היא הליקה זו דמשמע חולץ מקום: שהשם וכל בניו עורפין באין. ויוצא עמדם במלחמה: ששפט

וחד אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמו תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד אמר: בשעה שעושין צורביון עושין אשפות אשפות של זבל, ושמו תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים". אמר רב מרי: שמע מיה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למא נפקא מיה? ליטרח בנפשיה. ויאהנה בלב איש וישחנה" ר' אמי ור' אסי, חד אמר: ישחנה מידעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו'". וכל דף למח? מפני שהשם וכל בינוני מונח

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפסוק נאמר 'וְגִלִּיתָ שְׁמוֹ מִנֶּת', תני רב יוסף, ממה שלא נאמר
 גלית הגית' אלא 'מגת', בא לרמוז שהכל דשין בביאתם את אמו
 כגת - כדשת הענינים בגת. בתיב על גלית, שהיה ממעשרות
 פלישתים, וקרינו - והקרי של תיבה זו היא ממעשרות פלישתים,
 ומבאר הגמרא תני רב יוסף שנטק הפסוק תיבת 'מערות' כדי
 לרמוז, שהכל הערו כאמו - באו על אמו קודם שנולד.
 כמו כן, בתיבת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום
 אחד בתיב ששמה היה 'הרפה', ובתיב במקום אחר, ששמה היה
 'ערפה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב ושמואל, חד אמר 'הרפה' שמה
 האמיתי, ולמה נקרא במגילת רות שמה 'ערפה' לרמוז שהכל
 עורפין אותה מאחריה - שהפקירה את עצמה לזנות בדרך הבחנה,
 פנים כנגד עורף. וחד אמר, 'ערפה' שמה האמיתי, ולמה נקרא
 שמה בנביא שמואל 'הרפה' לרמוז שהפקירה עצמה לזנות, כך
 שהכל דשין אותה בביאתן בתיריפות - חטים כתושים, שנכתשו על
 ידי דשה מרובה.
 ומביאה הגמרא ראיא לכך שחטים כתושים מכונים 'הרפות', וכן
 הוא אומר על האשה אשר הסתירה את יוהנתן ואחיעזר, 'ותקח
 האשה ותפרוש את המסך - הילוך על פני הכסא שבו הסתתרו
 ותשטח עליו על המסך שפרשה הרפות' - חטים כתושים, שדרך
 לשטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הרפות' הן חטים כתושים, כי אותם
 רגילים לפרוש לייבוש. ואי בעית אימא מהכא, שנאמר במשלי,
 שאף 'אם תכתוש' - תטחן עד דק את האויל - השוטה במכתש
 כדי להסיר את שטותו ממנו, ותכתוש אותו בתיב - יחד עם הרפות
 החטים הכתושים בעלי - במכתש, לא יסור מאיוולתו. ומכאן,
 ש'הרפות' הן חטים כתושים, שאת אלו דרך לכתוש במכתש.
 הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה ביד דוד
 ועבדיו. 'ואת ארבעת הגיבורים האלה וילוו - נולדו להרפה אם
 גלית בנת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו' מבאר הגמרא מאי ניהו
 אלה שנולדו לה, אמר רב חסדא, ששמותיהם הם סף, ומוזן,
 גלית, וישבי בנזב, הנזכרים באותו פרק. נאמר בפסוק לדלעל, ויפלו
 ביד דוד וביד עבדיו, מבאר הגמרא, הסיבה שנפלו ביד דוד היא
 דכתיב 'ותשק ערפה לחמותה, ולא דבקה בה, ויות דבקה בה',
 אמר רבי יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא, יבואו בני הנשוקה -
 שהיא ערפה ויפלו ביד בני רות הדבוקה בנעמי. דרש רבא על בני
 ערפה הגיבורים, שבשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על
 חמותה בעת שנפרדו, וכתה ערפה ויצאו ממנה ארבעה בנים
 אשר נולדו בישראל. ודבר זה נלמד ממה שצאמר בעת הפרידה
 מנעמי 'ותשאנה קולן ותבכינה עוד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על
 מה שהזכיר כבר באותו פרק שבכו קודם, ושתי בכיות משתי עינים,
 הן ארבע דמעות, ובזכות זה זכתה לארבעה בנים גיבורים.
 בתיב על חניתו של גלית את הלשון 'חין חניתו' שהוא לשון מחצה,
 וקרינו - ואילו הקרי הוא 'עין חניתו' שזה הוא לשון עץ, שממנו
 עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אמר רבי אלעזר, שהלשון
 חצי' בא לרמוז, שעדיין התיאור של גבורת גלית לא הניענו - אינו
 ממצה לחצי שבה - אפילו את חצי שבח גבורתו של אותו רשע.
 ומכאן - ממה שהנביא לא פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו
 למדים, שאסור לספר בשבחן של רשעים ולפיכך תיאר רק את
 מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אם כן, ולא לפתח ביה כלל - מדוע
 תיאר הנביא את מקצת שבוו הרי יש איסור בדבר. מתרצת הגמרא,
 שמטרת המקרא הייתה לאודועי שבחיה דדוד שלחם עם גלית
 ונצחו, למרות גבורתו העצומה.
 שנינו במשנה, וכך מצינו בבגין עמון אשר באו ובטחו בנצחונם של
 שופך בו. מבאר הגמרא את שמו וגבורתו של שופך, והשניים
 שמצינו בתיבתו. בתיב בספר שמואל ששמו היה 'שופך', ובתיב
 בדברי הימים ששמו 'שופך', ובביאור דבר זה נחלקו רב ושמואל,

שמעון דברי מערכי המלחמה - את כללי המלחמה, מי ראוי
 להישאר במלחמה, ומי עליו לחזור. וחקרו לביתם כל הראויים
 לחזור, שהם הבונה בית והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורח הללב.
 ממשכנה הבריתא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן, במלחמה
 - בתחילתה של המלחמה, מה הוא אומר אל ידך לבבכם - אל
 ישבר לבבכם מפחד המלחמה, אל תיראו' במחשבתכם ובליבכם
 מאימת המלחמה, ואל תחשו' - אל תמהרו להימלט, ואל תערצו'
 - אל תישברו את מהלך המלחמה. ומבאר הבריתא, שהכהן
 מזהירם בארבע אזהרות אלו, כנגד ארבעה דברים - פעולות
 מיוחדות שעוברים בלבבם הנלחמים בכך עושים על מנת להטיל
 מורכ בלבבכם. ואלו הדברים, מגיפין - מקישים בתריסים, ופרעין
 - תוקעים בקרנות וצווחין בקולם על מנת להפחיד, ורומקין בצחלת
 סוסיהם ובדחרתם להשמיע קול גדול.
 שנינו במשנה, פלשתיים באו בנצחונם של גלית בו. מבאר
 הגמרא, מי הוא גלית, כיצד נכלם בישראל ומה היה סופו. מבאר
 הגמרא מדוע נקרא גלית, אמר רבי יוחנן, מפני שעמד בגילוי פנים
 - בעזות פנים לפני הקדוש ברוך הוא וכביכול לחם בו. שנאמר
 שאמר גלית לישראל 'ברו - בחרו לכם איש ויד אל' להילחם בי.
 ומבאר הגמרא, ואין 'איש' אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר
 בשירת דים, 'ה' איש מלחמה'. וכתשובה לדבריו אמר הקדוש
 ברוך הוא על גלית, הריני מפילו ודורג על יד בן איש - דוד
 שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שנאמר 'ידוד בן איש אפרתי הוה'
 - מיושבי בית לחם אשר בארץ אפרת.
 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, בשלשה מקומות - שלוש
 פעמים לבדו פיו לאותו רשע - רמז גלית בדבריו את מפלתו
 העתידית. אחד, במה שאמר לישראל, 'ברו לכם איש ויד אל' -
 וממה שאמר לשון ידוד אל' ולא אמר וילחם אתי, משמע שיגבר
 עלי. ואידך - פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו איש אשר
 תבררו 'אם יוכל להלחם אתי והבני וגו', הרי שתחילה נקט את
 האפשרות שינצח. ואידך, דקאמר ליה גלית לדוד בשעה שבא
 להילחם עימו, 'הכלב אנכי בעיניך כי אתה בא אלי במקלות'
 אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בא אלי', משמע,
 שינצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דוד נמי אמר ליה גלית
 'אתה בא אלי' בקרב ובהנחת ובהדיון, הרי שגם דוד נקט את
 הלשון 'בא אלי', ואם כן אין זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח.
 מתרצת הגמרא, דוד הדר אמר ליה - הוסיף ופירש את דבריו במה
 שאמר 'ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי (ישעיהל) מערכות
 ישראל אשר תפת' ובכוח זה אמצחך. ולפיכך דוד סמך את דבריו
 על כוחו של ה', ואין בדבריו הבעת חולשה.
 נאמר בגלית 'ויגש הפלשתי אל מחנה ישראל השכם והערב',
 מבאר הגמרא, אמר רבי יוחנן, מהו 'השכם והערב' שמטרתו של
 גלית היתה כדי לבטלן לישראל מקריאת שמע שחרית וערבית
 שבזכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'ותיצב
 ארבעים יום' לחרף ולגדף ולבטלם ממצוות. אמר רבי יוחנן,
 שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא כנגד
 ארבעים יום שנתנה בהן תורה שהתאחרה נתינת התורה מעשרת
 הדברות, לפיכך היה לו כח להתיב ארבעים יום.
 נאמר על גלית 'ויצא איש הבינים ממחנות פלשתיים וגו'". מבאר
 הגמרא, מאי בינים - מדוע כונה כך. אמר רב, מפני שמכונה -
 מנוקה מכל מום, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. ושמואל אמר,
 מפני שהיה בינוני - אמצעי שבאחיז - בין ארבעת אחיו. רבי רבי
 שילא אמר, מפני שהוא עשוי בחזק רב כבנין. רבי יוחנן אמר,
 מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבית אחת, ולפיכך היה בר - בן
 מאה פלי - מנאפים, וחדא נאנא - ורק אחד היה אביו האמיתי,
 ואיש הבינים' פירושו, שיצא מן הצד הרבה אנשים.

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כָּל אֵלּוּ וְאֵלּוּ שֶׁהֻחָכְרוּ לֵעֵיל הֵיוּ שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרֵי כְּהֵן מַעֲרָבִי
מִלְחָמָה - אֶת דְּבָרֵי מַעֲרָבִי מִלְחָמָה שֶׁאִמְרָה הַכָּהֵן, וְחֻזְרוּ
מִלְחָמָה, וְכִסְפִּין מִיָּם וּמִזֶּן וּמִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים לְחֵלֶל הַלְוָה.
וְאֵלּוּ שְׁאֵינָן חֻזְרוּ אֶף עַל פִּי שִׁבְנוּ וְנִשְׁאָר וְנִטְעָה. הַבּוֹנֶה בֵּית שְׁעָר
- חֹדֶר שְׁלֹפְנֵי הַבֵּית, אֲבִכְדָּרָה - גִּג בְּלִי מַחֲצוֹת, וּמִרְפֶּסֶת, שְׁאִינָם
רְאוּיִים לְדִירָה. כְּמוֹ כֵּן הַנּוֹמֵץ אֶרְבַּע אֵילָנִי מֵאֵכָל, אוֹ חֲמִשָּׁה
אֵילָנִי כֶּרֶךְ שְׁאִינָם חֲשׂוּבִים כֶּרֶם. וְכֵן הַמְחֻזָּר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ שְׁאִינָה
אִשָּׁה חֲדָשָׁה עֲבוּרָה. אוֹ מְקֻדָּשׁ אִשָּׁה אֲסוּרָה לוֹ, כְּגוֹן אֲלֻמָּה לְכָהֵן
גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה לְכָהֵן הָדוּט, מְמוֹרֶת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת
יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְנִתְיָנָה, בְּכָל אֵלּוּ לֹא הָיָה חֻזָּר.
רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, שֶׁמִּלְכָּד כָּל אֵלּוּ שֶׁהֻחָכְרוּ לֵעֵיל, אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית
חֹדֶשׁ עַל מְבוֹנָה - שֶׁהָרָשׁ אֶת בֵּיתוֹ וּבָנָה בִּשְׁנֵית בִּמְתוֹכָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת
לֹא הָיָה חֻזָּר, הוֹאֵל וְלֹא חִידֵשׁ דָּבָר בְּבִנְיָתוֹ כְּעַתָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמֵר, אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבִינִים בְּשָׁרֹן שְׁאִינָה בֵּר קִימָא כִּיּוֹן שְׁרִיךְ
לְחֻדְשׁוֹ מִיָּד זִמְנָא לֹא הָיָה חֻזָּר עַל בֵּית כּוֹהֵן. וְזוֹ דִּין הַהוּלָכִים
לְמַלְחָמָה וְשִׁבְעִים עַל פִּי דְּבָרֵי הַכָּהֵן.
וְאֵלּוּ שְׁאֵינָן וְזֵין מִמְּקוֹמָן וְאִינָם יוֹצֵאִים אֶת בִּתְיָהֶם כֻּלָּל, וְאֵף לֹא עַד
הַסֶּפֶר. וְהֵם מִי שֶׁבָּנָה בֵּית וְחָכְנוּ וְעִידִין לֹא דָר בּוֹ שָׁנָה, וְכֵן אִם נָטַע
כֶּרֶם וְחָלְלוּ וְעִידִין לֹא תָמָה הַשָּׁנָה הָרַבִּיעִית. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת
אִרְסוֹתָיו אוֹ הַבּוֹנֶה אֶת יִבְמָתוֹ וְעוֹד לֹא עֲבָרָה שָׁנָה. שְׁנָאֵמֵר בְּנוֹשָׂא
אִשָּׁה חֲדָשָׁה, נָקִי וְהָיָה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחֶת וְדוֹרֵשִׁים 'לְבִיתוֹ' וְהָיָה בֵּיתוֹ
- לְלִמֵּד שֶׁמִּמֶּתִין שָׁנָה בְּבִיתוֹ וְאִינָם יוֹצֵאִים. וּמִתֵּיבַת 'הָיָה' וְהָיָה כֶּרֶם -
אֵנוּ לְמַדִּים כֵּן לְגַבִּי נֻטַע כֶּרֶם. וְמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׁמַר אֶת אֲשֶׁתוֹ' וְזוֹ
אֲשֶׁתוֹ - שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מִמֶּתִין שָׁנָה, וְאִשְׁרָיָה לְקַח' לְהַבִּיא אֶת
יִבְמָתוֹ - מְרַבָּה לְדִין זֶה אֵת כּוֹנֵס יִבְמָתוֹ. וְכָל אֵלּוּ אֵין מְסַפְּקִין
(לְהֵם) מִיָּם וּמִזֶּן וְאֵין מִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים, שְׁאִינָם מְחַיִּיבִים כֻּלָּל
בְּצִרְכֵי הַמַּלְחָמָה.
נִמְרָא. תְּנִי רִבְנָן נִאֲמַר בַּפְּסוּק 'וְדָבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית וְגו', מִבְּרֵית הַבְּרִייתָא, יָכוֹל שֶׁמִּדְּבָרִים
הַשּׁוֹטְרִים דְּבָרִים שֶׁל עֲצָמָן שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן, אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן,
שֶׁהֵרֵב בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר לְאַחַר מִכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן 'וְיִסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים וְדָבְרוּ
אֶל הָעָם מִי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב וְגו', הֵרִי מִכֵּן מִשְׁמַע שֶׁרֶךְ דְּבָרִים
אֵלּוּ מִשְׁלַל עֲצָמָן אֲמֹדֵר שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן. הָא מָה אֵינִי מְקַיֵּם 'וְדָבְרוּ
הַשּׁוֹטְרִים' שֶׁנֶּאֱמַר קוֹדֶם לָכֵן, בַּהֲכָרָה שֶׁדְּבָרֵי מִשְׁנֵי מִלְחָמָה
הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא דְּבָרֵי הַשּׁוֹטְרִים, הָא בִּיצֵד, כְּהֵן מְדַבֵּר תַּחֲלִילָה
וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵי לֵעָם.
מִבְּאֵר הַגְּמָרָא כְּמָה בְּרִייתוֹת בּוֹדָה, תְּנִי תְּרָא, כְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר
מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ, כְּהֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ,
שׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ. וְדְּבָרֵי הַבְּרִייתוֹת סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה.
מִבְּאֵר הַגְּמָרָא, אֲמַר אֲבִי, הָא בִּיצֵד מִחֻלָּה דְּבָרֵי הַכָּהֵן וְהַשּׁוֹטְרִים,
מִ'נִּגְשׁ' - מִהֵיכֵן שֶׁנֶּאֱמַר הַלְשׁוֹן 'נִגְשׁ' וְעַד תֵּיבַת 'וְדָבְרוּ', דְּבָרִים
אֵלּוּ הֵיחָא הַכְּהֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ אֶת הַדְּבָרִים לֵעָם. מִ'וִּדְבְּרוּ' עַד
תֵּיבַת 'וְיִסְפּוּ' הֵיחָא הַכְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵיו. וּמִ'וִּסְפּוּ'
וְאִילָךְ עַד סוֹף פֶּרֶשׁה זֶה, הֵיחָא הַשּׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ.
שֵׁנִי בְּמִשְׁנָה מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֹדֶשׁ כו', אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית
הַתֵּבֶן כו', וְאֶחָד הַבּוֹנֶה וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ וכו'. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא אֶת מְקוֹר
הַדְּבָרִים. תְּנִי רִבְנָן נִאֲמַר בְּדָבְרֵי הַכָּהֵן, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית,
דְּנָה הַבְּרִייתָא אֵין לִי לְרִבּוֹת מִפְּסוּק זֶה אֵלָּא 'אֲשֶׁר בָּנָה' מִמֶּשֶׁל, לְקַח
וְיָרֵשׁ וְנִתְיָנָה לוֹ כְּמִתְנָה מִנֵּן שֶׁאֵף הוּא חֻזָּר, תִּלְמִיד לְאִמְרָה 'מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה', תֵּיבַת 'אִישׁ' מִיִּתְרָתָה, שִׁכַּל לְכַתּוֹב 'מִי אֲשֶׁר בָּנָה',
אֵלָּא בֹא לְרִבּוֹת קוֹנָה וְיִוֶּרֶשׁ.
עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא, עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'בֵּיתוֹ, אֵין לִי לְלַמּוֹד
מִפְּסוּק זֶה אֵלָּא בֵּית שְׂרָרִים בּוֹ, מִנֵּן לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵי
הַכְּהֵן וְכֵי הָעֲצִים וְכֵי הָאֲצִרוֹת שֶׁגַם עֲלֵיהֶם חֻזָּר, תִּלְמִיד
לְאִמְרָה 'אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית' וְלֹא כְּתוּב 'אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה', לְדִרּוֹשׁ 'בָּנָה'
מִכָּל מְקוֹם, לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵי הַכְּהֵן וכו'. אִם כֵּן, יָכוֹל שְׁאֵינָן

מוֹנְחִין בְּאֶרֶץ שְׁהִיָּה יוֹצֵא עֵימָהּ מִלְחָמָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
בְּמַלְחָמָה מִדִּין 'וְיִשְׁלַח אוֹתָם מִשָּׁה אֶלֶף לְמִטָּה לְצִבְאָה, אוֹתָם וְאֵת
פִּינָחָם בֵּן אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצִבְאָה וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצוֹת הַתְּרוּעָה
בִּידוֹ', וּמִבְּאֵר הַגְּמָרָא אֶת הַפְּסוּק, 'אוֹתָם' אֵלּוּ הַסִּנְהֶדְרִין שִׁיבְּאוּ
גַּם הֵם לְמַלְחָמָה עֵימָהֶם. 'פִּינָחָם בֵּן אֲלֵעָזָר' זֶה מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כְּהֵן
מִשְׁנֵי מִלְחָמָה. 'וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ' זֶה הָאֶרֶץ וְלִחוֹת שָׁבוּ. 'וְחֻצְצוֹת
הַתְּרוּעָה' אֵלּוּ הַשּׁוֹפְרוֹת שֶׁבָּהֶם הֵיוּ תוֹקְעִים בַּעַת הַמַּלְחָמָה.
הַחֹכֶר לֵעֵיל, שֶׁנֶּפְחָס יֵצֵא מִלְחָמָה זֶה כִּיּוֹן שְׁהִיָּה מִשְׁנֵי מַלְחָמָה,
מִבְּאֵר הַגְּמָרָא טַעַם אַחֵר לָכֵךְ. תְּנָא, לֹא לְהֵנָּה הִלָּךְ דְּוֹקָא פִּינָחָם
וְלֹא הִלָּךְ אֲלֵעָזָר לְמִלְחָמָה בְּמִדִּין. אֵלָּא בְּשִׁבּוֹל לִפְרַע מִמִּדִּין אֶת דִּין
- הָעוֹלָל שֶׁעָשָׂה לְאִבֵּי אֲמֹי יוֹסֵף, שֶׁמִּכְרָהוּ לְעַבֵּד לְמַצְרַיִם, וְכֵמוֹ
שְׁנָאֵמֵר 'וְהַמִּדְּנִים - הַמִּדְּנִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם וְגו' וּלְפִיכָךְ
יֵצֵא דְּוֹקָא פְּנַחֵס, כִּדִּי לְנִקּוּם אֶת נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אֲמֹ.
שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, לְמִימָרָא דְּפִינָחָם מִיּוֹסֵף אֲבִי, שֶׁאִמְרָה הִיתָה מִשְׁבֵּט
יוֹסֵף. וְהָא כְּתִיב 'וְאֵלֵעָזָר בֵּן אֶחָד לְקַח לוֹ מְבִנּוֹת פּוּטִיאל לוֹ
לְאִשָּׁה וְחָלָה לוֹ אֶת פִּינָחֵס', מִי לֹא שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' מִשְׁנֵי דְּאִתִּי
מִיתָרוּ - שֶׁאִמְרָה הִיתָה בֵּת יִתְרוֹ, שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
עָלִים כִּדִּי לְהַקְרִיבֵם לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כּוֹמֵר לְעַבְדָּה
זֹרָה. הֵרִי שְׁפִינָחֵס הִיָּה מִיתָרוֹ וְלֹא מִיּוֹסֵף. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, לֹא
מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף שֶׁגַם הוּא כּוֹנֵה בִּשְׁם 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
בִּיצֵד - זָלוֹל וְכִבֵּשׁ אֶת יִצְרוֹ בְּמַעֲשֵׂה אִשֶׁת פּוּטִיפֵר. וּלְפִיכָךְ נִיתָן
לְאִמְרָה שֶׁאִם אֲמֹ שֶׁל פְּנַחֵס, הִיתָה מִשְׁבֵּט יוֹסֵף.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְהָלֹא שְׁכִימִים מְבוֹיִן אוֹתוֹ - אֶת פְּנַחֵס, בִּאֲמָרם
רִאֲתֵם בֵּן פּוּטִי - זֶה אֲשֶׁר מוֹצֵא מִפּוּטִיאל, שְׁהוּא בֵּן לְאִדָּם נְבוֹדָה,
שְׁהִיָּה מִצִּיּוֹן שְׁפִיטָם אֲבִי אֲמֹ יִתְרוֹ עָלִים לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים, וְכִיצֵד
יָקוֹם זֶה וְיִתְּרוֹג אֶת זִמְרֵי, שְׁהִיָּה נִשְׂאִי מִיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי יִחוּסוּ פְּגוּם וְאֵין
הוּא רְאוּי לָכֵךְ, אִם כֵּן רְאוּיִם שֶׁמוֹצֵא הִיָּה מִיתָרוֹ. אֵלָּא מִתְרַצָּה
הַגְּמָרָא, שֶׁאִכֵּן מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ יָחִיד. וְכִיצֵד, אִי אֲבִי
דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בַּהֲכָרָה שְׁאִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיתָרוֹ,
וְאִי אִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בַּהֲכָרָה שֶׁאֲבִיָּה דְּאִימִיָּה הִיָּה
מוֹצֵא מִיתָרוֹ. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא, דִּיקָא נָמִי שְׁהִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ
יָחִיד. דְּכִתִּיב 'מְבִנּוֹת פּוּטִיאל' תִּרְי מִשְׁמַע, שְׁהִיָּה נִאֲמַר פּוּטִיאל וְלֹא
פּוּטִאל, שְׁמֵעַ מִנָּה.
מִשְׁנָה. קוֹדֶם יֵצֵאֲתָם מִלְחָמָה 'וְדָבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶת דְּבָרֵי הַכָּהֵן
אֶל הָעָם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֹדֶשׁ וְלֹא חֻזָּר' - וְעִידִין
לֹא דָר בּוֹ כֻּלָּל, וְלָךְ וְיִשְׁוֹב לְבִיתוֹ לְחֻזָּר אֶת בֵּיתוֹ וְגו'. מִבְּאֵר
הַמִּשְׁנָה אֶת דִּינֵי הַחֻזָּרָה בְּבוֹנֵה בֵּית, אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית הַתֵּבֶן -
הַמִּיּוֹעֵד לְשִׁמִּירַת תֵּבֶן, אוֹ בֵּית הַכְּהֵן, אוֹ בֵּית הָעֲצִים, אוֹ בֵּית
הָאֲצִרוֹת לְשִׁמִּירַת שֶׁמֶן וְתַבּוּאָה. כָּל אֵלּוּ דִּינָם כְּבִית, שֶׁחֹזֵר עֲלֵיהֶם
אִם לֹא חֲנֹכֶם. כְּמוֹ כֵּן, אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית חֹדֶשׁ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ מֵאֲחָה,
וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְנָה, עַל כָּל אֵלּוּ חֻזָּר.
מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלָל
וְגו' - שֶׁלֹּא פָדָה אֶת הַפִּירָתוֹ עַל מַעוֹת בְּשָׁנָה הָרַבִּיעִית לְנִטְיָתוֹ.
מִבְּאֵר הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַחֻזָּר בְּנוֹטָע כֶּרֶם. אֶחָד הַנּוֹמֵץ חֲמִשָּׁה
אֵילָנוֹת בְּכֶרֶם, וְאֶחָד הַנּוֹמֵץ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מִשְׁאֵר מִינֵי מֵאֵכָל,
וְאֶפְּלִי הִיָּה חֲמִיִּשָׁה עֲצִים מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין - מִחֲמִיִּשָׁה מִינִים שׁוֹנִים,
הֵרִי אֵלּוּ מִשְׁטַרְפִּין. כְּמוֹ כֵּן, אֶחָד הַנּוֹמֵץ מִמֶּשֶׁל, וְאֶחָד הַמְכַרְיָד -
הַמְכּוֹפֵף עֵנָּה מִהַמִּפְּלִין מִתְּחֵלָה לְאִדָּמָה וְהוּא צוּמָח כְּאִילָן חֹדֶשׁ, וְאֶחָד
הַמְכַרְבִּים אֵילָן בְּאֵילָן. וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כֶּרֶם, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן
לוֹ מִתְנָה, בְּכָל אֵלּוּ, חֻזָּר.
מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֵשׁ אִשָּׁה וְגו'
וּמִבְּאֵר הַמִּשְׁנָה שֶׁאֶחָד הַמְאָרֵם אֶת הַתּוֹרָה, וְאֶחָד הַמְאָרֵם אֶת
הָאֲלֻמָּה, אֶפְּלִי שׁוֹמְרֵת יָבָם - שְׁמַת אֲחִיו בְּלֹא בָנִים וְעִידִין לֹא
יֵיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ, בְּכָל אֵלּוּ חֻזָּר מִהַמַּלְחָמָה, וְיִתְרִידָה מוֹז וְאֶפְּלִי שְׁמֵעַ
שְׁמַת אֲחִיו בְּמִלְחָמָה וְכַעַת עֲלִיו לֵיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ, חֻזָּר מִהַמַּלְחָמָה
וְכָא לֹא לֵיבִיבָהּ.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

שפוטם. זלזל וכבש אותו ולא חשבו: והלא שבטים כמים אותו. כדאמרין באלוהי
הנפרשין (סנהדרין דף פג) לפיכך הוצרך ליחס שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן: תרי
פויטי. מודל כתיב פוטאל: פתני. בית האוצרות. לאוצר יין שמן ותבואה: ואחר הלוקח.
בית בנה, שדרי אצלו הוא חדש. ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חמשה אילני מאכל. דבקהי
הוי כרם, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב:

מונחין בארון. וכן הוא אומר וישלח אתם משה אלף
למטה לצבא אתם ואת פינחס, "אתם" אלו סנהדרין,
"פינחס" זה משוח מלחמה, "וכלי הקדש" זה ארון
ולוחות שבו, "וחצרות התרועה" אלו השופרות. תנא:
לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי
אמו, שנאמר: "והפזונים ככרו אותו אל מצרים" וגו'
למימרא דפינחס מיוסף אחיו? והא כתיב: "ואלעזר בן
אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה". מאי לאו,
דאחי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף
שפיטם ביעורו. והלא שבטים מבין אותו: ראיתם בן
פוטני זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה,
תהוה נשיא מישאל? אלא אי אביה דאימיה מיוסף,
אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אביה
דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטיאל",
תרי משמע, שמע מינה מתנאי "ודברו השטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו
ולך יושב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית
הבקר, בית העצים, בית האוצרות. אחד הבונה ואחד
הלוקח ואחד היוצא, ואחד שנתן לו מתנה. "מי האיש
אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד
הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמישת המינין.

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביב, ואחד הלוקח, ואחד היוצא, ואחד שנתן לו מתנה. "מי האיש אשר ארש אשה" אחד
המאיר את התולדה, ואחד המאיר את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ונא לו. כל אלו ואלו
שומעין דברי כהן מערכי מלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה
ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מומרת
וגתנית לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו, לא היה חוזר. ר' אלעזר אומר:
אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זיון ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנישא את ארוסתו, הבונים
את יבמותו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
להביא את יבמתו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
בשהוא אומר "ויספו השטרים" הרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? בדברי משוח מלחמה הפתוח
מדבר, הא כיצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני חדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא
אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא כיצד? מ"נגש" ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ודברו" עד "ויספו",
כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויספו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו': תנו רבנן: "אשר
בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מנין? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנין
לרבות בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מפל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
בית שער, אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אלעזר בן עקיבא אומר: "בית"
במשמעו, "לא חנף" "ולא חנכו", פרט לגזלן. לימא דלא פרי' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "וידר הלכב" זה המתירא
מעבירות

בידיה של האשה תלוי לחלוטין המצב של המשפחה והבית כולו.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

מַעֲבִירוֹת שְׂבִידוֹ. וְהָיָה אִתּוֹ לִיָּה לְמִיָּהֶר מִשּׁוּם הָיָרָא וְרַח הַלֵּב. תְּלִמּוֹד לִזְמַר אֲשֶׁר נָטַע.
מִדְּלֵא כְּתִיב אֲשֶׁר כָּרַם נָטַע דְּרוֹשׁ בִּיה נָמִי נָטַע מִקֵּל מִקֶּסֶם וְאִפִּי אֵינוֹ כָּרַם. שְׂרָרִי לֹא
הַזְכִּיר כָּרַם עֲדָר: תְּלִמּוֹד לִזְמַר כָּרַם. דְּמִי לְכָרַם וּפְרוֹת שִׁבְכָרִים הַמּוֹשָׁה גִּנְיָם הֵם:
כָּרַם בְּמִשְׁמָעוֹ. וְלֹא שֶׁאֵר אֵילֹנוֹת חָלְלוּ. מִשְׁמַע מִשּׁוּטָא, לָזֶה וְלֹא לְאַחֵר. כָּאֵן בְּהִרְבֵּב
אִסּוּר. בְּרִיתָא בְּהִרְבֵּב אִסּוּר מִן בְּשִׁאֲנוֹ מִינוּ,
וּמַעֲטִיה קָרָא כִּדְמַעֲטִי וְלֹא חֲבָנוּ גָבִי בֵּית פֶּרֶס
לְגֻזְלָן. כִּבְרִיד. שְׂבוּפָה וְהוֹמַדָּה אֵין הִתְחַדּוּ בְּאַרְיָן:
מִרְכִּיב. שְׂבוּבָה הָאֵילָן וְנוֹטֵל מִן הָדָר שְׂבַענִי
הָאֵילָן וְתוֹחֵב לְחֻבּוֹ וְעוֹשֶׂה עָנָה בְּתוֹךְ הַנֶּבֶךְ
וְנוֹשֵׂא מִמֶּיִן אוֹתוֹ אֵילָן שְׂנוֹטֵל מִמֶּנּוּ. וְיִשְׂרָאֵל
מִתּוֹ לְהִרְכִּיב מִשּׁוּם אֵילֹנוֹת שְׂנוֹת פְּרוֹתֵי גִסּוֹן
וְהָיוּ פְּרוֹתֵי דָקִין. וְהָיוּ מִמֶּיִן אֲחֵד וְהָיוּ בְּנוֹת הָאֵר
הִרְכֵּבָת. הִתֵּר. דְּאִוּמַת מִתְּנִי. בַּהּ הִכִּי דְּמִי
דְּחִזּוֹר מִפְּנֵי חֲלוּל הִרְכֵּבָת. אִי נִיטָא יִלְדָּה
בִּילְדָּה. שֶׁאֵין וְזוֹ שֶׁבְּקִרְעָה שְׂחָרִיבִי אֵת הַגֶּפֶן בַּהּ
נִטְעָה הִיא וְעִדָּן לֹא הִגִּיעָה לְשָׁנָה רִבְעִית
לְחֲלָלָהּ. הָאֵל לֹא מִשּׁוּם הִרְכֵּבָת הָדָר, דְּבִלְאָו
הִרְכֵּבָה נָמִי בְּעִי לְמִיָּהֶר מִן הַמְּלַחְמָה מִשּׁוּם
יִלְדָּה רִאשׁוֹנָה בּוֹקֵנָה. שְׂבִיר נִתְחַלְלָה שְׂסַבְכָּה.
לְשׁוֹן נִתְחַבֵּב בְּסִבְכָּה (וּפְלִיטָה נִכְס). שְׂעִשְׂאָה עָנָה
בּוֹקֵנָה בְּפִלְתָּה לִנְבִי. וְקִנְיָה וְאִנְיָה חֲבִיבָה בְּעִרְלָה
וְאֵין בַּהּ דִּין רִבְעִי, וְכִי תֵּנּוּ בְּמִסְכָּת עִרְלָה
דְּמִרְכִּיב חֲבִיב בְּעִרְלָה וְקִנְיָה בִּילְדָּה תֵּנּוּ, שֶׁאֵין
אוֹתוֹ עָנָה חֲבִיב בְּעִרְלָה וְאִנְיָה שְׂעִשְׂאָה מִקִּנְיָה
נִטְעָה עֲבִשְׁתָּה לִּלְדָּה שׁוֹן הִיא נִטְעָה: לְעוֹלָם
יִלְדָּה בִּילְדָּה. וְדִקְשָׁא לָךְ בִּלְאֵל הִרְכֵּבָה נָמִי בְּעִי
לְמִיָּהֶר מִמַּעֲרִכֵי הַמְּלַחְמָה אֲקֻמִּיָּתָא: כְּגֹן
דְּנִטְעָה לְקִפְיָתָא לְכִינִי. כְּגֹן שְׁתִּיחָה פֶּרְעָה
בְּגִדְרָה שְׂדֵדוֹה וְנִטְעָה בְּפֶרְעָה לְסוֹתוֹם. לְשׁוֹן סוֹתָה
בְּשׁוֹשֻׁנִים (מִי נִטְעָה יִי) דְּרִידָה בְּשׁוֹשֻׁנִים וְלִקְרוֹת.
לְקִיץ מִקִּנְיָה קְרוֹת לְכִשְׁתְּגִדְלִי. וְכִי שֶׁאֵין יִלְדָּה
בִּילְדָּה. כִּי הָיוּ יִלְדָּה קִמְיָתָא דְּבּוֹקֵנָה הִיא לְעַנְן
עִרְלָה (וְהִיא) בְּטִלָּה הִרְכֵּבָת בַּהּ לְהַפְטֵר מִן
הִרְכֵּבָת כְּמוֹתָה: חֲתָם. גָּבִי וְקִנְיָה לֹא בַת
אִמְלוּכִי. הִיא לְחִזּוֹר וְלִהְיוֹת יִלְדָּה עַל שׁוֹם
מִחֻשְׁבָּה. אֲבָל נָטַע לִסְגִי אִי מִמְלִיךְ עַלָּה בְּתוֹךְ
שֶׁן עִרְלָה לְקִמְיָה לְפִרוֹת חֲבִיב בְּעִרְלָה. הַלֵּךְ
יִלְדָּה דָּקָא מִרְכִּיב בְּגוֹה לְאֲבִילָה חֲבִיבָה בְּעִרְלָה.
וְאִנְיָה אִי מִמְלִיךְ אֲקֻמִּיָּתָא אִי מִיָּהֶר
לְאֲבִילָה הִיא וּמִתְנָא מִחֻשְׁבָּה. דְּעָקֵר דִּידָה נָמִי
אִי הָיוּ חֲשִׁיבִי עַלָּה הָיוּ מִתְנִי מִחֻשְׁבָּה וְאִנְיָה
דְּבִשְׁעָה נִטְעָה לֹא לְחִיבִי נִטְעָה: מִיָּהֶר הָיוּ
אֵעִלֵּי מִלִּיָּהֶר. דְּבִשְׁעָה נִטְעָה לִכְבֵּא בְּנוֹתָה
וְלִקְמָה בְּכָרִם שֶׁל שְׂנֵי שְׂתֵּפִין. לְקָח לִי
לְאַחֵרִי אֲשׁוּנָא דְּחִיקָא בְּנוֹטֵעַ לִסְגִי וְלִקְרוֹת.
לִקְמָה בְּנוֹטֵעַ לְאֲבִילָה. וְדִקְשָׁא לָךְ תִּיפּוֹק לִי

מִשּׁוּם דְּבִעִי לְמִיָּהֶר מִשּׁוּם רִאשׁוֹנָה, לִישְׁנֵי כְּגֹן שְׁתִּיחָה שֶׁל רִאשׁוֹן וְכֵאן שְׁמֵעוֹן וְהִרְכִּיב
בַּהּ לְהִיָּת פְּרוֹת הִרְכֵּבָת שֶׁלֹּא: וְכִי שֶׁאֵין מִחֻשְׁבָּה אִמְלוּכִי. בְּרִיתָא הִיא לְקִמְיָה בְּפֶרֶס וְהִיא
מִיָּהֶר. כְּגֹן חִזּוֹרִין. מִפְּנֵי שְׂדֵיחַ שׁוֹמֵרֵת יָכֵס לְכָלִּי: כְּרִינָא בִּיה אֲשִׁתּוֹ. שְׂמָא לָזֶה תִּתִּיבָה:
כֵּל מִדּוֹר לֹא קְרִינָא בִּיה כְּרִינָא. הַמְּיָהֶר לֹא, שֶׁאֵין לָךְ בַּהּ גִּסּוֹן שֶׁאֵין לִשְׁנֵים חֶלֶק בַּהּ
רִב נִתְנָן. אִסּוּר. הָאֵל דְּקִנְיָה מִתְנִי מִרְכִּיב חִזּוֹר
בְּמִרְכִּיב אֵילָן בִּירָק דְּלֵא בְּעִי לְמִיָּהֶר מִשּׁוּם
קִמְיָא. וְכֵאן תִּאמַר מִן בְּשִׁאֲנוֹ מִינוּ הִיא
וְאִמְעִיטָא לָהּ הִרְכֵּבָת אִסּוּר מִלֵּא חֲלוּל פֶּרֶס
לְמִבְרִיד וּמִרְכִּיב, הָאֵל תֵּנָא הִיא דְּאִמַר מִתְּנִי:
כְּפֶר עָבִי. כֵּן שְׂמוּהָ: הָאֵל מִתְנִי פֶרֶס לְמִבְרִיד
וּמִרְכִּיב, לֹא סִתְמָא הִיא אֲלָא סִיפָא דְּמִלְתָּא
דְּרִבִּי אֲלִיעֶזֶר מִן יַעֲקֹב הִיא אֲפִי הִרְכֵּבָת דְּמִתְנִי
לֹא הָדָר עַלָּה: פְּחוּתָה מִסְפָּת. שְׂדֵיחַ שְׂפֵל קוּמָה
וְלֹא תִגְבֶּה לְעוֹלָם עַד סִפָּת: כֵּל שְׂתֵּפִין. מִדְּרַגְנָן
כֵּל הַיָּמִים עִרְלָה נִתְנָת בַּהּ דְּמִתְחַזָּא בְּבַת
שְׂתָא וְהוֹרָא שְׂאֻכּוֹל פְּרוֹתָהּ אוֹמַר שְׂפִרוֹת
עִרְלָה מִתְנִי: קִלָּא אִי לִיָּה. הַכֵּל אוֹמַרִים כָּרַם
יֵשׁ לְפִלְטֵי מִשְׁנֵה מְכַל הַכְּרָמִים וְיִדְעִין שְׂדֵיחַ
וְקִנְיָה. לְחִיבִי נָטַע שְׂתֵּימִי כִי, דְּקִסְרֵל חֵלֵל כְּמָאן
דְּאִמַר בְּמִסְכָּת בְּרִכּוֹת (וְהִיא) כָּרַם רִבְעִי תֵּנּוּ.
שֶׁאֵין עִרְלָה נִתְנָת בְּנִטְעָה אַחַת אֲלָא בְּכָרִם
שְׂלֹם: לְקִרְיָתָא שְׂמַע. שְׂאִסּוּר לְקִרְוֹת בְּאַרְבַּע
אֲמוּתֵי מִשּׁוּם לְעַנְן לָרֶשֶׁת, שְׂנוֹת קִרְוֹת וְהִיא אֵינוֹ
יָכוֹל לְקִרְוֹת: חִזּוֹנָתָא. בַּת אֲשִׁתּוֹ: שְׂנִיחָה בִּין
הָאִמְלוּכִי. כִּי הַכֵּל מִאֲשֶׁה אֲסִרָּה: דְּמִתְחַזָּא בִּין
אֲחִתֵּיהּ. מִן בְּשִׁאֲנוֹ מִכִּיב לָהּ וְרִוּחָה אוֹתָהּ
שְׂגִדָּה אֲצִלֵּי כְּסִבּוֹר שְׂדֵיחַ אַחֲזוֹת וְאוֹמַר
שְׂנוֹשֵׂא אַחֲזוֹת: לְקֵץ שְׂכִיחָה וְפִתָּא שְׂעִשְׂאָה. הִנְיָ
גִּרְוִי. שְׂכִיבָה חֲבִיבָה כְּאִתְּךָ וְעוֹשֶׂה מִתּוֹן בְּרִי: הַקִּבְעִי
לְמַעֲשֵׂי. מִדְּרַגְנָן, דְּמָאן דְּחִזּוֹר סְבוֹר שְׂגִדָּה
בְּשִׁדָּה וְהִיא בְּשִׁדָּה. שֶׁלֹּא יִדְעֵה הַכֵּל שְׂכִיבָה
מִעַתָּה וּסְבוֹרִי שְׂגִדָּה שֶׁם. אֲבָל בְּעִיר כִּי
שְׂכִיבִי רִאשׁוֹן שְׂכִיבָה עַל דִּין וְיִדְעִין שְׂתֵּן שֶׁל
לְקֵץ שְׂכִיחָה וְפִתָּא וּפְטוֹר מִן הַמַּעֲשֵׂה. כְּדִתְנָא
בְּסִפְרִי וְכֵאן הִלִּיץ בִּין אֵין לֹא חֶלֶק וְנִתְחַלָּה עִמָּה.
בְּדִבְרֵי שֶׁאֵין לֹא בִּין חֶלֶק וְנִתְחַלָּה עִמָּה: הִיא כֵּאן
וְנוֹטֵל מַעֲשֵׂה רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא, קִנְיָא לְקֵץ שְׂכִיחָה
וְפִתָּא שֶׁשֶׁן לֹא חֶלֶק וְנִתְחַלָּה עִמָּה. שֶׁאֵין לְעִנְיָה
לִיָּהֶר הֵם מִפְּקָרִים מִשְׁאֵר עֲנִיִי שְׂעִשְׂאָה אִינָה
מִקְדָּשֶׁת אֵת הַיָּדִיעִים. מִשּׁוּם כִּלְאֵי הַכָּרִם דְּכִתִּיב
בְּהוֹ תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּה. וְנִרְאָה לִי דְּקִסְרֵר
כְּדִמְרִינִי בְּמִנְחָת (וְהִיא) קִבְּבוֹס וְלִדָּה אֲסִרָּה
תּוֹרָה, שֶׁאֵין וְרִיעִים מִדְּרַגְנָן נִינְהוּ, וְכִיבִי הִיא כָּרַם
לֹא גִזּוֹר רִבְנָן אֲשָׁר וְרִיעִים: אֲבָל בְּלִיָּה כָּרַם.
וְכָרִם גִּזּוֹל שְׂדֵיחַ שְׂפֵלִת קוּמָה וְהוֹאִיל וְחֻשְׁבָּה
גִּזּוֹר עֲלִיָּה:

מת

אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר ר' יוֹחָנָן: הָאֵל מִנִּי, ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב הִיא. לֹא אָמַר ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב הֵם? הָאֵל
נָמִי "נָטַע" בְּמִשְׁמָעוֹ, נָטַע אֵין מִבְרִיד וּמִרְכִּיב לֹא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב: יִלְדָּה פְּחוּתָה
מִסְפָּת, חֲבִיבָה בְּעִרְלָה כֵּל שְׂתֵּפִין, דְּמִתְחַזָּא בְּבַת שְׂתָא, וְהִנְיָ מִלִּי, שְׂתֵּימִי כְּגֹן שְׂתֵּימִי, וְאֲחַת יוֹצֵאָה וְנָב, אֲבָל פּוֹלִיָּה כָּרַם,
קִלָּא אִי לִיָּה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב: מִתּוֹפֵס אֲרִבְעָה אֲמוֹת לְקִרְיָתָא שְׂמַע, דְּכִתִּיב:
"לְעַנְן לָרֶשֶׁת חֲרַף עֲשִׂהוּ". אָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב: חוֹרְבָתָא תְּהִיָּלָה בִּין הָאִחִין, אֲסִרָּה לִינְשָׂא
לְאַחִין, דְּמִתְחַזָּא כִּי אֲחִתֵּיהּ. וְלֹא הִיא, קִלָּא אִי לִיָּה לְמִלְתָּא. וְאָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב:
לְקֵץ שְׂכִיחָה וְפִתָּא שְׂעִשְׂאָה בְּגוֹרָן, הוֹקִבְעוֹ לְמַעֲשֵׂה. אָמַר עוֹלָא: לֹא אֲמָרְנָא אֲלָא בְּשִׁדָּה, אֲבָל בְּעִיר קִלָּא אִי לִיָּה לְמִלְתָּא.
וְאָמַר ר' יִצְחָק אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב: יִלְדָּה תְּפִחוּתָה מִסְפָּת, אִינָה מִקְדָּשֶׁת אֵת הַיָּדִיעִים. וְהִנְיָ מִלִּי,
שְׂתֵּימִי כְּגֹן שְׂתֵּימִי וְאֲחַת יוֹצֵאָה וְנָב, אֲבָל פּוֹלִיָּה כָּרַם מִקְדָּשֶׁת. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב:
מת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שעלו מאליה, דתנן, עלו מאליהן חייבין בערלה הרי שכול
לייעדם לאבילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.
שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
ולוקמה במרכיב אילן בפרס של שני שותפין, דהיינו שהרכיב
האחד בעץ חבירו, דהא תרד ארדיה ותא תרד ארדיה - ולפיכך
חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרס של שני שותפין אין
חוזרין עליו מערבי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.
מקשה הגמרא, ומאי קאמר כרס של שותפין במשנה אחת ומת
אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין מפני
שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
שתתייבם לו, הקא בכרס של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
כרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
שהמרכיב והמברך חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
נחמן בר יצחק אומר, משמננו שנקטה שחוזר במברך ומרכיב,
מדברת במברך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בירק שאין
חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
עליה, התירוץ ותא תנא הוא, דתנא, המברך אילן בירק רבן
שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נמיה איש כפר
עכו, ומשנתינו סברה כמותו. ונקמים אוקרין, ולדבריהם, הרכבה
זו היא הרכבת איסור.
תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרס כמשמעו',
שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרס
במשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
בן יעקב את חיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין במכר
ומכר לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתינו.
מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
שהיא פחותה בגובהה ממשפח חייבת בערלה כל שנותיה מדרבנן,
משום דמתחזיא כבת שאמא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
הגמרא וקני מילי שחיבת בערלה, בשתיים בנגד שתיים ואחת
יוצאה נזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרס אבל כוליה פרס -
אם כל הכרס הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
כמשונה, ואין חשד לערלה.
מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמע של אלו, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
והטעם, משום דבתניב לועג לרש חרף עושהו וכשמקיים מצווה
בקריאתה, הוא כלועג עליו.
כעין כש, ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, חותנתא - בת אשתו הנדילה בין
האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה
האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
אית ליה למילתא וידוע כולם שאינה אחותם.
מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים ממעשר,
שעשאו העני שקיבלם בגזרן - שבינסם ועשה מהם כרי, הוקבעו
למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין

מעבירות שפירדו וחוזר, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת
הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי תגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
בגזן דעבד תשובה על גזילתו וקבדמי - ושילם את דמי הגזילה,
ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם
על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין
לוקח בית. עונה הגמרא, כיון דמעיקרא קודם ששילם בתורת
גזילה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
המיעוט של גזלן.
שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרס' אחד הנוטע כרם וכו',
אחד הנוטע ואחד המברך וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
המקור לכך, תנן רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
אין לי לרבות מפתוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
וניתן לו בפתקת מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
בא לרבות קונה וירש. 'פרס' אין לי לרבות אלא פרס דווקא, מנין
לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
כרס נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול
שאני מרבה מפתוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וקמשה
אילני סרק. תלמוד לומר 'פרס' שמשמעה שצריך שידמה לכרם.
רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרס' הנאמר כאן הוא
במשמעו, שדווקא על כרס חוזר, ולא על שאר אילנות.
ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב
'ולא חילל', משמע שבא למעט, ש'חילל' לזה ולא לאחר, פרס
למכריו ולמכריב - שהמברך אילן באדמה, או המרכיב באחר,
אינו חוזר. מקשה הגמרא ותא תנן במשנתינו אחד הנוטע
ואחד המכריו ואחד המכריב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יוחנן אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
שאנו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהמרכיב מין במין אחר כאן
במשנתינו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך
לרבותה לחזור, ותיפוק ליה דעני מיהדר אף לולא ההרכבה
משום ילדה ראשונה שצדיק לא חיללה. אלא בהכרח מדובר
בהרכיב ילדה בזקנה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקנה, בטלה הנטיעה
הילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
רביעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן ובגזן דנטע לתד נטיעה
קפיייתא לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
לפניו ולקורותיו ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
מקשה הגמרא, ומאי קאמר שהרכיב ילדה בזקנה דבטלה ולפיכך
אינה חייבת בערלה, ומאי קאמר ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיג
וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחיבת בערלה, הרי
הנטיעה שנטעה לסיג וקורות היא בזקנה. מתרצת הגמרא, התם
בנטיעה זקנה, אי מיפליך עלה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול,
שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצאיות היא זקנה ואין מחשבתו
מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפליך
עלה לייעדה לאבילה בת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה
החייבת בערלה, דהא מעיקרא לפירי קניאם ולפיכך יכול לשנות
את יעודה. מירי דהיה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 בְּשֶׁדָּה לֶךְ אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ" ומבאר הבריתא את הראיה
58 מהפסוק 'הֵכֵן בַּחוּץ - במקום הפני, מְלֹאכְתָּהּ' זה בית ותעשהו
59 למקום זה בית ופנים. 'וְעִתְדָה - והזמין בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה פָּרֶם - שיזמין
60 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִית' את עיקר
61 בִּיתָהּ' זו אִשָּׁה שהיא עיקר של בית.
62 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ' זה לימוד מִקְרָא,
63 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה
64 לימוד מִשְׁנָה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. 'וְאַחֵר' כל זאת 'וּבְנִית'
65 בִּיתָהּ' זה גְּמָרָא, לתת סבא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
66 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ', זה לימוד מִקְרָא
67 ומִשְׁנָה, 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה מִקְרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז
68 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ' אלו מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים שהם העיקר, ובכך
69 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי מוֹסִיף וְאוֹמֵר, ש'הֵכֵן בַּחוּץ'
71 מְלֹאכְתָּהּ' זה כולל מִקְרָא ומִשְׁנָה וְגִמְרָא שכולם הכנה לקיום
72 המצוות, ומה שנאמר 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' אלו מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים קיום
73 המצוות, וְאַחֵר כל אלו 'וּבְנִית בִּיתָהּ' דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר - ילמד את
74 חכמת התורה בעיון.
75 שנינו במשנה, 'וְאֵלּוּ שְׂאִינָן חוֹזְרִין בְּהוֹנָה בֵּית שֹׁעֵר כו' רבי יהודה
76 אומר אף הוֹנָה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תָּנָא
77 בברייתא, שֶׁאֵם הוֹסִיף בּוֹ בְּנֵינּוּ מִחדֵשׁ דְּיָמוֹם אַחֵד - שורת
78 אבנים אחת, חוֹזֵר כְּדֵין בּוֹנֵה בֵּית, שהרי הוֹסִיף בו דבר.
79 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵף הוֹנָה בֵּית לְבָנִים בְּשִׁירֹן לֹא
80 הָיָה חוֹזֵר. תָּנָא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מַפְנִי
81 שְׂמֻחְדָּשִׁין אוֹתוֹ - שצריכים לחדש את בנינו פְּעָמִים בְּשָׁבוֹעַ -
82 פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
83 שנינו במשנה, 'וְאֵלּוּ שְׂאִינָן וְזֵין מִמְּקוֹמָן בְּנֵה בֵּית חֵדֶשׁ וְהִנְבּוֹ וכו'.
84 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר
85 הגמרא את מקור הדבר, תָּנּוּ רַבָּנָן, נאמר בתורה שהנושא 'אִשָּׁה'
86 חֲדָשָׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הבריתא, אֵין לִי
87 לרבות ממשמעות הכתוב, אֵלֹא דווקא נושא אִשָּׁה חֲדָשָׁה - בתולה.
88 אֲלִמְנָה, וְגִרּוּשָׁה מאיש אחר מִזֵּין שאם נושאם אינו יוצא בצבא,
89 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, ותיבת 'אִשָּׁה' כוללת גם אלמנה
90 וגרושה. שואלת הבריתא אֵם כֵּן, שמרבים גם אלמנה וגרושה, מַה
91 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה חֲדָשָׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת
92 'חדשה'. ומבאר הבריתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי
93 שְׂחֲדָשָׁה לוֹ אֵף שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מִחוּזֵר גְּרוּשָׁתוֹ מפני
94 שְׂאִין היא חֲדָשָׁה לוֹ.
95 תָּנּוּ רַבָּנָן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יֵצֵא בְּצִבָּא למשך
96 שנה, יָכוֹל נדרוש מפסוק זה שְׂבָצָבָא למלחמה ממש הוא דִּלָּא
97 יֵצֵא, אֲכָל יצא מחוץ לביתו ויִסְפִּיק מִים וּמִזֵּין ויתקן הַדְּרָכִים כאלו
98 החוזרים מעורכי המלחמה. תִּלְמוּד לומר מה שנאמר בפרשה זו
99 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לֵבֶל דָּבָר' גם לא לספק מים ומזון שהוא צורך
100 הצבא, ולפיכך אינו זז ממקומו. אם כן, יָכוֹל שְׂאִין מְרַבֵּה כְּמוֹ כֵּן אֵף
101 הַבּוֹנֵה בֵּית וְלֹא תִנְבוֹ, נִמְעַ בְּרֶם וְלֹא חִלּוֹ, אֵרֵם אִשָּׁה לֹא
102 לְקַחְתָּ, שלא יזווג ממקום כלל. תִּלְמוּד לומר לא יַעֲבֹד 'עָלָיו' ויש
103 לדרוש מזה שְׂעָלָיו אֵי אִתָּה מַעֲבִיר את דבר הצבא אֲכָל אִתָּה
104 מַעֲבִיר עַל אַחֲרִים והם הכונה בית והנושא אשה וכו', שואלת
105 הגמרא וְאַחֲרֵי דְבָתָּב בְּנוֹשָׁא אִשָּׁה 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לֵבֶל דְּבָר' ללמד
106 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא' לְמַה לִּי, עונה
107 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לַעֲבֹד עָלָיו הוֹצֵא בשנה ראשונה
108 בְּשָׁנִי לְאוּרִין.
109 מִשְׁנָה. 'וְיִסְפּוּ הַשּׁוֹמְרִים על דברי הכון לְדָבָר אֵל הָעָם מִי האיש
110 הירא ורך הלבב' וכו'. ומבאר המשנה, ממה ירא אותו איש, רַבִּי
111 עֲקִיבָא אוֹמֵר, הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב הוא בְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינוֹ יָכוֹל מרוב
112 פחדו לַעֲמֹד עִם הַלּוֹחֲמִים בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, כשמתחברים

1 מֵת תוֹפֶס אַרְבַּע אַמּוֹת לְטוֹמָאָה - מת מטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנן. וְתָנָא תוֹנָא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,
3 הַצֵּד הַקָּבֵר - החצר אשר לפני מערות הקברים הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כיון
4 שיש היכר בינו ובין המת טָהוֹר, ואינו נטמא כדון נמצא בקרבת המת.
5 וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק בְּשִׁיחָה בָּה - בחצר,
6 אַרְבַּע אַמּוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָא, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה
7 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה
8 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, אַרְבַּעָה
9 טַפְסִיּוֹת הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
10 ממשיכה הבריתא בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שלדעת בית הלל סגי
11 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מְלַמְעָלָה ויורדים
12 לה בקפיצה, אֲכָל אם פְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מֵן הַצֵּד ויורדים
13 לה במדרגות, דְּבָרֵי הַלֵּל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא
14 אַרְבַּע אַמּוֹת ופחות מכך מטמא.
15 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את תוכן
16 דברי הבריתא. מִקְשָׁה הגמרא, בְּלִפְי לִיָּא - לכאורה, דברי
17 הבריתא הפוכים, שהרי אַרְבַּעָה, כשהפתח מֵן הַצֵּד צריך להיות
18 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִדִּירִיד וְנִפְסִי - יוצא מהחצר
19 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלַמְעָלָה כיון שצריך לטפס
20 בעת יציאתו אֵי אִפְשָׁר דִּלָּא מֵאֲחִיל בִּידּוֹ על חלל הפתח, ובהכרח
21 ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,
22 אֵלֹא, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שמספיק שגודלה יהיה ארבעה טפחים,
23 כְּשֶׁפְּתַחָהּ מֵן הַצֵּד ויכול לצאת מבלי להאדיל, אֲכָל פְּתַחָהּ
24 מְלַמְעָלָה כיון שבהכרח מאתלי ביציאתו, שיעורה הוא אַרְבַּע אַמּוֹת
25 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
26 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהֵנִי מִילִי - מבואר
27 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּהַצֵּר הַקָּבֵר והטעם,
28 דְּמִסְיָמָא מְחִיצָתָהּ - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת,
29 אֲכָל - משמע, שִׁמְתָּ בְּעֵלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.
30 תַּפְסִיּוֹת מטמא סביבותיו ארבע אמות.
31 שנינו במשנה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרֵשׁ אִשָּׁה' אחד המאסר את
32 הבתולה כו', מבאר הגמרא את מקור הדינים. תָּנּוּ רַבָּנָן מה
33 שנאמר בפרשה 'אֲשֶׁר אֵרֵשׁ', פירושו, אֶחָד הַמָּאֲרִם אֵת הַבְּתוּלָה,
34 וְאַחֵר הַמָּאֲרִם אֵת הָאֲלֻמְנָה, וְאַחֵר שְׂוִמְרֵת יָבֵם, וְאִפְּלִי מִשְׁנָה
35 אֲחִין וְיָמָת אַחֵר מִיָּהם בְּמִלְחָמָה כיון שכל אחד יכול לייבמה כולן
36 חוֹזְרִין, וממה שלא נאמר הלשון 'לֹא לְקַח' אלא 'וְלֹא לְקַחְתָּ', אנו
37 מִמְּעִטִים פָּרִט לְאֲלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט,
38 מִמְּדֵר וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹד וּלְנִתֵּן שכל אלו
39 נישואיהן בעבירה ואינן חוזרים.
40 שואלת הגמרא לִיָּמָא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דִּלָּא
41 בְּרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אין צריך מיעוט, שהרי הָא
42 אִמֵּר שהאמור בפרשה 'הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב' אין הכוונה בפשוטו, אלא
43 וְהַתְּמִירָא מַעֲבִירֹת שְׂבִירָד שעליו לחזור, ומדוע צריך למעט את
44 אלו, אחר שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, אֲפִילוּ לִיָּמָא
45 רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אֵי אִפְשָׁר למעט בגלל האיסור, בְּרַבָּה שאלדבריו
46 אין עבירה בקידושין, דָּאִמֵּר רַבָּה על כון המקדש את האסורה, ש
47 שְׂלֵעוֹלִים אֵינוֹ תָּיִב על קידושיה עד שְׂבִיעוּל, כיון שבקדושין גרידא
48 אין איסור, מַה פְּעֵם - והמקור לכך הוא 'לֹא יָקַח' מִשּׁוֹם 'לֹא יַחֲלֹל'
49 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, משום חילול, מִשּׁוֹם הָכִי
50 אֵינוֹ לֹקֵה עַד שְׂבִיעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
51 שאין חזר עליהן מלא לקחה.
52 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תָּנּוּ
53 רַבָּנָן, ממה שהתחילה התורה בְּאִשְׁרֵי בְּנֵה ואחר כך אֲשֶׁר נָמַע ואחר
54 כך אֲשֶׁר אֵרֵשׁ כאן לִמְדָה תוֹרָה דְּרַךְ אֶרֶץ - הנהגה הראויה, והיא
55 שְׂבִיבָה תחילה אֲדָם בֵּית, ואחר כך וְיָשַׁע בְּרֶם, וְאַחֵר כֵּן יִשָּׂא
56 אִשָּׁה. וְאֵף שְׂלֵמָה אִמֵּר בְּחֻבְבָּתוֹ "הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ וְעִתְדָה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטובא.** חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא יגדלו אוכלי טהרות לקרב לו ויהא סבור שלא האדיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ויאהיל ולא אדעתיה ו**תנא** תנא. וכן תני תנא דידן במשנה ובשני
4 בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (נאמנו פט"ו מ"ח) **הצר** חקבר. שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (נף קף טז) שעושין
6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בכתליה
7 סביב כוכין ארבות כמדת המת ותוחבו לתוכן,
8 והמערה מקורה בתקרה ובסי, ועושה גומא
9 רתבה בצד המערה ופוחת פי המערה לתוך
10 הגומא וכתל המערה כמין פתח. ואתה גומא
11 היא **הצר** חקבר: העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחציתה נפרת לא גזור רבנן במתים
14 שבתורה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות כמות המערה
16 באויר, ובענין למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאדיל על השמא, אבל
18 כאן יש חכר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיחוי מקום
21 לעצמה: וב"ח אומרם ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ח
23 אמרו ליה: בשפתה של **הצר** למעלה. שאין לה
24 בניסת מדרון במעלות מן הצד, אלא כשיורד
25 לה קופצין לה וכשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי ימינו, כנגד
27 אפוא הפכת דבריה. לויא אפוא כדאמר בבבא
28 (נף קף טז) כגני לייא, פדים שבורים לחיך חולכים.
29 אפכא מסתברא, מן הצד כשעשוי לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נפרות סגי להאי
32 **הצר** בארבעה טפחים והעומד בה חרי זה טהור.
33 שאין לנו במה לטמא, דאינו צריך לטפס
34 ולעלות שיתפשו ורעותיו ויאהיל ונקניי על
35 חלל הפתח. דכי נפיק מדרדי ונפיק, נעמט
36 ונמשך מן הפתח של מערה לצד פתח של
37 **הצר** ויזא לו: מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל.
38 כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטובא. ו**תנא** תנא: **הצר**
חקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיו בה ארבע
אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה
טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל
פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי לויא?
אדרבא, מן הצד מידרדי ונפיק. מלמעלה אי אפשר
לא מאהיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן
הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי,
הצר חקבר דמסיימא מחיצתא. אבל מת בעלמא,
תפיס: **מי האיש אשר ארש אשה**: תנו רבנן: **"אשר**
ארס" אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את
האלמנה, ואחד שומרת יבם, ואפילו חמשה אחין ומת
אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. **"לא לקח" ו"לא**
לקחה" פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתינו, לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר'
יוסי הגלילי, הא אמר "הירא ורד הלכב" זה המתירא
מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כדרבה.
דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם
"לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקה
עד שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע",
"אשר ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם
בית ויטע כרם, ואחר כך ישא אשה, ואף שלמה
אמר בחכמתו: "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה
לך, אחר ובנית ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית,
"ועתדה בשדה לך" זה כרם, אחר ובנית ביתך" זו
אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא,
"ועתדה בשדה לך" זה משנה, אחר ובנית ביתך"

רש"י

מאהיל על חלל הפתח והני מילי כו'. השתא מהדר לפרשי סיעתיה מחקא. מדאיצטרך
למיטני העומד לתוכו טהור, ש"מ תני מלי חצר חקבר דמסיימא מחיצתא דמערה לחודיה
ודחצר לחודיה ויש חכר בדבר, אבל מת בעלמא נמשל באויר מדרו בית הלל דתפיס
ארבע אמות, מדאיצטרך למיטני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי
לאשמיעין חקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
יבם, שלא קדשה הוא אלא מוכח אחיו באה לו:
לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
לקיחת אסור: כדרבה. דאמר אין עברה בקדושין
עד שיבעול, שביא זרעו או את האשה לידי
חלול, וממזרת ונתינה אין עברה בקדושין, דלא
כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תתחתן,
אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקיחה הני
קדושין. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין
עבר ליה אסור: ונתינה מן הגבוענים דכתיב ביה
ותנם יהושע לחוטבי עצים (ויקנ"ט טז) וכן
משבעה אמות: ועתדה בשדה לך. ונצבה בשדה
מלאכתך לך: גמרא. לתת סקרא להבין בטעמי
המשנה והלכה בדברי מ"א אם הוסיף בו ידועם
אחר. שיהיה של אבנים או בגבה או כעבי ות לא
הוי על מכונו וקריא ביה חדש: שמהדשין אותו.
שאינו מתקיים בשבועי. בשמטה: אין לי אלא
חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה. מאחר ונשא
זה: יכול אם בנה בית חדש ולא חנכו יהא כזה
שיהא נקי מן הכלל. מתני. ויפסו השומרים. על
דבר ביה. בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צופים
שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהירא ורד הירא
מעבירות. תלה התורה בנה ונטע וארס לחזור
בגללה. כדי שיתלה בכך החזון ולא יתביש
לומר מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי
אמר כו'. בגמרא מפרש במאי פליג ארבי יוסי
הגלילי: ובעקבו של עם. בסופו של עם
שעומדים שלא תהיו אחוזים לאחיהם לנו:
מעמידן וקפין מלפניהם. בראשה של צד
המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממניין לך,
שאם יפול אחד מן המלחמים יעמידו
ויוקפיהו ויגבירו את אנשי העבא בדבריהם:
[ואחרים]. ואנשים אחרים מאחוריהם: וכשילין
של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו. וכשילין
כעין חצין שקורין וררשי:

שחלחל

זה גמרא. דבר אחר: **"הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתדה בשדה לך" זה גמרא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים**
טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: **"הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתדה בשדה לך" אלו**
מעשים טובים, אחר ובנית ביתך" דרש וקבל שכן: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם הוסיף בו ידועם
אחר, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמהדשין אותו פעמים בשבוע: ואלו
שאין זיון ממקומן, בנה בית חדש ונכנס בו: תנו רבנן **"אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה, אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד**
לומר: "אשה", מכל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שהדשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חדשה לו. תנו
רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומוזן ויתמן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעברו עליו לכל
דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו, עליו
אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דפתח "לא יעבור", "לא יצא בצבא" לקמה לוי? לעבור עליו בשני לאוין:
מתני' "ויספו השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה
ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתת לו התורה את
כל אלו שיחזור בגללה, ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתינו חרי הוא הירא ורד הלכב. "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של
עם, מעמידין וקפין לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.

שחלחל

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שתחילת ניסה נפילה בגמ' פריך אפאק מבכי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה בדר"א. דחורין מן המערכה ויש שאין וזין ממקומן במלחמות הרשות אבל במלחמות מצוה. כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין רבי יהודה אוסר בו, מפרש בגמרא: גמ', עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזון, ולרבי יוסי עד שיעבור

על דבר תורה דומיא דאלמנה לכתן גדול, וכגון שנישאה דאיאק אסור: כן בין תפלה לתפלה בין הנחת תפלין של יד לתפלין של ראש: כה. ספר: עברה היא כידו, אם לא חזר וברך, דהכי אמרי במענות (נ"ו ט.) סח מברך שמים לא סח מברך אתה: וינס שותתין על כריו. מי רגלים מחמת יראתה: מפני שתחלת נפילה ניסה מבכי ליה. תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה למימר כשהן נסין זו היא תחלת הגרמת הנפילה, ובניסה לא שייך למימר תחלה היא ממש קא ערקו: רשות דרבנן זו היא מצוה דר' יהודה, ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה, אלא שרבי יהודה קורא אותה מצוה, ונפקא מנה לפסדו משאר מצות בעדו עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מצוה דרבנן דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מיד אשמעינן בהא אלא קלה משום מצוה ורשות נקטו פלוגמיהו, אלא משום דקרי רבנן להא רשות יד להם אם קראו את זו מצוה ואפלו היא חובה, שהרי אין דהבר אלא להעלותם מעלה אחת ולומר אבל בזה הכל יוצאין, וגבי רשות דים לקרות את שלמעלה ממנה מצוה, ורבי יהודה דקרי לקמיתא מצוה לאשמעינן דהעוסק בה פסור מן המצוה, והצריך להעלות את זו מעלה אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין הלכך קראה חובה כדאייתא: אמר רבא בו. מלמיה דרבי יוחנן מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן דאפילו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות בקריאת השם, נפקא לן מניה לענין עוסק

שתחילת ניסה, נפילה. שנאמר: "נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" ולחלן הוא אומר: "וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים" וגו'. במה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים, במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: גמ' מאי איכא בין ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עברה דרבנן. כמאן אולא, הא דתניא: שח בין תפילה לתפילה, עברה היא כידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן, בר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול קרנות והרתיע, הנפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות וימים שותתין לו על כריו, חזור. כמאן? לימא ר' עקיבא היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי מודה, משום דכתיב: "ולא ימס את לבב אחיו בלבו". "והיה ככלת השמרים בו": האי מפני שתחילת ניסה נפילה? מפני שתחילת נפילה ניסה, מבכי ליה? איכא: מפני שתחילת נפילה ניסה: "במה דברים אמורים במלחמות הרשות" בו: אמר ר' יוחנן: רשות דרבנן, זו היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא חובה דרבי יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבוש, דברי הכל חובה. מלחמות בית דוד לרווחה, דברי הכל רשות. כי פליגי, למעוטי גוים ולא לית עליהו, מר, קרי לה מצוה, ומר, קרי רשות. נפקא מינה, לעוסק במצוה

שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, בלשון הקודש: שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניו ושפטיו". שלשה מבית דין הגדול שבידו שלם היו יוצאין. ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "זקניו" שנים "ושפטיו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד. נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודרין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ' מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" ולחלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "ענייה" האמורה לחלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כי ימצא חלל באדמה... ויצאו זקניו ושפטיו" שלשה מבית דין הגדול שבידו שלם היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיו". "זקניו" שנים, "ושפטיו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד. הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיו"? ההוא מיביעי ליה למיחדין שבשפטיו. ור' יהודה מ"אקני" נפקא. ור' שמעון, אי כתב רחמנא "זקני" תהא אמינא אפילו זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" תהא אמינא אפילו סנהדרין קטנה, כתב רחמנא "ושפטיו", למיחדין שבשפטיו. ור' יהודה, גמ' "זקני" "זקני" מ"אקני העדה". מה לחלן מיחדין שבשפטיו, אף כאן מיחדין שבשפטיו. אי גמ' להגמיה לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיו" למה ליה? אלא וי"ו "ושפטיו" למינא ור' שמעון

רש"י

במצוה דלמר חובה ולמר רשות, ופריש לן נמי רבא בהי מניהו איפליג: מלחמות יהושע דלכבוש. בהא ליכא למאן דקרי רשות, דאפלו חובה נמי איתא והעוסק בה פסור מן המצוה, ורבנן הוא דלא אכפת להו לקרותה חובה דדין לקרותה מצוה אצל הרשות שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת. ומצוה לגבי רשות מעלה היא ומלחמת בית דוד. שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד: דברי הכל רשות. ואפלו רבי יהודה להא לאו מצוה קרי לה, והעוסק בה אינו פסור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורבנן במצוה ורשות דלמר פסור מן המצוה ולמר חוב, במלחמה שהיא למעוטי עובדי בוכבים ולא ליתו עליה:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה בלשון הקדש. נאמרת. מה שהקנים אומרים דינו לא שפכו והתבנים אומרים כפר לעמך ישראל, בלשון הקדש הוזקקו מן התורה לאמרה: שנאמר כי ימצא חלל. ובגמרא פריך דיכי יליף מהכא: הוי יוצאין. ובאין שם ומודרין מן החלל לצד העירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: בגל. גל של אבנים: נמצא סמוך לספר בו. מפרש טעמא בגמ'. גמ'. מאי קאמר. דיכי יליף לשון הקדש מהכא: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד שקול וכול לחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד אחד לקם אתרי רבים להשות (שמות טו): למיחדין. הנה דלשבת הגזית: מוקני וקניו. מדימוי למיכתב זקני וכתב זקניו. מיחדין שבשוקין: זקני השוק. אינן שאין סנהדרין: שופטיו. זקנים שהם שופטים את ישראל. מוקני העדה. דסמיכת פה העלם דבר, ואיתר לה שופטין להביא עוד שנים: למינה לבלי מלחא מהתם. דהא רבי יהודה הוה נמי ממושה קאמר, וליף לה משראי בב"ד דסנהדרין: אלא וי"ו ושופטיו למינא. כלומר לא גמיר גושי ואיצטרך שופטין לסנהדרין בדרש

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 תניא מפורש בבבליא פ' תרומה ד' ר' יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
2 הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
3 משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אפית פני והמרה עליה, בגון
4 שיצאו למדינת ענלה או להוסיף על העיר ועל העצרות, יכול
5 תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
6 מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
7 הסנהדרין למדינה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
8 שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
9 שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
10 שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
11 שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
12 בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פ'רט
13 לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דכרי רבי יהודה. והקמים
14 אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
15 העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
16 שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
17 לרבות את הטמון.
18 אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,
19 אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
20 ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
21 הפסוקים יש ללמוד שבה למעט טמון, ואילו ה'תם בשכחה מענייניה
22 דקרא יש ללמוד שבה לרבות את הטמון. ומבאר כן ביצר מבנייה
23 זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל'
24 שמשמעו היבא דמשתבח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
25 הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
26 תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פ'רט לטמון.
27 וה'תם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור
28 קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
29 לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
30 אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי
31 אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
32 'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
33 שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
34 מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה'
35 דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
36 נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
37 אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
38 הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת
39 קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה
40 בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
41 משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
42 שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
43 קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
44 קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משיבה
45 מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה
46 שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת?
47 משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבנן אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר
48 רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פ'רט
49 לשאפו עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
50 שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
51 שאינם בשדה.
52 שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנן
53 ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
54 הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
55 יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכי
56 זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

1 וי"ו לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
2 שהוסיפה 'ושופטי'ר' המיוחדין שבשופטי'ר ולא למנן הדיינים).
3 מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
4 של דיינים, כמו כן נדרוש ו'יצאו' שמשמע שנים, 'ומדר' שמשמע
5 שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
6 ושופטי'ר' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
7 לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
8 שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
9 למנן, אלא תהא מיפעי ליה לרבנן, ו'יצאו', מלמד שרק הן -
10 הדיינים יעסקו במדינה ולא 'שלוחיה', 'ומדר' מלמד שאפילו
11 נמצא במקום שהוא כעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
12 הזקנים מוידו, שמצוה לעסוק במדינה.
13 אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מוודים,
14 ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדרו, דלא כרבי אליעזר
15 בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
16 'ושופטי'ר' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמזים ב'שופטי'ר' מלך,
17 דכתיב 'מלך במשפט עמיר ארץ', כהן גדול, דכתיב 'ובאת אל
18 הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט
19 הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
20 מסתפקת הגמרא, איכא, להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
21 משנתנו, האם כמלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
22 מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנן הדיינים,
23 אלא אי כרבי יהודה שאמר חמשה, אי כרבי שמעון שאמר שלשה,
24 סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
25 ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא כולה סנהדרין
26 גדולה במדינה.
27 אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט בבבליא שנאמרה בענין זקן
28 ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך
29 חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
30 למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
31 המראת להחתיב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
32 ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
33 שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק במה -
34 כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אילימא דנפיק מקצתן
35 ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראת, דלמא ה'ר
36 דאיכא נואי פ'ותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
37 סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק כולה - שיצאו
38 כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבה
39 ה'ישות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והכתוב
40 'שדרך אנן הסהר אל יחסר המוג' נדרש פסוק זה לענין
41 הסנהדרין, שלא יחסר ממנה בדרך מזהה שהיא שליש יין ושני שליש
42 מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
43 יבדוק, ואם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגדר סנהדרין קמנה
44 שהם שליש ממסנהדרין גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
45 שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
46 לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
47 הסנהדרין, לא למדינת ענלה - האם לא לצורך מדינת העיר
48 הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר
49 'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
50 התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
51 אמר ליה אביי לרב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
52 הסנהדרין לצורך מדינת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
53 ירושלים ועל העצרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
54 הסנהדרין כולה, כדתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
55 העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העצרות להתקדש בקדושת
56 עזרה אלא כבית דין של שבעים וחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

1 ור"י דרשופטיף דרש"י ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט
2 שאין עיר קרובה כזה: פתני. דלא קתני מלך וכהן גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי
3 יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא בעי כלה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לבד
4 הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדלפי' בפרק קמא דסנהדרין:
5 **אבי פאני.** כל שהוא בתוך הקף היצוץ של
6 ירושלים קרי' בי פאני. ולי נראה שהוא לשון
7 חבישה כמו שקורין ציגלי' של עיר, כמו חמור
8 ובית פאני (נ"מ ע"ט.) בשטרידור' בית ראש של
9 אפסר קורין כן: והקרה עליהן. כלומר על מה
10 ששאל מהם שם ואמר לו ההלכה הלך לעירו
11 והורה לשלש פדרך שהיה מורה בתחלה, דהיה
12 ליה ממרא על פייהם: הפקום. המקור למשפט.
13 והוא לשכת הגזית: דפי' מנייהו כסה. לבי
14 פאני, דאיצטרך לאשמועינן דפטר משום
15 טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיבא גזאי
16 בותיה סביא להו. ומחזיקא תימי לן חיובא
17 דאיצטרך קרא למפסטיה: שרדו. זה סנהדרין
18 שיושבת בטבורא של א"י: אמן הסהר. שעשוי
19 כחצי לנגה עגלה בשורת ושיבתו כדי שיהיה בלן
20 רואין זה את זה: הפקום כשיעור מנה. שני חלקים
21 ממה ואחד יין. ואם כאן צריך שישתיר שלש: על
22 עיר. על ירושלים: תניא ברב יוסה. דאמר רבי
23 אליעזר בן יעקב כלהו סנהדרין בעי' פתני. דלפי' **א**
24 פרט לטמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר
25 בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני
26 השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם
27 מעניניה דקרא. צריכין למיירשיה. והכא
28 מעניניה דקרא תירוש ליה. גבי חלל כתיב כי
29 ימצא חלל, כל היכא דמשתבח ואפי' טמון.
30 חלקר על כרחי' כי אקא באדמה למעטי טמון
31 בא דתירוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי
32 לא איצטרך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון
33 ממשעמעותא אי לאו דהדר רבייה.

רש"י

34 לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו. והכי משמע
35 ושכחת עמר או ושכחת בשדה: נפקא להו. מבשדך ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת
36 שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שנשכח הרוח והרימה את העמרין מן הארץ
37 והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו. כסבור שאינן שלו. נפקא מבשדך ולא בשדה חבירו
38 דלא הוה שכחה: ורבנן. משעמא דשרה חבירו
39 נפקא להו מדתנה ליה למכתב כי תקצור קצירך
40 בשדה ושכחת וכתיב בשדה: צפו עמרין לתוך
41 שדהו. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו
42 על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא דעתך צפו ממש
43 על גבי אבן או על גבי עמוד: ולשעמא דלית
44 שרה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעטי אכל
45 מנחים לא מעט, והא בשדה כתיב, אלא הא
46 דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר,
47 דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו
48 שכחה. והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין
49 לתוך שדה חבירו אלא בצפו, שהיה מציפין
50 על הארץ ומביאתו לשם: שהחזיק בו להוליכו
51 לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלאת נקט ולא
52 דוקא: וזה ביה. ותו לא הוה שכחה, דבעין
53 שכחו מעשרו בדאמר בב"מ בפרק קמא דף י"ג.
54 מפני שהוא כזה. שהוא פטור על שהחזיק בו
55 כאלו היה עורכו צה מעל הקרקע ומזה בידה
56 הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. יום אחד היה
57 דעתו צלולה. אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן
58 להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי
59 שהיה הריף ודורש בשוק סבירא: שני חלקים זה
60 על זה. והאחד משוך לחלן מחברו מעט, ואם
61 תמורד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמורד
62 מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מורד בזה
63 וזה דמביעא ליה נמי או דלמא מין במינו לא
64 הוי טמון. מין במינו לא הוי צה ומשניהם מורד
65 אלא שהוא בכלל אלה:

תנותר

24 למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העזרות, פדתנן: אין מוסיפין על העיר ועל
25 העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסף מצאן אבית פני והמרה עליהן, בגון שצאו למדידת עגלה או להוסיף
26 על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המראת? תלמוד לומר: "נקמת ועלית", מלמד שהפקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי
27 באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה"
28 לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפתת,
29 "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף
30 שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה",
31 למה לי? מיפעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיפעי ליה
32 לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה
33 "בשדה" "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' יומי: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה
34 רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה
35 חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולשמעמיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" ולפיא! אלא לתוך שדה
36 חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משכחת לה אלא בצפו. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו
37 ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא
38 טמון, והעליון מפני שהוא צה. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הוה שכחה. שאני התם, כיון דאחזיק ביה,
39 וזה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני
40 שהוא צה" קאמר! אימא: "מפני שהוא בצף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים
41 זה על גבי זה, מהיכן הוא מורד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ומעליון מורד. או דלמא מין במינו הוי צה, ומין במינו
42 לא הוי טמון, ומתחתון מורד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו הוי צה, ולא מתחתון מורד ולא מעליון מורד? אמר ליה,
תנותר:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 תנחיתיה. להקדא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל עף לא פשט לה מנה דהא אוקמנא
2 טעמא דעליון משום דאחיקא ביה הוא וצף לא ידעין מאי הוי עגלה: סבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דביעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
4 דאמר תחתון שכתב בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל בעין חרב. ככלי. ואפלו מפרפר צף וטמון
7 ותלוי ופסל באשפה. דלא הוי צף ולא טמון ולא
8 תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב. הקרובים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק: פרט למצוי. תדיר. גזון ספר לא עיר
12 שרבה עובדי כוכבים: קמ"ל כדתניא כו'. והכי
13 קאמר, נמצא סמור לעיר שאין בה ב"ד, אין
14 מוודין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מוודין, איזו
15 היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לו, ואי לא הדר
16 תניא הנה אמנא אין מוודין בכלל: ת"ל ולקחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
18 וקני למכתב וקניה עגלת בקר: פתני. כהן.
19 החלל ולקחו וקניה עגלת בקר: פתני. כהן.
20 מצמצם. שאין זו קרובה לו מזו אפלו כמלא חוט:
21 ואין ירושלים כו'. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
22 הראש אצל חנוף. בגמ' מפרש למאי הלכתא
23 מוליכין: גמ'. אפשר למצמצם. אפשר לכוון
24 המורה ואמת מרדן שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 והיו להו שתי קרובות: וקסבר. גמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובהמה

27 רבה ויזק? דאס"ד אי אפשר למצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלא ידעין הי
28 מנייהו. והנה ליה למימר יביאו עגלה בשתפות ויתנו אם שלנו קרובה חלקם ויהא קני לנ
29 ואם עירכם קרובה חלקנו יהא קני לכם: אילימא לענין סידרה. קאמר יביאו הראש אצל
30 חנוף, דמקום שנמצא חנוף שם צריך למדור ויביאו הראש לקאן, והא מדקתני כו': קנה
31 מקומו. לקברו שם. דזה אחד מן תנאים שהתנה
32 יחושע בפרק מרבה (כ"ד דף פ"א). עקר חיותא כו'.
33 חלקר עקר חלק מיקרי ומודין מנייה בדכתיב אל
34 הערים אשר סביבות החלל: אתה גזין. אתה
35 מראשי יצרת ראשי תחלה. דגזין לישא דרישא
36 כמו גזי נזר שער ראשך, תלשי וגלי ראשך
37 אפלו תיקא אבא שאול. בר' עקיבא סבירא ליה
38 מ"ש דרבי אליעזר בן עקיבא דאמר מן הצואה
39 הוא קרי חלל: דכתיב אל צוארי חללי רשעים.
40 והלכך מפני מודין בדכתיב אל החלל: פתני.
41 נפסרו וקני ירושלים כו'. שאין עליהם אלא
42 למדור, בדכתיב וצאו וקניו ופסרו וקניו
43 ואע"פ שאינו איתן כשר. דלא כתיב ביה עובד
44 ולא נאמר אלא למדור: בקיפין. כמין סכין גדול
45 מאחרית. ממול ערפה: מקומה סכור. ועלום:
46 ומתר לפרק שם פשתן. דוקא נקט עבודת
47 שאניה בגופה של קרקע דמפרש בגמרא: לא
48 בא לדינו ופסרנותו. בגמרא מפרש בלא מוונות,
49 והניו דינו לא שפכה לא נהרג על דינו
50 שפטרנוהו בלא מוונות והצריך ללסטם את
51 הבריות ועל ידי כך נהרג: לא ראינוהו והתנהו.
52 יחיד בלא עבודה. והניו ועיניו לא ראו
והכתבים

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "בארמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אליעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמור לספר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיב "וקני העיר וליפא: אין מוודין אלא לעיר כו': פשיטא? פיון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מוודין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, דתניא: מנין שאם נמצא סמור לעיר שאין בה בית דין, וכן
23 שפניחין אותה ומוודין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
24 שתי עירות, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. מאין הוי מוודין? ר' אליעזר אומר:
26 מציבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל, מצאורו: גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר
27 אפשר למצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה" וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין מדידה קמפלגי, הא מדקתני סיפא "מאין הוי מוודין", מכלל דרישא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מות מצוה קנה מקומו" קמפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והיכא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. במאי קמפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאין הוי מוודין: במאי
32 קמפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיכן הולך נוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפניי אמי אתה גזין" ואומר "גזי נזר והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מציבור, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תיקא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, מפיצתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכילי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל מצאורו: מאי טעמא
36 דרבי אליעזר בן יעקב? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפסרו וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומוודין אותה לחלל איתן. "איתן" במשמע, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי
40 על דעתינו עגלה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופסרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והתנהו בלא לוויה.
והכתבים

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה וקני העיר, וליכא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, כיון דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אנה דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אף
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לו, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, ששניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו וקני העיר ההיא"
 ומלת "עיר" יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרוג מבין בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 קירבה, שתיחן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיחן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 - יש אפשרות לצמצם ולדיק, שהם שנמצאו שתי העירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתיחן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ואפילו
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתון לך לרשתה'
 משמעה, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלק, אילימא לענין מדידה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדידתה סייפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדידה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בדת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם קמפלגי, והבי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם, והביא דנמצא ראשו במקום
 אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקוברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקום שנמצא הראש.

הנתינה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף, ומבאר
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחייב בו בשכחה דרבי יהודה סבירא להו, דאמר, בפשדה פרט
 למטון שאין נהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בענייננו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הו' בכך מטון ואינו
 נהג בו דין שכחה. וזר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכך לא הוי
 מטון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי דרבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי מטון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר דרבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שהניח את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו
 אם טמנו ממש בעפר ובעצור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצרור, ולהודיע בזה דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 מטון ואין נהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חברו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק, וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מופרש. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא מטון בגלל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בגבולין - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפי.
 תנא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומושל באשפה, שאין עורפי
 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרי חלל, אלא גם
 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, הכא נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 מטון בגלל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש שר את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 ו'היירא בתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפי, דבתיב
 'פי' נמצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא. **אָמְרו קְדָשִׁים מִי לֵיכָא דְפָסְלָה בְּהוּ שְׁנִים**
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו', **בִּי**
אֵיצְטְרִיךְ קְרָא שנאמר בעגלה 'בה', **לְהִנָּךְ קְדָשִׁים דְּפָסְלָה בְּהוּ**
שְׁנִים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.
 מקשה הגמרא, **וְקְדָשִׁים, מַה דְּלָא פָסְלָה בְּהוּ עֲבֹדָה**, וכי **מִהֲכָא**
נִפְקָא מהמיעוט 'בה', **הֲרִי מִהֲתָם נִפְקָא**, ממה שנאמר בפרשת
 מומין, **"עֲבֹדָה אוֹ שְׂבֹר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלָת אוֹ נִבֵּל אוֹ יִלְפָת לֹא**
תִּקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ", ומה **אֵתָה מִקְרִיב קְדָשִׁים שְׁנַעֲבֹדָה בְּהוּ עֲבֹדָה**,
אִי אֵתָה מִקְרִיב, **אָכֵל אֵתָה מִקְרִיב**, ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 ואין צורך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין **אֵיצְטְרִיךְ** למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', **סָקָא דְעִתָּךְ**
אֲמִינָא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, **הֲנִי מִלֵּי הִיכָא דְעִבְד**
בְּהוּ עֲבֹדָה הִיכָא, **אָכֵל עֵבֶד בָּהֶם עֲבֹדָה אִיסוּר** כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, **אִימָא לִיתְסְרוּ** להקריבה,
 לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה'.
 מקשה הגמרא, **וְהָא נָמִי** כשעבד בהם עבודת איסור, **הֲרִי מִהֲכָא**
נִפְקָא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, **"וְיָמִיד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ**
אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
 אלה שהם מומין **אִי אֵתָה מִקְרִיב**, **אָכֵל אֵתָה מִקְרִיב קְדָשִׁים**
שְׁנַעֲבֹדָה בְּהוּ עֲבֹדָה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין **אֵיצְטְרִיךְ** למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, **סָקָא דְעִתָּךְ אֲמִינָא**, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, **הֲנִי מִלֵּי הִיכָא דְעִבְד**
בְּהוּ פְשֻׁן חֲלוּן, **אָכֵל אִם עֵבֶד בְּהוּ פְשֻׁן קְדָשִׁים**, **אִימָא לִיתְסְרוּ**
 בכך מהקריבה, לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.
גִּזְפָא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה
עֹנֶה - אגודה **שֶׁל שְׁקִין, פְּסוּלָה** משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ו**בְּעִנְיָהּ** אינה נפסלת במלאכת משא
 עד **שֶׁתִּמְשֹׁךְ** את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.
 מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
מִיִּתְבִּי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', **אֵין לִי** שפסול בה
אֵלָא עול, **שָׂאָר עֲבֹדוֹת מִנֵּן** שפוסלות בפרה, **אֲמַרְתָּ, קַל וְחֹמֶר**
 הוא, ומה עגלה שקלה היא בכך ש**אֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ**, **שָׂאָר**
עֲבֹדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', **פָּרָה**
 שתמורה היא בכך ש**מִוִּם פּוֹסֵל בָּהּ** שכן כתוב בה 'אשר אין בה
 מוֹם', **אֵינוּ דִּין שְׂאָר עֲבֹדוֹת פּוֹסְלִין בָּהּ**, **וְאִם נִפְשֵׁךְ לֹמַר** שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזירה שוה, **נֶאֱמַר בָּאֵן** בפרה 'אשר
 לא עלה עליה עול', **וְנֶאֱמַר לְהִלָּךְ** בעגלה 'אשר לא משכה בעול'
מֶה לְהִלָּךְ בעגלה **שָׂאָר עֲבֹדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ**, **אִם בָּאֵן** בפרה **שָׂאָר**
עֲבֹדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ.
 ומבארת הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, **מָאִי אִם נִפְשֵׁךְ לֹמַר** שאמרה
 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

ו**הִכְהִנֵּנִי אֹמְרִים**, **"כִּפּוּר לְעֹמֶד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ [ה'] וְאֵל תִּתֵּן**
דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עֹמֶד יִשְׂרָאֵל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
 לא היו צריכין לומר 'ונכפר להם הדם', שאין זה בכלל האמירה,
 אלא ריח הקורש **מִבְּשֶׁרֶתָּהּ** ואומרת בתורה, **אִימָתִי שֶׁתַּעֲשֹׂו כִּכְהָ**
הָדָם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.
 גמרא. שינוי במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ו**יָהָא**
מוֹם פּוֹסֵל בְּעִנְיָהּ מִקַּל וְחֹמֶר, וְמָה פָּרָה אדומה **שְׂאֵין הַשְּׁנִים**
פּוֹסְלוֹת בָּהּ שהרי אין שיעור לשנותיה, **מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ** שהרי נאמר
 בה 'אשר אין בה מום', **עֲנָה שְׁנֵים פּוֹסְלוֹת בָּהּ** שהרי אין קרויה
 עגלה אלא עד בת שנה, **אֵינוּ דִּין שְׂאֵיהָ מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ**. מתרצת
 הגמרא, **שְׂאֵין הָתָם** לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, **דְּאָמַר קְרָא**
 בפרה, **"אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם"**, ומלת 'בה' באה למעט, דווקא **בָּהּ מוֹם**
פּוֹסֵל, וְאֵין מוֹם פּוֹסֵל בְּעִנְיָהּ והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, **אֵלָא מַעֲתָה** ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו **שְׂאָר**
עֲבֹדוֹת מלבד עלה עליה על פוסלות בָּהּ - בפרה, **אֵלֶּיָהּ אָמַר**
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה **עֹנֶה** - אגודה
שֶׁל שְׁקִין פְּסוּלָה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן כתוב בה 'אשר לא
 עלה עליה, ו**בְּעִנְיָהּ** אינה נפסלת במלאכת משא עד **שֶׁתִּמְשֹׁךְ** את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייתא, ולדברייך שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.
 מתרצת הגמרא, **שְׂאֵין פָּרָה** שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום **דִּילְפִּינָן** בגזירה שוה 'עול'
'עול' פרה **מַעֲנָהּ**, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזירה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
עֲנָה נָמִי מדוע אין המום פוסל בה, **תִּיבִי** גם היא בגזירה שוה 'עול'
'עול' מִפְּרָה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך 'פסול בעגלה'.
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזירה שוה זו לענין מום, כי **הָא**
מַעֲנָה רִחֲמֵנָא בפרה **בָּהּ**, **לֹמַר** שאר המום פוסל אלא בה ולא
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות פוסלות
 אמרת שלמדים מגזירה שוה לפסול שאר עבודות, הרי **בְּעִנְיָהּ נָמִי**
בְּתִיב 'בָּה', ונאמר שאין ללמוד גזירה שוה לענין שאר עבודות, כיון
 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
 בפרה.
 מתרצת הגמרא, **הָהוּא** - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
מִיבְעִי לֵיהּ לְמַעֲנֵי קְדָשִׁים דְּלֵא פָסְלָה בְּהוּ עֲבֹדָה, שלולא
 מיעוט זה, **סָקָא דְעִתָּךְ אֲמִינָא** לית קדשים בקל וחומר **מַעֲנָה**
 שתפסול בהם עבודה, ומה **עֲנָה** שקלה היא **שְׂאֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ**,
עֲבֹדָה פּוֹסְלָת בָּהּ, קדשים שחמוריהם הם **שְׁמוֹם פּוֹסְלָת בָּהּ**, **אֵינוּ**
דִּין שְׁעֵבֹדָה פּוֹסְלָת בָּהּ, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזירה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
 פוסלות בה.
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי **אִיכָא לְמִיפְרָךְ** על הקל וחומר, **מֶה לְעִנְיָהּ** שלכך פוסלת בה
 עבודה, שחמורה היא בכך ש**שְׁנֵי שְׁנֵים פּוֹסְלוֹת בָּהּ**, שהרי אינה
 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

1 והכהנים אומרים: כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא
2 היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אינעו ואמרו קאי
3 שיהא אף וכן בכלל אומרים, אלא מלתא באנפי נפשיה היא. שרית הקדש בשר את
4 ישראל ע"י משה רבינו לכשישעשו בן ונכפר להם היום. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם
5 עברה שנתה פסולת. דכל מקום שנאמר בתורה
6 עגל סתם בן שנה הוא. דלית מיעוט ונכש בני
7 שנה: פרה ארמית. אין שער לשנותיה: מום
8 פוסל בה. דכתיב בפרה ארמית אין בה מום
9 (ומקרי יט: בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא
10 דכתב בה מעוטא הוא ולא גמרינן מניה בקל
11 וחקר. לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה
12 דתא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי
13 מעגלה דכתיב (וקריס כל) אשר לא עבד בה כל
14 עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמר מניה:
15 אלקה אשר רב ויהיה היות. על פרה עורה של
16 שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על
17 הוא ובגליה לחודיה מיפסולא דכתיב בפרה
18 במלאכת על האמורה בה אשר לא עבד
19 בגליה לחודה ואפלו שלא משכה ובגליה עד
20 שתמשך. שתטלטל המשא מעט. דבעגלה כתיב
21 אשר לא משכה. ולקמן פריך כיון דשאר
22 עבודות בפרה לא כתיב ובגליה ילפינן אמאי
23 מיפסל בגליה לחודה דשאר משאוי שאינו על
24 ממש. מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי
25 בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני
26 פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה
27 היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה. ומעוטא דבה
28 דרש ליה לדרשא אחרינא כדלקמן: עגלה נמי
29 תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא
30 פסלה בה עבודה. מהקדשה, אבל פרה לא

31 ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני
32 שנתן וכי איצטרך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטרך, דאי לא למעטניהו הו
33 גמרי בקל וחמר מעגלה: שנעבדה בהן עבודה. גרסי: עבודת אסור. כגון בשבת או כלאים
34 בשור ודמו: עבודת אסור נמי פסאי קרא נפקא. דכיון דדרי קראי כתיבי, על כרחיך
35 חד מנייהו לעבודת אסור: על. לא פרה תניא:
36 שאר עבודות פסולות בה. דכתיב אשר לא עבד
37 בה: ואם נפשך לומר. ואם יש לה להשיב על
38 קיו והו. צא ולמד בג"ש. נאמר כאן על כו: מאי
39 אם נפשך לומר. מאי הוה לה למיפרך דשבעה
40 תנא לאורחיהו וליף בגורה שנה: נאמר כאן כו.
41 והאי על יתרא הוא. דהא בכלל שאר עבודות
42 הוא: ומסקום שבאת. לא תנא קתני לה אלא
43 תיובתיה קא מפרש ואזיל נקרא דקא מותבי
44 לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל
45 בפרה בעליה בעלמא, והא כיון דשאר משאוי
46 בפרה לא כתיב ומעגלה וליף לה בגורה שנה,
47 ומסקום שבאת משם יש לה ללמד נמי דמה
48 עגלה על יתרא הוא. אף פרה בשאר משאות
49 דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא
50 עלה עליה על מ"מ. דריש ליה בלא על מדלא
51 כתיב אשר לא עלה על עליה. והו דדר כתיב
52 על לדרשא כדדרשנא ואזיל: א"כ כו' שלא
53 בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא
54 מקדו ולא למשוח: אלא בשעת עבודה. כלומר
55 שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי בעלמא
56 שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי
57 ואותבי לא פסלה: משיבת על. לפסול בעגלה
58 שאינו עושה פירות. עגלה בת שנתה לא ילדה:
59 במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא
60 תניחורו. שכתורה:

איתן

22 מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,
23 אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה: איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל
24 עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי
25 אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן בשהן
26 חולין, אבל עבד בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,
27 ובגליה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר
28 עבודות פסולות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן
29 "על" מה להלן שאר עבודות פסולות בה, אף כאן שאר עבודות פסולות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך,
30 מה לעגלה שכן שנים פסולות בה, אי נמי קדשים יביחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פסולת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן
31 "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. ומסקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא,
32 דאיכא דמיימי לה מעגלה, איכא דמיימי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר:
33 "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.
34 שאר עבודות, אין פסולות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל אלא מה
35 שפפרט, עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות
36 מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
37 בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פסולות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל
38 אלא מה שפפרט: עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה?
39 אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן
40 משיכת עול לרחבו טפח. ולימא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר'
41 יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום
42 שאין עושה פירות, וכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי
43 דלא ערפינן? אלא מצות: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

איתן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בפסלע קנך. אלמא איתן הוא סלע; מוסר ארין. הם הרים, וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יסן, ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הנינו יסן: מחפצת עוף, דכתיב בה ממוול עפרו וינקלס ט: בלי עלמא לא פליגי. דהא כתיב
4 ולא יקרב משמע להבא, מדלא כתיב ואשר לא יקרב דלקר משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הוה משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר
7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אנ"ג ולא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
10 השתא דכתיב אשר על פרקו מוכח עגלה
11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלף לרבות
12 כל עבודות כדלקמן דלא תורשיה בכלל ופרט:
13 בופין ללוי. בופין את מי שאינו רוצה ללנות
14 את חברו לדרך שלוחה: ויקרא שמה לזו. סיפיה
15 דקרא, היא שמה עד היום הוה, ומניה לליף דלא
16 נתבלבלה ולא הרבה, כדאמרין כל מקום

17 שנאמר עד היום הוה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו, דלא כתיב אלא
18 ויראם באצבעו או בעקמיות שפתים כדלקמן: ולרוע. כדאמרין שאין מלאך המות
19 שולט בהם: שלוחו פרעה. כדכתיב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתה אינו נזק, אותו
20 היוצא לדרך: עד עבודה של עיר. שהוא יוצא ממנה, והוא בבית החיצון שבתוך שבעים
21 אמה ושירים לבתי העיר: כי ציניתא דבבל.
22 מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו ציני דר הבדול
23 (ספ"ה דף כט): לא נתישב. והנינו לא יושב אדם שם,
24 לא גזר אדם הראשון: ישוב שם, והנינו דאמר
25 אינשי איתנהו משני אדם הראשון, שגזר עליו
26 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר
27 שהקדחת עליו את הפקוס. שבשחיזי המים
28 הרעים היתה פרנסתו להביא מים ולמורה
29 מקטני אמת. שהיו דואגים שפסקה פרנסתם
30 בשביל שנתרפאו המים: ודלקא. קטנים ממש הוה
31 ועל שם מקומם נקראו גערים שהיו מן גערו:
32 הקא מפרש מקום: וירחוק ליהוה

11 יעבר? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
12 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
14 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלה, "ולא יזרע" פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
15 זריעה אין בידי אחרניא לא! "אשר" רבויא הוא: וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר הריא תקריבם אל החלל
16 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
17 עגלה. "ואמרו ידנינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
18 ופטרנוהו בלא מוזהר ולא ראינוהו והתנהו בלא לוי. תניא, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוי, ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר:
19 "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריאנו נא את מבוא העיר ועשינו עמוך חסד". וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
20 חסד עשו עמו? שפל אותה העיר הרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וגלף האיש ארין תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
21 הוא שמה עד היום הוה" תניא: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שפא סנחריב ולא בבלה, ובוכרנצר ולא החריבה, ואף מלאך
22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וזן מתים. והלא דברים קל וחומר:
23 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולרועו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוי ברגליו, על אחת כמה
24 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תניא פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני
25 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולרועו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוי, יעסוק בתורה,
26 שנאמר: "כי לוי חן הם לראשך וענקים לגרגרתיד". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שנאמר:
27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ונעבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
28 אמר רב: כל המלוח את חברו ארבע אמות בעיר, אינו נזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדידיה הויקא
29 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
30 שיש: עד פרסה, ולא אפרן אלא רבו שאינו מובקק, אבל רבו מובקק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר איש מפום
31 נהרא עד בי ציניתא דבבל. כי מוטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריתו, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
32 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא יושב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן יושב? אלא,
33 ארץ שגזר עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב איש מהגורניא
34 יעד בי כיפי, ואמרי לה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוח ומתלוח פאילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו
35 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דויבים לתנוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמנוגעים
37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמת. תנא: גערים היו, ובזבוז עצמן פקטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלקא על שם מקומן? מי לא
38 כתיב "וארם יצאו גרודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן. התם, לא
39 מפרש מקומה. הקא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ח" מה ראה? אמר רב: ראה מפוש, פדתניא רבן שמעון בן
40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו תכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאלא אמר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
41 יצחק נפקא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלקא בורעיהו ניהוה הוה,
42 אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו הלאנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר חרנו לפי חרב, ואתו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו
 היא שמה עד היום הזה", תנא, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לזו שציוקעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לזו שפא סתחריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא וקנים
 שבה, בזמן שדעתו קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה לחם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלה בגללו שהרי לא
 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 בגללו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנא כוותיה דרבי יוחנן, בשכיל שבעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לווית תן הם לראשך
 ועניקים לגירונתך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשכיל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו' שזו היא
 לוויה, נשתעבד בגניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזוק בדרכו, ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מוטא לדידה
 הדיקא, ואיתציל - הגיע בדרך הדיק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, חרב לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפים אמה מחוץ לעיר, לתלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששית, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נרדא - עיר בבבל, עד כי ציננתא דרבבל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, כי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דרבבל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדרבתן מלתא - הזכרת לי דבר זה דאמרן רבי יוסי ברבי חנינא,
 מא דבתיב שהקדוש ברוך הוא הוליד את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבתה, ארץ שלא נזר עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבתה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאנתנים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום יסן - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לבאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו יסן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 'עריפה' 'עריפה' מהמאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקוקמה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע ל'שעבר' - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוך בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להקא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להקא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 וכן רבי יוחנן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם ל'שעבר', ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי פתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', 'לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה ל'שעבר' משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה זריעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע אסורה, וצא מירכת פשתן וניקור אבנים שאין
 בגופה של קרקע שמותרות, מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבפרט, ואם כך וזיעה אין - תדיה אסורה, מידי אחריתא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל קני העיר תהיו חקרוכים אל החלל ורחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפותה של עגלה. הברייטא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופסחנהו לדרכו בלא מונוה,
 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגלוז מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו ידינו לא שפכו, ולא ראינוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תְּרַבֵּךְ בְּךָ וּבִזְרָעֶךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים, 57
 58 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמֵר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גָּחִיז וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂה
 60 בִּיצְרַעַת הוּא חוֹרֵעוּ.
 61 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחֵר מַעֲשֵׂה גָחִיז 'וַיִּלֶּךְ אֱלִישֶׁעַ
 62 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלֵּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמֵר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלֵּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגָחִיז בְּתִשְׁבּוּבָה, וְלֹא חוֹר, אָמֵר לוֹ אֱלִישֶׁעַ
 64 לְגָחִיז חוֹזֵר בָּךְ, אָמֵר לוֹ גָּחִיז, בְּךָ מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כֹּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהִחְטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֵת
 66 הַגְמָרָא, מֵאֵי עָבֵד גָּחִיז לְהַחְטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָא דְאָמְרִי, אֲבָן
 67 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהַת אֶת הַמִּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּה לוֹ לְחַטָּאת יִרְבַּעַם
 68 - לְעַלְגֵי הוֹזֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאָרֶץ, וְהַטְעָה
 69 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹהִים עוֹמְדִים. וְאִיכָא דְאָמְרִי, שֶׁם
 70 חָקֵן לֵה אֲפוּמָה - עַל פִּיה שֶׁל חֲטָאת יִרְבַּעַם, וְהִיתָה אוֹמֶרֶת אֲנִי
 71 וְלֹא יִתֵּן לָךְ, וְהַטְעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹהִים מְדַבֵּרֵת.
 72 וְאִיכָא דְאָמְרִי שֶׁבְּכָךְ הִחְטִיא גָחִיז אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶצֶל
 73 אֱלִישֶׁעַ רַבֵּנָן דְּחָה מִסְמִיָּה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלִמִּידִים מִלְּבוֹא
 74 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּכִתְּבִיב מִיד אַחֵר שְׁגוֹרֵשׁ גָּחִיז 'וַיֵּאמְרוּ בְנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִינּוּ וְיוֹשְׁבָיו שֶׁם
 76 לְפָנֶיךָ צֵר מִמֶּנּוּ, מְכַלֵּל דְּעֵד הָאִידִנָּא לֹא הוּא דְחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכֶּךָ, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמָּקוֹם דְּחוּק, מִשּׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהֵלךְ גָּחִיז,
 78 נוֹסְפוּ הַתְּלִמִּידִים.
 79 אוֹמֶרֶת הַגְמָרָא, 'וְהוֹשֵׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחֵר
 80 מִתְּלִמִּידֵי בִּידוֹ יָדִים מֵאֵי הִיא, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יֵנְאִי מִלְכָּא
 81 לְרַבֵּנָן - כִּשְׁהֵרַג יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֶעוֹן בֶּן שְׁמַח
 82 אֲמַיְנִיהוּ אֲחִיתִּיה - אַחֲתוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁטַח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ הִחְבִּיאָה אוֹתוֹ וּכך נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה נִיצֵל גַּם
 84 הוּא, שְׂבֹאֲתָה שְׁעָה אֶזֶל עֵרֶק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים, כִּי
 85 הוּא שְׁלָמָא - כִּשְׁהַשְׁלִים יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שֶׁלֹּךְ לִיָּה שְׁמַעוֹן
 86 בֶּן שְׁמַח אֲגִרַת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה רַבּוֹ, וּכך כָּתוּב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 יְהוֹשֻׁעַ עִיר קַקְוִדֵשׁ, שְׁלֹחָה אֲגִרַת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים
 88 אַחֲתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שְׂדִיחָה נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׂרָרִי
 89 בְּתוֹכָךְ, וְאֵנִי יוֹשֵׁבֶת שׁוֹמְמָה, אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הַאֲגִרַת, שְׁמַע מִיָּהָ מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּא לִיָּה שְׁלָמָא - כִּבְרִי שֶׁשֹּׁלֵם
 91 לְחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוּב. כִּי אֲתָא לָאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהַחֲוֹא
 92 אוֹשְׁפִיָּא - נֹדֶמֶן לְאֶבְסִנִּיא אֲתוּת, קָא קִמְיִיהוּ בִּיקְרָא שְׁפִיר - קָם
 93 בַּעַל אֶבְסִנִּיא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה וְתִלְמִידֵי בִּכְבוֹד רָאוּ, עָבֵרִי
 94 לִיָּה יִקְרָא טוֹבָא - וְעָשׂוּ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה
 95 וְקָא מִשְׁתַּבַּח בְּאֶבְסִנִּיא זֹה, כְּמָה נָאִה אֶבְסִנִּיא זֹה שֶׁמְכַבֵּדֵת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמֵר לִיָּה אֲחֵר מִתְּלִמִּידֵי, רַבִּי, עֲנִינָה שֶׁל בַּעֲלָה
 97 הָאֶבְסִנִּיא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאֵינִן נֹאוֹת, אָמֵר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 98 פִּרְחִיָּה, רְשָׁעִי, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבְּעָה מָאָה שְׁפוּרֵי וְשִׁמְתִּיה
 99 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְדוּהוּ, כֹּל יוֹמָא אֲתָה לְקִמְיָה אוֹתוֹ
 100 תִּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְדוּ, וְלֹא קִבְּלִית רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנָה רַבִּי
 101 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִית שְׁמַע, וּבִתּוֹךְ בֶּן אֲתָה לְקִמְיָה אוֹתוֹ תִּלְמִיד,
 102 וּבֹאוֹתוֹ הוּא הוּא בְּרַעְיָתָה שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה לְקַבּוּלִיָּה, וְכִיּוֹן
 103 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵי לִיָּה בִּידֵיהֶם - הֵאֱרָא לוֹ סִימֵן בִּידוֹ
 104 שִׁימְתִּין, אֵךְ הַתְּלִמִּיד קִבֵּר שֶׁבְּסִימֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַחָא דְחִי לִיָּה
 105 לְגַמְרִי, אֶזֶל זָקָה לְבִינְתָא פְּלָחָא - הֵלֵךְ זָקָה לְבִנָּה לְעֹבֹדָה זָרָה
 106 וְעַבְדָּה, אָמֵר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמֵר לִיָּה, בְּךָ
 107 מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כֹּל הַחֲטָא וּמַחְטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ
 108 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיצַד הִחְטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמְרִי מִר, אוֹתוֹ תִּלְמִיד
 109 בִּישְׁפָּה וְחִסִּית וְהִרִית וְהִחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יָצַר שֶׁל תְּשִׁמִּישׁ, תִּינּוֹק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אִדָּם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדִים, אֵלָּא תִּהְיֶה שְׁמָאֵל דְּחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבֵּת.

1 רַב וְשִׁמְאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיצַד נַעֲשָׂה, חַד אָמֵר, שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ
 2 רַק גַּם אַחֵר, וְחַד אָמֵר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֵת הַגְמָרָא,
 3 מֵאֵין דְּאָמֵר גַּם אַחֵר סָבַר, יָצַר הָנָה שֶׁם מְכַבֵּר, דְּוִבִים לֹא הָיוּ בוֹ,
 4 וְנַעֲשָׂה נִס וְבֹאוֹ דְּוִבִים. מֵאֵין דְּאָמֵר שֶׁנַּעֲשָׂה גַם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא
 5 יָצַר הָנָה שֶׁם וְלֹא דְּוִבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִס וְנִהִיָּה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִס,
 6 שְׂהִיּוּ בוֹ דְּוִבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לִשְׁם מַה הִיָּה
 7 צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיתָיו רַק דְּוִבִים וְלֹא לִיתָיו יָצַר. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא,
 8 מִשּׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדְּוִבִים וְאֵינִם מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְכוּ שְׁנֵי גִסִּים.
 10 אָמֵר רַבִּי תִּנְיָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קִרְבָּנוֹת שֶׁחֲקָרִים בְּלָךְ
 11 מִלֵּךְ מוֹאָב כְּשֶׁבֶא בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידוֹ לְקַלֵּם,
 12 עֲלָה בִידוֹ זֹאת שֶׁתְּחַחֵל עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּי הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים יִלְדִים כְּמִסְפֵּר קִרְבָּנוֹתֵינוּ. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא,
 14 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׂכָרוֹ, וְהָאָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ
 15 אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא
 16 לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה, שֶׁבְּשִׁכָר אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קִרְבָּנוֹת שֶׁחֲקָרִים
 17 בְּלָךְ מִלֵּךְ מוֹאָב לְמֹרֹת שְׁלֹא הִיָּה כּוֹנֵנוֹ לְמִצְוָה, אֵלָּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה וְיִצְחָה מִמֶּנּוּ רוּת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁינָא
 19 מִמֶּנָּה שְׁלֹמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה 'אֵלָּה עוֹלוֹת וְעֹלָה שְׁלֹמָה', וְאָמֵר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חוּנִי, שֶׁאֵין כֵּךְ הוּא, כִּי רוּת בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלָךְ
 21 הָיָתָה, הִרִי שְׂכָרָה אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קִרְבָּנוֹתֵינוּ. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא,
 22 לְמֹרֹת שְׂכָרָה הִיָּה שִׁינָא מִמֶּנָּה רוּת, בְּכָךְ לֹא הִיָּה לְשִׁכָּרוֹ, שְׂהִי
 23 תִּנְאוֹתוֹ מִיָּהָ עַל יָדִי קִרְבָּנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּל הָיוּ - שִׁיּוּכָל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידוֹ בְּתִינּוֹקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְמָרָא חוֹרֵת לְעַנֵּן אֱלִישֶׁעַ, שְׂבֹא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׂבֹה.
 26 נֶאֱמַר שֶׁם, 'וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב כְּאִשֶּׁר אֲדֵנִי רֹאֵה הַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשֻׁכֶּלֶת' וְגו', וְתַמְזָה
 28 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשֻׁכֶּלֶת, אֵלָּא מַה מוֹכְבָתָה.
 29 אָמֵר רַבִּי חֲנִי, אֲפִילוֹ מִקּוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמָּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הָן
 30 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מִינֵי חֲנִינֹת הָן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, הָן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הָן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הָן מְקָח עַל
 33 מְקַחָו וְלֹקְחוֹ.
 34 תִּנּוּ רַבֵּנָן, שְׁלֹשָׁה חֲלָאִין חֲלָה אֱלִישֶׁעַ, אַחֵר בְּעוֹן שְׁנִיָּה דְּוִבִים
 35 בְּתִינּוֹקוֹת, וְאַחֵר בְּעוֹר שְׁדִּחְפּוֹ לְגָחִיז וּגְרוֹשׁ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדִים,
 36 כִּי שִׁיתְּבֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחֵר שְׁמֵת בוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, 'וְאֱלִישֶׁעַ חֲלָה אֶת
 37 חֲלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ', הִרִי שְׁלֹשָׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיו',
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בוֹ.
 39 תִּנּוּ רַבֵּנָן, לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דוֹחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבֵּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שְׁדִּחְפּוֹ לְגָחִיז בְּשֵׁתִי יָדִיו, וְלֹא
 41 כִּי הוֹשֵׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שְׁדִּחְפּוֹ לְאַחֵר מִתְּלִמִּידֵי בְּשֵׁתִי יָדָיו.
 42 מְבִאֵרֵת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאֵי הִיא, דְּכִתְּבִיב בִּשְׁעָה שְׂרִיפָא אֱלִישֶׁעַ
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבֵא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירֵב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹל מִתָּן, הֵלֵךְ
 44 אַחֲרָיו גָּחִיז מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִּסֵּף וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרֵם
 45 נַעֲמָן הוֹאֵל קָח בְּכֶרֶם' וְנָתַן לְגָחִיז שְׁתֵּי כִּכְרוֹת כִּסֵּף, וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת
 46 גָּדִים, וְכִתְּבִיב כְּשֶׁבֶשׁ אֵל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחֵהוּ אֱלִישֶׁעַ 'וַיֵּאמְרֵם אֲחֵי לֹא
 47 לָבִי חֵלֶךְ בְּאִשֶּׁר הִפֵּךְ אִישׁ מַעַל מִבְּרַכְתּוֹ לְקִרְאָתָהּ הָעֵת לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף בְּאִשֶּׁר בְּגָדִים וְיִתֵּים וּבְכֶרֶם וְצִנָּה וּבְכֶרֶם וְגָדִים
 49 וְשִׁפְחוֹת' הִרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכִיחוּ כֵּאֵן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שְׁקִיל
 50 בּוֹלִי הָאֵ - וְכִי כֹל כֵּךְ הוּא לָקָח, הֵלָא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כְּכָתוּב שֶׁם. אָמֵר רַבִּי יַצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׂבֹא נַעֲמָן לְפָנֵי
 52 אֱלִישֶׁעַ הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תְּלִמִּידֵי וְעַם גָּחִיז בְּשִׁמְנֵה שְׂרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב דְּטוֹמָא, וְכִשְׁלַקָּה גָחִיז כִּסֵּף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת
 54 כֹּל דְּבָרִים חֲלָל, אָמֵר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁעִי, הִנֵּי עַת לִיּוֹשׁוּל שְׂכָר
 55 תּוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָה בְּסוּגִיָּת שְׁמִנָּה שְׂרָצִים וּכְגוֹן זֶה קִבְּלָת כְּשִׁיעוֹר
 56 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הוּא, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֵּךְ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

27 אכסניא זו יפה. במעשית: טרוטות. עגלות: כבד אתה עוסק. מסתכל באשת איש: אחי
28 ליה בידיה. שיקבלנה יצר. של תשמיש תקרבנו נמין שלא יקרוץ בפריה ורביה, וכן תינוק
29 פן יכרח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה.
30 סתני. תצא ותרעה בעדר. כשאר חליו, והאי תנא לית לה דאמרין בבמה דוכתי
31 עגלה. ערופה נאסרה מתים וירידתה נעלה
32 איתן אוסרתה, ובמסכת ברייתות מוקמינן לה
33 למלתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא (ף כה).
34 כפרה ספקיה. היא עשוקה את שלה, ואם לא
35 נמצא החורג נחכפר הספק ולכשנמצא נעשה
36 ודאי ויחרג, ומיהו היא באסור הנאה וידה
37 קומא דכפרה כתיב בה כקדשים: שנים אוסרים
38 ראינו לא היו עורפין. דתא נודע מי הכהו ואע"פ
39 שאינו עכשיו בפנינו לדנוה: כמלה עגלה ערופה.
40 שהרי מכירין (וא) כהן מי הרגיל בהו להרוג: לא
41 אפקוד. על גיאותו נשיתכס לדרקון, ומפני מה על
42 גנותיכם כי תנוגה, ועוד כי הם עם הזונות
43 יפרדו, הם עצמן נואפין כפרדים הללה
44 האשכולית מפרש בגמרא שהכל בהו, עד וימחן
45 לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, כלן היו
46 אומרים דברים בנתינתו למשה מסיני, וכן
47 הראשונים שנקלו בסמיכת קרבנות ביום טוב
48 כדאמרין בחגיגה (ף טו), והוא היה מחלוקת
49 ראשון שהיה בישראל בדברי תורה: העביר
50 חזרות הפעשה. שלא היו מתורין בערתי הקדש
51 בו, ובגמרא מפרש טעמא: עוררין וניקפין.
52 בגמרא מפרש טעמא:

1 ליהו דבים ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקריה ליה גם: דבעיתי. הדבים להתגרות
2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנט וללהתבטאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה:
3 ובה וצתה סטנה רות. שציצא ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
4 שבה: לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקיימה: ואלא מאי מיתותיה.
5 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משובת: חן
6 מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
7 חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכשרת
8 נושאת חן בעיניה: אחר שגרה דבים. בעון שגרה
9 דבים בתנוקות. חלה, חר, את חליו תרי, וחד
10 אשר ימות בו: מי שקיל בלי הא. בהאי קרא
11 כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
12 ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: כסף ובגדים
13 הוא דשקל. דכתיב ויצר כברים כסף בשני
14 חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שריצים.
15 בפרק שמונה שריצים (פ"ה טו) הגיע עת ליפול
16 שגר. תורתך בעולם הזה: אכן שואבת.
17 שמוגבת את המתכת מן הארץ ועממדתה
18 בארץ ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
19 ירבעם בארץ: רבנן דתה. דוחה היה את
20 התלמידים מפני אלשיע כשהיה משמש לפניה.
21 דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנהו
22 יושביר בית המדרש של רבנן צר ממנו, שנתוסף
23 התלמידים שהיה נהני דוחה: ואי מלכא קטילה
24 לרבנן. כדאמרין בקדושין בהאומר לשלוחו וף
25 טו. בעלי שריי כתיבה. נשיא היה כדאמרין
26 בחגיגה (ף טו): קם כפיהו שפיר. כבדת:

18 על בעלה, חן מקח על מקחו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלישע: אחד שגירה דובים, ואחד שדחפו לגחיו בשתי
19 ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
20 כאלישע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
21 נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפכתי לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
22 בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" ופי' שקיל פוליה הא? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
23 היה אלישע עוסק בשמונה שריצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליפול שגר שמונה שריצים "וצרעת נעמן תרפך בך ובורעך לעולם".
24 "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להתחזיר
25 לגחיו בתשובה, ולא חור. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
26 לעשות תשובה. מאי עבד? איבא דאמר: אכן שואבת מלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיבא דאמר: שם
27 חקק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לה. ואיבא דאמר: רבנן דתה מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע
28 הנה נא המקום אשר אנהו יושבים שם לפניה צר ממנו" מכלל דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? דברהו
29 קא קטיל יצאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי של מצרים: אחותי! בעלי שריי בתוכך ואני יושבת
30 שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי של מצרים: אחותי! בעלי שריי בתוכך ואני יושבת
31 שוממה. אמר: שמע מניה, הוה ליה שלמא. פי אתא, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
32 יתיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרוטות. אמר ליה: רשע, כבד אתה עוסק? אפיק
33 ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה בדעתיה לקבוליה
34 אחיו ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקף לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני ממך, כל החוטא
35 ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישה והסית והדיח והחטיא את ישראל. תניא ר'
36 שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא החורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
37 ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
38 בך נמצא החורג, הרי זה יחרג. עד אחד אומר "ראיתי את החורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
39 אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
40 להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחניו, כמלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה היה נקרא,
41 חורו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על גנותיכם כי
42 תנוגה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, כמלו האשכולות,
43 שנאמר: "אין אשכול לאכול בכפרה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר חזרית המעשה, אף הוא כמל את המעוררין ואת הנוקפין.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבר, והכי אמרין לה במועד קטן וילא:

כל ימיו לא הערד אדם לשאל לחברו על הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקן

שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'

אפלו אחר בסוף העולם. הכיר בו: והא אמר

עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי

שקבא (שיל לא) ואניה חלוקה כאן כלום: אלא

על הספק. ועקשיו יודעים את התורגמים מי הם:

נגמק מוען. נאפו באשה האסורה לו, בין מוז

שנתקרה בין מאתרה: עון דכניה ודבנתיה. שהם

נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא

שמע לא אפקוד. לדקדק את הנשים, ומה טעם

על בנותיכם כי תונניה נתעונו הדינין. דמותן

שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדיון

ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך

לסתלקל מנשיהם, וכיון שכן אלו להקדיה נח

רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: לחשי' לחישה.

עורכי הדינין, ומתלששים עם הדינין לפתות

להם פתח בכותו של זה ובחובו של זה: דה

חרון את. שעל חסות המשפט חרון אף בא.

שבאמר (סו' כז) אם ענה תענה אותו וגו' וחרה

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:

היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"

ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. ולפעמיה, אימא סיפא: שנים אומרים

"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,

כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבאי עסקינן? בנן דאתאי אשה מעיקרא.

ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה

אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת פסולי עדות למה לוי? מהו דתימא: כי

אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה

ערופה, לפי שאניה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, "נגמק

האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, היום בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין היום בודקין את אשתו. ואומר:

"לא אפקוד על בנותיכם כי תונניה" בו: מאי ואומר? וכי תימא: עון דידיה אין, דכניה ודבנתיה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות

יפרדו ועם הקדשות יזבחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על

עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדינין ונתקלקלו הפעשים ואין

נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדיון, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו

לחשי' לחישות בדיון, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם

הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרק, רבו

היהירים ונתמעטו התלמידים, ותתורה חוזרת על למדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו

רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו איניש ביתיה לא מקבל. שנאמר: "גבר דהיר ולא יגוה" לא יגוה

אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,

ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחוקני טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה" שפלים הונבהו והגבוהים הושפלו,

ומלכותא אזלא ונולא. משרבו צרי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי הלב וקוצפי דים מלחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר

לך פן וגו'. משרבו "נטייות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו היםים ונתקצרו

השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו וזוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל

צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל

לפנים והם לאחור: משמות יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול

העביר הודיית המעשר בו: מאי טעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרממא אמר דיהבי ללויים,

ואין

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שבקרב אלהים ושפט: חוליב אחר בצעם. להנאתם: האומרים

לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו חוי. דכתיב הוי הוי בהדיא פרשתא טובא:

מושבי הרק. מאריכין הרק. ומדת גאון הוא: ונתמעטו התלמידים. בדקיל (ומסין זה

מש): סימן לגלות הרוח גניית של תורה. חוזרת על למדיה. מתורת אולי תמצא למדיה

ולכפון מטיל עליהו. נמאס בעיניהם: מטיל

מלא. הדינים מטילין מלאי פרקטיא שלהם

על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה

שישתכרו הדינין על דה: רבו איש הישר בעיניו

יעשה. שהרואה שהדינין מסבירים לו פנים מפני

טובה שעשה לו ואינו מתנאי מהם: שפלים

הנבהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין

נכר בין גבוה לשפל: ופולחא. מלכותם של

ישראל אזלא ונולא. הולכת ומתגדלת: צרי עין.

מלחנות אחרים במקומם: טורפי טרף. גולנים

ומאמצי הלב מן העניים לרדם: רבו מים

המרים. רבו המקראים לנשותיהם והיה למים

המרים להתרבות: אלא שפסקו מלשקוחם.

בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:

וזוחי הלב. שאין מטין את אונם לשמוע: פה

מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועמם:

ישראל לפנים. כניו הוא: שהכל בו. תורה

באמתה ואין דפי ושכחה ומחללת:

ואין

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, הָא אִם הָיוּ
חָד וְחָד, הָיוּ עוֹרְפִין משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. אֲמַרַהּ בהכרח מִתְּנִיתִין בּוֹלָה
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, בַּפְּסוּלִי עֲדוּת
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, וְכִדְרָבִי נִחְמִיה, דְּאָמַר,
כָּל מְקוֹם שֶׁהָאִמְנָה תוֹרָה עַד אֶחָד, כִּשְׂבָאוּ עֲדִים אַחֲרִים
להכחישו, חֲלָף אַחֵר רֹב דְּעוֹת והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, וְעָשׂוּ משום כך עדות שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד -
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בְּשֵׁנִי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ
אֶחָד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, הן עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתן, לא הן עורפין.
וְאִיכָּא דְּאָמַר, כָּל הֵיכָא דְּאִתָּא עַד אֶחָד בְּשֵׁר מְעִיקְרָא, אֲפִילוּ
מֵאֵה נָשִׁים שִׁמְעִידוֹת כִּנְגְדוּ בִּי אֶחָד דְּמִיָּין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, וְהָכָּא במשנתנו, שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כגון נשים, בְּמֵאִי עֲסָקִינָן,
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, כְּגוֹן
דְּאִתָּא אִשָּׁה מְעִיקְרָא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, וְתִרְצָה לְדְרָבִי נִחְמִיה הֵכִי - ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רַבִּי נִחְמִיה אֹמַר
כָּל מְקוֹם שֶׁהָאִמְנָה תוֹרָה עַד אֶחָד, כִּשְׂבָאוּ עֲדִים אַחֲרִים
להכחישו, חֲלָף אַחֵר רֹב דְּעוֹת והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסיף פירוש, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִשָּׁה אֶחָת
שמכרעת אותה בְּשֵׁנִי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, אֲבָל שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד, כִּי
פְּלִגָּא וּפְלִגָּא דְּמִי הֵי הֵם כמחצה על מחצה, ולכך, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערפת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, וְתִרְצָה בבית על פְּסוּלִי עֲדוּת
לְמָה לִי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, כִּהוּ דְּתִימָא - היית אומר, כִּי אֲזִילִין בְּתֵר רֹב דְּעוֹת, רק
בכגון הרישא שהוא לְחוּמִיכָא שעל ידי כך נערוף את העגלה, אֲבָל
כשהוא לְקוּלָא שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם לא נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קָא מְשַׁמַּע לָן הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, מְשַׁרְבּוּ הַרוֹצְחִין כו'. תִּנּוּ רַבִּנָּן, מְשַׁרְבּוּ הַרוֹצְחִין
בְּמִלָּה עֲגִלָּה עֲרוּפָה, לִפִּי שְׂאִינָה בָּאָה אֲמַרַהּ עַל הַסֶּפֶק שֶׁאֵין
יודעים מי ההורג, ולכך מְשַׁרְבּוּ הַרוֹצְחִין בְּגִלּוּי וְהִרִי הַהוֹרִגִים
מוכרים לנו. בְּמִלָּה עֲגִלָּה עֲרוּפָה.
שנינו במשנה, מְשַׁרְבּוּ הַרוֹצְחִין כו'. תִּנּוּ רַבִּנָּן, נאמר בפרשת סוטה
'וְנָקָה הָאִשָּׁה מַעֲוֹן', מכאן אנו למדים, כְּגוֹן שֶׁהָאִשָּׁה מְנוּקָה מַעֲוֹן,
הַמֵּים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, אִם חָטְאָה או לא, אבל אם אֵין הָאִשָּׁה
מְנוּקָה מַעֲוֹן, אֵין הַמֵּים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, וכיון שרבו הנואפים,

עַד יָמִיו של יוחנן כהן גדול הָיָה פְּטִישׁ מְכָה בִּירוּשָׁלַיִם בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גור על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
וְכִימִיו של יוחנן כהן גדול אֵין אדם הנזהר במעשרות צָרִיף לְשִׁאוֹל
עַל הַדְּמָא - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נִמְרָא. תִּנּוּ רַבִּנָּן, מִיָּין שְׂאֵם נִעְרָפָה הָעֲגִלָּה וְאַחֵר כִּף נִמְצָא
הַהוֹרֵג, שְׂאֵין עריפת העגלה פּוֹמֶרֶת אוֹתוֹ מִמִּיתָה, תִּלְמוּד לומר,
"וְלֹאֲרִין לֹא יוֹפֵר לְרֵם אִשָּׁר שִׁפָּה בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שִׁפָּכָה".
שנינו במשנה, עַד אֶחָד אֹמַר רֹאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג ועד אחד אומר
לא ראיתי כו' הן עורפין. מדייקת הגמרא, מְשַׁמַּע דְּמִכְחִישׁ לִיה -
דווקא כשעד אחד מכחישו, הָא אִם לֹא מְכַחֵשׁ לִיה אַחֵר, עַד אֶחָד
מְחִיָּין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא, מִנְּהִי מִלִּי, שעד אחד נאמן בכך, דְּתִנּוּ רַבִּנָּן,
נאמר בפסוק 'לֹא נִדְעָ מִי הַכְּהוּ', הָא - משמע מכאן, שֵׁם נִדְעָ
למישהו מִי הַכְּהוּ, אֲפִילוּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם הכירו, לֹא הָיוּ
עוֹרְפִין ומכאן שעד אחד נאמן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמַר, מִיָּין לְכַנְהֲדִין
שְׂרָאוֹ אֶחָד שְׁתֵּרֵי אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְאֵין מְכִירִין אוֹתוֹ, שְׂלֵא הָיוּ
עוֹרְפִין, תִּלְמוּד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר 'וְעֵינֵינוּ
לֹא רָאוּ, וְהֵלֵא רָאוּ, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, הֲשִׁתָּא דְּאִמְרַת שבעריפת עגלה עַד אֶחָד מְחִיָּין,
אִדְּךָ חָד הֵיכִי מִצִּי מְכַחֵשׁ לִיה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שתבטל עדותו ושתערף העגלה, וְהָאִמַר עוֹלָא, כָּל
מְקוֹם שֶׁהָאִמְנָה תוֹרָה עַד אֶחָד, הִרִי כָּאֵן עדות גמורה כאילו הוא
שֵׁנִים, וְאֵין דְּכִרְיוֹ שֶׁל אֶחָד הבא להכחישו עומדים בְּמְקוֹם שְׁנִים.
מתרצת הגמרא, אִמַר לָךְ עוֹלָא אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא תִּנּוּ במשנה, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין' כִּי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. וְכֵן אִמַר רַבִּי זְעָקָה, תִּנּוּ במשנה 'לֹא
הָיוּ עוֹרְפִין, וְרַבִּי חִיָּיא אָמַר, תִּנּוּ במשנה 'הָיוּ עוֹרְפִין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, וְלְרַבִּי חִיָּיא שאינו מתקן את לשון המשנה, קִשְׁיָא
דְּעוֹלָא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאומר. מתרצת הגמרא, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה. מדובר שבאו שני
העדים כְּבֵת אֶחָת והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחיש
ולגרום שלא לתקבל, אבל כָּאֵן בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים בָּהּ אֶחָד זֶה, שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, תִּנּוּ בהמשך המשנה, עַד אֶחָד אֹמַר רֹאִיתִי אֶת
הַהוֹרֵג, וְשֵׁנִים אֹמְרִים לֹא רֹאִיתִי, הָיוּ עוֹרְפִין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה. הָא אִם הָיוּ חָד וְחָד, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שני לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תִּיבְקָתָא
דְּרַבִּי חִיָּיא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, לְיִלְמַעְמִיךָ - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, אִיכָּא סִיפָא
בהמשך המשנה, שְׁנִים אֹמְרִים רֹאִינוּ את ההורג וְעַד אֶחָד אֹמַר
לֹא רֹאִיתִם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי. 57
אומרת הגמרא, בדאמרי לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על 58
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות, 59
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים 60
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול. 61
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות 62
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית 63
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים 64
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל 65
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישראל, שנאמר, 66
הושעיה ה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני 67
אדם. 68
ר' שמעון בן גמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית 69
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לכרבת, וניפל 70
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניפל טעמן הפירות. רבי 71
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא נשמרה נמלה את (הטעם 72
ואת) תרית, המעשרות שלא ניתנו נמלו ונמלו טעמן הדגן. והכמים 73
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל. 74
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית 75
המשתאות, ולמדו זאת מבישיר לא ישתו יין. שואלת הגמרא, 76
וממאי דמשבטלה סנהדרין בתיב מקרא זה. אומר ר' הונא בריה 77
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו 78
בחורים מננינתם, הרי שהשבייתה מהנגינה תליה בהשבתת 79
הסנהדרין. 80
אמר רב, אודנא דשמעא זמירא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר 81
רבא, זמירא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן 82
הבית, שנאמר, קול ישורר בחלון הרב בפה כי איוה ערה" 83
ומדרש, שבעון קול המשרור בחלון, יהיה חורב במפתן הבית. 84
אומרת הגמרא, מאי כי איוה ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית 85
המסובב בארזי עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה, 86
אלא אפילו בית המסובב בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר 87
רב אחי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא 88
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'הרב בפה'. ואיבעית אימא 89
יש ללמוד דבר זה מהקרא, ושאיה יובת שער - בית השמש מאין 90
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אחי, לדידי חיי 91
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומנגה כי תורא - ומנגה את שערי 92
הבית כשור. 93
אמר רב הונא, זמירא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות, 94
שמטרתו לזרז במלאכתם, ודבברי - ושל החורשים בשוורים, 95
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך 96
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו 97
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל זמירא - אסר על בני 98
דורו לזמר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם 99
מאה אוויו בוזא ומאה סאה חיימי בוזא - עמדו מאה אווים 100
במחיר זה, ומאה סאה חיימי בוז, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם 101
אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולילי ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא, 102
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויוא 103
בוזא ולא משתבח - התבקש אוו אחד בוז ולא נמצא. 104
אמר רב יוסף, זמרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים וענות להם 105
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שכול באשה, ערה, ואילו זמרי 106
נשי ועני גברי - מזמרות נשים וענות להן אנשים, הרי זה מבעי 107
את היצר כאש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני 108
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עליו לדעת איזה יותר חמור, 109
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור 110
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עליו לבטל את זמר 111
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורה. 112

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס 1
עורא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול 2
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולדי - יתודה 3
אשאר מעשרות שאותם נתן כדן. אומר ריש לקיש, כל בית שאין 4
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות. 5
אומרת הגמרא, מאי טעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התבוב 6
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר 'ונתן ללוי, לגר ליתום 7
ולאלמנה, וללוי' הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב 8
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר 9
המעשרות. 10
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו 11
נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפרשי הווי מפרשי את 12
המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא 13
- יוחנן כהן גדול ביטל את הדין, ונדר על הדמאי - על פירות עם 14
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות 15
ומעשרות כראוי, ור' אף שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה 16
לכך דפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון 17
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם, 18
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה, 19
בה תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם 20
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד, 21
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון 22
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת 23
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים, 24
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים, 25
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או 26
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן 27
כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון. 28
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל 29
וידוי המעשרות דבבירים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן 30
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. ונדר על דמאי של 31
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל, 32
משום שחשודים על המעשרות. 33
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי 34
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן 35
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים, 36
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לתן יוחנן כהן גדול, וכי יש 37
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, 'הנה לא ינום ולא יישן 38
שומר ישראל', אלא, בזמן שישראל שריין בצער, ועובדי 39
בזבבים נחתו ושלחו, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. לכך 40
נאמר 'עודה למה תישן ה'. 41
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר 42
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרעיו, כדי 43
שיפול דם בעיניו ולא יראה כשהולכים לשחט, אתא איהו בטיל, 44
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא, 45
שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו 46
לפני עבדים בזבבים ונזקפים' הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן 47
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא, 48
וכי נבילות הן, הא שהיו להן, אלא כך אמר, עד מתי אתם 49
מאכילין מריפות למזבח, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. ניקב 50
קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס בהם 51
את ראש הבהמה. 52
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא, 53
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפס לצורך 54
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק, 55
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד. 56

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

ואנן יחבי ליה לכהנים. קסיתוהו עורא בדאמר' ביבמות דף פ"א: ובין דאין נותנין בתקון
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך. תחלה. נתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דברים יב: א)
הוא. יותן בזה גדול, טבל ותרומת מעשר עין מיתה. באלו הן השערין (פסוקין פ"ג) וליפי
לה, ובשאתם ולקחין מעם הארץ והם לא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נעשים מיתה: ספריש תרומת מעשר
ונתנה לבחן. מפרשי כל המעשרות ממה
לדציא מדי טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונתנו לבחן, משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עלהו שלא לכבש אצלו ולמכור
לכחן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה.
גורא דלמא כי משה ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לורים ואין
בזה אלא גזל בזה, הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה, אלא אפרשי נמי לא הוה מפרש ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו בתקון הא אפרשי
מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו ללוי
הוא. וקא דהניא לפי ששלח בו לא אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. בטל דודי של חברים אע"פ
שפירשין אותו לפי שאין נותנין אותו בתקונו.
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששלח בו: ספריש בשדיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו: שיפול דם בעיניו ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרוליו. ונתקפן לשון ונקה
סבכי היער (שמיני יג חובטיו, להפילו לארץ.
ונתקפן לשון חבטה ונקה, בדאמר' אין אדם
בצער ואומות העולם בנחת ושלחה, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'", ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרסין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, במיל משום דמחיו כי מואא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמוא ניבך קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות פקקע: עד ימיו היה פפטיש מכה בירושלים:
בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: בדאמרן: מתני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשפחות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמנתו נביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השמיני ונזפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישאל, שנאמר: "הושעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הפל לברכה, וניפל פעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניפל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המתירה נטלה את הפעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן. ויחכמים
אומרים: הגנות והקשפים פילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"וקנים משער שבתו בחורים מגנותם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כסיפא, שנאמר:
"קול ישורר בחלון הרב כסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסובף בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסובף בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כסיפא מתחיל, שנאמר: "חרב כסף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי הוי ליה, ומננה כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דנגדי
ודבקרי שרי, דגורא אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אווין זמרא ומהא סאה חיטי זמרא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולול ביה, איבעא אוווא זמרא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בנעורת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמרי, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הו' משפמי בבקר שבר ורדפו מאחרי בנשף יין דלילם ויהי כגור ונגל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מביל דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שגורמין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

רש"י

הרחיקה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נפולין בגיהנום: וימין סליק. פעמים עולים ועולה בקדם שענים ופעמים שלא עלה בקדם. שהרי בשבחר דוד מפני אבשלום וצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ונלקח לו שהשיבוהו וישאל אביתר ולא עלתה לו שצאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון

ובכרדו מפני אבשלום וצא עמו עד שעלה במעלה היותים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה נכנס צדוק תחתי בדרכיב (שטאל כ טו) ואמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריהו. והוא בנו של יהודע שהיה בימי יואש: ערי מנרש. ערי לויים שהטעין הכתוב מנרשות: עד עמוד כהן וגו'. אלמא הוה אורים בבית שני: אמר לו. לא שהיו אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'. אלמא כל ימי המוקדש ראשו הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע ושהיו כהן גדול שהרגתם כהנתם וכן: לחרבא. שעתידין להרג בהרב: לקטלא. לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו במסקרות פסיות של ברזל כדאמר בבבכות דף סא. ור' יהודה בן תרדיון שגשר. ורבי יהודה בן בבא בלוגיאות של ברזל כדאמר בסנהדרין דף כה. שאין מספידין על הרוגי מלכות. מאימא המלך. לפיכך מוחו בקדם: דברים ככהנן. כמשמען. אכן שלמה מסע כמה שהשיעה מן ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל: והלא כבר נאמר. מגוררות במגרה וגו' שמיר למאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח.) שהביאו שמיר ע"י קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי

אשמדאי מלבא דשדאי: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתוחי חותם. חקק משמע במלואיותם. שהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ופראה להם שמיר. על פני הדין כדריין אתא: איטני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנדא. מין משי הוא: סלת צפה על גבי צפה. מרוב שמנה מרבקת בדפני נפה ודומים לעסה היה שגולשה בין כו'. נפת דבק נפתה. צופים שצפה: שתי ככרות הנדבקות כו'. שהיתה ברכה מצירה בעסה. ובשמדקין ככרות בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שנקנרו וכן תפוחות אצפלייר בלעז: עד שמוצעת פני זו לזו. כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולה באויר. כן אלו צפות ותפוחות באויר: מן הצופים. ההרים הגבוהים שמשים צופה למרחוק: מאי משמע. מזהבא וילפת שדבש בא מן ההרים: כדמתרגם רב יוסף. כאשר תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המקרה מכיל טהור לכלי טמא אין תקלות מפרקן להיות חבר לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה חוץ מרדש ויפין. שהוא עב מאד ודרי הוא כמחקר. שבשקלות פוסק הוא והולך מלמשה למעלה. והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא בלעז: שהן צבות ונכנסת ונכתות השערה עם הדבש ששופין בו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין נברות בו: שפופין. שקרנים והולכי רכיל: שפאמינים בתקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לני הדרו מצוה ולצדקה ולהוצאת שבתות וימים טובים: שיתבזו שלחם לעתיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם. והכי משמע כי מי בו ליום הבא את הצדיקים: קטנות קטנות אמנה קטני רשע בני ישראל. שמו

כשהו קטנים:

שמכובדן

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עניניהם בהלל הוקן. ובשמות הספידוהו הי חסיד. הי עניו. תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת. היו מסובין בעלייה ביבנה. נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו. אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עניניהם בשמואל הקטן. ובשמות הספידוהו הי עניו. הי חסיד. תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל. לחרבא. ובכרדו לקטלא. ושאר עמא לכיזא. ועקן סגיאן עתידין למית על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שגמרפה שעה. שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש במל השמיר כו'. תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מגררות במגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקן מבחוץ. ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש. ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיבעי ליה לכתביא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואניה חסידה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואניה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, במלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה פגיולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שגילשה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי ככרות הנדבקות בתנור ותופחות ובאות עד שפוגעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? כדמתרגם רב ששת, כמה דתנין דבראיתא ושיטן פרומי עלמא ומתין דובשא מעישי טורא. תנו התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפים והצפחים. מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שמויפין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "כבוא היופים ויארמו לשאל הלא דוד וגו', מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזויפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות": ופסקו אנשי אמנה אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אלעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, ורינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל שמכובדן

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדיברים ככתבן, כמו
 שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מנזרות במגדה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
 כפית בהבנותו, פירושו, שבכית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגדה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
 הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מביע ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
 שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומפראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, ותאניהן זו שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואניה חסרה כלום, ובבקעת זו שנבקעת אדמתה
 בימות הנשימים ואניה חסרה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו כשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
 אותו, ויורכין אותו כפסגות של צמר, ומניחין אותו באיזמל של
 אבן - בארזו על עופרת מלאה סובי שעורין.
 אמר רבי אמי, משהרב מקדש ראשון במלך שירא פרנא - מין
 משי חשוב, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משהרב מקדש ראשון
 במלך שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף יין קרש - שנעשה מוצק תבא משני, הדומה פניונו לזכיה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שגילוישה
 כבר בדבש ושמן, ונזפת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בדפון להם
 הנדבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זה,
 וכבר בדפון שכנגדה, ותופחות וזאות כל כך בתנור, עד שמניעות
 זו לזו ונזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר כמו ענף עץ, וצופים'
 הוא מלשון צף, שהכברות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תבא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, בדמיתרם רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים, כמא דנתנן דבראיתא ושירין ברומי עלמא ומתין
 דובשא מעישיבי מורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
 העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
 ממקומות הגבוהים.
 כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
 העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
 טמא, מהור - אינו חיבור להעבי את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
 הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
 כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
 אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמויפין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
 שהוא עב אין הדבר ניכר. ור"ש לקיש אמר, הוא קרי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
 ושואנה ועלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנום.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
 אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר 'ויחי לדוד'
 אלהים כל ימי זכריה וימי זכריהו המבין בראות האלהים, מאי
 לא ראיא זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראיא נביאים.
 עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משהרב בית המקדש
 ראשון, במלך ערי מנשה - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשיך אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, 'ויאמר התנשאתם להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים'
 עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
 מתי ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשאתם, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משהרב בית המקדש הראשון,
 ושם על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי
 זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימייהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
 הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
 נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישיראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים, ואף על פי כן היו מושמשים כבת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש ככם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה, נתנו עיניהם
 בחלל הקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
 תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין בעליית
 ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש ככם אדם
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה,
 נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו
 להרבא - להריגה בחרב בגורת המלכות, וזכריה אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לביוא
 לבו, ועקן סניאן עתידין למית על עמא - ויצאור רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן כבא בקשו לומר מיתות
 כשהרג, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרגו מלכות מאימת המלכות.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש במלך השמיר בו, תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו ננה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא חנף' וכתוב 'ולא חנכו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פָּרַט לְגִלְזָן שגול בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא, לִימָא מה שהוצרך למעט גזלן דְּלֵא כְּרֵבִי יוֹסִי הַגִּלְזִיל, דָּאִי רֵבִי יוֹסִי הַגִּלְזִיל אפשר למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הָא אָמַר – דרש מהאמור בפרשה 'וְיָרֵךְ הַלֵּכֵב' שכונת התורה לֹא הִתְיַיְרָא

מִרְבָּה אֵף הַכּוֹנֵה בֵּית שְׁעָר אֲכַסְרָהּ וּמִרְפֶּסֶת שְׁעָשִׂים לְדִרִּיט רגל ולא להשתמש בהם, תְּלִמּוּד לומר 'בֵּית', מָה בֵּית הָרָאִי לְדִירָה אֵף כָּל הָרָאִי לְדִירָה, למעט את אלו שאינם עומדים לתשמש דירה. רֵבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שהבית שנאמר בתורה הוא 'בֵּית' בְּשִׁמְעוֹ, וחוזר מהמלחמה רק על בית רגיל, ולא על אלו שהוזכרו במשנה ובברייתא.

הַתָּם בֵּינוֹן דְּאִתְּחִיזָן בֵּיהּ בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר, שהרי בכך עוסקת הברייתא, וְכָה בֵּיהּ ואינו נעשה שוב הפקר מדין שכתה. מקשה הגמרא, אִי הָכִי שְׁטַעַם הַפְּטוֹר בעומר העליון הוא משום שזכה בו, מֵאֵי אִיִּרְיָא שנקטה הברייתא שהניחו עַל גְּבִי חֲבִירוֹ, אֲפִילוּ אם יניחנו בְּשִׁדָּה נְמִי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי – אכן היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור משום שכבר זכה בו, וְהָאִי דְּקִתְנִי בברייתא שהניחו עַל גְּבִי חֲבִירוֹ, מְשֻׁם שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תַּתְּחִינָן שנחלקו בו תנא קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כיצד תאמר שטעם הפטור של העומר העליון הוא משום שזכה בו, וְהָאִי מְשֻׁם שְׁהוּא צָהָּ קֶאָמַר בברייתא, הרי מפורש שהטעם הוא משום שצף באויר. מתרצת הגמרא, אִימָא – אמור בברייתא, מְשֻׁם שְׁהוּא 'בְּצָהָ' בתוספת כ"ף הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו הוא צף עדיין מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכתה. הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אָמַר אֲבִי, הֲרִינִי כאן בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות בְּכֵן עֲזָאִי שהיה חריף והיה יושב ודורש פְּשׁוּנִי מְכַרְיָא. כיון שכך, אָמַר לִיה הַהוּא מְדַרְכֵּנָן לְאֲבִי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שני הרוגים מוטלים הוּא עַל גְּבִי הוּא ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר קרובה אחרת, מְהִיכָן הוּא מוֹדֵד את העיר המביאה עגלה ערופה. ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון', שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבהה היא דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון' או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא דרך מין בְּמִינוֹ שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הָוִי התחתון מְמוֹן, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – וכשההגבהה היא דרך מין במינו לא הָוִי בכך צָהָּ, וּמִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד – והעיר הקרובה לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון. או דְּלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ, הָוִי ההרוג העליון צָהָּ, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – וכשההטמנה היא דרך מין במינו לא הָוִי בכך מְמוֹן, וּמִתַּתְּחִינָן מוֹדֵד – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון. או דְּלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ הָוִי בכך מְמוֹן, וּמִין בְּמִינוֹ הָוִי כמו כן צָהָּ שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא יקרא 'טמון' ולא לענין שלא יקרא 'צף', וְלֹא מִתַּתְּחִינָן מוֹדֵד וְלֹא מִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד – והן העיר הקרובה לעליון, הן הקרובה לתחתון, שתייהן אינן מביאות עגלה ערופה. אָמַר לִיה אֲבִי,

מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. וְרֵבִי יְהוֹדָה שלא למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף, כי 'בשדה' בְּשִׁדָּה לֹא מְשֻׁמַּע לִיה שזוהו יתור שניתן לדורשו, שגם ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדה' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון. בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכתה, צפו עומרין לתוך שדה חברו, מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בְּעִי רֵבִי יְרֵמְיָה, צָפּוּ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵהָ – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם, מָהוּ, האם חל עליהם דין שכתה או לא, והספק הוא, האם אִוִיר שְׂדֵה בְּשִׁדָּה דְּמִי או לֹא בְּשִׁדָּה דְּמִי. אָמַר לִיה רַב כְּהֵנָּא לְרַב פְּפִי, וְאָמַר לִיה, רַב כְּהֵנָּא לְרַב יְבִיד, תַּפְּשׁוּטִי לִיה את ספקו של רבי ירמיה, מְדַרְבִּי אֲבָהוּ אָמַר רֵבִי אֱלִיעֶזֶר, דָּאֵמַר, פָּרַט לְשַׁצְפּוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שאז לא חל עליהם דין שכתה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו שהעומרים עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש, ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש, דְּחֲבִירוֹ אִין – אז מיעטתו תורה מדין שכתה, אבל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, גם אם אינם על השדה ממש לֹא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכתה. דוחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וְלִימְעָמִיד שזהבנת ש'צפו' שהזכיר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה חברו, אם כך משמע, שגם לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, צָפּוּ אִין – אז מיעטתו תורה מדין שכתה, אבל אם הם מוֹנְחִין בשדה חברו ממש לֹא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכתה, וכיצד אפשר לומר כך, וְהָאִי סוֹף סוֹף. הרי בְּעִינָן שהעומר ישכח 'בְּשִׁדָּה' כדי שיתור עליו דין שכתה, שהרי זהו לימודו של רבי אלעזר, וְלִימָא – וגם כשהעמרים על הארץ, עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אֲלֵא ודאי, לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שאמר רבי אלעזר שאין נוהג בהם שכתה, כוונתו וְאֲפִילוּ הם מוֹנְחִין על שדה חברו ממש, וְהָאִי דְּקֶאָמַר רבי אלעזר צָפּוּ אין פירושו שהם צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו שהתורממו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דְּלֹא מְשַׁבְּחָת לָהּ שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אֲלֵא בְּצָפּוּ ברוח באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמנוחים באויר ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכתה. הגמרא מתארה ראייה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים בתוך שדהו. רָאָה שְׁמַע ראייה מברייתא, עוֹמְרִי שְׁהִתְחִיזָן בּוֹ בעליו לְחֻלּוּבִי מן השדה לְעִיר, וְהִנֵּחוּ עַל גְּבִי עוֹמֵר חֲבִירוֹ, וּשְׁכַחוּ, העומר תַּתְּחִינָן הרי הוא שְׁכַחָת, וְהַעֲלִיּוֹן אִינוֹ שְׁכַחָת. רֵבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אָמַר מְשֻׁם רֵבִי שְׁמַעוֹן, שְׁנֵיהֶם אִינָן שְׁכַחָת, העומר תַּתְּחִינָן אינו שכתה מְשֻׁם שְׁהוּא מְמוֹן תחת העומר העליון, וְהַעֲלִיּוֹן אינו שכתה מְשֻׁם שְׁהוּא צָהָּ באויר שדהו, ואינו על שדהו ממש, ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי התנאים בברייתא אֲלֵא בְּתַתְּחִינָן אם הוא שכתה או לא, אֲבָל בְּעֲלִיּוֹן דְּכָרִי הַכֹּל לֹא הוּא שְׁכַחָת, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו ממש, אינו שכתה. דוחה הגמרא, לעולם נוהג דין שכתה גם בעומר העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכתה, שְׁאִי

8 כִּיּוֹן שְׂאִינָה נִרְאִית נָטִיעָה, וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא, וְהָנִי מְוִילִי שְׂאִינָה
9 אוֹסֶרֶת בִּיתוֹם כְּגֹדֶר שְׂתִים וְאֶחָת וְיִצְחָק וְנָב – בְּכֹרֶם בְּשִׁיעוּר
10 הַמִּזְעוּט בִּיתוֹר, אֶפֶל כּוֹלִי כְרָם – אִם כָּל הַכֹּרֶם עֲשׂוּי כֶּן מְקַדֵּשׁ –
11 אוֹסֶר הוֹרְעִים.
12 מִיִּמְרָא נִסְפֵּת שְׁנֵינוּ מִשְׁמֵם, וְאֶמֶר רַבִּי יִצְחָק אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁוֹם
13 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

1 שְׁחִיבִים בַּמַּעֲשֶׂר אֵלֶּא שְׂכִינִס בְּשִׁדָּה שְׁלֹא רָאוּ כֹּלָם כְּשִׁכְנִסָם,
2 אֲכָל אִם כִּינִס בְּעִיר אִינוּ חַיִּיב לַעֲשֶׂרָם, כִּיּוֹן שֶׁקֵּלָא אֵיתִי לֵיהּ
3 לְמַלְתָּא שְׁהוּא לִקֵּט שְׂכַחָה וּפְאָה, שְׁכַל שְׂכִינִי רָאוּ שְׁהִיבָאִם מַעַט
4 מַעַט.
5 מִימְרָא נֻסַּפְתָּ נֶאמְרָה מִשְׁמֵם, וְאִמְרֵי רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
6 מִשְׁוֵם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַקָּה, שְׁנִיעִיה לִידָה הַפְּחוּתָה מִטְּפָה
7 שְׁנִיעִיה בֵּין הַדּוּרְעִים, אִינְה מַקְדִּישֶׁת לֵאסוּר אֶת הַדּוּרְעִים מִדִּין כְּלָאִים,

אִינְשֵׁי בֵּיתָהּ לֹא מִקְבֵּל, שְׁנֵאמֶר, 'כָּבֵד יְהוָה וְלֹא יִנְוָה' ופִּירוּשׁוֹ
לֹא יִנְוָה' אֲפִילוּ בְּנוֹה שְׁלוֹ. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, מַעֲיָרָא קִפְצָה עָלֶיהָ
 – מִתְחִילָה קוֹפֶצֶת עָלֶיהָ, אִלָּם לְסוֹף מִתְיֹזֵל עָלֶיהָ – בְּסוֹף גִּמְאָס
 בַּעֲיָנֶיהָ.
מִשְׁרָבּוֹ מִשְׁלֵי מִלָּא עַל בְּעָלֵי בָתִּים – דֵּיִינִים הַנּוֹתָנִים סְחוּרָה
 לְבַעֲלֵי בָתִּים לְהַתְסַק בָּהּ וּלְעוֹשֵׁת רִיחַ לְדֵיִינִים, רַבָּה הַשּׁוֹחֵד
הַמִּיתִית מִשְׁפָּט שְׁהֵרִי הַדֵּיִינִים מְשׁוּחָדִים בְּכָךְ וְנוֹטָה בָּבֶם לִמֵּי
 שְׁהֵרִיחָ לָהֶם, וּפְסִיקָה מוֹכֶה.
מִשְׁרָבּוֹ הַדֵּיִינִים הָאוֹמְרִים לִמֵּי שְׁעוּשָׁה לָהֶם טוֹבָה 'מִקְבְּלֵי מוֹכֶה' /
 'וּמִחֻקֵּי מוֹכֶה' / וְאִין יֵרָאִים מִן הַדֵּיִינִים, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ 'אִישׁ
 הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה', וְאִין אֵימַת גְּדוֹלָתָם בְּלִי הַקִּטְנִים, וְאִין שְׁפִילֵם
 הַנּוֹבֵחִין וְהַנִּבְלִים הַשְּׁפִילִין וְאִין יִגְדֹּר עַל גִּבּוֹה לִשְׁפֵל, וּמִלְּבֹאֵת
 אִלָּא וְנִלָּא – וּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּלָת.
מִשְׁרָבּוֹ צָרִי עֵין מִלְּהוֹנוֹת לֵאחֲרֵיהֶם, וְנִזְרָפִי מֶרֶךְ – גּוֹלָמִים, רַבּוֹ
 מֵאֲמָצִי חֶלֶב מִן הָעֲנִיִּים מִלֹּת לָהֶם צָדָקָה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּהוֹנוֹת,
 וְעֹבְרֵי עַל מַה שְּׂכָתוֹב בַּתּוֹרָה 'הַשְּׁמֶר לְךָ פֶּן יִיחַד דְּבַר עִם לְבָבְךָ
 בְּלֵעַל וְגו' וְרַעָה עֵינְךָ בְּאֶחָד הָאֲבוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל ה'
 וְהִידָה כִּךְ חֵטֵּא".
מִשְׁרָבּוֹ נָשִׁים הַהוֹלְכוֹת 'נְטִיווֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינִים' וּבִאוֹת עַל
 יָדֵי כִךְ לִידֵי גִיאוֹף, רַבּוֹ הַבְּעָלִים הַמִּקְנָאִים לְנִשְׁתוּתֵיהֶם, וְצִרִכִּים
 לְהַשְׁקוֹת מִיָּם הַמָּרִים, אִלָּא שְׁפִסְקוּ הַמִּים הַמָּרִים מִלְּבֹדוֹק, כֹּאמֹר
 לַעֲלֵל.
מִשְׁרָבּוֹ מִקְבְּלֵי מִתְנוֹת, נִתְמַעֲטוּ הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ
 הַשָּׁנִים, דְּבִתְבִּי 'שׁוּנָא מִתְנוֹת יוֹחֵה'.
מִשְׁרָבּוֹ וְזוֹחֵי חֶלֶב – הַסּוֹמְכִים עַל בֵּיתָם וְאִינֶם מִתְאֲמָצִים לְשִׁמּוֹעַ
 הַיֵּטֵב מִפִּי רַבִּם, לֹא הִבִּינוּ הַתְלַמִּידִים אֶת רְבוּתֵיהֶם, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ
 מִחֻלּוֹת בִּישְׁרָאֵל.
מִשְׁרָבּוֹ תִּלְמִידֵי שְׂמָא וְחִילָל שְׁלֵא שִׁמְשׁוּ בֶל צוֹרֶךְ, רַבּוֹ
 מִחֻלּוֹת בִּישְׁרָאֵל וְנַעֲשִׂית תּוֹרָה בְּשֵׁתִי תוֹרוֹת.
מִשְׁרָבּוֹ מִקְבְּלֵי צָדָקָה מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, הָיוּ כִּבְיוֹל יִשְׂרָאֵל
 לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֲרֵי בִלְשׁוֹן נִקְיָה,
 וְזִכְוֹנָהּ הִיא לְחִיפָּה.
 שֵׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר ב' בְּטֵלוֹ הָאֲשֻׁכּוֹלוֹת. שְׁוֹאֶלֶת
 הַגִּמְרָא, מֵאִי אֲשֻׁכּוֹלוֹת. אֲמַר רַבִּי יוֹהָנָן אֲמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁחָבֵל
 ב' – שֶׁתּוֹרָתוֹ אִמְתָּ וְאִין בָּהּ פֶּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.
 שֵׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, יוֹחֵנָן בְּהֵן גְּדוֹל הָעֶבֶד הַחֲרִיטִי הַמַּעֲשֶׂה ב'. שְׁוֹאֶלֶת
 הַגִּמְרָא, מֵאִי שְׁמָא בִּישַׁל אֶת יוֹדֵי הַמַּעֲשֵׁרוֹת. אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 תַּנְיָנָא, לִפִּי שְׂאִין נּוֹתֵנִין אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּתִיקְוֹנוֹ,
 וְרֵחֻמָּנָא אֲמַר יוֹרְבִי לָלוּים – שֶׁיִּתְנוּהוּ לָלוּים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד ב

הרי אין האנשים מנוקים מעון, ולכן בטלו מי המרים, ואומר פסוק
 נוסף, "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה בו" שואלת הגמרא על
 דברי הבריתא, מאי ואומר – מה מלמדנו פסוק זה. משיבה הגמרא,
 וכי תימא, עון ידידה אין – הוא בלבד מעכב את בדיקת מי המרים,
 אבל עון דבניה ודבנותיה לא מעכבים את הבדיקה, לכן תא שמע
 פסוק נוסף "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל בלתיכם כי
 תנאפנה" שאף עון בנותיו ובלתינו מעכבים את הבדיקה. ומבארת
 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך למדנו, וכי תימא, עון האיש
 הבעול אשת איש אין – הוא בלבד מעכב את הבדיקה, אבל עון
 דבניה לא מעכב, לכן תא שמע את המשך הפסוק, "כי הם עם
 הזונות יפרדו ועם הקדשות יזכו וגו'" וזוהו פסוק, משמע פניה,
 לומר שאף בעון זנות עם פניה אין המים בודקים את אשתו. עוד
 מבארת הגמרא את סוף אותו פסוק, מאי "עם לא יבין ולבם",
 אמר רבי אלעזר, אמר להם נביא לישראל, אם אתם מקפידין
 על עצמכם מלהכשל בזנות, אז מים בודקין נשותיכם, ואם לאו,
 הרי אינכם מנוקים מעון, ואז אין המים בודקין נשותיכם.
 ממשיכה הבריתא, משרבו בעלי הנאה, ומתוך כך אינם טורחים
 לעיין בדין ולהוציא הדבר לאשורו, נתעוזה דריינו ונתלקלו
 המעשים מתוך כך, ואין נוח לקדוש ברוך הוא בעולם.
 משרבו רואי פנים בדין – דיינים המכבדים בעל דין אחד על פני
 חברו, כמל לא תגורו מפני איש' ופסק' לא תבירו פנים במשפט',
 ופרקו עול שמים מעליהם, ונתנו עליהם עול בשר ודם.
 משרבו לוחשי לחישות בדין – עורכי הדינים המתלחשים עם
 הדיינים בדבר וזוהו זה והובתו של זה, נגרמת בכך הטיית
 המשפט, ואז רבה תרון אה בישראל, ונסתלקה השכינה, משום
 שנאמר 'בקרב אלהים ישפוט', מכאן ששכינה שרידה כשיש
 משפט, ובהטיית המשפט היא מסתלקת.
 משרבו האנשים העושים מעשים להנאתם, שעליהם נאמר 'אחרי
 בצעם לבם הולך', על ידי כך רבו המשבחים את הרשעים,
 שעליהם נאמר 'האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 משרבו 'האומרים לרע טוב ולטוב רע', רבו צעקות הוי הוי
 בעולם, שכן נאמר, 'הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 משרבו גסי הרוח שדרכם להיות מושבי הרוק בפיהם, רבו
 היחידים, ונתמעטו עקב כך התלמידים, והתורה חוזרת על
 לומדיה ומחפשת אותם, כיון שאינה מתקיימת בגסי הרוח.
 משרבו יחידים, התחילו פנות ישראל להנשא ליחידים. לפי
 שאין דוינו רואה אלא לפנים ועל ידי יחידות נראים להן
 חשובים. מקשה הגמרא, איני – וכי אכן כך הוא, שהיחידים
 מקובלים על נשותיהם, והאמר מר, האי מאן דמיחר, אפילו

יחזקאל פרק א כא-כ

כא בַּלְכֶתֶם יִלְכוּ וּבַעֲמֻדָם יַעֲמֹדוּ וּבַהֲנִשְׁאֵם מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפָנִים: כב וּדְמוּת עַל־רֹאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ בָּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נָטְוִי עַל־רֹאשֵׁיהֶם מְלַמְעֵלָה: כג וְתַחַת הַרָקִיעַ בְּנִפְיָהֶם יִשְׁרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֻתָּהּ לְאִישׁ שְׁתֵּים מִכִּסּוֹת לְהִנָּה וּלְאִישׁ שְׁתֵּים מִכִּסּוֹת לְהִנָּה אֵת גִּוִּיתֵיהֶם: כד וְאֲשַׁמַּע אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מֵים רַבִּים בְּקוֹל־שְׂדֵי בַלְכֶתֶם קוֹל הַמּוֹלָה בְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעַמְדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: כה וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּעַמְדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: כו וּמִפְּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּמִרְאֵה אֲבֹן־סַפִּיר דְּמוּת פֶּסֶא וְעַל דְּמוּת הַפֶּסֶא דְמוּת בְּמִרְאֵה אָדָם עָלָיו מְלַמְעֵלָה: כז וָאֶרָא ׀ בָּעֵין חֲשָׁמַל בְּמִרְאֵה־אִשׁ בֵּית־לָה סָבִיב מִמִּרְאֵה מְתָנִיו וּלְמַעַלָּה וּמִמִּרְאֵה מְתָנִיו וּלְמַטָּה רֵאִיתִי בְּמִרְאֵה־אִשׁ וְנָגַהּ לוֹ סָבִיב: כח בְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה כְּעֶנֶן בְּיוֹם הַנֶּגֶשׁ פֶּן מִרְאֵה הַנָּגַהּ סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת בְּבוֹד־יְהוָה וָאֶרָא וָאֶפְלַע עַל־פָּנָי וְאֲשַׁמַּע קוֹל מְדַבֵּר: (פ)

רש"י

לנביאים שליחותו כמו שמסיים והולך ויהי קול וגו' ומ"א בעמדם מלקלס בשביל צדיקים שיקלסו תחילה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע. ת"י לזמן דהוה רעוא קדמוהי לאשמעתא דבורא לעבדוהי נביאי הוה קלא משתמע מעילוי רקיע מבין כרוביא מתחתו רקיעא דעל רישיהון: תרפינה כנפיהן. מאימת הדבור: (כז) וארא כעין חשמל. לא נתן רשות להתבונן במקרא זה: בית לה. מלפנים לה כמראה אש: (כח) ואפול על פני. ואישתטחתי: ואשמע קול מדבר. ומה דיבר:

(כא) בלכתם. החיות: ילכו. האופנים: (כב) הקרח הנורא. ת"י גליד חסין גליא"ה פור"ט בלע"ז: (כג) ישרות. מכוונות: (כד) בקול מים רבים. יכול קול נמוך ת"ל כקול שדי כקול המפורש בכתובים קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים (תהלי' כ"ט): קול המולה כקול מחנה. קל מלוליהן כד מודן ומברכין קדם רבוניהון כקל משריית מלאכי מרומ': בעמדם תרפינה כנפיהן. מלהשמיע קול וי"ת במקומיהן משתקן גפיהן מן קדם דבורא דיבורו של מקום היוצא ממעל לראשן להשמיע

מצודת ציון

(כב) רקיע. ענין שטיחה ופרישה כמו לרוקע הארץ (תהלים קלז): הקרח. הוא הגליד הנקפה והנקרש ע"פ המים בימי הקור וכן משליך קרחו (שם קמז): (כג) ישרות. מלשון ישר ושוה: (כד) המולה. ענין המיה ושואן וכן לקול המולה (ירמיה יא): תרפינה. מלשון רפיין והשקטה:

להיות חוברות אשה אל אחותה הם היו מתחת הרקיע לאיש וגו'. ולאיש וגו'. ר"ל לפנים הזה היה שתי כנפים מכסים להן ולפנים זה היה וגו' זה כזה דמות אחד להן וחזר ומפרש שהכנפים ההם היו מכסות את גופתם: (כד) את קול כנפיהם. קול הרעשת כנפיהם: כקול מים רבים. שהיה כמו קול מים רבים השוטפים וכקול שדי בדברו בסניי שנאמר שם את הדברים וגו' קול גדול (דברים ה): בלכתם. ר"ל הקול ההוא שמעתי בעת הלכס: קול המולה. קול שאון המייתם היה כקול מחנה מהמון עם: בעמדם. בעת עמדו במקומם היו מרפים כנפיהם ר"ל לא הרעישו אז בכנפיהם להשמיע קול: (כה) ויהי קול וגו'. חזרו על מה שאמר בעמדם וגו', לפרש מתי עמדו ולא הרעישו ואמר כשהיה הקול יוצא מעל הרקיע אשר על ראשם ר"ל כשהיה המקום ב"ה מדבר אל הנביאים ובעמדם בעת ההיא אז תרפינה כנפיהן: (כו) כמראה. ר"ל ראיתי דבר מזהיר כאבן ספיר והוא כדמות כסא ועל דמות הראיתי דמות כמראה אדם על הכסא ממעל והוא רמו על האל יתברך ואמר דמות כמראה לומר שאין לו דמות כלל אבל אמרו בלשון דמות להסביר את האוזן שראה את השכינה נוסעת מבה"מ כמלך היושב בכסא על המרכבה: (כז) וארא כעין חשמל. ר"ל כאשר הסתכלתי לראות מראה האדם היושב על הכסא ראיתי כגון חשמל והוא הזך והנקי מן האש אשר מעט תשיגנו הראות וכן אין להשיג את האל יתברך, וחשמל היא מלה מורכבת חש מל שראוי לחשות מן המלול בו: בית לה סביב. ר"ל אל החשמל היה לה כעין בית מסביב ומראה הבית היה כמראה אש: ממראה וגו'. כן הוא ממראה מתניו ולמעלה שם הוא כעין חשמל ובית לה מסביב כמראה אש: וממראה וגו'. אבל ממראה מתניו ולמטה ראיתי מראה כמראה אש וסביב לו היה הארה וזריחה: (כח) כמראה. כמו מראה הקשת וכו' כן היה מראה הנוגה אשר מסביב: הוא מראה המראה הזה שראיתי הוא מראה דמות כבוד ה' כי ראהו נוסע מבה"מ כדמות מלך יושב על המרכבה ונוסע: ואראה. וכאשר ראיתי את כל זה אז נפלתי על פני להשתחוות מול ה' ואז שמעתי קול מדבר והוא האמור במקרא שלאחריו ויאמר אלי בן אדם וכו':

מצודת דוד

(כא) בלכתם. בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים וכו' וכפל הרבר לחיזוק לומר שלא תשתנה לעולם: (כב) ודמות וגו'. ר"ל ודמות השטוח ופרוש על ראשי החיות היה כגון הקרח הנורא ר"ל המטיל אימה על רואיו בעבור הפלגת זהרו ולבנינותו: נטוי. והיה נטוי ופרוש על ראשיהם מלמעלה: (כג) ותחת הרקיע וגו'. ר"ל כנפיהם שהיו ישרות ומכוונות

עזרא פרק ה' טו

טו וַאֲמַרְלֶהָ אֵל מְאִנִּיא שֶׁא אֶזְלֵאֲחַת הַמֶּלֶךְ בְּהִיכְלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וּבֵית אֱלֹהֵא יִתְבָּנָא
עַל־אַתְרָהּ: (ס) טז אֲדִין שֶׁשְּׁבַצַר דָּךְ אֲתָא יְהִיב אֲשִׁיא דִּי־בֵית אֱלֹהֵא דִּי בִירוּשָׁלַם וּמִן־אֲדִין וְעַד־פָּעֵן
מִתְבָּנָא וְלֹא שְׁלָם: ז וּכְעֵן הֵן עַל־מִלְכָּא טֹב יִתְבָּקַר בְּבֵית גְּנוּזֵא דִּי־מִלְכָּא תַּמָּה דִּי בְּבַבְלָהּ הֵן אִיתִי
דִּי־מִן־פֹּרֶשׁ מִלְכָּא שִׁים מְעָם לְמִבְנָא בֵּית־אֱלֹהֵא דָךְ בִּירוּשָׁלַם וְרַעוּת מִלְכָּא עַל־דִּנְהָ יִשְׁלַח עֲלִינָא:
(ס)

עזרא פרק ה' א

א בְּאֲדִין דְּרִיּוּשׁ מִלְכָּא שִׁים מְעָם וּבִקְרוּ בְּבֵית סַפְרֵא דִּי גְנוּזֵא מִהַחֲתִין תַּמָּה בְּבַבְלָהּ: ב וְהִשְׁתַּכַּח
בְּאַחַמְתָּא בְּבִירְתָא דִּי בְמִדֵּי מְדִינָתָהּ מְגִלָּה חֲדָה וּכְנִפְתִּיב בְּגִיָּה דְכִרְוֹנָהּ: (פ) ג בִּשְׁנַת חֲדָה לְכוּרְשׁ
מִלְכָּא פֹרֶשׁ מִלְכָּא שִׁים מְעָם בֵּית־אֱלֹהֵא בִירוּשָׁלַם בֵּיתָא יִתְבָּנָא אֲתֵר דִּי־דְבַחִין וְדְבַחִין וְאֲשֻׁהִי
מְסֻבְלִין רֹמְיָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיָּה אֲמִין שְׁתִּין: ד נִדְבְּכִין דִּי־אֲבָן גִּלְלָה תִּלְתָּא וְנִדְבְּךְ דִּי־אֶע חֲדָת וְנִפְקָתָא
מִן־בֵּית מִלְכָּא תִּתִּיב:

רש"י

כן פתרו אנשי הפתרון שהוא כלי העשוי לאגרות
ולגליונים ולספרים והעמידוהו מגזרת חמת מים
והאלף אשר בתיבה אינה עיקר כיתור המליך אשר
בשאר ל' ארמית: בבירתא. באותה בירה אשר במדי
המדינה: וכן כתיב. וכן היה כתוב בתוכה זכרון שלה:
(ג) בית אלהא בירושלים. בבית אלהים בירושלים מה
יהא עליו הבית יבנה: אתר די דבחין. שהוא מקום
שזובחים שם זבח: ואושוהי מסובלין. וכותליו יהיו
מיסודין, כמו ואושיא יחיטו (לעיל): רומיה אמין שתין.
רום הבית ששים אמה וששים אמה רחבו: (ד) נדבכין.
ל' כתלים וקירות הכתלים היו של אבן גלל, גלל
מרמרא בלע"ז: ונדבך. וכותל של עץ חדש מבפנים
כענין בנין הבית אשר בנה שלמה: ונפקתא. והוצאה
לצורך הבית ולשאר דברים אשר לבית תנתן להם
מבית המלך:

מצודת ציון

(ב) באחמטא. הוא מל' וחמת מים (בראשית כ"א) והוא נאד של
עור: מגלה. ספר: (ג) מסובלין. ענין משא כבדה כמו
והנושאים בסבל (נחמיה ד): (ד) נדבכין. שורות ובדרוז"ל קורין
וכו' ובראש הנדבך (ברכות ט"ז):

רוצה הוא בכך: יתבקר. יחופש בבית האוצר של המלך אשר שם בבבל: הן. אם יש זאת אשר מכורש המלך הושם גזרת אומר
לבנות בית אלהים זה בירושלים: ורעות. ורצון המלך על זאת ישלח אלינו ר"ל יאמר דעתו אם גם חפצו בבנין או לא:
(א) באדין. אז דריוש המלך שם גזרת אומר וחפשו בבית הספרים אשר האוצרות מונחים שמה בבבל: (ב) והשתכח. ונמצא
מגלה אחת בנאד של עור בארמון אשר במדינת מדי כי לא נמצא בבבל וחפשו ומצאו במדי: וכן. וכה היה כתוב בה זכרון
שלה: (ג) בשנת. בשנה אחת לכורש נתן המלך גזרת אומר על בית אלהים אשר בירושלים אשר יבנה הבית שהוא מקום אשר
זובחים שם זבחים: ואושוהי. יסודי הבית יהיו מאבנים גדולות רבי הסבל והמשא: רומיה. גובה הבית יהיה ששים אמות ורחבו
ששים אמות: (ד) נדבכין. שלשה שורות יבנה של אבני שיש ושורה אחת של עץ וכן בסדר הזה עד כלות הגובה כי בנין כזה
מחוזק ביותר וכן נאמר בבנין שלמה שלשה טורים גזית וטור כרותות ארזים (מ"א ז): ונפקתא. הוצאת הבנין ינתן מן בית
המלך:

מצודת דוד

(טו) ואמר לה. ואמר לו אלה הכלים קחם ולך והנה אותם
בהיכל אשר בירושלים ובית אלהים יבנה על מקומו
הראשון: (טז) אדין. אז ששבצר זה בא הנה ונתן היסוד של
בית אלהים אשר בירושלים ומן אז ועד עתה בונים בו ולא
נשלם עדיין: (יז) וכען. ועתה אם על המלך טוב ר"ל אם

רוצה הוא בכך: יתבקר. יחופש בבית האוצר של המלך אשר שם בבבל: הן. אם יש זאת אשר מכורש המלך הושם גזרת אומר
לבנות בית אלהים זה בירושלים: ורעות. ורצון המלך על זאת ישלח אלינו ר"ל יאמר דעתו אם גם חפצו בבנין או לא:

(א) באדין. אז דריוש המלך שם גזרת אומר וחפשו בבית הספרים אשר האוצרות מונחים שמה בבבל: (ב) והשתכח. ונמצא
מגלה אחת בנאד של עור בארמון אשר במדינת מדי כי לא נמצא בבבל וחפשו ומצאו במדי: וכן. וכה היה כתוב בה זכרון
שלה: (ג) בשנת. בשנה אחת לכורש נתן המלך גזרת אומר על בית אלהים אשר בירושלים אשר יבנה הבית שהוא מקום אשר
זובחים שם זבחים: ואושוהי. יסודי הבית יהיו מאבנים גדולות רבי הסבל והמשא: רומיה. גובה הבית יהיה ששים אמות ורחבו
ששים אמות: (ד) נדבכין. שלשה שורות יבנה של אבני שיש ושורה אחת של עץ וכן בסדר הזה עד כלות הגובה כי בנין כזה
מחוזק ביותר וכן נאמר בבנין שלמה שלשה טורים גזית וטור כרותות ארזים (מ"א ז): ונפקתא. הוצאת הבנין ינתן מן בית
המלך:

ג המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו, אם לו – פסול, ואם לאחר – כשר. המקדש לו ולאחר, שלו – פסול, ושל אחר – כשר. המקדש לשנים באחד – שניהן כשרין.
ד קדש לי ואקדש לך – הראשון כשר. מלא לי ואמלא לך – האחרון כשר. קדש לי ואמלא לך – שניהם כשרים. מלא לי ואקדש לך – שניהם פסולים.
ה הממלא לו ולחטאת, ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל, ואחר כך ממלא את של חטאת; ואם מלא של חטאת תחלה, ואחר כך מלא את שלו – פסול. נותן את שלו לאחוריו, ואת של חטאת לפניו; ואם נתן את של חטאת לאחוריו – פסול. היו שניהן של חטאת, נותן אחד לפני ואחד לאחוריו – כשר, מפני שאי אפשר.

פירוש ברטנורא

ג אם לו פסול. אם הקידוש שלו, פסול. דשמו המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים: ואם לאחר. הוא הקידוש: כשר. שהרי בעל המים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. שניהם כאחת. אי נמי קדש לחברו קודם שלו: פסול. וקידוש של חברו נחשב מלאכה לפסול מימיו: שניהם כשרים. שאין המים שלו שופסלו על ידו:

ד קדש לי ואקדש לך. כגון שכל אחד מילא מים לעצמו, ובא זה וקדש מימיו של זה וזה קדש מימיו של זה, אותו שקדש ראשון כשר מה שקדש לחברו, דחבירו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקדש השני לראשון פסול, שהראשון פסול במה שקדש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו: מלא לי ואמלא לך. המילוי האחרון כשר. אבל מילוי ראשון פסול, היינו המים שנתמלאו ראשונה, דנפסלו במלאכה במילוי שמילא לחברו: קדש לי ואמלא לך. שהיו לו מים ממולאים ואמר לחברו קדש לי מימי ואחר כך אמלא לך: שניהם כשרים. דאין המלאכה פוסלת אחר קידוש. וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרים, דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה: מלא לי ואקדש לך. שהאחר היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואחר כך אקדש לך: שניהם פסולים. זה שמילא עד שלא נתקדשו מימיו, וזה שקדש לחברו משנתמלאו מימיו:
ה הממלא לו ולחטאת. הממלא מים, קצתן רוצה לצרכו ובקצתן רוצה ליתן אפר חטאת: באסל. במוט. ודרך שזאבי מים שנותנים מוט על כתפם וכד מלא תלוי בראש המוט מלפניו וכד אחר מאחוריו: ואחרי מילא את שלו, פסול. משום מלאכה: ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בהן שמירה מעולה: ואם נתן של חטאת לאחוריו פסולה. דכתוב למשמרת למי נדה, בזמן שהן שמורין הן מי נדה, בזמן שאינן שמורין אינן מי נדה: היו שניהן של חטאת וכד. דהואיל ומסיק אדעתיה בשלפניו נזכר נמי בשל אחריו. והיינו מפני שאפשר, כלומר אפשר לשמור שלאחריו אגב שלפניו:

משניות מבוארות – קהתי

כך אני אקדש את מימך, שניהם פסולים – המילוי פסול, לפי שבעל המים הללו עסק אחר כך בקידוש המים של חברו, בין מילוי מימיו לקידושם; והקידוש פסול, לפי שבעל המים הממולאים מקודם עשה מלאכת המילוי לחברו קודם שנתקדשו מימיו.

י"ט ש"י

באור משנה ה

הממלא לו ולחטאת – הרוצה למלא קצת מים לצרכי עצמו וקצתם לקידוש מי חטאת, ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל – במוט, שנושאים בו כדי המים בכתף, ואחר כך ממלא את של חטאת – לקידוש מי חטאת, כדי שלאחר המילוי לקידוש לא יתעסק במלאכה; ואם מלא של חטאת תחלה, ואחר כך מלא את שלו, פסול – המים שמילא לקידוש מי חטאת פסולים, לפי שעסק במלאכת המילוי לצורך עצמו בין מילוי מי החטאת לקידושם, והרי המלאכה פוסלת במים. נותן את שלו לאחוריו – כשמילא את שלו תחילה ואחר כך את של חטאת, שבכגון זה מי החטאת כשרים, נותן את שלו, היינו הכד שמילאו לצרכי עצמו, בקצה האסל שמאחוריו, ואת של חטאת לפניו – בקצה האסל שלפניו, כדי לשמרם שמירה מעולה. ואין מי החטאת נפסלים ממה שנושא גם את מימיו עמהם, כיון שאינו מרבה הדרך ואינו מעקם בשביל מימיו (הוא"ש): ואם נתן את של חטאת לאחוריו, פסול – שנאמר (במדבר י"ט, ט): "והייתה למשמרת למי נדה", ומשמע שמי החטאת צריכים שמירה, וכשהם מאחוריו אינו יכול לשמרם שמירה מעולה, הלכך פסולים הם. היו שניהן של חטאת – מילא שני כדים מים לקידוש מי חטאת, והוא נותן אחד לפניו – בקצה האסל שלפניו, ואחד לאחוריו – בקצה האסל שלאחוריו, כשר, מפני שאי אפשר – שאין דרך אחת אלא ליתן אחד לפניו ואחד לאחוריו. יש מבארים, שהשמירה היא אמנם מן התורה, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו – גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר (רמב"ם לע"פ פ"ה י"ד, ויש גורסים במשנתנו: מפני שאפשר. כלומר שאפשר לשמור על המים שלאחוריו אגב המים שלפניו, שבשמרו על שלפניו הוא שם לבו גם

י"ט ש"י

באור משנה ג

המקדש – הנותן אפר פרה לתוך המים, באחת ידו – בידו האחת, ועושה מלאכה באחת ידו – בידו האחרת, אם לו – אם לעצמו קידש, שהמים שלו, פסול – הקידוש, שמה עשה מלאכה קודם שנתן את האפר במים, ונפסלו המים; ואם לאחר – ואם קידש לאחר, שהמים של אחר, כשר – הקידוש, שאין המלאכה פוסלת בקידוש לאחר, כמו שכבר שנינו (לעיל משנה א). המקדש לו ולאחר – לעצמו ולאחר כאחת, שלו פסול – שהקידוש לאחר הוא מלאכה הפוסלת את המים שלו, ושל אחר כשר – מהטעם דלעיל, שאין מלאכתו פוסלת בקידוש לאחר. המקדש לשנים באחד – לשני אנשים אחרים בבת אחת, שניהן כשרין – שהואיל ואין המים שלו אינם נפסלים במלאכתו.

באור משנה ד

קדש לי ואקדש לך – שני אנשים שמילאו מים לקידוש, כל אחד לעצמו, ואמר אחד לחברו: קדש מים שלי, ואחר כך אני אקדש את שלך, הראשון כשר – אותו שקדש ראשון לחברו קידושו כשר, לפי שחברו לא עשה מלאכה אלא לאחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו שוב אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקדש השני לראשון פסול, לפי שהראשון פסל את מימיו במלאכת הקידוש שעשה בשביל חברו קודם שנתקדשו מימיו. מלא לי ואמלא לך – אמר אחד לחברו: מלא לי מים לקידוש ואחר כך אני אמלא לך, האחרון כשר – המילוי השני כשר, אבל המילוי הראשון פסול, כלומר המים שנתמלאו ראשונה נפסלו, לפי שבעל המים עשה מלאכת המילוי לחברו בין מילוי מימיו לקידושם. קדש לי ואמלא לך – אמר אחד לחברו: קדש לי את המים שמילאתי, ואחר כך אני אמלא לך מים, שניהם כשרים – הקידוש כשר, לפי שבעל המים לא עשה מלאכת המילוי לחברו אלא לאחר שנתקדשו מימיו; והמילוי שלאחר הקידוש כשר, שמשעה שמילא לו חברו לא עשה שום מלאכה. מלא לי ואקדש לך – שהיו לחברו מים ממולאים, ואמר לו זה: מלא לי מים תחילה ואחר

ו המוליד את החבל בידו, לדרבו – פשר, ושלל לדרבו – פסול. זה הלך ליבנה שלשה מועדות, ובמועד שלישי הכשירו לו הוראת שעה.

ז המכנין את החבל על יד על יד – פשר. ואם כננו באחרונה – פסול. אמר רבי יוסי: לזה הכשירו הוראת שעה. ח המצניע את החבית שלא תשבר, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה, למלאכה בה – פשר, להוליד בה את הקדוש – פסול. המפנה חרסין מתוך השקת, בשביל שתחזיק מים הרבה – פשרין; ואם בשביל שלא יהיו מעפכין אותו, בשעה שהוא זולף את המים – פסול.

ט מי שהיו מימיו על כתפו והורה הוראת, והראה לאחרים את הדרך, והרג נחש ועקרב, ונטל אכלים להצניעם פירוש ברטנורא

ו המוליד את החבל בידו לדרבו. לאחר שמילא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים. לדרבו, שלא הוצרך לעקם או להרחיב את דרכו אלא לפי הילוכו מצא בעל החבל והחזיר לו את שלו, אין זו מלאכה וכשר המילוי: שלא לדרבו. שעיקם את דרכו כדי להחזיר החבל, מלאכה היא ופסול: זה הלך. כלומר על דבר זה הלך חכם אחד לשאול מחכמי יבנה, הן סנהדרין גדולה שגלו שם: הוראת שעה. שעת הדחק היה. הא לאו הכי לא:

ז המכנין את החבל. דרך משלשלי הדלי למלאכה מים, כשמעלה את הדלי מסבך את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגד לארץ. ומכנין לשון הדרא דכנתא. ואם בדרך העלאת הדלי מכנין על יד על יד, צורך העלאת היא, ואין זו מלאכה וכשר המילוי. ואם באחרונה לאחר שהעלהו כיננו, חשוב מלאכה ופסול: לזה הכשירו הוראת שעה. מה שהכשירו ביבנה הוראת שעה, לא למוליד את החבל שלא כדרכו, אלא לזה שכנין את החבל באחרונה הכשירו לו ע"י הדחק:

ח המצניע את החבית. שהוא דולה בה המים לשום בשוקת, ולאחר שעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש המים בשוקת, אין הצניעה זו חשובה מלאכה, לפי שצריך לה עדיין למלאכה בה, וצורך מילוי הוא. וכן כפאה על פיה נמי לנגבה לפי שרוצה למלאכה בה עדיין, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי. אבל אם עשה כן להוליד בה את הקדוש דחינו מים המקודשין, הואיל ולא צורך מילוי הוא, חשוב מלאכה ופסול המילוי: בשביל שתחזיק מים הרבה. לא חשוב פניו זה מלאכה: בשעה שהוא זולף. שהוא מזה: פסול. דפניו זה חשוב מלאכה:

ט והורה הוראה. להתיר או לאסור, לטמא או לטהר, לפטור או לחייב: ודבר שאינו משום מלאכה. כגון הוראה ומראה את הדרך: אם עמד. שנתעבב

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

המצניע את החבית שלא תשבר – שלאחר שמילא בחבית מים ועירה אותה לשוקת לשם קידוש, הצניע את החבית במקום משומר, שלא תישבר, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה – כגון שלאחר שעירה את החבית ונכנסו לתוכה מים פסולים וכפאה על פיה כדי שיצאו המים ותתנגב מהר (תפארת ישראל); למלאכה בה – אם הצניעה או כפאה, משום שהוא רוצה לחזור ולמלא בה מים לקידוש זה, פשר – המילוי, שהואיל והצניעה או כפאה לצורך המילוי, אין זו מלאכה שתפסול במים, להוליד בה את הקדוש – אבל אם הצניעה או כפאה כדי להוליד בה את המים המקודשים (עין משנה אחרונה), פסול – המילוי, שהואיל והצניעה החבית או כפייתה לאו צורך המילוי היא, הרי זו חשובה מלאכה, ופוסלת את המים. המפנה חרסין מתוך השקת – בין המילוי לקידוש, בשביל שתחזיק מים הרבה – אם היתה כוונתו בפניו החרסים כדי שהשוקת תחזיק מי חטאת הרבה, פשרין – המים, שהואיל והפניו צורך המילוי הוא, אין זה מלאכה; ואם בשביל שלא יהיו מעפכין אותו, בשעה שהוא זולף את המים – שהחרסים לא יעכבוהו בשעה שהוא מזה מן המים המקודשים שבשוקת (הרש; ברטנורא); ויש מפרשים: בשעה שהוא זולף את המים – בשעה שהוא מערה את המים מן השוקת לכלי אחר (רמב"ם; עין משנה אחרונה), פסול – הואיל ופניו החרסים אינו לצורך המילוי, הרי זה חשוב מלאכה והיא פוסלת את המים.

יום רביעי

באור משנה ט

מי שהיו מימיו על כתפו – שנשא על כתפו את המים שמילא לקידוש, והורה הוראה – לאחרים, בעיניי איסור והיתר או טומאה וטהרה, או בדיני ממונות, והראה לאחרים את הדרך – או שהראה לאחרים באיזו דרך ללכת, והרג נחש ועקרב – או שהרג נחש או עקרב, ונטל אכלים להצניעם – או שנטל אוכלים להצניעם, פסול – המים פסולים, לפי שהעסק בדבר אחר קודם שנתן את האפר על המים, ויש כאן היסח הדעת. אכלין לאכלן – אבל אם נטל אוכלים לאכלם, פשר – המים כשרים, לפי שהאכילה היא לצורך הבאת

לשלאחוריו (ברטנורא); אבל בענין ששינוי ברישא שנתן את שלו לפניו ואת של חטאת לאחוריו, הרי הוא מסיח דעתו ממשירת הכד שלאחוריו, או (לפי הגירסה שלפנינו), הואיל ואפשר לעשות שמירה מעולה על מי החטאת ולא עשה, לפיכך המים פסולים.

באור משנה ו

המוליד את החבל בידו – מי ששאל חבל מחבור לתלות בו את הדלי כדי למלא בו מים, ולאחר שמילא את המים ונתנם על כתפו, נטל את החבל והוליכו להחזירו לבעליו, לדרבו – אם כשהלך לדרבו החזיר את החבל לבעליו, ולא היה צריך ללכת בדרך מיוחדת, פשר – המילוי, שאין זו מלאכה הפוסלת במים, ושלל לדרבו – אבל אם היה צריך לילך בדרך אחרת כדי להחזיר את החבל, פסול – המילוי, שהולכת החבל בדרך מיוחדת מלאכה היא, ופוסלת במים. זה הלך ליבנה שלשה מועדות – כלומר על דבר זה, במי שהוליד את החבל שלא לדרבו, הלך חכם אחד בשלושה רגלים לשאול מחכמי יבנה, היינו סנהדרין גדולה שגלו שם (הרש; ברטנורא); ובתוספתא מובא: הלכה זו עלו עליה בני אסיה שלושה רגלים ליבנה... ובמועד שלישי – ברגל השלישי, הכשירו לו הוראת שעה – הכשירו חכמים את המים שנתקדשו, משום הוראת שעה, לפי שהיתה זו שעת הדחק; אבל אילולא כן פסולים.

יום שלישי

באור משנה ז

המכנין את החבל – כשהעלה את הדלי המלא מים כרך בשעת ההעלאת את החבל סביב ידו, על יד על יד – מעט מעט, כריכה אחרי כריכה, פשר – המילוי, שאין זו מלאכה, הואיל והכריכה צורך המילוי היא. ואם כננו באחרונה – שלאחר שכבר העלה את הדלי כרך את החבל סביב ידו, פסול – המילוי, משום שהכריכה שלאחר העלאת הדלי חשובה מלאכה, ופוסלת את המים. אמר רבי יוסי: לזה הכשירו הוראת שעה – מה שהכשירו ביבנה כהוראת שעה לא למוליד את החבל שלא כדרכו הכשירו, כפי ששינוי במשנה הקודמת, אלא לזה שכנין את החבל באחרונה, שהכשירו לו את המים מפני שעת הדחק.

— פסול, אבלין לאכלן — פשר. הנחש והעקרב שהיו מעפבים אותו — פשר. אמר רבי יהודה: זה הפלל: פל דבר שהוא משום מלאכה, בין עמד בין לא עמד — פסול, דבר שאינו משום מלאכה, עמד — פסול, ואם לא עמד — פשר.

י המוסר מימיו לטמא — פסולין, ולטהור — פשרין. רבי אליעזר אומר: אף לטמא פשרין, אם לא עשו הפעלים מלאכה.

יא שנים שהיו ממלאין לחטאת, והגביהו זה על זה, ונטל זה לזה קוצו, בקדוש אחד — פשר, בשני קדושין — פסול. רבי יוסי אומר: אף בשני קדושין פשר, אם התנו ביניהן.

יב הפורץ על מנת לגדור — פשר; ואם גדר — פסול. האוכל על מנת לקצות — פשר; ואם קצה — פסול. היה אוכל והותיר, וזרק מה שבידו לתחת התאנה, או לתוך המקצה בשביל שלא יאכר — פסול.

פירוש ברטנורא

שם בשביל זה: פסול. משום היסח הדעת. וכן הלכה:

י המוסר מימיו לטמא. לשמור: פסולים. בין עשו הבעלים הראשונים מלאכה בין לא עשו הבעלים הראשונים מלאכה, דבחוקת השומר קיימו והוא אינו מקפיד לשומרו מפני שהוא טמא, והתורה אמרה למשמרת לוי נדה: ולטהור פשרים. ואפילו עשו הבעלים הראשונים מלאכה, שכבר יצאו מרשות בעלים וקיימו ברשות שומר. ומידו אם השומר עשה מלאכה, פסולים: אף לטמא פשרים. דסבר ר' אליעזר המוסר מימיו לטמא, בחוקת הבעלים הראשונים קיימו, הלכך אם לא עשו הבעלים מלאכה כשרים. ואין הלכה כר' אליעזר:

יא והגביהו זה על זה. שסייעו זה את זה להגביה. ונטל זה לזה קוצו. או שנטל זה לזה קוצו שנתחב לו בידו: בקדוש אחד. שהיו שניהם ממלאים לצורך קדוש אחד. כשר. שיכול כל אחד לסייע לחבירו, ונטילת הקוצו שבידו נמי צורך מילוי היא: בשני קדושין פסול. שפסל כל אחד מימיו במה שסייע לחבירו או שנטל לו קוצו, משום מלאכה: אם התנו ביניהן. שאמר כל אחד לחבירו כשאנביה לך יתא שלי ושלך ברשותך (וכמו כן א"ל האחר), ואחר שהגביהו לוקח כל אחד מהן אחת מהן ברשותו. ואין הלכה כר' יוסי:

יב הפורץ על מנת לגדור. כלומר אפילו על מנת לגדור, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי: האוכל על מנת לקצות. לאחר שמילא המים קודם שיקדש היה מלקט לתאנים על מנת ליבשן לעשות מהן גרונרות, ולאחר לקטתן אכלן, אין המחשבה שהיה רוצה לעשותן קציעות פוסלת במים, אלא הרי הוא כאילו לקט לאכול, שאינו פוסל, דומיא דפורץ על מנת לגדור שאין המחשבה שהוא חושב לגדור פוסלת עד שיגדור, הכא נמי: אם קצה. אם הניח אותו בטקוס שמתחת התאנים ליבש. פסול: בשביל שלא יאכר פסול. שהמונע אוכלים כדי שלא יאכרו, חשיבא מלאכה:

משניות מבוארות — קהתי

יוס חמישי

באור משנה יא

שנים שהיו ממלאין לחטאת — כל אחד ואחד מילא בחביתו מים, והגביהו זה על זה — שסייעו זה לזה להגביה את החבית על הכתף, ונטל זה לזה קוצו — או שנתחב קוצו בידו של כל אחד מהם והוציא לו חבירו את הקוצו: בקדוש אחד — אם שניהם היו ממלאים לצורך קדוש אחד, היינו כדי לערות שתי החביות לתוך כלי אחד ולקדש בו את כל המים, פשר — המילוי, שהרי שני המילויים כמילוי אחד הם, וההגבהה או נטילת הקוצו לצורך מילוי זה נעשתה, בשני קדושין — אבל אם מילאו לשני קדושים, שיקדש כל אחד לעצמו, פסול — המילוי, שכל אחד פסל את מימיו בהגבהה או בנטילת הקוצו לחברו משום מלאכה. רבי יוסי אומר: אף בשני קדושין פשר — אפילו מילאו לקדש כל אחד לעצמו, המילוי כשר, אם התנו ביניהן — שכל אחד יעזור לשני במילוי, ונמצא מה שכל אחד עזר לחבירו הרי זה לצורך מילוי של עצמו, שאם לא יעזור לחברו, אף חברו לא יעזור לו (הגרא: "תפארת ישראל"). ויש מפרשים: אם התנו ביניהם — שאמר כל אחד לחברו: בשעה שאעזור לך, יהיו המים שלי ושלך ברשותך, והרי שנעשה חברו שומר על מי חברו, ואינם נפסלים במלאכת הבעלים (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא; ועיין "תפארת ישראל" שמקשה על פירוש זה).

באור משנה יב

הפורץ — גדר, לעשות לו דרך בשעת הולכת המים לקידוש, על מנת לגדור — כלומר אפילו על מנת לגדור את הפירצה אחר כך, פשר — כשרים המים, שהפירצה צורך הקידוש היא; ואם גדר — את הפירצה קודם שקידש את המים, פסול — פסולים המים, לפי שמלאכת הגידור אינה לצורך המים, ולכן היא פוסלת אותם. יש מפרשים, שמשתנו באה להשמיע, שאף על פי שלא הוסיף כלום על

מימיו, שיהא בו כוח לישא את המים ולקדשם. הנחש והעקרב שהיו מעפבים אותו — שעכבהו בדרכו, והרגם, פשר — המים כשרים, שמעשה זה לצורך הולכת המים הוא. אמר רבי יהודה: זה הפלל: פל דבר שהוא משום מלאכה — כגון הריגת נחש ועקרב או נטילת אוכלים להצניעם, בין עמד בין לא עמד — בין שנתעכב בדרכו בשביל לעשות את המלאכה, ובין שלא נתעכב אלא עשהא תוך הליכה, פסול — המים פסולים, שהמלאכה פוסלת את המים; דבר שאינו משום מלאכה — כגון הורה הוראה או הראה את הדרך, שאין כאן מלאכה אלא הפסק בדיבור בלבד, עמד — אם נתעכב בשביל זה, פסול — המים פסולים, משום היסח הדעת, ואם לא עמד — שלא נתעכב בדרכו, פשר — המים כשרים; וכן הלכה. שכן רבי יהודה אינו בא לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את דבריו (ימלאכת שלמה: "משנה אחרונה"; עיין רמב"ם הל' פרה ה, א).

באור משנה י

המוסר מימיו — המים שמילא לקידוש, לטמא — לאדם טמא, שישמור על המים שלא ייטמאו, פסולין — המים, שהואיל והם ברשות אדם טמא, אין כאן שמירה, שאין הטמא שומר כראוי מן הטומאה. ולטהור — המוסר מימיו לאדם טהור לשמרו, פשרין — המים; ואפילו עשו הבעלים מלאכה, לא נפסלו המים, לפי שברשות השומר הם. אבל אם השומר עשה מלאכה, פסל את המים, שהרי הם ברשותו, והוא נכנס תחת הבעלים. רבי אליעזר אומר: אף לטמא פשרין — אף המוסר מימיו לטמא, המים כשרים, אם לא עשו הפעלים מלאכה — שהואיל ומסרו את המים לטמא, עדיין לא הסיחו הבעלים דעתם מהם וברשותם הם עומדים, לפיכך אם לא עשו הבעלים מלאכה לפני שנתקדשו המים, הרי הם כשרים. אבל אם עשו מלאכה, נפסלו המים. ברם, המוסר מימיו לטהור, אף רבי אליעזר סובר, שאפילו עשו הבעלים מלאכה, כשרים, שהמים ברשות השומר לגמרי. והלכה כתנא קמא.

פ ר ק ש מ י נ י

א שנים שהיו שומרים את השקת, נטמא אחד מהם – כשרים, מפני שהן ברשותו של שני; טהר, ונטמא שני – כשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון; ונטמא שניהן כאחת – פסולין. עשה אחד מהן מלאכה – כשרין, מפני שהן ברשותו של שני; עמוד, ועשה השני מלאכה – כשרין, מפני שהן ברשותו של ראשון; עשו שניהן כאחד – פסולין.

ב המקדש מי חטאת – לא ינעל את הסנדל; שאם נפלו משקין על הסנדל – נטמא, ונטמאהו. הרי הוא אומר: מטמאין לא טמאני, ואתה מטמאתני. נפלו משקין על בשרו – טהור; נפלו על כסותו – נטמאת ונטמאתו. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאני, ואתה מטמאתני.

פירוש ברטנורא

א שנים שהיו שומרים את השוקת, שנתמלא לחטאת: טהר. אותו שנמא טהר מטמאתו: ונטמא שני. היינו חבירו שהיה טהור: כשרים. המים שבשוקת: עמד ועשה השני מלאכה. עמד הראשון ממלאכתו, ובא השני ועשה מלאכה תחתיו:

ב נטמא ונטמאהו. נטמא הסנדל וטימא את האדם לחטאת. שכלים שנמא במשקים מטמאים את האדם לחטאת, שאין מונין ראשון ושני בחטאת, כדתנן לקמן פרק כל הראוי (משנה ו). א"ע שאם נפלו המשקים הללו על בשרו טהור, שהטהור לפרה אם נגעו משקין טמאים בבשרו הוא טהור כמו שהיה, לבר אם נגעו בידיו, לפי שהמשקים טמאים מטמאים את הדירם, וגבי טהרת חטאת ק"ל דאם נטמאו ידיו נטמא גופו: מטמאין לא טמאני. משקים שנטמאו את הסנדל לא היו יכולים לטמא הטהור לחטאת אם נגעו בבשרו כדאמרן, והסנדל הבא מכוחם מטמאו:

משניות מבוארות – קהית

א ותו שנמא, וחזר לשמור, ונטמא שני – היינו חבירו, שהיה טהור, כשרים – המים, מפני שהן ברשותו של ראשון – שחזר לטהרתו. ונטמא שניהן כאחת, פסולין – המים, מפני שאין להם שומר טהור. עשה אחד מהן מלאכה, כשרין – המים, שלא נפסלו משום מלאכתו, מפני שהן ברשותו של שני – שהשני הוא המשמר עליהם; עמד – הראשון ממלאכתו וחזר לשמור, ועשה השני מלאכה – אף על פי שנמצא שני השומרים עשו מלאכה, מכל מקום כשרין – המים, מפני שהן ברשותו של ראשון – שבשעה שהשני עשה מלאכה היו המים ברשותו של הראשון, שעמד ממלאכתו, ואין מלאכתו של השני פוסלת בהם; עשו שניהן – מלאכה, כאחד – ביחד, פסולין – המים.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

המקדש מי חטאת – הנותן את האפר לתוך המים, לא ינעל את הסנדל – אלא יקדש כשהוא יחף, שאם נפלו משקין – איזה שהם – על הסנדל, נטמא – הסנדל, שכל המשקים, אף על פי שהם טהורים, הרי הם לענין מי החטאת כמשקים טמאים (כמבואר להלן י ב), ואם הם נופלים על כלי, נטמא הכלי לחטאת, ונטמאהו – וטימא הסנדל את האדם הנועל, שכלים שנמא במשקים מטמאים את האדם לגבי חטאת; אבל אם נפלו המשקים על בשרו, לא נטמא (כמבואר להלן במשנתנו). הרי הוא אומר – האדם אומר לסנדל: מטמאין לא טמאני, ואתה מטמאתני. לפי שאין המשקים מטמאים אדם, ואתה – הסנדל, מטמאתני – לאחר שנמא במשקים. ומוסיפה המשנה לפרש הלכה זו: נפלו משקין על בשרו – של אדם העוסק בקידוש מי חטאת, טהור – שאין המשקים מטמאים אדם (אלא אם כן נגע בהם בידיו, כמו ששינוי במסכת חגיגה ב, ה: "נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה; ולקודש מטבילין; ולחטאת – אם נטמאו ידיו נטמא גופו"); נפלו על כסותו, נטמאת – הכסות, ונטמאתו – והכסות טימאה את האדם. יש מבארים הטעם, שהואיל ומשקים טמאים מטמאים כלים לענין תרומה (שזה משמנונה עשר דברים שגזרו בעליית חנוניה – עיין באורנו על המשנה שבת א, ד; ועיין גמרא שבת יג ב). לפיכך עשו חכמים מעלה יתירה בטהרת החטאת וגזרו על כל משקים, ואפילו טהורים, שיטמאו כלים לגבי חטאת. אבל לא גזרו במשקים טהורים שיטמאו אדם לחטאת, מאחר שאפילו משקים טמאים אינם מטמאים אדם לתרומה, אף על פי שמשקים טמאים מטמאים אדם לחטאת (כלהלן בפרקנו); כיון שנטמאו כלים במשקים, אף אם המשקים היו טהורים, מהטעם שבארנו,

מה שהיה קודם שפרץ, מכל מקום הרי היא מלאכה הפוסלת את המים (מחרימ); ויש מפרשים, שהמשנה באה להשמיענו, שאף על פי שעל דעת כן פרץ, שידגור מיד את הפירצה, כגון שבעל הגדר לא נתן לו לפרוץ עד שיקבל עליו לגדור אחר כך את הפירצה, מכל מקום אין אומרים שהגידור נחשב כצורך הפירצה, ולצורך המים הוא, אלא אם גדר, פסולים המים, שאין הגידור לצורך המים ממש, ואף אפשר לגדור לאחר הקידוש (יתפאר ישראל; משנה אחרונה). האוכל – מתאניו של חבירו, לאחר שמילא מים לקידוש, על מנת לקצות – לחברו את תאניו, היינו לשטוח אותן במקום המיוחד להן, כדי לייבשן; ויש מפרשים: לעשותן קציעות, כלומר לעשות בהן חיתוכים ולתקנן כדי לייבשן או כדי לדרסן ולעשות מהן דבילות (עיי' באורנו למשנה שביעית ז, א). פשר – כשרים המים, לפי שהאכילה צורך המים היא, שיהא לו כוח להביא את המים לקידוש; ואף על פי שהאכילה היתה על מנת לקצות, כגון שבעל התאנים התנה עמו, שאינו נותן לו לאכול מן התאנים אלא אם כן יקבל עליו לקצות לו את תאניו (יתפאר ישראל; משנה אחרונה), מכל מקום אין זה פוסל את המים; ואם קצה – אבל אם קצה את התאנים של חבירו קודם שקידש את המים, פסול – פסולים המים, שאין מלאכה זו לצורך המים ממש, ואף אפשר לעשותה אחר קידוש המים. הנה אוכל – מן התאנים, והותר – ממה שנטל לאכול, וזרק מה שבידו לתחת התאנה – תחת אילן התאנה, או לתוך המקצה – למקום שמייבשים שם את התאנים; ויש מפרשים: למקום שקוצים בו את התאנים (כמו שבארנו לעיל), בשביל שלא יאבד – מה שהותר, פסול – המים פסולים, שהמצניע אוכלים כדי שלא יאבדו, הרי זו מלאכה, והיא פוסלת את המים. אבל אם זרק מה שבידו לפי שאין לו צורך בו, המים כשרים (רמב"ם הל' פרה ח, ב).

י ו מ ש ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר שינו (לעיל ז, י), שהמלא מים לקידוש, ומסרם לאחר לשמור, אף על פי שבעל המים עשה מלאכה, לא נפסלו המים, הואיל ומסרם לשומר. אבל אם השומר עשה מלאכה, פסל את המים, שהרי הם ברשותו, והוא נכנס תחת הבעלים. כן שינו (שם), שהמסור מימיו לטמא, המים פסולים, שאין שמירה ברשות הטמא. משנתנו דנה בכגון שאחידים היו שומרים את המים, והיא באה להשמיענו שכל זמן שאחד מהם טהור או עומד בלא מלאכה, הרי זה כאילו נמסר המים לו לבדו, ואינם נפסלים בטמאתם של האחרים או במלאכתם (רמב"ם הל' פרה טו).

שנים שהיו שומרים את השקת – שנתמלא מים לקידוש, נטמא אחד מהם – כשרים – המים, מפני שהן ברשותו של שני – שהשני, טהור, שומר עליהם; טהר –

ג השורף פרה, ופרים, והמשלח את השעיר – מטמא בגדים. פרה ופרים ושעיר המשלח עצמן – אין מטמאין בגדים. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאונ, ואתה טמאתני.
ד האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה – מטמא בגדים; הנבלה עצמה – אינה מטמאה בגדים. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאונ, ואתה טמאתני.

פירוש ברטנורא

ג השורף פרה אדומה ופרים הנשרפים, כגון פר יום הכיפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, מטמאים בגדים. דבבולחו כתיב וכבס בגדיו, ולא שנא בגדים שהוא לבוש ולא שנא בגדים שהוא נוגע, וה"ה לכל שאר כלים. דלא ממעטין אלא אדם וכלי חרס בלבד הוא שאין מטמאין אם נוגעים בהן: ופרה ופרים עצמן ושעיר המשלח. אם נגעו בבגדים הרי הן טהורים. והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם, מטמאין לא טמאונ ואתה טמאתני:
ד האוכל מנבלת עוף טהור. נבלת עוף טהור אין לה טומאה אם נגעה באדם או בבגדים, אלא בבית הבליעה מטמא אדם לטמא בגדים, כדתנן במסכת טהרות, והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם מטמאין לא טמאונ וכו'.

משניות מבוארות – קהתי

שעירים הנשרפים (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"), היינו: פר ושעיר של יום הכיפורים, פר כהן המשיח (ענין משנה הוריות ב. א.), פר העלם דבר של ציבור (ענין שם א. ה.) ושעיר עבודה זרה (שבית דין חייבים על שגגת הוראה בעבודה זרה). והמשלח את השעיר – לעזאזל, ביום הכיפורים; כל אחד מאלו מטמא בגדים – שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט, ח): "והשורף אותה יכבס בגדיו במים" וכבר שנינו (לעיל ד, ד), שכל העוסקים בפרה מתחילה ועד סוף מטמאים בגדים (ענין באורנו שם); ובפר ובשעיר של יום הכיפורים נאמר (ויקרא טז, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו", וזה בנין אב לכל הנשרפים, שיהו מטמאים בגדים בשעת שריפתם עד שייעשו אפר; ובמשלח את השעיר נאמר (שם טט, כז): "והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו". במפרשים מבואר, שאין כוונת הכתוב, שבגדיו בלבד, שהוא לבוש בהם, הם טמאים, אלא כל בגד או כלי (חוץ מכלי חרס) שנוגע בו בשעה שהוא עוסק בדבר המטמא, הרי זה נטמא וטעון כיבוס (ענין באורנו למשנה כלים א. ב; זבחים יב, ה; וענין רמב"ם הל' פרה ה. ב.). פרה ופרים ושעיר המשלח עצמן – פרה אדומה עצמה, ופרים (וכן שעירים) הנשרפים עצמם, ושעיר המשלח עצמו, אין מטמאין בגדים – הנוגעים בהם. הרי זה אומר – הבגד לאדם: מטמאין לא טמאונ – הפרה והפרים וכו' המטמאים אותך (היינו את המתעסק בהם). לא טמאונ, ואתה טמאתני – משנטמאת בהם.

באור משנה ד

האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה – בשעה שהתחילה (כזית) שאכל ממנה מגיעה לבית הבליעה, מטמא בגדים – שעליו, או שנוגע בהם באותה שעה; ואילו הנבלה עצמה, אינה מטמאה בגדים – שנאמר (ויקרא יז, טו): "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה... וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר", ודרשו חכמים: בנבלת עוף טהור הכתוב מדבר, שטריפה אסורה בו, ובא הכתוב ללמד, שאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אלא באכילתה, כשהיא בבית הבליעה, שדורשים ממה שכתוב: "וכל נפש אשר תאכל" – אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש (היינו בבית הבליעה), שאז נהנה הנפש. ומבוארים כל דיניה של נבלת העוף הטהור להלן במסכת טהרות פרק א משנה א. הרי זה אומר – הבגד לאדם: מטמאין לא טמאונ, ואתה טמאתני – נבלת העוף הטהור שטימאה אותך לא יכלה לטמא אותי, ואתה טימאת אותי.

הרי הם חזורים ומטמאים את האדם לגבי חטאת, שלחטאת אין מונים ראשון ושני ושלישי לטומאה, כדרך שמונים לתרומה ולקודש, אלא כל הנטמא לחטאת חזר ומטמא, כמו ששני להלן (יב, ז): "הטהור לחטאת שנטמאו ידיו, נטמא גופו, ומטמא את חברו, וחברו את חברו, אפילו הן מאה" (הר"ם). מכאן שנינו ברישא, שמהקדש מי חטאת לא ינעול את הסנדל, שמא יפלו משקים על הסנדל, ונמצא הסנדל טמא, והוא מטמא את האדם, ונמצא מי החטאת טמאים. ואמנם הוא הדין שצריך גם להיזהר, שלא יפלו משקים על בגדיו, מאחר שאי אפשר למקדש מי חטאת להיות ערום כמו שאפשר לו להיות בלא סנדלים (הרא"ם). ומסיימת המשנה בענין כסותו כמו בענין הסנדל: הרי זה אומר – האדם אומר לכסותו: מטמאין לא טמאונ, ואתה טמאתני – כמו שבארנו ברישא.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים (הרמב"ם; הר"ם; הרא"ם; הרב מברטנורא; משנה אחרונה).

אבל הראב"ד כותב (בהשגתו על הרמב"ם הל' פרה יג, ג): "הפיסקה האחרת קשה לי: 'נפלו משקין על בגדו – טהור; נפלו על כסותו – נטמאת וטמאתו'; אם כן, נאמר לו, שלא ילבש בשרו, שמא יפלו משקים על בגדיו ויטמאום, והם יטמאו אותו. – ועוד, עד שנחוש למשקים טמאים, נחוש לשאר טומאות, שמא נגעו בסנדל. – ועוד, למה אמרו 'המקדש מי חטאת' ולא אמרו 'הנוגע' או 'המזה'?? לפיכך נראה לפרש, שלא חשו על משקים אחרים, אלא שמא יפלו מאותם המשקים (היינו ממי החטאת) על הסנדל, והם נפסלים בהיסח הדעת, וטימאו את הסנדל, והסנדל יטמא את האדם, שהרי אמרו (משנה חגיגה ג. א.): 'הנושא את המדרס, נושא את התרומה, אבל לא את הקודש', וכל שכן חטאת. וכן בכסותו אמרו (שם ב, ז): 'בגדי קודש (בגדי אוכלי קדשים) מדרס לחטאת'. וזה שנטמאו בגדיו במשקים, אף על פי שטבל לחטאת, חזר להיות כסתם אוכלי קודש; ועכשיו שאמרו שלא חשו אלא על נפילת מי הקידוש, לפיכך לא אסרו ללבוש בגדים בשעת הקידוש, מפני שיכול להיזהר, מה שאין כן בסנדל" (ענין "כסף משנה" שמיישב קושיותיו של הראב"ד).

גם בעל "תפארת ישראל" מפרש משנתנו לשיטת הראב"ד, ואף הר"ם מביא פירוש שני שהוא כפירוש הראב"ד (וענין "משנה אחרונה" שמקשה על פירוש זה, ואף שיישב דקדוקי הראב"ד, ונראה לו עיקר כפירושו הראשון של הר"ם, שהוא גם לשיטתו של הרמב"ם, היינו כמו שבארנו במשנה).

שבת קודש

באור משנה ג

אגב המשנה הקודמת מובא בפרקנו קובץ הלכות שונות, שבהן חזר הפתגם: "מטמאין לא טמאונ ואתה טמאתני".

השורף פרה – אדומה, ופרים – או השורף פרים הנשרפים, וכן

גם מי שאינו שייך להתבוננות, וגם איש עני הוא ואין יכול ליתן צדקה, הנה גם אצלו יכול להיות העניין דארשתך, להיות בבחינת כלה, על-ידי אמונה.

ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מאי אמרי בשחן מענות ווי לאולא – אוי לה לה להליכה כוז שאינה חוזרת ואוי למשוי כזה שנושאים את המת. פ"א אוי להולך לממושכנים עליו. **גוד גרמא מכבא** – נפלו הלחיים. **כמטי כו'** – כלומר הדרי מיא למפרע כלפי מעלה. **שיול** – גולל בלשון נשי דשכנציב. **אצטלא דמילתא** – תכריכי משי יקרים למאן אמרו הכי לבר ארי כו' לבן חורין שירד מנכסיו ונשלם צדה שלו אומרים הספד זה כדי שירחמו עליו לעשות לו ארון ותכריכין. א"כ השאילו לזה הנכבד גלימא של משי שכבר הושלמו הוצאותיו ולא תצטרכו

להוציא עליו עוד מזון וכסות זה היה אומרים על עני בן טובים שא"ל תכריכים לפי כבודו. **ועטוף כו'** – התעטפו והתכסו ההרים בחושך שכן גדולים וכן גבוהים היה המת הזה. **אחנא תגרי** – אחינו הסוחרים. **דאובוני מברקי** – באחריתם נראה עשרם כגון זה שא"ל עכשיו במה ליקבר ועל מת עני אומרת אותו כדי שירחמו עליו. **רהעא** – תגר וטרחן היה כל ימיו ועכשיו נפל ריקן בלא ממון. **אמברי כו'** – עכשיו כשמבקש לעבור מן העולם צריך ללות ממון לתכריכין. א"כ רהיט כו' כל ימיו טרח ורץ במרוצה והפעם הזאת צריך ליתן מכס לספדן להעבירו הנהר ופורע לו כל הקפותיו קודם שיעביירו. **מותא כמותא** – מיתתו של זה כמיתת אחרים היה שהכל מתים. **ומרעא תיבוליא** – אבל חיבול גדול חולי גדול הי' לו ויסורין קשין משאר ב"א חבולים רבים נחשב לו חולה זה שנחלה חולי גדול משאר מתים.

דף כח ע"ב: **כב משנה**. נשים במועד מענות ולא מטפחות. **מאי אמרי? אמר** (רבא) **[רב]: וי לאולא וי לחבילא**. אמר רבא: נשי דשכנציב אמרי הכי: וי לאולא וי לחבילא. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: גוד גרמא מכבא ונמטו מיא לאנטיכי. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: שיול אצטלא דמלתא, לבר חרי דשלימא וזוהיה. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: עטוף וכסו טורי, דבר רבדכי ובר רמי הוה. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: אחנא תגרי, (דאובוני) [אובוני] מיבדקי. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: רהיט ונפיל, ואמברי ויפוטא ויזף. ואמר רבא: נשי דשכנציב אמרי: מותא כמותא, ומרעא תיבוליא.

כג תנא. היה רבי מאיר אומר: (קהלת ז': ב') "טוב ללכת אל בית אכל מלכת אל בית משתה" וגו'. **מאי "והחי ותן אל לבו"? דברים של מיתה**, **דיספד יספדוניה**, **דיקבר יקברוניה**, **דיטען יטענוניה**, (דילוי ילווניה) **דידל ידלוניה**. ואיכא דאמרי: די לא ידל, ידלוניה, דכתיב: (משלי כ"ה: ז') "פי טוב אמר לך: עלה הנה, מחשפילך לפני נדיב, אשר ראו עיניך".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' א

דבריו בלשון "שמע ישראל". ומבאר, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף, והוא, שאמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל הבאים להילחם בגויים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע שחרית וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי אתם נמסרין בידם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נוצחים. שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, 'אל ירד לבבכם אל תיראו כו'. מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פצמייס קדבר עקם הכהן עם הלוחמים, אחת בפספר – כשיוצאים מגבול הארץ, לפני תחילת המערכה, ואחת במלקמה – בתחילת המלחמה. בפספר לפני המלחמה, כה הוא אומר ללוחמים,

1 'ממונה' שאמרנו, דווקא פבדדו קאמר – מינוי הנוגע לעבודתו, 2 וכן גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואיכא 3 שהכהן המוזכר כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה 4 עליו בעבודה. מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך 5 הסגן עצמו לא ממונה הוא לשום דבר, דתניא, אמר רבי 6 חנינא סגן הכהנים, למח – לאיזה דבר הסגן ממונה, ומבאר 7 שאם אירע בו פסול ככהן גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן, 8 ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי 9 בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן 10 מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה. 11 שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו ואמר הכהן אלהם, שמע 12 ישראל. מבררת הגמרא, מאי שנא – מדוע הכהן מתחיל את

מתרצת הגמרא: **שְׁחִיטָה, דְּתַחֲלִיל עֲבוּדָה דִּימָמָא הִיא** – כיון
 שהיא תחילת עבודת התמיד לכך חשובה היא בעיני הכהנים,
 ולכך אף שכשרה בור מפיסים עליה בפני עצמה.
 מוסיפה הגמרא להקשות על מה ששמע מדברי רבא שאין
 מפיסים אלא על עבודה תמה: **לְמִימָר דְּרַק עֲבוּדָה תָּמָה בְּעֵי פִיִּים,**
 אבל **עֲבוּדָה שְׁשׁ אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה לֹא בְּעֵי פִיִּים,** וְהָרִי מְצִינוּ הַקְּטָרֹת
 אַבְרִים וּפְדִירִים שֶׁמְפִיִּים עֲלֶיהָ אֵף שֶׁפַּעֲמִים יֵשׁ אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה שֶׁל
 תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן. מתרצת הגמרא: שונה הקטרת אברים ופדירים,
 שאף כשהיא נעשית בלילה וותרומת הדשן נעשית אחריה מכל
 מקום סוף **עֲבוּדָה דִּימָמָא הִיא,** וכיון שהיא משלימה את עבודות
 היום היא נחשבת עבודה תמה, וותרומת הדשן שנעשית אחריה
 אינה נחשבת כהמשך לעבודה זו.
 הגמרא מוסיפה להקשות: **הָרִי מְצִינוּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן שֶׁפַּעֲמִים יֵשׁ**
 אחריה עבודה של הוצאת הדשן, ואף על פי כן היו מפיסים עליה.
 מתרצת הגמרא: אכן מעיקר הדין לא היו צריכים לפייס עליה
 אלא שתקנו לה פייס **מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שְׁחִיטָה** שבאו לידי תקלה
 כמבואר במשנה לעיל (כב). שנשברה רגלו של כהן.
 הגמרא מסייעת לדברי רבי יוחנן שזר שסידר שני גזירי עצים חייב
 משום שהיא עבודה תמה: **אִמְרַ מִר וּזְמַר, וְאִיתִימָא רַב אֲשֵׁי, אֵף**
אֲנִי גַּם תִּנְיָא בְּמִשְׁנָה לְחַלְקִי, אִמְרַ לָּהֶם הִמְמוֹנָה צִאוּ וְרֵאוּ אִם הִנֵּיעַ
וְכֵן הִשְׁחִיטָה, וְאֵלּוּ אִם הִנֵּיעַ וְכֵן סִידֹר גְּזִירֵי עֲצִים לֹא קָתַנִּי – לֹא
 הוזכר במשנה שאמר להם לראות אם הניע זמן סידור הגזירין
 שהוא קודם לשחיטת התמיד, ומכך ששמע שסידור הגזירים הוא
 עבודת לילה והוא גמר סידור המערכה, ואם כן סידור האיברים
 שלאחריו הוא עבודת יום והוא תחילת עבודה חדשה ואינו גמר
 סידור המערכה, ולכן סידור הגזירים נחשב 'עבודה תמה'. דוחה
 הגמרא: אכן סידור הגזירים נחשב לעבודת יום, והטעם שהממונה
 לא הכריז עליה, משום שדוקא הָךְ – שחיטה, דְּלִית לָהּ תִּקְנָתָא –
 שאם יחשטו קודם שהאיר היום אין לה תקנה, משום שאם נעשתה
 בלילה הובח פסול, קָתַנִּי הַטְרִיחוּ לַעֲלוֹת לִרְאוֹת אִם הָאִיר הַמִּזְרֵחַ,
 הָךְ – סידור גזירי עצים דְּאִית לָהּ תִּקְנָתָא – שאם סידורו בטעות
 בלילה יכול לפרק ולסדר מחדש לֹא קָתַנִּי בְּמִשְׁנָה, כלומר לא
 הטרחיו חכמים את הכהנים לעלות לגג בשבילה, אלא סמכו על
 האור הנראה בעורה. הדרן עֲלֵךְ בְּרֵאשׁוֹנָה פֶּרֶק שְׁלִישִׁי – אִמְרַ לָהֶם
 הַמְּמוֹנָה

משנה

מפרק זה יבואר סדר עבודת יום הכפורים. משנתינו מתחילה לדון
 בעבודת השחר.
 לפני שהתחילו בעבודת היום, **אִמְרַ לָּהֶם הִמְמוֹנָה** – סגן הכהנים,
 צִאוּ לִמְקוֹם גְּבוּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְרֵאוּ אִם הִנֵּיעַ וְכֵן הִשְׁחִיטָה, דְּהִינֵי
 אִם הָאִיר הַמִּזְרֵחַ, אִם הִנֵּיעַ הַזֶּמֶן, הִרְוֵאָה אוֹמְרַ בְּרַקְאִי – האיר.
מְתִיא בֵּן שְׁמוּאֵל אוֹמְרַ, הממונה שואל את הצופה האם האיר פָּנִי
כָּל הַמִּזְרֵחַ – כל האופק המזרחי עד שֶׁבְּחִבְרוֹן, והוא ו-הצופה
 אוֹמְרַ הֵן. מבארת המשנה, וְלָמָּה הוֹצִיָּרָנוּ לָכֵךְ – לעלות לגג
 ולראות, משום שפֶּעַם אֶחָת עָלָה מִאִיר הַלְכָּה בִּסּוּף הַלֵּילָה בְּצֵד
 מִזְרֵחַ וְרִימֹו ו-חֲשׁוֹן שְׁהָאִיר פָּנֵי הַמִּזְרֵחַ, וְשָׁחַטוּ אֶת הַתִּמְדִּי,
 וְכִשְׂרָאוּ שְׁטַעַן הוֹצִיָּאוּהוּ ו-את התמיד לְבֵית הַשְּׂרִיפָה, כִּדָּן
 קדשים פסולים שטעונים שריפה.
 המשנה חוזרת לסדר יום הכפורים: לאחר שאמר הצופה שהגיע
 זמן השחיטה, הוֹרִידוּ בֵּתָן גְּזוּל לְבֵית הַמִּבְדִּילָה, כדי שיטבול לפני
 עבודתו, וזו טבילה ראשונה ממש הטבילות שטובל כהן גדול
 ביום הכפורים.
 מוסיפה המשנה: וְהַהִלָּל הָיָה בְּמִקְדָּשׁ, כָּל הַיּוֹמִים ו-המכסהו אֶת
 רִגְלָיו וּנְפִנָה לַגְּדוּלִים, מִעוֹן ו-חֵיבוֹן מְבִילָה, וְכָל הַמְּטִיל מַיִם – נִפְנָה
 לְקַטְנִים, מִעוֹן קְדִישׁ יְדִים וְרַגְלִים.

מקשה הגמרא על דברי רבי זירא: וְהָרִי הַקְּטָרֹת אַבְרִים וּפְדִירִים
 שאפילו שיש אחריה את עבודת תרומת הדשן נחשבת 'עבודה
 תמה' וזר חייב עליה, וסברה הגמרא שהטעם לכך משום שזמן
 הקטרת האברים מתחיל מבעוד יום ואילו תרומת הדשן זמנה רק
 בלילה, ולכן אינה המשך להקטרת אברים ופדירים, והיא נחשבת
 עבודה תמה. והוא הדין לגבי סידור המערכה, אף שיש אחריה
 עוד סידור שני גזירי עצים, מכל מקום כיון שהם נעשים בזמנים
 שונים, שסידור המערכה זמנו רק בלילה סידור שני גזירי עצים
 זמנו רק ביום, תיחשב עבודת סידור עצי המערכה כעבודה תמה,
 ויתחייב הזר המסדר.
 מתרצת הגמרא: לעולם עבודת סידור המערכה אינה עבודה
 תמה, מחמת סידור שני גזירי עצים שנעשה אחריה, ואף שנעשים
 בשני זמנים, והטעם שהקטרת אברים ופדירים נחשבת לעבודה
 תמה למרות שיש אחריה תרומת הדשן, משום שהקטרת האברים
 והפדירים סוף **עֲבוּדָה דִּימָמָא הִיא,** שהיא טפילה ונמשכת אחר שאר
 העבודות שנעשו בקרבנות מבעוד יום, ואין תרומת הדשן שייכת
 להקטרה זו, ולכן ההקטרה נחשבת כעבודה תמה שזר חייב עליה.
 הגמרא ממשיכה להקשות: וְהָרִי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, שיש אחריה עבודת
 הוצאת הדשן, ואף על פי כן זר חייב עליה, וסברה הגמרא שהטעם
 הוא משום שתרומת הדשן והוצאת הדשן נעשות בשני זמנים
 שונים, שהתרומה נעשית רק בלילה ואילו ההוצאה יכולה
 להיעשות גם ביום, ואם כן ודאי שסידור המערכה שזמנו רק
 בלילה, אינו שייך לסידור הגזירין שזמנו רק ביום. ולפי זה יש
 להחשיב את סידור המערכה ל'עבודה תמה'. מתרצת הגמרא:
 הטעם שתרומת הדשן נחשבת ל'עבודה תמה' אף שיש אחריה
 הוצאת הדשן אינו משום שהן נעשות בשני זמנים שונים, אלא
 משום שתרומת הדשן תַּחֲלִיל עֲבוּדָה דִּימָמָא הִיא, ואין הוצאת
 הדשן שנעשית גם בלילה שייכת לה. ומסייעת הגמרא לכך
 שתרומת הדשן נחשבת תחילת עבודת היום, דְּאִמְרַ רַבִּי יוֹחָנָן, אִם
 קָרַשׁ הַכֹּהֵן אֶת יָדָיו לְתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, לְמַחֲרֵי אִינוּ צָרִיד לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ,
 אֵף שֶׁכָּל כֹּהֵן חַיִּיב בְּקִידוּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בְּתַחֲלִיל עֲבוּדָה, כִּיּוֹן
שֶׁבִּכְרִי קָדֵשׁ מִתַּחֲלִיל עֲבוּדָה, הרי שתרומת הדשן נחשבת כתחילת
 עבודת היום. ולאחר שנדחו השאלות על רבי זירא שבה הגמרא
 לקשייתו של רבי זירא על רבי יוחנן: אֵלָּא מְשַׁא הִיכֵן מְצִינוּ
 עֲבוּדָה שִׁישׁ אַחֲרֶיהָ עוֹד עֲבוּדָה וְזֵר חַיִּיב עֲלֶיהָ.
 מביאה הגמרא את המאמר של רבי יוחנן בלשון אחר: אֵלָּא אִי
 אֶתְמַר, הֵכִי אֶתְמַר, אֶתְמַר רַבִּי אֲסִי אֶתְמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי שְׁסִידֹר שְׁנֵי גְזִירֵי
 עֲצִים חַיִּיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִימִים, וְהִטַּעַם הוּאִיל עֲבוּדָה תָּמָה הִיא,
 משום שאין עבודה נוספת אחריה, ולכן זר חייב עליה.
 מקשה הגמרא אף על נוסח זה: מִתְקַיֵּם לָהּ רַבָּא, אֵלָּא מַעֲתָה
 שסידור הגזירים הוא 'עבודה תמה' וזר חייב עליה מיתה, תִּבְעֵי
 פִּיִּים יֵהָ צוֹרֵךְ לַעֲשׂוֹת עֲלֵיו פִּיִּים. תמהה הגמרא על קושיית רבא:
וְכֵי לֹא בְּעֵינֵי פִיִּים, וְהִתְנִיא, מִי שֶׁזָּכָה בְּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְזָכָה בְּסִידוֹר
שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים, ונמצא שאכן סידור שני גזירי עצים נעשה על ידי
 פייס. הגמרא מבארת את קושיית רבא: הֵכִי קָאָמַר – זו היתה כוונת
 רבא בקושייתו, אם אכן זו עבודה חשובה, וְפִיִּיסוּ לָהּ כַּפְּנֵי עֲצָמָה,
 ולא רק כצירוף לפייס של תרומת הדשן. מתרצת הגמרא:
בְּרִאמְרֵינוּ – כִּפִּי שְׁנִאמַר לַעֲלִיל (כב), שאכן מתחילה תקנו לתרומת
 הדשן ולסידור הגזירים שני פייסות נפרדים, אלא שראו חכמים
 שנמנעו הכהנים מלבוא לפייס על תרומת הדשן משום שלא היתה
 חשובה בעיניהם, לכך הוסיפו לומר שמי שזכה בתרומת הדשן
 יזכה גם בסידור שני גזירי עצים, ובכך יבואו כהנים רבים.
 מתרצת מקשה על משמעות דברי רבא בקושייתו. מקשה הגמרא:
לְמִימָרָא – ממשע מתוך דברי רבא, דְּעֲבוּדָה תָּמָה וְזֵר חַיִּיב עָלֶיהָ
 מִיתָה, בְּעֵינֵי פִיִּים – רק היא צריכה פייס בפני עצמה, אבל עבודה
 שאין וְרַבִּי חַיִּיב עָלֶיהָ מִיתָה, לֹא בְּעֵינֵי פִיִּים בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְהָרִי שְׁחִיטָה,
 שהיא כשרה בור, ואף על פי כן מפיסים עליה בפני עצמה.

והרי איברים ופדרים — לא גרסינן כלולה דך גירסא דאיברים ודתרומת הדשן הכא.
דהא מנינן להו לגבי פלוגתיהו דרב ולוי בעבודה שאין אחריה עבודה, ואגב שיטפא
דריהטא דגירסא דלעיל דלישנא קמא דרבי יורא דור וגרסינהו בלישנא בתרא. והכי
גרסינן: יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בור אלא אי איתמר כו, הואיל ועבודה
תמה — דשלים ליה סידור. למימרא דעבודה

והרי איברים ופדרים! - סוף עבודה דימקא היא. - והרי
תרומת הדשן! - תחילת עבודה דימקא היא. דאמר
רבי יוחנן: קדש ידיו לתרומת הדשן - למחר אינו צריך
לקדש, שפכר קדש מתחלת עבודה. - אלא קשיא! -
אלא; אי אתמר - הכי אתמר, אמר רבי אסי אמר רבי
יוחנן: זר שפסידר שני גזירי עצים - חייב, הואיל ועבודה
תמה היא. - מתקוף לה רבא: אלא מעתה תפעי פייס!
- ולא בעיא פייס? ותתניא: מי שזכה בתרומת הדשן
- יזכה בסידור שני גזירי עצים! - הכי קאמר: יפייסו
לה בפני עצמה, כדאמרין. למימרא דעבודה תמה
וזר חייב עליה מיתה - בעיא פייס, אין זר חייב עליה
מיתה - לא בעיא פייס? והרי שחיטה! - שאני שחיטה
דתחילת עבודה דימקא היא. למימרא דעבודה תמה
פעי פייס, עבודה שיש אחריה עבודה - לא פעי
פייס? והרי איברים ופדרים! - סוף עבודה דימקא
היא. - הרי תרומת הדשן! - משום מעשה שהיה.
אמר מר זוטרא ואיתומא רב אשי: אף אגן נמי תנינא,
אמר להם הממונה: צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה.
ואילו זמן סידור גזירי עצים לא קתני. - תד דלית לה
תקנתא קתני, תד דאית לה תקנתא - לא קתני.

הדרן עלך בראשונה

משנה אפר להם הממונה — הוא הסגן.
צאו וראו — על החומה או על הגג.
ומן השחיטה — שחיטת התמיד, כלומר: אם
האיר המזרח. שהשחיטה פסולה כלילה,
כדכתיב (ויקרא יט) "ביום זבחכם". הריא —
זה שעלה לגג. ברקאי — לשון צודה, כמו
"למען היות לה ברק" (יחזקאל כא) "האיר
ברקים" (תהלים עז). עד שהוא נחבון — עד
שנראה הצהר עד חבון. והוא אפר להן —
מפרש בגמרא. למה הוצרכו לכך — ללעות
לג ולראות. עלה מאור הלבנה — צמח תואר
הלבנה סמוך לשחרית. ודימו — וחישבו.
והוציאוהו לבית השריפה — כשהבינו שנשחט
כלילה. הורידו כהן גדול כו' — מפרש לה
בגמרא. מיסך גליו — נקבים הגדולים. ולשון
מיסך — כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נדב).
לפי שהצריך לנקבים גדולים כורע על ברכיו
ומכסה גופו את רגליו, וכן בשאול כתיב
(שמואל א כד) "ושם מערה ויבא שאול להסך
את רגליו". קידוש ידים ורגלים — מן הכיור.
גמרא

הדרן עלך בראשונה

משנה אפר להם הממונה: צאו וראו אם הגיע
זמן השחיטה! אם הגיע, הרואה אומר:
ברקאי! מתניא בן שמואל אומר: האיר פני כל
המזרח עד שפחברון? והוא אומר: הן. ולמה הוצרכו
לזמן הלכנה, ודימו שהאיר מזרח, ושחטו את התמיד
הורידו כהן גדול לבית הטבילה. זה הפלל היה במקדש:
כל המיסך את רגליו טעון טבילה, וכל המפסיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים.
גמרא

בפני עצמה — דטובא איכא עבודת יום שאין מפסין לה בפני עצמה. ואם תאמר, הכי נמי איכא ניסוך היין והמים שהן עבודות תמורה, ואין מפסין להן בפני עצמן! יש לומר: כיון דיש אחריהן
כמה עבודות בו כיום — אין מפסין לה בפני עצמן, אבל סידור שני גזירי — אין אחריהן עבודה עוד כל אותה הלילה, ולכחי הוה לן למימר דחשיבא כולי האי להפסי עליה בפני עצמן
ופריך: והרי איברים ופדרים. כו, ומשני: סוף עבודה דיממא היא, ואין עוד עבודה אחריה בו כיום — ולכחי מפסין לה בפני עצמה, לפי דכפיש דשרחיתו היו מפסין נמי איברי תמיד של בין
הערבים, והנך איברים אין אחריהם עבודה כל אותו היום, ופריך: והרי שחיטה, דמפסי לה בפני עצמה דעיקר הפייס הוה [מן] שוחט, ושאר אחיו הכהנים נמשכין עמו אגב גררא דידיה.

הדרן עלך בראשונה

[ישיך לעמוד ב] **אמר** להם הממונה צאו וראו כו' — שנאמר "וישכם אברהם בבקר". בפרק קמא דפסחים (דא) פריך: ותיבדוק מצפרא, מי לא תניא: כל היום כשר למילה, אלא שהורוין
מקדימין שנאמר "וישכם אברהם" וגו', ותנימה: היכי גמר מהבא דאין וריין מקדימין מאורתא? דלמא מה שאברהם לא עמד כלילה — משום דתלמידי חכם לא יצא יחידי כלילה, כדאמר
בפרק "גיד הנשה" (תולין צא,א) ויש לומר: דמשום הכי לא היה אברהם נמנע מלהשכים כלילה, כיון דשלחיו מצוה אינן ניוקין. מיהו, קשה: דהיא גופה דלא יצא יחידי כלילה מירושכם
אברהם בבקר" יליף התם. ועוד קשיא: כיון דשלחיו מצוה אינן ניוקין — למה נמנע מלהשכים כלילה מתוך דת"א אל יצא יחידי? ויש לומר: דתרי "וישכם" כתיבי חד בעקידה וחד כשהתפלל
על סדום. והבא מייתי קרא דעקידה, הלכך פריך שפיר מינה בפסחים, דאי וריין מקדימין למצות מאורתא — אם כן אברהם נמי לקדום באורתא שדרי לא היה ירא כלום, דהא — דשלוח
מצוה אינן ניוקין, ועוד — דשני נערי עמו הוו. ובפרק "גיד הנשה" (שם) מייתי קרא דסדום. דהתם יחידי הוה, שלא ירא במפלתה של סדום כדאשכחן באשתו של לוט, ולא הוה נמי שלח
מצוה, כי לא היה חפץ הקדוש ברוך הוא שישא בעדם רנה ותפלה.

1 **גמרא** ע"ה ברקא – האיר יותר מברק. לשכור פועלים – האי "וצאו איש למלאכתו"
2 לאו על הפועלים קאי, אלא בעל הבית שהוא משכים ביותר למצוא פועלים לשכור.
3 צלוותיה דאברהם – תפלת הערב שלו. מבי משחרי כותלי – חומות הפונות למזרח.
4 שהלבינו מהנץ החמה הבאה מן המזרח ונוצצת עליהן. ובתחילת שבע שעות, שהחמה
5 באמצע הרקיע בראש כל אדם – אינה עושה

6 עמוד, אלא תחתיהן משחירין אותן הכתלים
7 לפי שאין חמה נוצצת אלא בראש הכותל
8 בעוביו, ומיצל חדרו של שפת עוביו על זקיפת
9 הכותל ומשחרת, מההיא שעתא נטיס צללי
10 ערב, וקרי ערב. אמן מאברהם ניקום ונמר –
11 באת ללמדנו להיות וריזין כאברהם? חל להיות
12 בערב שבת – הוצרך למחר תמיד של בין
13 הערבים בכל יכולה, לפי שפסחים נשחטו
14 אחריו, וצריך לעלותן מבעוד יום. ואמרינן התם:
15 מוקמינן ליה אדניה, מבי ניטו צללי ערב. וקתני:
16 נשחט התמיד בשש ומחצה, ואי מבי משחרי
17 כותלי מיקרי בין הערבים – נשחטה מבי
18 משחרי, דהיינו מתחלת שבע. ולא מכוני –
19 לא הוו זקופים בצמצום, ולפי שהחומה היתה
20 רחבה מלמטה, והולכת ומתקצרת ועולה,
21 ולפיכך אין חדרו של שפת עוביו למעלה מיצל
22 על זקיפתו להשחיר, עד שתימשך חמה
23 למערב. איצטגנינות – להיות בקי בהליכות
24 המזלות ותחילות השעות, דהכי תניא בבבא
25 בתרא (טז, ה') ברך את אברהם בכל –
26 איצטגנינות גדולה היתה בלבו, וכל מלכי מרח
27 ומערב משכימין לפתחו לשאול במזלות. דולה
28 ומשקה – נוטריקון של דמשק. שבע מצות –
29 שנצטוו לשאר כל בני נח, אבל תורה לא נתנה
30 לו. אפילו עירובי תבשילין – שאינו הלכה
31 **גמרא** תנאי, רבי ישמעאל אומר: "פרק ברקא".
32 רבי עקיבא אומר: "עלה ברקאי". נחומא בן אפקשוין
33 אומר: "אף ברקאי בְּחִבְרוֹן". מתיא בן שמואל (אומר)
34 הממונה על הפייסות אומר: "האיר פני כל המזרח
35 עד שִׁבְחִבְרוֹן". רבי יהודה בן בתירא אומר: "האיר
36 פני כל המזרח עד בְּחִבְרוֹן", ויצאו כל העם איש
37 איש למלאכתו. – אי הכי נגה ליה טובא! – לשכור
פועלים קאמרינן. אמר רב ספרא: צלוותיה דאברהם
מבי משחרי כותלי. אמר רב יוסף: אמן מאברהם
ניקום וניגמר? – אמר רבא: תנא גמר מאברהם,
ואנן לא גמרינן מיניה? דתניא: "וביום השמיני ימול
בשר ערלתו" – מלמד שכל היום פשר למילה,
אלא שהוריו מְקַדְּמִין לְמַצוֹת, שְׁנֵאֲמַר "וַיִּשְׁכֹּם
אֲבִרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ" וגו'. אלא אמר רבא: רב
יוסף הא קא קשיא ליה; דתנן: חל ערבי פסחים
להיות בערב שבת – נשחט בשש ומחצה וקרב
בשבע ומחצה. ונשחטיה מבי משחרי כותלי! – מאי
קושיא? ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה
משחרי, משום דלא מְפֻנֵּי טוֹבָא! אי נמי: שאני
אברהם דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו, אי נמי:
משום דקון ויושב בישיבה הוה. דאמר רבי תמא

למשה מסני, אלא תקנת סופרים שתידין לתקן. ואיהו מִפְּשֵׁר – פותר החלום, כלומר:
הוא שואל הוא משיב: אמר איהו – זה שעל הגג. עד שבחברון – שאילה היא. ואיבעית
אימא האי דקאי אארעא – אמר הן, כיצד? אמר הא דקאי אארעא: האיר פני כל המזרח?
בלשון שאילה. וזה אומר לו: עד שבחברון האיר. ואמר לו האי דקאי אארעא: הן, כך אני
שואל. ומצינו בתלמוד ירושלמי (פרק שלישי
הלכה ראשונה) כדי להוכיח וכות אבות מזכירין
חברין. ופי' מיהלף – צימון תימור חמה בצימון
תימור לבנה. תימור של חמה – עלות השחר,
שנבקע ונראה כתמר זקוף. לשון "ותמרות עשך"
(ויאל ג) על שם שזוקף ועולה. יום המעונן –
הרקיע קשור בעבים, ואין התימור נראה בעד
ערפל אלא במקום פיזור העבים במקומות
הרחב, בין עב לעב. שפע מינה – מדקאמר ביום
המעונן נבקע במקומות הרבה. יומא דעינא
בוליה שימשא – אפילו במקום צל, שהחמה
בוקעת בכל מקום ואינה יוצאת דרך חלון כנגד
חלונות, שהעבים עומדים בפניה, והיא
מתפשטת עליהם ובוקעת בכל פיסוק שבחן.
לשפוח עוריות – לייבש. לא תלוש – בפסת.
וזהבא דשפמא – אותו חום של יום המעונן.
דנא דחלא – שפיה סתום יפה. שלא יצא ריחו
ויחלוש. וכשאתה נוקב נקב קטן – יוצא שם ריח
חזק מאד, כך יום המעונן, מתוך שהחמה
מכוסה, וחום שלה כבוש – נוקבת בבח דרך
נקב העבים. שברירי דשמשא – "סנורים"
(בראשית יט) מתרגומין שברירי. שמש הנוקבת
בבח דרך נקב העבים קטנים. הנותן עיניו כנגד
הנקב קשים לו הסנורים יותר מן המסתכל
בחמה שבאיר. וסימניך דילפא – קשה דלך
היורד על האדם משאם נכנס כל גופו למים.
הרהורי

22 ברבי חנינא: מימיהן של אבותינו לא פְּרִשָּׁה ישיבה מהם. היו במצרים – ישיבה עמהם, שְׁנֵאֲמַר "לֶךְ וְאֶסַּפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל",
23 היו במדבר – ישיבה עמהם, שְׁנֵאֲמַר "אֶסַּפְהָ לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל". אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היתה, שְׁנֵאֲמַר
24 "ואברהם זקן בא בימים", יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הוה שְׁנֵאֲמַר "ויהי כי זקן יצחק", יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה הוה,
25 שְׁנֵאֲמַר "ועיני ישראל כבדו מזקן". אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה הוה, שְׁנֵאֲמַר "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו
26 המושל בכל אשר לו", אמר רבי אלעזר: שְׁמוּשׁל בתורת רבו. "הוא דְּמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר" – אמר רבי אלעזר: שְׁדוּלָה ומִשְׁקָה מְתוּרָתוֹ
27 של רבו לאחרים. אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שְׁנֵאֲמַר "עַקֵּב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבִרָהָם קָלִי" וגו'. אמר ליה רב
28 שימי בר חייא לרב: ואימא שבע מצות! – הא אימא נמי מילה. – ואימא שבע מצות ומילה! – אמר ליה: אם בן "מצותי ותורתי"
29 למה ליה? אמר רב ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שְׁנֵאֲמַר "תורתך" – אחת תורה שכתב ואחת
30 תורה שבעל פה. "מתיא בן שמואל אומר וכו' והוא אומר הן". מאן אומר הן? אילימא הך דקאי אאירא – הוא חלים והוא
31 מִפְּשֵׁר? אלא, הך דקאי אארעא – מנא ידע? – איבעית אימא: הך דקאי אארעא, ואיבעית אימא הך דקאי אאירא. איבעית
32 אימא הך דקאי אאירא; אמר איהו: האיר פני כל המזרח. ואמר ליה הך דקאי אארעא: עד שִׁבְחִבְרוֹן? ואמר ליה איהו: הן.
33 ואיבעית אימא הך דקאי אארעא, אמר איהו: האיר פני כל המזרח? ואמר ליה: עד שִׁבְחִבְרוֹן, ואמר ליה: הן. "ולמה הוצרכו
34 לָבֶקֶד" וכו'. ונמי מיהלף? והתניא, רבי אומר: אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה – מתמר ועולה במקל,
35 תימור של חמה – מפציע לְכָאן וּלְכָאן. תנא דבי רבי ישמעאל: יום המעונן הוה, ומפציע לְכָאן וּלְכָאן. אמר רב פפא, שמע מינה:
36 יומא דעינא – בוליה שמשא. למאי נפקא מינה – לשטוחי עורות. אי נמי, לְכַדְרֵדֶּשׁ רְבָא: אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי
37 חמה. אמר רב נחמן: וזהבא דְּשִׁמְשָׁא קשי משִׁמְשָׁא, וסימניך: דנא דחלא. שברירי דְּשִׁמְשָׁא קשו משִׁמְשָׁא, וסימניך: דילפא.
הרהורי

כאשר האדם רואה ששום דבר אינו פועל עליו, אזי העצה היא לעורר רחמים רבים על נפשו כו'.

ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

יומא דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלה

גמרא

במשנה מבואר שזמן השחיטה קודם נץ החמה. ונחלקו תנאים כמה אור צריך שיהיה כדי שיוכלו לשחוט: תנא רבי ישמעאל אומר, הצופה בגג אומר ברכ ברכא – האיר האור. רבי עקיבא אומר, הצופה אומר עלה ברכא – עלה האור, והוא יותר מאוחר. נחומא בן אפקשין אומר, אף ברכא – האיר ברכא, ואפשר לראות מכח האור את חברון. מתיא בן שמואל (אומר) הממונה על הפיסות אומר, האיר פני כל המורה עד ששכברון. רבי יהודה בן בתירא אומר, האיר פני כל המורה עד ששכברון, ובנוסף לזה כבר יצאו כל העם איש איש למלאכתו, והוא מאוחר מהאיר פני כל המורה.

הגמרא מקשה על רבי יהודה בן בתירא: אי הכי – אם המתני עד שיצאו העם, דהיינו עד הנץ החמה, נגה ליה מובא – נתאחר הזמן מאד. מתרצת הגמרא: לשכור פועלים קאמרין – הכוונה שיצאו בעלי הבתים לחפש פועלים, ויוצאים קודם הנץ החמה כדי שיתחילו מיד בהנץ החמה.

כיון שדיברו בענין הזריות בבוקר, מביאה הגמרא בענין הזריות בתפילת מנחה: אמר רב ספרא, זמן צלותיה ו-תפילת מנחה דאברהם אבינו, היה מבי משהי בוקלי – כשהחל להיראות צל במזרח הכתלים, והוא כשהשמש נוטה מאמצע הרקיע למערב. מקשה הגמרא: אמר רב יוסף, אגן מאברהם ניקום ויגמר – וכי ניתן ללמוד מאברהם, הרי מי יכול להיות וריו כמדהו. אמר ו-הקשה רבא על קושיית רב יוסף, הרי התנא גמר ו-למדו מאברהם, ואגן לא גמרין מנייה – מדוע שלא נלמד ממנו. והיכן התנא למד מאברהם, דתנא לגבי מצות מילה, נאמר (ויקרא יב א) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ופסוק זה מלמד שכל היום השמיני בשר למילה, אלא שמכל מקום תריון מקדישין וממחרין לקיים מצות, שנאמר (בראשית כב א) וישכם אברהם בבקר ויחשב וגו'. ומכך שהתנא למד מאברהם זריות למילה, מוכח שאפשר ללמוד ממנו זריות למצוות.

אלא אמר רבא, רב יוסף לא הקשה איך נלמד זריות מאברהם, אלא הא קא קאשא ליה – כוונתו להקשות על רב ספרא ממשנה בפסחים, דתנן (פסחים נח) הל ערבי פסחים להיות בערב שבת, והזמן לקרבן פסח דחוק, תיקנו שביום זה יתא נשקם התמיד בשש שעות ומחצה מן היום, דהיינו אמצע השעה השביעית, וקרב בשבע ומחצה, וקשה, אם לומדים מאברהם שערב הוא מתחילת שבע, ונשקם את התמיד באותו יום כבר מבי משהי בוקלי, שזה בתחילת שבע, שהרי הזמן דחוק ביום זה.

מקשה הגמרא: מאי קושיא – מה הקושיא שישחטו את התמיד בתחילת שבע, ודילמא – אולי בוקלי דבית המקדש רק בשש ומחצה משהי – היו משחירים, והוא משום דלא מכווני מובא – שלא היו בורח שוה למעלה ולמטה אלא היו רחבים מלמטה והולכים וצרים כלפי מעלה, והיה הצל נראה במזרח הכותל רק אחרי חצי שעה. ולכן לא שחטו בתחילת שבע, שהרואים עלולים לטעות שאפשר לשחוט גם קודם חצות, וכן יבואו להתפלל מנחה בזמן זה.

אי נמי – ועוד קשה, איך לומדים זמן מנחה מאברהם הרי שאני ו-שוהו) אברהם דאיצטננינות גדולה היתה בלבו – היה בקי במהלך המולות וידע מתי זמן מנחה. אבל אנו יכולים לטעות ולהתפלל לפני הזמן. אי נמי, משום דזקן ו-חכם) ויושב בישיבה הוה, ולא בא לידי טעות שהשכינה עימו.

וראיה שישב בישיבה דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מתחילת ימיהן של אבותינו, ואף קודם מות תורה, לא פרשה ו-פסקה) ושיבה מהם. היו במצרים ושיבה עמם, שנאמר בשמור הקב"ה למשה לעשות מופתים במצרים (שמות ג טו) לה ואספת את זקני ישראל, והיינו חכמי ישראל. היו במדבר ושיבה עמם, שנאמר (במדבר יט טו) אספה לי שבטים איש מוקני ישראל, אברהם אבינו זמן ויושב בישיבה הוה, שנאמר (בראשית כד א) ואברהם זקן ו-קנה חכמה) קא בנים. יצחק אבינו זמן ויושב בישיבה הוה, שנאמר (שם כו א) ויהי כי זקן יצחק, והיינו שהיה חכם בתורה. וכן יעקב אבינו זמן ויושב בישיבה הוה, שנאמר אצלו לשון זקנה (שם מח ט) ויצני ישראל בדרו מוקן. ואף אליעזר שהיה עבד אברהם זמן ויושב בישיבה הוה, שנאמר (שם כד

א) ויאמר אברהם אל עבדו זמן ביתו המושל בכל אשר לו, ואמר על זה רבי אלעזר שמושל בתורת רבו. ועוד ראיה, שנאמר (שם טו) הווא דמשק אליעזר, ואמר רבי אלעזר ש'דמשק' היא נוטריקון שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאהרן. הגמרא ממשיכה בענין קיום מצוות אצל אברהם: אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר (שם כו ה) עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו' וישמר משמתי מצותי חקותי ותורתי. ומכאן שקיים את כל התורה. אמר ליה רב שימי בר חיאי לרב, ואימא – אולי נאמר שקיים רק שבע מצות בני נח, ובה נחשב ששמע בקול ה'. מקשה הגמרא על לשון קושייתו: איך אפשר לומר שקיים רק שבע מצוות הא אימא נמי מילה שקיים. מבארת הגמרא: קושיית רב שימי היא, ואימא שקיים רק שבע מצות בני נח ומילה. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב לרב שימי, אם בן שקיים רק שבע מצוות ומילה, מה שכתוב 'מצותי ותורתי' למה ל', הרי כבר יודעים ששמר מצוות אלו, ומדיבור נלמד שקיים את כל התורה. אמר (רב) ואתימא – ויש אומרים שאמר רב איש, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, אף שתיקנה חכמים ולא נאמרה למשה בסיני, שנאמר 'תורתי' בלשון רבים, ללמד שקיים אחת ו-בין תורה שכתב אחת תורה שבעל פה, ותורה שבעל פה היינו כגון עירוב תבשילין. שנינו במשנה: מתיא בן שמואל אומר וכו' והוא אומר הן, מבררת הגמרא: מאן אמר הן – מי ענה הן, אלימא – אם נאמר דהך דקאן האנימא – שזה שעומד על הגג, קשה, וכי הוא חלים והוא מפשט – הוא עצמו חולם החלום גם פתור, כלומר, וכי הוא גם השואל וגם המשיב, שהרי הוא אומר 'האיר כל פני המזרח עד שבחברון'. אלא נאמר שענה הן הך דקאן אארעא – העומד למטה, קשה מנא ידע – מנין ידע שהאיר המורה. מתרצת הגמרא בשתי דרכים: איבעית אימא – אפשר לומר שאמר הן הך דקאן אארעא – העומד למטה, ואיבעית אימא שאמר הן הך דקאן אאנימא – העומד על הגג. ומבארת הגמרא: איבעית אימא הך דקאן אאנימא, וסדר הדברים הוא, בתחילה אמר איהו – הצופה שעל הגג האיר פני כל המורה, ואמר ליה הך דקאן אארעא – ושואלו העומד למטה אם האור נראה עד ששכברון, ואמר ליה איהו ו-הצופה) הן, ואיבעית אימא הך דקאן אארעא, והסדר הוא, אמר איהו – העומד למטה שאל, האיר פני כל המורה, ואמר ליה הצופה, הגיע האור עד ששכברון, ואמר ליה – וענה העומד למטה הן – אכן כך שאלתי. שנינו במשנה: וילמה הוצרכו לכך וכו' שפעם אחת עלה מאור הלבנה לרדמו שבין מזרח. מקשה הגמרא: ומי מיהליל – וכי אפשר לטעות הוא, וזיחת הלבנה לתמה, והתנא בברייתא, רבי אומר, אינו דומה תימור – עמוד האור הזקוף ודומה לתמר של לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה מתמר ועולה במקום אחד במהלך, ותימור של חמה מפציע לבא ולקחא ונראה בכמה מקומות. מתרצת הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, היום שטעו יום המעון הוה, שאף עמוד הלבנה עולה ומפציע לבא ולקחא. אמר רב פפא, שמע מינה מכך שאור הלבנה שנתקל בעננים מתפור, דיומא דעיקא ו-יום מעון) כוליה שמעא – יש שמש בכל מקום, משום שאין חמה יכולה לצאת במקום אחד ודוקעת בהרבה נקבים. ומבארת הגמרא, למאי נפקא מינה בזה שגם בצל יש שמש, לשפוחי עזרות לייבשן, שהשמש טובה להן, וביום מעון טוב לשטחן גם בצל. אי נמי, לכרדרש רבא, אשה לא תלוש בפסח לא בחמה, שמחמת העיסה וקריב להחמיץ, וכן לא תלוש בחמה חמה – מים שהוחמו בשמש. וביום המעון לא תלוש אפילו בצל, וכן לא תלוש במים שהיו מגולים ביום המעון אפילו שלא כנגד השמש. אמר רב נחמן, ויהימא ו-החום) דשימאש ביום מעון קשי – יותר חזק משימאש עצמה. וסימניף לזכור זה, דנא דחלא – חבית חומץ שתומה שאין הריח יוצא, וכשנוקבים בה נקב קטן יוצא ריח חזק, וכן ביום מעון כשיש נקב בין העבים החום יוצא משם בחזק. שרידו דשימאש – סינור השמש, דהיינו קרני השמש שבין העננים קשו – קשים לאדם המסתכל בהם יותר משימאש – מאור השמש. וסימניף לזכור זה, דילמא – זרם דק של מים מפריע לאדם יותר מאם כנס כל גופו במים.

לא נִתְּנָה לְיִצְחָק – אין ציווי לכותבה במגילה, אלא לגורסה על
 פה, וכן לקרותה על פה בפורים, מֵאִי אֵיכָא לְמִיר – מדוע קרא
 לה רבי אסי סוף כל הנסים, הרי בין פורים ובין חנוכה לא ניתנו
 להיכתב אלא להיאמר, נס פורים בקריאת המגילה, ונס חנוכה
 בהלל והודאה. מתרצת הגמרא: מי שסובר שלא ניתנה מגילה
 אסתר להיכתב דורש את הפסוק באופן אחר, ומוֹקֵיץ לָהּ לדרשה
 של מילת 'שחר' כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַי יֵשׁת אִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר.
 דְּאִמֶּר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַי יֵשׁת אִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, לָמָּה נִמְשְׁלוּ תַּפְלִיתָן שֶׁל
 צִדִּיקִים הֶרְמוּזוֹת בַּפֶּסוּק בְּמִילַת 'שַׁחַר', בְּאִילַת – מִן הָאֵילָה,
 דְּהֵינּוּ הוֹכֵר שְׁלֵה, לֹמַר לָךְ, מָה אֵילָה זֶה כָּל זְמַן שְׁמַנְדְּלָת – כל
 שנה שגדילה קִרְנֶיהָ מִפְּצִילוֹת – נוסף פיצול בקרניה, אֵף צִדִּיקִים
 כָּל זְמַן שְׁפָרְפִין בַּתַּפְלָה תַּפְלִיתָן נִשְׁמָעַת, שריבוי התפילה נמשל
 לגדילת האילה, ומה שהקב"ה שומע תפילתן נמשל לפיצול
 הקרנים, וכשם שעל ידי פיצול הקרנים מוספת האילה כח וגבורה,
 כך על ידי ריבוי תחנונים מתחזקת התפילה ונשמעת.
 שנינו במשנה: שפעם אחת עלה מאור הלבנה, ודימו שהאיר מזרח
 וְשִׁחְטוּ אֶת הַתֵּמִיד והוציאוהו לבית השריפה, וממשיכה המשנה,
 הורידו כהן גדול לבית הטבילה. מבררת הגמרא: אֵימָת – באיזה
 זמן עוסקת המשנה ששחטו את התמיד קודם זמנו והורידו כהן
 גדול לבית הטבילה, אֵילִימָא – אם נאמר שמדובר בַּשָּׂאָר יְמוֹת
 הַשָּׁנָה, אם כן מדוע שנינו הורידו כהן גדול לבית הטבילה, וכי לא
 סָבִיא ו-אי אפשרו דְּלֹא בְּהֵן גְּדוֹל עבד אז בבית המקדש, הרי
 בשאר ימות השנה אין העבודה דווקא בבית גדול, וכשרה בכל
 הכהנים. אֵלָא צָרִיךְ לומר שהמעשה היה בְּיוֹם הַכַּפֻּרִים, אבל אם
 כך קשה, מֵאִי הַלְבֵּנָה מִי אֵיכָא – וכי הלבנה נראית ביום
 הכיפורים סמוך לעלות השחר, הרי היא שוקעת כבר שתי שעות
 לפני כן. ורק בסוף החודש היא נראית סמוך לעלות השחר.
 מתרצת הגמרא: המשנה נחלקת לשני חלקים, 'שחטו את התמיד
 והוציאוהו לבית השריפה' מדובר בשאר ימות השנה, וזה היה
 בסוף חודש, ומשום המעשה הזה תיקנו שלא לשחוט עד שיראה
 השחר בבירור. ותיקנו כך אף ביום הכיפורים שמה תאריך בו טעות
 אחרת כעין זה. ומכאן חוזרים לדיני יום הכיפורים, וְהָיָה קֶאֱמָר,
 וְכִּיּוֹם הַכַּפֻּרִים, כִּי אִמֶּר העומד על הגג בְּרַק בְּרַקָא כְּמוֹבָא
 בתחילת המשנה, ואפשר להתחיל בעבודת היום, הורידו בְּהֵן גְּדוֹל
 לְבֵית הַמִּבְרָא לטבילה ראשונה מחמש הטבילות שטובל ביום
 הכיפורים.
 תִּנִּי אֲבוּיָה דְרַבִּי אֲבִין, מה שאמרו שזבח שנשחט בלילה ישרף, לֹא
 על זו ו-עולה שנשחטה בלילה בְּלֵבָד אִמֶּר שפסולה ונשרפת,
 אֵלָא אֵף מְלִיקַת הָעוֹף בלילה, וקְמִיצַת מִנְחָה בַּלַּיְלָה, פסולה היא
 ותשרף.
 מקשה הגמרא: פְּשִׁלְמָא עוֹלָת הָעוֹף שנמלקה בלילה, מֵאִי דִּהּוּה
 הָוָה – מה שהיה היה, ואי אפשר להחיותה, אֵלָא קוֹמִין – מנחה
 שנקמצה בלילה הרי אפשר לתקנה על ידי

הַהֲהוּרִי עֲבִידָה – מחשבות זנות, קָשׁוּ – קשות ומכשיות את הגוף
 יותר מְעַבִּידָה עצמה, וְסִימְנִיךְ לזכור זאת, רִיחָא דְבִישְׁרָא – ריח
 בשר צלוי קשה לאדם שמתאוה לו.
 שִׁלְחֵי דְקִיּוּמָא – סוף הקיץ קָשִׁיא – קשה בו החום יותר מִפְּרִימָא –
 מהקיץ עצמו, כיון שהעולם וגוף הבריות כבר נתחממו בקיץ,
 ועכשיו הוא מתחמם וניזוק בחום קל, וְסִימְנִיךְ לזכור זאת, תַּנּוּרָא
 שְׁנִירָא – תנור שהוסק, ורוצה להסיקו שנית לאחר זמן מועט, קל
 להסיקו בעצים מועטים.
 אִישְׁתָא דְסִינְיָא – חולי שמקדיח את הגוף בימות החורף, בידוע
 שחולי זה קָשִׁיא – קשה יותר מִדְּקִיּוּמָא – מחום הקדחת שבקיץ,
 כיון שאם על אף הקור הצליחה הקדחת לחמם את הגוף סימן שזה
 חולי קשה. וְסִימְנִיךְ לזכור זאת, תַּנּוּרָא קִירָא – תנור קר, שקשה
 להסיקו, אבל כשיסיקוהו ידוע שהסיקו חזק בעצים מרובים.
 מִינְיָמָר פְּעֻתִיקָא – ללמוד דבר ישר, שכבר למד ושכח קָשִׁיא –
 קשה יותר מִפְּחֻדָא – מללמוד דבר חדש שעדיין לא למד, וְסִימְנִיךְ
 לזכור זאת, מִינָא בְּרַי מִינָא – טיט בן טיט, דְּהֵינּוּ טִיט ישר שגיבלו
 אותו והתקשה יותר קשה לגבלו פעם שניה מלגבל טיט מחומר
 חדש.
 שנינו בברייתא לעיל (כח), רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של
 חמה, תימור של לבנה מתמור ועולה כמקל, תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן: אִמֶּר
 רַבִּי אֲבָהוּ, מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי – מניין למד זאת. ומבאר: שלמד זאת
 מִדְּמַתְיָב 'לְמַנְצָה עַל אֵילַת הַשַּׁחַר', שכניה הכותב את השחר איילת,
 ללמדנו שהשחר דומה לאילה, מָה מִין הָאֵילָה זֶה, דְּהֵינּוּ הוֹכֵר
 שלה קִרְנֶיהָ מִפְּצִילוֹת לְכָאן וּלְכָאן – נחלקות לכמה כיוונים, אֵף
 שַׁחַר זֶה ו-תימור החמה) מִפְּצִיעַ לְכָאן וּלְכָאן.
 הגמרא ממשיכה לדרוש את תיבות 'אילת השחר', על פי מה
 שאמרו במגילה (טז) שאסתר אמרה מזמור זה: אִמֶּר רַבִּי יִרְמְיָה, לָמָּה
 נִמְשְׁלָה אִסְתֵּר בְּמִזְמוֹר זֶה לְאֵילָה, לֹמַר לָךְ, מָה אֵילָה רַחֲמֶיךָ צִר
 ומתוך כך חִבֵּינָה עַל פְּעֻלָּה כָּל שְׁעָה וְשְׁעָה שבועלה בַּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה
 – כשעת בעילה ראשונה, אֵף אִסְתֵּר הִתְהַבְּהָ עַל אֲחֵשׁוּרִישׁ כָּל
 שְׁעָה וְשְׁעָה בַּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (אסתר ב' יז) 'וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ
 אֶת אִסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וְתָשָׂא זֶה וְחָסֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ הַבְּתוּלוֹת'.
 אִמֶּר רַבִּי אֲסִי, לָמָּה נִמְשְׁלָה אִסְתֵּר בְּמִזְמוֹר זֶה לְשַׁחַר – תחילת אור
 הבוקר, לֹמַר לָךְ מָה הַשַּׁחַר זְמַנּוֹ הוּא בְּסוּף כָּל הַלַּיְלָה, שבסיום
 הלילה מתחיל עלות השחר, אֵף הַנֶּס שְׁהִיָּה בִּזְמַן אִסְתֵּר הוּא סוּף
 כָּל הַנִּסִּים הַמְפֹרְסָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה.
 מקשה הגמרא: וְהָאִיכָא נֶס הַנּוֹכָה שְׁהִיָּה אַחֲרֵי נֶס פּוּרִים, ומדוע
 נחשב נס פורים לסוף כל הנסים. מתרצת הגמרא: מה שאמר רבי
 אסי שנס פורים הוא סוף כל הנסים, נִתְּנָה לְכַתּוּב קָא אִמְרִינן –
 כוונתו לנסים שדין הוא לכותבם בספר כמגילת אסתר, אבל נס
 חנוכה לא נכתב במגילה.
 מקשה הגמרא: הִנֵּיחָא לְמָאן דְּאִמֶּר שאכן מגילת אסתר נִתְּנָה
 לְיִצְחָק – יש היתר וגם חיוב לכותבה, לכן נחשב נס פורים לנס
 האחרון, כיון שנס חנוכה לא ניתן להיכתב, אֵלָא לְמָאן דְּאִמֶּר אִסְתֵּר

אגרות קודש

ב"ה כ"ב סיון, תשי"א

ברקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכי מאי בהעלותך... ולפלא שבכל מכי אינו מזכיר מאומה ע"ד צנורות הפרנסה של כל
 חסיד ובפרט של כל תמים, היינו הקביעות עתים בתורת החסידות (אם אפשרי בדבוק חברים ועכ"פ
 לעצמו), ומובן שזהו נוסף על שמירת השיעורים השווים לכל נפש, שהם היום תהלים חומש עם פרש"י
 ותניא שהנהיגם מכבר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בשביל כל המקושרים והשייכים אליו.

ברכה לפרנסה בהצלחה ושיועיד בשו"ט ממצבו הטוב בגו"ר.

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלז
רש"י תוספות

1 הרהורי עבירה – תאות נשים, קשים להכביש את בשרו יותר מגופו של מעשה. ריחא
2 דבישרא – המריח בשר צלי קשה לו ריח מאד, שמתאוה לו. שיליה דקייפא – אלול,
3 שהוא סוף הקיץ קשה מקייטא, קשה חומו מחום הקיץ של תמוז, לפי שכבר נתחמם כל
4 האויר וגוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו תמיד, מתחמם הוא עתה בחום קל ומזיק.

5 וסימניך תגורא שנייא – תגורא שהוסק ביום
6 פעמים ושלש, חם הוא וגוף להסיקו בעצים
7 מועטים. אישתא דסיתוא – קדחת של ימות
8 החורף מחממות את החולה – בידוע שהוא
9 קשה מאד יותר מקדחת המבערת בימות
10 הקיץ. וסימניך תגורא קיריא – צריך עצים
11 מרובים להסיקו. אף זה שהאיר צונן והגוף צונן
12 והחולי מבעיר – בידוע שהוא חולי קשה.
13 מינמי בעתיקא קשה מחורא – מי שלמד
14 והסיק דעתו ושכח – קשה לחזור וללמוד מה
15 ששכח, יותר ממה שלא למד. וסימניך טינא בר
16 טינא – טיט שגובלים אותו מטיט חומר כותל
17 יש, קשה לגבילו יותר מטיט של עפר חדש. מאי
18 מעמא דרבי – דאמר תימור של חמה מפעצ.
19 אליו זו – לאו דווקא נקט, שהרי אין קרנים
20 נלקיבה. למה נמשלה אסתר כאילת – במסכת
21 מגילה (טו,ב) אמרין דאסתר אמרה מזמור זה,
22 כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה
23 שכינה, אמרה "אלי אלי למה עזבתני". הניחא
24 למאן דאמר – פלוגתא במסכת מגילה (ו,א),
25 איכא למאן דאמר מטמאה את הידים, ואיכא
26 למאן דאמר דאינה מטמאה את הידים דלאו
27 ספר היא. מוקים לה בר' בנימין בר יפת –
28 כלומר: דריש להאי שחר רבי בנימין בר יפת.
29 למה נמשלה תפלתן של צדיקים בו – דהאי
30 שחר לשון תפלה הוא דריש ליה, כמו "ורוח
31 בקרבי אשחרך" (ישעיה כו), למנצח על
32 התפלה שהיא כאילת, שכל זמן שמגדלת
33 קרניה מפצילות, בכל שנה ושנה נוסף בה פיצול
34 אחד. איסתא אילימא בו – קא סלקא דעתיה:
35 הורידו כהן גדול לבית הטבילה, סיפא
36 דמתניתין הוא, וביום שטעו לשחוט את התמיד
37 בלילה קאמר הורידו כהן גדול לבית הטבילה
38 לשחוט תמיד אחרי הטבילה. אימת הוה האי
39 טעוה? אי נימא כשאר ימות השנה – דלאו
40 יום הכפורים, ובסוף אחד מן החדשים
41 כשהלכנו צומחת סמוך לעלות השחר. לא סגי
42 דלאו כהן גדול. מאור הלכנו מי איכא – לצמח סמוך לשחר. הכי קאמר: וביום
43 הכפורים כי אמר ברק ברקאי בו – והוציאנוהו לבית השריפה מסקא דמילתא הוא.
44 והורידו כהן גדול מילתא באפיה נפשיה היא, ומחרד לאורויי בסדר עבודה דיום
45 הכפורים. והכי קאמר: כשהוא אומר ברקאי היו מורידין כהן גדול ביום הכפורים
46 לבית הטבילה שחורית. לא זו בלבד – לא זכר לבדו שנשחט בלילה אמרו ישרא. אלא
47 אף מליקת העוף וקמיצת המנחה בלילה תשרף – דגמרי להו משחיטה, דמליקת העוף
48 וקמיצת מנחה במקום שחיטת הובדיו הם. מאי דהוה הוה – אי אפשר להחזירה.
49 הוא

שנטמא או שאבדו – אי נמי: התם דשחטו וגורע שמשכו הבעלים ידם – אסור לזרוק הדם מדרבנן, גזירה דילמא אתו להקטיר אחר התמיד. ורבי ישמעאל בנו של רבי
יונתן בן ברוקא לית ליה ההיא גזירה. ולפי תירוצי זה, דכל הקרבן פסול מחמת שאסור לזרוק הדם לכתחילה משום גזירה. נידא מה שמקשה רבינו יצחק בן אשר, דבפרק
"התכלת" (מנחות מט,ב) משמע דאינו אלא למצה, ובתוספתא (פרק ד) דפסחים תניא: כל הקדשים שהקריבין קודם תמיד של שחר, או שעבד אחר תמיד של בין הערבים
– פסולין. והשתא, אי אמרין דההוא פסול דרבנן – נחא. ועוד, תנן בפרק "תמיד נשחט" (פסחים סג,א) דקאמר רבי שמעון: ושאר כל הובחים ששחטן על החמץ בזמן
פסח

1 אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה תצא לבית השריפה – משמע
2 דמשום דנעשו בלילה. ותימא: תיפוק ליה משום דקרבן קודם לתמיד של שחר,
3 ואמרין (לקמן לד,א): מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר – דכתיב "העולה"
4 – עולה ראשונה. וכן בפרק קמא דעירובין (ב,א) דאמר: שלמים ששחטן קודם פתיחת
5 דלתות ההיכל – פסולין, שנאמר "ושחטו פתח
6 אהל מועד" ולמאן ליה קרא? תיפוק ליה דקודם
7 תמיד שחטן, דכיון דלא נפתחו דלתות ההיכל
8 – אם כן לא נשחט התמיד. דאף על גב דלא
9 כתיב ביה "ושחטו פתח אהל מועד" – משלמים
10 גמרינן דלא לשחוט ליה אלא בזמן שהוא פתוח,
11 כדתנן בתמיד (ל,ב): לא היה השוחט שוחט עד
12 שהיה שומע קול שער הגדול שנפתח. מיהו, יש
13 לחדות: הדין כשנפתחו הדלתות ונשחט התמיד,
14 ושבו גזרי דלתיים. ויש לומר: דאיצטריך קרא
15 למיפסל משום שחיטה, דאי משום קודם התמיד
16 – ההוא בהקטרה דווקא איירי, כדמוכח בריש
17 פרק "תמיד נשחט" (פסחים נט,א). ועוד, דבבבלי
18 קרא ד"וערך עליה העולה" איירי בהקטרה. ועוד
19 אומר רבינו יצחק: דהא דאמר שלא יהא דבר
20 קודם לתמיד – היינו למצוה. והכי איתא בהדיא
21 בפרק "התכלת" (מנחות מט,ב). והא דלא פסלינן
22 בשמעתא משום דהוי קודם פתיחת דלתות ההיכל
23 – יש לומר דלא מיפסל אלא בשחיטה. דכתיב
24 "ושחטו", אבל במליקת וקמיצה – לא. והשתא
25 למאי דאמרין ד"העולה" עולה ראשונה אינו
26 אלא למצוה, אם כן "עליה השלם כל הקרבנות"
27 נמי לא הוה אלא למצוה. ותימא: דאמר בסוף
28 פרק "אלו דברים" (פסחים עג,ב) שחטו וגורע
29 שמשכו הבעלים את ידם – יצא לבית השריפה.
30 ואי אמרת לא בעי עקירה – פסולו מחמת מאי
31 קא הוי – משום דשחטו אחר תמיד של בין
32 הערבים וכו'. הא אמרין דלמצוה בעלמא ויש
33 לומר: אם הקריבו – כשר, אבל אסור להקריב
34 האימורים אחר התמיד, ולהכי יצא הכשר לבית
35 השריפה. ואם תאמר: ויעלה, וילין אותו בראשו
36 של מזבח! ויש לומר: דסבר כמאן דאמר לניה
37 מועלת בראשו של מזבח. דפלוגתא דאמוראי
38 היא בפרק "המזבח מקדש" (ובדחים פ,א), דילמא
39 ההוא אמורא דאמר ההם לא בעי עקירה –
40 סבר כותיה. ואם תאמר: אכתי, אמאי יצא לבית
41 השריפה? נשתרי בשר בוריקת דם בלא הקטרת
42 אימורים, דכיון דלא אפשר להקטרים – נימא

הרהורי עבירה, וסימניך: ריחא דבישרא.
שיליה דקייטא קשיא מקייטא, וסימניך: תגורא שנייא.
אישתא דסיתוא קשיא מדקייטא, וסימניך: תגורא
קיריא. מינמי בעתיקא קשיא מחורא, וסימניך:
טינא בר טינא. אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי –
דכתיב "למנצח על אילת השחר", מה אילת זו קרניה
מפצילות לכאן ולכאן – אף שחר זה מפעיצ לכאן
ולכאן. אמר רב זירא: למה נמשלה אסתר לאילת –
לומר לך: מה אילת רחמה צר, וחביבה על בעלה
כל שעה ושעה פשעה ראשונה – אף אסתר היתה
חביבה על אחשוורוש כל שעה ושעה פשעה ראשונה.
אמר רב אסי: למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך:
מה שחר סוף כל הלילה – אף אסתר סוף כל הנפסים.
– והא איכא חנוכה! – ניתנה לכתוב קא אמרין. –
הניחא למאן דאמר אסתר ניתנה לכתוב, אלא למאן
דאמר אסתר לא ניתנה לכתוב מאי איכא למימר?
– מוקים לה דרבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר.
דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: למה
נמשלו תפלתן של צדיקים פאילת לומר לך: מה אילת
זו, כל זמן ששמרלת קרניה מפצילות, אף צדיקים –
כל זמן שמרביין בתפלה תפלתן נשמעת. שחטו את
התמיד, אימת? אילימא בשאר ימות השנה – לא
סגי דלאו כהן גדול? אלא ביום הכפורים – מאור
הלכנה מי איכא? – הכי קאמר: וביום הכפורים,
כי אמר "ברק ברקאי" הורידו כהן גדול לבית
הטבילה. תני אבוה דרבי אבין: לא זו בלבד אמרו,
אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה בלילה תשרף.
בשילמא עולת העוף – מאי דהוה הוה, אלא קומין,
נהרה

עשאו כמי שנטמא או שאבדו. וכי האי גזנא קאמר בריש פרק "תמיד נשחט" (פסחים
נט,א) לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, דאמר מחסור כפורים כל ימות
השנה טובל ימייתו כפרתו אחר התמיד ואוכל בקדשים לערב, וקאמר ההם דמליקת
בראשו של מזבח, ופריך: מכדי כל כמה דלא אתקטרי איברים לא מתאכלי בשר
וכו', עד שעשאו כמי שנטמא אימורים או שאבדו ויש לומר: שאני הכא, דכיון
דמשכו הבעלים את ידם לא חזו מעיקרא אימורים להקריב – הלכך לא משתרי
בשר בוריקת דם לחודיה. אבל התם, כיון דהוה חזי להקריבו קודם התמיד, אף על
פי שהמתין עד אחר התמיד, והשתא לא מצי לקרוביה – אמרין שפיר עשאו כמי

שנטמא או שאבדו – אי נמי: התם דשחטו וגורע שמשכו הבעלים ידם – אסור לזרוק הדם מדרבנן, גזירה דילמא אתו להקטיר אחר התמיד. ורבי ישמעאל בנו של רבי
יונתן בן ברוקא לית ליה ההיא גזירה. ולפי תירוצי זה, דכל הקרבן פסול מחמת שאסור לזרוק הדם לכתחילה משום גזירה. נידא מה שמקשה רבינו יצחק בן אשר, דבפרק
"התכלת" (מנחות מט,ב) משמע דאינו אלא למצה, ובתוספתא (פרק ד) דפסחים תניא: כל הקדשים שהקריבין קודם תמיד של שחר, או שעבד אחר תמיד של בין הערבים
– פסולין. והשתא, אי אמרין דההוא פסול דרבנן – נחא. ועוד, תנן בפרק "תמיד נשחט" (פסחים סג,א) דקאמר רבי שמעון: ושאר כל הובחים ששחטן על החמץ בזמן
פסח

כל ישראל הם מאמינים בה' (מאמינים בני מאמינים). אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת השם.

ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

פסח, בין לשמן בין שלא לשמן — פטור. ומפרש טעמא בגמרא (שם סד,א) דבזמן דמחייב
אזכור לא מחייב אזכור. ומאי איצטריך להזכור טעמא? תיפוק ליה דפטור משום דזבחין
פסולין הן, כיון דשחטן בזמן פסח דהוי בתר תמיד של בין הערבים, כי היכי דפטור התם פסח
ששחטו במועד לשמו על החמץ, משום דזבח פסול הוא. אבל למאי דפרישית, דכשנשחט
הזבח קודם התמיד של שחר או אחר תמיד של בין
הערבים, שאסור זבחין לזרוק הדם משום גזירה,
ומשילא מיפסל זיבתא — הוה נזחא. אבל לשון
התוספתא משמע דאפילו אם זרק הדם בדיעבד,
עושה כל מצותו — אפילו הכי פסולין. דקתני:
שהקריבן, ולא קתני ששחטן, ואי מדרבנן אמאי
פסולין? ונראה דפסולין דקאמר — היינו הבשר
מלאכול, אבל בעלים נתכפרו. כדאשכחן כי האי
גזירה בפרק שני דזבחים (בבא, נתנו על גבי הכבש
שלא כנגד היסוד וכו' עד פסול. ואמר שמואל:
פסול הבשר, אבל בעלים נתכפרו. והיה נראה
לדקדק דלא מיפסל אחר התמיד, כדתנן בסוף פרק
"מי שהיה טמא" (פסחים צא,א): פסח שנתערב
בבכור, אם חבורת כהנים — יאכלו. ונתערב
מחיים קאמר, מדפריך עלה בגמרא והא אין
מביאין קדשים לבית הפסול. אלמא: לא מיפסל
אחר תמיד. מיהו, מצינו לדחות, דפסח דקודם
היינו מותר פסח דהוי שלמים, ושחט להו קודם
לתמיד של בין הערבים. והא דפריך והא אין
מביאין קדשים לבית הפסול — היינו שממנע
באכילת מותר פסח שנאכל לזרים, ואוכלו
בכורים שאינן נאכלים אלא לכהנים, ודהו לן
למיומר ידעה. ולשון חבורה קשה, דמשמע פסח
ממש, שנימנע עליו חבורות חבורות. ועוד אמר
בפרק "האשה" בפסחים (פ"ב, גבי חמשה
שנתערבו עורות פסחיהו ונמצא יבלת באחד מהן
כו', דפטורין מלעשות פסח שני משום דלא
אפשר. ופריך: ליתיה פסח וליתני בשלמים. ומאי קושיא? לישני משום דאפילו פסח שני זמניה
בתר תמיד, דכתיב ביה "בין הערבים" כמו פסח ראשון. ועוד: דלא חשיב להא ההם בפרק "מי
שהיה טמא" (שם צא,א) בדברים שבין ראשון לשני. ואם כן לא אפשר לאתנויי בשלמים,
דפסולין אחר תמיד של בין הערבים. וליכא למימר משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת
ודחי עשה דהשלמה דלית ביה כרת, כדאמר בריש פרק "תמיד נשחט" (שם נט,א) דהא ליכא
הכא כרת, דבכל חורא וחורא מינייהו איכא למימר שמו הוא מן הרוב שכבר יצאו. ומיהו,
אפילו לא יהא נפסל אחר התמיד קשה, דמכל מקום לכתחילה אסור מדאורייתא. ואי
אמרין דפסח שני מצי לאקדומיה לתמיד, כיון דלא כתיב "בערב" אלא "בין הערבים" דהיינו
טעמא דשחט ראשון קרב אחר התמיד, דדרשין יאחד דבר שנאמר בו "בערב" ר"בין
הערבים" לדבר שלא נאמר בו אלא "בין הערבים". אבל פסח שני — הי מינייהו דבעי קדים
ועביד ברישא. והא דלא חשיב בהדי דברים שבין ראשון לשני — יש לומר תנא ושיירי. דהא
נמי שייך כרת, דאיכא למאן דאמר (שם צא,א) חייב כרת על דראשון ולא על השני. ואיכא
למאן דאמר נשים בראשון חובה בשני רשות, אז נזחא הא דפריך ליתיה וליתני.
נהדר — ונקמציה בימנא וכו' כלי שרת מקדשין שלא בזמנו — קשה: מגליה דמקדש
שלא בזמנו? והא לא קתני אלא נקמצה, וכיון דאנו מוסיפין על הברייתא שיקדש

נהדרה, ונהדר ונקמצה בימנא! — הוא תני לה והוא
אמר לה: כלי שרת מקדשין אפילו שלא בזמנו.
מיתבי, זה הפלל: כל הקרב ביום — קדוש ביום, וכל
הקרב בלילה — קדוש בלילה, וכל הקרב בין ביום
ובין בלילה — קדוש בין ביום ובין בלילה. קתני מיתה:
כל הקרב ביום — קדוש ביום; ביום — אין, בלילה
- לא! — דילמא אינו קדוש לקרב, אכל קדוש
ליפסל. מתיב רבי יצחק: סידר את הלחם ואת
הבזיכין אחר השבת, והקטיר את הבזיכין בשבת —
פסולה. כיצד יעשה? יניחנו לשבת הבאה, שאפילו
עמדה על השלחן ימים רבים אין בקד בלום. ואמאי?
תקדוש ותיפסל! אמר רבא: מאן דקא מוהיב — שפיר
קא מוהיב. ואבוא דרבי אבין נמי — מתניתא קאמר,
וקסבר: לילה — אין מחוסר זמן, יום — מחוסר זמן.
- כי מתי בי שמיש תקדוש ותפסול! — אמר רבינא:
שקדם וסלקו. מר זוטרא, ואיתקיא רב אשי אמר:
אפילו תימא בשלא קדם וסלקו, בין שפסדו שלא
במצותו — נעשה כמו שפסדו תקוף. "זה הפלל היה
במקדש". בשלמא רנלום — משום ניצוצות, אלא
ידים מאי טעמא? — אמר רבי אבא: זאת אומרת
מצוה

הוא תני לה — ולהא מתניתין, והוא אמר לה האי תירוצא מדעתו. כלי שרת מקדשין
שלא בזמנו — והקומץ טעון מתן כלי. וכיון שקדש הקומץ בכלי לשם קומץ — אינו חוזר
להיות טבל כמנחה שלא נקמצה. ועל בריה, מאחר שזו קרוי קומץ — אינך הוה שירים.
כל הקרב ביום — כגון המנחות והלבנה והדם והקטורת קדוש — בכלי שרת ביום,
ויקדש קדשת הגוף. כל הקרב בלילה — כגון
מנחת נסכים, דאמר מר (מנחות מד,ב) "ומנחתם
ונסכיהם" — אפילו בלילה. קדוש — בכלי שרת,
קדשת הגוף, אם נתנו בהן בלילה. קתני פיהת
כל הקרב ביום קדוש ביום אבל בלילה לא —
אינו קדוש. ליקרב — להיות כשר ליקרב, אבל
קדוש להיות מוכשר באותה קדושה ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים אם נגע בו, וביוצא
אם יצא, ובלבנה אם לן, וזו וגם היא נפסלת
בלבנה, דקימא לן בזהבין (פ"א) עמוד השחר
עושה לינה, ונפסלת קמיצת לילה, שאין חוזרת
עוד לטבול. פסולה — שלא נסדרה בשבת
לעמוד שם שבעת ימים במשפטם, והרי היא
מחוסרת זמן. ולי נראה דלא גריסין פסולה,
דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב סידור יום
ראשון סידור אלא כסידור הקוף, ובזמנו
בקופא דמי, ולמה יפסול הלחם בהקטרת
הבזיכין? והלא לא קדש השלחן ללחם כלל
אלא אם כן פירקו בשבת הבאה, ויחזור ויסדרו.
והכי מוכח נמי מדקתני "כיצד יעשה" אלמא יש
תקנה לדבר. והכי נמי גריס בפירוש ר' חנינא
איש רומי: מתיב רבי יצחק כו' והקטיר הבזיכין
בשבת כיצד יעשה וכו'. ורבותא הוא דנקט, אף
על גב דהקטיר הבזיכין בשבת כמו שריגלין
לעשות — יביא בזיכין אחרים ויסדר עם הלחם.
כיצד יעשה יניחנו — על השלחן עד שבת
הבאה. תיקדש ותיפסל — כיון דכלי שרת
מקדשין שלא בזמנו ליפסל, ויקדש השלחן את הלחם מאחד בשבת ליפסול בסידור שלא
בזמנו. אמר רבא האי דקא מוהיב שפיר קא מוהיב ואבוא דרבי אבין — דמותיב ליה מיתה
— לאו שמעתתא דאמוראי אמר, דנימא דאיתותב, אלא מתניתא תנא. וריצין אנו
ליישוב דלא ליקשו מתניתא אהדדי. ותריציהו הכי: קסבר תנא דאבוא דרבי אבין לילה
לא הוי חסרון זמן, הואיל והיתה ראוי ליקדש בכלי שרת שחרית — הלכך כלי שרת
מקדשין הקומץ בלילה. אבל יום מחוסר זמן — דבר שאין זמנו היום עד מחר — והרי
הוא מחוסר זמן יום שלם הוי חסרון זמן. וכל שכן זה שאינו זמנו לקדש עד יום השבת.
כי פטי בי שפשי — דלילי שבת, שהיא ראוי לקדש מחר — תקדש על השלחן,
דקאמרת לילה אין מחוסר זמן, ותיפסל משום סידור לילה, ולשחרית נפסל בלילה. שקדם
וסלקו — סמוך לחשיכה ערב שבת. שלא במצותו — בחסרון זמן. נעשה כמו שסידרו
הקוף — שלא מדעתו, שהרי נסדר קודם ליל שבת על השלחן בשעה שהוא מחוסר זמן.
דלא דמי לקומץ שנקמץ בלילה ולחם שנסדר בליל שבת דלאו מחוסר זמן הוא וקדוש
ליפסל, (ועתה בשבת כשמגיע זמן עריכת לחם הפנים, הבזין יכנס שחרית ויסלק, ויסדר
שנית) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדש עד שישלכנו ממנו, ויחזור ויסדרנו.
מצוה

אבל משום קדוש קומץ לחודיה — לא הוי אמרין תצא לבית השריפה! ויש לומר: אי מיירי
כשנקמצה וקדש קומציה ותו לא — או קאמר שפיר וזו לו בלבד דכתיב ביה בהדיא, "ביום זבחכם יאכל", אלא אפילו מליקה. ולא מיבעיא מליקה דדמיא קצת לזבח שכן מיני דמים, אלא
אפילו נקמצה וקדש הקומץ בלילה, דאף על גב דלא כתיב בה ביום בהדיא — תצא לבית השריפה, אבל אי הוה אמרין דהקטיר קומצה — איפכא מיבעיא ליה, דטפי פשיטא לן דהקטרת
קומץ ביום ממליקה, דכתיב "זאת התורה לעולה למנחה" וגו' וכתיב בתריה "ביום צונו להקריב". ועיקר לשון הקרבנה היינו הקטרה. ומיהו, בתנן דק רש"י לפרש כן, דבקדוש קומץ איירי
דאיכא למימר דלא נתקדש הקומץ אלא דמנחה נתקדשה בכלי ונקמצה בלילה. ופריך: ונהדר הקומץ לדוכתה ונהדר ונקמצה בימנא. ומשני: כיון דהמנחה נתקדשה בכלי — נפסלת בעמוד
השחר כדון כל קדוש כלי. וקשה לי: בלא נקמצה נמי תצא לבית השריפה כיון דנתקדשה בכלי! ויש לומר: אי לא נקמצה לא תצא לבית השריפה בלילה עד שתפסל בעמוד השחר, אבל
השתא דנקמצה בלילה — תצא לאלתר לבית השריפה, ולא בעי עיבור צורה. **בבב** שסידרו הקוף — הא דלא אמרין נמי הכי לעיל, כיון שקדשו שלא במצותו נעשה כמו שנתנו שם הקוף
— יש לומר: דהתם נתכוון לקדש, שכסבור היה שהוא יום, דומיא דמתניתין שעלה מאור הלבנה וכו'. אבל הכא, כיון דבכוונה עשה וידע שסידרו שלא במצותו — נעשה כמו שסידרו הקוף.
מצוה

על-ידי הצדקה פודה את נפשו מן הגלות כו', כי אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר ושיבה בצדקה.

ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

קא מוֹתִיב – שאל שאלה נכונה, ואף על פי כן הרי אֲבוֹת דְּרַבִּי אֲבִין
נָמִי לא חידש דין זה מעצמו, אלא מִתְּנִיתָא קָאָמֶר – הביא דינו
מברייתא. וכדי ליישב שלא יקשו הברייתא והמשנה, צריך לומר
דקָבֶר התנא של הברייתא שבלילה שלפני יום הקרבת הקרבן אִין
דין הקרבן בקרבן שעדיין לא הגיע זמנו ליקרב, שנקרא מְחוּסֶר אִין
זוהוּ הוא דווקא כשלא הגיע זמנו כלל, אבל ליל הקרבת הקרבן
נחשב כהגיע זמנו. ולכן הקומץ שניתן בכלי בלילה מתקדש, שהרי
זמנו הוא. אבל יום לפני הזמן הראוי להקרבה, נחשב מְחוּסֶר אִין,
ואין הכלי מקדש ביום זה. ולכן במשנה במנחות שמדובר בלחם
הפנים שניתן על השלחן ביום ראשון, שהוא לפני יום סידורו, וכל
שכן כאן שמרוחק הרבה משבת שהוא זמן סידורו, הוא מחוסר
זמן, ואינו מתקדש אפילו לענין להיפסל.
מקשה הגמרא: אמנם אינו נפסל כיון שהוא מחוסר זמן, אבל בִּי
מָטִי בִּי שְׁמַשִּׁי – כשמיגיע בין השמשות של ליל שבת שהוא לילה
הסמוך ליום סידור הלחם, תְּקִדּוּשׁ – תתקדש המערכה, וְתַפְסֹל –
ותפסל, כיון שלא הניחו את המערכה ביום השבת כמצוותה. ומכך
שאינו נפסל, מוכח שאף לילה נחשב מחוסר זמן, ואין כלי שרת
מקדשין בו גם לפסול, ומדוע נאמר בברייתא שהקומץ שניתן בכלי
בלילה נפסל.
מתרצת הגמרא: אִמֶר רַבִּינָא, לעולם לילה שלפני ההקרבה אינו
נחשב מחוסר זמן, ובמשנה במנחות ששנינו שיכול להניח את
הלחם לשבת הבאה, מדובר באופן שְׁקָדִים וְסָלְקוּ – את לחם הפנים
מעל גבי השולחן קודם שהגיע בין השמשות של שבת, וממילא
לא היה על השולחן בליל שבת כדי להתקדש ולהיפסל.
תירוצו נוסף: מֶר זוּטְרָא אמר וְאִיתִימָא – ויש אומרים שרַב אִשִּׁי אִמֶר
תירוצו זה, אֲפִילוּ תִימָא – יכול אתה להעמיד את המשנה במנחות
אפילו באופן שְׁלָא קָדִים וְסָלְקוּ לפני השבת, ומכל מקום לא יקשה
שיתקדש הלחם מהלילה ויפסל, שִׁמְכִין שְׁפִדְרִי הכהן על השלחן
שְׁלָא בְּמַצּוֹת, שהרי סידרו אחר השבת ולא בשבת כדינו, נַעֲשֶׂה
סידור זה שהתבצע שלא בזמנו, בְּמֵו שְׁפִדְרִי הקוף, דהיינו שנחשב
כסידור שלא מדעת, ודומה לקידוש בכלי שרת שלא מדעת, ואינו
מקדש את הלחם אף לענין להיפסל. וזה הוא דווקא בלחם שסידרו
אותו באחד מימי השבוע, שהיה מחוסר זמן, אבל הקומץ שניתן
בכלי שרת בלילה, כיון שלילה אינו מחוסר זמן, הכלי מקדש אותו
להיפסל.
שנינו במשנה: זֶה הַכֶּלֶל הָיָה בְּמִקְדָּשׁ וכו', וכל המטיל מים טעון
קידוש ידיים ורגלים. מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא מה צריך לקדש
את הַרְגְלִים מוכן, שהוא מְשֻׁם הַנִּיצוּצוֹת הַנִּתְזוּן על רגליו, אֵלָא
את הַיָּדִים מֵאִי מְטָמָא – מדוע צריך לקדשם. מבארת הגמרא: אִמֶר
רַבִּי אֲבָא, זֹאת אֲמַרְתָּ – מדין זה צריך לקדש את ידיו לפני
העבודה אחר שהטיל מים יש ללמוד

דְּהַתְּרָה – נחזירו לכלי וְנִתְּרָה וְנִקְמָצָה בִּימָמָא – ונחזרו ונקמוץ את
המנחה ביום, שכיון שלילה אינו זמן קמיצה, הקומץ לא נתקדש
אף על פי שהניחו בכלי שרת ולא נפסל, ומדוע תצא מנחה זו לבית
השריפה. מתרצת הגמרא: הוּא – אבדה דרבי אבין תְּנִי לָהּ – שזה
ברייתא זו, וְהוּא אִמֶר לָהּ – תירצה, שְׁכָלִי שָׂרַת מְקַדְשִׁין את הקומץ
הניתן בהם אֲפִילוּ נִיתְּנוּ בכלי שְׁלָא בְּמָנֹה, דהיינו בלילה, וקומץ
שקמצו בלילה ונתנו בכלי שרת נתקדש, ונקרא עליו שם קומץ,
ועל השאר נקרא שם שריים, ואינו חוזר להיות כמנחה שלא
נקמצה, ולכן אי אפשר להחזירו ולקמוץ פעם שנייה.
הגמרא מקשה מברייתא על היסוד שכלי שרת מקדשין אפילו
שלא בזמנו: מִיתִיב, זֶה הַכֶּלֶל בכלי שרת המקדשים את הניתן בהם
בקדושת הגוף, כֵּל הַקָּרֶב (ו-שדין הקרבנות) בַּיּוֹם, כגון מנחה או דם
של כל הקרבנות, קְדוּשׁ בקדושת הגוף כשניתן בכלי שרת בַּיּוֹם,
וְכָל הַקָּרֶב (ו-שדין הקרבנות) בְּלֵילָה, דהיינו מנחת נסכים (קְדוּשׁ
בְּלֵילָה. וְכָל הַקָּרֶב בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלֵילָה) קְדוּשׁ בֵּין כְּשֵׁנִית בְּכָלִי
שֶׁרַת בַּיּוֹם וּבֵין בְּלֵילָה. תְּנִי מִיָּת – מכל מקום שנינו שְׁכָל הַקָּרֶב
בַּיּוֹם קְדוּשׁ בַּיּוֹם, ומשמע שדווקא אם ניתן בַּיּוֹם, אִין – הוא קדוש,
אבל אם ניתן בְּלֵילָה לֹא – אינו קדוש. והקמיצה שמצוותה ביום,
כיצד נתקדשה בכלי בלילה.
מתרצת הגמרא: דִּילְמָא מה שאמרה הברייתא שמה שקרב ביום
אינו קדוש כשניתן בכלי בלילה, היינו לענין שאִינו קְדוּשׁ על ידי
הכלי שיוכל לִקְרֶב, כיון שניתן בו שלא בזמנו, אֲכָל מכל מקום
קְדוּשׁ הוא משעת נתינתו לכלי שיקרא עליו שם קרבן לענין לִפְסֹל
– שיכולים לחול עליו פסולי קרבנות, כגון אם יצא חוץ למזבחו
או אם נטמא. וזו כוונת אבדה דרבי אבין שאמר שכלי שרת
מקדשין שלא בזמנם, שכיון שקמץ בלילה ונתנו בכלי שרת, חל
עליו שם קומץ, ונפסל מדין קמיצת לילה שאינה חוזרת לטבלה.
קושיא נוספת: מוֹתִיב רַבִּי וְיָרָא, שנינו במנחות (ק.) בענין סידור לחם
הפנים, אם סִידֵר אֶת הַלֶּחֶם וְאֵת הַבּוֹזִיכִין אַחֵר הַשֶּׁבֶת, ולא סידר
בשבת כדינו, וְהַקְטִיר אֶת הַבּוֹזִיכִין בְּשֶׁבֶת שלאחריה, ונמצא שלא
היה הלחם על השולחן שבעה ימים כדינו, פְּסוּלָה. וּבִיצֵר יַעֲשֶׂה
להכשיר את הלחם והבזיכין, אם הוא רוצה שתקויים המצוה
בלחם זה ויהיה נותר הלחם, יִנְיָנוּ את הלחם על השולחן לְשֶׁבֶת
הַבָּאָה, ואז יקטיר את הבזיכין. ואף שנמצא הלחם על השולחן
יותר משבעה ימים, כשירה המערכה, שְׁהָרִי אֲפִילוּ עֲמָדָה מערכת
לחם הפנים על הַשִּׁלְחָן יָמִים רַבִּים אִין בְּכָךְ כְּלוּם, משום שהזמן
להניחם הוא רק בשבת הבאה, ואין כלי שרת מקדשים שלא
בזמנם. ולדברי אבדה דרבי אבין שאמר שכלי שרת מקדשין אפילו
שלא בזמנם לענין לפסול, קשה, אִמָּא – מדוע יכול להניחם עד
לשבת הבאה, הרי תְּקִדּוּשׁ – תתקדש המערכה וְתִפְסֹל משום
שסידרה שלא בזמנה.
מתרצת הגמרא: אִמֶר רַבָּא, אכן מֵאֵן דָּקָא מוֹתִיב (ו-השואל) שְׁפִיר

אגרות קודש

[שלחי סיון תשכ"ד]

שאלת חלום וכיו"ב - שייך ליחידי סגולה וכו', ובמקרים מיוחדים. וילמוד בהתמדה ושקידה
ויתנהג כמצווה בשו"ע וה' יצליחו.

- לדבר עמי פא"פ - שייך למזכ"י.

שְׁמִיעָה לְשִׁפְשָׁף – לקנח בידו ניצוצות מי רגלים שניתנו על רגליו.
 ראייה לדינו של רבי אמי ממה שאמר לקדש ידיו משום הניצוצות:
 מְסִיעַ לִיה לְרַבִּי אָמִי, דְּאָמַר רַבִּי אָמִי, אֲסוּר לְאָדָם שֵׁינָא לְרִשּׁוֹת
 הָרַבִּים בְּנִיצוּצוֹת שֶׁעַל גְּבִי רַגְלָיו אִם לֹא שִׁפְשָׁפָם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה
 בְּכִרּוֹת שִׁפְפָה – שנכרת הגיד שלו ואין מי רגליו קולחין אלא
 שותתין, וכרות שפכה אינו מוליד, וּמוֹצִיא לֵעָז עַל בְּנֵי שְׂאֵמְרו
 שאשתו התעברה מאחר וְהָן – בניו מְמוּרָם, וממה שאמר לקדש
 ידיו משום הניצוצות מוכח שיש מצוה לשפשפם.
 אָמַר רַב פֶּפְא, צוּאָה הַעוֹמֶדֶת בְּמִקְוָה וּ–בפי הטבעת, אֲסוּר
 לאדם זה לְקָרוֹת קְרִיאת שְׁמֵעַ, משום זוהמת הריח. מבררת
 הגמרא: הִיכִי דְּמִי – היכן נמצאת הצואה, שעל זה אמר רב פפא
 שאסור לקרות קריאת שמע. אִי מְדוּבָר בְּאוֹפֶן קְרִיאת הַצוּאָה אִף
 כְּשֶׁעוֹמֵד, פְּשִׁיטָא שאסור לו לקרוא קריאת שמע, וְאִי מְדוּבָר דְּלֹא
 נִרְאִית הַצוּאָה אֲפִילוּ כְּשִׁיּוֹשֵׁב, אִיךְ אֲפֻשֶׁר לֵאסוֹר עָלָיו, הִרִי לֹא
 נִתְּנָה תוֹרָה לְמִלְאֲכֵי הַשָּׂדֶה שֶׁאֵין לָהֶם צוּרָה לְהִיפּוֹת, וְאֵין אֵנו
 יוֹכִלִים לְהַשְׁמֵר מִזֹּה. מְבֹאֵר הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך רב
 פפא לחדש את דינו אלא באופן דְּכִשְׁהוּא יוֹשֵׁב מִתְּגַלִּית הַצוּאָה
 וְנִרְאִית, אֲבֵל כִּשְׁהוּא עוֹמֵד גּוֹפּוּ מִכֶּסֶה אֶת הַצוּאָה וְאֵינָה נִרְאִית,
 ובאופן זה חידש רב פפא שאסור לו לקרוא קריאת שמע.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דִּינוֹ שֶׁל רַב פֶּפְא: וּמָאִי שָׂנָא כִּמְהָ שֶׁשֵּׁנִי בְּדִין
 צוּאָה עַל בִּשְׂרֹ, דְּאֵיתָּמַר, אִדָּם שִׁישׁ לֹ צוּאָה עַל בִּשְׂרֹ וְהִיא מְכּוּסָה
 בְּבִגְדֵי, אִי שֶׁעֲמִיד לִיד מְחִיצַת בֵּית הַכֶּסֶה וְהִיא בְּבֵית הַכֶּסֶה עַל
 יָדֵי שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ דֶּרֶךְ חוּר שְׁבִמְחִיצָה, רַב הוֹנָא אָמַר, מוֹתֵר לוֹ
 לְקָרוֹת קְרִיאת שְׁמֵעַ, שְׁנֵאמַר (תהלים קנ ו) 'כֹּל הַנְּשִׁמָּה תִּהְלֵל יְהוָה',
 שֶׁהִפָּה וְהוֹחֵט בְּכָלל הַהִילּוּל, וְהֵם צְרִיכִים לְהִיּוֹת נְקִיִּים, אֲבֵל
 שֶׁאֵר הָאִיבָרִים לֹא. וְרַב חֲסֵדָא אָמַר, אֲסוּר לוֹ לְקָרוֹת קְרִיאת שְׁמֵעַ,
 שְׁנֵאמַר (תהלים לו ה) 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמַרְנָה', שְׁכּוֹלֵם בְּכָלל הַהִילּוּל
 וְצְרִיכִים לְהִיּוֹת נְקִיִּים. וְגַם רַב חֲסֵדָא אָסַר רַק מִשּׁוּם שֶׁהֵאָבַר עֲצָמוֹ
 מְלֻכּוֹךְ וְנֵאמַר 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמַרְנָה', וְלֹא מִשּׁוּם זִוְהַמַּת הָרִיחַ,
 ומדוע אסר רב פפא משום זוהמת הריח.
 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: כִּשְׁהַצוּאָה בְּמִקְוָה הִיא חֲמוּרָה יוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁהִיא
 חֲמָה שְׁעִידִין לֹא יֵצֵא לֵאמֹר הָעוֹלָם וְלֹא נִתְפּוֹר רִיחָהּ, וְנִפְיֵשׁ
 זִוְהָמָא – ריחה הרע מרובה, ולכן אסור לו לקרוא קריאת שמע,
 אֲבֵל צוּאָה שְׁלֵא בְּמִקְוָה, שֶׁכֵּבֵר נִתְפּוֹר רִיחָהּ, לֹא נִפְיֵשׁ זִוְהָמָא –
 אין ריחה מרובה, ואין איסור משום הריח, וְרַב חֲסֵדָא שֶׁאֵסַר הוּא
 מִשּׁוּם 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמַרְנָה'.
 תִּנּוּ רַבָּנָן, כִּי הִיא הִתְלַכָּה בְּהִלְכּוֹת פְּעוּדָה, אָדָם שִׁוְצָא בִּאֲמִצֵּעַ
 הַסְעוּדָה לְהִשְׁתִּין מַיִם, נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וּ–הִיד שִׁפְשָׁף בָּהּ וְנִכְנָם
 לַסְעוּדָה. וְאִם יֵצֵא מִן הַסְעוּדָה וְיִעֲבֹר עַם חֲבִירוֹ וְהִפְלִיג – נִשְׁתַּחֲוֶה
 שֶׁם וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִן הַסְעוּדָה, נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו וְנִכְנָם, מִשּׁוּם שִׁידִים
 עֲסָקְנִית הֵם וְלֹא נִזְהָר לְשִׁמְרָם. וּמוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא, שֶׁבִּדְבִיר עִם
 חֲבִירוֹ וְהִפְלִיג, כִּשְׁהוּא נוֹטֵל אֶת יָדָיו, לֹא יִפּוֹל מִבְּחוּץ – שֶׁלֹּא
 בְּמִקּוֹם סְעוּדָה, וְרַק אַחֵר כִּי יִכְנָם, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רֹאִים בְּנֵי הַסְעוּדָה
 שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו, וְיֵשׁ עָלָיו חֲשָׁד שִׁיחֲשֹׁדוֹהוּ שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. אֲלֵא קוֹדֵם
 נִכְנָם וְיִוָּשֵׁב בְּמִקְוָה, וְאַחֵר כִּי נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו, וְאַחֵר שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו,
 הַשֵּׁמֶשׁ מִחֲזִיר – מִחוּר עִם הַשֶּׁפֶיחַ וּ–פֶךְ שִׁוְצָקִים מִמֶּנּוּ עַל הַיָּדִים
 עַל הָאֲזִיחִין לְשֹׁאֵל מִי צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו. וְעוֹשֶׂה כֵּן כְּדִי לְהוֹדִיעַ
 לָהֶם שֶׁנָּטַל יָדָיו.

אָמַר רַב חֲסֵדָא, הָדִין שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו בְּפָנֵי הַמְּסוּבִין, לֹא אֲמָרָן – לֹא
 נֵאמַר אֲלֵא כְּשֶׁנִּכְנָס לַסְעוּדָה בְּשִׁבְלִי לְשִׁתּוֹת, אֲבֵל אִם הוּא עוֹדִין
 בִּאֲמִצֵּעַ הַסְעוּדָה וְנִכְנָס בְּשִׁבְלִי לְאֲכֹל, אִינוֹ צָרִיךְ לִיטוֹל בְּפָנֵי
 הַצִּיּוּר, אֲלֵא נוֹטֵל מִבְּחוּץ וְאַחֵר כִּי נִכְנָם, וְהִטַּעַם שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ
 לִיטוֹל בְּפָנֵיהֶם, מִשּׁוּם דְּמִידַּע יָדָיו – כּוֹלֵם יוֹדְעִים דְּאֵינָם דְּעִתִּיה –
 שֶׁתֵּם אִדָּם הוּא אֵינִן הִדְעָה, וְאִינוֹ אוֹכֵל סְעוּדָה בְּלִי שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו,
 וְלֹא יִחְשְׁדוּ בּוֹ שֶׁלֹּא נָטַל. אָמַר רַב נָחֲמָן בְּרַי זַצְּקָה, כִּיּוֹן שֶׁהִטַּעַם
 שֶׁלֹּאכִילָה אִינוֹ נוֹטֵל בְּפָנֵי כּוֹלֵם מִשּׁוּם אֲנִינוֹת הִדְעָה, אִם כֵּן אֲנֵא
 – כִּשְׁאֵנִי יוֹצֵא בִּאֲמִצֵּעַ סְעוּדָה, אֲפִילוּ שֶׁאֵנִי חוֹזֵר רַק בְּשִׁבְלִי
 לְשִׁתּוֹת, נָמִי אֵינִי צָרִיךְ לִיטוֹל יָדֵי בְּפָנֵי כּוֹלֵם, מִשּׁוּם דְּמִידַּע יָדָיו –
 יוֹדְעִים בְּנֵי הַסְעוּדָה דְּאֵינָם דְּעִתִּיה, וְאֵינִי יוֹכֵל אֲפִילוּ לְשִׁתּוֹת בְּלִי
 שֶׁאֵטוֹל יָדֵי, וְלֹא יִחְשְׁדוּ בִּי שֶׁלֹּא נָטַלְתִּי.

משנה

אֵין אָדָם נִכְנָם לְעוֹנָה לְעִבּוֹד עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֲפִילוּ שְׁהוּא
 מְחֹרֵד עַד שִׁיטְבוֹל.
 הִבְהוֹן גְּדוֹל מִשְׁנָה אֶת בְּגָדָיו בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים כְּמָה פְּעִמִּים, וּבְכָל
 פֶּעַם שֶׁמִּשְׁנָה מִבְּגֵדֵי חוּל לְקוֹדֵשׁ אוֹ מִבְּגֵדֵי קוֹדֵשׁ לְחוּל טוֹבֵל
 וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכִשְׁמִשְׁנָה מִקְדָּשׁ לְקוֹדֵשׁ טוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
 וְרַגְלָיו פְּעִמִּים. וּמִסְכֻּמַּת הַמִּשְׁנָה: חֲמֵשׁ מְבִילוֹת וְעֶשְׂרֵה קְדוּשִׁין –
 קִידוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים מוֹבֵל כֶּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – בְּיוֹם
 הַכִּיפּוּרִים, וְכוּלָן וּ–כָל הַטְּבִילוֹת טוֹבֵל בְּקִדְשׁ עַל גַּג לְשִׁכַּת בֵּית
 הַפָּקֻדִּים, חוּץ מְטִבִילָה זוֹ וּ–טְבִילָה רִאשׁוֹנָה בְּלִבָּר, שֶׁאֵינָה טְבִילָה
 מִיּוֹחֲרַת לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁכָּל הַשָּׁנָה הִנֵּכֶס לְעוֹרָה צָרִיךְ טְבִילָה.
 הַמִּשְׁנָה מִתְחִילָה לְמַנּוֹת אֶת סֵרֵר עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים: פָּרִסוּ קִדְּוִן
 שֶׁל בִּיץ לְהַפְרִיד בֵּינָם לְבֵין הָעֵם בְּשַׁעַת שְׁטוּבָל. (קִידָשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו).

גמרא

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה: אֵין אָדָם נִכְנָס לְעוֹרָה לְעִבּוֹדָה עַד שִׁיטְבוֹל. שְׁאֵל
 בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיהָ אֶת בֶּן זִוְמָא, מְבִילָה זוֹ שְׁטוּבִלִים הַכְּהֵנִים לְפָנֵי כְּנִיסַתָּם
 גַּם כִּשְׁהֵם טְהוּרִים לְמַת הַצְּרִיבִים אוֹתָם, אָמַר לָהֶם, קַל וְחוֹמֵר הוּא,
 וְכֵהן כֶּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הַמִּשְׁנָה מְמַקְּם שְׁהוּא קוֹדֵשׁ לְמִקּוֹם
 שְׁהוּא קוֹדֵשׁ, דְּהֵינּוּ שְׁגוּמֵר עֲבוּדָתוֹ בְּקוֹדֵשׁ וּמִתְחִיל עֲבוּדָתוֹ
 בְּקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, אוֹ לְהִיפֶךְ, וְשִׁינּוּיִים אֵלוֹ הֵם גַּם שִׁוְצָא מִמִּקּוֹם
 שֶׁהִנֵּכֶס לָשֶׁם בְּטוּמָאָה עֲנִישׁ בִּרְתָּה, וְנִכְנָס לְמִקּוֹם שֶׁעֲנִישׁ בִּרְתָּה,
 וּבְכָל אֹפֶן מְעוֹן מְבִילָה בְּשִׁינּוּיִים אֵלוֹ, אִם כֵּן אִדָּם הַמִּשְׁנָה מְחֹל –
 שֶׁמִּגִּיעַ מִבֵּיתוֹ שְׁהוּא מְקוֹם חוּל וְנִכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁהוּא מְקוֹם
 קוֹדֵשׁ, וְכֵן מִשְׁנָה מְמַקְּם שְׁאֵין עֲנִישׁ בִּרְתָּה לְמִקּוֹם שֶׁעֲנִישׁ בִּרְתָּה, וְכִי
 אֵינוֹ דִּין שֶׁמְעוֹן מְבִילָה, וּמִטַּעַם זֶה הַצְּרִיבִים טְבִילָה לְכָל אָדָם הִנֵּכֶס
 לְעוֹרָה. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, אֵין הַטְּבִילָה חוֹבָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא סֶרֶךְ
 וּ–גָרָר מְבִילָה הִיא זוֹ, כִּדִּי שִׁינּוּכּוֹר וּ–שִׁזְכּוֹר אִם יֵשׁ מוּמָאָה יִשְׁנָה
 שֶׁנִּטְמָא בָּהּ כִּידוֹ, וְשִׁכַּח שֶׁנִּטְמָא וְלֹא נִטְהַר, וּבִכֵּר יִפְרֹשׁ מִלֵּהֲכַנֵּס
 לְעוֹרָה עַד שִׁיטְבוֹל וְיַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ.
 מְבֹרֵר הַגְּמָרָא: בְּמָאִי קָא מִיפְלִג – בְּמָה נִחְלָקוּ בֶּן זִוְמָא וּרְבִי
 יְהוֹדָה, הִרִי לְשִׁנְיָהם הִנֵּכֶס לְעוֹרָה צָרִיךְ לְטְבוֹל.

יומא. פרק שלישי - אמר להם הממונה דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רמא רש"י תוספות

מצוה לשפשף בידו — ניצוצות של מי גללים הניתזין על רגליו, שלא יצא בהן חוץ, ונראה ככרות שפכה, שאין מי גלליו מקלחין אלא שותתין, וכרות שפכה אינו מוליד — ויאמרו על בניו שאינם שלו. במקומה — בנקב פי הטבעת — אסור זה לקרות קריאת שמו. ידיו בבית הכסא — מחיצה מפסקת, ובית הכסא לפנים מהמחיצה, וזה הכניס ידיו דרך חור שבמחיצה. ורב חסדא אמר אסור —

משום "כל עצמותי תאמרנה" וגו' (תהלים לה). טעמא משום "כל עצמותי", אבל משום זוהמת הריח — לא. וקשיא לרב פפא מתוריהו. במקומה נפש וזהבא — שחמה היא, שלא יצאה לאויר, ולא תפזור ריחה. הלכה בפסוקה — כלומר: הלכה זו אמרו בהלכות סעודה. אדם שיצא מתוך הסעודה להשתין מים, נוטל ידו אחת, אותה ששפשף בה ניצוצות, והאפליג — שהה. נוטל שתי ידיו — דכיון שהפליג שעה אחת או שתיים — הסיח דעתו מסעודתו, ולא נודר לשמור ידיו, והן עסקניות. לא יטול מבחוץ — שלא יאמרו עליו לא נטל. ומחזיר הנפח על האורחין — הכי גרסינן לה בתוספתא ופרק רביעין דברכות: טפיח — פך שיוצקין ממנו מים על הידים — מחזירו על האורחים המסובין, והשמש מחזירו עליהן, ואומר: יש בכם הצריך לטויל? ואין זאת אלא להודיע שנטל זה שהכניס את ידיו. לא אמרין — דלא יטול בחוץ אלא שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא בכנס, שהיו רגילין להאריך לשתות בשתיה אחר המזון. ומיהו, צריך לטויל שמוא יתן פרוסה לתוך פיו. מידע ידע דאניא דעתיה — ולא חשד ליה. משנה לעבודה — לאו דוקא, דאין אדם נכנס לעזרה עד שטיבול. וטעמא מפרש בגמרא. חמש טבילות וכו' — יליף לה בגמרא. על בית הפרוה — על גג לשכת בית הפרוה. חוץ מוז — הראשונה, שאינה באה חובה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איחא. אבל טבילות הבאות חובה ליום הכפורים כתיב בהן "במקום קודש" בעניינא ד"אחרי מות". גמרא טבילה זו — של כל שחרית, למה לטויל? ומה המשנה מקודש וכו' — כהן גדול בחמש עבודות ביום הכפורים, המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ, ששני המקומות קדש ועין שניהן עונש כרת הנכנס בטומאה. טעון טבילה — בין עבודה לעבודה, כדיליף בפרקין (לבא). וזה הבא מביתו לעזרה, שהוא מחול אל הקדש וכו'. סרך טבילה היא זו — אין כאן תובה מן התורה, אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה, כדי לעלות על לב שאין טבילה אוכלת טמאין, ולתת ללבם אם יש טומאה עליו יוצא וטויל טומאין ישנה שיש עליו שפכה, ופרשו מלבא לעזרה היום עד שיעירב שמשו אחר הטבילה, ולא יעבוד היום. באחול

מצוה לשפשף — תימה: אמאי צריך לשפשף? והא מסתמא קיימא לן כרבנן דרבי אליעזר דאסור לאחוז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצוצות ניתזין על רגליו וכו'. אלמא — דכשאוהו באמה אין ניצוצות ניתזין על רגליו ויש לומר: אף על פי כן, אי אפשר שלא ידו מעט ניתזין על רגליו, דדימנן מישתלי ולא ארעתיא לאחוז באמה עד לבסוף. אי נמי, דרבנן מודו לבסוף לדברי רבי אליעזר, תדע, דבפרק יכל' היד' (נדה יג,א) פריך אשמואל, דאמר ליה לרב יודנה: שינא אתחז באמה. והתניא רבי אליעזר אומר: כל האוחז וכו'. וכן בפרק "כידה" (שבת מא,א). ואי רבנן פליגי — מאי פריך? מיהו, יש לדחות זה, דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יוציא לעז על בניו — הא לאו הכי לא. וההיא ד"כידה" — לאו משום הכי הזה. והא דרב יודנה — לאו מאימריה: שינא אתחז באמה. ולכיא למימר משום ניצוצות אלא משום בבלוך וכוותל, ומשום האי מילתא לא הוו שרו רבנן. מיהו, יש להביא ראיא מדאמרין פרק "כיצד מברכין" (ברכות מא) אין מי רגלים כלים אלא בשיבה ובעפר תיחוח אפילו בעמידה וכו', אבל אוהו באמה לא קאמר. דאף על גב דמסתמא כמו כן כלים. ואמרין נמי בפרק "כל היד" (נדה טז,ב) שלשה שנאתי וכו' וחשיב אוהו באמה ומשתי, ולא החזיר שם רבי אליעזר. אלא שמע מינה דחזרו רבנן והודו לרבי אליעזר. ואף על גב דלא אשכחן בהדיא לא במשנה ולא בבביתא שחזרו — יש לומר כן. והכי נמי אשכחן בפרק "כל היד" (שם יג,ב) אמילתא אחריית, דקאמר רבי טרפון תקצץ ידו על טיבורו, פירשו: על שנגע באמתו. אמרו לה: ישיב לו קוץ לא יטלנו? משמע דרבנן שרו אפילו בלא קוץ, אלא דהוו מקשי ליה. אודי לן מידת בישה לו קוץ. ובמתניתין דהתם באנשים חוקצין — ומסתמא אתיא נמי כרבנן. דאין סברא לאוקומיה כרבי טרפון, דאלמא דחזרו בהן, אף על גב דלא אשכחן לה בהדיא. ואם תאמר: ויכין דתתנהו לשפשף, ויש תקנה לשפשף, מאי קא פרכי ליה רבנן לרבי אליעזר אין לו מקום גבוה ואין לו עפר תיחוח מאי? אמר להו: מוטב יוציא לעז על בניו שחן ממזרים ואל יראה רשע שעה אחת לפני המקום. ואמאי לא אמר להו מצוה לשפשף? ויש לומר: אם לא יאחוז באמה כלל ואי יזהה רוב ניצוצות ניתזים על רגליו, ואפילו אם משפשף ידא ניכר, ויוציא לעז על בניו. וגם יש לו טויל לשפשפן חבל, ומנתי.

אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא טויל — לאו דוקא לעבודה, אלא אפילו לשוחטה דלאו עבודה היא, מוכח לקמן דבעי טבילה. ואפילו בלאו עבודה, רק שנכנס לעזרה, וכן מוכח לקמן, כמו שאפרש בסמוך.

ומה המשנה בין קדש לקדש ב' — תימה לי: איכא למפרך מה להם — שכן רוצה לעבוד עבודה אבל טהור הנכנס שלא לעבודה — מניין? ויש לומר: דודאי הקל וחומר אינו אלא בטוהר הנכנס כדי לעבוד. אלא דמודרבן גזרי אפילו נכנס שלא לעבוד, גזירה שמה יעבוד. ואם תאמר אבתי ליפרכי: מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקדש לקדש — שכן טויל במקום קדשו? ויש לומר: דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדש ומחזי דינא. אבל קשה: אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפליג? — לימא דבהא פליגי, דלכן זומא טביל במקום קדש ולרבי יודנה לא. ועוד, דאכתי איכא למפרך: מה ליום הכפורים שהוא חמור, שלא הוכשרה עבודת יום כהן הדיוט אלא כהן גדול. או ליפרכי: שכן מרובה כפתרו של היום, כדפריך בפרק קמא דשבועות (ט,ט). אלא צריך לומר דבן זומא לא מחשיב לזו פירכות. דאדרבה אלימי אלים לקל וחומר על ידי כך, ונכנס אותן חומרי בקל וחומר, ונימא הכי: ומה המשנה מקדש לקדש, אף על פי שטביל כבר טבילה חשובה במקום קדש, ואף על פי שהוא כהן גדול דקדושי טפי, ואף על פי שהטויל עליו כל עבודת היום וחזיו חזירי טפי מתוך כך, ומחמת שכפרת היום מרובה — אפילו הכי צריך טבילה, המשנה מחול לקדש לא כל שכן. והאי דלא טביל במקום קדש — סברא הוא, כיון דאכתי לא נתקדש בבגדי קדש שטיבול בחול.

רבי ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

ההכנה למתן-תורה הייתה על-ידי אמירת נעשה ונשמע, ובאופן של הקדמת נעשה לנשמע, שזהו על-דרך עניין האמונה.

רבי יהודה אמר לא מצורע בלבד אמרו אלא כל אדם – לפירוש רש"י, פירש לעיל בפרק קמא (טו), רב אדא בר אבהו אמר הא מני רבי יהודה ההיא דתמיד, משום דאשכחן דפליג אסתמי דמדות ומייתי ברייתא דשמעון ליה לרבי יהודה דאמר מזבח ממוצע, וסתמא דמדות לית ליה מזבח ממוצע, מהא דהבא הוה מצי לאיתויי דפליג אסתמא דרישא. יש לומר: מהא דהבא לא מצי לאיתויי

ראיה, דאיכא למימר: שאני הכא דפליג בהדיא במשנה. אבל היכא דלא הוכרזה במשנה דפליג – דילמא לא פליג. להכי מייתי מנהיגא דמזבח ממוצע. ועוד יש לומר: דמהבא כל הוה שמעון דפליג, דאיכא למימר כולה רבי יהודה היא, ומשום דקתי ברישא שהלשכה קריה לשכת מצורעין, ופירש למה נקראת כך – לפי ששם מצורעים טובלים, ומעיקרא ניתקנה בשביל זה. קאמר רבי יהודה דלאחר שנתקנה הרגילו לטבול בה כל אדם טהור הוצרכה ליכנס לעזרה.

א דלא טביל הערב שמש בעי – תימה לי: מאי קפריך? הא בימי ספרו אינו אסור ליכנס אלא במחנה שכניה, ולשכת מצורעים לא היתה בקודש, מדרבנא לה מחסורא כפורים! יש לומר דהכי פריך: כיון דלא מצי להבניס ידיו לבהונות היום עד שיעריב שמשו, למה לי דעיל בהר הבית לטבול שם? בשלמא אי בשמיני איירי, וכבר טבל מבעוד יום – טביל התם כדי שלא יסח דעת, שיזכור לו להבניס ידיו מיד. אי נמי יש לומר: נדי דמדאורייתא מותר ליכנס בהר הבית כל ימי ספרו, מכל מקום מדרבנן גזרו שלא יכנס, דבפרק בתרא דנגעים (משנה ב) קאמר דלאחר תגלות ימי (וגמרו) הרי הוא כשרץ, ובפרק קמא דכלים (משנה ח) תנן: עורת נשים מקודשת ודימנו שאין שום טבול יום נכנס לשם, ולשכת מצורעים היתה עומדת בעורת נשים, והיא אחת מארבע לשכות שבארבע מקצועותיה.

היסח הדעת שלשי ושביעי בעי – טמא שרץ וטבילה, וכל הנך דלא מצריכין להו הזאת שלשי ושביעי – צריך לומר כגון דלא אסחו דעתיהו.

נימא רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה כבן זומא סבירא ליה – פירש רש"י: ונימא דהני רבנן לאו היינו רבנן דפליגי עליה במדות. ותימה לי: אם כן מאי מספקא ליה לאבוי דפשיטא דלית לן למימר דפליגי ארבנן דמסכת מדות – דאם כן קשה דרבנן אדרבנן, דבכמה דוכתי פריך הכי דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא, ומשני וכו'. ולא משתמיט לשנויי בשום דוכתא תרי רבנן ניהו! אלא צריך לומר דאפילו

אי סבירא להו כבן זומא – לא פליגי ארבנן דרבי יהודה דמסכת מדות דאיכא למימר נמי התם: הוא הדין שאר כל אדם, והא דנקט מצורעין – משום דעיקר הלשכה בשביל כך, שיש בהן צורך לטבול ולהבניס ידיהם לאלתר לבהונות. אי נמי נקט מצורע להודיען כחו דרבי יהודה, דפליג ואמר: לא מצורע אמור אלא שאר כל אדם דוקא. אי נמי, דוקא נימא דהתא פליגי, דהתא קמא סבר דלשאר כל אדם הנכנס לעזרה היה במקום אחר, ורבי יהודה סבר דלא מצורעים בלבד טובלין שם בשלכה אלא אף כל אדם הנכנס לעזרה. אי נמי, איכא למימר: כולה רבי יהודה היא, ומשום דקאמר מעיקרא שהלשכה נקראת לשכת מצורעים, לפי שנתקנה תחילה לטבילת מצורעים – הוצרך לחזור ולפרש לא מצורע בלבד טעון טבילה, אלא אף שאר כל אדם.

כבן זומא סבירא להו – הוא הדין דכרבי יהודה נמי סבירא להו, דעד כאן לא פליגי כן זומא ורבי יהודה אלא אי דאורייתא אי דרבנן, אבל תרתייהו מודו דטהור הנכנס לעזרה בעי טבילה, אלא נקט כן זומא משום דעיקר השאלה נשאלה ממנו, ומשיב דבעי טבילה.

חוצץ

באחולי עבודה קא מיפלגי; לכן זומא מחיל עבודה, לרבי יהודה לא מחיל עבודה. – ולכן זומא מי מחיל? והתניא: כהן גדול שלא טבל ולא קידש בין בנדר לבנדר ובין עבודה לעבודה – עבודתו כשרה. אחר כהן גדול ואחר כהן הדיוט, שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבר עבודה – עבודתו פסולה. – אלא למיקם בעשה קא מיפלגי; לכן זומא קאי בעשה, לרבי יהודה לא קאי בעשה. ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא? והתניא: מצורע טובל ועומד בשער ניקנור, רבי יהודה אומר: אינו צריך טבילה, ששכר טבל מבערב. – והוא פתח טעמא: ששכר טבל מבערב. ודקארי לה מאי קארי לה? – משום דקא בעי למרמא אחריתי עליה: לשכת המצורעין ששם מצורעין טובלין. רבי יהודה אומר: לא מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם. לא קשיא; הא דטביל, הא דלא טביל. – אי דלא טביל – הערב שמש בעי! – אלא, אידי ואידי דטביל, הא דאפס דעתיה, הא דלא אפס דעתיה. – אי אפס דעתיה הווא שלשי ושביעי בעי דאמר רבי דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן: הפסח הדיעת צריך הווא שלשי ושביעי. – אלא, אידי ואידי דלא אפס דעתיה, ולא קשיא; הא – דטביל על דעת ביאת מקדש, הא – דלא טביל על דעת ביאת מקדש. ואי בעית אימא, תני: לא מצורעין אמרו אלא כל אדם. רבינא אמר: רבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו; לדידי – מצורע אין צריך טבילה, לדידכו – אודו לי איזי מיהת דלא מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם. ורבנן: מצורע דייש בטומאה, כל אדם לא דיישי בטומאה. אמר ליה אביי לרב יוסף: ניקא רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה כבן זומא סבירא להו, והאי דקתני מצורע להודיען כחו דרבי יהודה, או דילמא: שאני מצורע דדייש בטומאה. – אמר ליה: שאני מצורע דדייש בטומאה. אמר ליה אביי לרב יוסף: לרבי יהודה דאמר סרך טבילה היא זו

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

חוצץ

'וארשתי לי' הוא מאמר הקדוש-ברוך-הוא שנקרא חתן – לנשמות ישראל שנקראות בשם כלה.

ממאמר שבת פירשת במדבר, ה'תשכ"ח

לפני כניסתו לעזרה, והא – הברייתא שאמר רבי יהודה שמצורע
צריך לטבול, מדובר דלא קביל מאתמול לטהרתו, וצריך טבילה
כדי להטהר מטומאת מצורע.
מקשה הגמרא: אי מדובר בברייתא השניה דלא קביל ביום
השביעי ובא לטבול ביום השמיני, הך שמש קעי, ומדוע טובל
באותה לשכה. מתרצת הגמרא: אלא, אידי ואידי – בשתי
הברייתות מדובר דקביל מאתמול, והא – הברייתא שאמר רבי
יהודה שטובל ביום השמיני, מדובר דאפס דעתיה – שהסחי דעתו
משמירת גופו לאחר טבילת היום השביעי, וחוששים שנכנס
לאוהל המת, וצריך לטבול שוב לטהרתו. והא – הברייתא שאמר
רבי יהודה שאינו צריך לטבול, מדובר דלא אפס דעתיה משמירת
גופו.
מקשה הגמרא: איך אפשר להעמיד את הברייתא השניה בהסחי
דעתו משמירת גופו, הרי אי אפס דעתיה וחוששים שנכנס לאוהל
המת, הוואת שלישי ושביעי בעי ו-הוא צריך, כדין טהרת טמא מת.
דהרי אמר רבי דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן, הוואת הדעת
משמירת גופו צריך לטהרתו הוואת שלישי ושביעי. מתרצת הגמרא:
אלא, אידי ואידי – בשתי הברייתות מדובר דלא אפס דעתיה
משמירת גופו, ולא קשיא, הא – הברייתא שאמר רבי יהודה שאינו
טובל, מדובר דקביל ביום השביעי על דעת ביאת מקדש ביום
השמיני. והא – הברייתא שאמר רבי יהודה שטובל בשמיני,
מדובר דלא קביל בשביעי על דעת ביאת מקדש, ולכן טובל ביום
השמיני על דעת ביאת מקדש.
תירוצ נוסף: ואי בעית אימא, אל תגרסו בברייתא השניה לא
מצורע בלבד אמרו, שמשמע שמצורע צריך טבילה, אלא תני
בברייתא לא מצורעין אמרו אלא כל אדם, אבל מצורע עצמו אינו
צריך טבילה, כדברי רבי יהודה בברייתא הראשונה, כיון שכבר
טבל מבערב.
תירוצ נוסף: רבינא אמר, רבי יהודה שאמר בברייתא השניה לא
מצורעים בלבד אמרו, לרביהם דרבינא שאמרו שמצורע צריך
טבילה קאמר להו. וכך אמר להם, לרבינא – לשיטתו מצורע אינו
צריך טבילה, שכבר טבל מבערב, אבל לרבינא – לשיטתו שהוא
צריך טבילה, אוזני לי איני – ואוהבי מיהת – מכל מקום דלא
מצורעין בלבד אמרו שטובלים בלשכה זו, אלא כל אדם הנכנס
לעזרה טובל שם. ורבינא שאמרו שדווקא מצורע צריך טבילה שם,
סוברים, שמצורע דייש – רגילו – במומחה זו, ואינו נזהר מלהטמא,
ולכן צריך לטבול שם בסמוך לכניסתו לעזרה, אבל כל אדם שהם
טהורים לא דיישי – אינם רגילים במומחה ושומרים עצמם
מהטומאה, ואין צריכים שוב טבילה לכניסתם לעזרה.
אמר ליה אביי לרב יוסף, ניקא – האם נאמר דרבינא דפליגי עליה
דרבי יהודה בברייתא הראשונה ואמרו שמצורע טובל ועומד
בשער ניקור, כן זוטא קביא להו, שכל אדם צריך לטבול לפני
כניסתו לעזרה, ולצד זה האי דקביל בדבריהם מצורע טובל
ועומד, ולא הזכירו כל אדם, כדי להודיע ביה דרבי יהודה
שאפילו מצורע אינו צריך לטבול, או דילמא, שסוברים שכל אדם
אינו צריך טבילה בכניסה לעזרה, ומה שהצריכו מצורע בטבילה,
משום דשאני מצורע דייש – רגילו – במומחה, והורגל לגעת
בטומאה, ולכן צריך לטבול לפני כניסתו לעזרה, אבל כל אדם
ששומר עצמו מטומאה, אין צריך טבילה לפני כניסתו. אמר ליה
רב יוסף לאביי, שיטת רבנן אינה כן זוטא, וכל אדם אינו צריך
טבילה בכניסתו, ומה שהמצורע צריך טבילה, משום דשאני
מצורע דייש במומחה.
אמר ליה אביי לרב יוסף, (לרבי יהודה דאמר סוף) קבילה (היא) זו
של הנכנס לעזרה,

מבאתר הגמרא: פאחלי עבודה קא מיפלגי – נחלקו האם העבודה
שעבד בבית המקדש מתחללת כשלא טבל, לכן זוטא שלמד את
חזון הטבילה בקל וחומר מיום הכיפורים, וחזון זה הוא מהתורה,
אם לא טבל מחיל – מחלל את העבודה. אבל לרבי יהודה
שהטבילה מדרבנן להזכירו אם יש לו טומאה ישנה, גם אם לא
טבל לא מחיל עבודה אם יודע שאין לו טומאה ישנה.
מקשה הגמרא: ולכן זוטא שחובת הטבילה נלמדת בקל וחומר
מהטבילות של יום הכיפורים, מי ו-האם מחיל את העבודה כשלא
טבל, והתניא בברייתא, בהן גדול ביום הכיפורים שלא קבל ולא
קידש ידיו ורגליו בין פגד לנגד – בין בגדי זהב לבגדי לבן או
להיפך, ובין עבודה שעבד בקודש לעבודה שעבד בקודש הקדשים,
או להיפך, עבודתו בשרה ואינה מתחללת. דין נוסף: אחר בהן גדול
ואחר בהן הדין דיום שזה שאם לא קידש ידיו ורגליו שחרית לפני
העבודה ועבר עבודה, עבודתו פסולה. וקשה, לכן זוטא שלמד
טבילת טהור הנכנס לעזרה מטבילות יום הכיפורים, הרי קיימא לן
דיו לבא מן הדין להיות כנדון, וכשם ששנינו שאם לא טבל ביום
הכפורים בין עבודה לעבודה אינו מחלל את העבודה, כך כל
טהור שנכנס לעזרה ועבד בלא טבילה אינו מחלל את העבודה,
וחזרת השאלה במה נחלקו בן זוטא ורבי יהודה.
מתרצת הגמרא: אלא למימא בעשה קא מיפלגי – מחלוקתם
כשנכנס לעזרה בלי טבילה, האם עובר בעשה או לא. לכן זוטא
שחובת הטבילה נלמדת מיום הכיפורים, ושם כתוב (ויקרא טו ג)
וירחק את טהור פנים, העובד בלי טבילה עובר בעשה, כך גם
בטבילת כל אדם קא בעשה. אבל לרבי יהודה שהטבילה היא
מדרבנן, לא קא בעשה.
שנינו בברייתא לעיל שיטת רבי יהודה שכל הנכנס לעזרה צריך
לטבול מדרבנן. מקשה הגמרא: ומי אית ליה לרבי יהודה האי קביא
– וכי רבי יהודה סובר שהנכנס לעזרה טעון טבילה כלל ואפילו
מדרבנן, והתניא בברייתא, מצורע ביום השמיני אחר שנרפא
מצורעתו, מוביל, ועומד בשער ניקור כדי להכניס ידו ורגלו לעזרה
לתת על הבהונות מדם האשם והדשמן. רבי יהודה אמר אינו צריך
קבילה ביום השמיני, כיון ששכר קבל מבערב, דהיינו ביום השביעי.
ומוכח שרבי יהודה סובר שטהור הנכנס לעזרה אין צריך לטבול,
ואין אמר בברייתא לעיל טעם לטבילה זו. מתרצת הגמרא: ההוא
– הברייתא של מצורע, הטעם שאין צריך לטבול ביום השמיני
הוא פקדני מעמא – כמו שפירש רבי יהודה את הטעם בדבריו,
כיון ששכר קבל מבערב, וטבילת טהור הנכנס לעזרה היא כדי
לזכור אם בידו טומאה ישנה, וכיון שטבל בשביעי כבר אין בידו
טומאה ישנה ואינו צריך לטבול בשמיני.
מבררת הגמרא: וקארי לה – מי שנתעסק בברייתא זו להקשות
על שיטת רבי יהודה, מאי קארי לה – מדוע נתעסק, ומה עלה על
דעתו להקשות, הרי טעמו מפורש בברייתא, כיון שכבר טבל
מבערב. מבאתר הגמרא: המקשה לא בא להקשות על שיטת רבי
יהודה מברייתא זו על מה שאמר בברייתא הקודמת, שבברייתא
זו מפורש טעמו, ומה שהביא ברייתא זו, משום דקא בעי למקמא
אתריית עליה – שרצה להקשות עליה מברייתא אחרת. ששנינו
בברייתא, לשבת המצורעין נקראת כך, משום ששם מצורעין מובלין
ביום השמיני לטהרתם. רבי יהודה אמר לא מצורעין בלבד אמרו
שהיו טובלים שם, אלא כל אדם שנכנס לעזרה טובל שם. וממה
שאמר רבי יהודה לא מצורעים בלבד, משמע שגם המצורעים
טבלו לפני הכנסת ידיהם לעזרה, וקשה, שבברייתא הקודמת אמר
רבי יהודה שאין מצורע טובל לפני כניסתו לעזרה ביום השמיני.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שאמר רבי יהודה
שמצורע אינו טובל, מדובר דקביל – שהמצורע טבל מאתמול
לטהרתו, וכבר נטהר גם מהטומאות הישנות, ואינו צריך טבילה

התורה אינה עניין של לימוד וידיעה סתם, אלא "הם חיינו".

לשית רבי יהודה שאמר בטעם טבילה זו שהיא מפני סרך טבילה,
אם יש לו חציצה על בשרו, האם חוצין, או כיון שהטבילה באה
רק להזכירו אם יש לו טומאה ישנה לא החמירו בטבילה זו, ואינו
חוצין. אמר ליה רב יוסף לאביו, אף על פי שטבילה זו היא מדרבנן
כדי שיוכור אם יש בידו טומאה ישנה, כל דתקנו רבנן כעין
דאורייתא תקנו – כל תקנה שתיקנו חכמים, פרטי דיניהם שוים
למצוה מהתורה, וכשם שטבילה דאורייתא חציצה פוסלת את
הטבילה, כך גם בטבילה זו החציצה פוסלת.
אמר ליה אבי יוסף, לשית רבי יהודה שטעם טבילה טהור
שנכנס למקדש, היא מפני סרך טבילה, יש להסתפק בטבילה זו,
האם ביאה במקצת – כשאינו נכנס כולו לעזרה אלא מכניס אחד
מאיבריו, שמה ביאה, וצריך לטבול כשמכניס אחד מאיבריו, או
לא שמה ביאה, ואינו צריך לטבול. אמר ליה רב יוסף לאביו,
בהזנות של מצורע שמכניס ידו ורגלו הימנית לעזרה שיתן הכהן
עליהם מדם האשם יוכיחו לפשוט את הספק, שהן ביאה במקצת,
שהרי מכניס רק את ידו ורגלו לעזרה, ולא את כל גופו, ואף על פי
כן תניא בברייתא לעיל בדברי רבנן שמוצוץ מובל ועומד בשער
ניקנור להכניס ידו ורגלו לבהונות, ואף רבי יהודה שסובר שאינו
צריך לטבול, הוא רק משום שטבל מאתמול, אבל לולי זה היה
צריך טבילה. ומוכח שביאה במקצת שמה ביאה.
אביי לאו – הסתפקו בני הדישבה, טהור שלא טבל, מהו שיפטר
מן הטבילה, על ידי שיעשה סבין ארוכה, ויעמוד מחוץ לעזרה,
ויושיט ידו לפניו וישחוט את הבהמה שנמצאת בתוך העזרה,
שהרי מבואר בזבחים (לכ) שהקרבן כשר באופן זה. מוסיפה הגמרא: ספק זה
תיבעי – אפשר להסתפק לשיטת ר' זוטא שמחמיר ומצריך טבילה
זו וסובר שהיא מהתורה. וכן תיבעי לרבנן דפליגי ו–שחלקו עליה
דרבי יהודה שהקילו ואמרו שכל אדם אין צריך טבילה לכניסתו
לעזרה. ומבארת הגמרא: תבעי לר' זוטא שהצריך טבילה, שאפשר
לומר שכאן יפטור מן הטבילה, משום שעד כאן לא מחייב ר' זוטא
טבילה בטהור אלא כשנכנס לגוי – לתוך העזרה, אבל לגוי –
כשעומד מחוץ לעזרה לא צריך טבילה אף שעובד עבודה, או
דילמא, כיון שהוא טהור אסור לו לשחוט מבחוץ, שמה ישבח
שאסור להכנס בלא טבילה ואתי לאימורי – ויבוא להימשך תוך
כדי השחיטה אחרי הקרבן לתוך העזרה. וכן תיבעי לרבנן דפליגי
עליה דרבי יהודה, ואינם מחייבים טבילה בטהור הנכנס לעזרה,

שאפשר לומר שכאן יחייבו אותו לטבול, משום שעד כאן לא
קאמרי רבנן שאינו צריך לטבול, דווקא התם בברייתא שדיברו
באופן שזה למצורע, דהיינו דלא קא עבדי עבודה בידים, אלא
הכחו נותן על ידו ורגלו דם האשם, אבל קא – בשוחט בסכין
ארוכה דקא עבדי עבודה בידים כששוחט, לא פטרו אותו מן
הטבילה, או דילמא, לא שניא – אין חילוק בין העובד עבודה למי
שאינו עובד עבודה, ושניהם אינם צריכים טבילה. ומסקנת
הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשה.
שנינו במשנה: חמש מבילות ועשרה קידושין מובל כהן גדול ומקדש
בו ביום. תנו רבנן, חמש מבילות ועשרה קידושין מובל כהן גדול
ומקדש בו ביום, ובזמן – כל הטבילות היו בקודש – במקום
שקדוש בקדושת העזרה, כגג לשכת בית הפרה, חוץ מטבילה
ראשונה בתחילת עבודתו שאינה באה חובה ליום הכיפורים,
שטבילה זו היתה בחול – במקום שלא נתקדש בקדושת העזרה, על
גבי שער המים בדרום העזרה, וכבר לשכתו היתה.
אמר אביי, ממה שאמרו שבית הטבילה שהיה טובל בו טבילה
הראשונה היה על גבי שער המים, שמע מינה – אפשר ללמוד
מכר, שהמעין שנקרא עין עיטם שממנו הגיעו המים לבית
הטבילה, היה גבוה יותר מקרקע העזרה עשרים ושלש אמות.
ומפרש אביי את דאיתו: שהרי בית הטבילה היה מעל שער המים,
וגובה שער המים היה עשרים אמה, דתנן, כל הפתחים שהיו שם
ו–בבית המקדש, היה גובהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות, חוץ
מפתחו של אולם, שהיה גבוה ארבעים אמה ורחב עשרים אמה.
ואם כן גם שער המים היה גבוה עשרים אמה. ויש לחשב מעל
שער המים עוד שלש אמות שהיה גובה המקוה. וראיה שגובה
המקוה הוא שלש אמות: דתניא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו)
'ורחץ [במים את כל] בשרו, ודרשו, 'במים' הכוונה במי מקוה, 'כל
בשרו' היינו שצריך להיות כמות מים שכל גופו עולה בהן ו–נכנס
לתוכן, ובהן הן – כמה גדולו של המקוה, אמה על אמה ברום
ו–בגובהו שלש אמות שזה גובה אדם עד צוארו, וישערו חכמים
שמי מקוה שנכנסים לבור זה הם ארבעים אמה, ואם כן גובה
המקוה היה עשרים ושלש אמה מעל העזרה, עשרים אמה גובה
שער המים, ושלש אמות גובה המקוה, ומוכח שעין עיטם היה
גבוה עשרים ושלש אמות מעל העזרה, שאם לא כן לא היו המים
מגיעים למקוה, שהמים לא יכולים לעלות יותר ממקום נביעתם.

אגרות קודש

ב"ה, ער"ח סיון, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרב הגאון וו"ח אי"א בעל מדות תרומיות,

ח"ו"ב סוע"ה נודע לתהלה וכו' וכו' מוהר"ר

בן ציון מאיר חי עוזיאל נ"י רשל"צ

שלום וברכה!

לקראת זמן מתן תורתנו הבע"ל, הנני להביע ברכתי שנחוג את חג קבלת התורה בשמחה
ובפנימיות, ממחרת השבת השביעית - כמשמעו וגם כפשוטו ממש עפ"י קביעות שנה זו.

ידוע פירוש תורת החסידות (לקוטי תורה לאדמו"ר הזקן בעל התניא פ' אמור ד"ה והניף
רפ"ב) ממחרת השבת, למעלה מן (קדושת) השבת, מקיפים דאימא, וזה נותן כח לספירת העומר שנת'
בזח"ג (צו, א. ושמ).

בידעי חיבת הקדש שכהר"ג שי' רוחש לדברי תורה ושיחות קדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, שלוח בזה קונטרס חג השבועות דהאי שתא שזה עתה הו"ל.

ברכת החג ובכבוד רב.

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמה רש"י תוספות

1 חוצין או אינו חוצין – לר' יהודה, דאמר מפני סרך טבילה בעלמא היא, פסלה בה
2 חציצה כשאר טבילות או דילמא כיון דאינה באה אלא לחוכירו על הטומאה ישנה
3 ולא לטוהר בה היא באה לא פסלה בה חציצה? שמה ביאה – לענין טבילה זו, וצריך
4 לטבול אם בא להכניס אחד מאיבריו לעורה. מהו שעשה סבין ארובה – לפטור עצמו
5 מן הטבילה ויעמוד חוץ לעורה ויחיש ידו
6 לפנים וישחוט מי מפיטר בהכי מן הטבילה או
7 דילמא בעי טבילה. ולענין הכשירה דקרבן לא
8 קא מיבעיא ליה דאף על גב דעמד מבחוץ
9 ושחט כשירה דתניא בובחים (לכב) יבן הבקר
10 לפני ה' ולא שחט לפני ה'. תיבעי לכן זומא
11 – דמחמיר בה. תיבעי לרבנן דפליגי עליה
12 דרבי יהודה – ואמרו כל אדם לא בעי טבילה.
13 לגואי – הנכנס לה. עין עיטם – ממנו באה
14 אמת המים לבית טבילת שער המים שעל
15 החומה. ולפי ענין המקראות נראה לי שהוא
16 מעיין מי נפתחו האמור בספר יהושע (טו)
17 שמשם הגבול משפע ויורד למזרח ולמערב.
18 והוא והגבוה בכל ארץ ישראל. והך מילתא
19 דאבי משום דאמרין בובחים (נדב) סבור
20 למבנייה לבית המקדש בעין עיטם, אמרי: נחית
21 ביה פורתא, דכתיב (דברים לג) 'ובין כתפיו
22 שכן' דשמעינן מינה שהוא גבוה מן הכל, ולא
23 פריש מנא ליה, ופריש ליה אביי הכא. גבוה
24 מקרקע עורה עשרים ושלוש אמות – כמדת
25 גובה שער המים, ובנין כלי של שלש אמות
26 מולמעלה להחזיק ארבעים סאה, שאי אפשר
27 למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין
28 שם. חוץ משל אולם – שגבהו ארבעים ורחבו
29 עשרים.

והאיכא

1 חוצין או אינו חוצין? – אמר ליה: כל דתקון
2 רבנן – פְּעִין דְּאִוּרִיתָא תקון. אָמַר לִיה אַבְי לִרְב
3 יוֹסֵף: בִּיאָה בְּמִקְצָת שְׁמָה בִּיאָה או לא? אָמַר
4 לִיה: בְּהוֹנוֹת יוֹכִיחֵה, שְׁהָה בִּיאָה בְּמִקְצָת, וְהִנְיָא:
5 מְצוּרָה טוֹבָל וְעוֹמֵד בְּשַׁעַר נִקְנֹר. אִיפְשָׁיָא לְהוּ:
6 מַהוּ שְׁעִישָׁה סָפִין אֲרוּבָה וְיִשְׁחוּט? תִּיבְעִי לָכֵן זוּמָא,
7 תִּיבְעִי לִרְבָּנָה דְּפָלְגִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי יְהוּדָה. תִּיבְעִי לָכֵן
8 זוּמָא; עַד כָּאֵן לֹא מְחִיבִין בֵּן זוּמָא אֶלָּא לְגוּאֵי,
9 אֲבָל לְבָרַי – לֹא. או דִּילְמָא אֲתִי לְאִימְשׁוּכִי?
10 תִּיבְעִי לִרְבָּנָה דְּפָלְגִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי יְהוּדָה; עַד כָּאֵן
11 לֹא קְאָמְרִי רַבָּנָה הֵתָם – דִּלָּא קָא עָבִיד עֲבֻדָּה,
12 אֲבָל הָכָא דְקָא עָבִיד עֲבֻדָּה – לֹא. או דִּילְמָא
13 לֹא שְׁנָא? – תִּיקוּ. 'חֲמִשׁ טַבִּילוֹת וְעֶשְׂרֵה קִידוּשִׁין
14 טוֹבֵל'. תֵּנוּ רַבָּנִן: חֲמִשׁ טַבִּילוֹת וְעֶשְׂרֵה קִידוּשִׁין
15 טוֹבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִקְדָּשׁ בּו בַּיּוֹם, וְכוּלָּן בְּקֹדֶשׁ
16 בְּבֵית הַפְּרוּה, חוץ מִרְאשׁוֹנָה שְׁחִיתָה כְּחוֹל עַל גְּבִי
17 שַׁעַר הַמִּים, וּבְצַד לִשְׁכַּתוֹ הָיְתָה. אָמַר אַבְי: שְׁמַע
18 מִינִיהָ עֵין עֵיטָם גְּבוּהָ מִקְרָקַע עוֹרָה עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ
19 אַמּוֹת. דִּתְנִין: כָּל הַפְּתָחִים שְׁהִיוּ שָׁם גּוֹבֵהִין עֶשְׂרִים
20 אַמּוֹת וְרַחְבָּן עֶשְׂרִי אַמּוֹת, חוץ מִשָּׁל אֹלָם. וְהִנְיָא:
21 וְרַחֲבָן בְּשָׂרוֹ בְּמִים" – בְּמִי מִקְוֶה, "כָּל בְּשָׂרוֹ" – מִיֹּם שֶׁפָּל גִּיפּוֹ עוֹלָה בֵּהּ. וְכַמָּה
22 הֵן – אַמּוֹת עַל אַמּוֹת בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְיִשְׁעֵירוֹ חֲכָמִים מִי מִקְוֶה אֲרַבְעִים סָאָה.

והא

1 חוצין או אינו חוצין – פירש רש"י דלרבי יהודה קא מיבעיא ליה. וקשה לי: דאם כן
2 הוה ליה למימר בהדיא לרבי יהודה אלא נראה, דבין לכן ובין קא לרבי יהודה.
3 ובטבילה שהוא טובל כשאינו בא לעבוד אלא ליכנס ביאה ריקנית, דבהא מודה כן זומא
4 דלא היא אלא דרבנן, שמה יעבוד כדפירש לעיל. והא דקא מיבעיא ליה הכא חוצין או
5 אינו חוצין טפי מבבל טבילות דרבנן, כגון שמונה
6 עשר דרב וכיוצא בהן – יש לומר משום דהא
7 טבילה מעלה יתירה היא, שהרי סתור גמור דהא,
8 ואין כאן צד חשש טומאה אלא מעלה בעלמא,
9 וחומרא יתירה היא – ולהכי מיבעיא ליה דילמא
10 אינו חוצין.
11 ותינא מצורע טובל ועומד בשער ניקנור –
12 לפירוש רש"י, שפירש דלרבי יהודה
13 מיבעיא ליה. מאי קא פשיט מחבא? הא ההיא
14 לאו רבי יהודה, דרבי יהודה פליג עלה לעיל? יש
15 לומר: אף על פי כן פשיט שפיר, דמרבנן דאמר
16 דעביד מעלה אפילו בשביל ביאת מקצת – הכי
17 נמי לרבי יהודה בטבילת כל אדם דהויא דרבנן
18 צריך לטבול אפילו לביאת מקצת.
19 או דילמא אתי לאימשוכי – הא דאמר ריש
20 פרק "הכל שוחטין" (חולין גב וטס) וריש
21 פרק "כל הפסולים" (ובחים לכב), דטמאין
22 במקדשין לכתחילה לא ישחוט בסכין ארוכה,
23 שמה יענו בבשר ולא קאמר טעמא דילמא אתי
24 לאימשוכי. ואף על גב דהכא מספקין ליה אי
25 גורין דילמא אתי לאימשוכי או לא – הני
26 מילי בטמא, אבל בטמא דאיכא ברת – איכא
27 למיחש טפי? ויש לומר: אדרבה, היא הנותנת.
28 התיב כיון דטמא הוא והוי טפי, ולא עייל.
29 אבל סתור – איכא למיחש טפי דילמא אתי
30 לאימשוכי. וכוולן בקודש בג בית הפרה –
31 תימא לי: והא גגין ועליות לא נתקדשו? ויש לומר:
32 גג בית הפרה היה שוה לקרקע עורה. דכי האי
33 גונא משני בסוף פרק "כיצד צולין" (פסחים פא), או
34 אהא דפריך מהלשכות הבנויות בקודש ופתוחות
35 לחול חוץ הן וגגותיהן קודש – בשגגותיהן שוין לקרקע עורה. אבל תימא לי: אי גג בית הפרה שוה לקרקע עורה מסיבה למא ליה דאמר בפרק קמא (יטא) לשכת המדיחין כו' עד משם
36 מסיבה עולה לגג בית הפרה ויש לומר: דגג בית הפרה, אף על גב דשוה לקרקע עורה – לא היה לו פתח לעורה משום צניעות, לפי שבהן גדול טובל שם. אלא היו נכנסין לו דרך לשכת
37 המדיחין שהיתה תחת הקרקע, ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרה. וצריך לומר דלשכת המדיחין תוכה קודש, דאי לא תימא הכי – הוה ליה גג בית הפרה כמו לשכות הבנויות בקודש
38 ופתוחות לחול, דאמר לעיל דתוכן חול. אלא על כרחך לשכת המדיחין שגג בית הפרה פתוח לה תוכה קודש. ואף על גב דפרישנא דלשכת המדיחין מחילה היא, ואמר רבי יוחנן בפרק
39 "כיצד צולין" (פסחים פא) מחילות לא נתקדשו – הא אוקימנא התיב דרבי יוחנן בפתוחות להר הבית. אבל פתוחות לעורה – נתקדשו. ואין להקשות: כי פריך התיב מהלשכות וכו',
40 ואוקימנן בשגגותיהן שוין לקרקע עורה והדר פריך מסיפא: אם כן הוה ליה מחילות, ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו. אמאי לא פריך ממתניתין דפריך וממתניתין דמדות כדפרישנא?
41 דיש לומר: מאי נפקא מינה הדיא דהלשכות נמי מתניתין היא, בפרק שלישי דמסכת מעשר שני (משנה ח). ואדרבה, נחא ליה למיפרך מינה טעם ממתניתין דהכא ודמדות, לפי שהיא שנויה
42 בסדר זרעים שהוא קודם לסדר מועד וסדר קדשים. ועוד: משום דפריך שתי קשייות מינה מרישא ומסיפא.
43 עין עיטם גבוה מקרקע עורה עשרים ושלוש אמות – תימא לי: ומנלן דבית הטבילה היתה גבוהה שלש אמות? דילמא לא היתה גבוהה אלא אמה. ואורכה שלש אמות, והכחן היה משכיב
44 עצמו בתוכו? אי נמי, לא היתה גבוהה אלא שתי אמות, והכחן גדול יושב וטובל? ויש לומר: מסתמא כל מה שהיו יכולין להקל עליו, משום חולשא דכחן גדול היו עושין, ודרך עמידה
45 היה טובל, כי זה נקל לו יותר לעשות.
46 אמר על אמה ברום שלש אמות – אין לומר דגבוהו של אדם מראשו עד רגליו אינו אלא שלש אמות, דאם כן גבי היזק ראייה דבעי ארבע אמות בפרק קמא דבבא בתרא
47 (בבב) למא לי כולי האי? אלא יש לומר דעד בתיפיו הוא שלש אמות. ואף על פי שאין צווארו וראשו מחזיק אמה, כיון דאפיקתיה משלש אמות – אוקמא ארבע אמות.
48 ועוד: דאי אפשר לקרקע שתלקט במלקט וריהטין, ופעמים שיש גבשושית פחות משלשה טפחים סמוך לכותל, וזימנן נמי שעומד על אצבעות רגליו ורואה מעבר לכותל. וגבי כוכין,
49 בפרק "המנוכר פירות" (שם קב ושם) דארכו ארבע אמות – היינו בין ראשו ובין דפי הארון שלמעלה ולמטה. ועוד: צריך שיחא בריית. והא דסגי דבא גבי מקוה בשלש אמות
50 – היינו משום דכשעומק המים שלש אמות כשנכנס בהן צפ מים על ראשו ועולין למעלה, גם יכול לכון ראשו קצת עד שיתכסה כל גופו במים. ומה שיש בתרום של מגילת
51 אסתר: פרשנדאא איצטלב על צליבא דתלת אמוך, דלפון איצטלב על צליבא דתלת אמוך וכו', יש לומר כולם קטועי ראש היו, שנהרגו ואחר כך נתלו. וכן משמע בפרק "המצניע"
52 (שבת צבא ושם) דהא דאמר גופו של אדם שלש אמות דלא היינו עם הראש, דקאמר התיב: המוציא משוי למעלה מעשרה – חייב שכן משא בני קהת, דאמר מר: ראש תשע
53 וכפות טפה. וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא למעיל תורי תילתי מלתתא. והשתא, אי אמרת בשלמא דעד הכתף הוא שלש אמות הדיינו שמונה עשר טפחים – או
54 מוכח שפיר כי בכתף ישאו נמצא שהיה מן הארון למטה מן הכתף ששה טפחים ושני שלישים, נמצא דאכתי היה גבוה מן הקרקע ארבעה עשר טפחים ושלוש. אבל אי היה עם
הראש

יהודי "צריך לחיות עם הזמן" . . הכוונה בזה היא לפרשה בתורה שקורין ביום השבת-קודש ובימים שני וחמישי בשבוע.

משיחת יום א' פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

1 ודראש שמונה עשר טפחים — והלא הצואר הוא יותר מטפח ושליש, אישתבח דארקן למטה
2 מעשרה ובפרק 'מי שהוציא אור' (עירובין מחא) גמי אמרין דמוקמו של אדם ארבע אמות,
3 ומפרש דגופו שלש אמות, ואמה כדי שיטול חפץ תחת מראשו וכו' — היינו נמי גופו שלש
4 אמות שלמות, ואמה העודפת בשביל ראשו וכדי שיפשוט ידיו למעלה מראשו. ואם תאמר:
5 אם כן היה עין עטים גבה יותר מעשרים ושלוש,

6 שאם לא היה אלא עשרים ושלוש, אם כן היו
7 הבנים יוצאין לחוץ. הא לא קשיא, דודאי עין
8 עטים לא היה אלא עשרים ושלוש, אבל החזק של
9 בית הטבילה היה גבה יותר משלוש אמות, אף על
10 פי שהמים עולים למעלה כשנכנס לתוכו — לא
11 היו יוצאין לחוץ. אי נמי, אפילו אם היו יוצאים —
12 היו מיד באים אחרים תחתיו מעין עטים. ואין
13 להקשות דכיון דאמר בכל דוכתא דמוקם האדם
14 הוה רוחב אמה, הדיכ שכל בבלי שאינו אלא אמה
15 על אמה, דאמתא באמתא היכי יתיב? ויש לומר:
16 הא דאמר מוקם האדם הוא דהוי רחב אמה —
17 היינו כשהוא לבוש. תדע דגבי כוכין אמרין רחבו
18 ששה טפחים, ובהם מוכניסין הארזן והמת בארזן.
19 כיון דשישא הוא במשדו עברי ליה —
20 למעטיה. וכיון דמעטיה דשישא דקה היא מאד
21 — לא בעי נמי אמה תקרה, אלא משדו.

22 כדאמר רב כהנא כדי שיכיר כחן גדול
23 שעבודת היום של בוך — לקמן גבי
24 הביאו לו בגדי לבן, תימנה: מאי שנא דאמרה
25 למילתיה אסיפא ולא ארישא? ונראה לי דארישא
26 לא חשש לאומרו, דפשיטא דצריך היכידא, שלא
27 יטעה וילבש כל שמונה בגדים בדרך שהוא שהוא
28 כל ימות השנה כשהוא פרשט בגדי חול שהוא
29 לובש כל שמונה בגדים, ולכך פרסו בגדי בוך כדי
30 שיכיר שהיום אין לו ללבוש בגדי בוך עם בגדי
31 זהב, אלא בפני עצמם. אבל כסיפא שהוא פרשט
32 בגדי זהב ויש לו ללבוש בגדים אחרים — סלקא
33 דעתך אמינא דלא היה צריך היכידא, דודאי לא
34 אתי למיטעי. ועוד סלקא דעתך אמינא: כיון דכבר
35 פירסו פעם אחת סדין של בוך כדי שיכיר וכו' —
36 סגי בהכי, להכי איצטריך רב כהנא לפרש דתרי
37 היכידא הוה עברי.

38 ופשט ורחץ ורחץ ולבש — והכי נמי אמרין
39 בפרק 'איהו נשך' (בבא מציעא סא,א):
40 "את כספך לא תחן לו בנשך ובמרבית" "בנשך
41 ובמרבית לא תחן אלא בנשך ובמרבית" "בנשך
42 דקידושין (לבב) אמרין: ותנא קמא, אי סלקא
43 דעתך כדאמר רבי יוסי הגלילי — לכתוב דחמנא
44 מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן
45 וכו', ואמאי לא נימא אף על גב דלא כתיב 'תקום
46 והדרת' אלא חד וימנא, נימא דקאי לפניו
47 ולאחריו כי בהא! ויש לומר: הוה לא שייך תקום
48 על פני, אלא על מפני, כמו 'לא אוכל לקום מפניך' (בראשית לא) והדרת לא שייך אמפני
49 אלא על פני, כדכתיב (איכה ד) "פני זקנים לא נהדרו". וההיא דחמשה פסוקים שאין להם
50 הכרע — לקמן אפרש, בפרק 'הוציאו לו' (גבב).

גמירי

1 וְהָא אִיכָא אָמָה תְּקַרְהּ וְאָמָה מְעֻיְבָה! - שְׁעָרִים
2 דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין דְּשִׁישָׁא יְנִיחוּ - בְּמִשְׁהוּ עֲבָדִי
3 לָהּ. - וְהָא אִיכָא הָאִיד מִשְׁהוּ! - בֵּין דְּלֹא הוּא
4 אִמְתָּא - לֹא חָשִׁיב לָהּ. "פְּרוֹסוּ סְדִין שֶׁל בּוֹיָן" וכו'.
5 מַאי שְׁנָא שֶׁל בּוֹיָן? - כְּדָאמַר רַב כְּהֵנָה: כְּדִי שִׁיבִיר
6 שְׁעֻבֹדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוֹיָן. הֵכָּא נָמִי: שִׁיבִיר שְׁעֻבֹדַת
7 הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוֹיָן. מִשְׁנָה פֶּשֶׁט, יוֹרֵד, וְטָבֵל, עֹלָה
8 וְנִסְתַּפֵּג. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב וְלָבֵשׁ וְקִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.
9 הִבְיָאוּ לוֹ אֶת הַתְּמִיד, קָרְצוּ, וּמִירָק אַחֵר שִׁחִיטָה עַל
10 יָדָיו. קָבַל אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ. נִכְנַס לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת שֶׁל
11 שָׁחַר, וְלִהְיוֹתִיב אֶת הַנְּרוֹת, וְלִהְקַרִּיב אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת
12 הָאֲבִירִים וְהַחֲבִיתִין, וְאֶת הַיָּיִן. קְטוֹרֶת שֶׁל שָׁחַר הָיְתָה
13 קְרִיבָה בֵּין דָּם לְאֲבִירִים, שֶׁל בֵּין הָעֶרְפּוֹם בֵּין אֲבִירִים
14 לְנִסְכִּים. אִם הָיָה פָּהָן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ אִסְטָגִים - מְחַמֵּין
15 לוֹ חֲמִין וּמְטַמְּלִין לְתוֹךְ הַצֹּאֵן, כְּדִי שֶׁתִּפְגֵּי צִיָּתָן.
16 גִּמְרָא אֲמַרְהָ רַבְּנָא קָמִיה דְּרַב פֶּפְא: הָא דְּלֹא קָרְבִי
17 מֵאִיר. דָּאִי רַבִּי מֵאִיר, בֵּין דָּאמַר תְּרִי קִידוּשִׁי אֲלֵבִישָׁה
18 עֲבִיד לָהּ, הֵכָּא נָמִי לַעֲבִיד תְּרִי קִידוּשִׁי אֲלֵבִישָׁה.
19 - אָמַר לָהּ רַב פֶּפְא: בֵּין לְרַבְּנָא בֵּין לְרַבִּי מֵאִיר חַד
20 אֲפֻשְׁמִיטָה דְּבִגְדֵי קוֹדֶשׁ, וְחַד אֲלֵבִישָׁה. וְהֵכָּא בְּהָא קָא
21 מִפְּלִגִּי: "וּפֶשֶׁט וְרָחַץ (וְרָחַץ) וְלָבֵשׁ", רַבִּי מֵאִיר סָבִיר:
22 מְקִישׁ פְּשִׁיטָה לְלֵבִישָׁה, מַה לְלֵבִישָׁה - לֹבֵשׁ וְאַחֵר קֶדֶ
23 מְקִדֶּשׁ, אֵף פְּשִׁיטָה - פּוֹשֵׁט וְאַחֵר קֶדֶ מְקִדֶּשׁ. וְרַבְּנָא
24 סָבִיר: מְקִישׁ פְּשִׁיטָה לְלֵבִישָׁה: מַה לְלֵבִישָׁה - פְּשִׁשָׁה
25 לְבֹשׁ מְקִדֶּשׁ, אֵף פְּשִׁיטָה - כְּשֶׁהוּא לְבֹשׁ מְקִדֶּשׁ.
26 אָמְרוּ לִיה רַבְּנָא לְרַב פֶּפְא: וּמִי מְצִית אֲמֶרֶת הַכִּי?
27 וְהִתְנִיָּא: פְּרוֹסוּ סְדִין שֶׁל בּוֹיָן בֵּינוּ לְבֵין הָעָם, פֶּשֶׁט
28 וְיֹרֵד וְטָבֵל, עֹלָה וְנִסְתַּפֵּג, הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב וְלָבֵשׁ,
29 וְקִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: פֶּשֶׁט וְקִדְּשׁ
30 יָדָיו וְרַגְלָיו, יוֹרֵד וְטָבֵל עֹלָה וְנִסְתַּפֵּג, הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי
31 זָהָב וְלָבֵשׁ, וְקִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. אָמַר לָהּ: אִי תִנָּא
32 - תִּנָּא. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר - הֵינִי דְּמִשְׁכַּחַתָּ לָהּ
עֲשָׂרָה

1 וא' ולבש', כאילו כתיב "ורחץ" תרי זמני. ר' מאיר סבר מקיש — קידוש פשיטה לקידוש
2 של לבשה, מה לבשה — לובש ואחר כך מקדש קידוש השני, כדאמרין לקמן הכל
3 מודים בקידוש שני כשהוא לבוש מקדש, וילין לה מקרא, אף קידוש של פשיטה פושט
4 ואחר כך מקדש. ורבנן סברי: מה לבשה, כשהוא לבוש מקדש. ולדברי הכל קידוש בתרא

5 ומי מצית אמרת — דלא מצריך ר' מאיר אטבילה ראשונה תרי קידושי. והתניא בו' — וגם
6 טבילה ראשונה תניא. מולא מצרכו ליה רבנן אלא חד קידוש. אלא טעמא דר' מאיר משום דקסבר תרייתו משום בגדים שהוא לובש הוה. אמר ליה ר' תנאי — בהדיא. דמצריך
7 ליה תרי קידושי — תניא. ומהוהיא איכא למשמע דטעמא דר' מאיר משום תרייתו אלבישה. אבל אי לא אשכחיתו מתניתין בהדיא — לא הוה שמעין ליה מפלוגתא דטבילה שניה,
8 דמתניתין איכא לפרשי כדאמרין להו.

עשרה

ומה במדינתם לפנים, שהיה הדבר קשור במסירות נפש, הרי התעסקו בחייוך ולא התנו תנאים עם הבורא יתברך שיראה ניסים על כל צעד וצעד, ובאם לאו אי-אפשר להמשיך בעבודה, על אחת כמה וכמה במדינתם עתה.

ממכתב כ"ח אייר, תשי"ד

שמוקדש ידיו ורגליו לפני טבילתו: אֲמָרוּהוּ רַבִּינָן כְּמִיָּה דְרַב פָּפָא, הָא
 – משנתנו שלא נאמר קידוש ידיים ורגלים לפני הטבילה, היא דְלָא
 כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאִי משנתנו כשיטת רבי מאיר, כִּינָן דְאָמַר לְקַמְנָן (לה)
 כשהחליף הכהן מבגדי קודש לבגדי קודש, שהיה מקדש ידיו
 ורגליו לפני הטבילה אחר הפשיטה. והטעם, משום שהקידוש אינו
 על הפשיטה, אלא תְּרֵי קִידוּשֵׁי אֲלִבִּישָׁה עֲבִיד לָהּ – ששתי
 הקידושים הם לצורך הלבשה. ואם המשנה היא כרבי מאיר, הֲכָא
 נִמִּי – גם במשנתנו בטבילה ראשונה, אמנם הוא פושט בגדי חול,
 אבל כיון שלובש אחר הטבילה בגדי קודש, לְעֵבִיד תְּרֵי קִידוּשֵׁי
 אֲלִבִּישָׁה – צריך לקדש ידיו ורגליו פעמיים לצורך הלבשה, דהיינו
 לפני הטבילה ואחרי הטבילה, ומוכח שמשנתנו שלא אמרה
 לקדש לפני הטבילה, אינה כשיטת רבי מאיר, אלא כרבנן
 שסוברים שהקידוש שלפני הטבילה הוא על הפשיטה, וכאן
 פשוט בגדי חול אינו מקדש.
 מבאר הגמרא: אֲמַר לָהּ רַב פָּפָא, לעולם משנתנו היא גם כרבי
 מאיר, וְכֵן לְרַבִּינָן בֵּין לְרַבִּי מֵאִיר, חַד – הקידוש שלפני הטבילה
 הוא אֲפִשְׁטָה – לצורך הפשיטה דְבִגְדֵי קוֹדֶשׁ, וְחַד – הקידוש
 שאחר הטבילה הוא אֲלִבִּישָׁה – לצורך לבישת בגדי קודש, ולכן
 במשנתנו בטבילה ראשונה פשוט בגדי חול אינו מקדש לפני
 הטבילה לצורך הפשיטה. וְהָכָא – בטבילה שניה שנחלקו רבי
 מאיר ורבנן האם מקדש לפני הפשיטה או לאחריה, הֲכָא קָא
 מִפְּלִגִּי – נחלקו בפירוש הפסוקים, שנאמר (ויקרא טו כג–כד) וְיָשַׁטְתָּ
 אֶת בְּגָדֶיךָ אֲשֶׁר לְבָשׁ וגו', וְרַחֵץ (וְרַחֵץ) אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמִּים בַּמָּקוֹם
 קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו. ונכתב וְרַחֵץ בין הפשיטה ללבשה, ללמד
 שצריך קידוש לפשיטה וקידוש ללבשה. ובדרשת פסוקים אלו
 נחלקו, רַבִּי מֵאִיר סָבַר, מִקְּדֵשׁ קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה לְקִידוּשׁ שֶׁל
 לְבִישָׁה, מֵה בְּקִידוּשׁ שֶׁל לְבִישָׁה הַסֵּדֶר הוּא שְׁלֹבֵשׁ וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ,
 כִּמְד שֶׁלִּמְדוֹ בַּגְמָרָא לְקַמְנָן, אֵף בְּקִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה הַסֵּדֶר שְׁפָּוֶשֶׁט
 וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ. וְרַבִּינָן סָבַר, מִקְּדֵשׁ קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה לְקִידוּשׁ שֶׁל
 לְבִישָׁה, מֵה בְּקִידוּשׁ שֶׁל לְבִישָׁה כְּשֶׁהוּא לְבוֹשׁ מְקַדֵּשׁ, דִּהֵינּוּ אַחֵר
 הַלְבִּישָׁה, אֵף קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה כְּשֶׁהוּא לְבוֹשׁ מְקַדֵּשׁ, דִּהֵינּוּ קוֹדֶם
 הַפְּשִׁיטָה.
 אֲמָרוּ לִיה רַבִּינָן לְרַב פָּפָא, וְכִי מִצִּית אֲמַרְתָּ הֵכִי – וכי אפשר לומר
 שלרבי מאיר אינו מקדש לפני טבילה ראשונה, ומקדש רק לצורך
 הלבשה, וְהִתְנִיָּא – והלא שנינו בברייתא, פָּרְסוּ סְדִין שֶׁל בּוּיָן בֵּינוּ
 לְבֵין הָעָם, וּפְשָׁט הַכֹּהֵן גָּדוֹל אֶת בְּגָדֵי הַחוּל, וְיָרַד וְיָבֵל טְבִילָה
 רִאשׁוֹנָה, וְעָלָה, וְנִתְעַטֵּף בַּמַּגָּבָה וְנִסְתַּפֵּג – וניגב את גופו, וְהִבְיָאוּ
 לוֹ בְּגָדֵי זָהָב – שמונה בגדים שמשמש בהם כל השנה וְלָבַשׁ, וְקִידֵשׁ
 יָדָיו וְרַגְלָיו מֵהַכִּיּוֹר. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, הַסֵּדֶר הִיא שְׁפָּוֶשֶׁט וְקִידֵשׁ יָדָיו
 וְרַגְלָיו פֶּעַם רִאשׁוֹנָה, וְיָרַד וְיָבֵל, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג, הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב
 וְלָבַשׁ, וְקִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו פֶּעַם שֵׁנִיָּה. ומאחר ששנינו בברייתא
 שאמר רבי מאיר שמקדש בטבילה ראשונה גם לפני הטבילה,
 מוכח שלרבי מאיר צריך שתי קידושים לצורך הלבשה, ומשנתנו
 אינה כרבי מאיר. אֲמַר לָהּ רַב פָּפָא, אִי תִּנָּא מְפּוֹרֵשׁ בְּבִרְיָתָא
 שֶׁלְרַבִּי מֵאִיר יֵשׁ גַּם בְּטְבִילָה רִאשׁוֹנָה שְׁנֵי קִידוּשִׁין, תִּנָּא,
 וּמִשְׁנַתְנוּ אֵינָה כְּרַבִּי מֵאִיר.
 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר שאמר שבטבילה ראשונה
 מקדש ידיו ורגליו פעמיים, הֵינִי דְמִשְׁכַּחַת לָהּ – מובן היכן מוצאים

מקשה הגמרא על ההוכחה שעין עיטים היה עשירים ושלש אמות
 מעל העזרה: וְהָא נֹסֵף עַל הַעֲשָׂרִים וְשֹׁלֵשׁ אֲמוֹת, אִיכָא – יש עוד
 אִיכָא שֶׁל עוֹבֵי הַתְּקֵרָה שֶׁל שַׁעַר הַמִּים, וְעוֹד אִיכָא מְעֻיָּבָה – של
 חול וטיט להגן שלא יחדור לחלוחית המים. מתרצת הגמרא:
 הַעֲשָׂרִים דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּינָן דְּשִׁישָׁא נִינְהוּ – שהם משיש והם
 חזקים, לִכֵּן כְּמִשְׁהוּ עֲבָדֵי לָהּ – עשו את עובי התקרה במשהו.
 מקשה הגמרא: אמנם עובי התקרה היה משהו, אבל וְהָא אִיכָא
 הָאִיךָ מְשָׁהוּ – יש להוסיף על החשבון עוד משהו, ומדוע אמר אביי
 שהיה רק עשירים ושלש אמות. מתרצת הגמרא: אמנם גובה עין
 עיטם מעל העזרה היה עשירים ושלש אמה ומשהו, אבל כִּינָן
 דְּתִקְרַת שַׁעַר הַמִּים לָא הָוִיא אֲמַתָּה – לא היתה אמה שלימה, לָא
 הָשִׁיב לָהּ – לא חישוב אותה, משום שחישב רק אמות שלמות.
 שנינו במשנה: פָּרְסוּ סְדִין שֶׁל בּוּיָן וכו', מְבַרְרַת הַגְמָרָא: מֵאִי שִׁנָּא
 – מדוע פרסו סדין דווקא שֶׁל בּוּיָן. מְבַרְרַת הַגְמָרָא: הַטַּעַם הוּא
 כְּדָאמַר רַב פְּהֵנָא עַל הַמִּשְׁנָה הַלָּהּ (לה) בְּטְבִילָה שֵׁנִיָּה, שִׁפְרָסוּ סְדִין
 שֶׁל בּוּיָן, וּפִירֵשׁ רַב כְּהֵנָא (לה) הַטַּעַם, כִּדִּי שִׁיבִיר שְׁעָבֻדָתָהּ הָיוּם
 [יום הכיפורים] כְּבִגְדֵי בּוּיָן, שְׁתַּמִּיד הוּא רָגִיל לִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב
 שִׁישׁ בָּהֶם צִיץ וְחוּשָׁן וְאֹפָדוּ וּפַעֲמוֹנֵי הַמַּעֲוִל, וּפְרָסוּ לוֹ סְדִין שֶׁל
 בּוּיָן כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁהָיוּם הוּא מְשַׁמֵּשׁ בַּעֲבוּדַת פָּנִים בְּבִגְדֵי בּוּיָן
 שֶׁאֵין בָּהֶם בְּגָדִים אֵלּוּ. הֲכָא – בטבילה ראשונה נִמִּי הַטַּעַם
 שִׁפְרָסִים סְדִין שֶׁל בּוּיָן כְּדִי שִׁיבִיר שְׁעָבֻדָתָהּ הָיוּם כְּבִגְדֵי בּוּיָן.

משנה

משנתנו ממשיכה את סדר עבודת יום הכיפורים: אחר שפרסו
 סדין של בויז בינו לבין העם וכמבואר במשנה הקודמת, פְּשָׁט
 הכהן גדול את בגדי החול שלו, וְיָרַד לְמִקְוֵה וְיָבֵל טְבִילָה רִאשׁוֹנָה
 שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְעָלָה, וְנִתְעַטֵּף בַּמַּגָּבָה וְנִסְתַּפֵּג – וניגב את המים
 מגופו, וְהִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב – שמונה בגדים שמשמש בהם כל
 השנה, וְלָבַשׁ, וְאַחֵר הַלְבִּישָׁה קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, וְהִבְיָאוּ לוֹ
 אֶת הַתַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר, קִרְצוֹ – שחטו, ולא גמר את כל השחיטה
 אלא רוב של שני סימנים, וּמִירֶךְ – וגמר כהן אַחֵר אֶת הַשְּׁחִיטָה עַל
 יָדוֹ – בשבילו, ובשעה שגמר הכהן השני את השחיטה קָבַל הַכֹּהֵן
 הַגָּדוֹל אֶת הָדָם וְיָרָקוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, אַחֵר כֶּךָ נִכְנָס לְהִיכַל לְהַקְטִיר
 קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר עַל מִזְבֵּחַ הַקְטוֹרֶת, וְלִהְיוֹתִיב אֶת הַזֹּרוֹת, וְלִהְיוֹתִיב
 עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָאֲבָרִים שֶׁל קָרְבַּן הַתַּמִּיד, וְאֵת
 הַמִּנְחָת הַכִּיתִינָן שֶׁהִיא מִקְרִיב הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּכָל יוֹם עִם הַתַּמִּיד,
 וְאֵת תֵּינִי לְנִסְכִּים.
 כיון ששנינו שנכנס להקטיר קטורת של שחר, באה המשנה לומר
 מתי מקטירים את הקטורת: קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר הִיְתָה קְרִיבָה בֵּין
 זְרִיקַתָּ דֵם הַתַּמִּיד לְהַקְרַבַת הָאֲבָרִים. וקטורת שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים הִיְתָה
 קְרִיבָה בֵּין הַקְרַבַת הָאֲבָרִים שֶׁל תַּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים לְנִסְכִּים שֶׁל
 הַתַּמִּיד.
 המשנה חוזרת לטבילת הכהן גדול: אִם הָיָה בְּהֵן גָּדוֹל וְקָן אוֹ
 אִסְמָנִים – מעונג ומפונק, ואינו יכול לסבול את קור המים, מְחַמִּין
 [מחממים] לוֹ מִים מְחִין מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וּמְטִילִין אוֹתוֹן בְּיוֹם
 הַכִּיפּוּרִים לְתוֹךְ הַצֹּזֵן – לתוך חקק בית הטבילה, כִּדִּי שְׁתַּפִּיג צִנְתָּן
 – שיבטל את צינת המים ויתחממו המים במקצת.

גמרא

שנינו במשנה 'פשט ירד וטבל'. הגמרא מדייקת מה שלא אמרו

שמקדש הכהן גדול ביום הכיפורים עֲשֶׂה קידושין, והיינו, שבכל פעם שמחליף בגדיו טובל ומקדש ידיו ורגליו פעמיים, וגם בטבילה ראשונה עושה כן. אלא לרבנן שאמרו שבטבילה ראשונה מקדש רק פעם אחת, אם כן חסר קידוש אחד מהעשרה קידושין, ורק תשעה קידושין הוי. מתרצת הגמרא: אִמְרֵי לָךְ רַבָּנָא קִידוּשָׁא בְּתַרְא – הקידוש האחרון החסר מהעשרה קידושין, כִּי פְּשִׁיט – כשבא לפשוט בגדי קדש בגמר כל העבודות, וְלָבִישׁ בְּגָדֵי חוּל, עָבִיד לֵיהּ הָתָם – על פשיטה זו הוא מקדש ידיו ורגליו, שהרי הוא פושט בגדי קודש, ובזה משלים לעשרה קידושין.

הגמרא מביאה ברייתא בענין הטבילות והקידושין ביום הכיפורים: תְּנִי רַבָּנָא, אַחַר שְׁגִמַר הַכֹּהֵן גָּדוֹל אֶת הַזֹּאוֹת הַפָּר וְהַשְּׂעִיר, נֹאמַר (ויקרא טז כג) 'וְכָא אֲהָרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְבָשׁ בָּבָאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנֵּיחֻם שָׁם', ולא התפרש מה הוא עושה בביאה זו. מִקְשָׁה הַבְּרִייתָא: לָמָּה הוּא בָּא פֶּעַם נִוסַּת, הֲרִי כָּבֵר גִּמַר אֶת כָּל עֲבוֹדוֹת הַיּוֹם. מִבְּאֵרֵת הַבְּרִייתָא: הַכֹּהֵן גָּדוֹל אֵינוֹ בָּא לְאוּהֵל מוֹעֵד אֲלָא לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַמִּתְחַתֵּה שֶׁל הַקְּטוֹרֶת שֶׁהִכְנִיס שָׁם כִּשְׁכַּנְסוּ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם תֹּאמַר מִדּוּעַ הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׁם, שֶׁעָבָרְתָּ הוּא סִיּוּם אֶת הָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. מִפְּרִשַׁת הַבְּרִייתָא: (שְׁכָל) הַפְּרָשָׁה בּוֹלֶה שֶׁל סֵדֶר עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים נִמְאָרָה עַל הַפָּדֵר שֶׁעוֹבֵד הַכֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, חוּץ מִפְּסוּקֵי זֶה שֶׁנֹּאמַר 'וְכָא אֲהָרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד', שִׁכְנַס לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּהֵן וּמִחֲתָה, שִׁפְטוֹק זֶה נֹאמַר אַחֵר עֲבוֹדַת הַיּוֹם, וּמִקוֹמוֹ אַחֵר שֶׁהִקְרִיב אֶת אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם בִּבְגָדֵי זֶה, שְׁעוֹלוֹת אֵילֹו הַפְּסִיקוּ בֵּין הַכֹּנֶסֶת הַכֹּהֵן וּמִחֲתָה וְהָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, לְבִין הוֹצֵאת הַכֹּהֵן וּמִחֲתָה. וְזֶה לְשׁוֹן הַפְּסוּק 'וְכָא', שֶׁצָּרִיךְ הַכֹּהֵן גָּדוֹל לְבֹא לְצוּרֵךְ זֶה.

שואלת הגמרא: מָא מַעְמָא – מדוע צריך להפסיק בהקרבת אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה, הרי אפשר להוציא את הכף ומחתה מיד אחר גמר העבודה. משיבה הגמרא: אִמְרֵי רַב חֲסָדָא, נִמְרִי – הִלְכָה לְמִשְׁה מַּסִּינִי, חֵמֶשׁ מְכִילוֹת וְעֲשֶׂרָה קִידוּשִׁין מִיּוֹכַל בְּתֵן גָּדוֹל וּמִקְדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְאִי נֹאמַר שֶׁסֵּדֶר הַפְּרָשָׁה הִיא בְּפִרְחֵן שֶׁל הָעֲבוֹדוֹת, וּמוֹצִיא אֶת הַכֹּהֵן וּמִחֲתָה מִיד אַחֵר עֲבוֹדַת הַיּוֹם, לֹא מִשְׁכַּחַתָּ לָהּ וְלֹא תִמְצָא אֲלָא שְׁלֹשׁ מְכִילוֹת וְשִׁשָּׁה קִידוּשִׁין, דִּהֵינּוּ טְבִילָה וְקִידוּשׁ בְּתַחֲלִית הַיּוֹם לְהַקְרִיב תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְטְבִילָה וּשְׁנֵי קִידוּשִׁין כְּשֶׁמִּחְלִיף לְבִגְדֵי לְבָן לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם עִם הוֹצֵאת כֹּף וּמִחֲתָה, וְטְבִילָה וּשְׁנֵי קִידוּשִׁין כְּשֶׁמִּחְלִיף לְבִגְדֵי זָהָב לְהַקְרִיב אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם, וְעִמָּהֶם מוֹסְפִין וְתִמְיֵד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים, וְקִידוּשׁ אַחֲרוֹן כְּשֶׁפּוֹשֵׁט אֶת בְּגָדֵי זֶהָב. וְלִבֵּן צָרִיךְ לִזְמַר שֶׁהִקְרִיב אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם מִפְּסִיק בֵּין עֲבוֹדַת הַיּוֹם לְהוֹצֵאת כֹּף וּמִחֲתָה, וּמִצִּינוּ שֶׁטּוֹבֵל חֲמֵשׁ טְבִילוֹת וְעֵשֶׂרָה קִידוּשִׁין לְחֲמֵשׁ הַחֲלָפוֹת, דִּהֵינּוּ תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר בִּבְגָדֵי זָהָב, עֲבוֹדַת הַיּוֹם בִּבְגָדֵי לָבָן, אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם בִּבְגָדֵי זָהָב, הוֹצֵאת כֹּף וּמִחֲתָה בִּבְגָדֵי לָבָן, מוֹסְפִין וְתִמְיֵד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים בִּבְגָדֵי זָהָב.

תְּנִי, אִמְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, מִנֵּין לְחֵמֶשׁ מְכִילוֹת וְעֲשֶׂרָה קִידוּשִׁין שֶׁטּוֹבֵל בְּתֵן גָּדוֹל וּמִקְדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם, תִּלְמִיד לִזְמַר (שם) 'וְכָא אֲהָרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמִים בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ', הָא לְמַדָּה שְׁכָל הַמִּשְׁנָה מְעַבְדָּה לְעַבְדָּה טְעוֹן מְכִילָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲשַׁכְּחֵן מִצִּינוּ לְלַמּוֹד מִהַפְּסוּק שֶׁטּוֹבֵל כְּשֶׁמִּחְלִיף מִבְּגָדֵי לָבָן לְבְּגָדֵי זָהָב, שֶׁהִי בַּפְּסוּק שֶׁהִבֵּיא נֹאמַר וְפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ וְגו' וְלָבִישׁ אֶת בְּגָדֵי זָהָב, אֲבָל מִבְּגָדֵי זָהָב לְבְּגָדֵי לָבָן מִנֵּין אֲנוֹ לִזְמִידִים שֶׁטַעוֹן טְבִילָה.

שיטה נוספת ללימוד הטבילות והקידושין: אִמְרֵי רַבִּי, מִנֵּין לְחֵמֶשׁ מְכִילוֹת וְעֲשֶׂרָה קִידוּשִׁין שֶׁטּוֹבֵל בְּתֵן גָּדוֹל וּמִקְדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁנֹּאמַר כְּשֶׁבֵּא לְעַבֹּד אֶת עֲבוֹדַת הַיּוֹם (ויקרא טז ד) 'בְּתַרְתָּ בִּדְ קֹדֶשׁ וְלָבִישׁ וּמִכְנָסֵי בִדְ יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבִמְאֻכְנָסֵי בִדְ יִחַדֵּר וּבִמְצַנְפָּת בִּדְ יִצְנֶה בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בְּמִים אֶת בְּשָׂרוֹ וְלָבִישׁ', וּמִמָּה שֶׁנֹּאמַר 'וְרַחֵץ בְּמִים אֶת בְּשָׂרוֹ', הָא לְמַדָּה, שְׁכָל הַפְּעֻמִּים שֶׁמִּשְׁנָה הַכֹּהֵן גָּדוֹל מְעַבְדָּה לְעַבְדָּה טְעוֹן מְכִילָה. וּמִנֵּין שֶׁכְּשֶׁמִּשְׁנָה מִעֲבוֹדַת פְּנִים לְעֲבוֹדַת חוּץ גַּם טַעוֹן טְבִילָה, זֶה לְלַמּוֹד מִהַפְּסוּק הַבֵּא, וְאִמְרֵי 'בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם', וּמִתִּיבוֹת אֵלֹו נִלְמַד שֶׁהוֹקֵשׁוּ כָּל הַחֲלָפוֹת הַקְּטָנִים בּוֹלֵן זֶה לָזֶה, וְכֵשׁ שֶׁטּוֹבֵל בְּבִיאָה לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם, כְּמוֹ כֵּן בְּכָל פֶּעַם שֶׁמִּשְׁנָה מִעֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה, וְאִם מִעֲבוֹדַת פְּנִים לְעֲבוֹדַת חוּץ, טַעוֹן טְבִילָה.

מִסְכַּמַּת הַבְּרִייתָא: וְחֵמֶשׁ עֲבוֹדוֹת הֵן שֶׁמִּשְׁנָה בֵּהֶם מִבְּגָדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבָן אוֹ לְהִפָּךְ, הַקְרִיבַת תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר מִשְׁמֵשׁ בְּבְּגָדֵי זָהָב, עֲבוֹדַת הַיּוֹם מִשְׁמֵשׁ בְּבְּגָדֵי לָבָן, הַקְרִיבַת אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם מִשְׁמֵשׁ בְּבְּגָדֵי זָהָב, הוֹצֵאת כֹּף וּמִחֲתָה מִשְׁמֵשׁ בְּבְּגָדֵי לָבָן, הַקְרִיבַת תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים מִשְׁמֵשׁ בְּבְּגָדֵי זָהָב. וְלִפְנֵי כָּל עֲבוֹדָה טּוֹבֵל, הֲרִי כֹאֵן חֲמֵשׁ טְבִילוֹת.

לִמְדוֹ לְעֵיל הִלְכָה לְמִשְׁה מַּסִּינִי שֶׁמִּקְדֵּשׁ עֵשֶׂרָה קִידוּשִׁין, מִבְּרַת הַבְּרִייתָא לְשִׁטַּת רַבִּי, וּמִנֵּין שְׁכָל מְכִילָה וּמִבְּגָדֵי צָרִיכָה שְׁנֵי קִידוּשִׁין אֶחָת לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ. תִּלְמִיד לִזְמַר (שם כג ד) 'וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמִים בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ וְלָבִישׁ אֶת בְּגָדֵי זָהָב', וְסִבֵּר רַבִּי שְׁדוּרִשִׁים מִרְחִיצָה זֶה קִידוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים, וְדוּרִשִׁים אֶת תִּיבַת 'וְרַחֵץ' לְפָנֵיו וְלְאַחֶרֶיָּה, 'וּפָשַׁט וְרַחֵץ' וְרַחֵץ וְלָבִישׁ, שֶׁמִּקְדֵּשׁ קִידוּשׁ אֶחָד לְפָשִׁיטָה וְקִידוּשׁ אֶחָד לְלִבִּישָׁה. רַבִּי אֲלֵעָזַר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, הָדִין שֶׁבָּכָל טְבִילָה הִיא שְׁנֵי קִידוּשִׁין נִלְמַד מִקַּל וְחוֹמֶר, וְכֵאֵל בְּמָקוֹם שֶׁבֵּא לְעַבֹּד בְּשֶׂאֵר יְמֹוֹת הַשָּׁנָה, שְׁאִין טְעוֹן מְכִילָה מִדְּאֻרִייתָא, אִף עַל פִּי כֵּן טְעוֹן קִידוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים, שֶׁנֹּאמַר (שמות מ אב) 'בָּבָאֵם אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרָבָתְכֶם אֵל הַמּוֹכֵחַ יִרְחָצוּ'. מָקוֹם שֶׁמִּשְׁנָה מִעֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים שְׁמַעוֹן מְכִילָה, וְכֵי אֵינוֹ דִּין שְׁמַעוֹן קִידוּשׁ. וְעִדְדִין אִין אֲנִי יוֹדְעִים שֶׁהִי שְׁנֵי קִידוּשִׁין, שֶׁהִי אֲפֶשֶׁר לִזְמַר אִי מָה לְחַלֵּן בְּכֹהֵן שֶׁבֵּא לְעַבֹּד בְּשֶׂאֵר יְמֹוֹת הַשָּׁנָה מִקְדֵּשׁ רַק קִידוּשׁ אֶחָד, אִף כֹּאֵן בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בֵּין עֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה יִקְדֵּשׁ רַק קִידוּשׁ אֶחָד, שְׁדִי לְבֹא מִן הָדִין לְהִיטֵב כְּנִידוֹן. תִּלְמִיד לִזְמַר (ויקרא טז כג) 'וְכָא אֲהָרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְבָשׁ', מָה תִּלְמִיד לִזְמַר 'אֲשֶׁר לָבִישׁ' – מָה מִלְּמִדּוֹ הַכְּתוּב בְּתִיבוֹת אֵלֹו, הֲרִי כְּלוּם אֲדָם פָּשַׁט אֲלָא מָה שְׁלָבִישׁ, וּמִדּוּעַ כְּתוּב 'אֲשֶׁר לָבִישׁ', אֲלָא נִכְתָּב כְּדִי לְהַסְמִיכוֹ לְפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבֵּד' שֶׁכְּתוּב לְפָנָיו, וְלִקְדִישׁ פְּשִׁיטָה לְלִבִּישָׁה, מָה בְּלִישָׁה שֶׁל בְּגָדֵי קֹדֶשׁ טְעוֹן קִידוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁלְּמִדּוֹ מִזְקֵל וְחוֹמֶר, אִף בְּפָשִׁיטָה שֶׁל בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ טְעוֹן קִידוּשׁ.

הַגְּמָרָא בָּאָה לְבַאֵר אֶת הַבְּרִייתָא. שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא: אִמְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, מִנֵּין לְחֵמֶשׁ מְכִילוֹת וְעֲשֶׂרָה קִידוּשִׁין שֶׁטּוֹבֵל בְּתֵן גָּדוֹל וּמִקְדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם, תִּלְמִיד לִזְמַר (שם) 'וְכָא אֲהָרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמִים בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ', הָא לְמַדָּה שְׁכָל הַמִּשְׁנָה מְעַבְדָּה לְעַבְדָּה טְעוֹן מְכִילָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲשַׁכְּחֵן מִצִּינוּ לְלַמּוֹד מִהַפְּסוּק שֶׁטּוֹבֵל כְּשֶׁמִּחְלִיף מִבְּגָדֵי לָבָן לְבְּגָדֵי זָהָב, שֶׁהִי בַּפְּסוּק שֶׁהִבֵּיא נֹאמַר וְפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ וְגו' וְלָבִישׁ אֶת בְּגָדֵי זָהָב, אֲבָל מִבְּגָדֵי זָהָב לְבְּגָדֵי לָבָן מִנֵּין אֲנוֹ לִזְמִידִים שֶׁטַעוֹן טְבִילָה.

תנא דבי רבי ישמעאל קל וחומר מה בגדי זהב כו' – תימה: ותנא דבי רבי ישמעאל גופיה, הבא גמר בגדי לבן מבגדי זהב, ולקמן תנא דבי רבי ישמעאל ואיפכא ויש לומר: דתנא דבי רבי ישמעאל גמר טבילה מבגדי לבן לבגדי זהב כרבי יהודה, ומבגדי זהב לבגדי לבן כרבי. וקאמר למא לי תרי קראי – ניכחוב חד וניתי איך מניח. היינו דקא דייק דהיניכוב?

אי כתב בבגדי זהב – לא אתו בגדי לבן בקל וחומר, ומה בגדי זהב וכו', דאיכא למיפיר. וכן

איפכא.

נפקא ליה מדברי אלעזר ברבי שמעון – ואם תאמר: אם כן מאי איצטרך לעיל

למימר דרבי יהודה נפקא ליה מדברי טבילה בבגדי לבן? נתיי נמי מדברי אלעזר ברבי שמעון

להקישא דמקיש פשיטה ללבישה, ונימא הכי: מה לבישה דבגדי זהב שהוא לובש – טעון

טבילה, כדנפקא ליה לרבי יהודה מ"ורחץ". אף בגדים שהוא פרט (בהם) שהם של לבן, כשהוא

לובשן היא טעון טבילה: ויש לומר: אי אמרין היקשא כי האי גוונא – אז לא מצינו למיגמר

מניח קידוש לפשיטה, דנימא הכי: מה שהוא לובש שהם של זהב, כשהוא לובשן טעון קידוש,

אף של לבן שהוא פרט כשהוא לובשן טעון קידוש. ולא צריכא להאי דרשא, דהאי קידוש:

ללבישת בגדי לבן מקל וחומר אתיא, כמו קידוש לבגדי זהב, ואם כן לא הוה דרשין היקשא אלא

לטבילת בגדי לבן, אבל קידוש לפשיטה לא הוה נפקא לן. הילכך איצטרך קרא לטבילה, וממילא

דרשין היקשא לקידוש, כדאמרן לעיל. **אם** כן הויה לה עבודה באחר – הכי נמי הוה מצי

למיפיר: אם כן הויה לה שחיטה בשנים, כיון דאם לא מירק פסול, ואם שנים שחטין וזבא אחד אפילו

בזה אחד זה – פסול, כדמובח בפרק "השוחט" (חולין כטא), ואם תאמר: ומאי קשיא ליה

מעבודה באחרי? הא בפרק "טרף בקלפי" (לקמן מבא) איכא מאן דמכשיר אפילו שחיטת פרו בור,

ואפילו מאן דפוסל – היינו דוקא פרו, דאית לחובת היום דקאי עליה אהרן וחוקה, אבל תמיד

דלא שייך לחובת יום הכפורים – לא קאי עליה אהרן וחוקה בשחיטה, כיון דלאו עבודה היא ויש

לומר: דמכל מקום פסול מדרבנן. ויש מפרשים: משום דמריק צורך קבלה. ולא נהירא. דמי עדיף

מיעוט סימן בתרא מרוב קמא? ועוד יש מפרשים: כיון דהא דאמר שחיטה לאו עבודה היא – היינו

כמו שפירש רבינו יעקב מאורלייניש לפי שנהגת אף בחולין, והאי מירוק אינו מעכבה בחולין, אם

כן הויה עבודה, ולא יתא כשר אלא בו. למא

תנא דבי רבי ישמעאל: קל וחומר, ומה בגדי זהב שאין בהן נכנס בהן לפני ולפנים – טעון טבילה, בגדי לבן שנקנס בהן לפני ולפנים – אינו דין שטעון טבילה? – איכא למפרך: מה לבגדי זהב – שכן כפרתן מרובה. אלא, נפקא ליה מדרבי. אמר רבי: כיון דלחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום – תלמוד לומר "בתנת פד קדש ילבש", הוה למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה שטעון טבילה. אשכחן מבגדי זהב לבגדי לבן, מבגדי לבן לבגדי זהב מניין? תנא דבי רבי

ישמעאל: קל וחומר, מה בגדי לבן שאין כפרתן מרובה – טעונין טבילה, בגדי זהב שפפרתן מרובה – אינו דין שטעונין טבילה? – איכא למפרך: מה

לבגדי לבן – שכן נכנס בהן לפני ולפנים. – היינו דקתני: ואומר "בגדי קדש הם ורחץ את בשרו במים ולבשם". והמש עבודות הן: תמיד של שחר בבגדי זהב, עבודת היום בבגדי לבן, ואילו

העם בבגדי זהב, פה ומחתה בבגדי לבן, תמיד של בין הערבים בבגדי זהב. ומנין שכל טבילה ומטבילה צריכה שני קידושין – תלמוד לומר "ופשט ורחץ" ו"רחץ ולבש". – האי מטבילה כתיב! – אם אינו

ענין לטבילה, דנפקא ליה מ"בגדי קדש הם" – תנהו ענין לקידוש. – וליכתביה רחמנא בלשון קידוש! –

הא קא משמע לן דמטבילה בקידוש, מה קידוש – במקום קדוש, אף מטבילה – נפקא ליה מדרבי אלעזר ברבי שמעון. אמר רב חסדא: הוה דרבי מפקא מדרבי מאיר ומפקא מדרבנן. מפקא מדרבנן – דאילו רבנן אמרי כשהוא לבוש מקדש, ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש. ומפקא מדרבי מאיר, דאילו רבי מאיר אמר: תד קידוש בתרא – כשהוא פושט מקדש, ואיהו אמר – כשהוא פושט מקדש. אמר רב אחא בר יעקב: תכל

מודין בקידוש שני שלובש ואחר כך מקדש, מאי טעמא – דאמר קרא "או בגשתם אל המזבח", מי שאינו מחוסר אלא גישה, יצא זה שמחוסר לבישה וגישה. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: לא רב חסדא אית ליה דרב אחא, ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא. דאם כן לרבי הוה ליה חמסר קידושין. "הביאו לו את התמיד קרצו" וכו'. מאי קרצו? אמר עולא: לישנא דקטלא הוא. אמר רב נחמן בר יצחק: מאי קרא – "עגלה ופהיה מצרים קרצו מצפון בא בא". מאי משמע? דמתרגם רב יוסף: מלכא יאי הוה מצרים, עממין קטולין מציפונא יתון עלתה. קרצו בכמה? – אמר עולא: ברוב שנים. וכן אמר רבי יוחנן: ברוב שנים. ואף ריש לקיש סבר ברוב שנים. דאמר ריש לקיש: וכי מאחר ששנינו: רובו של אחד כמורה, למה שנינו: רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה? לפי ששנינו: הביאו לו את התמיד, קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו, וקיבל את הדם וזרקו. יכול לא מירק יהא פסול. – יכול לא מירק יהא פסול? אם כן הויה ליה עבודה באחר, ותנן: כל עבודות יום הכפורים אינן פשרות אלא בזה! – הכי קאמר: יכול יהא פסול מדרבנן, לכן

כפרתן מרובה – שמשמש בהן כל ימות השנה. אבל עבודת פנים דיום הכפורים – אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדשיו, כדאמרין בשבועות (ו.ב). נפקא ליה מדרבי – "כתנת בד קדש ילבש ורחץ במים ולבשם". אמר רבי וכו' – לפרוש מתנייתא דלעיל קא מהדר. היינו דקתני – במטילתא דרבי, ואומר בגדי קדש הם. והכי דריש ליה: תלה הכתוב טעם הטבילה בשביל

שהם בגדי קדש, ללמדך שכל חליפות בגדי קדש בו כיום טעונין טבילה. ובגדי זהב הם הם קדש. האי בטבילה כתיב – דהא כתיב "בשרו". הכי גרסין: אם אינו ענין לטבילה

דנפקא ליה מבגדי קדש הם תנהו לענין קידוש. הא קא משמע לן – מדאפקיה בלשון טבילה דילפינן טבילה ממניח. מה קידוש במקום קדוש – כדכתיב בה "במקום קדוש", אף טבילות הבאות מחמת מחלפות היום – במקום קדוש.

אבל טבילה ראשונה לא ילפת ממניח, דהא לאו דאורייתא היא. ור' יהודה – דמפקא ליה להאי קרא לטבילת בגדי זהב, לא דריש "בגדי קדש הם", קידוש מנא ליה? אמר רב חסדא כו'

קסבר רב חסדא דוקא אמר רבי ופשוט ורחץ ורחץ ולבש, שני קידושין בין פשיטה ולבישה, אחד לפני טבילה ואחד לאחריה קדם לבישה.

מפקא מדר' מאיר – מוצאת היא מכלל דבריו של ר' מאיר, לא סבירא ליה כר' מאיר. דאף על גב דאמרין במתניתין שש קדושין ידיו ורגליו, דסבירא ליה קידוש שלפני הטבילה אחד

פשיטה הוא – פליג עליה מיהא בקידוש שני, דקאמר אחד לבישה הוא, כדקתני ברייתא דר' מאיר לעיל: לבש קידש ידיו ורגליו. הכל מודים

– ואפילו רבי, שהקידוש הסמוך לפני העבודה – כשהוא לבוש מקדש. לא רב חסדא – דאמר מילתיה דרבי דוקא בעי שני קידושין בין פשיטה ללבישה. אית ליה דרב אחא – דאמר קידוש אחד לבישה בעינן. לא רב אחא – דבעי קידוש סמוך לעבודה. אית ליה דרב חסדא – דבעי לרבי שני קידושין כשהוא ערום. דאם כן דאית להו בהרדי – הוה ליה לרבי שלשה קידושין בכל טבילה, שנים כשהוא ערום ואחד כשהוא ולבוש. ברוב שנים – הכשר שחיטה בצמצום. וכי מאחר ששנינו – בשחיטת חולין "ורוב של אחד כמורה" – ממילא שמעין רוב שנים כשנים. למה שנינו – בצדה רוב אחד בעוף וכו'. יכול יהא פסול מדרבנן – הואיל וכל עצמו לדם הוא צריך – פסול. וכי תנן רובו של אחד כמורה – בחולין תנן.

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

לכן

ומפסקא מדין דרבינן. מפרשת הגמרא: מפסקא מדרבנן, דאילו רבנן
אמר שאת שני הקידושין בשהוא לבוש מקדש, קידוש ראשון לפני
שפושט, וקידוש שני אחר שלבש. ואיהו – רבינן – אמר שהקידוש
הראשון בשהוא פושט בגדיו מקדש. ומפסקא גם מדרבי מאיר לגבי
הקידוש השני, דאילו רבי מאיר שנינו בברייתא שאמר, הך קידוש
בתרא – הקידוש האחרון שאחר הטבילה, בשהוא לבוש מקדש,
ואיהו – רבינן – אמר, בשהוא פושט מקדש.
שיטה חולקת: אמר רב אחא בר אבא, חבל ו–רבי מאיר ורבנן ורבינן
מודין בקדוש שני שאחר הטבילה, שלובש ואחר כך מקדש. מאי
טעמא, דאמר קרא (שמות ל ב) בקידוש ידים ורגלים שלפני העבודה
או בגשתם אל המזבח, ומשמע שמקדש מי שאינו מחוסר לצורך
העבודה אלא נישא למזבח, יצא זה שעדיין לא לבש את בגדיו,
שמחוסר לבישה וגישה.
אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, לא רב חסדא שאמר
שלרבי מקדש בין פשיטה ללבישה אית ליה – וסובר – את דינו דרב
אחא בר יעקב שלרבי מקדש קידוש שני כשהוא לבוש, ולא רב
אחא אית ליה את דינו דרב חסדא. דאם בן ססוברים אחד את דין
השני לרבי, הווי ליה חמסר קידושין – יש לכהן גדול לקדש חמשה
עשר קידושין, בכל טבילה לפניו ולאריה כרב חסדא, הרי
עשרה קידושין, ועוד חמשה קידושין אחר שלובש כרב אחא.
שנינו במשנה: הביאו לו – לכהן גדול – את התמיד קרצו וכו'.
מבירת הגמרא: מאי – מה פירוש המילה 'קרצו'. מבארת הגמרא:
אמר עולא, לישנא דקמלן – לשון הריגה הוא, וכוונתו ששחט את
התמיד. אמר רב נחמן בר יצחק, מאי קרא – מאיזה פסוק זה נלמד,
מהפסוק בירמיה (מז ב) ענלה יפהיה מצרים קרץ מצפון בא בא.
ומבארת הגמרא: מאי משמע – מה פירוש הפסוק. בדרבנן רב
יוסף דפסוק זה, 'מלכא יא הווי מצרים' – מלכות יפה היתה מצרים,
אך עממין קמולין מצריוניא ויתן עליה – אומות של רוצחים יבואו
עליה מצפון. רואים שהפסוק קורא להריגה 'קרץ'.
שואלת הגמרא: מה ששנינו שברצו הכהן גדול את התמיד, בכהן
היה שוחט את הסימנים שבצואר הבהמה (הקנה והושט) קודם
שמסר לאחר למרקה, האם ברוב שני סימנים שהוא הכשר שחיטה
בצמצום, או שהיה שוחט את כל השני סימנים. משיבה הגמרא:
אמר עולא, היה שוחט בריב שנים – רוב שני הסימנים, והשני גומר
את שחיטת הסימנים, וכן אמר רבי יוחנן, בריב שנים.
מוסיפה הגמרא: ואף ריש לקיש כבר שוחט בריב שנים. דעל
המשנה בחולין (כז), השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו
כשרה, ורובו של אחד כמורה. שחט רוב אחד בעוף ורוב שנים
בבהמה שחיטתו כשרה. אמר ריש לקיש, שיש להשקות, וכן אמר
ששנינו בתחילת המשנה, רובו של סימן אחד חשוב כמורה – כשחט
את כל הסימן, אם כן למה שנינו בהמשך המשנה, אם שחט רוב
סימן אחד בעוף וכן רוב שנים בבהמה שחיטתו כשרה, הרי נלמד
מתחילת המשנה, שכיון שרוב סימן אחד חשוב ככולו, ממילא רוב
שני סימנים בבהמה חשוב ככל השני סימנים. ותיירץ, לפי ששנינו
במשנה כאן, הביאו לו את התמיד, קרצו ומירק – וגמר כהן אחר
שחיטה על ידו – בשבילו, וקיבל הכהן גדול את הדם וזרקו על
המזבח. יכול היית לפרש שאם לא מירק אחר את השחיטה ואת
הקרב פסול, לפי שבקדשים צריכים לשחוט את כל השני סימנים,
לכן הוסיפה המשנה לומר שגם בקדשים מספיק רוב שנים.
מקשה הגמרא: מה שאמר ריש לקיש יכול לא מירק יהא פסול,
קשה, אם בלי ההשלמה הקרבן פסול, והיא מכשירה את הקרבן,
אם בן כשמשלים אחר את השחיטה הווי אית עבודה של שחיטת
התמיד נעשית באחר שאינו כהן גדול, (ותנן) [ותנא], כל עבודות
יום הקפורים אינן בשרות אלא בו – בבקר גדול, ואף ששחטת
התמיד כשירה בור ואינה לחובת יום הכיפורים, על כל פנים צריך
כהן גדול מדרבנן. מתרצת הגמרא: הך קאמר – כך כוונת ריש
לקיש, יכול היית לומר שאם לא השלים אחר יהא הקרבן פסול
מדרבנן, שהצריכו בקדשים לשחוט את כל השני סימנים. וכיון
שמדאורייתא אין צריך לשחוט את כל השני סימנים, אין המירוק
על ידי מי שאינו כהן גדול נחשב לעבודה באחר.

מתרצת הגמרא: הטבילה לבגדי לבן נלמד כתנא דבי רבי ישימאעאל,
שלמדו זאת בקל וחומר, מה בגדי זהב שאין בהם נקנס כשלבוש בהן
לפני ולפניהם – לקדוש הקדשים, ואף על פי כן כשלבושם טעון
טבילה, בגדי לבן שנקנס כשלבוש בהן לפני ולפניהם, אינו דין שטעון
טבילה כשלבושם. דוחה הגמרא: איכא למפרך – יש לדחות שאין
ללמוד מבגדי זהב לבגדי לבן, שמה לבגדי זהב שכן כפרתן מרובה
– שמכפר בכל ימות השנה, ולכן טעונים טבילה בלבישתם, אבל
בגדי לבן שמכפר בהן רק ביום הכיפורים, וכן מכפר רק על טומאת
מקדש וקדשיו, אפשר שאין צריך טבילה בלבישתם. מתרצת
הגמרא: אלא נפקא ליה – רבי יהודה לומד טבילה לבגדי לבן
מהלמוד דרבי, וכדלהלן.
הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: אמר רבי, מנין לחמש
טבילות וצשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום, שנאמר
(ויקרא טו ט) 'בתנת בד קדש ילבש ומכנס' בד יהיו על בשרו ובאבנט
בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי הם ורחץ במים את בשרו
ולבשם, הא למדת שכל הפשטה טעוניה לצבורה שטעון טבילה.
מקשה הגמרא: אמר רב – מצאנו פסוק המלמד שטובל כשמחליף
מבגדי זהב לבגדי לבן, שבפסוק נאמר 'בתנת בד קדש ילבש', והיינו
בגדי לבן, אבל כשמחליף מבגדי לבן לבגדי זהב מנין נלמד שטובל.
מתרצת הגמרא: את הטבילה לבגדי זהב נלמד כתנא דבי רבי
ישימאעאל, שלמדו זאת בקל וחומר, מה בגדי לבן שאין כפרתן מרובה
– שמכפר בהם רק ביום הכיפורים, וכן מכפר רק על טומאת מקדש
וקדשיו, ואף על פי כן כשלבושם טעוניה טבילה, בגדי זהב ששכפרתן
מרובה – בכל ימות השנה, וכי אינו דין שטעוניה טבילה בלבישתם.
דוחה הגמרא: איכא למפרך – יש לדחות שאין ללמוד מבגדי לבן
לבגדי זהב, שמה לבגדי לבן שכן הכהן גדול נקנס כשלבוש בהן
לפני ולפניהם, ולכן טעונים טבילה בלבישתם, אבל בגדי זהב
שמשמש בהן רק בהיכל, אפשר שאין צריך טבילה בלבישתם.
מבארת הגמרא: היינו דקתני – לכך הוסיף רבי בדבריו, ואמר (שם)
'בגדי קדש הם ורחץ [במים] וליבש' (במים) ולבשם, להקיש את
כל החלפות בגדי קדש זה לזה, וכשם כשלבוש בגדי לבן טעון
טבילה, כך בכל פעם שמשנה עבודה, ואפילו לבגדי זהב, טעון
טבילה.
עוד שנינו בברייתא: וחמש עבודות הן שמשנה בהם מבגדי זהב
לבגדי לבן או להיפך, תמיד של שחר מקריב בבגדי זהב, עבודת
היום עובד בבגדי לבן, אילו ואילו העם מקריב בבגדי זהב, הוצאת
הבן ומחלתה נעשית בבגדי לבן, תמיד של בין הערפים מקריב בבגדי
זהב.
עוד שנינו: ומנין שכל טבילה וטבילה בשינוי עבודה צריכה שני
קידושין לפניו ולאחריה. אמר רבי, תלמוד לומר (שם טו ב) 'ופשט
את בגדי הקד וגו' ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את
בגדיו, ורחיצה זו היא קידוש ידים ורגלים, ותיבת 'ורחץ' נדרשת
לפניה ולאחריה, 'ופשט' ורחץ' ורחץ ולבש'. מקשה הגמרא: הא
'ורחץ' את בשרו בטהרה בתיב – משמע טבילת כל הגוף. מתרצת
הגמרא: הפסוק 'ורחץ את בשרו' נדרש באם אינו ענין לטבילה,
דכבר נפקא ליה – למדנו את זה מ'בגדי קדש הם' להקיש את כל
הבגדים שבלבישתם טעונים טבילה, ואם אינו נצרך לטבילה, תנאו
ענין ללמוד ממנו לקידוש ידים ורגלים.
מקשה הגמרא: אם פסוק זה בא לקידוש, וליכתוביה רחמנא בלשון
קידוש – שיהיה כתוב 'ורחץ ידיו ורגליו'. מתרצת הגמרא: הא קא
משמע לן – נכתב בלשון טבילה להשמיענו דטבילה בקידוש, מה
קידוש מקדש במקום קדוש, שנאמר 'ורחץ וגו' במקום קדוש, אף
טבילה ביום הכיפורים בשינוי עבודה טובל במקום קדוש.
מקשה הגמרא: ורבי יהודה שלומד מ'ופשט ורחץ ולבש' לטבילה,
אם כן קידוש ידים ורגלים שבין העבודות מנא ליה. מתרצת
הגמרא: נפקא ליה מהקל וחומר דרבי אלעזר ברבי שמעון, ומה
במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש, מקום שטעון טבילה ודאי
שטעון קידוש, וקידוש שני למד מההיקש אשר לבש, שהקיש
הפסוק פשיטה ללבישה.
אמר רב חסדא, הא דאמר רבי שמדקדש לפני הטבילה ולאחריה,
ושניהם בין פשיטה ללבישה. מפסקא ו–מוציא מדין דרבי מאיר,

קריבים כל הקרבנות חוץ מן הקטורת. דוחה הגמרא: אֲדָרְכָּהּ, 50
מַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם עֲדִיפָא ויש להקדימה, שְׁכֵן מְכַנְּסִין מְנַחֵם גִּחְלִים 51
לְפָנִים הַיֵּחֵל לְקִטּוֹרֶת. מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ הָכִי – שִׁמְכִנְסִין 52
גִּחְלִים מִמַּעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם, יש להקדים את המערכה גדולה, שכן 53
כְּפָרְתָה מְרֻכָּה עֲדִיפָא יותר מהכנסת גחלים. וְאִיִּנְעִית אִיתָא עוד 54
טעם להקדים מערכה הגדולה, שהרי אִי לֹא מְשַׁכֵּחַ – מִצָּאן עֲצִים 55
הָרְאוּיִם לְמַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם, מִי לֹא מְעִיל – וְכִי אִינוּ מְכַנְּסִין לְקִטּוֹרֶת 56
עֲצִים מִמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה, נִמְצָא שֶׁגַם הָיָה רְאוּיָה לְהַכְנִסֵת גִּחְלִים 57
לְהֵיכָל, וְכֵן עֲדִיפָה שְׁכַפְרָתָה מְרֻבָּה, ולכן יש להקדימה למערכה 58
שְׁנֵיהֶם. 59
מַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם שֶׁל קִטּוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים. מבארת 60
הגמרא: מִנָּא לָן. דְּכֵתִיב (ויקרא ו ה) 'וְבָעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר' 61
בְּבֹקֶר, ללמד שהכהן מוסיף שני גזירי עצים, ודורשים שרק 'עֲלֶיהָ' 62
– על המערכה הגדולה – מניחים שני גזירי עצים, וְלֹא עַל חֲבֵרְתָּהּ 63
– מערכה שניה, וּמִמָּה שֶׁהוּצֵר לְמַעַט שֶׁלֹא יֵנִיחַ עַל מַעֲרֵכָה 64
שְׁנֵיהֶם, מְכַלֵּל זֶה נִלְמַד דְּבִשְׁעָה שֶׁמְסַדֵּר אֶת הַגִּזְרִים עַל הַמַּעֲרֵכָה 65
גְדוֹלָה כִּבְר אִיתָא – וְיִשְׁנֵהוּ לְחֲבֵרְתָּהּ – לְמַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם, ואפשר 66
לסדר עליה את העצים, שאם לא כן מדוע הוצרך למעט שלא 67
יסדר עליה עצים. מקשה הגמרא: וְהָאִי 'עֲלֶיהָ' אִינוּ בֹא לְלַמֵּד שֶׁלֹא 68
יֵנִיחַ עַל חֲבֵרְתָּהּ, כִּיּוֹן דְּמִיָּבְעֵי לִיהָ לְגִזְיָהּ – שִׁסְדֵּר אֶת הָעֲצִים 69
דווקא עַל הַמַּעֲרֵכָה וְלֹא מֵהַצֵּד אוּ בִּפְנֵי עֲצָמָם. מתרצת הגמרא: 70
תֵּרִי 'עֲלֶיהָ' כְּתִיב – נֹאמַר שְׁתֵּי פַעֲמִים 'עֲלֶיהָ', וְבָעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן 71
עֲצִים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר, וְעַד עֲלֶיהָ הָעוֹלָה. אחד נדרש לגופו, ומֵהַשְׁנִי 72
דורשים עליה ולא על חֲבֵרְתָּהּ. 73
סִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים קוֹדֶם לְדִישוֹן מְנַחֵם חֲפְנִימִי. מבארת הגמרא: 74
אֵף עַל גַּב דְּהָכָא – בְּסִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים כְּתִיב (שם) 'בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר', 75
וְגַם הָכָא – בְּדִישוֹן מִזִּבְחַת חֲפְנִימִי כְּתִיב (שמות ל ז) 'בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר', ואין 76
הַכְרַע אִיזָה קוֹדֶם, אֲפִילוּ הָכִי דִּבְרַ שְׁהוּא מְכַשִּׁיר עֲדִיפָא, ויש 77
לְהַקְדִּים אֶת סִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים לְדִישוֹן מִזִּבְחַת חֲפְנִימִי, שהוא 78
מְכַשִּׁיר לְקִטּוֹרֶת, שְׁבִלֵי עֲצִים אִי אֲפֻשֶׁר לְהַקְטִיר קִטּוֹרֶת. מקשה 79
הגמרא: מְכַשִּׁיר מֵאֵי יֵהוּ – אֶת מֵה מְכַשִּׁירִים שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, וְהָאִי 80
אֲמַרְתָּ לְעִיל שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים לְמַעֲרֵכָה גְדוֹלָה אֲוִל, נִמְצָא שֶׁאִינִם 81
מְכַשִּׁירִים אֶת הַקִּטּוֹרֶת, שֶׁהָעֲצִים שֶׁלֹא מִמַּעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם. מתרצת 82
הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹמֵת, אֵף שִׁסְדוֹר הָעֲצִים הִיָּה עַל הַמַּעֲרֵכָה 83
הַגְדוֹלָה, מְכַל מְקוֹם מְצִינוּ שׁוֹם – שֶׁלֹא עֲצִים שֶׁמְכַשִּׁירִים אֶת 84
הַקִּטּוֹרֶת, דִּהְיוּ מִמַּעֲרֵכָה הַשְּׁנֵיהֶם, עַל כֵּן סִידוֹר עֲצִים קוֹדֶם לְדִישוֹן 85
הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּינָא אֲמַר, הִטַּעַם לְהַקְדִּים סִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, הוּאִיל 86
וְהִתְחִיל בְּמַעֲרֵכָה הַגְדוֹלָה שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שִׁסְדָּרָה תַּחֲלִילָה, 87
גִּזְרֵי אֶת עֲבוֹדָתוֹ בִּה מְסוּדָר שֶׁם שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים קוֹדֶם שִׁדִּישׁ אֶת 88
הַמִּזְבֵּחַ חֲפְנִימִי. רַב אֲשִׁי אֲמַר, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה אִי לֹא מְשַׁכֵּחַ – מִצָּאן 89
עֲצִים לְמַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם מִי לֹא מְעִיל גִּחְלִים לְקִטּוֹרֶת מִמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה, 90
וְנִמְצָא שֶׁגַם שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים מְשַׁמְשִׁים לְקִטּוֹרֶת, וְנִחְשַׁב מְכַשִּׁיר, 91
וְקוֹדֶם לְדִישוֹן הַמִּזְבֵּחַ. 92
וְדִישוֹן מְנַחֵם חֲפְנִימִי קוֹדֶם לְחֲטָט הַמֶּשׁ נִרְוֶה. מבארת הגמרא: מֵאֵי 93
מְעַמָּא. אֲמַר אַבְיִי, דִּבְרַ זֶה נִמְרָא גְמִירָא – קִיבִלְתִּי מִרְבּוּתִי שֶׁכֵּן 94
הִסְדֵּר, אֲבָל כְּבָרָא וְטַעַם בְּדִבְרֵי לֹא יִדְעָנָא – אִינִי יוֹדַע. וְרַבָּא אֲמַר, 95
הִטַּעַם הוּא כְּרִישׁ לְקִישׁ, דְּאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ אֵין מְעַכְרִין – אֵין מְדַלְּגִין 96
עַל הַמְּצוֹת בְּלֹא לַעֲשׂוֹתָם. 97

לְכָךְ שְׁנֵינוּ בְּהַמְשָׁךְ הַמַּשְׁנָה בְּחוֹלִין רוֹב אֲמַר בְּעוֹף וְרוֹב שְׁנֵים 1
בְּבִהְמָה, לומר שאף בקדשים שחיתת רוב שנים כשרה אפילו 2
מִדְּרַבָּנָן, וּמוֹכַח מִדְּבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ שֶׁמִּפְרָשׁ קִרְצוּ בְּבִמַּשְׁנָה בְּרֻב 3
סִימָנִים. 4
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי מֵאַחֵר דְּאֲפִילוּ פְסוּלָא מְדַרְבָּנָן לִיכָא – אֵין אִם 5
לֹא שָׁחַט אֶת כָּל הַסִּימָנִים, לָמָּה לִי לַתֵּת לְכַהֵן אַחֵר לְמַרְק אֶת 6
הַשְּׁחִיטָה, הִרִי עֲדִיף שֶׁכָּל הַעֲבוֹדוֹת יִיעָשׂוּ עַל יְדֵי לְכַהֵן גְּדוֹל. 7
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: יֵשׁ מְצָוָה לְכַתְּחִילָה לְמַרְק בְּשְׁחִיטַת קִדְשִׁים, כְּדִי 8
שִׁיכָא כָּל הַדָּם מִצּוֹאֵר הַבְּהֵמָה וּלְקַבְּלוֹ בְּכָלִי שֶׁרַת לְזִרְקוֹ עַל 9
הַמִּזְבֵּחַ, וְלִכֵּן נִתֵּן לְאַחֵר לְמַרְק אֶת הַשְּׁחִיטָה. 10
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא בְּעִינֵי סֹדֵר הָעֲבוֹדוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל 11
יְמוֹת הַשָּׁנָה: אַבְיִי הִיָּה מְסַדֵּר סֹדֵר הַמַּעֲרֵכָה – הָעֲבוֹדוֹת הַנְּהוּגוֹת 12
כָּל יוֹם בְּמִקְדָּשׁ, מְשַׁמְּיָה דְּנִמְרָא – עַל פִּי מֵה שֶׁמְקוּבָּל אֲצֵל כָּל בְּנֵי 13
הַיִּשְׁבָּה שֶׁקִּיבִלְוָה מִרְבּוּתֵיהֶם, וְהִסְדֵּר הוּא אֲלִיפָא דְּאֲבָא שְׁאוּל. 14
וְכִי סֹדֵר, עֲרִיכַת הַמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה שֶׁל עֲצִים שֶׁעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, 15
שֶׁעֲלֶיהָ מְקִרְבִּים אֶת כָּל הַקְּרַבְנוֹת, קוֹדֶמֶת לְעֲרִיכַת עֲצֵי מַעֲרֵכָה 16
שְׁנֵיהֶם שֶׁל קִטּוֹרֶת, שֶׁמִּמֶּנָּה נוֹטְלִים גִּחְלִים לְמִזְבֵּחַ חֲפְנִימִי לְהַקְטִיר 17
אֶת הַקִּטּוֹרֶת. וְעֲרִיכַת מַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם שֶׁל קִטּוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִידוֹר שְׁנֵי 18
גִזְרֵי עֲצִים שֶׁמוֹסִיפִים עַל הַמַּעֲרֵכָה הַגְּדוֹלָה לְהַרְבּוֹת הָאֵשׁ. וְסִידוֹר 19
שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים קוֹדֶם לְדִישוֹן – וְסִילוֹק הָאֶפֶר וְהַפָּחַם מִן מְנַחֵם 20
חֲפְנִימִי – מִזִּבְחַת הַזֹּהֵב, שִׁדִּישְׁנוּ אֶת הָאֶפֶר שֶׁעֲלִיו קוֹדֶם שֶׁהִקְטִירוּ 21
עֲלִיו אֶת הַקִּטּוֹרֶת. וְדִישוֹן מְנַחֵם חֲפְנִימִי קוֹדֶם לְחֲטָט הַמֶּשׁ נִרְוֶה 22
– הַיִּצְאָת הַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת שֶׁכָּבוּ מִהַחֲמִשָּׁה בִּזְכִּים שֶׁמִּתוֹךְ שֶׁבַעַת 23
בִּזְכִּי הַמְּנוּרָה. וְחֲטָט הַמֶּשׁ נִרְוֶה קוֹדֶם לְעֲבוֹדוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּדָם 24
חֲפְנִימִי, דִּהְיוּ שְׁחִיטַת הַתְּמִיד וְזִרְקַת דָּמוֹ. וְכֵן חֲטָט קוֹדֶם 25
לְחֲטָט שְׁתֵּי הַיָּרֹת הַנּוֹתְרוֹת. וְחֲטָט שְׁתֵּי נִרְוֶה קוֹדֶם לְהַקְטִיר 26
הַקִּטּוֹרֶת עַל הַמִּזְבֵּחַ חֲפְנִימִי. וְהַקְטִיר הַקִּטּוֹרֶת קוֹדֶם לְהַקְטִיר 27
הָאֲבִירִים שֶׁל הַתְּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאֲבִירִים שֶׁל הַתְּמִיד 28
קוֹדֶמִים לְמִנְחָה שֶׁל נֹסִכִים, שְׁהִיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה שְׁבֹאָה עִם 29
הַתְּמִיד. וְמִנְחָה קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת חֲבִיתִין, שְׁהִיא מִנְחַת כֹּהֵן גְּדוֹל 30
שֶׁהִיָּה מְבִיא בְּכָל יוֹם. וְחִבְתִּין קוֹדֶמִים לְנֹסִכִים – נִסְוֹךְ רִבְעִיתֵי הַחֵין 31
יֵין הָבֹא עִם הַתְּמִיד. וְנֹסִכִין קוֹדֶמִים לְמוֹסָפִין בִּימִים שֶׁמְבִיאִים קֶרֶבן 32
מוֹסָף. וְמוֹסָפִין קוֹדֶמִים בְּשַׁבַּת לְהַקְטִיר כִּזְבִּין שֶׁל לְבוֹנָה שִׁסְדֵּרוּ 33
בְּשַׁבּוּעַ שֶׁעֵבֶר עִם לֶחֶם חֲפְנִים. וְכִזְבִּין קוֹדֶמִים לְתְּמִיד שֶׁל בֵּין 34
הָעֲרִפִּים, שְׁנֹאֲמַר בְּתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר (ויקרא ו ה) 'וְהָקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלִבֵי 35
הַשֶּׁלֶמִים', וְדִישְׁנוּ מִתִּבֵּת 'עֲלֶיהָ', שֶׁעַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הַשֶּׁלֶם אֶת 36
הַקְרֵבַת כָּל הַקְּרַבְנוֹת פּוֹלֵן, וְאֵל תְּשַׁלִּימִם עַל תְּמִיד שֶׁל בֵּין 37
הָעֲרִפִּים, דִּהְיוּ שֶׁאֲחֵר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים אֵין לְהִבִּיאַ שׁוֹם 38
קֶרֶבן, וְדוֹרְשִׁים אֶת תִּבֵּת 'שְׁלֵמִים' שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק, מִלְשׁוֹן הַשֶּׁלֶם. 39
בִּיאור דְּבָרֵי אַבְיִי: אֲמַר מֶר, מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם 40
שֶׁל קִטּוֹרֶת. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: מִנָּא לָן – מִנֵּין נִלְמַד. דְּתַנָּא בְּבִרְיָיָתָא, 41
נֹאמַר בְּתַמִּיד (ויקרא א ב) 'הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקֶדֶת עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה' 42
רְמוֹקֶדֶת זֶה הִיא מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה, וּבְהַמְשָׁךְ נֹאמַר 'וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְרָה 43
בָּא', וְתוֹקֵד זֶה הִיא מַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם שֶׁל קִטּוֹרֶת, וְנִלְמַד שִׁסְדוֹר 44
מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם. 45
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיִּפּוּף אֲנָא – אוֹלִי נֹאמַר לְהִיפֵךְ, שֶׁמַּעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם 46
קוֹדֶמֶת לְמַעֲרֵכָה גְדוֹלָה, וְסֹדֵר הַפְּסוּק אִינוּ כְּסֹדֵר הָעֲבוֹדָה. 47
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מִסְתַּבְּרָא שֶׁמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה עֲדִיפָא יוֹתֵר וִישׁ 48
לְהַקְדִּימָהּ, שְׁכֵן כְּפָרְתָה מְרֻכָּה יוֹתֵר מִמַּעֲרֵכָה שְׁנֵיהֶם, שֶׁעֲלֶיהָ 49

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנג
רש"י תוספות

לִבְךָ שְׁנִינִי בּו' – ממשנה יתירא, חרא בחולין וחרא בקדשים, מדקאמר ר' שמעון בן לקיש דלפרושה דך דסדר יומא תנן לה דשחטת חולין, שמע מינה "קדש" דהכא – ברוב שנים. מִצוֹה לְמַרְק – כדי להוציא את הדם יפה. אֲבִי מִסְדֵּר מַעֲרֵכָה מְשֻׁמֵּת דְּמַמְרָא – מנה סדר עבודתו של כל יום ויום. מְשֻׁמֵּת דְּמַמְרָא – רבוליה ישיבה דרבנן דבי מדרשא. וְאֵלִיבֵּא דִּאֲבָא שְׂאוּל – דאמר בפרק קמא:

הטבת כל הנרות קודמות (לכל) לקטורת. מערכה גדולה – שעליה יקטיר כל הקטורות. קודמת – לסדר לפני המערכה שניה שעושין בקרן מעריבת דרומית, משוך מן הקרן ארבע אמות לצד צפון, כדנתן במסכת תמיד (טז, א). של קטורת – שממנה חותין נחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית, להקטיר עליה קטורת תמיד, פרס שחרית ופרס בין הערבים. לסידור שני גזירין – שמשוררין על מערכה גדולה. וכולהו טעמי מפרש לקמיה. ליום התמיד – לשחיטה ולזריקה. קטורת – של מזבח הפנימי קודמת לאברים, להקטיר אברי התמיד על מזבח החיצון. למנחה – מנחת נסכו של תמיד ונסכיהן, דרבינן (במדבר כח) "ועשיתם האופה סולת למנחה" וגו'. לנסך – לנסך יינו של תמיד. ונסכין למוספין – אם שבת אוה"מ. שנאמר והקטיר עליה חלבי השלמים – ודרש ליה לשון השלמה; עליה על העולה, תמיד של שחר האמורה בראש המזבחה, שנאמר "וערך עליה העולה" והקטיר והוסיף והשלם אחריה כל הקרבנות, ולא על שבין הערבים. למד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות. מוקדה – לשון מדורת עצים, וכן "תוקד". זו מערכה שניה – ולימודך שתהא על מזבח החיצון, ומשם יכניסו נחלים על הפנימי. ואיפוך – להקדים מערכה של קטורת וקראן כסידורה דהא בהקטר כל הלילה קאי. בפרתה מריבה – שעליה מקטירים כל הקטורות, חוץ מן הקטורת לפנים להיכל. מי לא מעייל בו' – נמצאת אף הגדולה ראויה לפנים. וכער עליה – אמערכה גדולה קאי, דסמך ליה "וערך עליה עצים", שני עצים. ולא על חביתה – של קטורת. והבא כתיב – "בבקר בבקר בהיטיב את הנרות יקטירנה" (שמות ל) קאי למידרשה אדישון פנימי ואהטבה והקטורת, כדכתיב "קטירנה", ואין קטורת אלא לאחר דישון. מכשיר עדיף – המכשיר ומתקן את הדבר הזה קודמו. ועצים מכשירי קטורת הם, שהרי עצים הן המכשירין את הקטורת. מכשיר מאי נינהו – מכשיר דהכא במאי עסקת – בשני גזירי עצים. והא למערכת גדולה אולי – ואינם מכשירי קטורת. שום עצים – אף על גב דהני לאו לקטורת אולי, שם עצים מכשירי קטורת הן. גמרא נמירא – שכן סידרן. סברא לא ידענא – לתת טעם לדבר מדעתי. אין מעביירן – הפוגע במצוה לא יעבור ממנה. ונפקא לן במכילתא מ'שומרתם את המצות', קרי ביה את המצות – לא המתן לה שתחמיץ ותיישן.

ובי

לִבְךָ שְׁנִינִי: רוב אחד בעוף ורוב שנים בפֶּהֶרָה – וכי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא, למה לי למרק? – מִצוֹה לְמַרְק. אֲבִי מִסְדֵּר מַעֲרֵכָה מְשֻׁמֵּת דְּמַמְרָא, וְאֵלִיבֵּא דִּאֲבָא שְׂאוּל: מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת, מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים, וְסִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים קוֹדֶם לְדִישוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. וְדִישוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֶם לְהִטְבַּת חֲמֹשׁ גִּרּוֹת, וְהִטְבַּת חֲמֹשׁ גִּרּוֹת קוֹדֶם לְדֵם הַתְּמִיד, וְדֵם הַתְּמִיד קוֹדֶם לְהִטְבַּת שְׁתֵּי גִרּוֹת, וְהִטְבַּת שְׁתֵּי גִרּוֹת קוֹדֶם לְקְטוֹרֶת, וְקְטוֹרֶת קוֹדֶם לְאֲבָרִים, וְאֲבָרִים לְמִנְחָה, וּמִנְחָה לְחִבְתִּין, וְחִבְתִּין לְנִסְכִּין, וְנִסְכִּין לְמוֹסְפִין, וּמוֹסְפִין לְכוֹזִיכִין, וְכוֹזִיכִין לְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים, שְׁנָאֲמַר "וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים" – עָלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקִּרְבָּנוֹת פּוֹלֵן. אֲמַר מֶר: "מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת", מֵאָן לָן? – דְּתֵנָּא: "הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה" – זו מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה, "וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדֵּה בּו'". זו מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת. – וְאִיפּוֹךְ אֲנִי! מִסְתַּבְּרָא, מַעֲרֵכָה גְדוֹלָה עֲדִיפָא – שְׁכֵן פְּתָרְתָּה מְרֻבָּה. אֲדִרְבָּה, מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה עֲדִיפָא, שְׁכֵן מְכַנְסִין מִמֶּנָּה לְפָנִים! – אֲפִילוּ הֵכִי, פְּתָרְתָּה מְרֻבָּה עֲדִיפָא. וְאִיכְפִּיעִית אִימָא: אִי לֹא מִשְׁבַּח עֲצִים לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה מִי לֹא מַעֲיִיל מִמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה? "מַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים", מֵאָן לָן? דְּכִתִּיב "וּבִעַר עָלֶיהָ כֹּהֵן עֲצִים בְּבֹקֶר", "עָלֶיהָ" – וְלֹא עַל חִבְרָתָהּ, מִכְּלָל דְּאִיתָא לְחִבְרָתָהּ. – וְהִיא "עָלֶיהָ" מִיכְפִּיעִי לִיהָ לְגוֹפִיהָ! – תִּרִי "עָלֶיהָ" כְּתִיבִי. "סִידוּר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים קוֹדֶם לְדִישוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי", אֵף עַל גַּב דְּהֵכָא כְּתִיב "בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר" וְהֵכָא כְּתִיב "בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר" – אֲפִילוּ הֵכִי מְכַשֵּׁר עֲדִיף. מְכַשֵּׁר מֵאִי נִיהוּ – שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים, וְהָא אֲמַרְתָּ שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים לְמַעֲרֵכָה גְדוֹלָה אֲוִלִי! – אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: שׁוּם עֲצִים. רַבִּינָא אֲמַר: הוּאֵלִי וְהִתְחִיל מַעֲרֵכָה – גִּמְרִי. רַב אִשִּׁי אֲמַר: אִי לֹא מִשְׁבַּח עֲצִים לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה – מִי לֹא מַעֲיִיל מִמַּעֲרֵכָה גְדוֹלָה? "וְדִישוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֶם לְהִטְבַּת חֲמֹשׁ גִּרּוֹת", מֵאִי טַעְמָא? – אֲמַר אֲבִי: גְּמָרָא גְּמִירוּנָא, סְבָרָא לֹא יִדְעָנָא. וְרַבָּא אֲמַר: פְּרִישׁ לְקִישׁ. דְּאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ: אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. ובי

אלא חד – לא גמירין מיניה, ועביד לתדיר לחודה, ולא נעביד לשאינו תדיר וועיין תוספות מגילה ו.ב ד"ה מסתבר.

עבור

אפילו יהודי פשוט, הן בלימוד, הן ברכוש, הן במידות טובות והן בייחוס, נמנה בתור אחד מעם ישראל. משיחת יום א' פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

עבורי דרעא אטוטפתא – פירש רש"י: להניח תפילין בראש קודם שיניח תפילין של יד אסור, דקא מעביד על מצות תפילין של יד, דפגע ברישא בורוע קודם שיגיע לראש. וקשה לפירושו דמאי איירא מדריש לקיש: תיפוק ליה מדאמר בפרק "הקומץ רב" (מנחות ל"א), כשהוא מניח – מניח של יד ואחר כך של ראש, דכתבי "וקשרתם לאות על ירך" והדר "והיו לטוטפות בין עיניך!" ומפרש רבינו תם בשם רב האי גאון וצ"ל: דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק, שלא יעביד אותן של יד ותתנם בתיק תחילה ואחר כך של ראש למעלה, דאם כן כשיבא להניח יפגע בשל ראש תחילה, ויצטרך להעביר על המצות, משום דשל יד יש להניח תחילה כדפירש. לפיכך צריך להניח בתיק של ראש תחילה ואחר כך של יד למעלה. ורבי אליהו וצ"ל מפרש: דלענין משמוש איירי, דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה, קל וחומר מציץ, והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה משום דפגע בהן ברישא, ואחר כך ממשמש בשל ראש. **ואימא** חד שדיה לדישון מזבח הפנימי דנקדמיה לדם התמיד – ואם תאמר: נישדי תריוהו "בבקר" אדם התמיד וניקדום לדישון מזבח הפנימי, דהכא תלתא והכא תרי! ויש לומר: דהא לאו סברא היא דנישדי תריוהו אהיכא דלא כתב אלא חד, ואדישון פנימי דכתבי ביה תרי לא נישדי מידי, ויציב בארעא וניזרא בשמי שמיא: אי נמי יש לומר: דאם כן לא לכתוב גבי גזירין אלא חד "בבקר" ונשידיה אדם התמיד דנקדים לדישון מזבח הפנימי, ואף על גב דהכא תרי והכא תרי – מכפר עדיף. ומדכתבי תרי "בבקר" – שמע מינה דאיצטרך למימר דנישדי חד אדישון מזבח הפנימי. **הכא** תלתא והכא תרי – אין להקשות: הא טובא "בבקר בבקר" כתיבי בתמיד בפרשת "ואתה תצוה" ובפרשת "פינחס". דיש לומר: הני כולוה כחד חשיב להו, כיון דלא כתיבי בחד דידי כמו בגזירין נרות, דכתבי "בבקר בבקר", והוי כמו פרשה שנאמרה ונשנית. **יוקדם** דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר – דאף על גב דאמר לעיל דתמיד כתיב ביה תרי "בבקר" – היינו דם התמיד דווקא. וקשה לי: נימא תרי "בבקר" דגזירי עצים, חד שדיה אדם התמיד דנקדמיה לדישון הפנימי, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי – מכפר עדיף, וחד שדיה אאברי תמיד דניקדמו להטבת שתי נרות, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי – נקדמו כי היכי דליהוי הפסק בגרות. ודרחמנא אמר ליפסקנהו. ואי לא מפסיק להו באברים – במאי מפסיק להו? ויש לומר: דאינו סברא לשווי תריוהו בבקר בתמיד, כדפרישית לעיל. ואף על גב דחד ברם וחד באברים – מכל מקום כיון דבחד ויבא הוא – לא מסתבר לומר כן. העולה

וכי עייל להיכל – במזבח פגע ברישא. דתניא: שלחן בצפון, משוך מן הפותל שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום משוכה מן הפותל שתי אמות ומחצה, מזבח ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קימעה. – ונקדמיה להדיהו! – פיון דכתבי "ואת המנרה נחם השלחן", בעינן דהוה אהרדי. אמר רבא, שמע מינה מדריש לקיש: עבורי דרעא אטוטפתא – אסור. היכי עביר – מדרעא למוטפתא. "והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד, ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות". מאי טעמא? אמר אבין: ההוא "בבקר בבקר" דשני גזירי עצים דלא צריכי – שדינהו להכא, חד שדיה להטבת חמש נרות דליקדמי לדם התמיד, וחד שדיה לדם התמיד דנקדמיה להטבת שתי נרות, חד שדיה להטבת חמש נרות דליקדמי לדם התמיד, דהכא תלתא והכא תרי. וחד שדיה לדם התמיד דנקדמיה להטבת שתי נרות. אף על גב דהכא תרי והכא תרי – מכפר עדיף. אמר ליה רב פפא לאבין: ואימא: חד שדיה לדישון מזבח הפנימי דנקדמיה לדם התמיד, הכא תלתא והכא תרי, וחד שדיה לדם התמיד דנקדום להטבת חמש נרות, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי, מכפר עדיף! – אם פן אפסקוי במאי מפסקת להו? הניחא לריש לקיש דאמר: למה מטיבין וחזורים ומטיבין – בדי להרגיש פל העזרה פולה, שפיר. אלא לרבי יוחנן, דאמר: "בבקר בבקר" חלקהו לשני בקרים, מאי איכא למימר? אמר ליה רבינא לרב אשי: האי בבקר בבקר דעצים מו מייתר? הא מיבעי ליה לגופיה, דאמור רחמנא: נקדמו למערכה שניה של קטורת! אמר ליה: ולאו מו אוקימנא "עליה" – ולא על חברתה, מפלל דאיתה לחברתה. מאי שנא דעביד הטבת חמש נרות ברישא? נעביד הטבת שתי נרות ברישא! – פיון דאתחיל בהו – עביד רובא. – ונעביד שתי! – אמר קרא "בהיטיבו את הנרות קטורתה", ואין נרות פחותות משתים. "והטבת שתי נרות קודמת לקטורת", דאמר קרא "בהיטיבו את הנרות" והדר "קטורתה". "וקטורת לאברים", דתניא: ויקדם דבר שנאמר בו "בבקר בבקר" לרבר

וכי עייל להיכל במזבח פגע ברישא – קודם שיעני למנורה, שהמזבח משוך כלפי מזרח קימעה. משוך מן הכותל – מרוחק מן הכותל צפוני שתי אמות ומחצה, שיעור דרך שני כתנים זה אצל זה, המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת. ומצוות לסדר ולסלק יחד. וארבעה נכנסין, שנים מצד זה של שלחן לסלק את המערכה הישנה של לחם הפנים, ושנים מצד זה לסדר החדשה. משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה – כמות השולחן, דהא כתיב (שמות כו) "נבח השלחן" זה בצד זה. כלפי חוץ – כלפי מזרח לצד פתח ההיכל. לוקמא בהדיהו – מכון ביניהו ולמה נמשך לחוץ? מדריש לקיש – דאמר: אין מעבירין על המצות. עבורי דרעא אטוטפתא – לאחד תפילין שבורוע בשביל תפילין של ראש אסור, דהא בורוע פגע תחילה. היכי עביר מדרעא למוטפתא – מן הזרוע יבא על ראש, יניח שבורוע תחילה ואחר כך יניח של ראש. בבקר בבקר דשני גזירין – דלא צריך, דהא אמרן מכשיר עדיף. שדינהו להכא – שזו מדה בתורה: דבר שאינו ענין לו תנאו ענין לחיבור. דהכא תלתא והכא תרי – הכא תלתא – בחטבת נרות כתיב "בבקר בבקר", והא דשדינן עליה חד – הא תלתא. ובתמיד כתיב (שמות כט) "את הכבש האחד תעשה בבקר" והא דשדינן עליה, כדאמר חד שדי לדם התמיד. אף על גב דהכא תרי והכא תרי – הני מכפר, שהעולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניקט לעשה, לקמן בפירקין (ל"א). אם כן – דמקדמת ליה לדם התמיד אפסוקיה במאי פסקת להטבת הנרות לאבא שאלו, כיון דאית ליה מטיב ואחר כך יקטיר, דם התמיד תקדים ותקטיר תאחרי, ובאיזו עבודה תפסיק? ואם תאמר: מאי איכפת לך, הניחא לך שמעון בן לקיש דאמר אין הפסקתן אלא לזרבות הרגש – מהלך פסיעות וקול תחילת עבודתו בעזרה. שפיר – יש לך לומר יפסיק ביניהם להמתין בין אלו לאלו לצאת ולכנס, ולא תהא עבודה בינתיים. אלא לר' יוחנן – דדריש "בבקר בבקר בהיטיבו", חלקהו לשתי נרות לשני בקרים אלו וקדמו לעבודה אחת, אלמא: יש עבודה ביניהם. והא ליכא תאמור: הא שדינן עליה חד מתוך דשני דאם כן דמקדים הטבת חמש נרות לדישון הזה ליה מעביר על המצות. ועבודה תו ליכא להקדים מקומה לתנא ביניהם, שכולם סדורות כאן על פי המקראות. לרבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד – התמיד נאמר בו "תעשה בבקר". ואם תאמר: הא שדינן עליה חד מתוך דשני האברים. ואם תאמר: מכפר עדיף – אין כפרה אלא בדם. מניין שלא יתא דבר – ניתן על מערכה גדולה קודם לאברי התמיד. תלמוד

שלא נאמר בו אלא "בקר" אחר בלבו. "ואברים למנחה", דתניא: מניין שלא יתא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד

השיב אביי לרב פפא: אם כן שדם התמיד קודם להטבת חמש
נרות, אפסוקי בְּמֵא מַפְסָקָה לְהוּ – מה יפסיק בין הטבת חמש נרות
להטבת שתי נרות. ואם תאמר שאין צריך להפסיק בין הטבת
הנרות בעבודה אחרת, הִנֵּיחָא – מובן שאפשר לומר כן לְרִישׁ לְקִישׁ
דְּאָמַר לְמַה מְטִיבִין חֶלֶק מִהֲנִירוֹת וְחוֹזְרִים וּמְטִיבִין אֶת שְׂאֵר הַנִּירוֹת,
כִּי לְהִנְיֹשׁ – להרעיש את כל הַעֲזָרָה כּוֹלָה עַל יְדֵי רִיבּוּי הַכֹּהֲנִים
שֶׁנִּכְנָסִים לַעֲבוּדָה, לְדַבְּרוּ אִישׁ שִׁפְרֵי יֵשׁ לומר שאין צורך להפסיק
בדם התמיד בין הטבת הנרות, אלא אחר הטבת חמש נרות יצאו
הכהנים מההיכל, ואחר כך יכנסו להטיב עוד שתי נרות, שיש על
ידי כך ריבוי פסיעות בעזרה. אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחֲנָן דְּאָמַר שֶׁהֵטַעַם
שֶׁחִילְקוּ אֶת הַטֵּבַת הַנִּירוֹת מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת בְּבִקְרָא
בְּבִקְרָא וְדוֹרְשִׁים חֲלָקָהּ לַהֲטַבְתָּ נִירוֹת לְשָׁנִי חֲלָקִי בְּקָרִים, וְלֹכֵן
מִפְסִיקִים בֵּין הַטֵּבַת הַנִּירוֹת בַּעֲבוּדָה אַחֶרֶת, כִּדִּי שֶׁתִּתְחַלֵּק הַהֲטָבָה
לְשֵׁנֵי זִמְנִים, מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר – אֵיךְ אֶפְשָׁר לומר שֶׁקִּידִם אֶת דָּם
הַתְּמִיד לַהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נִירוֹת, הֲרֵי אֵין עֲבוּדָה שֶׁתִּפְסִיק בֵּין הַטֵּבַת
הַנִּירוֹת, וְעַל כִּרְחֹק צָרִיךְ לומר שֶׁהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נִירוֹת קֹדֶם, וְדָם
הַתְּמִיד מִפְסִיק בֵּינֵיהֶם.
שֵׁנִי לְעִיל שֶׁבִּבְבֶּקֶר בִּבְבֶּקֶר שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֵׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים מְטִילִים אֶחָד
לַהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נִירוֹת וְאֶחָד לַהֲטַבְתָּ שְׁתֵּי נִירוֹת. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: אֵמַר
לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי הָאֵי בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא דְשֵׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים מִי וְכִי
מְטִיבֵה לַהֲטִילוֹ לַמָּקוֹם אַחֵר, הֲרֵי הָאֵי מִיבְּעִי לִיה – צָרִיךְ אוֹתוֹ
לְגִזְרֵיהּ – לְדִין שֵׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, דְּאָמַר רַחֲמֵנָא שֶׁהֵם נִקְרְאוּ
(וְיוֹקְדָמוֹ) לְמַעַרְכָּה שֶׁנֶּהֱיָה שֶׁל מְטִיבֵה, וְלֹא כִּאֲבִי שֶׁאֵמַר שֶׁמַּעֲרַכָּה
שֵׁנִי שֶׁל קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִידוֹר שֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַבִּינָא, וְלֹא מִי אֲוִקִימָנָא –
הֵאֵם לֹא הֶעֱמַדְנוּ לְעִיל (עֵא) שֶׁמַּעֲרַכָּה שֵׁנִי קוֹדֶמֶת לְסִידוֹר שֵׁנִי
גִזְרֵי עֲצִים, שְׁלֹמוּדִים מִהַפְסוֹק (וִיקְרָא ו' ה') וְכֹעֵר עֲלֶיהָ – עַל
הַמַּעֲרַכָּה הַגְּדוּלָּה הַכֶּהֱן עֲצִים שֶׁסִּידוֹר שֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים נֶעֱשֶׂה
עֲלֶיהָ – עַל הַמַּעֲרַכָּה הַגְּדוּלָּה, וְלֹא עַל הַתְּכַרְתָּהּ – (מַּעֲרַכָּה שֵׁנִי),
וְנִמְמָה שֶׁהוֹצִיךְ לַמַּעַט שֶׁלֹּא יִסְדֹּר עַל מַעֲרַכָּה שֵׁנִי, מְכַלֵּל זֶה
נִלְמַד דְּבִשְׁעַת סִידוֹר הַשֵּׁנִי גִזְרֵי עֲצִים כִּבְרֵי אִתְּהָ לְחִבְרָתָהּ – יִשְׁנָה
לַמַּעֲרַכָּה שֵׁנִי, וְלֹכֵן צָרִיךְ לַמַּעַט שֶׁלֹּא יִסְדֹּר עֲלֶיהָ אֶת הַעֲצִים.
וְכִיּוֹן שֶׁסִּידוֹר שֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים אֵינוֹ קוֹדֶם לַמַּעֲרַכָּה שֵׁנִי שֶׁל
קְטוֹרֶת, מִמִּילָא מִיּוֹתֵר הִבְבּוֹקֵר בִּבּוֹקֵר שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ, וְאֶפְשָׁר
לַהֲטִילֵם לַהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת וְלֹדֵם הַתְּמִיד.
שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: מֵאֵי שְׁנָא – מִהֶטֶעַם דְּעָבִיד – שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַקְּטָבָה
חֲמֵשׁ נִירוֹת בְּרִישָׁא – בַּהֲטָבָה רֵאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֵּךְ מְטִיב עוֹד שְׁנַיִם,
נֶעֱבִיד – שִׁיעוֹשֶׂה הַקְּטָבָה שְׁתֵּי נִירוֹת בְּרִישָׁא, וְאַחֵר דָּם הַתְּמִיד יִטִּיב
חֲמֵשׁ. עוֹנֶה הַגִּמְרָא: בֵּינָן דְּאִתְחִיל בְּהוּ – שֶׁתִּתְחִיל לַהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת,
עָבִיד רֹבָא – מְטִיב אֶת רֹבֶם. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: אֵם יֵשׁ לַהֲטִיב אֶת
רֹבֶם בַּתְּחִילָה, וְנֶעֱבִיד שִׁית – שִׁיטִּיב שֶׁשֶׁה נִירוֹת, וְאַחֵר דָּם הַתְּמִיד
יִטִּיב אֶת הַשְּׁבִיעִי. עוֹנֶה הַגִּמְרָא: אֵמַר קְרָא (שְׁמוֹת ל' ז') בְּהִיטִיבוּ אֶת
הַנִּירֹת וְיִקְטִירֵנָה, נִירוֹת לִשׁוֹן רַבִּים, וְאֵין נִירוֹת פְּחוּתוֹת מְשִׁתִּים,
וּמִשְׁמַע שֶׁבִּכֵּל הַטֵּבָה יֵשׁ לַפְחוֹת שְׁתֵּי נִירוֹת, וְלֹכֵן מְטִיב בַּתְּחִילָה
חֲמֵשׁ וְאַחֵר כֵּךְ שְׁתֵּים.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּסֹדֵר הַמַּעֲרַכָּה: וְהַקְּטָבָה שְׁתֵּי נִירוֹת קוֹדֶמֶת
לְקִטְרוֹתָהּ, הֵטַעַם, דְּאָמַר קְרָא בְּקִטְרוֹת בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנִּירוֹת, וְהָדָר –
וְאַחֵר כֵּךְ לְקִטְרוֹתָהּ אֶת הַקְּטוֹרֶת, וּמִכֵּאן שֶׁהֲטַבְתָּ שְׁתֵּי נִירוֹת קוֹדֶמֶת
לְקִטְרוֹתָהּ.
וְקִטְרוֹתָהּ קוֹדֶמֶת לְהַקְטֵר אֲכָרִים שֶׁל הַתְּמִיד. הֵטַעַם, דְּתִנְיָא
בְּרִייתָא, וְיֻקְדָּם דְּבִרְ שְׁנָאֵמַר בּוּ פַּעֲמִים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא, דְּהִינֵּי
קְטוֹרֶת, לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוּ אֵלָּא בְּקָרָא אֶחָד בְּלִבְדָּה, דְּהִינֵּי אֵיבִיר
הַתְּמִיד שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כט' לט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא.
וְאֲכָרִים שֶׁל הַתְּמִיד קוֹדֶמֶת לְמִנְחָה שֶׁל הַתְּמִיד. דְּתִנְיָא בְּרִייתָא,
מִנְיָן שֶׁלֹּא יֵהָא דְבִרְ עַל הַמַּעֲרַכָּה הַגְּדוּלָּה קוֹדֶם לְתְּמִיד שֶׁל
שָׁחַר

וְכִי עָיִל – כִּשְׁכֻנְס לְהִיכַל, בְּמִנְחָה הַקְטוֹרֶת פָּנַע בְּרִישָׁא – פּוּגַע
בַּתְּחִילָה, שֶׁסִּמּוֹךְ לַפְתָּח הַהִיכָל וְיֹתֵר מִהַמְנוּרָה, וְלֹכֵן דִּישוֹן הַמִּזְבֵּחַ
קוֹדֶם לַהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת. דְּתִנְיָא בְּרִייתָא, שֶׁלֵּחַן עוֹמֵד בְּצִפּוֹן, מְשִׁיב
וְ(מִרוֹחֵן) מִן הַכּוֹתֵל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחֲצָה, וּמִנְחָה עוֹמֶדֶת
בְּקִדּוֹם, מְשִׁיבָה מִן הַכּוֹתֵל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחֲצָה, מִנְחָה הוֹחֵב
מִמּוֹנֵעַ בֵּין הַשּׁוֹלְחָן לַמְנוּרָה, וְעוֹמֵד בְּאִמְצָע רֹחַב הַהִיכָל וּמְשִׁיב –
מִרוֹחֵן מִבֵּם בְּלִפִּי חוּץ לַצֵּד פֶּתַח הַהִיכָל קִמְצָא וְ(קֶצֶת), וְלֹכֵן
כִּשְׁכֻנְס לַהֲיִכַל פּוּגַע בַּתְּחִילָה בַּמִּזְבֵּחַ.
שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: וְנִקְרְיָה – נַעֲמִיד אֶת הַמִּזְבֵּחַ לְהִנְיֹהוּ – כִּנְגַד
הַשּׁוֹלְחָן וְהַמְנוּרָה, וּמִדּוּעַ הוּא מְשׁוֹךְ לַחוּץ. עוֹנֶה הַגִּמְרָא: בֵּינָן
דְּכְתִיב (שְׁמוֹת כו' לה) וְאֵת הַמְנוּרָה נָבַח הַשְּׁלֵחָן, נִלְמַד דְּבָעִינָן –
שֶׁצָּרִיךְ לַהֲעֲמִידִם בְּאֹפֶן דְּהַשּׁוֹלְחָן וְהַמְנוּרָה חִוּוּ אֶחָד־י – יֵרָאוּ זֶה
אֶת זֶה, וְאֵין לִשְׁמֵי אֶת הַמִּזְבֵּחַ שִׁיפְסִיק בֵּינֵיהֶם.
אֵמַר קְרָא, שְׁמַע מִנֶּה – מוֹכַח מְדִרְשִׁי לְקִישׁ שֶׁאֵמַר אֵין מַעֲבִירִין עַל
הַמְצוּוֹת, דְּעִבְדֵּי דִקְרָא – דַּעְבוֹר עַל הַזֹּרֵעַ, דְּהִינֵּי לְאַחֵר תִּפְלִין
שֶׁל יָד, אֲוִקִימָנָא – כִּדִּי לַהֲנִיחַ תִּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, אֲסוּר, מִשּׁוּם
שֶׁפּוּגַע בְּזֹרֵעַ קוֹדֶם הָרֹאשׁ, וְאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוּוֹת. אֵלָּא הִיכִי
עָבִיד – אֵיךְ יַעֲשֶׂה, מְדִרְשָׁא – מִדְּחוּרָע יִבּוֹא לְמִטְפָּחָא, דְּהִינֵּי שִׁנִּי
תִּפְלִין שֶׁל יָד קוֹדֶם שֶׁל רֹאשׁ.
הַגִּמְרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּסֹדֵר הַמַּעֲרַכָּה: וְהַקְּטָבָה חֲמֵשׁ נִירוֹת
שֶׁבַּמְנוּרָה קוֹדֶם לַעֲבוּדַת דָּם הַתְּמִיד, וְדָם הַתְּמִיד קוֹדֶם לַהֲטַבְתָּ שְׁתֵּי
נִירוֹת. מִבְּאֵר הַגִּמְרָא: מֵאֵי מְעָמָא – מִהֶטֶעַם שֶׁעוֹשֶׂה בְּסֹדֵר זֶה.
אֵמַר אֲבִי, הִהוּא בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא דְנֶאֱמַר לַעֲבֹד שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים,
שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא ו' ה') וְכֹעֵר עֲלֶיהָ הַכֶּהֱן עֲצִים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא, וְלֹא צָרִיכִי
– שְׁתִּיבוֹת אֵלוּ מִיּוֹתֵרִים, שְׁדִינְהוּ לְהֵכָא – תִּטִּילֵם כֵּאֵן בַּעֲבוּדַת
הַתְּמִיד וּבַהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת, דְּהִינֵּי, חֵד – בְּבִקְרָא אֶחָד שְׁדִינְהוּ – (תִּטִּיל)
לְהַקְטֵב חֲמֵשׁ נִירוֹת, וְתִלְמַד דְּלִיקְדָּמִי – (שִׁיכְדִּימוּהוּ) לְדָם הַתְּמִיד,
וְחֵד שְׁדִינְהוּ – (תִּטִּיל) לְדָם הַתְּמִיד, וְתִלְמַד דְּנִקְדָּמִי – (שִׁיכְדִּימוּהוּ)
לְהַקְטֵב שְׁתֵּי נִירוֹת. וּמִבְּאֵר הַגִּמְרָא: חֵד בּוֹקֵר שְׁדִינְהוּ לְהַקְטֵב חֲמֵשׁ
נִירוֹת דְּלִיקְדָּמִי לְדָם הַתְּמִיד, מִשּׁוּם דְּהֵכָא בַּהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת כְּתוּב
תִּלְתָּא – (וִיקְרָא ו' ה') שֶׁשֶׁל פַּעֲמִים בְּבִקְרָא, שְׁתֵּי פַעֲמִים בְּגוֹף הָעֵנִין (שְׁמוֹת ז' ז')
בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנִּירוֹת וְיִקְטִירֵנָה, וְעוֹד בְּבִקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר
לְגַבִּי שֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים, וְהִטִּילוּהוּ בַּהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת, וְאֵילוּ הֵכָא בְּדָם
הַתְּמִיד כְּתוּב רַק תִּרְי – שְׁתֵּי פַעֲמִים בְּבִקְרָא, אֶחָד בְּגוֹף הָעֵנִין (שְׁמוֹת
כט' לט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא, וְעוֹד בְּבִקְרָא שֶׁכְּתוּב בְּשֵׁנִי
גִזְרֵי עֲצִים וְהִטִּילוּהוּ בַּעֲבוּדַת הַתְּמִיד, וְלֹכֵן הַטֵּבַת הַנִּירוֹת קוֹדֶמֶת
לְדָם הַתְּמִיד. וְחֵד – וְאֵת ה'בְּבִקְרָא' הַשֵּׁנִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים,
שְׁדִינְהוּ – (תִּטִּיל) לְדָם הַתְּמִיד, וְנִלְמַד דְּנִקְדָּמִי לְהַקְטֵב שְׁתֵּי נִירוֹת,
אֵה עַל גֵּב דְּהֵכָא בְּדָם הַתְּמִיד כְּתוּב תִּרְי – שְׁתֵּי פַעֲמִים בְּבִקְרָא,
וְהֵכָא בַּהֲטַבְתָּ הַנִּירוֹת גַּם כְּתוּב תִּרְי כְּתוּב תִּרְי – מִכֵּל מָקוֹם יֵשׁ לַהֲקִידָה
אֶת דָּם הַתְּמִיד, כִּיּוֹן שֶׁהִיא עוֹלָה, וּמִכְפֶּרֶת עַל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה
שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה, וְהַטֵּבַת נִירוֹת אֵינָה מִכְפֶּרֶת כֻּלָּל, וּמְכַפֵּר עֲדִיר.
אֵמַר לִיה רַב פֶּפְא לְאֲבִי, מִדּוּעַ מְטִילִים בְּבִקְרָא לַהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נִירוֹת
שֶׁתִּקְדֵם לְדָם הַתְּמִיד, וְאֵיכָא – אוֹלִי נֶאֱמַר שֶׁנִּטִּיל תִּיבוֹת אֵלוּ
בְּאֹפֶן אַחֵר, וְהִינֵּי, חֵד בְּבִקְרָא שְׁדִינְהוּ – (תִּטִּיל) לְרִישׁוֹן מִנְחָה
הַפְּנִימִי, וְנִלְמַד דְּנִקְדָּמִי – (שִׁיכְדִּימוּהוּ) לְדָם הַתְּמִיד, מִשּׁוּם דְּהֵכָא
דִּישוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נֶאֱמַר תִּלְתָּא – שֶׁשֶׁל פַּעֲמִים בְּבִקְרָא, שְׁתֵּים
בְּגוֹף הָעֵנִין בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנִּירוֹת וְיִקְטִירֵנָה, וְאֶחָד
שֶׁהִטִּילוּ מִשְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, וְהֵכָא בְּדָם הַתְּמִיד נֶאֱמַר רַק תִּרְי – שְׁתֵּי
פַעֲמִים, אֶחָד כְּתוּב לְגַבִּי תְּמִיד, וְאֶחָד שֶׁהִטִּילוּ מִשְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים.
וְחֵד – וְאֵת ה'בְּבִקְרָא' הַשֵּׁנִי שֶׁאֵמַר בְּשֵׁנִי גִזְרֵי עֲצִים שְׁדִינְהוּ
(תִּטִּיל) לְדָם הַתְּמִיד, דְּנִקְדָּמוֹ – (שִׁיכְדִּימוֹ) לְהַקְטֵב חֲמֵשׁ נִירוֹת, מִשּׁוּם
דְּאֵה עַל גֵּב דְּהֵכָא בְּדָם הַתְּמִיד כְּתוּב תִּרְי – שְׁתֵּי פַעֲמִים בְּבִקְרָא,
כְּמִבּוֹאֵר, וְהֵכָא בַּהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נִירוֹת כְּתוּב תִּרְי – שְׁתֵּי פַעֲמִים, בְּבִקְרָא
בְּבִקְרָא בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנִּירוֹת, מִכֵּל מָקוֹם יֵשׁ לַהֲקִידָה אֶת דָּם הַתְּמִיד
לְפִי שְׁמִכְפֶּר עֲדִיר.

שלומודים מחביתין להקדים את הבויזין למוספין, מכל מקום
לומדים מהנאמר פעמיים 'ביום' שבוזין קריבים אחר הנסכים.
שנינו במשנה: קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים וכו'.
מבררת הגמרא: מני – כשיטת מי שנויה המשנה. אי כרפון
הסוברים לעיל (ד): שהקטורת מפסיקה בין הטבת חמש נרות
לחטבת שתי נרות, אם כן בין דם לנרות מיבעי ליה ו-היה צריך
לשנות, שהרי הקטורת קריבה אחר זריקת הדם וקודם הטבת שתי
נרות, ולא בין דם לאיברים. ואי משנתנו כאבא שאול הסובר
שהקטורת קריבה בין הטבת שתי נרות לאיברים, בין נרות לאיברים
מיבעי ליה לשנות, ולא בין דם לאיברים, שהרי הנרות הפסיקו בין
דם לקטורת. מתרצת הגמרא: לעולם המשנה בשיטת רפון היא,
שהקטורת קריבה בין דם לנרות, ובסידרא לא קא מיירי – התנא
לא דקדק לסדר את כל העבודות שבבית המקדש, ומה שהוכר
שהקטורת בין דם לאיברים רצה לבאר היכן מקומו בסדר התמיד.
שנינו במשנה: וקטורת של בין הערפים היתה קריבה בין איברים
למנחת נסכים וכו'. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהדין נלמד
דין זה. מבאר הגמרא: אמר רבי יוחנן, דאמר קרא בתמיד של בין
הערבים (במדבר כח ט) 'במנחת הבקר ובנסכו תעשה', ודורשים מה
מנחת הבקר – כשם שבמנחת נסכים שבתמיד של שחר הקטורת
קודמת למנחת נסכים, שהרי קודמת אף לאיברים שקודמים
למנחה, כמבואר במשנתנו, אף כאן במנחת הערב קטורת קודמת
למנחת נסכים, אף שמאחרים אותה לאחר האברים (ובזה אינה
דומה לקטורת של שחר). מקשה הגמרא: אי מדמים קטורת של
ערב לקטורת של שחר, יש לדמות עוד, דמה להלן בקטורת של
שחר הקטורת קודמת לאיברים, אף כאן בשל ערב יהיה הדין
שקטורת קודמת לאיברים. מתרצת הגמרא: מי פתיב 'באיברי
הבקר' כן יהיו איברי בין הערביים, שנלמד שכשם שאיברי הבוקר
קריבים אחר הקטורת אף איברי בין הערביים יקריבו אחר הקטורת,
הרי 'במנחת הבקר' פתיב, דהיינו שהכתוב מדמה את מנחת הערב
למנחת הבוקר, שמנחת הערב היא 'במנחת הבקר', וכשם שבבוקר
הקטורת קודמת למנחה אף בערב הקטורת קודמת למנחה, ולא
באיברי הבקר, שבבוקר הקטורת קודמת לאיברים, אבל בין
הערביים אין הקטורת קודמת לאיברים.
דרשה נוספת שתמיד של שחר ושל ערב למדים זה מזה: תנו רפון,
נאמר בפרשת התמיד (במדבר כח ט) 'ונסכו רביעת היתן לכבש
האֶהָד', ואין מפורש אם נאמר בתמיד של שחר או בתמיד של בין
הערביים, ונחלקו בזה תנאים, רבנן סוברים שנאמר על תמיד של
בין הערביים, וילמד תמיד של שחרית מתמיד של ערבית – של בין
הערביים, שכשם שתמיד של בין הערביים טעון נסכי יין, אף תמיד
של שחר טעון נסכי יין.

תלמוד לומר בתמיד 'ובער עליה הזהן עצים בבקר בבקר וער
עליה העלה', ואמר קרא בבאור דברי הברייתא, שמהנאמר 'העלה'
בה"א הידיעה ולא נאמר 'עולה', נלמד שעולת התמיד היא עולה
ראשונה שעל המערכה, ואין מקריבים שום קרבן קודם לתמיד. וכן
אין מנחה קודמת לתמיד.
ומנחה הבאה עם התמיד קודמת למנחת חביתין של כהן גדול.
הטעם, שנאמר (ויקרא כג לו) 'להקריב אשה לה' עולה ומנחה וזבח
ונסכים דבר יום ביומו', הסמיך הכתוב עולה למנחה, ללמד
שהמנחה קריבה סמוך לעולת התמיד.
ומנחת חביתין קודמת לנסכים של יין הבאים עם התמיד. הטעם,
כיון שגם חביתין שום (שם) מנחה היא, שנאמר בהם (ויקרא י ג)
'עשירית האפה סלת מנחה תמיד', ויש להסמיכה למנחה של קרבן
התמיד.
ונסכים של יין קודמים למוספין. הטעם, שנאמר 'להקריב אשה לה'
עלה ומנחה וזבח ונסכים', ללמד שלא יפסיק קרבן אחר בין הזבח
לנסכים הבאים עמו, ולכן מקריבים את הנסכים קודם למוספין.
ומוספין קודמים לבויזין של לבונה. מקשה הגמרא: ומהתנא
בברייתא, בויזין קודמין למוספין. מתרצת הגמרא: מחלוקת תנאי
היא, לרבי ישמעאל מוספין קודמין, ולרבי עקיבא בויזין קודמין,
כמבואר בפסחים (נח).
אמר אביי, מכתבא לומר קמא דאמר ו-רבי ישמעאל מוספין
קודמין לבויזין, שהרי לאו מי אמרת – האם לא למדנו לעיל
שבעובדה שנאמר בה 'בבקר בבקר' משמע להקדים אותה, קרא
נמי יש לומר כאן לענין הבויזין שממה שנאמר בהם פעמיים (ויקרא
כד ח) 'ביום השבת ביום השבת יערכנו', נלמד שיש לאחור את
עבודת הבויזין, ש'ביום' משמע בעיצומו של יום, ולא בבוקר
שהאור מועט. וכיון שבבויזין כתוב פעמיים 'ביום', ובמוספין
נאמר רק פעם אחת (במדבר כח ט) 'ביום השבת', לכן מוספין קודמין
לבויזין.
ביאור שיטת רבי עקיבא: מאי טעמא דמאן דאמר בויזין קודמין
למוספין. מבאר הגמרא: נמר גזירה שוה 'חוקה' 'חוקה' מחביתין,
שנאמר בחביתין (ויקרא י טו) 'חק עולם לה' כליל תקטר', ונאמר
בבויזין (שם כד ט) 'קדש קדשים הוא לו וגו' חק עולם', וכשם
שחביתין קודמין למוספין, כן בויזין קודמין למוספין. מקשה
הגמרא: אי מהתם נמר – אם למד מחביתין שבויזין קודמין
למוספין, אם כן ליגמרה פולה מילה מהתם – שילמד לגמרי
בויזין מחביתין, וכשם שחביתין קודמין גם לנסכים, כך הבויזין
יקדמו לנסכים, ומדוע הם קודמין רק למוספין. מתרצת הגמרא:
להכי אהני – לכך שהבויזין קריבים אחר הנסכים מועיל הנאמר
בבויזין פעמיים 'ביום ביום', שמשמע לאחור את הבויזין, ואף

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מ' במדבר, אשר בו הוא כותב שמציעים לו נכבדות, אבל המדוברת עודנה
בספק עומדת, ואפשר שיבואו - היא ואבי' - אלי לשאול את חו"ד :

אינו מזכיר במכתבו שם המדוברת, וגם אין ברור מכתבו, אם הוא שואל עצת, או שרצונו
שאדע השקפתו, בטרם יבואו אלי המדוברת ואבי' יחיו.

ובנוגע לעצם הדבר, הנה בכג"ד משתמשים בירבה עליו רעים למצוא מכירים או קרובים
שיוכלו להשפיע על הצד השני באופן הרצוי לפניהם, שכנאה מכתבו, הנה לא יכול גם לברר סיבת
הדבר שעדיין לא באו להחלטה בהצעה זו, ובטח כשהיה לו בשו"ט בזה יודיעני.

המשך בעמוד רנט

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רנז רש"י תוספות

העולה עולה ראשונה — תימה: למה לי קרא? תיפוק ליה מ'מלכד' עולת הבקר אשר לעולת התמיד? דנפקא לן מיניה בפרק "כל התדיר" (זבחים פטא.) כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכי תימנא דההוא למוספין, והאי לנדרים ונדבות וצריכי, דמוספין וקבועה להם זמן ונדרים ונדבות שכיחי בכל יום, והא בפרק "התכלת" (מנחות מטא.) מיייתי לקרא ד"העולה" לתמידין קודמין למוספין,

דקאמר: דכי דמי הא דתנן התמידין אינן מעבכין המוספין — אולימא דאית ליה, ולקדם, ודחתנא "העולה" כו'. ועוד קשה טפי: דבסוף פרק "העולה" (בבא קמא קיא.) דרש מדכתיב (במדבר ה) "מלכד איל הכפורים" מכלל דכסף ברישא, ופריה: אלא מעתה "מלכד עולת הבקר" מכלל דמוספין ברישא? והתניא "העולה" וכו'! הוה ליה למיפרך ממתניתין ד"כל התדיר" (זבחים פטא.), דאדורבה ממלכד גופיה דרשין איפכא, וליכא למימר נמי דאיצטרך "מלכד" לצבור שאין להם תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם, דהא מתניתין דכל התדיר לא איירי כולה אלא בלקדם, דומיא דסם חטאת קודם לדם עולה דקתני חתם בחדוה וליכא למימר נמי חד למצוה וחד לעבב, דעיכובא ליכא, כדאמר בפרק "התכלת" (מנחות מטא.) ויש לומר: ד"העולה" עולה ראשונה להקדמת הקטרה, דקרא בהקטרה איירי. וקרא ד"מלכד" להקדמת שחיטה ש"תעשו את אלה" בעשיית דם איירי, והשתא ניהא. דמיייתי בפרק "התכלת" (ג"ז שם) מ"העולה" לאשמעינן בהקטרה דלא תנן בפרק "כל התדיר" (זבחים פחא.) דתמיד קודם. אי נמי, משום הוה סלקא דעתך דמקשה שהוא מעבב, הלכך פריך מברייאתא, דלשון "שלא יזהה דבר קודם" משמע טפי עיכובא מלישנא דמתניתין ד"כל התדיר". וניחא נמי דלא מיייתי ב"העולה" קמא? מהחייא ד"כל התדיר" לאוכוחי ועל "מלכד" איל הכפורים" דלא חיון כסף ברישא, דאיכא למימר לעולם כסף ברישא הוהו איל סכוד שנכתבו בפרשה אבל ב"כל התדיר" איירי בעשיית דם. והכי קאמר קרא "מלכד עולת הבקר" שעשיית עבודת הדם, כבר "תעשו את אלה". אבל הקטרה דכתיב מקמי קרא ד"מלכד" תהא קודם התמיד, דכילי קראי דקמיה בהקטרה משתעי, דכתיב בהו (במדבר כח) "אשה ריח ניחוח". להכי אצטרך לאיתווי העולה, דאפילו בהקטרה תמיד קודם, אף על גב דהקטרה מוספין כתיב ברישא — אפילו הכי תמיד קודם, דהא נמי נימא, דאף על גב דכסף כתיב ברישא — איל הכפורים קדים. מידו, תימה:

ד"העולה" וד"מלכד" לאשמעינן דתמידין קודמין למוספין? תיפוק ליה דבתמידין כתיב "בבקר" ובמוספין כתיב "ביום", ויודק דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום" ואמרין נמי מוספין בשש — ואז אינו בקר ויש לומר: דאי לאו קרא דהעולה — היינו מאחרין הקטרת התמיד עד אחר הקטרת המוסף, כדמשמע ב"העולה" קמא (בבא קמא קיא.) מדכתיב "מלכד", ר"תעשה בבקר" — הוה מוקמינן ליה לעבודת דם. אבל קשה עדיין: כיון דכתיב "העולה" לאפוקי מהחייא סברא, למה לי קרא ד"מלכד"? לאשמעינן דתמיד קודמת למוספין עבודת דם? תיפוק ליה מדכתיב "בבקר" בתמיד ובמוספין "ביום" ונראה לי: דאיצטרך "מלכד" למיגמר בעלמא, דבכל מקום תדיר ושאינו תדיר קודם. דמאי טעמא בתב "אשר לעולת התמיד"? פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד, אלא טעמא קא ידבי קרא למילתיה: מאי טעמא אמרי לך מלכד עולת הבקר שהיא תקדום — לפי שהיא עולת התמיד, וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר. וכן משמע בפרק "כל התדיר" דגמר מהבא בכל דוכתא, דקתני: כל התדיר מחבירו קודם כו' עד "שנאמר מלכד". העולה עולה ראשונה — יש מפרשים שהיא עולת התמיד שכתובה ראשונה לכל הקרבנות בפרשת פינחס. אי נמי סבר עולה שהקריבו אבותינו לפני ה' סרי עולת תמיד הואי והיה ראשונה לכל הקרבנות ציבור, ופלוגתא היא בפרק קמא דחגיגה (א.ו.), דאיכא למאן דאמר עולת תמיד הוה ואיכא למאן דאמר עולת ראיה הוה. (ועיין תוספות בבא מציעא נהא.) **חביתין** לנסכים שום מנחה — הא דלא קאמר טעמא משום דבחביתים כתיב "מחציתה בבקר" — משום דבנסכים כתיב נמי "בבקר" "מנחת הבקר ונסכו" (במדבר כח).

נסכים למוספין זבח ונסכים — תימה לי: אמאי לא קאמר טעמא יוקדם דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום", ובלאו הכי איצטרך קרא לזבח ונסכים לדרשא אחריתי, בפרק "התורה" (מנחות עטא.) אין הנסכים מתקדשין אלא בשודשת חובו, שנאמר "זבח ונסכים" ונראה לי: דאיצטרך למילף מהאי קרא כדי ליישב אותו אפילו למאן דאמר בויכין קודמין למוספין אף על גב דהבא כתיב "ביום" והבא כתיב תרי "ביום", אלמא דלא משמע ליה ביום לאחר, להכי מיייתי קרא ד"זבח ונסכים". אין להקשות מנלן דמנחה קודמת לנסכים, אי משום דכתיב "עולה ומנחה" — אימא דנסכים קודמין למנחה, דכתיב "זבח ונסכים", דהא לא קשה כלל, דבכל דוכתא כתיב מנחה ברישא ואחר כך נסכים, ובההוא קרא גופיה כתיב מנחה ברישא, דכתיב "עולה ומנחה זבח ונסכים".

לעולם רבנן היא — הא דלא קאמר אי בעית אימא רבנן, אי בעית אימא אבא שאול, ובסידרא לא קא מייירי — יש לומר: משום דרישא דלא כאבא שאול, דקתני: ובנס להקטיר קטורת ולחטיב הנרות, כדאמר בפרק קמא (יד.ב).

רבי

תלמוד לומר וערך עליה העולה וגו' — "העולה" משמע תהא ראשונה, דאי לאורוי בעלמא אתא שיקטירו עליה עולה ושלמים — נכתוב וערך עליה. עולה ומנחה — "להקריב אשה לה" עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו" (ויקרא כג), עולה ומנחה — לימודך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד, ולא יפסיקו חביתין בין עולה למנחת התמיד. שום מנחה — הואיל וחביתין אף הן

מנחה, והוקדם הכתוב עם התמיד, דכתיב בה (במדבר כח) "ועשירית האיפה סולת למנחת תמיד" אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת נסכים, כדכתיב "עולה ומנחה". זבח ונסכים — למדנו שלא יפסיק קרבן אחר בין זבח לנסכים. תנאי היא — ר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי בה, בפסחים בפרק "תמיד נשחט" (נחא, ביום — ביום השבת יערבנו" (ויקרא כד.) ולשון ביום משמע באור עצום היום, ולא בבקר. חוקה חוקה — בחביתין כתוב (שם ו) "חק עולם לה' כליל תקטר" ובבויכין כתיב (שם כד) "קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם" ואבולה מילתא קאי, וגמרינן מיניה שתקדים למוספין בחביתין. ולגמרה לבולה מילתא — להקדימן אף לנסכים. אי רבנן — דאמרין בפרק קמא (טו.), בקטרת מוספין להטבת נרות. בין דם לנרות מיכילי ליה — בין עבודת הדם לעבודת הנרות קודם שיגמרו. לעולם רבנן היא — ניהא ליה לאוקמה כרבנן, ובסידרא לא קא מייירי — לא דק. בין איברים לנסכים — למנחת נסכים. מנחת הבקר — תהא מנחת ערב. מה מנחת הבקר — תהא מאוחרת לקטורת, שהרי אף איברים מאוחרים לה. אף מנחת הערב — קטורת קודמת לה. מי כתיב כאיברי הבקר — כן יזהה איברי הערב, ותידוק מינה: מה איברי הבקר מאוחרים לקטרת אף איברי הערב מאוחרים לה. כמנחת הבקר — תהא מנחת הערב. ולא כאיברי הבקר — איברי הערב. ונסכו ורביעת החין לכבש האחד — גבי תמידין

כתיב, ולימור על האחד שטעון נסכים. ומידו האחד הוא של ערביה, דהא מיניה סליק דכתיב לעיל מיניה "ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האיפה סולת וגו' עולת תמיד העשירי וגו' ונסכו ורביעת החין". ילמד שחית בשל ערביה — מה זה טעון נסכים — אף זה טעון נסכים.

רבי

למה לי קרא ד"העולה" וד"מלכד" לאשמעינן דתמידין קודמין למוספין? תיפוק ליה דבתמידין כתיב "בבקר" ובמוספין כתיב "ביום", ויודק דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום" ואמרין נמי מוספין בשש — ואז אינו בקר ויש לומר: דאי לאו קרא דהעולה — היינו מאחרין הקטרת התמיד עד אחר הקטרת המוסף, כדמשמע ב"העולה" קמא (בבא קמא קיא.) מדכתיב "מלכד", ר"תעשה בבקר" — הוה מוקמינן ליה לעבודת דם. אבל קשה עדיין: כיון דכתיב "העולה" לאפוקי מהחייא סברא, למה לי קרא ד"מלכד"? לאשמעינן דתמיד קודמת למוספין עבודת דם? תיפוק ליה מדכתיב "בבקר" בתמיד ובמוספין "ביום" ונראה לי: דאיצטרך "מלכד" למיגמר בעלמא, דבכל מקום תדיר ושאינו תדיר קודם. דמאי טעמא בתב "אשר לעולת התמיד"? פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד, אלא טעמא קא ידבי קרא למילתיה: מאי טעמא אמרי לך מלכד עולת הבקר שהיא תקדום — לפי שהיא עולת התמיד, וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר. וכן משמע בפרק "כל התדיר" דגמר מהבא בכל דוכתא, דקתני: כל התדיר מחבירו קודם כו' עד "שנאמר מלכד". העולה עולה ראשונה — יש מפרשים שהיא עולת התמיד שכתובה ראשונה לכל הקרבנות בפרשת פינחס. אי נמי סבר עולה שהקריבו אבותינו לפני ה' סרי עולת תמיד הואי והיה ראשונה לכל הקרבנות ציבור, ופלוגתא היא בפרק קמא דחגיגה (א.ו.), דאיכא למאן דאמר עולת תמיד הוה ואיכא למאן דאמר עולת ראיה הוה. (ועיין תוספות בבא מציעא נהא.) **חביתין** לנסכים שום מנחה — הא דלא קאמר טעמא משום דבחביתים כתיב "מחציתה בבקר" — משום דבנסכים כתיב נמי "בבקר" "מנחת הבקר ונסכו" (במדבר כח).

נסכים למוספין זבח ונסכים — תימה לי: אמאי לא קאמר טעמא יוקדם דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום", ובלאו הכי איצטרך קרא לזבח ונסכים לדרשא אחריתי, בפרק "התורה" (מנחות עטא.) אין הנסכים מתקדשין אלא בשודשת חובו, שנאמר "זבח ונסכים" ונראה לי: דאיצטרך למילף מהאי קרא כדי ליישב אותו אפילו למאן דאמר בויכין קודמין למוספין אף על גב דהבא כתיב "ביום" והבא כתיב תרי "ביום", אלמא דלא משמע ליה ביום לאחר, להכי מיייתי קרא ד"זבח ונסכים". אין להקשות מנלן דמנחה קודמת לנסכים, אי משום דכתיב "עולה ומנחה" — אימא דנסכים קודמין למנחה, דכתיב "זבח ונסכים", דהא לא קשה כלל, דבכל דוכתא כתיב מנחה ברישא ואחר כך נסכים, ובההוא קרא גופיה כתיב מנחה ברישא, דכתיב "עולה ומנחה זבח ונסכים".

לעולם רבנן היא — הא דלא קאמר אי בעית אימא רבנן, אי בעית אימא אבא שאול, ובסידרא לא קא מייירי — יש לומר: משום דרישא דלא כאבא שאול, דקתני: ובנס להקטיר קטורת ולחטיב הנרות, כדאמר בפרק קמא (יד.ב).

רבי

אסור לשכוח שאפילו מי שמסיבות שונות לא היה יכול להגיע למעמד ומצב נעלה יותר, הנה גם הוא בן ובת אברהם יצחק ויעקב, שרה רבקה רחל ולאה, וגם עליו נאמר שהוא בנו של הקדוש-ברוך-הוא.

משיחת יום א' פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

רבי אמר של ערבית משל שחרית – נראה לי: דאיכא בנייהו ציבור שלא היו להם נסכים אלא לאחד מהן, למאן דאמר דגמר של ערבית משל שחרית – אם כן שחרית עיקר ויקריבום שחרית, ולמאן דאמר גמר שחרית מערבית – ויקריבום ערבית.

הני מילי באיסורא דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן – הכי גריס רש"י. ולא גרסינן אין שבות במקדש. ומפרש:

כיון דאפילו אי הוה מתכוין – ליכא איסורא דאורייתא. כי לא מביחין – לא גזרי ביה רבנן אפילו במדינה. וקשה לרבינו יצחק. דאם כן משמע דביצירת דרבנן לא אסר רבי יהודה, ובפרק "כירה" (שבת מ"א.) משמע דאסר, דקאמר אביי גופיה התם: המיחם שפינה ממנו מים – לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף. ורבי יהודה הא, דאמר דבר שאין מתכוין אסור. מהו, דא לא קשיא. דמצי לשנוי: דצירוף עששיות דווקא דרבנן, שאינם כלים, ועומדין לעשות מהם כלים לבסוף, וצירוף דהשתא לאו היינו גמר מלאכתו. אבל מהם, שהוא כלי, וצירוף שלו הוא גמר מלאכתו – הוי דאורייתא. מיהו קשה: דבסוף פרק "כירה" (שם מ"א.) אמרינן: כל היכא דכי קא מיכין איסורא דאורייתא – כי לא היכא דכי קא – גזר רבי שמעון, וכל היכא דכי קא מיכין ליכא איסורא דאורייתא, כי לא מיכין לא גזר. פירוש: כגון גזר מטה וספסל וכסא ודוויא חורש כלאחר יד. אם כן רבי יהודה דפליג עליה – אסר אפילו בבי האי גזנא, דכי מיכין ליכא איסורא דאורייתא. ועוד: נאי פריך מבדחת דלא מצי למפירך אלא מבחייתא וממילתא דאביי דאיתמר עלה, ליפרך ממתניתין דפרק שני דמסכת ביצה (כ"ג.) רבי יהודה אומר כל הכלים אין גוררין, חוץ מן העגלה מפני שהוא כובשת. אלמא: דבר שאין מתכוין – אסור. נהי דמצי למימר דניחא ליה למפירך דאביי דאדאמי, טפי הוה ליה לאתויי ממילתא. דרבי יהודה דמתניתין בהדיא: ועוד: שהוא מוחק כל הספרים דגרס בהו "הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות במקדש". על כן נראה לרבינו יצחק: אביי אמר אפילו תימא שהגיע לצירוף – דבר שאין מתכוין מותר, פירוש: מן התורה. ואף על גב דמדרבנן אסור – אין שבות במקדש. ופריך: מי אמר אביי דבר שאין מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן? והתניא וכו' ומדאיצטריך קרא – שמע מינה דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא! ומשנה: הני מילי בכל התורה כולה אסור שאין מתכוין במתכוין, אבל הכא – פירוש בשבת, דכתיב ביה "מלאכת מחשבת" – בעינן שייחשב לעשות המלאכה שהוא עושה, הלכך צירוף דהכא הוי כלא מתכוין דרבנן, ואין שבות במקדש. ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא: אבל הכא מלאכת מחשבת אסרה תורה, וזה כפירוש רבינו יצחק. והשתא אוכחן דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין מותר מדאורייתא גבי שבת. ותימא: דבפרק "ספק אבל" (כריתות כ"ב.) אמר רב אשי: כגון שנתכוין לכבות העלינות והובערו התחתונות מאליהן, ורבי אליעזר בר דודק סבר לה כרבי יהודה דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. אלמא: לרבי יהודה דבר שאין מתכוין חייב מן התורה! ויש לומר דהתם פסיק רישיה הוא, שאי אפשר בשום ענין כשחותה שלא יובערו התחתונות, וכיון דהוי פסיק רישיה – כמתכוין דמי ואף על גב דלא צריך להבערנה וזויה לה מלאכה שאינה צריכה לגופה – סבר לה נמי בהא כרבי יהודה, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דפטר ליה רבי שמעון – לאו משום דלא חשיב ליה מלאכת מחשבת, דהא כי היכי דלרבי יהודה היא מלאכת מחשבת – הכי נמי לרבי שמעון כיון דהוי פסיק רישיה. ועוד: דרבי שמעון מחייב מקלקל בהבערה, אף על גב דבשאר מלאכות פטור משום מלאכת מחשבת, כדאיתא בסוף פרק קמא דהגינה (א.). ומתעסק נמי, דפטר בשאר מלאכות משום מלאכת מחשבת – מחייב רבי שמעון בחבורה ובהערה, כדאמר פרק "ספק אבל" (כריתות י"ט.) הנה לתינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב – מתעסק נמי חייב, אלא היינו טעמא דרבי שמעון דפטר – משום דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דילפינן משבח, ואפילו בחבורה ובהערה סבירא ליה דבעינן צריכה לגופה, כדמוכח בריש פרק "אלו הן תחתונות" (סנהדרין פ"ה, א.) והאי דנקט בברייתא לישנא דמתכוין ואין מתכוין, ולא נקט: הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא רבי שמעון – משום כוונת דרבי יהודה נקט ליה, דאף על פי שאין מתכוין להבעיר התחתונות, מאחר שהוא פסיק רישיה – חייב, וסלקא דעתך אמינא דרבי יהודה לא מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא דבר שהוא מתכוין בידים, כגון מפסי מורסא שהוא מתכוין לפתח, וכן חס על הגר שמתכוין לכבות, ומוציא המת במטה וכן כולם. שמתכוין לעשות המלאכה בידים אלא שאינה צריכה לגופה. אבל דבר שאין מתכוין לעשות בידים, כגון נתכוין לכבות העלינות והובערו התחתונות מאליהן, דלא נתכוין למלאכת הבערה כלל אלא לכיבוי, אף על גב דהוה פסיק רישיה – סלקא דעתך אמינא דלא ליתיה רבי יהודה. קא משמע לן. אבל בהדיא דבר הכי, דהוה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאליהן – לא נקט לישנא דאין מתכוין, אלא משינא: הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא רבי שמעון דאמר פטור. אף על גב דאין כוונתו להבעיר מדפטר בה רבי שמעון, מכל מקום הוי להתחמם הוא עושה, אלא אינו מתכוין להבעיר אלא למשוך הגחלים אצלו להתחמם בהן, ואינו צריך שיובערו יותר ממה שדם בוערים כבר, ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא דהכא דקשה לו בהבערתה, והיינו כשבא לכבות – התם שייך להזכיר אין מתכוין לכוונת דרבי יהודה. ורבי שמעון שרי ליה משום דהוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואף על גב דבפרק "הבונה" (שבת ק"א.) אמר: התולש עולשין, אם לאכילה – כגורגות, אם ליפתה – בכל שהוא. ופריך: אטו כולו לאו ליפתה קרקע נינהו? ומשנה: לא נצריכה אלא לרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ופריך. והא אביי ורבא דאמרי

רבי אמר: ערבית משל שחרית. בשלמא לרבנן – האי פתמיד של בין הערפים כתיב, אלא רבי מאי טעמא? – אמר רבה בר עולא: אמר קרא "לכבש האחד", איזהו כבש שנאמר בו אחד – הוי אומר זה תמיד של שחר. ורבנן: מאי "אחד" – מיוחד שבערדו. – ורבי: מ"ומבחר נדריד" נפקא. ורבנן: חד בחובה וחד בנדרה, וצריכי. "אם היה בהן גדול זקן או איסמנים" וכו'. תניא, אמר רבי יהודה: עששיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים, ומטילין לתוך זוגן, כדי שתפוג צינתן. – והלא מצרף! – אמר רב ביבי: שלא הגיע לצירוף. אביי אמר: אפילו תימא שהגיע לצירוף, דבר שאין מתכוין מותר. ומי אמר אביי הכי? והתניא: "בשר ערלתו" – אפילו במקום שיש שם בהרת יקין, דברי רבי יאשיה. והיונן בה: קרא למה לי? ואמר אביי: לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור! – הני מילי בכל התורה כולה, אבל הכא – צירוף דרבנן הוא. משנה הביאונה לבית הפרה, ובקדש היתה, פרוסו סדן של בויז בינו לבין העם, קדש ידיו ורגליו ופשוטו. רבי מאיר אומר: פשוט, קדש ידיו ורגליו. ור' ויבבל, עלה ונסתתף, הביאו לו בגדי לבן, לבש, וקדש ידיו ורגליו. בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה, בין הערפים הגדולין של שמונה מאות זוז, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: בשחר היה לובש של שמונה עשר מנה, ובין הערפים של שנים עשר מנה – הפל שלשים מנה. אלו משל ציבור, ואם רצה להוסיף – מוסיף משלו.

רבי אמר של ערבית משל שחרית – ד"לכבש האחד" אדשחרית קאי, שנאמר בו "את הכבש אחד תעשה בבקר", וצריכי – יש צד נוטה שהנדרה צריך לייפותה כדי שתתרחצ לדרוח והקבלת פנים, ויש צד נוטה לומר שהחובה המוטלת צריך לפרוע חובו משלם. עששיות – חתיכות עבות. כמו "עשת שן" (שיר ה.). ואף לשון חכמים: מנורה באה מן העשת (מנחות כ"א.), משי"ש בלעז. והלא מצרף – הנותן ברזל מן האש למים מצרפו – מחוק ומקשהו. שלא הגיע לצירוף – כבר היה מצונן במקצת. אף על פי שהיו נותנין בלילה בתוך גחלים לחושות אינו מלובן כל כך שיהא לו חיזוק על ידי מים. מי אמר אביי הכי – דדבר שאינו מתכוין מותר. קרא למה לי – "בשר" לרבות המנוגע. דמצי למכתב "מול ערלתו" וכתב "בשר" – לרבות בשר האמור בגגים (ויקרא יג.) אדם כי יהיה בעור בשרו. למה לי קרא, הא דבר שאינו מתכוין הוא? ואמר אביי וכו' – אלמא סבירא ליה לאביי דקרא מסייע ליה לר' יהודה, דמאיצטריך קרא למישרייה, בכל התורה – באיסורא דאורייתא. כגון קוצץ בהרת, דכתיב (דברים כד) "השומר בגג העצרת" ואמר מר: בקוצץ בהרתו הכותב מזהר. ואין שבות במקדש לא גרסינן, דהא תלה טעמא באין מתכוין. משנה הביאונה לבית הפרה – לטבול טבילה שניה, שהיא טעונה מקום קדוש, כדפרישית לעיל. ר' מאיר אומר – פשט תחלה ואחר כך קדש, והא פרישית לעיל פלוגתיה. בשחר – בגדים שלובש בטבילה זו וזו מפשטן של מדינת פלוסין, שהוא חשוב ומעולה. ובין הערבים – בגדים שלובש להוצאת כף ומחתה. הגרזין – שהיו מפשטן של ארץ הינדוק, והיא ארץ כוש, כדמתרגם יונתן בן עוזיאל (ירמיה יג.) "הדפוך כוש עור" – הינדואת גמרא

רבי אמר: ערבית משל שחרית. בשלמא לרבנן – האי פתמיד של בין הערפים כתיב, אלא רבי מאי טעמא? – אמר רבה בר עולא: אמר קרא "לכבש האחד", איזהו כבש שנאמר בו אחד – הוי אומר זה תמיד של שחר. ורבנן: מאי "אחד" – מיוחד שבערדו. – ורבי: מ"ומבחר נדריד" נפקא. ורבנן: חד בחובה וחד בנדרה, וצריכי. "אם היה בהן גדול זקן או איסמנים" וכו'. תניא, אמר רבי יהודה: עששיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים, ומטילין לתוך זוגן, כדי שתפוג צינתן. – והלא מצרף! – אמר רב ביבי: שלא הגיע לצירוף. אביי אמר: אפילו תימא שהגיע לצירוף, דבר שאין מתכוין מותר. ומי אמר אביי הכי? והתניא: "בשר ערלתו" – אפילו במקום שיש שם בהרת יקין, דברי רבי יאשיה. והיונן בה: קרא למה לי? ואמר אביי: לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור! – הני מילי בכל התורה כולה, אבל הכא – צירוף דרבנן הוא. משנה הביאונה לבית הפרה, ובקדש היתה, פרוסו סדן של בויז בינו לבין העם, קדש ידיו ורגליו ופשוטו. רבי מאיר אומר: פשוט, קדש ידיו ורגליו. ור' ויבבל, עלה ונסתתף, הביאו לו בגדי לבן, לבש, וקדש ידיו ורגליו. בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה, בין הערפים הגדולין של שמונה מאות זוז, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: בשחר היה לובש של שמונה עשר מנה, ובין הערפים של שנים עשר מנה – הפל שלשים מנה. אלו משל ציבור, ואם רצה להוסיף – מוסיף משלו.

גמרא

אסור – אין שבות במקדש. ופריך: מי אמר אביי דבר שאין מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן? והתניא וכו' ומדאיצטריך קרא – שמע מינה דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא! ומשנה: הני מילי בכל התורה כולה אסור שאין מתכוין במתכוין, אבל הכא – פירוש בשבת, דכתיב ביה "מלאכת מחשבת" – בעינן שייחשב לעשות המלאכה שהוא עושה, הלכך צירוף דהכא הוי כלא מתכוין דרבנן, ואין שבות במקדש. ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא: אבל הכא מלאכת מחשבת אסרה תורה, וזה כפירוש רבינו יצחק. והשתא אוכחן דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין מותר מדאורייתא גבי שבת. ותימא: דבפרק "ספק אבל" (כריתות כ"ב.) אמר רב אשי: כגון שנתכוין לכבות העלינות והובערו התחתונות מאליהן, ורבי אליעזר בר דודק סבר לה כרבי יהודה דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. אלמא: לרבי יהודה דבר שאין מתכוין חייב מן התורה! ויש לומר דהתם פסיק רישיה הוא, שאי אפשר בשום ענין כשחותה שלא יובערו התחתונות, וכיון דהוי פסיק רישיה – כמתכוין דמי ואף על גב דלא צריך להבערנה וזויה לה מלאכה שאינה צריכה לגופה – סבר לה נמי בהא כרבי יהודה, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דפטר ליה רבי שמעון – לאו משום דלא חשיב ליה מלאכת מחשבת, דהא כי היכי דלרבי יהודה היא מלאכת מחשבת – הכי נמי לרבי שמעון כיון דהוי פסיק רישיה. ועוד: דרבי שמעון מחייב מקלקל בהבערה, אף על גב דבשאר מלאכות פטור משום מלאכת מחשבת, כדאיתא בסוף פרק קמא דהגינה (א.). ומתעסק נמי, דפטר בשאר מלאכות משום מלאכת מחשבת – מחייב רבי שמעון בחבורה ובהערה, כדאמר פרק "ספק אבל" (כריתות י"ט.) הנה לתינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב – מתעסק נמי חייב, אלא היינו טעמא דרבי שמעון דפטר – משום דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דילפינן משבח, ואפילו בחבורה ובהערה סבירא ליה דבעינן צריכה לגופה, כדמוכח בריש פרק "אלו הן תחתונות" (סנהדרין פ"ה, א.) והאי דנקט בברייתא לישנא דמתכוין ואין מתכוין, ולא נקט: הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא רבי שמעון – משום כוונת דרבי יהודה נקט ליה, דאף על פי שאין מתכוין להבעיר התחתונות, מאחר שהוא פסיק רישיה – חייב, וסלקא דעתך אמינא דרבי יהודה לא מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא דבר שהוא מתכוין בידים, כגון מפסי מורסא שהוא מתכוין לפתח, וכן חס על הגר שמתכוין לכבות, ומוציא המת במטה וכן כולם. שמתכוין לעשות המלאכה בידים אלא שאינה צריכה לגופה. אבל דבר שאין מתכוין לעשות בידים, כגון נתכוין לכבות העלינות והובערו התחתונות מאליהן, דלא נתכוין למלאכת הבערה כלל אלא לכיבוי, אף על גב דהוה פסיק רישיה – סלקא דעתך אמינא דלא ליתיה רבי יהודה. קא משמע לן. אבל בהדיא דבר הכי, דהוה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאליהן – לא נקט לישנא דאין מתכוין, אלא משינא: הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא רבי שמעון דאמר פטור. אף על גב דאין כוונתו להבעיר מדפטר בה רבי שמעון, מכל מקום הוי להתחמם הוא עושה, אלא אינו מתכוין להבעיר אלא למשוך הגחלים אצלו להתחמם בהן, ואינו צריך שיובערו יותר ממה שדם בוערים כבר, ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא דהכא דקשה לו בהבערתה, והיינו כשבא לכבות – התם שייך להזכיר אין מתכוין לכוונת דרבי יהודה. ורבי שמעון שרי ליה משום דהוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואף על גב דבפרק "הבונה" (שבת ק"א.) אמר: התולש עולשין, אם לאכילה – כגורגות, אם ליפתה – בכל שהוא. ופריך: אטו כולו לאו ליפתה קרקע נינהו? ומשנה: לא נצריכה אלא לרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ופריך. והא אביי ורבא דאמרי

ביאר הבעל-שם-טוב: שהחשיבות והאהבה של הקדוש-ברוך-הוא לכל אחד מישראל – היא הרבה יותר מהאהבה והמסירות לבן יחיד אצל הורים שהמתינו עשרות שנים ללידתו!

משיחת יום א' פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

וְהָתַנִּי בְּרִייתָא, נֹאמַר (וּקְרָא יב ג) וְיָבִיחַ הַשְּׁמִינִי יְמוֹל בְּשָׂרִי
עֲרֵלְתּוֹ, וְתִיבַת בְּשָׂרִי מִיּוֹתֶרָה, שְׁהִיָּה לוֹ לִכְתּוּב 'יְמוֹל עֲרֵלְתּוֹ',
וְדוֹרְשִׁים מִזֶּה לְבִשָׂרִי הָאִמּוֹר בִּנְגַעִים, אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ,
שֶׁאֵפִילוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּהֵרֵת יָקִין עַל יְדֵי הַמִּילָה, וְאֵף שִׁישׁ
אִיסוֹר בְּקִצִּיצַת נִגְעִים, שְׁכָתוּב (דברים כד ח) 'הַשְּׁמֶר בִּנְגַע הַצִּרְעָת',
רִיבְתָּה הַתּוֹרָה שֶׁבְּמִילָה יִכּוֹל לִקְוֹן בַּהֲרָתוֹ, דְּכָרִי רַבִּי יֵאָשִׁיָּה. וְהָיִין
כֶּה – וְהִקְשִׁינוּ עַל בְּרִייתָא זו, קָרָא לָמָּה לִי – מְדוּעַ צָרִיךְ רִיבּוֹ
לַהֲתִיר בְּמִילָה, הֲרִי זֶה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְּכּוּיִן שְׁמוּתָר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן.
וְאִמְרָא אֲבִי, צָרִיךְ אַתְּ הָרִיבּוֹ לְשִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה, דְּאִמְרָא דְּכָרִי שֶׁאֵין
מִתְּכּוּיִן אִסּוּר, וְלֹכֵן צָרִיךְ רִיבּוֹ לַהֲתִיר בְּמִילָה. וְמוֹזָה שְׁמַבִּיא אֲבִי
סִיוַע מִפְּסוּק לְרַבִּי יְהוּדָה, מִשְׁמַע שְׁסוּבָר כְּמוֹתוֹ שֶׁאִסּוּר. מִתְּרַצָּת
הַגְּמָרָא: מַה שְׁסוּבָר אֲבִי דָּבָר שֶׁאֵין מִתְּכּוּיִן אִסּוּר, הֵנִי מִלֵּי כָּכָל
הַתּוֹרָה כּוֹלָה – בְּאִיסוּר דְּאוֹרִייתָא, אֲכָל הָכָא בְּהִטְלַת עֲשֻׁשִׁית,
אִיסוֹר הַצִּירּוֹף רַק מִדְּרַבְּנָן הוּא, וּבְדִרְבָּנָן מוֹתָר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְּכּוּיִן
אֵף לְרַבִּי יְהוּדָה.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁיכָה אֶת סֵדֶר עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים: אַחֵר הַקִּרְבָּת
הַתְּמִיד, הִכְיָאוּהוּ אֶת הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְמִקְוֶה שֶׁבִּגְדֵי לְשִׁכַּת בֵּית הַפָּרֹהֶת
לְטַבִּילָה שְׁנִיָּה, וְלִשְׁכָּה זו בְּקֶדֶשׁ הֵיחָל.
פָּרְסוּ סִדְרִין שֶׁל בּוֹיִן (פֶּשֶׁתוֹן) לְמַחֲצִיצָה בֵּינֵי לְבִין הָעָם בְּשַׁעֲה שְׁטוּבָל.
וְאוֹ קֶדֶשׁ יְדִיו וְרַגְלָיו, וְלֵאחֵר הַקִּידוּשׁ פָּשְׁטָה אֶת בְּגָדֵי הַזֹּהֵב. רַבִּי
מֵאִיר אֹמְרָא, שֶׁהִסְדֵּר הָיָה שְׁקוּדִים פָּשְׁטָה בְּגָדִיו, וְאַחֵר כֵּךְ קֶדֶשׁ יְדָיו
וְרַגְלָיו.
אַחֵר הַקִּידוּשׁ, יָרַד לְמִקְוֶה וְטָבַלָה שְׁנִיָּה, וְעָלָה, וְנִתְעַטֵּף
בְּמַגְבָּת וְנִסְתַּפֵּן – וְנִיגַב אֶת הַמַּיִם מִגּוּפוֹ. הִכְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי לְבָן
לְעֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, לְכֶשׁ, וְאַחֵר כֵּךְ קֶדֶשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו.
הַמִּשְׁנָה מְפַרְשֶׁת מִמָּה הָיוּ עֲשׂוּיִים בְּגָדֵי הַלֵּבָן שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:
בְּשֶׁחֶר לְאַחֵר טַבִּילָה שְׁנִיָּה, הָיָה לֹבֵשׁ בְּגָדֵי פֶשֶׁתוֹן הַבָּא מִמְּדִינַת
פְּלוֹסִין, שֶׁהוּא חָשׁוּב וּמַעֲוֵלָה, בְּשׂוּי שֶׁל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מָנָה. וּבְגָדֵי לָבָן
שֶׁל בֵּין הָעָרְפִּים שֶׁלֹּבֵשׁ לְהוֹצֵאתָ הַכֹּף וְהַמַּחְתָּה מִקְדוּשׁ הַקִּדְשִׁים,
הָיוּ עֲשׂוּיִן מִפֶּשֶׁתוֹן שֶׁל מְדִינַת הַנְּהַרְיִין, בְּשׂוּי שֶׁל שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת זוֹ, שֶׁהָיוּ
שְׁמוֹנֶה מֵנִים. רַבִּי מֵאִיר. וְהָקָמִים אִיסּוּרִים, אֲכָן בְּגָדֵי
הַשֹּׁחַר הָיוּ יִקְרִים מִשְׁל בֵּין הָעֲרַבִּים, אֲלֵא שֶׁבְּשֶׁחֶר הָיָה לֹבֵשׁ שֶׁל
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵי מָנָה, וּבֵין הָעָרְפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מָנָה, וְנִמְצָא שֶׁהִכָּל
– בְּגָדֵי הַשֹּׁחַר וּבְגָדֵי בֵּין הָעֲרַבִּים שׂוּיִם יָחִיד שְׁלֹשִׁים מָנָה. וְהַמְעוֹת
לְקִנְיַת בְּגָדִים אֵלּוּ בָּאוּ מִשָּׁל צִיבּוֹר – מִתּוֹרַת הַלְשָׁכָה שֶׁנִּתְּנוּ
יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁנָה. וְאֵם רָצָה הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְהוֹסִיף מַעוֹת כְּדִי לְקַנּוֹת
בְּגָדֵי לָבָן חֲשׁוּבִים וּמְשׁוּבָּחִים יוֹתֵר, אֵינוֹ לּוֹקֵחַ תּוֹסַפֵּת זו מִשְׁל
צִיבּוֹר, אֲלֵא מוֹסִיף מִשְׁלּוֹ, וּבְלִבָּד שִׁיתֵּן תּוֹסַפֵּת זו מִתְּנָה לְהַקְדֵּשׁ.

רַבִּי אֹמְרָא, הַפְּסוּק וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הָיָה נֹאמַר בְּתַמִּיד שֶׁל שֹׁחַר,
וְנִסְכֵּי תַמִּיד שֶׁל עָרְבִית נִלְמָדִים מִתַּמִּיד שֶׁל שֹׁחַר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְרַבְּנָן – שִׁטַּת חֲכָמִים מוֹבִנָּה שֶׁהַפְּסוּק
נֹאמַר בְּתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרַבִּים, מִשּׁוּם דִּהָא (פסוק זה) בְּתַמִּיד שֶׁל
בֵּין הָעָרְפִּים כְּתִיב, אַחֵר וְזֹאת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי, וּמִשְׁמַע שֶׁזֶּה הַמִּשְׁךְ
לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרַבִּים, אֲלֵא רַבִּי מֵאִיר טָעָמָא – מְדוּעַ פִּירֵשׁ אֶת
הַפְּסוּק עַל תַּמִּיד שֶׁל שֹׁחַר. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא,
אַחֵר וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הָיָה אִמְרָא קָרָא (נאמר) לְכֶשׁ הָאֵחָד, וְאִינְהוּ
כֶּבֶשׂ שְׁנֵאִמְרָא בּוֹ 'אֵחָד', הָיָה אִמְרָא זֶה תַּמִּיד שֶׁל שֹׁחַר שְׁכָתוּב בּוֹ 'אֶת
הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבוֹקֶר'. וּמוֹכַח שֶׁהַכוּוֹנָה לְתַמִּיד שֶׁל שֹׁחַר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן כִּיצַד יִתְרַצּוּ אֶת הַוִּכְחָת רַבִּי מִ'הָאֵחָד'
שֶׁהַכוּוֹנָה לְתַמִּיד שֶׁל שֹׁחַר. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: רַבְּנָן דּוֹרְשִׁים מִפְּסוּק
זֶה, 'מֵאִיר אֵחָד' מִיּוֹתֵד שְׁבַעֲרָדִי, שֶׁהַמִּבְיָא קָרְבֵּן צָרִיךְ לְהַבִּיא מִהַטּוֹב
שֶׁבַעֲרָדִי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי שְׁדוּקָא מִ'הָאֵחָד' שֶׁנִּסְכּוֹ נֹאמַר
עַל תַּמִּיד שֶׁל שֹׁחַר, מֵהִיכֵן יִלְמַד שְׁצָרִיךְ לְהַבִּיא מִהַמִּיּוֹחַד
שֶׁבַעֲרָדִי. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: רַבִּי שׁוּבָר שֶׁמִּיִּמְכָּחֵר (גִּדְרִי) [נִדְרִיכָם]
נִפְקָא – נִלְמַד זֹאת, שֶׁכֵּךְ מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק לְהַבִּיא נִדְרֵיו מִהַמּוֹבָחָר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן מְדוּעַ הֵם דּוֹרְשִׁים לְהַקְרִיב אֶת הַמּוֹבָחָר
מִתִּיבַת 'הָאֵחָד', הֲרִי אִפְשָׁר לְדַרְשׁ זֹאת מִ'מוֹבָחָר נִדְרִיכָם'.
מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: חֵד כְּחוֹזָה וְחֵד בְּנִדְכָה – פְּסוּק אֶחָד מִלְּמַד שְׁצָרִיךְ
לְהַבִּיא מִהַמּוֹבָחָר בְּקָרְבֵּן חוֹבָה, וְאַחֵד מִלְּמַד לְהַבִּיא מִהַמּוֹבָחָר
בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה. וְצָרִיכֵי – וְצָרִיךְ אֶת הַלִּמּוּד בְּשִׁנְיָהם, שִׁישׁ צַד
לְאִמְרָא שְׁדוּקָא בְּקָרְבֵּן נִדְבָה צָרִיךְ לְהַבִּיא מּוֹבָחָר כְּדִי שֶׁתִּתְרַצָּה
לְדוֹרוֹן וְהַקְבֵּלָת פָּנִים. וְיֵשׁ צַד שְׁדוּקָא בְּקָרְבֵּן חוֹבָה צָרִיךְ לְהַבִּיא
מּוֹבָחָר כְּדִי שִׁיחָא פֶּרַעַן חוֹבוֹ מוֹשִׁלָם.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִם הָיָה כֹּהֵן גְּדוֹל וְכֵן אִיִּסְמִינִים וְכו' מִחֲמִין לוֹ
חֲמִין וּמִטִּילִין לְתוֹךְ הַצּוֹנוֹן כְּדִי שֶׁתִּפְּגֵי צִינָתוֹ. הַגְּמָרָא דִּנְהָ בְּאוּפֵן
חֲמוּם הַמְּקוֹה: תִּנְיָא, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה עֲשֻׁשִׁית (חֲתִיכוֹת עֲבוּת) שֶׁל
כֶּרֶס הָיוּ מִתְּכּוּיִן מְעַרְבִי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, עַל יְדֵי שְׁמִנְיָחִים אוֹתָם
בְּגַחְלִים לֹחֲשׁוֹת, וּמִטִּילִין אוֹתָם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לְתוֹךְ צִינָן –
לְמִקְוֶה שֶׁל הַכֹּהֵן גְּדוֹל, כְּדִי שֶׁתִּפְּגֵי צִינָתוֹ שֶׁל הַמַּיִם. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: וְהָלֵא כְּשִׁנְתוֹן בְּרוֹל מְלוּבֵן לְתוֹךְ הַמַּיִם הוּא מְצָרָף – מִחוּץ
וּמִקְשָׁה אֶת הַבְּרוֹל, וְאִיךְ עֲשׂוֹ כֵךְ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא:
אֲמַר רַב בִּיבִי, צִירּוֹף מוֹעִיל רַק בְּבִרּוֹל מְלוּבֵן וְחֵם בִּיּוֹתֵר, וְכֵאֵן
מְדוּבָר שֶׁלֹּא הָנִיעַ לְשִׁיעוֹר צִירּוֹף, שֶׁאֵף שְׁעַמַּד בְּלִילָה בְּגַחְלִים
לֹחֲשׁוֹת, עֲדִיין אֵינוֹ מְלוּבֵן כֹּל כֵּךְ שִׁיחָה לוֹ חִיּוּק עַל יְדֵי הַמַּיִם.
תִּירוּיִן נוֹסֵף: אֲבִי אֲמַר, אֵפִילוּ תִּמְכָּא שֶׁהַבְּרוֹל מְלוּבֵן כֹּל צָרְכוֹ וְהָנִיעַ
לְצִירּוֹף, אֵף עַל פִּי כֵן כִּיּוֹן שֶׁמִּתְכּוּיִן לְחֵמָם אֶת הַמַּיִם, וְלֹא לְצָרֵף אֶת
הַבְּרוֹל, הַצִּירּוֹף הוּא דְּכָרִי שֶׁאֵין מִתְּכּוּיִן, וּמוֹתָר, כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
שֶׁמִּתִּיר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכּוּיִן.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָמֵי אֲמַר אֲבִי הָכִי – לַהֲתִיר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכּוּיִן,

המשך מעמוד רנו

אתענין לדעת אם יש לו קביעות ללימוד תורה בעצמו בכלל, ובתורת החסידות בפרט, ואם בשנים הקודמות היתה הנחיצות בלימוד החסידות הרי עתה בזמננו זה ענין דלא סגי בלא"ה, לכמה וכמה טעמים, ובנדון דידן הי"ז ג"כ למותר להאריך מכיוון - כפי שמזכיר במכ"י - שזקנו נסע לרבי, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אם פונה הוא אלי בשאלה הקשורה בשידוך שזהו מעניינים הקשים כקרי"ס, וארז"ל הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, ואני אינני שדכן מומחה וגם לא שדכן שאינו מומחה, ובכ"ז רוצה לשמוע חו"י"ד עאכז"כ גישמע ג"כ לחו"י"ד בנוגע לקביעות שיעור לימוד חסידות, והשי"ת יצליח דרכו בחיים שע"י שיתקשר ג"כ בפנימיות התורה שזהו המאור שבתורה, ה"ז יאיר הליכותיו, שימצא את הדרך וההחלטה הנכונה המתאימה לפניו בגשמיות וברוחניות.

מוסג"פ השיחה מלי"ג בעומר שי"ל זה לא כבר, עם מכ"י הכללי השייך אליי אשר גם בהם מדובר ע"ד לימוד פנימיות התורה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 וכן ספרי מלחמות וכו' (ודברי הימים של מלכי אמות העולם וכו'), וכן מליצות רלב וכו' ומשלים רלב של
2 שיחת חלין וכו', פגון ספר עמנואל וכו', ואין צריך לומר דברי חשק - אסור לקרותו בשבת וכו', ואפילו

ביאורי הלכה

רמב"ם ספרי מלחמות - ספרים ובהם מתוארים מהלכים ומאורעות של מלחמות שונות.
ר"ל אומות העולם - ובכלל זה כל ספרי היסטוריה ושאר סיפורי מעשיות.²⁶⁵
ר"ל אומות העולם - משמע שקריאת תולדות עם ישראל נחשבת כדבר שיש בו תועלת ומותרת בשבת.²⁶⁶
ר"ל מליצות - אמרים צחים המקובלים על הלב.²⁶⁷
ר"ל מליצות ומשלים - דברים שנכתבו בלשון מליצית (בדרך שירה, חרוזים, שנינות וכל כיוצא בזה) ובהם

מתוארים מאורעות, רגשות או מסרים שונים.²⁶⁸
ר"ל שיחת חולין - אפילו כתובים בלשון הקודש.²⁶⁹
ר"ל שיחת חולין - יש להימנע מקריאתם בשבת אפילו בבית הכיסא ובכל מקום שאסור ללמוד בו.²⁷⁰
ר"ל שיחת חולין - עיתון חדשות, פוליטיקה, ידיעות וכדו' מותר בקריאה בשבת.²⁷¹
אך לכתחילה טוב לכל אדם להימנע מקריאתם בשבת שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה.²⁷² ואפילו בימות החול טוב להמנע מקריאתם.²⁷³

צינונים והוספות

265 בין סיפורים אמיתיים בין בדותות, כל שאין תועלת עבורו בקריאתם הרי הם "דברי הבל" ובכלל גזירת "כל כתב", משא"כ סיפורים שיש תועלת בקריאתם כדלהלן ובפרט סיפורי צדיקים (ראה הערה רס). ובפירוש המשנה לרמב"ם (סנהדרין י, א): ספרים... שאין בהם חכמה ולא תועלת אלא אבוד הזמן בדברים בטלים, כגון אלו הספרים המצויים אצל הערבים מספרי הדורות ומנהגי המלכים ויחסי שבטי הערבים וספרי השירים וכיוצא בהם מן הספרים שאין חכמה בהם ולא תועלת גשמית אלא איבוד הזמן בלבד.
266 וראה להלן הערה רפב שמכל-מקום אינה נחשבת כקריאת דברי תורה או קדושה, משא"כ קריאת סיפורי צדיקים או תיאור תולדות עם ישראל שנכתבו במטרה לחיזוק יראת שמים והתקרבות לתורה.
267 מצודת ציון משלי א, ו, וברש"י שם ביאר שמשל ומליצה הם משל ונמשל.
268 ראה רמב"ן במדבר כא, יד: שהיו בדורות ההם אנשים חכמים כתבים ספר המלחמות הגדולות כי כן בכל הדורות ובעלי הספרים היו נקראים מושלים שנושאים בהם משלים ומליצות והנצחונות הנפלאים בעיניהם... והנה גבורת סיחון במואב היתה נפלאה בעיניהם, וכתובה בספר ואמרו בה מליצות את זה בסופה וגו' ונשאו בה משל (להלן פסוק כז) בואו חשבון וגו'.
269 כן מבואר דעת שוע"ר ודלא כרמ"א (קצות השלחן סי' קז בדה"ש הערה מג).
270 איסור הקריאה אינו מטעם "דברים בטלים" אלא משום שטרי הדיוטות; וראה סי' פה ס"א.
271 מטרת העיתון להביא תועלת לקוראים על ידי שידווח או יפרש את המתרחש בעולם והרי זה בכלל היתר השבות יעקב (ח"ג סי' כג), ואף שבכמה מקומות כתבו שאין להיתר זה בימינו משום שכיום אין צריכים לעיתון עבור הידיעות החשובות, מכל-מקום כל עוד מטרת העיתון (לדעת המו"ל והכותבים עכ"פ) להביא תועלת לקוראיו (ולא רק לספר סיפורי עבר שאין בהם תועלת מלבד העברת הזמן והעשרת הידע) הרי אינו בגדר "אגרות של שאלת שלום" או

"מליצות ומשלים של שיחת חולין" אלא "שיחת חולין של צורך הגוף" ואינו מתחלף ב"שטרי הדיוטות" שהם צורך ממוני, וראה "קצות השלחן" (בסי' קז הובא להלן הערה רעג) שאף בימינו רוב העיתון היה דברים שאין בהם צורך ממש ומכל-מקום לא אסור קריאתו מצד "שטרי הדיוטות", וכן משמע בכ"מ בדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע שדיבר בגנות הקריאה בעיתון בשבת מצד מעלת השבת ויוקר הזמן בכלל (כדלהלן הערות ערב-רעג) אך לא מצד איסור כלשהו (לא איסור "שטרי הדיוטות" בשבת, ולא איסור "מושב ליצים" בחול), ולהוסיף, שגם דברי פוליטיקה יכולים להביא תועלת עכ"פ לאנשים המעורים בפוליטיקה, ואינו דומה לקריאת ספרי הבל כמו דברי הימים שאף שיכולה להביא תועלת למי שמלמד את זה וכיו"ב (ואינו נחשב עבורו ל"מושב ליצים") מכל-מקום מטרת הספר אינה להביא תועלת (אף שאפשר למצוא תועלת בכל דבר), ויבואו להקל שאם התירו קריאת דברים אלו מותר לקרוא גם דברי איסור. ומכל מקום, היתר קריאת עיתונים אינו משום שמתענג בהם, ע"פ המבואר לעיל הערה לט, אמנם, בקצות השלחן (דלהלן הערה רעו) הוסיף כסניף להתיר משום שמתענג בקריאתם, ואולי סבר שאף שאין להתיר שטרי הדיוטות ממש משום עונג, אבל לדבר האסור משום גזירת "כל כתב" בלבד אפשר לצרף את שיטת המג"א בסי' שא"ס ד שהתיר משום עונג. 272 לעיל סימן רצ סעיף ה.
ובתורת מנחם חלק נט (שיחת ש"פ משפטים ה'תש"ל ע' 922 הערה 51) בגנות קריאת עיתונים בשבת: ולדוגמא - שגם ביום השבת הוא צריך לקרוא את העיתון, באמרו, "אהבתי את אדוני".... מה נוגע לך מה קורה בעיתון? - שב ללמוד, תאריך בתפלה! - אפילו בימות החול לא צריך לקרוא עיתון, כיון שזה ביטול תורה, ביטול זמן, פיזור הנפש והגוף וכו' וכו', ועאכ"כ ביום השבת.
עוד יש להעיר בעניין קריאת עיתון בשבת משה"ס מהר"ם שיק (או"ח סי' שכד) שאסור לקרוא עיתון שהודפס בשבת עבור ישראל המוני עליו, וכן יש שאסור לקרוא בעיתון שהגיע אליו בשבת (ראה שו"ת באר משה ח"ו סי' סו), ואף

1 לְעֵינֵי בָּהֶם בְּלֹא קְרִיאָה, גְּזֵרָה מְשֻׁמֵּרִי הַדְּיוּמֹת (רמב"ם).

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור תחילת סעיף ל

ביאורי הלכה

רלח] לקרות בשבת - אפילו יש לו עונג מקריאתם.²⁷⁸
רלמ] שטרי הדיומות - שיוורו היתר לעצמם שאם מותר לקרוא בספרי הבל, מותר לקרוא גם בדברים האסורים.²⁷⁹

ועיתון חדשות²⁷⁴ שיש בו גם מודעות מסחר²⁷⁵ טוב להמנע מלקרוא בו בשבת²⁷⁶.
רלז] ספר עמנואל - נקרא גם "מחברות עמנואל" כ"ח מחברות של שירים ומליצות מאת עמנואל בן שלמה מקהילת רומא שנדפסו בשנת ה'רנב²⁷⁷.

צינונים והוספות

הרבים רח"ל, והרבה נכשלים בזה כי אינם שמים על לב גדול האיסור. ושומר נפשו ירחק כי רבים חללים הפילו העיתונים החפשים, ודי בזה למבין.

(274) כתבה שאינו יודע מראש את תוכנה ומטרתה, דינה כאגרת שלא ידוע תוכנה דלעיל סעיף כה.

(275) ראה לעיל הערה ר לעניין קריאת עיתון של מסחר וכלכלה.

(276) קצת השלחן סי' קז בדה"ש הערה מג: וקריאת עיתונים שיש בהם ידיעה ממשא ומתן אסור (שע"ת סי' ש"ו משאלת יעב"ץ) והיינו אפילו כשקורא בשביל לידע החדשות המתרחשות בעולם דלא הוי בכלל ספרי הבל כיון שיש צורך בהידיעות וגם מתענג בקריאתו ויש צער למנוע, מכל-מקום אסור משום עניני המשא ומתן שבעיתון שאי אפשר ליזהר לקראות רק קצתו ולא השאר, כן מתבאר מדברי השאלת יעב"ץ שהעתיקו האחרונים, ובזמננו מופיעים קצת עיתונים בכל מדינה ומדינה ע"י השתדלות יראי ד' שבהם מעוררים על עניני הדת בחיי הצבור וחיזוק עניני החרדים משיבי מלחמה שעה מלחמת ד', ואין בהם עניני משא ומתן כלל, ה"י נראה פשוט דמותר לקרותם בשבת. וראה לעיל הערה נב שכתב להסתפק בזה מצד הצער שיכול לבוא מהידיעות שבהם. ובהערה רעג מצד דברי האיסור שבהם.

אך ראה לעיל הערה רא שאין לאסור בזה לגמרי.

(277) ראה "אוצר ישראל" ח"ח בערכו; וכתב החיד"א (שם הגדולים מערכת הגדולים ערך ר' עמנואל) שר' עמנואל היה נשטם קצת מחכמי רומא לפי שהרבה משיירו כמעט דומים לשירי עגבים. נולד בערך בשנת ה"א ושלושים, ונפטר בפארמו בערך בגיל ששים.

ומהא דבשוע"ר הביא את ספר עמנואל כדוגמא ל"שיחת חולין" ולא כדוגמא ל"דברי חשק" כמשמעות השו"ע כי בזה מודגש איסור מליצות ומשלים של דברי חולין (חלקו הגדול של ספר עמנואל) אף אם נראים כדברי חכמה משום מושב לצים, ואפילו אם מחברם כתב גם דברי תורה (ראה החיד"א (שם הגדולים מערכת ספרים אות ב בקו"א): שמעתי שאמרו בעלי המפרשים שבאיוב יקרא האדם פירוש רלב"ג וירורו צמאוונו, ובמשלי יקרא פירוש עמנואל ובתהלים יקרא פירוש ר' דוד קמחי).

(278) כדלעיל הערה לט ע"פ קו"א סי' שא.

(279) ומשמע שאסור לקרוא דברי הבל אפילו אם יש לו תועלת בזה (וע"ד שמותר לקרוא דברים שיש בהם תועלת גם אם לו עצמו אין תועלת בזה), וראה המובא להלן הערה רפ אם עובר בקריאתם משום "מושב לצים" (איסור דברים בטלים) בחול כשיש לו תועלת בקריאתם.

שבדיעבד יש למצוא היתר (ראה לעיל סעיף כו), לכתחילה טוב להחמיר (עכ"פ בעיתון יומי הוא קובע להם שביאור העיתון בשבת דווקא וניכר שהוא כדי שיקראו בו היום).
(273) לקט מדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע על השלילה שבקריאת עיתונים (אפילו בימות החול, ולגבי שבת ראה לעיל הערה ערב): סיבת קריאת ה"עיתון" (במקום לנצל את הזמן ללימוד התורה) היא מפני ש"יצרו הוא שתקפו" (תו"מ התועדויות תשמ"ו (ח"ב שיחת מוצאי שבת פרשת מקץ עמוד 781)).

לאחרונה נהיה "מנהג" אצל בעלי-בתים שמוכרחים לקרוא "עיתון" כדי לדעת את המתרחש בעולם... הלוואי ש"מנהג" זה לא יתקבל אצל אלו שיש להם שיעורים קבועים בתורה, ובפרט אצל אלו שאצלם הקביעות היא בנפש, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לתלמידי הישיבות, ועל דרך זה בנוגע לבנות הלומדות במוסדות חינוך שלהן (תו"מ התועדויות תשמ"ב (חלק א ש"פ לך-לך עמוד 183)).

תלמידי התמימים - ואף אברכים - אינם צריכים לדעת את הנעשה בעיתונים. (אפילו לא כדי לקרוא ידיעות אודות ליובאוויטש ותומכי-תמימים (ס' אשכילה בדרך תמים ע' 381, ר"ד מדברי כ"ק אדמו"ר בפני קבוצת אנ"ש י"א שבת תשי"ז).

ולגבי דברים האסורים בעיתונים: במענה על מכתבו מג' אדר ראשון, בו כותב אודות עיתונים החילונים ואותם הגרועים עוד יותר שנדפסים בהם לא רק עניינים חילונים גרידא אלא גם עניינים האסורים, ואיך שיש להיזהר מזה. והנה מהמפורסמות אינן צריכות ראייה, והרי פסק דין מפורש הוא בשולחן-ערוך האיסור לקרות בדברים האסורים, וכמדומה שלאחרונה נתפרסמו באה"ק ת"ו מכתבים וכרוזים בזה (אגרות קודש כרך יד (עמוד תכג אגרת ה'ר)).

ובקצות השלחן סי' קז בדה"ש הערה מג: ושאר העיתונים שבזמננו רובם ככולם יתיצבו על ד' ועל משיחו עפ"ל ומלאים על כל גדותם מאמרי חשק וליצינות ודברי מינות וכפירה ור"ל ואף בחול אסור לקרות ואפילו מי שרוצה לקרות רק החדשות מהעולם שהם מביאים ג"כ יש לאסור דילמא ימשך לקרות דברי החשק או המינות, והדברים ק"ו ממה שאסור קריאת חדשות בשבת שמא יעיין גם בדברי המו"מ כנז"ל, שהאיסור הוא משום דעבר על ממצוא חפצך, כשי"כ במקום שיש לחוש שימשך לעיין בדברי חשק וליצינות שאסור משום מושב לצים ועובר משום אל תפנו אל האילילים ומגרה יצה"ר בעצמו כמבואר בשו"ע סי' ש"ז הנ"ל ועוד יותר יש לחוש שיבוא לעיין בהמאמרים שלהם שבהרבה מהם נמצא דברי מינות והתלוצצות מהתורה הקד' ומחז"ל בודאי יש לאסור הקריאה בעתונים ההם, ומכשי"כ לקנותם במחיר כסף שבוה מחזיקים ידי המדפיסים מחטיאי

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב' סימן שו באיזה חפצים מותר לדבר בשבת

כה מי שאבדה לו אבידה מותר שיכריזו בשבת שמי שידוע בה יבא ויגיד ואפילו האבידה היא דבר שאסור לטלטלו בשבת מפני שהשבת אבידה מצוה ולומר למי שידוע ממנה ששייכנה אמירה זו מחפצי שמים שמתרים בשבת (ונהגו להכריז גם על אבידת נכרי מפני דרכי שלום שאנו מצווין מדברי סופרים להתנהג עמהם בדרכי שלום והרי זה כעין מצוה כמ"ש בסי' שכ"ה):

כו אם מותר להחרים או לנדות בשבת או להתיר הנדוי והחרם יתבאר בסי' שמ"א:

כז אסור להכריז בשבת על קרקע הנמכרת שכל מי שיש לו זכות עליה יבא ויגיד ואם לאו יאבד זכותו מפני שמה שאומר ואם לאו יאבד זכותו הוא כדן את הדין ואין דנין בשבת ואף אם מכריז סתם כל מי שיש לו זכות יבא ויגיד שאינו כדן את הדין אף שיש תקנה בעיר שאם לא יגיד בטל זכותו מכל מקום אסור משום ודבר דבר אלא שבמקום שנהגו להקל להכריז סתם אין למחות בידם כי יש מקום לומר שזהו כצרכי רבים שמותר לדבר בהם בשבת שכל דבר שהוא תיקון המדינה והוא מזדמן תדיר נקרא צורך רבים כיון שהוא מזדמן תדיר ומטעם זה נקראו הדינין צורכי רבים לענין חולו של מועד כמ"ש בסי' תקמ"ה ומה שאין דנין בשבת הוא משום שהוא שבות גמור כמ"ש בסי' של"ט ולא התירו שבות גמור לצרכי רבים אלא הדיבור בלבד כמו שנתבאר למעלה אבל במקום שאין שם מנהג זה אין לנהוג כן לכתחלה:

כח אסור להכריז בשבת אצל מי שיש יין למכור אם הוא מקום שהיין מצוי בו הרבה שאין צורך מצוה בהכרזה זו ואסור משום ודבר דבר אבל במקומות שאין היין מצוי כל כך מותר להכריז עליו בשבת שזהו צורך מצוה לקנות יין לקידוש ולכבוד היום ובלבד שלא יזכיר סכום מעות שזהו אסור אפילו לצורך מצוה אלא אם כן מכריז קודם ברכו וטוב לנהוג כן לעולם להכריז קודם ברכו ושאר משקין אסור להכריז כלל אחר ברכו בשבת אפילו בלא סכום מעות כיון שאין בהם צורך מצוה אלא אם כן מכריז קודם ברכו:

* * *

כט מי שנודע לו בשבת שהוציאו נכרים את בתו מביתו להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל להצלתה ויצא אפילו חוץ ל"ב מיל ואפילו אם יצטרך לעשות מלאכה גמורה להצלתה ואפילו אם הוא ספק אם יצילנה מפני שענין זה הוא כפיקוח נפש שמחללין השבת אפילו בספק הצלה שאין לך פיקוח נפש יותר מזה שלא תצא מכלל ישראל ותחלל שבתות כל ימיה ומוטב לחלל עליה שבת אחת משתחלל היא שבתות הרבה שמטעם זה ג"כ מחללין שבת בשביל פיקוח נפש שאמרה תורה חלל עליה שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה (ולפיכך אף אם הבת היא קטנה שאינה מחוייבת עדיין במצות יחלל עליה להצילה שלא תחלל שבתות הרבה כשתגדיל שמטעם זה מחללין שבת לפיקוח נפש הקטנים).

ואם אינו רוצה להשתדל בהצלתה בחילול שבת כופין אותו והוא הדין אם אינה בתו אלא בת או בן איש אחר אע"פ שאינו קרובו ויש יכולת בידו להשתדל במצוה זו אע"פ שהוא ספק אם יציל כופין אותו להשתדל בכל מה שאפשר אפילו בעשיית מלאכות גמורות אם יצטרך להן.

ולא אמרו שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו אלא כשחבירו פשע בזה וע"י פשיעתו בא לו האונס אח"כ כגון שהדביק פת בתנור בשבת ונזכר קודם שתיאפה שאף שמותר לו לרדות מן התנור כדי שלא יבא הוא לידי איסור חמור ממנו אסור לאדם אחר לרדותה כדי שלא יבא חבירו לידי איסור חמור של אפיית הפת בשבת כיון שחבירו פשע במה ששכח והדביק פת בתנור בשבת אבל כאן זה שהנכרים רוצים לאנסו לצאת מכלל ישראל לא פשע מאומה.

אבל אם אין רוצים להוציאו מכלל ישראל אלא שאונסים אותו לעבור עבירה אחת אפילו לעבור עבודה זרה ואח"כ יניחוהו להחזיק דתו אין מחללין עליו שבת באיסור של תורה בשביל הצלתו (בין הוא בעצמו בין אחרים) מפני שלא ניתנה שבת לדחות אלא בשביל פיקוח נפש ולא בשביל הצלת עבירה חמורה ממנה אבל לחלל שבת באיסורי דברי סופרים מותר (אפילו לאחרים) כיון שהוא לא פשע (ואפילו אם אין רוצים לאנסו לעבודה זרה אלא לעבור על מצות לא תעשה אחרת של תורה אבל בשביל מצות עשה אין דוחין שבות כמ"ש בסי' תקפ"ו).

וכל זה ביחיד אבל להציל רבים מעבירה (חסר).

(עיין סוף סי' תקפ"ו ותרג"ה בט"ז וצ"ע בכה"ג):

* * *

חלק ב' סימן שז דיני שבת התלויים בדבור

א ודבר דבר דרשו חכמים שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול שלא יאמר דבר פלוני אעשה למחר ואפילו דבר שאינו אסור לעשותו בשבת עצמה אלא מדברי סופרים כגון שכירות ומקח וממכר וכיוצא בהם ואע"פ שאין דיבור זה שבשבת מועיל לו כלום לעשייה שיעשה למחר ואינו דומה לאומר לחברו שיעשה לו למחר שאמירה זו מועלת לעשייה שלמחר שע"י אמירה זו עושה חבירו למחר ונמצא שהוא מוצא חפציו בשבת ע"י אמירה זו שאומר לחבירו ואסור משום ממצוא חפצך (ודבר דבר).

משא"כ כשאומר על עצמו שיעשה דבר פלוני למחר אין לאסור משום ממצוא חפצך שאינו מוצא חפציו ע"י אמירה זו שאף אם לא היה אומר כן בשבת היה יכול לעשות כן למחר אעפ"כ אסור משום ודבר דבר שלא יהא דיבורו בשבת כדיבורו בחול ואפילו לומר מצוה פלונית אעשה למחר אסור אם הוא מצוה שאסור לעשותה בשבת ולא אמרו שחפצי שמים מותר לדבר בהם בשבת אלא כשיש צורך למצוה כדיבור זה אבל כאן אין אמירתו מועלת כלום לעשייה שלמחר:

ב ואפילו בשיחת דברים בטלים שאין בהם זכר עשיית

ישראל והנכרי (אינו) שכירו של ישראל אלא רגיל לעשות
לו בטובת הנאה עיין סי' רמ"ד ורנ"ב):

במקום שיום השוק הוא בשבת אסור ליתן מעות לנכרי
מערב שבת שיקנה לו חפץ פלוני אם אותו חפץ אינו
מצוי לקנות באותו מקום אלא ביום השוק כמו שהוא רגיל
בעיירות קטנות שהרי זה כאלו אמר לו בפירוש לקנות
בשבת שהוא יום השוק (אבל בד' וה' מותר ליתן לו מעות
מטעם שנתבאר בסי' רנ"ב) ואם מצוי קצת לקנות גם בשאר
ימים מותר ליתן לו מעות אפילו בערב שבת ובלבד שלא
יאמר לו קנה בשבת וגם לא יאמר לו שהוא הולך בדרך
במוצאי שבת מיד ויצטרך הנכרי לקנותו בשבת שהרי זה
כאומר לו בפירוש לקנות בשבת כמ"ש בסי' רנ"ב וכן הדין
לענין כל דברים אלו בנותן כלים לנכרי למכור וטוב שלא
לדור כלל בעיר שיום השוק הוא בשבת כי אי אפשר שלא
יחטא ואם השוק אינו בשכונת היהודים אין לחוש:

מותר לומר לנכרי בערב שבת הילך מעות בהלוואה וקנה
בהם לעצמן חפץ פלוני למחר ביום השוק ואני אחזור
ואקחנו ממך אחר השבת בפירעון חוב מעות אלו ואתן לך
ריח:

מי ששכר לו נכרי בקבלנות להוליך סחורתו למקום
פלוני ובא הנכרי ולקח הסחורה מבית ישראל בשבת
אע"פ שאין כאן איסור אלא מפני מראית העין כמ"ש בסי'
רמ"ו ראוי לקנסו בממון לפי עשרו או במלקות כפי ראות
עיני בית דין אם אין לו ממון ואם טעה שסבר שמותר אין
קונסין אותו ונאמן לומר שעשה בשוגג ואם לקח הסחורה
מביתו מבעוד יום אע"פ שמפליג מן העיר בשבת מותר
כמ"ש שם:

* * *

יב דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת אלא
משום שבות מותר לישראל לומר לנכרי לעשותו בשבת
והוא שיהיה שם מקצת חולי אף על פי שאינו כולל את כל
הגוף ולא סכנת אבר או לצורך מצוה אומר ישראל לנכרי
לעלות באילן בראש השנה כדי להביא משם שופר לתקוע
בו או לומר לו שיביא לו חמין בשבת מחצר לחצר שאין
ביניהם עירוב (או דרך כרמלית עיין במ"ש סי' שכ"ה) כדי
להרחיץ בהם המצטער.

ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד לא גזרו על שבות
כגון לטלטל ע"י נכרי סחורה מוקצה הנפסדת ע"י גשמים
(ואפילו להביאה לבית דרך כרמלית אם אי אפשר בענין
אחר) ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (והוא
הדין לצורך גדול אע"פ שלא שייך שם הפסד).

וכל זה בדבר שעושה אותו הנכרי בשבת כדרך שהוא עושה
בחול אבל דבר שמשנה בעשייתו מדרך החול אף על פי שהוא
שבות גמור מותר לעשותו אפילו ע"י ישראל במקום צער
כמ"ש בסימן שכ"ח ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד
ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (עיין סימן של"ו):

יג אסור לאדם לחשוב חשבונותיו בפיו בשבת גזרה שמה
יכתוב בין חשבון העתיד להיות בין חשבון שעבר כבר
אלא שצריך לו עדיין לידע אותו כגון כך וכך הוצאתי על

מלאכה כלל אסור להרבות בהם בשבת שלא יהא דבור
השבת כדיבור החול ובני אדם שסיפור שמועות ודברי
חידושים הוא עונג להם מותרים לספרם בשבת כמו בחול
אבל גם בחול אין לבני תורה להרבות בשיחה זו משום
מושב לצים אבל מי שאינו מתענג בריבוי השמועות אסור
לספרם בשבת כדי שיתענג בהם חבירו:

ג אסור לעכב הנכרי בשבת בשביל החוב אבל יכול לומר
בחול לשופט מדוע לא עכבת הנכרי בשבת שעברה
אע"פ שמבין מתוך דבריו שיעכבנו בשבתות הבאות אם
יזדמן אז לעיר:

* * *

ד אסור לעכב נכסי ראובן ביד שמעון בשבת:
ה אסור לספר איזה דבר שנזכר בו צערו כגון ממיתת
אוהבו וכיוצא בזה:

ו כל דבר שאסור לעשות בשבת מן הדין אסור לומר לנכרי
אפילו מבעוד יום לעשותו בשבת אפילו אינו צריך לדבר
זה עד לאחר השבת כגון שאומר לו קודם השבת לשכור לו
פועלים בשבת שיעשו לו מלאכה אחר השבת אבל דבר
שאינו אלא חומרא בעלמא לישראל עצמו יכול לומר לנכרי
בשבת לעשותו:

ז כל דבר שאסור לומר לנכרי לעשותו בשבת אסור אפילו
לרמוז לו לעשותו והוא הדין שאסור לומר לו איזה ציווי
לעשות דבר המותר בענין שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה
בשבת כגון לומר לנכרי שיקנה חוטמו כדי שיבין שיסיר
הפחם שבראש הנר שהרי זה כמצווה להסיר הפחם אלא
שהוא ברמז ואפילו אם הנכרי בא מעצמו להסיר הפחם בלא
רמיזה הישראל צריך למחות בידו אם עושה בשביל
הישראל כיון שהנר הוא של הישראל כמו שנתבאר בסי'
רע"ו.

אבל מותר לומר לנכרי איזה ציווי שיבין ממנו לעשות
מלאכה אחר השבת או לרמוז לו מלאכה לעשותה אחר
השבת שלא נאסר אלא דיבור בלבד שנאמר ודבר דבר.

ואם אינו אומר לו שום ציווי אלא שאומר לפניו איזה דבר
שמבין ממנו לעשות מלאכה בשבת הרי זה מותר כגון נכרי
שהביא אגרת חתומה או קשורה שאין הישראל יכול
לפותחה ולקוראה יכול לומר להנכרי איני יכול לקרותה כל
זמן שאינה פתוחה והנכרי פותחה מעצמו שהרי אינו אומר
לו שום ציווי אפילו ברמז אלא שהנכרי מבין מעצמו שצריך
לעשות כן (ולדעת עצמו הוא עושה להשלים פעולתו
בשליחות אגרת זו ולכן אין צריך למחות בידו):

* * *

ח מותר לומר לנכרי אחר השבת מדוע לא עשית דבר
פלוני בשבת שעברה אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו
שיעשנו בשבת הבאה אין בכך כלום כיון שאומר לו כן
בחול ואין באמירתו זו שום (רמז) ציווי לעשותה בשבת
הבאה אלא שהנכרי מבין כן מעצמו (והוא שעשיית מלאכה
זו היא בענין שאין צריך למחות כשרואה את הנכרי עושה
אותה בשבת כגון שאין המלאכה נעשית בחפצים של

ואפילו בתוך העיר המעורבת מכל מקום טלטול מוקצה אין צד
היתר בעולם לעשות בשבת (כשצריך לגוף המוקצה עיני סי'
רע"ו) אבל אם יוכל להמציא צד היתר לעשות בשבת אותה
מלאכה עצמה שרוצה לעשות אחר השבת מותר לומר בשבת
על עצמו או לחבירו שיעשנה אחר השבת (רק שיהיה שלא
להזכיר לו לשון שכירות כמ"ש בס"י ש"ו) אפילו אם עכשיו
אין שם אותו צד היתר כיצד אומר אדם לחבירו לכרך פלוני אני
הולך למחר לך עמי מפני שיוכל להמציא צד היתר בשבת אילו
היה שם בורגנין אף על פי שעכשיו אין שם בורגנין.
(מפני שענין איסור דיבור בחפציו הוא מה שמתעסק בשבת
בדברים האסורים היום ולא נאסר אלא להתעסק בדברים
שאיסורם נתלה בגופם אבל דברים שאיסורם נתלה בדבר
אחר ואילולי אותו דבר היו דברים אלו בעצמם מותרים
בשבת מותר להתעסק בהם בדבור לעשותם אחר השבת
שהרי הוא אינו מתעסק באותו דבר הגורם להם האסור אלא
באותם דברים שהיה להם היתר מחמת עצמם אילולי אותו
דבר הגורם להם האסור לפיכך גבי איסור חוץ לתחום כיון
שיש צד היתר ע"י בורגנין נמצא שאין האיסור בהילוך
מחמת עצמו שהרי אותו הילוך עצמו מותר כשיש בורגנין
אלא האיסור בהילוך הוא מחמת מניעת הדיוורין על הדרך
והוא אינו מדבר אלא שילך בדרך ולא שילך במניעת
הדיוורין וכן כל כיוצא בזה[.])
ואין היתר אלא בלשון זה אני הולך לך עמי אבל לא יאמר
בלשון שמשמעו הליכה בקרון (שקוויין בל"א פארי"ן) שהרי
לזה אין בורגנין מועילים:

בנין פלוני לשכר הפועלים ועדיין נשאר בידו משכר
הפועלים שצריך לידע מה שנתן להם כדי שידע מה שמגיע
להם עדיין ואפילו אם לפי חשבון לא יגיע להם כלום מכל
מקום עכשיו קודם החשבון זה מסתפק לו שמא מגיע להם
כלום הרי זה חשבון הצריך לו ויש לגזור שמא יכתבנו
לזכרון.

אבל אם ידוע לו שאין מגיע להם כלום ממנו הרי זה חשבון
שאינו צריך לו כלל ומותר לחשבו בשבת וכן כמה סאים
תבואה היה לנו בשנה פלונית כמה דינרים הוציא בחתנות
בנו וכיוצא באלו שהם בכלל שיחה בטלה המחשב אותם
בשבת כמחשב אותם בחול ובלבד שלא ירבה בהם שאסור
להרבות בשיחה בטלה בשבת כמ"ש למעלה:

* * *

יד מותר לומר לפועל הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי
לערב אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו
למלאכה לפי שלא נאסר אלא דבור מפורש שנאמר ודבר
דבר דבור אסור הרהור דהיינו מה שמבין מתוך דבריו הרי
זה מותר אבל לא יאמר היה נכון עמי לערב שזהו כמדובר
בפירוש שרוצה לשכור:

טו לא אסור לדבר בחפציו בשבת אלא בחפצים האסורים
לעשותם בשבת ואי אפשר להמציא צד היתר בעולם
לעשותם בשבת ואפילו אין האיסור אלא מדברי סופרים כגון
לומר לחבירו או לומר על עצמו בשבת שיביא למחר פירות
המוקצים לתוך ביתו אף על פי שהם היום בתוך התחום

לְקוּטֵי תוֹרַה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹

הַנֶּהָה הָאֵדָם הוּא "עוֹלָם קָטָן", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"אֲבוֹת
דְּרַבִּי נַתָּן" פֶּרֶק ל"א³. וְכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּעוֹלָם ד' יְסוּדוֹת⁴: אֵשׁ,
רוּחַ, מִיָּם, עָפָר – כִּי יֵשׁ בְּנִפְשׁ הָאֵדָם ד' יְסוּדוֹת⁵.

**וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמְדּוּ וְלֹא
יִסְפְּרוּ. וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֵאמָר לָהֶם לֹא עָמִי אַתֶּם יֵאמָרוּ
לָהֶם בְּנֵי אֵל חַי"² (הוֹשֵׁעַ ב, א):**

(1) "פסוק זה הוא התחלת הפסרת פרשת במדבר, והקשר לפרשה זו הוא
משום שגם בפרשה זו נמנו ישראל, ועד שעל שם המנין שבתחילת פרשתנו
ושבפרשת הדגלים וכו' נקרא כל הספר "חומש הפקודים", ועל זה אומרים
בהפסדה שלעתידי לבא יהיה מספר בני ישראל בחול הים אשר לא ימד ולא
יספר" – דבור המתחיל זה תשמ"ג. וראה שם ד' שאלות על הפסוק שיוגנו על
פי המבואר במאמר.

(2) (בספר המאמרים תשי"ט עמוד 40 מציין כבוד קדושת אדמו"ר: תחומא
פקודי ג. תקוני זתר תקן טט (קיד, ב). וראה גם בן אבות דרבי נתן פרק לא. קהלת
רבה א, ד. וזה חלק ג קלד, ב. מורה נבוכים חלק ב פרק עב).

(3) (ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ג הלכה י. ראה בארובה תורה אור
ל, ג ואילך. ואור התורה בראשית פרק ד דף תתקעא, א ואילך).

(4) (ועיין ב"עץ חיים" שער מ"א פרק ג: 'שד' יסודות הם ד'
אותיות הו"ה. וכמו בן ב"מאורי אור" אות ד, סעיף כ"ד, וישם
גם בן ד' עולמות אבי"ע).

(1) (נאמר בריבם בשבת פרשת במדבר, מכריזים הוחדש סיון, כו אייר, שבת
שלפני שבועות תס"ה בליאדי.

נוסח המאמר שלפנינו הוא מהנחת המהרי"ל עם הגדות. נדפס גם (בלי
ההגדות) ב"תורה אור לעמבערג", תר"א דף י, ב. נוסח ב – הנחת אדמו"ר
האמצעי – נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן תס"ה חלק ב עמוד תקעט. נוסח ג –
הנחת רבי משה בן אדמו"ר הנקן – נמצא בכתב יד ולא נדפס לעת עתה.

"הגדות לדבור המתחיל ויהי מספר בני ישראל" – אור התורה במדבר עמוד
נח, והם מהנחת אדמו"ר האמצעי הנ"ל. שם בפרק ה עמוד א'תקנח – בעין קיצור.
תוכן סעיפים א"ב (האדם נקרא עולם) הובא בדבור המתחיל "תקעו" דרושים
לראש השנה (דברים גר) עמוד אשכא לכאר ענין "הרת עולם".

מאמר זה מאדמו"ר האמצעי באריכות הביאור נדפס בהוספות למאמרי
אדמו"ר הנקן תס"ה שם עמוד א'כו ובמאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א
עמוד ד.

ראה גם דבור המתחיל זה משבת פרשת במדבר תשמ"ג.

התחתונה, להחיות ולהיות מאין ליש, והוא בחינת
 "עלמא דאתגליא", ונקרא "עולם הדבור", כי "דבר מלך
 – שלטון" (קהלת ה, ד), שהנהגת המלך הוא על פי דבורו,
 שהוא הנראה והנגלה לזולתו, מה שאין בן המחשבה –
 סתומה, ודבור – מלשון "ידבר עמים" (תהלים מז, ד), שעל
 ידי הדבור הוא מנהיג¹⁰.
 ולכן נקראת בחינת מלכותו יתברך בשם "אריך",
 שהיא המדרגה התחתונה להיות "עם"¹¹. וממנה
 נמשכים הנשמות, במאמר רז"ל במשנה סוף פרק י"ד דשבת
 (משנה ד): "רבי שמעון אומר כל ישראל כו"¹².
 וכתב (תרו יט, ו): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",
 (ו"ממלכת"¹³ הוא לשון פועל יוצא, כלומר, שממשיכין
 בחינת מלכותו יתברך בגילוי למטה, במה שמקבלים
 עליהם עול מלכות שמים)¹⁴.
 שהם מבחינת מלכותו יתברך ובחינת דבור. וכמו
 שכתוב (בראשית ב, ז): "ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם
 אונקלוס: "לרוח ממולא".
 הגם ש"ישראל עלו במחשבה"¹⁵ – היינו בשרשן
 ומקורן, ש"סוף מעשה במחשבה תחלה"¹⁶; "ה' בחכמה
 יסד ארץ" (משלי ג, יט), ש"סוד וסוד" "ארץ" היא בבחינת
 חכמה, ו"סוף מעשה" היא בחינת מלכותו יתברך.
 (וזהו מה שכתוב בזהר חלק ב', פקודי דף רכ"ה, עמוד ב': "תא
 חזי, נשמות איהו קדש כו" – עד: "ואית ליה לבר קדש
 אחרא"¹⁷. ועיין בפירוש הרמ"ז שם).

וכמו שכתוב: "גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר
 לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים
 מראש ועד סוף" (בקהלת סימן ג', י"א) – פירוש: ש"העולם"
 הוא "נתן בלבם" של בני האדם דהיינו ד' יסודות שלו;
 וכל העולם תלוי באדם, כשיתקן ד' יסודות שלו – בזה
 הוא מתקן את כל העולם כולו.
 ולהבין זה, וגם להבין פירוש דקרא: "מבלי אשר לא
 ימצא האדם וגו".
 הנה מקור הנשמות – היא כנסת ישראל – נקראת
 בשם "אריך". וכמו שכתוב (ישעיה סו, א): "והארץ הדם
 רגלי", והוא בחינת מלכותו יתברך, שהיא מקור וחיות
 כל העולמות, וכמו שכתוב (תהלים קמז, ג): "מלכותך
 מלכות כל עלמים".
 כי באין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו כביכול –
 אתמר: "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא"⁸, ו"לית מחשבה
 תפיסא ביה כלל", ולא היו העולמות יכולים להתהוות
 יש מאין בבחינה זו, אלא הרי הוא לבדו כמו קודם
 שנברא העולם;
 רק מה שהעולמות חיים וקיימים, שנתהוו מאין ליש,
 היינו בבחינת מלכותו יתברך. ש"אין מלך בלא עם"⁹,
 שלהיות "עם" – בבחינת נפרד – הוא מבחינת "מלך". מה
 שאין בן בשאר מדותיו יתברך, כמו "חכים ולא כו",
 שהרי הוא לבדו כמו קודם שנברא העולם ואחר שנברא.
 והנה בחינת מלכותו יתברך הוא בחינה ומדרגה

(11) ועיין מה שנתבאר בפרשת מקץ, דבור המתחיל "ענין חנוכה":
 "בארץ הלזו השפלה (שקרה ממקום כבודה להיות מלך שמו נקרא כו"
 (תורה אור לב, א).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אחרי ה' אלקיכם תלכו"
 בפירוש וענין שהבריאה היא מאין ליש – "דהיינו מבחינה
 שהיא באין ואפס", עיין שם (לקמן פרשת ראה יט, גיד).

(12) (בני מלכים הם).

(13) (ונומלכת בכתב יד 1824: וממלכת כהנים).

הנהגה זו נמצאת גם בכתבי יד קדומים שהם ללא הנהגות הצמח צדק ולכן
 אפשר שהיא מאדמיר הנוק.

(14) וב"מאורי אור" אות מ"ם, סוף סעיף ב' פירוש: ממלכת
 כהנים הם מלכות דאבא-דאימא.

(ועיין בזהר חלק ג': פרשת צו, דף ל"ד, עמוד ב', קדושים, פ"א, א'.
 וברבות: פקודי, פרשה נ"א, קס"ג, ב'. משפטים, פרשה ל', קמ"ו, ג'. כי
 תשא, ייש פרשה מ"ה, קנ"ט ב').

(15) (בראשית רבה פרשה א, ד. ראה לעיל בחקתי מז, א. לקמן שיר השירים
 יט, ב. באורי זוהר בלק קו, ב).

(16) (פיוט "לכה דודי").

(17) (ושם: "תא חזי, ישראל איהו קדש, דקיימא בלא חושבנא (דגרמיהו) ועל
 דא אקטריה פורקנא דיתגטיל מנייהו, וזהו פורקנא קיימא בחושבנא ואינון
 לא קיימו בחושבנא. מאי טעמא? בגין דקדש איהו רוא עלאה דכל דריגה, מה

(6) (בזה הוא מתקן את כל העולם כולו: ראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 123
 הערה 20).

(7) (ועיין בזהר פרשת מקץ דף קצ"ה ע"ב).

(ו"ש להוסיף בזה, דהנה אמרו רז"ל "אני נבראתי לשמש את קוני", שמנה מובן
 טעם הדבר מה שבאדם ישנם הד' יסודות אשר רוח מים ועפר הוא משום
 שעבודתו צריכה להיות בד' האופנים דאש רוח מים עפר, ולכן ניתנו לו ד'
 יסודות אלו כדי שיוכל לעבוד עבודתו באופן כזה.

יש לומר, דזהו גם כן הביאור בהמשך הענינים... (ובאן, דאחרי שמביא שבאדם
 ישנם ד' היסודות ממשך דגם את העולם נתן בלבם של בני אדם, ועל ידי
 שמתקן הד' יסודות שלו הנה בזה הוא מתקן את העולם כולו, דיש לבאר קשר
 הדברים, דזה שבאדם ישנם ד' היסודות הוא כדי לשמש את קונו, ואם כן הרי
 על ידי שמתקן את ד' היסודות שלו הוא מתקן את העולם כולו).

"וממשיך... לבאר ענין ד' היסודות בעבודת האדם, ומתחיל בהסדר מלמשה
 למעלה, עפר מים רוח ואש. יש לומר דמה שמבאר בסדר זה הוא כי המדובר
 הוא בעבודת האדם בעולם הזה התחתון, שסדר העבודה הוא מלמשה למעלה
 – ביטול, מצות, תורה, תשובה – דבור המתחיל זה תשמג, עיין שם וראה שם
 בסיום המאמר).

(8) (אנת חכים... תפיסא ביה כלל: על פי תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו,
 ב).

(9) (ספר החיים – ספר גאולה פרק ה. בחיי וישב לה, ל. עמק המלך שער
 שעשועי המלך ריש פרק א).

(10) (ראה תורה אור נו, א).

והנה אמרו רז"ל: למה נקרא שמה ארץ? שרצה
לעשות רצון קונה¹⁸ – ברבות פֿרשת בראשית סוף פֿרשה
ה' ¹⁹ "ש' ארץ" – מלשון רצוא, וכמו שכתוב (שמואל ב כב, ל):
"כי בכה ארוץ גִּדּוּד"; וגם מלשון רצון, כלומר, שרצה
לעשות רצון קונה, ולהיות לה רצון ותשוקה ממשה
למעלה – והכל אחד, שבהינת כללות נשמות ישראל
במקורן ושרשן יש בהם בחינת רצוא ברצון ותשוקה
לדבקה בו באין־סוף ברוך־הוא²⁰, וכמו שכתוב (בראשית ג,
טז): "ואל אישך תשוקתך"²¹,
והיינו מפני השגתה בהיותה בבחינת "ארץ", שהיא
בחינת המדרגה התחתונה להיות "עם" ודבר נפרד, אשר
על פן תכלה אליו יתברך בבחינת צמאון, וכמו שכתוב
(תהלים סג, ב): "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי", לדבקה בו
יתברך, ליבטל וליכלל באור אין־סוף ברוך־הוא, חיי
החיים ברוך־הוא – ממש כמו שהיתה קודם ירידתה
מאור פניו יתברך.

ועל זה נאמר: "שלוש הנה לא תשבענה כו, ארץ לא
שבעה מים" (במשלי סימן ל', ט"ז²²) – פירוש: "מים" נקרא
בחינת השפעה מלמעלה־למטה, "המחדש בטובו כו"²³.
ותמיד בחינה זו היא בצמאון למעלה למקורה ושרשה,
"כי נשגב שמו לבדו"²⁴, רק "הודו" וזיוו של "שמו" – "על
ארץ", הארה בעלמא, והיא "לא שבעה", רק תמיד היא
בבחינת צמאון זה²⁵.
וכמו שנאמר לעתיד לבא (תהלים פד, ח): "ילכו מחיל אל
חיל", כי באין־סוף ברוך־הוא – בשמו פן הוא²⁶: אין לו
סוף ואין לו תכלה – לא שייך שביעה, ותמיד כלתה
אליו יתברך לדבקה בו ממש, כי הוא חיי החיים ברוך־
הוא, ו"מקרא" ²⁷ דכולא²⁸.
וכן הוא גם בן בנפש האדם למטה המשכלת
ומתבוננת ב"ה אחד" איך שהוא יתברך "המחדש בטובו
כו" ומהווה כל העולמות מאין ליש ממש, אשר על פן
היא גם בן בחינת "ארץ", בבחינת רצוא ורצון, בחינת

ההוא קדש איהו סליק על כלא, ואית ליה לבר קדש אחרא לתתא דקיימא
תחתיה, וקאים בחושבנא ובמנין, אוף הכי ישראל אינון קדש, דכתיב קדש
ישראל לה".

(18) (נתבאר במאמרי אדמור האמצעי במדבר חלק א עמוד צה, וראה גם
שער האמונה שלו נד, א ואילך).

(19) (על הפסוק (בראשית א, י): "ויקרא אלקים לבישה ארץ").

(20) (ועיין מה שנתבאר מזה בפֿרשת בראשית בדבור המתחיל "כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כו" (תורה אור א, ד, הלשון כאן
והנה אמרו רז"ל... ודבר נפרד) נמצא (בשינוי קלים) בתורה אור שם, וראה
גם מאמרי אדמור דקון תקס"ה חלק ב עמוד תשיב, ובארוכה באור התורה
בראשית פֿרך ג דף תפא, ב ואילך).

(21) (עיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והיה לכם לציצת" (לקמן שלח
מה, ד), ובדבור המתחיל "בפֿרשות נסכים" (לקמן שלח מ, א ואילך)).

(22) (שם, טרסו: "לעלוקה שתי בנות, הב הב, שלוש הנה לא תשבענה... לא
שבעה מים").

(23) ("בכל יום תמיד". ברכת "יוצר אור").

(וזהו בענין מה שכתוב (הושע ג, ו): "ויבוא כגשם לנו").

ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "האזינו השמים" בפירוש
"יצוץ פֿמטר לקחי" (לקמן האזינו עג, א). ומה שנתבאר מענין גשם –
בדבור המתחיל "תורה צוה" (לקמן ברכה צו, א).

וזהו שאמרו רז"ל ברבות פֿרשה עקב (פרשה ג, יח) דף רצ"ב, ג':
רבנן אמרי: כל הנסים שעשה הקדוש ברוך־הוא לישראל,
לא עשאן אלא על המים כו, עיין שם.

ועל דרך זה יש לפרש ענין "יקוו המים" (א, א) אל מקום אחד
(בראשית א, ט), ופירוש "אחד" – היינו מה שהוא "אחד שבבעה
רקיעים, ובארץ, ובד' רוחות העולם" (שלחן ערוך אורח חיים סימן
סא סעיף ו, ושם נסמך), והיינו המשכת אלקותו יתברך במדות
עליונות. מה שאין פן לגבי הקדוש ברוך־הוא מצד עצמותו
ומהותו יתברך לא שייך עליו מדת "אחד" כלל, שהרי הוא
יחיד ומיוחד כו, כמו שנתבאר במקום אחר (ראה אור התורה בראשית

פֿרך ז דף תתשנ"ט, א ואילך).

והמשכה זו "אל מקום אחד" נקרא "יקוו המים", "מים יורדים
מגבוה כו".

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וכל העם ראים את הקולות" (תורה
אור עג, ד ואילך). (ועיין בזה חלק א, בראשית: דף "ח, א' ודף ל"ג,
א' (יקוו המים [א. א] אל מקום אחד דקאי על המשכת השפע מהעשר ספירות
לבחינת יסוד – לקמן לד, א. וראה אור התורה וקרא פֿרך א עמוד קטו. פֿרך ב
עמוד תרנח).

ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות"
(לעיל צו יד, ג: "יקוו המים אל מקום אחד כו, שהמלות דאצילות היא בחינת
מקומו של אחד בבבול, עיין בתקוני זוהר תיקון מ"ב).

ומה שנתבאר ב"ביאורי־הזהר" פֿרשת בשלח, בדבור המתחיל
"נוד יש לומר מאמר הנ"ל באופן אחר" (וראה באורי הזהר להצמח צדק
חלק א עמוד רו ואילך), דבחינת ים ובחינת ארץ הוא עלמא
דאִתבסאי ועלמא דאִתגליא, שבבחינת עלמא דאִתגליא –
הנברא יש ודבר נפרד, מאין ליש כנ"ל, מה שאין פן בעלמא
דאִתבסאי הם כלולים שם בבחינת ביטול כו, עיין שם
באריכות.

ונזכר גם בן ב"תורה־אור" פֿרשת בשלח, בדבור המתחיל "אז ישר
משוה", שזה ענין מה שכתוב במשה (שמות ב, י): "כי מן המים
משיתיהו כו", עיין שם (סב, ב). ועל פן ארץ היא "צמאה למים"
ו"לא שבעה מים כו" (ראה מאמרי אדמור האמצעי במדבר חלק א
עמוד צח שזה פלא גדול, עיין שם).

(24) ("הודו על ארץ ושמים". תהלים קמז, יג).

(25) (וכמו שנתבאר על פסוק "אתם נצבים" בפירוש "למען ספות
הקוה את הצמאה" (אור התורה נצבים (דברים פֿרך ג עמוד אקצא ואילך)).

(26) (בשמו פן הוא שמואל־א, כה, כה).

(27) (מקורא דכולא מקור הכל. זוהר חלק א בראשית לג, א).

(28) (ועיין מה שנתבאר על פסוק "אני ושנה" בפירוש "יונתי"
(שיר השירים ה, ב) – על דרך "עינינו יונים" (שיר השירים א, טו), שזהו

7 עמלה, לְכָךְ אֵינָה שְׂבָעָה, לֹא תוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים
8 כו³⁰ :
9 **קיצור.** עֵינֵין שֶׁהָאָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן, "גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן
10 בְּלִבָּם". ד' יְסוּדוֹת, "אֶרֶץ" – בְּחִינָה אַחְרוֹנָה, וְעַל כֵּן הִיא
11 בְּבִחִינַת רְצוּא וְרָצוֹן, "אֶרֶץ לֹא שְׂבָעָה מִיָּם". "וַיָּבֹא כְגֶשֶׁם
12 לָנוּ" :

1 צִמְאוֹן שְׁמִיטוֹד הָאֵשׁ, בְּ"שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֲלִיָּה"
2 לְדִבְקָה בּוֹ יִתְבַּרְךְ ו"לֹא־הִבֶּה אֶת הָיָה"ה [...] כִּי הוּא חַיִּיר"
3 (נִצְבִּים ל, כו), וְלִכֵּן "לֹא שְׂבָעָה" בְּחִינַת "מִיָּם" הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה.
4 וְזֶהוּ "וְגַם הִנֵּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא"²⁹ (בְּקִהְלֶת סִימָן וו, זו). וְכֵמו
5 שְׁפָתוֹת בְּרַבּוֹת שֵׁם עַל פֶּסוּק זֶה, זֶה לְשׁוֹנוֹ:
6 שֶׁהִנֵּפֶשׁ יוֹדַעַת, כָּל מַה שֶּׁהִיא עֲמֵלָה – לְעֲצֻמָּה הִיא

וְעֵינֵין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פֶּסוּק "בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם כו" בְּפִירוּשׁ (בְּחֻקֵּי כו, כו):
"לֹא תִשְׂבָּעוּ" (לְעֵיל בְּחֻקֵּי מַח, א).
(29) (קִהְלֶת ו, ז): "כָּל עֲמֵל הָאָדָם – לְפִיָּהוּ, וְגַם הִנֵּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא".
(30) וְכֵן הוּא בְּרַבּוֹת (פְּרָשַׁת וַיִּקְרָא, פְּרָשָׁה ד'. עֵינֵין שֵׁם), וּבְקִהְלֶת רָבָה
עַל פֶּסוּק (א, זו): "כָּל הַנִּחְלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מִלֵּא".

וְעֵינֵין מַה שְׁפָתוֹת (מִשְׁלֵי כו, כו): "עֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבָּעוּנָה כו";
"בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֵיךְ בְּחֻדְשִׁים" (פְּסִיקְתָא זוֹרְחָתָא וְאַתְחַנֵּן ו, א.
תְּנַחומָא (בּוֹכֵר) יִתְרוֹ יג, י. רִשִׁי תְּבֹאָה כו, כט וְרָאָה הַנִּסְמָן לְקַמּוֹן דְּכָרִים א, א)
– "שְׁלֹא שְׂבָעָתָן הָעֵינֵין" (כָּבֹא מִצִּיעָא כג, ב: "כָּלִים חֻדְשִׁים שְׁלֹא שְׂבָעָתָן
הָעֵינֵין"). (רָאָה מֵאֲמָרֵי אֲדִמּוֹר הַזֶּקֶן תַּסִּי"ח חֶלֶק א עֲמוּד יח"ט. אֹר הַתּוֹרָה שִׁיר
הַשִּׁירִים פֶּרֶךְ א עֲמוּד שִׁיג וְאִילָךְ. וְרָאָה אֹר הַתּוֹרָה שְׁמִינִי (וַיִּקְרָא פֶּרֶךְ ג עֲמוּד
תַּסּוֹ).

ב.

הוֹד כ"ק אֲדִמּוֹר מֵרֵנָא וְרַבֵּנָא דוֹבְעָר – אֲדִמּוֹר הָאֲמַצְעִי

תּוֹרַת חַיִּים

19 מְקוֹרִיִּים לַע"ס הַבָּאִים בְּגִילּוֹי בַּבְּחִי' כְּתֹר דְּכֹל סִפִּי'
20 בִּפְרָט בַּהֲתַחֲלָקוֹת לִי' כו'. אֵךְ כְּשֶׁבָאִים וְעוֹלִים לְמַעְלָה
21 בְּעֲצֻמוֹת הַמַּאצִּיל מִמֶּשׁ מִתְּכַלְלִים כֹּא' מִמֶּשׁ וְהוּא מִצַּד
22 תְּכַלִּית הַבְּטוּל עַד שֶׁאֵינָם בְּמִצִּיאוֹת ע"ס כֹּלֵל אִפִּי'
23 בַּבְּחִי' הַהֶעֱלָם וְנִקְ' ע"ס בִּלִּי מַה בִּלִּי מַהוּת כֹּלֵל.
24 מִשֶּׁא"כ בַּבְּחִי' הַתְּכַלְלוֹת שְׂבָאָה מִצַּד גִּילּוֹי אִי"ס בַּחֲכ'
25 שִׁישׁ ע"ס מוֹבְדִלִים בְּכָלִים בְּמִצִּיאוֹת כֹּל א' בִּפְ"ע רִק
26 שֶׁהֵן מִתְאַחֲדִים יָחַד מִצַּד תּוֹס' גִּילּוֹי אִי"ס בַּחֲכָמָה
27 שְׁעוֹשָׂה בָהֶם בִּיטוּל הִישׁ עַד שִׁיּוֹכְלוּ גַם ב' הַפְּכִים
28 כִּנ"ל וְאֵינּוּ נִקְ' רִק בִּטוּל הִישׁ כו'. אֲבָל בַּבְּחִי' הַבְּטוּל
29 שְׂבָע"ס שְׂבָהֶעֱלָם דְּתוֹהוּ הַנִּל' שֶׁהוּא בֹא מִצַּד עֲצֻמוֹת
30 אִי"ס מִמֶּשׁ לְהִיּוֹתוֹ מוֹשְׁלָל לְגִמְרִי מַעֲיָקָר וּמְקוֹר
31 הַתְּהוּוֹת מִצִּיאוֹתָם כִּנ"ל. הוּא בַּבְּחִי' בִּיטוּל אִמִּיתִי
32 בְּתַכְלִית מִכָּל וְכָל עַד שֶׁנִּקְ' בִּלִּי מַה כו'. (וְכֵמו שְׁלֵהֶבֶת
33 הַקְּשׁוּרָה בְּגַחֲלַת שְׂכֻלּוּלָה שֵׁם בְּתַכְלִית וְלֹא נִיכֹר
34 בְּמִצִּיאוֹ' כֹּלֵל. וְכֵמו"כ הַהֲתַכְלָלוֹת הָעֵלָם כַּחוֹת הַנִּפְשׁ
35 בְּעֲצֻמוֹת הַנִּפְשׁ כֹּאשֶׁר מֵאִירָה כְּכּוֹלֵן שׁוֹה מִמֶּשׁ כִּנ"ל
36 וְד"ל :

1 (לֶח) וּמַעְתָּה יוֹבֵן הַהִפְרָשׁ בֵּין הַתְּכַלְלוֹת דַּע"ס דְּתִקְוֹן
2 שְׂמַצַּד גִּילּוֹי אִי"ס בַּחֲכָמָה שֶׁאֵין לוֹ עֶרֶךְ
3 כֹּלֵל לְגַבִּי הַתְּכַלְלוֹת דַּע"ס דְּתוֹהוּ שֶׁהוּא בַּחֲכ' נְקוּדִים
4 שֶׁהֵן ע"ס שְׂבָבִחִי' הַהֶעֱלָם שְׂבָאִי' לִידִי גִילּוֹי בַּע"ס
5 דֹּאצִּילוֹת ע"י הַקו"ח שְׁעוֹבֵר בֹּאצִּי' כו' שְׂבָבִחִי'
6 הַתְּכַלְלוֹת דֶּהֶעֱלָם דַּע"ס הֵיִינוּ שִׁיּהִיו כְּמוֹ בַּחֲכ' ע"ס
7 דַּעְקוּדִים שְׁלֹא יִתְחַלְקוּ בִּי' כָּלִים אֲלֹא יִתְכַלְלוּ כֹא'
8 בְּתַכְלִית. וְזֶהוּ רִק מִצַּד גִּילּוֹי אִי"ס עֲצֻמוֹ שְׂמֵאִיר
9 כְּכּוֹלֵם בְּשׁוֹה מֵרֵאשׁ לְסוֹף מִכְתֵּר עַד הַמֵּל' וְאֵז יוֹכְלוּ
10 גַם ב' הַפְּכִים כֹּא' מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׂמֵרְגִישׁ אֲדָם א"ע בַּבֶּת
11 א' מֵרֵאשׁ לְרַגֵּל כֵּן יִרְגִישׁ גַּם ב' הַפְּכִים כֹּא'. לִפִּי שְׂעֵצִם
12 הַנִּפְשׁ מוֹבְדֵל בְּעֶרֶךְ מְכּוֹלֵם כִּנ"ל כֵּךְ בַּבְּחִי' עֲצֻמוֹת אִי"ס
13 לְהִיּוֹת מוֹשְׁלָל וּמוֹבְדֵל גַּם מֵהִיּוֹת מְקוֹר לְמִקּוֹר לַע"ס
14 גַם לְהִיּוֹת ע"ס בַּבְּחִי' הַהֶעֱלָם. וְכֵמו"ש וְלֹא מִכָּל אֵינּוֹן
15 מְדוּת כֹּלֵל אִפִּי' בַּהֶעֱלָם וְכֵן וְלֹא בַּחוּשְׁבֵן י"ס כֹּלֵל
16 כִּנ"ל. ע"כ שׁוֹה וּמִשׁוֹה רֵאשׁ וְסוֹף שְׂבָהֵן וְב' הַפְּכִים
17 שְׂבָהֵן כו'. וְא"כ הֵגֶם שֶׁהַע"ס הִלְלוּ דְּבַחֲכִי' הַתְּהוּוֹ הֵן
18 בְּעֵצִם מִצִּיאוֹתָם כֹּל א' בְּתַקְפוֹ כַּחֲכ' וְחֹסֵד בַּהֶעֱלָם שֶׁהֵן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

לְשׁוּחֹט: קָרְבֵּן פֶּסַח בֵּין הָעֲרֻבִים (ה')².

לֵאכּוֹל אוֹתוֹ בְּלֵיל ט"ו בְּנִיסָן צְלִי אֵשׁ (ו')³.

שְׁלֹא לֵאכּוֹל אוֹתוֹ נָא וּמִבּוֹשָׁל (ז')⁴.

וּמִצְוֹת צְלִייתוֹ הוּא "רֹאשׁוֹ עַל בְּרַעְיוֹ וְעַל קָרְבוֹ"⁶ בִּידוּעַ. וְשֶׁרֶשׁ הַמִּצְוָה כָּתֹב בְּטַעְמֵי מִצְוֹת לְהִרְחֹ"ו פֶּרֶשָׁה בֹא וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

בְּכָר הוֹדַעְתִּיךָ כִּי בִיציאת מִצְרַיִם הָיָה הָז' א' ג' גו' ג' כְּגוֹ בְּטָנָא דְאִימָא עֵילָאָה⁷ כְּמִבּוֹאָר אֶצְלִינוּ⁸. וְאִמְנָם כְּבָר נוֹדַע מִה שְׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא⁹: "הַתִּינוּק בְּמַעֵי אִמּוֹ – רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרַפְיוֹ", וְלִכְּנֵן הָיָה צְלוֹי "רֹאשׁוֹ עַל בְּרַעְיוֹ" לְהוֹרוֹת שְׁהֵיָה מְקוּפֵּל בְּמַעֵי אִמּוֹ "ג' גו' ג'". וְעַתָּה הוּא בְּסוּד גְּדוּלָּה¹⁰. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְרוּצָה לֹמַר, שְׁמֹרִים בְּקָרְבֵּן פֶּסַח הַטּוֹבָה הַגְּדוּלָּה

אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה בְּגֹאֲלוֹת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא עֲנִין לִידַת הָז' א' וְהַמְשַׁכֵּת מוֹחִין דְּגְדָלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמִּצְוֹת מִצְוָה¹¹, שֶׁהֵרִי תַחֲלָה בְּגִלוֹת הָיָה בְּעִיבּוּר, "תֵּלֶת דְּכִלְיָן כו"¹².

וּבִזָּה יוֹכֵן גַּם כֵּן מִה שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים בַּהֲגָדָה: "עֲבָדִים הָיינוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם"¹³, כְּדִפְרִישׁ בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים¹⁴:

"אֲנוּ" בְּנֵי ז' א' הָעוֹמֵד בְּעִיבּוּר בְּטָן הַמִּלָּאָה – בִּינָה, "הָיינוּ עֲבָדִים לְפָרַעַה" הָעוֹמֵד בְּעוֹרֶף אֲרִיף־אֲנָפִין, שֶׁהֵיָה מַעֲבֵב שְׁלֹא יֵצֵא ז' א' מִ"מִּצְרַיִם", שֶׁהוּא מִצְר מִי, הַנִּקְרָא בִּינָה, וְהָיָה הָז' א' בְּצַעַר וְגִלוֹת גְּדוּל כּוֹלֵד הַמַּעֲבֹבֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ. "וְיוֹצִיאֵנוּ הוֹי" אֶלְקִינוּ" – אֲבָא וְאִימָא שֶׁהִלְבִּישׁוּ לְזִרְעוֹת דְּאֲרִיף־אֲנָפִין¹⁵, וְזֶהוּ "בִּיד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה" כו¹⁶ :

מִצְוֹת קָרְבֵּן פֶּסַח (פְּרָשַׁת בֹּא)

(6) בא יב, ט.

(7) ג' בתוך ג' בתוך הבטן של אִמָּא הָעֵלְיוֹנָה.

(8) רֹאה שְׁעַר הַכְּפֻתוֹת עֲנִין הַפֶּסַח דְּרוּשׁ א. פְּרִי עֵץ חַיִּים שְׁעַר חֵג הַפֶּסַח פֶּרֶק א.

(9) נָדָה ל, ב.

(10) בְּטַעְמֵי הַמִּצְוֹת שְׁלִפְנִינָה: גְּדוּלוֹת.

(11) לְעִיל כב, ב.

(12) "גו תלת". עַל פִּי זֶהֱרָ שְׁלַח (תוֹסֵפֶתא) ג, א. רֹאה בְּעֵנִין זֶה עֵץ חַיִּים שְׁעַר כד (שְׁעַר פֶּרְקֵי הַצֵּלָם) פֶּרֶק א. מֵאֲמָרִי אֲדַמּוּר הִזְקֵן עֲנִינִים חֶלֶק ב דְּבוּר הַמִּתְחִיל "עִיבּוּר נִקְרָא תֵּלֶת כְּלִיל גו תלת". בְּאוּרֵי הַזֶּהֱרָ לְאֲדַמּוּר הָאֲמָצְעִי (עַל הַזֶּהֱרָ הַזֵּי) עֲמּוּד צו, ג וְאִילָךְ.

(13) וְאֶתְחַנֵּן ו, כא.

(14) מִסְכַּת סֹדֶר לֵיל פֶּסַח פֶּרֶק ז מִשְׁנֵיזֵי דִּיה. וְרֹאה גַם פְּרִי עֵץ חַיִּים שְׁעַר חֵג הַמִּצְוֹת פֶּרֶק ז. סִידוּר הָאֲרִיז"ל בְּמִקְוָמוֹ.

(15) רֹאה גַם עֵץ חַיִּים שְׁעַר יד פֶּרֶק א.

(16) שָׁם.

(1) מִצְוֹת קָרְבֵּן פֶּסַח: מִיּוֹסֵד עַל מֵאֲמָר דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאִמְרוּ מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְמִיִּלְחַת הָעֲבָרִית" שְׁאִמְרוּ אֲדַמּוּר הִזְקֵן בְּלֵיל שְׁבַת קֹדֶשׁ פֶּרֶשַׁת שְׁמוֹת תַּקְסָ"ה כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּאוּר הַתּוֹרָה בְּכֻמָּה מְקוּמוֹת. הַנְּחוּת נוֹסְפוֹת מִהַמֵּאֲמָר: הַנְּחַת אֲדַמּוּר הָאֲמָצְעִי (עַם הָעֵרוֹת הַצִּמּוּחַ צֶדֶק) – תּוֹרַת חַיִּים שְׁמוֹת כג, ג וְאִילָךְ. אוּר הַתּוֹרָה עֲנִינִים עֲמּוּד רֶסֶט וְאִילָךְ. וּבְתוֹסֵפֶת הָעֵרוֹת – אוּר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת חֶלֶק ח עֲמּוּד בְּתַחֲלִיל וְאִילָךְ. הַנְּחַת רִבִּי מֹשֶׁה בֵּן אֲדַמּוּר הִזְקֵן נִמְצָאֵת בְּכַתֵּב יד, אף נִדְפְּסָה בְּתוֹסֵפֶת הַנְּחוּת מֵאֲדַמּוּר הַצִּמּוּחַ צֶדֶק – אוּר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת חֶלֶק ז עֲמּוּד בְּתַצָּא וְאִילָךְ. מֵאֲמָר זֶה מֵאֲדַמּוּר הָאֲמָצְעִי בְּבִיאוּר רֶחֶב – תּוֹרַת חַיִּים שָׁם כו, ב וְאִילָךְ.

חֶלְקוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל פֶּרֶק ב מִיּוֹסֵד עַל סִידוּר עַם דִּא"ח דְּבוּר הַמִּתְחִיל "עֲבָדִים הָיינוּ" (רצג, ג וְאִילָךְ).

לְכַלְלוֹת הַמֵּאֲמָר רֹאה גַם סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תְּרִי"ג עֲמּוּד קסא וְאִילָךְ.

(2) מִצְוָה ה בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ. וְשָׁם: שְׁאִמְרוּ (בא יב, ו): "וְשִׁחֲטוּ אוֹתוֹ כֹּל קֹהֶל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים".

(3) מִצְוָה ו בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ. וְשָׁם: שְׁאִמְרוּ (שָׁם, ח): "וְאִכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה".

(4) מִצְוָה ז בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ. וְשָׁם: שְׁאִמְרוּ (שָׁם, ט): "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מִבִּשְׁל בָּמִים כִּי אִם צְלִי אֵשׁ".

(5) בִּיאוּר פִּירוּשׁ הַחִינוּךְ בְּעֵנִין צְלִי, רֹאה לְקוּטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק לא עֲמּוּד 57.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 וְעֵנִין נְהוּרִין וְהַמְשַׁכּוֹת הַלְלוּ הָיינו גִּילּוֹי הָאֵרוֹת
- 2 וְהַמְשַׁכּוֹת מֵאוּר א"ס עֲצָמוּ שְׁכַשְׁמוּ כֵּן הוּא אֵין
- 3 לוֹ סוּף כו', וְאִינוּ בְּגֵדֵר עֲלָמִין כֹּלל וְכוּלָא קְמִי' כֹּלֵא
- 4 חֲשִׁיב מִמֶּשׁ וְלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִי' וְאֵין עֲרוּךְ אֵלִיו

- 5 כו', כִּי מַלְכוּתָךְ מַלְכוּת כֹּל עוֹלָמִים כְּתִי', וְהוּדוּ וְזִיוו
- 6 עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם כו' זִיו וְהָאֵרָה בְּעֵלְמָא הַמְתַּלְבֶּשֶׁת
- 7 וּמִתְפַּשְׁטַת בְּתוֹךְ עֲלָמִין לְהוֹוֹתָם וְלַהֲחִיּוֹתָם לְהִיּוֹת חִיִּי'
- 8 וְקִיִּימִי' מֵאֵין לִישׁ בְּבַחִי' הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר אוּר א"ס ב"ה

ובעילוי אחר עילוי העלה אותם לבחי' ומקורות
יגמח"ר עליונים שהם יודי"ן ואווי"ן, והיינו מקום
יניקת השערה והגומא שלה הוא בחי' יו"ד והשערה
עצמה שהיא המשכה היא בחי' וא"ו, וכל בחי' הללו
הם בחי' העלאה ממטה למעלה, והיינו בעבודה בנפש
האדם התעלות חכ' שבנפש לאור א"ס ב"ה השורה
ומתגלה בה כי הנפש היא בחי' נברא ומחודש מאין
ליש בבחי' אותיות כו' וצריך להעלותה ממטה למעלה
לאור א"ס ב"ה הסוכ"ע וישוב אל ה' וירחמהו מבחי'
יג"מ הרחמים (וע' בס' ה"מ דצ"ב ע"ב כי ש"ע נהורין
הם מתגלי' בתיקון הו' ואמת, המאיר בפנים, וש' מענין
אור פניאל, וחשמל), שיאיר בחי' ש"ע נהורין עילאין
גם למטה מטה, והעלאה זו, וכן ההמשכה היא בבחי'
חכמה דוקא בחי' כח מ"ה.

עצמו שלא יבטלו העולמות במציאות ויחזרו להיות
אין ואפס כמו שהיו, דהיינו ע"י כמה צמצומי'
והתלבשות שונות בירידות המדרגות כדרך וסדר
ההשתלשלות, אבל אוא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו רם
ונשא כו' והוא למעלה מעלה מבחי' ההשתלשלות.
וע"י בחי' יעקב יו"ד עקב נמשך אוא"ס ב"ה שלמעלה
מבחי' השתלשלות, שיאיר למטה בגילוי הנפש אלקי'
שבכל או"א מישראל להיות גילוי אוא"ס ב"ה ממש
על נפשו, ע"י עובדותיו שעשה שהעלה האבנים הם
האותיות המחי' את העולמות והגבי' אותם עד למעלה
מעלה מבחי' ההשתלשלות היינו לבחי' סוכ"ע, ולהיות
האותיות הם בחי' דומם לכן יש להם כח ויכולת לעלות
למעלה מעלה בסוד נעוץ תחילתן בסופן וסופן
בתחלתן, וסוכ"ע הוא כמשל העיגול שאין בו מעלה
ומטה וכמ"ש ומתחת זרועות עולם כמ"ש במ"א,

לא תלבש שנטט

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - תרמ"ג

וזהו שמוצא להניח על פתח הבית מבחוץ, ולרשות
הרבים דוקא, שמבקר בחינת "חוץ", להאיר גם ברשות
הרבים, "טורי דפרודי", שגם שם יהיה הביטול.
וזהו "עז דכליא רגלא דתרמודאי", שגם "תרמודאי"
שהם היצר הרע ונפש הבהמית יהיו גם כן בבחינת כלות
הנפש כו'.
ועוד יש לומר, תרמודאותיות מורדות²⁰, והוא
קליפת עמלק, "יודע את רבוננו ומכוון למרוד"²¹, וצריך
להיות "עז דכליא רגלא דתרמודאי" - שהנצוצות
יכללו בקדושה בביטול הנר בפני אבוקה, ועצם קליפת
עמלק יתבטל "כחמס דונג בפני אש כן יאבדו כו'". וזהו
דנר חנוכה הוא להאיר ברשות הרבים, במקום החשך
גם כן, "גם כי אשב בחשך ה' אור לי כו'".
ואפשר לומר²² דחשך הוא ראשי תיבות חמור שור
כלב²³. "חמור ושור ומבינייהו נפיק כלבא"²⁴, שהאותיות

ואחר כך בשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום תקנו
להדליק נר חנוכה שהוא ענין "ותורה אור", שגם חנוכה
- שמונה נרות, והם ח' פעמים ה' (ד"נר ה' כו'¹⁶)
והנה אמרו רז"ל: "כנור של לעתיד לבא של ח'
נימין"¹⁷. "כנור" הוא כ"ו נר¹⁸, ו"שמונה נימין" הם ח'
פעמים ה', והוא בגימטריא יצחק, דלעתיד לבוא
יאמרו ליצחק "כי אתה אבינו"¹⁹, הרי נר חנוכה הוא ענין
אחד עם הגילוי דלעתיד לבוא, אם כן הרי זה בחינת
"ותורה אור", שהמשיכו אור גדול כל כך עד שהקליפות
וסטרא אחרת יתבטלו ממילא בלי מלחמה, והמשיכו
זאת על ידי מסירת נפש שלהם שמסרו נפשם על קדוש
ה', על ידי זה המשיכו אור גדול כל כך (וזהו "בשגברו
מלכות בית חשמונאי" - "גברו" דוקא, דתחלה צריך להיות
בחינת מלחמה, ביטול היש לאין, וזהו ענין המסירת נפש
שלהם, "התקינו נר חנוכה" - שהמשיכו בחינת "ותורה אור").

(21) ראה תורת פנים בחוקותי כו. יד (הואק בפירוש רש"י בחוקותי שם. נח.
י. ט. לך יג. י. וראה לקוטי שידות חלק כא עמוד 193 הערה 38.

(22) ראה גם אור התורה בראשית לב. ב. מקץ שלט, ב. ויחי כרך ה התרה, ב.
תתריא, ב. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד תג. תרל"ב חלק א עמוד לו.

(23) מקדש מלך שם, מאיר אור ה, טא.

(24) זכר חלק ב סה, א על פסוק לא תחרוש בשור וחמור כו: בד חמור ושור
מיוחדין כחדא נפיק כלבא מבינייהו. ועל דרך הפשוט "מבינייהו" פירוש -

(16) משלי כ, כו.

(17) ערכין יג, ב.

(18) תקוני זוהר סוף תקון ב.

(19) ישעיה טג, טז.

(20) בכמה מקומות: אותיות מורדות. ראה הנסמן בלקוטי שידות חלק ג עמוד
811 ועל דרך זה בתורה ומצות ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד קמ. ושם
נתבאר הרמז לזה בנגלה.

31 "בזמן כו' עושים רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי
32 אחרים כו'". דהנה יש מלחמה ומנוחה: מלחמה בעבודה הנקרא
33 עבודת הבינונים להלחם עם היצר הרע להגביר הנפש האלקית
34 על הנפש הבחמית ב"סור מרע ועשה טוב" כנ"ל בענין "נר
35 מצוה". אך מנוחה הוא עבודת הצדיקים שמואס ברע ואינו
36 צריך להלחם כלל. וזהו ש"עושים רצונו של מקום", היינו
37 אהבה ד"בכל מאדך" וביטול היש לאין, אזי על ידו מאיר
38 בתורה "ותורה אור", ואז "מלאכתו נעשית על ידי אחרים",
39 שהניצוצות ממילא יתבטלו ונקרא אתהפכא כו' לגמרי.
40 וזהו ענין נר חנוכה, שהם "טמאו כל השמינים", היינו חכמות
41 חיצוניות שמשמא חכמה דקדושה, חכמת התורה (כמו שכתוב
42 בספר של בינונים בפרק ח), וצריכים להמשיך מקור התורה.
43 וזהו "כשגברו - על ידי מסירת נפש - התקינו נר חנוכה"
44 ברשות הרבים, שיתבטלו הקליפות ממילא. וזהו ברשות הרבים,
45 להאיר מקום החשך דוקא, כשיש מזוזה בימין, דכשיש תחלה
46 בחינת "נר מצוה", אז אפשר להיות "ותורה אור", ולכן "כשאין
47 מזוזה כו' מניחה בימין", שהוא מצוה כמו שאר המצות, ואז
48 נמשך "ותורה אור" לתקן קו השמאל, ולהורות על זה די במה
49 שמניחה לרשות הרבים כו'.

בגוף כתב יד קדש בשולי הגליון:

50 אפשר לומר, בסדר המדרגות לא היה אפשר להיות
51 הברירה, שהיו חלשים ומעטים. עיין בתורה אור "בכ"ה
52 בכסלו".
53 אפשר לומר, דכשבטל אליו מצד הגדלות, הביטל
54 יותר מהביטל שעל ידי מלחמה שמנצחו, אתהפכא
55 ואתהפכא.
56 יש לומר, חנוכה שמונה נרות, אפשר לומר: ח' -
57 הגילוי דלעתיד לבוא, ואם כן זהו ענין אחד עם "תורה
58 אור".

ד"ה תנו רבנן נר חנוכה

1 האמצעיאות בגימטריא כלב²⁵, וידוע דעמלק נקרא כלב
2 במדרש²⁶. וזה שר חנוכה להאיר במקום החשך גם כן,
3 פירוש שגם קליפות עמלק יתבטלו ממילא. וזהו נר
4 חנוכה מצוה להניחה בשמאל דוקא, שהם מבררים
5 ומתקנים קו השמאל שיתבטלו הקליפות כביטול נר בפני
6 האבוקה.

7 ולדעת רש"י דסבירא ליה שצריך להניחה בחצר, יש
8 לומר שהוא גם כן כנ"ל, דחצר בגימטריא בינה גבורה
9 חוד - קו השמאל (כן כתב בספר ק"י²⁷), וידוע דיניקת
10 הסטרא אחרא הוא מקו השמאל, "פרה דקבילת
11 משמאלא"²⁸, שמצד ריבוי הדיחויים יכול להיות יניקה
12 ליצר הרע ונפש הבחמית, וכמו שנתבאר באריכות בלקוטי
13 תורה בדבור המתחיל "וידבר כו' זאת חקת התורה"²⁹. ולכן נר
14 חנוכה מניחה בחצר - לתקן קו השמאל, ולא בדרך
15 מלחמה אלא בדרך מנוחה, שיתבטלו ממילא, אם כן
16 הוא מכון אחד עם³⁰ מניחה בחצר או ברשות הרבים.

17 אך כל זה דוקא בשיש מזוזה בימין אז נר חנוכה
18 משמאל, דדוקא בשיש תחלה בחינת "נר מצוה" שהוא
19 אהבה ד"בכל מאדך" לדבקה בו כנ"ל, על ידי זה דוקא
20 ממשיך בחינת "ותורה אור" שהוא ענין נר חנוכה לתקן
21 קו השמאל, אבל בשלא יש מזוזה בימין שהוא בחינת
22 "נר מצוה" תחלה, אינו נמשך "ותורה אור", וכנ"ל
23 שדוקא "כשישראל עושים רצונו של מקום" אז
24 "מלאכתו נעשית על ידי אחרים", ולכן מניחה אז בימין
25 שהוא גם כן מצוה כמו כל המצות, שהוא בחינת "וימין
26 מקרבתי" להורות על ההמשכה ד"ותורה אור" לתקן קו
27 השמאל, די במה שמניחה על פתח ביתו מבחוץ להורות
28 שמאיר האור גם ברשות הרבים, "טורי דפרודא", שגם
29 שם יהיה הביטול וכלות הנפש כו'.

30 קיצור. ועל פי זה יובן ענין "נר חנוכה משמאל כו'". דהנה

- תרכ"ז שם.

(26) תנחומא תצא סימן ט.

(27) בס' ק"י - בספר קהלת יעקב.

(28) זהר חלק ג קפ. ב.

(29) חקת נה א ואליף.

(30) אולי צריך להיות אם.

מאמצעי תיבות: מ"ו של חמור, ו"ו של שור - מספר כלב. כמובאר במאורי אור
וראה מאורי אור ח, סא - פלח דרמון תשרי עמוד קסב. וראה הגהות מהר"ח
ומקדש מלך לזהר חלק ב שם.

בילקוט ראובני קטן שער גן עדן ובשער קליפות בשם הפרדס. - תרכ"ז עמוד
תג.

(25) "אותיות האמצעיות שבחמור הוא מ"ו, אות האמצעי שבשור הוא ו"ו
שעולים מספר נ"ב במספר כלב. וזהו ענין "דנפיק כלבא מביניהו" הוא עמלק.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

בעבודה הרוחנית, צריך להרחיק את הרע ולזכך את הטוב, בלבושי מחשבה, דיבור ומעשה, וכחות השכל ומדות, בכולם להפוך את הגסות לדקות, ובדיבור - להרחיק את הדיבור האסור, והדיבור המותר לא יהיה בגסות

הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה
שמשמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את
אבא הייתי משמשו בבגדים מלכלכין, ובשעה שהייתי
יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה
שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי
מלכות, הרי שנהג כבוד אב באופן נעלה, וגם בעת
שעיפה נפשו להורגים בכל זה נזכר על צער אביו,
והינו דעם היותו רוצח ומלא חמה על יעקב ותפץ
להרגו, בכל זה הנה מפני שלא רצה לצער את אביו
מנע את עצמו מזה¹³, ומפל-מקום הנה גוף הדבור שלו
הוא דבור גס, "יקרבו ימי אבל אבי", וכמו כן יובן
בענין העבודה שבלבוש הדבור להיות מדברך נאנה,
אשר גוף הדבור יהיה נאנה ומשפח, והינו דאין ענין
העבודה להרחיק את הדבור האסור, והדבורים
האסורים דשקר ורילות ולשון הרע והדומה צריכים
לרחקן ברחוק גמור בדרך דחיה, ואינו שיף בזה ענין
העבודה כלל, והעבודה היא בדבר שישי לבררו ולתקנו,
וכמו בגשמיות דהאברים הרעים של הכלי שהאמן
שוכרם וזורקם לחוץ אינו שיף בהם ענין העבודה, רק
בזה שהוא צריך להיות בעל כח להרחיקם מהכלי,
ועקר עבודתו הוא בעשיית התדשים, ובתקון ורחיצת
שאר האברים, אשר כן הוא בהעבודה דתקון הדבור,
דעקרו הוא בהדבור הראוי שיהיה בדקות.

והנה ככל המשל הזה יובן ענין העבודה בגפש האדם.
דהנה כמו בגשמיות כאשר אמן צריך לתקן
איזה כלי, הנה תחלה בודקו ופה ובורר את האברים
הרעים של הכלי וזורקם לחוץ ועושה תדשים,
והאברים שהם חלוישים ומלכלכים הוא מתקנם ורוחצם
ומנפם, הנה כמו כן הוא בתקוני עניני האדם, דתחלה
צריך לברר עניניו ולבדק את עצמו בהסתכלות תזקה
בכל פרטי עניניו, ומרחק את הרע ודוחה אותו לגמרי,
ומה שיש בו תעורבות לא טוב הוא מכירו ומזכרו,
דעבודה זו הנה היא הן בלבושי הנפש דמחשבה דבור
ומעשה, והן בכחות הנפש דמדות ושכל, וענין העבודה
הוא לעשות מגסות – דקות, מאכין פון גראב איידיל,
וכמו במעשה המצות וקיומן יהיה אפן העשייה והפעל
בדקות בלי בליטות, וכן בענין הדבור יהיה דבורו
בדקות, והינו דלבר זאת אשר תכן נושא דבורו יהיה
בדברי תורה ומצוות או הנהגות טובות, הינו בענינים
משניים ולא בדברים בטלים, וכמו הדבור דשפת
שאינו דומה לדבורי חל⁸, הנה לבר זאת הנה גוף ועצם
הדבור יהיה בדקות ולא בגסות, ועל דרך ההקדל בין
דבורו של יעקב לדבורו של עשו, דיעקב אומר "קום
נא שבה" כו'⁹, ואין נא אלא לשון בקשה¹⁰, ועשו אומר
"קום אבי"¹¹ שהוא לשון גס¹⁰, ועם היות דבענין כבוד
אב היה נזהר ביותר, וכדאיתא במדרש רבה (בראשית
פרשה סה)¹² "אמר רבי שמעון בן גמליאל, כל ימי

[פרשת] אחרי וקדושים תרצ"ו אטוואצק

טוב על הפסוק תולדות שם, לא.

(11) תולדות שם.

(12) פיסקא טז.

(13) ראה פירוש רש"י תולדות שם, מא.

(8) ראה שבת קיג, ב. ירושלמי שבת פרק טו הלכה ג. תניא
קונטרס אחרון בסופו. ועוד.

(9) תולדות כז, יט.

(10) ראה בראשית רבה פרשה סה, יח. תנחומא ומדרש לקח

ספר השיחות – ה'תש"ד בלה"ק

ש"ק [פרשת] בא בסעודה

ו. לשון הברכה בה מברכים אחד את השני:

אריכות ימים ושנים, מיוסדת על מאמר רז"ל* כל

המאריך באחד, מאריכין לו ימיו ושנותיו⁷⁷.

ולאחריה את תפילת ערבית במהירות הגדולה ביותר, ואין לו זמן ללמוד משהו. בלילה הוא תופס את עצמו, איי, היכן עבר כל היום. זה נקרא "ימים קצרים". לאחר מכן הוא נפל למיטה מבלי לפשוט את בגדיו וישן כל צרכו. בבוקר, הוא תופס את עצמו, היכן עבר הלילה. זה נקרא "לילות קצרים". גם כשהוא חי שבעים, שמונים או מאה שנה, הרי זה רק "שנים ארוכות", אך לא "ימים ארוכים", אדרבה זה נקרא "ימים קצרים".

אך ישנם חיים של מנוחה. כשהוא קם מהשינה, יש לו זמן לומר ברכות השחר במתינות, ואם יש לו שיעור לומר תהלים לפני התפילה - הרי הוא אומר זאת, לאחר מכן הוא מתפלל בציבור ואומר שיעור התהלים שלאחר התפילה ולומד משהו. מאוחר יותר, הוא מתפלל מנחה בציבור ולומד משניות ו"עין יעקב" ומתפלל מעריב. אחרי מעריב, גם אם אין הוא יכול ללמוד בעצמו, הוא מקשיב לשיעור הנלמד ברבים, עמוד גמרא. לפני השינה, הוא קורא קריאת שמע שעל המיטה כפי שצריך. היום אצלו הוא "יום ארוך", וזה נקרא "ימים ארוכים". זוהי משמעות "מאריכין לו ימיו ושנותיו".

לא נדבר כעת על העניין של "כל המאריך באחד", מה שאנו רוצים להסביר כעת הוא בנוגע לעניין "מאריכין לו ימיו ושנותיו". לכאורה, מהו כפל הלשון "ימיו ושנותיו"? כך גם בנוסח הברכה "אריכות ימים ושנים", לכאורה זהו כפל לשון, שהרי כשישנה "אריכות ימים" - ישנה כבר ממילא "אריכות שנים", וכשישנה "אריכות שנים" - הרי ישנה ממילא גם "אריכות ימים"?

אלא העניין הוא: הפעם הראשונה שאנו מוצאים בתורה את המילה "אחד" הוא בפסוק⁷⁸ "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". "יום אחד" מורכב מיום ולילה. העניין של יום ולילה מוסבר בחסידות בכמה עניינים של אור וחושך, כך גם בעבודה ישנה עבודת יום ועבודת לילה, מרידות ועצבות, ועוד כמה עניינים שאין כאן המקום לבארם. מה שאנו רוצים לדבר כאן הוא בכללות העניין של הנהגת האדם.

ישנם חיים של מהומה, כלומר, שאין לאדם זמן אף פעם. בבוקר כשהוא קם משינתו אין לו זמן להתפלל בציבור, והוא "חוטף" את התפילה, ומכל-שכן שאין לו זמן ללמוד משהו אחרי התפילה. מאוחר יותר, בערב, הוא "חוטף" תפילת המנחה

(78) בראשית א, ה.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ז (המשך) - כאשר למדנים רבים ביניהם

כאשר נרגעו הרוחות החל ר' יצחק שאול, שאף הוא היה בכור, לסיים את מסכת חגיגה. השומעים הופתעו להיווכח כי במקום להשמיע פלפול, כגיסו ר' זלמן מאיר, העדיף להסביר את הסיום בדרך הדרוש.

מסכת חגיגה מסתיימת במחלוקת בין רבי אליעזר וחכמים בקשר למזבחות: "כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה (אחרי שעבר הרגל לטהרן מטומאת עולי רגל שנגעו בהם בטומאה), חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת, מפני שהן כקרקע (שאינה מקבלת טומאה) - דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים: מפני שהן מצופין (הזהב והנחושת מהווים ציפוי בלבד)". ר' יצחק שאול הסביר את הדברים כך: תלמיד חכם, שהוא כלי קודש כמו המזבח, אינו מקבל טומאה, רק כאשר הוא עניו ושפל בעיניו כקרקע ("ונפשי כעפר לכול תהיה"), זו דעת רבי אליעזר. החכמים מקילים ואומרים כי גם כאשר ישנה מידה זעומה של "ציפוי", גם אז אין הוא מקבל טומאה, שכן שמינית שבשמינית של גאוה מותרת בדיעבד, אך בתנאי שלא יהיו אלא ציפוי בלבד ולא עצם מהותו. כי כאשר חודרת הגאוה לפנימיותו אזי מקבל הוא טומאה לכל הדעות...

כאשר התחיל ר' יצחק שאול לערוך את הסיום, התקרבו גם שני גיסיו כדי להאזין לדבריו. בידעם את כוחו הגדול בתורה ציפו לשמוע ממנו פלפול מרשים, אך כאשר החל להשמיע את

1 דבריו הפכה ארשת פניהם לחמוצה. ר' משה לייב נשאר על עמדו, אך ר' זלמן מאיר, אשר ראה
2 בדברים אלו פגיעה בכבודם של תלמידי חכמים, רָגַז והחליט לעזוב את המקום. ברם, כעבור
3 זמן קצר חזר שוב לשמוע את הדברים, משום שכפי הנראה הניח שהסיום יקבל בהמשך אופי
4 שונה.

5 ר' יצחק שאול המשיך בדברי הגמרא: "אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר: תלמידי חכמים אין
6 אור של גיהנום שולטת בהן... שכל גופן אש, דכתיב: הלוא כה דברי כאש, נאום ה'... אמר
7 ריש לקיש: אין אור של גיהנום שולטת בפושעי ישראל... שמלאין מצוות כרימון, כדכתיב:
8 "כפלת הרימון רקתך", אל תקרי: "רקתך", אלא: "ריקנין שבך..."

9 ר' יצחק שאול הסביר את הדברים באריכות ובהסברה נרחבת על פי מאמרי חכמינו ז"ל
10 המציגים את אישיותם ותולדותיהם של ר' אבהו וריש לקיש, שהיו שניהם באותו דור, דורו של
11 ר' יוחנן, כאשר ר' אבהו היה תלמידו וריש לקיש היה לו תלמיד-חבר. ר' אבהו היה עשיר ומקורב
12 למלכות, ובעל הלכה גדול, אך יחד עם זה היה עניו ונהג להשמיע דברי אגדה להמון, כדי לקרבם
13 לתורה ולמצוות, להוכיחם ולעוררם לתשובה ומעשים טובים. במסכת סוטה, למשל, מסופר על
14 דר־שיח שהיה בינו לבין ר' חייא בר אבא, לאחר שההמון נהר אליו לשמוע דברי אגדה,
15 ומדר־שיח זה רואים את ענוותנותו ואת התקרבותו אל פשוטי העם, למרות גדלותו בתורה.

16 ר' אבהו התכוון, אפוא, בדבריו כאן להסביר את תפקידם של תלמידי החכמים ללמוד תורה
17 ביראה ובקדושה ובהתלהבות של אש "אש דת למו" ו"הלא כה דברי כאש". בהקשר לזה הזכיר
18 את מה שאמרה ברוריה, במסכת עירובין, לתלמיד שלמד תורה בלחש, על הפסוק "ערוכה בכל
19 ושמורה", שהתורה צריכה להיות ערוכה בכל רמ"ח האברים, ונלמדת בהתלהבות קדושה ונצרפת
20 באש של טהרה. רק כאשר התלמיד-חכם מתנהג בדרך זו, אין אור של גיהנום שולט בו.

21 לריש לקיש היה, כמסופר במסכת בבא-מציעא, עבר סוער של התחברות ללסטים, ורק כאשר
22 הוכיח לו ר' יוחנן כי "חילו לאורייתא", התקרב אליו והפך לתלמידו ואחרי כן לחברו. הוא
23 הקשה לו על כל עניין עשרים וארבע קושיות, ובכך הביא להבהרת העניין לאשורו ולעומקו.
24 כיוון שבא מהשכבות הנמוכות של העם, הכיר את ההמונים היטב וידע את פנימיותם הטהורה,
25 ולכן ציין את מעלותיהם הגדולות "שהם מלאים מצוות כרימון".

26 גם ר' אבהו, הפונה לתלמידי חכמים, וגם ריש לקיש, הפונה להמונים, באים לציין את דרך
27 התורה אשר לכל יהודי יש פנימיות טהורה ויש לו סיכוי להתעלות ולהתקרב לתורה, ולכן, על
28 תלמידי החכמים ללמוד תורה בענווה ובהתבטלות ולפעול בהתלהבות להרביץ תורה בעם, לעודד
29 את האנשים הפשוטים ולקרבם לתורה ולמצוות.

30 כך המשיך ר' יצחק שאול להרחיב את דבריו, בצטטו שפע של מקורות ממסכתות התלמוד,
31 אותם הגיש בצורה מרתקת ומושכת, הרושם שעשה על שומעיו היה עצום, וציבור המאזינים
32 הלך וגדל, כאשר הכול שומעים את דבריו בדריכות ובהתעוררות. למרות הצפיפות, שהלכה
33 וגדלה, שתו השומעים את דבריו בצמא ובהתעניינות מרובה, ורוממות רוח מילאה את ישותם.

34 ר' זלמן מאיר לא יכול היה להתאפק למראה תופעה "מוזרה" זו, הוא תפס את גיסו ר' משה
35 לייב בידו, ואמר בכעס עצור: "הבה ונלך הביתה. עד מתי נבזבז את זמננו בשמיעת דרשות
36 המתאימות לנשים..."

אגרות קודש

[אמצע סיון תרפ"א]

מו"ה יואל חיים שי' ומו"ה מר[ד]כי שי'

שלום וברכה.

מכתב מיי"ג ניסן העבר הגיע באיחור זמן, ומה מאד נהניתי אשר ת"ל יסדו אגודת לימוד, האל הטוב הוא ירחם על עמו, ויתן להם פרנסה טובה בנקל ובכבוד ויוכלו לקבוע עיתים לתורה, אשר זה חיינו באמת, לזכנו לטהר

לבינו ולעבדו ית' באמת בקנין המדות טובות, ויתעורר זכות אבות העולם בעד בניהם זרעם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם להושע בישועה אמיתית, ולא נוסף לדאבה עוד, ויעמל[נ]ד כל ישראל בקרן אורה בגו"ר.

יפרשו נא גיני בשלום כל אוהבינו וידידינו והשי"ת יזכנו לשמוע ולהשמיע אך טוב בגו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'עורון', וקטנים היו, מי לא בתיב - וכי לא נאמר כעין זה, "וְאַרְבָּעִים יָצְאוּ בְּיָדָם וַיָּשֻׁבוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֶעְרָה קִטְנָה", וְקָטָן לָן כְּמוֹ כֵּן, כִּיצַד הִיא נֶעְרָה וְקִטְנָה הִלָּא נֶעְרָה בֵּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא וְאִינָה קִטְנָה, וְאָמַר רַבִּי פְּדָתָה, קִטְנָה הִיְתָה דְּמִן נְעוּרָן - מִן הַעִיר נְעוּרָן, וְכך נִאמַר גַּם כֵּן בְּעֵינֵי נַעֲרִים קִטְנִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הָתֵם בְּעֵינֵי נֶעְרָה קִטְנָה לֹא מִפְּרִיֶּשׁ הַכְּתוּב מִקְוָה מֵאֵין הִיא בָּאָה, לְכך נִיתַן לִפְרֹשׁ שֶׁנֶּעְרָה הִוא עַל שֵׁם מִקְוָה, וְאִילוּ הָכֵא בְּעֵינֵי הַנַּעֲרִים הַקִּטְנִים מִפְּרִיֶּשׁ מִקְוָה שִׁיִּצְאוּ מִיְּרִיחוֹ, וְלְכך אֵין לִפְרֹשׁ שֶׁנַּעֲרִים הִוא עַל שֵׁם מִקְוָה.

עוד נִאמַר שֵׁם, "וַיִּפֹּן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵם וַיִּקְלָלם בְּשֵׁם ה'", מִפְּרִשַׁת הַגְּמָרָא, מָה רָאָה, אָמַר רַבִּי, רָאָה מִשֵּׁשׁ - שֶׁהֵעִישׁ בְּרֵאשִׁיתָהּ, בְּדִתְנִיָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל מִקְוֵה שֶׁנִּתְּנָה חֲכָמִים עֲנִיָּהִם לְרַעָה, הַתּוֹצֵאָה הִיְתָה אוֹ מִיתָה אוֹ עוֹנֵי, וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁכּוּלָּו נִתְּעַבְּרָה בְּהֵן אִמֵּן בְּיוֹם הַכְּפֻרִים שְׁהוּא יוֹם שֶׁאֶסּוּר בַּתְּשֻׁמִּישׁ הַמִּטָּה. וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אָמַר, בְּלוּרִית - שֶׁר שֶׁמִּגְדִּילִים אַחֲרֵי הָעוֹרָף רָאָה שֵׁשׁ לֵהָן בְּאִמּוּרִים וְלְכך קָלַם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּהֵן לְחֻלּוּתִית שֶׁל מִצְוָה וְלְכך קָלַם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא. וְדִלְמָא בּוֹרְעִיָּהּוּ נִיְהוּהָ הָוָה - תְּהִיָּה לְחֻלּוּתִית, וְאֵין רָאוּי לְקָלַם. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רָאָה שֶׁאֵין לְחֻלּוּתִית לֹא בָּם וְלֹא בּוֹרְעִים עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת וְלְכך קָלַם.

אַחֲרֵי שֶׁאֱלִישֶׁע קָלַם נִאמַר שֵׁם, "וַתִּצְאָנָה שְׁתֵּים דּוּבִים מִן הַיַּעַר וַתִּבְקַעְנָה מִהֶם אֲרָבָעִים וּשְׁנֵי יִלְדִים",

עליה אדם הראשון לשוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו מהנהניא ועד בי ביפי, ואמרי לה, עד בי דורא.

אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלנה ומתלנה - כל שאינו מלנה את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא כאלו שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך מעירם, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא גירה דובים לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא אחר שריפא את המים ביריחו, "ויצל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח", ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שחקקרחת - שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו.

עוד מבארת הגמרא, מאי ונערים קטנים? הרי נערים גדולים הם ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים נקראו על שם שמונערים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני אמנה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. תנא בבביתא פירוש אחר על כך, נערים היו, ובזבזו עצמן - הנהיגו את עצמם בבזיון בקטנים. מתקנה לה רב יוסף, מה הקושי בכך שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה, שנמשלה תורה למים. וישיח אדם וישפל איש, זו פורענות רביעית שגורמין כביכול שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ח' איש מלחמה'. ועיני גבוהים תשפלנה, זו פורענות חמישית שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו - אחר כל חמש הפורעניות, לכן

אמר רבי יוחנן, כל השותה יין בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר, "היו משכרים בבקר שכר וירדפו, מאחרי כנשף וזון תלפיקם, והיה כנור ונבל תוף וחליל וזון משתיהם, ואת פועל ח' לא יביטו", הרי ארבעה מיני זמר ביין, כנור ונבל תוף וחליל. מה פורענות בתיב אחריו, לכן נלה עמי מבלי דעת, זו פורענות אחת שגורמין גלות לעולם. וכבודו מתי רעב, זו פורענות שניה שמביאין רעב לעולם. והמוני צחה צמא,

א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי
בָּאֵחָל מוֹעֵד בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית
לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם: ג מִן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ד וְאַתְּכֶם
יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו
הוּא: (ל"ה) ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאָנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ
אִתְּכֶם לְרֹאוּבֵן אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שִׁדְיָאוֹר: ו לְשִׁמְעוֹן
שְׁלֹמִיָּאל בֶּן־צֹרִישָׁדַי: ז לִיהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־
עֲמִינָדָב: ח לְאִשָּׁשֶׁכָּר נַתָּנָאל בֶּן־צֹעֶר: ט לְלוֹבָן
אֵלִיָּאב בֶּן־חֶלֶן: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע
בֶּן־עֲמִיהוֹד לְמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָחְצוֹר:
יא לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישָׁדַי: יג לְאַשֶּׁר פְּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: יד לְגָד
אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: טו לְנַפְתָּלִי אַחִירָע בֶּן־עֵינָן:
טז אֵלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קָדִי קְרֹאוּ הָעֵדָה נִשְׂאֵי מִפְּוֹת
אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאָנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ
בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֵר
לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
לְגִלְגָּלְתָּם: יט כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ס

כל יצא צבא בישראל (א, ג)

כָּתַב הָאִוֹר הַחַיִּים' (פסוק כ): "לֹא הָיָה אֶחָד מִכָּל הַבָּאִים לְכָלֵּל הַמִּסְפָּר שֶׁלֹא הָיָה רָאוּי לַעֲזֹאת בַּצִּבָּא, אֲלֵא כִּלְנָן גְּבוּרֵי כַח . . וְזֶה גַם שְׁאִינוּ בַּעֲבוּרֵם". כְּשֶׁהִיוּ דְּבוּק בְּאֶדָּן הַנִּפְלְאוֹת יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָתוֹ, הוּא מִתְעַלֶּה מֵעַל לַחֲקֵי הַטָּבַע; וּמִכִּיּוֹן שְׁעֵם יִשְׂרָאֵל עֲמֵד עֲדִין תַּחַת הָרָשָׁם שֶׁל מַעֲמַד הַר סִינַי וְהָיָה מְסוּר וְנִתָּן לַחֲקֵי הַתּוֹרָה, זָכָה לַמַּעֲמַד גָּסִי זֶה.

שני כ ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות
לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כ פקדיהם למטה ראובן ששה
וארבעים אלף וחמש מאות: פ כ לבני שמעון
תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו
במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים
שנה ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה
שמעון תשעה וחמשים אלף ושלוש מאות: פ
כ לבני גֵּד תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כ פקדיהם למטה גֵּד חמישה
וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: פ כ לבני
יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: כ פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים
אלף ושש מאות: פ כ לבני יששכר תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם
למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע
מאות: פ כ לבני זבולון תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה זבולון
שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ כ לבני
יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית
אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה אפרים
ארבעים אלף וחמש מאות: פ כ לבני מנשה
תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
כ פקדיהם למטה מנשה שנים ושלושים אלף
ומאתים: פ כ לבני בנימין תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 111)

פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות

(א, כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים. ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' - הרי יש גם 'שרי עשרות' ו'שרי מאות'. ולהעיר מ'חמשים' איש רצים לפניו" (ש"ב טו, א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שליש ב «וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמור: ב איש על-דגלו באתחל לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל-מועד יחנו: והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן-עמינדב: ויצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ויש מאות: והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן-צווער: ויצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ומטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: ויצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: כל-הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף ושת-אלפים וארבע-מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: ויצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות: והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישדי: ויצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: ומטה גד ונשיא לבני גד אליסר בן-רעואל: ויצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ויש מאות וחמשים: כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושמנים יסעו: ס ונסע אהל-מועד מחנה הלוי בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על-ידו

ומעלה כל יצא צבא: ז פקדיהם למטה בנימן חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: פ ח לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: ח פקדיהם למטה דן שנים ושלשים אלף ושבוע מאות: פ ח לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: מא פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: פ זב בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: מז פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ מז אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש-אחד לבית-אבתיו היו: מה ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מן עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בישראל: מ ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: מ והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ מה וידבר יהוה אל-משה לאמור: מז אך את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: ז ואתה הפקד את-הלויים על-משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את-המשכן ואת-כל-כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו: מז ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והזר הקרב יומת: מז וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם: ז והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא-יהיה קצף על-עדת בני ישראל ושמרו הלויים את-משמרת משכן העדות: ז ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו: פ

לְדַגְלֵיהֶם: ^א הַדָּגָל מִחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבְאָתָם יִמָּה וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישָׁמַע בֶּן-עֲמִיהוּד: ^ב וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^ג וַעֲלוּ מִמֶּנּוּ מִנְּשֵׂה וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי מִנְּשֵׂה גַמְלִיאֵל בֶּן-פִּדְהָצוּר: ^ד וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וּמֵאוֹת: ^ה וּמִמֶּנּוּ בְנִימֵן וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי בְנִימֵן אֲבִידֵן בֶּן-גִּדְעָנִי: ^ו וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^ז כָּל-הַפְּקָדִים לְמִחֲנֵה אֶפְרַיִם מֵאֵת אֵלֶּף וּשְׁמֹנֶת-אֲלָפִים וּמֵאֵה לְצַבְאָתָם וּשְׁלֹשִׁים יִסְעוּ: ^ח הַדָּגָל מִחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבְאָתָם וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֲמִישָׁדִי: ^ט וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וּשְׁבַע מֵאוֹת: ^י וְהַחֲנִינִים עָלוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁר וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי אֲשֶׁר פָּגַעִיאל בֶּן-עֶכְרֹן: ^{יא} וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{יב} וּמִמֶּנּוּ נַפְתָּלִי וְנִשְׂאֵי לִבְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן-עֵינָן: ^{יג} וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^{יד} כָּל-הַפְּקָדִים לְמִחֲנֵה דָן מֵאֵת אֵלֶּף וּשְׁבַעַה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדַגְלֵיהֶם: ^{טו} אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל-פְּקוּדֵי הַמִּחֲנֵה לְצַבְאָתָם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: ^{טז} וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: ^{יז} וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כַּכָּן: ^{יח} וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל-בֵּית אֲבֹתָיו: ^{יט}

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות יג עמ' 8)

מִנְּגֵד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יִחְנוּ (ב, ב)

הַמִּרְחָק בֵּין מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן הָיָה מִל, אֲלָפִים אֲמָה, כְּדֵי שִׁיבְלוּ לִבָּא בְּשִׁבְת (רש"י), וּמִשְׁטַע זֶה הָיָה מִרְחָק מִל גַּם בַּיָּמֹת הַחֵל. לומר לך: הַקְּרִיבָה הַמִּצְוָה הַקְּרִיבָה בֵּין יְהוּדֵי לְבֵין הַקְּרִיבָה (בין מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְבֵין הַמִּשְׁכָּן) בְּיוֹם הַשְּׁבִת צְרִיכָה לְהַמְשִׁיךְ גַּם בַּיָּמֹת הַחֵל; קִדְּשֵׁת הַשְּׁבִת צְרִיכָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַעוֹבְדֵי דַחֲלִי שֶׁל יָמֹת הַשְּׁבִיעִי.

רְבִיעִי ^א וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי: ^ב וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ^ג נָדָב וַאֲבִיהוּא אֲלִעֶזֶר וְאִיתָמָר: ^ד אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר-מָלֵא יָדָם לְכַהֵן: ^ה וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בַּחֲקָרָבָם אֲשֶׁר זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינִי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם וַיִּכָּהֶן אֲלִעֶזֶר וְאִיתָמָר עַל-פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם: ^ו הַיָּדָבָר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ז הַקִּרְבֵּל אֶת-מִטָּה לְוִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְשִׁרְתּוֹ אֹתוֹ: ^ח וְשָׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת כָּל-הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לְעִבְדֹת אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ^ט וְשָׁמְרוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבְדֹת אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ^י וְנִתְּתָה אֶת-הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יא} וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנָּתָם וְהָיוּ הַקִּרְבֵּל יוֹמָת: ^{יב} וַיָּדָבָר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{יג} וְאַנִּי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: ^{יד} כִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקִּדְשָׁתִי לִי כָל-בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד-בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: ^{טו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 2 עמ' 29)

וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה (ג, א)

שָׁקֵל הַמִּלְמַד אֵת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה . . כְּאֵלֶּי יִלְדוּ (רש"י)

אָמְרוּ רַבִּי ל"ה יִהְיוּ לוֹ בָּנִים בְּיָלְדוּתוֹ, יִהְיוּ לוֹ בָּנִים בְּזִקְנָתוֹ . . הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּיָלְדוּתוֹ, יִהְיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּזִקְנָתוֹ. וְהִנֵּנוּ, שְׂדֵינִי הוֹלְדָה רִחְנִית בְּדִין הוֹלְדָה גְּשֻׁמִּית, וּמִי שֶׁעָסַק בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַזִּילָת חַיִּב לְהַמְשִׁיךְ בְּכָף גַּם בְּהִיגְעוֹ לַעֲת זִקְנָה - עָלָיו לְלַמֵּד תוֹרָה עִם תַּלְמִידִים, לְקַרֵּב עוֹד יְהוּדֵי וְעוֹד יְהוּדִי לְתוֹרָה.

חֲמִישִׁי יִדְבָּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי

לאמר: ^{טו}פקד את־בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה תפקדם: ^{טז}ויפקד אתם משה על־פי יהוה כאשר צוה: ^{יז}ויהיו־אלה בני־לוי בשמתם גרשון וקהת ומררי: ^{יח}ואלה שמות בני־גרשון למשפחתם לבני ושמעי: ^{יט}ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל: ^כובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: ^{כא}לגרשון משפחת הלכני ומשפחת השמעני אלה הם משפחת הגרשני: ^{כב}פקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות: ^{כג}משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה: ^{כד}וגשיא בית־אב לגרשני אליסף בן־לאל: ^{כה}ומשמרת בני־גרשון באהל מועד המשכן והאהל מכסהו ומסך פתח אהל מועד: ^{כו}וקלעי החצר וא־ת־מסך פתח החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו: ^{כז}ולקהת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החכני ומשפחת העזיאל אלה הם משפחת הקהתי: ^{כח}במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש: ^{כט}משפחת בני־קהת יחנו על ירך המשכן תימנה: ^לוגשיא בית־אב למשפחת הקהתי אליצפן בן־עזיאל: ^{לא}ומשמרתם הארן והשלחן והמנורה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו: ^{לב}וגשיא גשיאי הלוי אלעזר בן־אהרן הפקדן פקדת שמרי משמרת הקדש: ^{לג}למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם משפחת מררי: ^{לד}ופקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים: ^{לה}וגשיא בית־אב למשפחת מררי צוריא

בן־אביחיל על ירך המשכן יחנו צפנה: ^{לז}ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריתיו ועמדיו ואדניו וכל־כליו וכל עבדתו: ^{לח}ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתרתם ומיתריהם: ^{לח}והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל־מועד | מזרחה משה | ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת: ^{לז}כל־פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה שנים ועשרים אלה: ^{לז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 15)

מבאר בחסידות שספירת המלכות משלימה את כל

הספירות בכך שהיא ממשיכה את אורן גם בעולמות

בריאה יצירה עשיה; אבל אין זה מכה (שחרי היא מתלבשת בהם ואין חבוש מתיר עצמו), אלא מכה אור הספירות שמאיר בה. ואף כאן:

יכבד נולדה עם הנסיסה למצרים, אף ימי עבודה היו לפני נסיסה זו.

ששי ^טויאמר יהוה אל־משה פקוד כל־בכר זכר לבני ישראל מבן־חדש ומעלה ושׂא את מספר שמתם: ^{טא}ולקחת את־הלויים לי אני יהוה תחת כל־בכר בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל־בכור בבהמת בני ישראל: ^{טב}ויפקד משה כאשר צוה יהוה אתו את־כל־בכור בבני ישראל: ^{טג}ויהי כל־בכור זכר במספר שמת מבן־חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלה שלשה ושבעים ומאתים: ^פוידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{פא}קח את־הלויים תחת כל־בכור בבני ישראל ואת־בהמת הלויים תחת בהמתם והיו־לי הלויים אני יהוה: ^{פב}ואת פדוני השלשה והשבעים והמאתים העדפים על־הלויים מבכור בני ישראל: ^{פג}ולקחת חמשת

בָּהֶם: וַנִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלִיָּהּ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט: ^א וְעַל אֶמְצָח הַזָּהָב יִפְרְשׁוּ בִגְדֵי תְכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיו: ^ב וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בְּקֹדֶשׁ וַנִּתְּנוּ אֶל־בִּגְדֵי תְכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט: ^ג וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו בִּגְדֵי אַרְגָּמָן: ^ד וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּחְתָּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרָקֹת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו כִּסּוּ עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בְּדִיו: ^ה וְכִלְּהָ אֶהֱרֹן וְכִנּוֹ לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּגִסַּע הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּגִי־קֹהֶל לְשֹׂאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּגִי־קֹהֶל בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ^ו וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וּקְמַרְתָּ הַסָּפִים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה פְּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכָל־יו: ^ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^ח אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֶל מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^ט וְזֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם וְחִי וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אֶהֱרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹ: ^י וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פפפ

חצי קריש

וַיְנַדֵּל וַיִּתְּקֵדֵשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעֲוִיתָהּ וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיבּוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,

חֲמִשָּׁת שָׁקָלִים לְגִלְגֻּלַת בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל: ^א וַנִּתְּנָהּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֶדְפִים בָּהֶם: ^ב וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: ^ג מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ד וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' סיון תשמ"ה)

קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל (ג, מה)

עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלויים נקנסו תחתיהם; הרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששייך בטבעו לעבודת שבת וכולו, התעסקות בעניני העולם, יכול להגיע לעבודת שבת לוי, שרות לה'. ובקשון הרמב"ם: "ולא שבת לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה רוחו... נתקדש קדש קדשים".

שביעי ד' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^א נָשֵׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֶל מִתּוֹךְ בְּנֵי לְוִי לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם: ^ב מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ^ג וְזֹאת עֲבֹדַת בְּגִי־קֹהֶל בְּאֶהֱל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: ^ד וְכֹה אֶהֱרֹן וּבְנָיו בְּגִסַּע הַמַּחֲנֶה וְהוֹדִדוּ אֶת פָּרֹכֶת הַמִּסָּד וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אָרֹן הָעֵדֻת: ^ה וַנִּתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפִרְשׁוּ בִגְדֵי־כִלְיֹת תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשָׂמוּ בְּדִיו: ^ו וְעַל אֶמְצָח הַזָּהָב יִפְרְשׁוּ בִגְדֵי תְכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיו: ^ז וְלִקְחוּ בִגְדֵי תְכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־גִּרְתֶּיהָ וְאֶת־מְלָקְחֶיהָ וְאֶת־מִחְתֶּיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ

"ממלכת כהנים" (שירים). מנזן בני קהת, בהם נאמר "קדש הקדשים" - כנגד "גוי קדוש".

מפטיר י' וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
אל-תכריתו את-שכט משפחת הקהתי מתוך
הלויים: י' וזאת | עשו להם וחיו ולא ימתו
בגשתם את-קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו
ושמו אותם איש איש על-עבדתו ואל-משאיו:
ב ולא יבאו לראות כבלע את-הקדש ומתו: פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקה"ו סימן.

ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 24)

נשא את ראש בני קהת (ד, ב)

שלישה מנגנים הם בפרשתנו, כנגד "סגלה מכל העמים",
"ממלכת כהנים" ו"גוי קדוש". מנזן בני ישראל, שבטא את
חשיבותם המיוחדת לגבי אמות העולם, כי דבר שבמנזן לא
בטל - כנגד "סגלה מכל העמים". מנזן בני לוי, שגמנו בפני
עצמם להיותם בגדר מיוחד של שומרי משמרת הקדש - כנגד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובאשר
עמו ובנביאי האמת וצדק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) אשר לא ימר, שלא יוכל
להיות נמדדים. במקום אשר ואמר
להם, במקום אשר היה נאמר עליהם.
לא עמי אתם, לפי מעשיהם הרעים
היה נאמר להם. בני אל חי, שחביבים

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור

ולשמו"ת הושע פרק ב

**ב א והיה מספר בני-ישראל כחול
הים אשר לא ימר ולא יספר והיה**

עטרת מרים

בזמן הנאילה א והיה מספר בני
ישראל כחול הים אשר לא ימר
אי אפשר למדוד אותם ולא יספר
והיה במקום אשר-יאמר להם
בזמן הזה לא-עמי אתם לפי

מעשיהם הרעים יאמר להם בזמן שהוא בגי' אל'חי' כי ישובו אל ה' והוא ישיב שבותם וירחמם: ב' ונקבצו בימי המשיח בגי' יהודה ובגי' ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד והו' מלך המשיח ועלו מן הארץ מארצות הנזלה ועלו אל ארצם כי גדול יום יורעאל בדיון ישראל אשר הפצם האל

במפור' ורעים על פני השדה: ג' אתם בני יהודה ובנימין אמרו לאחיהם בני עשרת השבטים שהם עמי כמותכם, עם כי מרתני להנלותם וקראתם או "לא עמי", וכן אמרו ולאחותיהם נשי עשרת השבטים רחמה: ד' אמר אל הצדיקים שברור ריבו באמכם שהיא אם לזרות הבאים ריבו איש ברעהו להשיכם לדרור טובה כי מעתה יהיא לא אשתי כי סרתה מעלי ואנכי לא אישה לחמון לה ספוקה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה בשמים מבין שדיה מעתה שתעזוב ורדה:

ה' כי אם לא תעזוב ורדה פן אפשימנה מבגדיה ותשאר ערפיה והצגותיה אעמיד אותה מבלי לבוש ומכסה כיום הולדה ושמותיה כמדבר הפקר לכל כמו המדבר, ושתה אשים אותה כארץ ציה שממה והמתיה בצמא: ו' ואת בניה אף על הצדיקים שהם לא ארחם שליכו בגולה כייבני ונונים הקוה עובדי עבודתיה: ז' כי זנתה אפם כללות האמה סרתה מעלי, האם שחרתה אותם הובישה הורגם עשתה מעשה בושח וכלמה כי אמרה אלכה אחרי מאהבי בדרכי תנזים נתני תנותים לי לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני בגדים שמני לסוד ושקוני ומשקם - להקענני כמו יין וחלב: ח' לכן הואיל וקד' חשבה הננישך סוגר את' דרפך בפסירים בקוצים וגדרתי את' גדרה כל תוכל ללכת בו ונתיבותיה שחרתה הולכת בהם לא תמצא: ט' ורדפה את' מאהביה מצרים ואשור ולא תוכלי לבקש מהם עזרה ולא תשיג אותם ובקשתם

לו כבנים, יותר מעם. ב' ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. כי יום גדול ונקבד ויהי יום קבוצ ישראל אשר הפצם הקב"ה כפזור ורעים על פני השדה. ג' אמרו לאחיהם עמי, אתם בני יהודה ובנימין, אמרו לאחיהם בני עשרת השבטים, שהם עמי כמותכם,

אף על פי שהלכו בגלות לפניכם, וישובו לקום בתורה. ולאחותיהם רחמה, ולנשים שבועשרת השבטים, אמרו להן שרחם ה' עליהן. ד' ריבו באמכם ריבו, כאן שב תבוא לדרבי תהוכחה שאמר בתחלה, ואמר אל הצדיקים שברור, עשו מריבה עם כללות הצבור, שנקראת "אם" לבניה שהם הפרטים שבצבור. כי היא לא אשתי, כי סרתה מעלי. ואנכי לא אישה, ואין עלי לחמון לה צרכי. ותסר זנוניה מפניה, שלא תצבע עוד את פניה לתנות אחריה. כלומר, שלא תעשו עוד מעשים רעים. ונאפוניה מבין שדיה, ולא תשים בין שדיה מיני בשמים להלחיב הנואפים. כלומר, שסירו מיני עבודות זרות מבין הערים. ח' פן אפשימנה ערפיה, פן אפשימנה מתכשיטיה. כלומר, אסלק שבנתי מהם. כיום הולדה, כיום שמצאתיה במצרים. כלומר, כפי שהיו קדם שקבלו את התורה. כמדבר, הפקר לכל, כמו המדבר. ושתה כארץ ציה, אשים אותה כארץ שוממה. ו' ואת בניה, הם הפרטים של הצבור. כי בני ונונים הקוה, שהם ממשכים למענות בדרכי אבותיהם. ז' כי זנתה אפם, כללות האמה סרתה מעלי. הבוישה, עשתה מעשה בושח. הורגם, מי שחרתה אותם. אחרי מאהבי, אחרי האמות שהיו לישראל ברית עמיהם. ושקוני, תנו ושאר משקים. ח' שך, סוגר בגדר. כמו "הסר משופתי" (ישעיה ה.ה). בפסירים, בקוצים. כמו "סירים סבכים" (נחום א.ו). ט' אל אישי הראשון, אל בעלי הראשון. כלומר, להקב"ה. י' עשו לפעל, והם עשו

במקום אשר יאמר להם לא-עמי אתם יאמר להם בגי' אל'חי: ב' ונקבצו בגי' יהודה ובגי' ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יורעאל: ג' אמרו לאחיהם עמי ולאחותיהם רחמה: ד' ריבו באמכם ריבו כיהיא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה: ה' פן אפשימנה ערפיה והצגותיה כיום הולדה ושמותיה כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא: ו' ואת בניה לא ארחם כייבני ונונים המה: ז' כי זנתה אפם הובישה הורגם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקוני: ח' לכן הננישך את דרפך בפסירים וגדרתי את גדרה ונתיבותיה לא תמצא: ט' ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל-אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה: י' והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה

שפאשר תבקש אותם ולא תמצא ואמרה או תאמר אלכה ואשובה אל-אישי הראשון אבטח בה' כי מאז בשרתה במוחני בו כי טוב לי יהי אז מעתה: י' והיא לא ידעה לא שמה על לבה לדעת כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש ענבי תנו והיצהר השמן וכסף הרביתי לה והב עשו

עטרת מרים

אותו לַבַּעַל: יֵאָכֵן וְהָיִיל וְכֵן עָשְׂתָה אֲשׁוּב וְלִקְחָתִי דָגְלִי בַּעֲתוֹ שֶׁאֵבִיא אוֹיְבִיהָ לְקַחְתּוֹ וְתִירוּשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ בְּזִמְנֵי חֲבִיבּוֹ וְהַצִּלְתִּי אֶסִּיר מִחַם צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שְׁתַּתִּי לֹה לְכַסּוֹת אֶת־עֲרוּתָהּ כִּי יִמְוָתוּ הַצֵּאן וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ צֶמֶר, וְהַפְּשָׁתִים תִּלְקַח וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ כְּבֵד לְקַבּוֹשׁ: יב וְעַתָּה כְּשֶׁאֶסִּיר צַמְרִי

וּפִשְׁתִּי אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ בַּעֲרוּתָהּ וּמַעֲשֵׂיהָ הָרָעִים לְעֵינֵי מֵאֲהַבֶּיהָ וּבְכָל זֹאת וְאִישׁ לֹא־יִצְלֶנָה מִיָּדִי: יג וְהַשְׁבַּתִּי אֲבִטָל כָּל־מְשׁוּשֵׁה שְׂמֹתָהּ חֲגָה יָמִים שְׂמֹרֶכֶּיךָ לְחִבָּא כֶּסֶם שְׁלֹמִי חֲנִיכָה, חֲדָשָׁה רֹאשׁ חֲדָשׁ וְשִׁבְתָּהּ וְכָל מוֹעֵדָהּ הַקְּבֻעִים, וְהֵם רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים וְשִׁמְנֵי עֲצֵרָת: יד וְהַשְׁמַתִּי אֲעֲשֶׂה שְׂמֵחָה מְקוֹם גִּפְנֹה וְתִאֲנִתָּה אֲשֶׁר אֲמַרְהָ אֲתִנֶּה לִשׁוֹן אֲתֵּן יוֹנָה הַמָּוֶה לִּי אֲשֶׁר נִתְּנוּלִי מֵאֲהַבֵּי וּשְׂמֵתִים הַפְּרִדִּים לְעֵר מְקוֹם הַפֶּקֶר וְאֲכַלְתֶּם חֵיט הַשְּׂדֵה: טו וּפִקְדָתִי אוֹבִיר עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם לְשֵׁלֶם הַמְּבֹאֵל לִפִּי רוֹב הַיָּמִים וְתַעֲדֵר נִזְמוֹה וְחִלּוּתָהּ קִשְׁטָהּ עֲצֻמָּה בְּקִשְׁטֶיהָ וְתִלְדֵּךְ אַחֲרֵי מֵאֲהַבֶּיהָ וְאֵתִי שְׂכַחָה נֶאֱמַרְיָהוּ: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי מִפְּתִיָּה אֲפַתָּה אוֹתָהּ וְהִלְכְתִּיהָ הַמְּדַבֵּר שֶׁל הַעֲמִים, הֵם הַנְּחִיזוֹת וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ לְהַשְׁכִּיחַ לֵאמֹר: יז וְנִתְּתִי לָּהּ אֶת־כְּרִמְיָהּ מִשֵּׁם אֶת אֶרֶץ כְּנַתְחִילָה וְאֶת־עֵמֶק עֶבְדוֹ שְׂמוֹ לִנְיָא וְקִרְא לֹא שֶׁם לְשִׁבָּה לְפִתַּח תִּקְוָה וְעִנְתָּה תַּנְּנֵן וְיִשְׁרִי שְׂמֹה לֹאֵל יִתְבַּרֵּךְ עַל הַנְּפִלְאוֹת כִּימִי נְעוּרֶיהָ הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עִמָּהּ בְּיָמֶיהָ הַקּוֹדְמִים בַּעַת כִּיבִישׁ הָאָרֶץ וּבַעַת נִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ כִּימִי שְׁלֹמֹה וְכֻלָּם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁירַת מֹשֶׁה עַל יַם סוּף: יח וְהִיהָ בְּיוֹם־הַהוּא נֶאֱמַרְיָהוּ תִּקְרָאִי אִישִׁי לִשׁוֹן אִישׁוֹת וְלֹא־תִקְרָאִי לִי עוֹד בַּעֲלִי שֶׁם מִשְׁתַּחֲוֶה לָשֵׁם עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים: יט וְהִסְתִּיתִי אֲתִּי לְבָלֶם לְחִסִּיר אֶת־שְׂמֹת הַבְּעָלִים מִפְּתִיָּה שְׂמֹנִיבִירִים אוֹתָם אֶף

שי למורא

מִהַפְּסָף וְהוֹחֵב קִשּׁוּטִים לַעֲבוּדָה־זָרָה שֶׁתִּקְרָאָה "בַּעַל". יא וְלִקְחָתִי דָגְלִי בַּעֲתוֹ, בַּעַת גִּמְרֵי הַכְּשׁוּל שֶׁל תִּדְגֵּן, אֲפָה אוֹתוֹ מִחַם עַל יְדֵי כֶּרֶד וְאֶרְכָּה וְכִדּוּמָה לָּהּ, וְהַצִּלְתִּי וְגו', וְאֶסִּיר אֶת הַצֶּמֶר וְהַפְּשָׁתִים שְׁתַּתִּי לֹה לְכַסּוֹת אֶת עֲרוּתָהּ, כִּי יִמְוָתוּ הַצֵּאן וְלֹא יִהְיֶה צֶמֶר, וְהַפְּשָׁתִים יִלְקוּ בַּשְּׂדֵה. יב וְהַשְׁבַּתִּי, וְאֲבִטָל יד וְהַשְׁמַתִּי, אֲעֲשֶׂה שְׂמֵחָה.

אֲתִנֶּה, מִלִּשׁוֹן "אֲתִנֶּה", וְעֵנִי מִתְּנֶה בְּתִנָּאִי וּשְׂמֵתִים לְעֵר, אֲעֲשֶׂה אֶת הַפְּרִדִּים מְקוֹם הַפֶּקֶר כִּיעֵר. וְאֲכַלְתֶּם חֵיט הַשְּׂדֵה, כְּלֹמֶר, תֵּאָוִיב וְאֶף הַכֵּל. טו) אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם, אֲשֶׁר תִּמְדֵּר הַחֵט הַמְּקִטֵּר לָהֶם. וְתַעֲדֵר נִזְמוֹה וְחִלּוּתָהּ, קִשְׁטָהּ עֲצֻמָּה בַּעֲדֵי שֶׁל נֶסֶם וּמִכְשֵׁיט מְרַגְּלִיּוֹת. טז) אֲנִכִּי מִפְּתִיָּה, כְּלֹמֶר, אֲתֵּן לְבָבָהּ לְשׁוֹב בְּתִשְׁבָּהּ בַּעֲדָהּ בְּנִלּוֹת. וְדִבְרָתִי עַל לְבָבָהּ, אֲנַחֵם אוֹתָהּ מַצִּיעֵר הַנְּחִיזוֹת שֶׁשִּׁכְּחָה. יז) וְנִתְּתִי לָּהּ אֶת כְּרִמְיָהּ מִשֵּׁם, כְּלֹמֶר, בַּעֲדָהּ בַּמְּדַבֵּר וּבְנִלּוֹת אֲתֵּן לָּהּ פְּרִנָּסִים וּמִנְחָנִים. וְאֵת עֵמֶק עֶבְדוֹ לְפִתַּח תִּקְוָה, וְאֵת עֵמֶק הַנְּחִיזוֹת שֶׁהֵם עֲבוּרִים שָׁם, אֲתֵּן לְפִתַּח תִּקְוָה, שְׂמֹתוֹךְ אוֹתָן צִרוֹת תִּתֵּן לָּב לְשׁוֹב אֵלַי. וְעִנְתָּה שְׂמֹה, וְשֵׁם תִּרְוֶם קוֹל שִׁיר. כִּימִי נְעוּרֶיהָ, כִּמּוֹ כִּימִי תִּנֵּם שֶׁנַּעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל כִּימִי סִיכְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁם "וְתִשָּׁר דְּבוּרָה" (שׁוּפְטִים ה.א.) וְכֵן שִׁירַת דָּוִד "וְדָבִיד דָּוִד לַח" אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת" (שְׁמוּאֵל־ב כב.א.) וְכֻלָּם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שִׁשְׁרֵי יָאִי יִשִּׁיר מֹשֶׁה וְכֵן יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת טו.א.). יח) תִּקְרָאִי אִישִׁי, תַּעֲבֹדִנִי מֵאֲהַבָּה. "אִישִׁי", לִשׁוֹן אִישׁוֹת וְחִבָּת נְעוּרִים. בַּעֲלִי, לִשׁוֹן אֲדֻנָּה וּמִזְרָא. יט) וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמְם, שֶׁאֲפִלוֹ אֲמוֹת הָעוֹלָם לֹא יִזְכְּרוּ עוֹד שְׂמֹת עֲבוּדָה־זָרָה. כ) עִם חֵיט הַשְּׂדֵה, שְׁלֹא יִזְכְּרוּ, וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם, כִּמּוֹ אֲרַכָּה וְחִלּוֹת, שְׁלֹא יֵאָכְלוּ פְּרוֹתֵיהֶם וְתִבּוֹאֲתָם. וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה, כִּמּוֹ נִחְשִׁים וְעֶקְרָבִים. וּמִלְחָמָה, וְשָׂאֵר כָּל מִלְחָמָה

וְהוֹחֵב עָשׂוּ לַבַּעַל: יֵאָכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחָתִי דָגְלִי בַּעֲתוֹ וְתִירוּשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ וְהַצִּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־עֲרוּתָהּ: יב וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ לְעֵינֵי מֵאֲהַבֶּיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלֶנָה מִיָּדִי: יג וְהַשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׁוּשֵׁה חֲגָה חֲדָשָׁה וְשִׁבְתָּהּ וְכָל מוֹעֵדָהּ: יד וְהַשְׁמַתִּי גִפְנֹה וְתִאֲנִתָּה אֲשֶׁר אֲמַרְהָ אֲתִנֶּה הַמָּוֶה לִּי אֲשֶׁר נִתְּנוּלִי מֵאֲהַבֵּי וּשְׂמֵתִים לְעֵר וְאֲכַלְתֶּם חֵיט הַשְּׂדֵה: טו וּפִקְדָתִי עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וְתַעֲדֵר נִזְמוֹה וְחִלּוּתָהּ וְתִלְדֵּךְ אַחֲרֵי מֵאֲהַבֶּיהָ וְאֵתִי שְׂכַחָה נֶאֱמַרְיָהוּ: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי מִפְּתִיָּה וְהִלְכְתִּיהָ הַמְּדַבֵּר וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ: יז וְנִתְּתִי לָּהּ אֶת־כְּרִמְיָהּ מִשֵּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֶבְדוֹ שְׂמוֹ לְפִתַּח תִּקְוָה וְעִנְתָּה שְׂמֹה לִי שִׁיר וְיִשְׁרִי שְׂמֹה לֹאֵל יִתְבַּרֵּךְ עַל הַנְּפִלְאוֹת כִּימִי נְעוּרֶיהָ הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עִמָּהּ בְּיָמֶיהָ הַקּוֹדְמִים בַּעַת כִּיבִישׁ הָאָרֶץ וּבַעַת נִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ כִּימִי שְׁלֹמֹה וְכֻלָּם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁירַת מֹשֶׁה עַל יַם סוּף: יח וְהִיהָ בְּיוֹם־הַהוּא נֶאֱמַרְיָהוּ תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי לִי עוֹד בַּעֲלִי: יט וְהִסְתִּיתִי אֶת־שְׂמֹת הַבְּעָלִים מִפְּתִיָּה וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמְם: כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵיט הַשְּׂדֵה

כִּי בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַרְיָהוּ תִּקְרָאִי אִישִׁי לִשׁוֹן אִישׁוֹת וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמְם: כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵיט הַשְּׂדֵה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה שֶׁאֵשְׁבִית מִזִּיקָן מִן הָעוֹלָם וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשִׁבּוֹר אֲבִטָל מִן־הָאָרֶץ כִּמּוֹ שֶׁאֶסִּיר וְכַתְּנוֹת חֲרֻבָתָם לְאֵתִים (ישעיה יא) וְהַשְׁכַּבְתִּים

שי למורא

עטרת מרים

אֲשֶׁבוֹר, אֲבִטֵּל. **כא**) וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי וְגו', שֶׁלש פְּעָמִים הִזְכִּיר "וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי", כִּנְגֵד שֶׁלש גְּלוּת שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל, גְּלוּת מִצְרַיִם, גְּלוּת בָּבֶל, וְהַגְּלוּת הַזֹּאת

שֶׁאֲנַחֲנוּ בָּהּ, וְכָל זְמַן צָאֲתָם מִן הַגְּלוּת

הַזֶּה הַקִּבֵּץ הַכָּלִי מֵאֲרֵשׁ אִתָּם.

הָאֲרוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁהוֹצִיָּאֵם

מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ לְעוֹלָם, שְׁתֵּרֵי גָלוּ,

לִפְיָךְ אָמַר כִּנְגִידוֹ "וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי

לְעוֹלָם". וְהָאֲרוּשִׁין הַשְּׁנִיִּים כְּשֶׁהוֹצִיָּאֵם

מִבָּבֶל לֹא הָיוּ בְּצֶדֶק וּבִמְשָׁפָט, שְׁתֵּרֵי

כְּתוּב שְׁתֵּיוֹ בָּתָם מַחֲלִיל שִׁבְתוֹת

וְנוֹשָׂאִים נָשִׁים נִכְרִיּוֹת וְהָיוּ כּוֹבְשִׁים

אֲחֵיהֶם לַעֲבָדִים, לִפְיָךְ אָמַר כִּנְגִידוֹ

"וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּצֶדֶק וּבִמְשָׁפָט וּבְחֶסֶד

וּבְרַחֲמִים", שְׁתֵּרֵי יָשׁוּבוּ בְּחֻשׁוֹכָהּ, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (דְּבָרִים ד, ל). (עפ"י ר"ק). **כב**) וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּאֱמוּנָה, בְּשִׁכָר הָאֱמוּנָה, שֶׁהִאֲמִנְתָּ בְּגוֹלָהּ

לְהִבְטָחוֹת שֶׁלִּי עַל יְדֵי נְבִיאִי. וְיָדַעְתָּ אֵת ה', שֶׁתְּשִׁיגִי הַשְּׂגָה גְּדוֹלָה לְדַעַת אֵת ה'.

וְעַם-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאָדָמָה

וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשֶׁבוֹר מִן

הָאָרֶץ וְהַשְׂכָּבִתִּים לְבִטָּח:

כֹּא וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי

בְּצֶדֶק וּבִמְשָׁפָט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: כֹּא וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּאֱמוּנָה

וְיָדַעְתָּ אֵת-יְהוָה:

לְאַחַר שְׁמִסִּיִּים הַהִפְטָרָה יֵאמַר הַמִּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֱלֹ

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה

בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אַחֲרֵים אֵת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי

אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכָּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 כ" וידבר יהוה אל-משה לאמר: כ" נשא את-
 ראש בני גרשון גם-הם לבית אבתם
 למשפחתם: כ" מבן שלשים שנה ומעלה עד
 בן-חמשים שנה תפקד אותם פל-הבא לצבא
 צבא לעבד עבדה באהל מועד: כ" זאת עבדת
 משפחת הגרשני לעבד ולמשא: (לוי) כ" ונשאו
 את-יריעת המשכן ואת-אהל מועד מכסהו
 ומכסה התחש אשר-עליו מלמעלה ואת-מסך
 פתח אהל מועד: כ" ואת קלעי החצר ואת-
 מסך | פתח | שער החצר אשר על-המשכן
 ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם ואת-פל-כלי
 עבדתם ואת פל-אשר יעשה להם ועבדו:
 כ" על-פי אהרן ובניו תהיה פל-עבדת בני

הגרשני לכל-משאם ולכל עבדתם ופקדתם
 עליהם במשמרת את כל-משאם: כ" זאת עבדת
 משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם
 ביד איתמר בן-אהרן הכהן: ס (ישראל) כ" בני מררי
 למשפחתם לבית-אבתם תפקד אתם: ז מבן
 שלשים שנה ומעלה ועד בן-חמשים שנה
 תפקדו פל-הבא לצבא לעבד את-עבדת אהל
 מועד: ז"א ואת משמרת משאם לכל-עבדתם
 באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו
 ואדניו: ז"ב ועמודי החצר סביב ואדניהם
 ויתדתם ומיתריהם לכל-פליהם ולכל עבדתם
 ובשמות תפקדו את-כלי משמרת משאם:
 ז"ב זאת עבדת משפחת בני מררי לכל-עבדתם
 באהל מועד ביד איתמר בן-אהרן הכהן:

אגרות קודש

ב"ה, ער"ח סיון, ה'תש"א
 ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ בעל מדות תרומיות
 עסקן צבורי רב פעלים בנשיק וכו' מוהר"ר
 יצחק מאיר הכהן שי, שר הסעד

שלום וברכה!

לקראת זמן מתן תורתנו הבע"ל הנני להביע בזה ברכותי אשר נחוג את חג קבלת התורה
 בשמחה ובפנימיות.

מאד עגמה עלי נפשי מהמצב השורר באה"ק ת"ו, אשר כל יום מביא משם ידיעות מעציבות
 ביותר, ונוסף על זה הנה ההתפוררות שבין החרדים גופא הוא לקוי מכאיב ביותר.

ובכל זה תקותי חזקה, אשר, סוף סוף, תתארגן חזית דתית מאוחדת, ובפרט אחרי דברי עם
 מר משה שי שפירא - שר הפנים - בזה.

כמו שכתבתי מכבר הנה, לדעתי ברור הדבר אשר הבחירות באה"ק ת"ו בזמן הזה תגורמנה ח"ו
 תקלה לכל הישוב כולו, וגם לכל מפעל הקשור בו בארצות אחרות ובפרט בארה"ב, כמו תעמולת הבאנד,
 המגבית המאוחדת, או"מ, וכו', ומאחר שלא נעלם לכל, ובפרט מהישוב על אתר, כי הדבר קרוב
 להפסד ורחוק משכר, הנה לא מופרך הוא אשר אפילו בשעה מאוחרת זו עוד יש אפשרות לבטל הבחירות
 בהשתדלות הראוי, אולם אם למרות כל זה לא יעלה הדבר, אזי אם יש אפשרות על כל פנים לדחות
 הבחירות לזמן, הרי גם בזה לכאורה כדאית ההשתדלות ככל האפשר, והצלה פורתא ג"כ הצלה שמה.

בידעי חיבת הקדש שכת"ר רוחש לדברי תורה ושיחת קדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבג"מ זי"ע - שלוח בזה **קונטרס חג השבועות** דהאי שתא, שזה עתה הו"ל.

בפ"ש וברכת הצלחה וחג שמח.

פרק שישי משנה א

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנֵתָם: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה, זוֹכֶה לְדַבְרֵים תְּרַבֵּת. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כָּלוּ בְּדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֱהוּב, אֱהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֱהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מִשְׁמַח אֶת הַמָּקוֹם, מִשְׁמַח אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמִלִּבְשָׁתוֹ עֲנוּה וּוִירָאָה, וּמִכִּשְׁרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חָסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָן, וּמִרְחֻקָּתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמִקְרִבָּתוֹ לְיָדֵי זְכוּת, וְנֶהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָה וּגְבוּרָה, שְׁנֵאמַר: "לִי עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה. אֲנִי בֵּינָה לִי גְבוּרָה". וְנוֹתַנָּה לֹא מִלְכוּת וּמִמְשָׁלָה וְחִקּוֹר דִּין, וּמִגָּלִין לֹא רְוִי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂין הַמִּתְנַבְּר וּבִנְהָר שְׁאִינוּ פּוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרֶךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבָּנוּ, וּמִגְדִּלָּתוֹ וּמְרוֹמָמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלכשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידיהו עניו). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרים אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אֱהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֱהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת", "מִשְׁמַח אֶת הַמָּקוֹם, מִשְׁמַח אֶת הַבְּרִיּוֹת", "וְנֶהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה, בֵּינָה וּגְבוּרָה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה, זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עוסק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)? מבחירה המשנה ואומרת, "וְנֶהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות, ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה, ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אהוב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה?!

ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדרוש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בגלל שכל עסקו הוא בלימוד תורה, יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרו"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:49	5:45	8:34	8:31	9:11	9:09	10:21	10:20	13:11	13:12	19:26	19:30	19:54	19:58	19:09	20:10
חיפה (ק)	5:46	5:41	8:30	8:27	9:09	9:07	10:20	10:18	13:11	13:11	19:31	19:35	19:56	20:01	19:01	20:13
ירושלים (ק)	5:47	5:42	8:31	8:28	9:09	9:07	10:19	10:18	13:10	13:10	19:30	19:34	19:53	19:58	18:54	20:09
תל אביב (ק)	5:48	5:43	8:32	8:29	9:11	9:08	10:21	10:19	13:11	13:12	19:27	19:31	19:56	20:00	19:09	20:12
אבו דאבי (ח)	5:42	5:39	8:24	8:22	8:59	8:57	10:07	10:06	12:52	12:52	18:56	18:59	19:22	19:25	18:38	19:36
אוסטריה, וינה (ק)	5:23	5:15	8:08	8:01	9:05	9:01	10:22	10:19	13:28	13:29	20:20	20:28	20:59	21:08	20:08	21:25
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:08	7:13	9:02	9:05	9:40	9:43	10:34	10:35	12:47	12:46	17:26	17:20	17:54	17:49	17:02	18:01
אוקראינה, אודסה (ק)	5:31	5:23	8:17	8:10	9:11	9:07	10:26	10:24	13:30	13:31	20:17	20:24	20:54	21:02	20:05	21:18
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:58	4:50	7:43	7:36	8:40	8:36	9:57	9:54	13:02	13:03	19:53	20:01	20:32	20:41	19:42	20:58
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:08	4:59	7:52	7:45	8:50	8:46	10:07	10:04	13:14	13:14	20:06	20:14	20:45	20:54	19:54	21:11
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:27	5:18	8:10	8:01	9:13	9:08	10:31	10:28	13:40	13:40	20:37	20:46	21:18	21:29	20:26	21:47
אוקראינה, קייב (ק)	5:19	5:10	8:02	7:53	9:05	9:00	10:23	10:20	13:32	13:33	20:30	20:39	21:12	21:22	20:20	21:41
איטליה, מילאנו (ק)	6:00	5:53	8:46	8:40	9:38	9:34	10:53	10:51	13:56	13:57	20:43	20:50	21:16	21:24	20:28	21:40
אקוודור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:36	7:41	9:35	9:37	10:11	10:13	11:05	11:07	13:20	13:20	18:05	18:00	18:32	18:28	17:42	18:39
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:41	8:47	10:29	10:32	11:09	11:12	12:01	12:03	14:12	14:12	18:42	18:36	19:13	19:08	18:19	19:20
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:58	5:53	8:45	8:41	9:29	9:26	10:42	10:40	13:38	13:39	20:08	20:13	20:40	20:46	19:55	20:59
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:45	5:39	8:31	8:27	9:17	9:13	10:30	10:28	13:28	13:28	20:00	20:06	20:33	20:40	19:47	20:53
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:45	5:39	8:31	8:27	9:17	9:14	10:30	10:28	13:28	13:29	20:01	20:07	20:34	20:40	19:48	20:54
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:17	6:10	9:03	8:58	9:51	9:48	11:05	11:03	14:05	14:05	20:41	20:47	21:15	21:22	20:28	21:36
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:32	6:28	9:16	9:13	9:53	9:51	11:03	11:01	13:52	13:52	20:05	20:09	20:32	20:36	19:49	20:47
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:55	5:51	8:40	8:37	9:20	9:18	10:31	10:29	13:23	13:23	19:42	19:47	20:11	20:16	19:28	20:28
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:38	6:35	9:21	9:19	9:56	9:54	11:04	11:03	13:51	13:51	19:57	20:00	20:23	20:26	19:41	20:37
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:39	5:33	8:25	8:21	9:12	9:09	10:25	10:23	13:24	13:24	19:58	20:04	20:31	20:38	19:45	20:51
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:09	6:03	8:56	8:51	9:41	9:38	10:54	10:52	13:52	13:52	20:24	20:30	20:57	21:03	20:11	21:17
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:36	5:30	8:23	8:18	9:10	9:07	10:24	10:21	13:23	13:23	19:58	20:04	20:32	20:38	19:45	20:52
בוליביה, לה-פס (ח)	6:47	6:49	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:35	12:59	12:59	18:11	18:09	18:35	18:33	17:51	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:01	5:51	8:42	8:33	9:48	9:43	11:06	11:03	14:17	14:18	21:18	21:27	22:00	22:11	21:07	22:30
בלגיה, בריסל (ק)	6:02	5:53	8:44	8:35	9:49	9:44	11:07	11:04	14:17	14:18	21:17	21:26	21:59	22:09	21:06	22:28
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:31	6:34	8:43	8:44	9:15	9:16	10:12	10:13	12:33	12:33	17:40	17:37	18:00	17:58	17:15	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:18	6:20	8:30	8:31	9:02	9:04	10:00	10:01	12:21	12:21	17:24	17:21	17:49	17:47	17:04	17:57
בריטניה, לונדון (ק)	5:18	5:08	7:59	7:49	9:06	9:01	10:24	10:21	13:35	13:36	20:39	20:48	21:20	21:31	20:30	21:50
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:19	5:08	7:55	7:41	9:10	9:05	10:30	10:27	13:44	13:45	20:53	21:03	21:39	21:52	20:47	22:13
גרמניה, ברלין (ק)	5:20	5:10	7:59	7:48	9:10	9:05	10:29	10:26	13:42	13:42	20:48	20:58	21:31	21:43	20:37	22:03
גרמניה, פרינקפורט (ק)	5:48	5:39	8:31	8:22	9:33	9:29	10:51	10:48	14:00	14:00	20:57	21:05	21:38	21:48	20:46	22:06
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:35	6:39	8:44	8:46	9:18	9:19	10:14	10:15	12:34	12:34	17:38	17:35	17:58	17:54	17:11	18:05
הודו, מומבאי (ח)	6:06	6:04	8:46	8:44	9:19	9:17	10:26	10:25	13:07	13:07	19:04	19:06	19:29	19:31	18:48	19:41
הודו, פונה (ח)	6:03	6:01	8:43	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	13:03	13:03	18:59	19:01	19:24	19:26	18:43	19:36
הונגריה, בודפשט (ק)	5:15	5:07	8:00	7:53	8:56	8:51	10:12	10:09	13:17	13:18	20:06	20:14	20:45	20:53	19:55	21:10
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:49	4:42	7:35	7:30	8:21	8:18	9:34	9:32	12:32	12:33	19:05	19:11	19:38	19:45	18:53	19:59
יוון, אתונה (ק)	6:20	6:15	9:06	9:02	9:49	9:46	11:01	10:59	13:57	13:57	20:23	20:29	20:54	21:00	20:10	21:13

רפז

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	5:37	5:29	8:22	8:16	9:17	9:13	10:33	10:31	13:38	13:39	20:26	20:34	21:04	21:12	20:14	21:28
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:03	6:00	8:43	8:41	9:16	9:14	10:23	10:22	13:05	13:05	19:02	19:04	19:27	19:29	18:46	19:39
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:43	7:49	9:18	9:21	10:02	10:06	10:51	10:54	12:56	12:56	17:08	17:02	17:43	17:37	16:45	17:51
נפאל, קטמנדו (ח)	5:18	5:15	8:01	7:59	8:37	8:35	9:46	9:45	12:34	12:34	18:42	18:46	19:09	19:13	18:27	19:24
סין, בייג'ין (ח)	5:05	4:59	7:51	7:47	8:36	8:33	9:49	9:47	12:46	12:47	19:17	19:22	19:49	19:55	19:01	20:08
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:27	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	13:31	13:31	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשה (ק)	4:51	4:41	7:30	7:19	8:40	8:35	9:59	9:56	13:11	13:12	20:15	20:25	20:59	21:11	20:05	21:31
פריז, לימה (ח)	6:16	6:18	8:38	8:39	9:09	9:09	10:09	10:09	12:35	12:35	17:53	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, לאיון (ק)	6:17	6:09	9:02	8:56	9:55	9:51	11:11	11:08	14:14	14:14	20:58	21:06	21:35	21:43	20:46	21:59
צרפת, פריז (ק)	6:17	6:09	9:01	8:54	10:00	9:56	11:17	11:15	14:25	14:25	21:20	21:28	21:58	22:07	21:07	22:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:43	8:16	8:15	8:46	8:46	9:50	9:49	12:24	12:24	18:02	18:03	18:26	18:26	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:59	5:52	8:45	8:40	9:35	9:31	10:49	10:47	13:50	13:51	20:32	20:39	21:04	21:12	20:17	21:26
קנדה, מונטריאול (ק)	5:31	5:23	8:16	8:11	9:09	9:05	10:24	10:22	13:27	13:28	20:13	20:20	20:48	20:56	19:59	21:11
קפריסין, לרנקה (ק)	5:47	5:42	8:32	8:29	9:13	9:10	10:24	10:22	13:16	13:17	19:37	19:42	20:07	20:12	19:23	20:24
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:00	4:49	7:31	7:08	8:55	8:49	10:16	10:12	13:32	13:33	20:46	20:57	21:35	21:48	20:37	22:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:29	4:18	6:53	6:26	8:26	8:20	9:48	9:44	13:06	13:07	20:28	20:39	21:14	21:28	20:15	21:53
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	4:53	4:45	7:38	7:31	8:34	8:29	9:50	9:47	12:55	12:55	19:43	19:51	20:21	20:30	19:31	20:46
שווייץ, ציריך (ק)	5:57	5:49	8:42	8:35	9:38	9:34	10:54	10:51	13:59	14:00	20:53	21:01	21:26	21:35	20:37	21:52
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:54	5:52	8:31	8:29	9:02	9:01	10:08	10:07	12:46	12:46	18:36	18:37	19:00	19:02	18:19	19:11

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ ס"כ"ח - התוענודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרֹךְ אֹתָהּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְּיֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00784
09/05/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

